

Nzuwulai n Sa'avu na Tsishingini na adiva a

na a dangulai a Nzuwulai mu Ufaru

New Testament in Tsishingini (NI:tsw:Tsisingini)

Nzuvulai n Sa'avu nā Tsishingini nā ədīvā a na a dangulai a Nzuvulai mu Ufaru

New Testament in Tsishingini (NI:tsw:Tsisingini)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tsisingini

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tsisingini

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2019-08-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

bb185c63-dc44-572c-ae93-66252c4dfa1e

Contents

Matta	1
Marku	68
Luka	106
Yahaya	169
Ajiya	219
Roma	284
1 Korinti	315
2 Korinti	344
Galatiya	363
Afisu	374
Filibi	385
Kolosi	393
1 Tasalonika	401
2 Tasalonika	408
1 Timoti	412
2 Timoti	422
Titu	429
Filimon	434
Mmaci ma	
Ibrahim	437
Yakubu	460
1 Bituru	468
2 Bituru	477
1 Yahaya	483
2 Yahaya	490
3 Yahaya	492
Yahuza	494
Wenu	497

Alabari a Sa'ani a Matta

Ucuduwu wa aatagada a nda

Matta, vuma na danai aatagada a nda, vuma tā da ətsumā a ajiya e Yesu. Matta za va Isra'ilā da, waru u dana tā aatagada'a adama u roco əzā ə yi, aza a Isra'ilā, a na Yesu da Zamawawa na ə ri e indanasa mātāwā mā yi.

Matta reve tā a na Yesu Mogono ma amayun ma da, u to tsugono tsu uvadi suru. Waru u roco tā amayun a da Yesu shiton tā ili i na amasulā a Nzuwulai mu Ufaru n dammai adama a Zamawawa na ə tāwā na woo o'wo Mogono ma Gbain. Matta rito tā a na tsugono tsā yi, tsugono tsu uvadi u nda u da shi. Tsugono tsu uvadi u to koto, amma tsugono tsā Yesu tsu tā lo babu ukotu. Mogono na a ciga a 'yuwan u danā za vu ucira. Yesu roco tā ucira wā yi ana u lyuwai aci o ukwisa, reve waru u 'yon diga a aason. Ili i nda suru obolo na akapi e ili suru ə tā pe ətsumā a aatagada a nda.

Matta kamba tā əzā e Itoni ana'an adama a na u cuďuwai cine Yesu shitoyin ifobi ya Əsulā tsārā u tāwāto ama zuzu na əyi. Ana Adamu nusayin Əsula, ama o o'wo tā wukasu na əyi. Kucci na ama a yuwusain a Nzuwulai mu Ufaru waa gura tawa ad-dama a nda shi. Matta roco tsu tā cine Yesu o o'woi kucci na cayi ama ure u na əq tāwā

zuzu na Əsula, waru Yesu da mogono ma na maa yuwusan tsugono tsi ili suru ətsumā o uvadi u nda.

Ili i nai ripe ətsumā a aata-gada a nda

1. Nkaya nā limatan vā Yesu (1:1-2:23)
2. Ikaka ya Yahaya za vu Urumbusu (3:1-12)
3. Urumbusu wā Yesu nā mālyungwā mā yi (3:13-4:11)
4. Yesu ətsumā a Galili (4:12-18:35)
5. Yesu lyawa tā Galili a tyo Urishelima (19:1-20:34)
6. Ajuma o ukosu wā Yesu: ətsumalimā a yi nu ukwā wā yi (21:1-27:66)
7. Yesu 'yon tā ətsumā o ukwā (28:1-20)

Nkaya mā Yesu

(Luk. 3:23-38)

¹ Yesu Kristīt Zamawawa tā tā o u'wa u Mogono Dāwuda diga o ugundo wa Ibrahim.† Apa nda ugeru u tsukaya tsa na wu utāi.

² Ibrahim da matsain Ishiyaku.

Ishiyaku da matsain Yakubu.

Yakubu da matsain Yahuza na akapi ə muwun mā ənāwu mā yi olobo.

³ Yahuza tā matsain mpishe Farisa nā Zera (Tamar da makuci me le).

Farisa da matsain Hesuruna. Hesuruna da matsain Aram.

⁴ Aram da matsain Aminadabu.

Aminadabu da matsain Nashon.

Nashon da matsain Salumuna.

- 5 Salumuna da matsain Buwaza.
(Rahaput̄ da makuci ma Buwaza.)
Buwaza da matsain Obe.
(Rutu* da makuci mā Obe.)
Obe da matsain Yese.
- 6 Yeset̄ da matsain Dāwuda Mogono.
Dāwudat̄ da matsain Sulemanu.
(Bashaba da makuci mā Sulemanu, ayi da ka na Dāwuda† usai e ekere a Uriya.)
- 7 Sulemanut̄ da matsain Rihobuwa.
Rihobuwa da matsain Abija.
Abija da matsain Asa.
- 8 Asa da matsain Jehoshafa.
Jehoshafa da matsain Jehora.
Jehora da matsain Azariya.
- 9 Azariya da matsain Jotam.
Jotam da matsain Ahazu.
Ahazu da matsain Hezekiya.
- 10 Hezekiya da matsain Manasa.
Manasa da matsain Amon.
Amon da matsain Josaya.
- 11 Josaya da matsain Jekoniya
nā muwun mā ənāwu
mā yi olobō.
(A mantsa ma dada ə pura
ama ə tyo e ida ya Babila† tsugbashi.)
- 12 Ana ə pura nle ə tyo Babila, avu Jekoniya matsan Shayatiya.
Shayatiya da matsain Zerubabe.
- 13 Zerubabe da matsain Abihudu.
Abihudu da matsain Eliyaki.
Avu Eliyaki matsan Azoro.
- 14 Azoro da matsain Saduku.

Saduku da matsain Akimu.
Akimu da matsain Aliyadu.
15 Aliyadu da matsain Eliza.
Avu Eliza matsan Mata.
Reve Mata matsan Yakubu.
16 Yakubu da matsain Isuhu.
Isuhu da vali vā Meri,
Merit̄ da mma vā Yesu za na e
deyi Kristi Zamawawa.

17 Ala o ugeru wa zuva e
reme tā tsukaya kupa nā əza
ə nāshi diga ya Ibrahim ə tyo
yā Dāwuda, nā tsukaya kupa
na əza ə nāshi diga a mantsa
mā Dāwuda ə tyo mantsa ma
na ə pura nle ə tyo Babilia,
waru nā tsukaya kupa nā əza
ə nāshi diga a mantsa ma na
ə pura nle ə tyo Babilia ə tyo
mantsa ma Zamawawa.

Limatan vā Yesu Kristi

18 Apa nda ununa a matsain Kristi Zamawawa. Mma vā yi eegebe a vuma ro da na
ə tsu de Isuhu. Babu u reve
vali, avu u tsurā ətsumā
o ure wā Ruhu va Akiza.†
19 Isuhu gba vuma vā əbulā da
za na shi a yuwusan ili i na
i ri mejege; agba u ciga u ca
Meri wono a alanga e eteshe
shi, dada u foboi wu kasa nā
ayi usokowu.

20 Ayi ətsumā a majiyan
mo ndolo, avu malingata
mā Əsulazuva mā tāwā ya'a
yi ətsumā a alavu, reve u
damma, "Isuhu, mawun ma
tsukaya mā Dāwuda, she vu
uwwa wovon na vaa zuwa
Meri wan, adama a na Ruhu
va Akiza da zuwa niyi u
yuwain ətsumā a mawu'un.
21 U ta matsan ulobo, avu vu

* 1:5 Rutu Takpacı da. † 1:6 Dāwuda yuwan tā tsipere nā Bashaba ayi o oluso Uriya, reve u yuwan ifofi i na vali vā yi Uriya əqā kuwā. Aalabari a nda ə tā pe ətsumā 2 Sam. 11:1-27. ‡ 1:21 Aala "Yesu" tā nu urevu "Əsulazuva za vi iwawi."

ca yi aala Yesu,‡† adama a na u ta wawa ama ą yi o unusu u le.”

²² Ne da nzuwulai mā Asulazuva n shiwain, ununa Ishaya vumavasula† dammai de nu ujimu,²³ a na, “Usheli u na koto u revei vali shi u ta yuwan ątsumā, u ta matsan ulobo, reve a ca yi aala Imanuwe.” Urevu wā yi ayi da, “Asulā obolo nā ątsu.” ◊

²⁴ Ana Isuhu jiwain, reve u yuwan ili i na malingata mā Asulazuva ma damma niyi u yuwan. Əvu u tara Meri ą tyo o u'wa wo o'wo ka vā yi,²⁵ agba e revelei shi hali u matsan ulobo'o. Reve Isuhu ca yi aala Yesu.

2

Azə o urevu ą tawai e ene Yesū

¹ A matsan tā Yesu ą lyuci va Batalami e ida ya Yahuda, a mantsa ma na Hiridu* dānai mogono. A mantsa mo ndolo, reve ama o ro aza a na ą ri nu urevu wi italyo'o o utā asana reve ą tawā Urishelima.† ² Əvu e ece, “Te da mawun ma na a matsai'in, za na ri mogono ma aza a Isra'ilā?† Tse ene tā talyo'o asana za na rocoi limatan vā yi dada tsu tawā adama tsu yuwaan yi ąganda.”

³ Ana Hiridu Mogono ma uwai ne, reve ugbozu wā yi u 'yon, ne da waru akapi a ama ątsumā ą Urishelima.

⁴ Reve u boloto nan ganu a

gbagbain nā munlu n Wilā† suru, əvu we ece le, “Te da aa matsan Kristi Zamawawa?”

⁵ Reve ą usu, “A lyuci va Batalami ątsumā a Yahuda. Mika vumavasula dana tā adama a nda a Adanshi a Asulā:†

⁶ Əvu gba Batalami, vi ida ya Yahuda, ili i ro i da shi ątsumā e ilyuci ya Yahuda.

Mogono mā to uta ą'a wu. Za na oo o'wo ana za va aguba va aza a Isra'ilā, ama ą va.’ ” ◊

⁷ Əvu Hiridu de omocin a na ą tawāi diga asana'a usokowu, reve a damma yi mantsa ma na talyo'o'o vu utai. ⁸ Reve u damma le, “Walai i 'yawā Batalami i bungā mawu'un ulobonu. Nā ye ene yi, əvu i tawā i damma mu adama ąmu fo n 'yawā n yuwaan yi ąganda!”

⁹ Ana ązə o urevu'u a uwai ili i na mogono ma dammai, reve ą kārā. Əvu talyo'o na e enei a asana'a u wala elime e le, she na u rawai ubatā'q, əvu wi isawan ubatā u na mawu'un u ri.

¹⁰ Ana e enei talyo'o'o, reve a yuwan mazānga lon! ¹¹ Ana ama'a a uwai o u'wa'a, əvu e ene mawu'un nā Merit mma vā yi, əvu ą kingyo ą kādāto a yuwaan mawu'un ąganda. Reve o utaq nu une'e u le u zinariya, ne erepu e re ą maguru na ri ni ikebe na ą tsu de furenkisent nā mur.† ¹² Əvu Asulā o rono atsuvu

◊ **1:23** Isha. 7:14. * **2:1** Ayi Mogono Hiridu ąyi da Hiridu Mogono ma gbain. Mawun mā yi Hiridu Antiba da dānai Mogono a mantsa ma na Yesu kuwā. ◊ **2:6** Mik. 5:2.

aza o urevu'u atsumaq a alavu,
she a kambaq ya Hiridu wan,
dada a kambai e ida i le nu ure
u ro.

Iladī a tyo Masar

¹³ Ana a karai, reve malingata ma Asulat ma tawa ya Isuhu atsumaq a alavu, avu u damma, "Yon! Jik vu tara mawu'un na mma va yi a tyo Masar! Vi isawan de she urana u na n damma nuwu vu kambaq, adama a na Hiridu ri a zama mawu'un tsara wu una yi." ¹⁴ Reve u 'yon, u tara mawu'un na mma va yi, avu u reme ure na ayin a tyo Masar. ¹⁵ Reve a danu de she na Hiridu kuwai. A yuwan ta ne adama o shiton ili i na Asulazuva a dammai o unawa Hosiya vumavasula: "N de ta mawun ma va mo uta Masar." [◊]

Hiridu zuwa ta o una muwun mo olobu

¹⁶ A mantsa'a ana Hiridu enei aza o urevu'u a kandaruwa yi tu ucina, reve u yuwan upan lon. Dada u zuwai o una muwun mo olobu suru n na n ri na a'wan e re a cipa atsumaq a Batalami ni ilyuci i ro i na i ri lo ukandaruwu. U reve ta mantsa ma na a matsain mawu'un adama e ili i na aza o urevu'u a dammai. ¹⁷ Reve ili i na Asulat a dammai o unawa Irimiyat vumavasula wo o'wo amayun:

¹⁸ "Reve a uwua udyo atsuma a Rama,
vuma ro a yisaali a adama a atsumolangu.

[◊] 2:15 Hos. 1:1. [◊] 2:18 Irm. 31:15. [†] 2:22 Hiridu Akilayu mogono ma wuya ma da ma danai dada o utaq niyi o tsugono. Reve Hiridu Antiba maci va yi vo o'wo mogono.

Rahila t da ri a yisaali adama a muwun ma yi, reve u 'yuwan adanshi a na aa casu yi, adama a na muwun ma yi n kuwai suru." [◊]

Ukambu u le Nazara

¹⁹ Ana Hiridu kuwai, reve malingata ma Asulat ma tawa ya Isuhu e ida ya Masar atsumaq a alavu. ²⁰ Avu u damma yi, "Yon, vu tara mawu'un na mma va yi vu kambaq e ida ya Isra'ilat, adama a na aza a ri e izami i na oo una mawu'un a kuwata."

²¹ Reve Isuhu 'yon, avu u tara mawu'un na mma va yi, reve a kambaq e ida ya Isra'ilat.

²² Amma ana u tawa u revei mogono ma sa'avu Akilayu[†] mawun ma Hiridu ma da, reve wu uwua wovon. Dada atsumaq a alavu o ro, Asulat a damma niyi u tyo e ida ya Galili. ²³ Reve a karai a'yawa a danu a lyuci na a tsu de Nazara. Adama o ndolo a da ili i na Asulat a dammai o unawa amasula wo o'woi amayun, a na: "E te de yi za va Nazara."

3

Yahaya za vu Urumbusu foboi ure

(Mak. 1:1-8; Luk. 3:1-18;
Yah. 1:19-28)

¹ Ana a yuwain a'wan o ro, reve Yahaya t za vu Urumbusu teme alajiya atsumaq o una upasu wa Yahuda, ² adansa, "Vadalai i

lyawa unusut u du i kambaq ubata wa Asula, adama a na tsugono tsa zuvat tsa yuwan ta zuzu.”³ Ishayat vumavasula yuwan ta de adanshi a Yahaya ana u dammai:

“Nanza te dewu atsuma o una,

‘Foboyi Zagbain ure,
i yuwan ure u na waa kurumejge!’”[◊]

⁴ Yahaya shi ta wotowu ni itana i na a davai ne eleme a arakumi. Reve wu nlq gbakala vu ukwan. Apapari ni ishiki i da i danai ilyalya ya yi. ⁵ Ama na qabunda diga Urishelima na Yahuda na batna ri lo zuzu nu Ufdolu wa Urdu a tawa ta adama a uwua Yahaya. ⁶ Ana a dammai nusu le a alanga e eteshe, avu u rumbut le o udolu'u.

⁷ Afarishit na aza a Sadukiya na qabunda a tawa ta ubata u na Yahaya shi a rumbusu ama tsara u rumbu le. Ana Yahaya ene nle, reve u damma, “Suru ndu apili a da! Zane da damma ndu i suma atsumalima a na Asula a ri lo a tawa? ⁸ I yuwan ili i na yoo roco i lyawa ta nusu du. ⁹ She i jiyan yoo sowo atsumalima shi, adama a na yaa dansa Ibrahim akaya a du a da. N ta dansaa du Asula a ta gura tara atali a nda, reve u vazatowo Ibrahim muwun n tsukaya! ¹⁰ Ko gogo tsunda, aabau a ta lo ufobu adama wu kodo fanga a aralu e le. Udanga u na u matsain muwun n sa'ani shi, suru o to kodo yi reve a vari yi akina.

[◊] 3:3 Isha. 40:3.

¹¹ “N ta rumbusu du na mini adama u roco i vadala ta, amma za na ri lo a tawa acapa a va u ta rumbu du na Ruhu va Akiza na akina. U la'a mu ta tsugbain lon, agba n rawa n guzaa yi atan shi. ¹² U tu ufobu na aadanga a faba na aak-patalutsu o uyeluwu adama u zangada ishina. Uta kakasa ishina no owopo. Reve u tsun ishina i sa'ani o mopon ma yi, owopo gba shi avu u kulato le na akina a na ari n kimshi.”

Yahaya rumbuyi Yesu

¹³ A mantsa mo ndolo ma da Yesu utai Galili, reve u 'yawa o Ufdolu wa Urdu adama Yahaya rumbu yi. ¹⁴ Agba avu Yahaya shi ciga u 'yuwan a yuwan yi, avu u damma, “Avu da za na aa rumbu mu. Cine tsa da vaatava ya'a va?”

¹⁵ Reve Yesu usu, “Ne da u lobonio wo o'wo gogo, adama tsu yuwan ili i na Asula a cigai tsu yuwan.” Dada Yahaya usuyi u rumbu yi.

¹⁶ Dada u rumbuyi Yesu. Yesu o utushi a mini'i, dada zuva kpatu'wai, avu we ene Ruhu va Asula e telee yi ana muda. ¹⁷ Dada udyo diga zuwa wa damma, “Ayi nda Mawun ma va ma da, za na n cigai, waru n ta yuwusan mazanga na ayi lon.”

4

*Yesu na Mekerenesu
(Mak. 1:12-13; Luk. 4:1-13)*

¹ Reve Ruhu va Akiza taran Yesu a tyo atsuma o una,

adama Mekerensu ma lyungwə yi. ² Agba Yesu lyuwa ili shi, hali rana na ayin amunga. Adama o ndolo, wu uwua tə ambulu lon. ³ Reve Mekerensu ma tawə əvu u damma yi, “Nə əvu Mawun ma Əsulə ma da, kambəto atali a nda o o'wo opopofu.”

⁴ Əvu u usu, “A dana tə a Adanshi ə Əsulə,† ‘Na alya e ilyalya i da goon vuma əə dana wuma shi, amma she ni ili i na Əsulə a dammai biti.’” ◊

⁵ Reve Mekerensu ma tara yi ə tyo Urishelima lyuci va akiza, reve u zuwa yi de e ncilecile ma Aq'isamapada.† ⁶ Əvu u damma yi, “Nə əvu Mawun ma Əsulə ma da, teteruwe e ida, adama a na a dana tə ətsumə a Adanshi ə Əsulə:

‘Əsulə a ta zuwa nlingata ma yi n tiga wu, e te kede wu ne ekere e le, adama vu tədətsə a aatali vu uwua usan wan.’” ◊

⁷ Reve Yesu usu, “Amma Adanshi ə Əsulə fo a damma tə, ‘She vu lyungwə Zagbain Əsulə ə wu wan.’” ◊

⁸ Reve Mekerensu ma tara Yesu ə tyo zuva masasan mo uga'an, əvu u roco yi tsugono tsu uvadi suru na tsugbain tse ele. ⁹ Reve u damma, “Nə vaq kədəto vu yuwaan mu aganda, n ta ca wu ili i nda suru.”

¹⁰ Əvu Yesu usu, “Buwaan mu ure Male!† Adanshi ə Əsulə a damma tə,

‘Vu yuwaan Zagbain Əsulə a wu aganda, ayi a nde'en da vaa yuwaan tsugbashi!’” ◊

¹¹ Dada Mekerensu ma lyawai Yesu, əvu nlingata ma Əsulə n tawə n kamba yi.

*Yesu temei ulinga wəyi
(Mak. 1:14-15; Luk. 4:14-15)*

¹² Ana Yesu uwai a zuwa tə Yahaya o u'wa wa ali, əvu u kambə e ida ya Galili.

¹³ U fara tə 'yəwə ə lyuci va Nazara, əvu u 'yon u kərə ə tyo Kafarnahum na nden, a mbangə m Mala ma Galili, upasu wi ida ya Zebelun na Nafutali. ¹⁴ Ne da nzuwulai ma Əsulə n shiwain ununa Ishaya vumavəsulə dammai:

¹⁵ “Atsumə e ida ya Zebelun na Nafutali, o ure ə tyo a mala, upasalai wu Udolu wə Urdu, ətsumə ə Galili ubətə u na Atakpacit na əbunda a ri nden.

¹⁶ Ama a nda a na ə ri nden ətsumə e irumbu e te ene ekan a gbain.

A tə nden ubətə u na u ri ukpatowu na lulu vu ukwa,

amma ekan e te ikana le.” ◊

¹⁷ Diga lo da Yesu temei alajiya adansa, “Vadalai ə nusu du i kambə ubətə wə Əsulə, adama a na tsugono tsa zuva tsa yuwan tə zuzu.”

*Yesu dangulai ama ə nashi azə e mereme ma mugula
(Mak. 1:16-20; Luk. 5:1-11)*

◊ 4:4 U.Wl. 8:3. ◊ 4:6 Ica 91:11-12.

◊ 4:16 Isha. 9:1-2.

◊ 4:7 U.Wl. 6:16. ◊ 4:10 U.Wl. 6:13.

¹⁸ Urana u ro, Yesu a mmalu a nge'en m Mala mā Galili, ɻvu we ene ama e re muwun mā ɻnawu. Za tā aala a yi a da Simo za na waru e revei na aala Bituru, za ve ire gba ayi da Andarawu. Aza e mereme ma mugula n da, a shi tā a varishi igolo i le a mala. ¹⁹ ɻvu u damma le, "T̄w̄ai i kuru mu! N to roco du ununa yaq t̄w̄aq na ama o unq u mugula." ²⁰ Lo da a 'yoshin a lyawai igolo i le, reve a kuru yi.

²¹ Ana u lyuwai elime, reve u cina ama e re muwun mā ɻnawu waru, Yakubu nā Yahaya, olobi a Z̄abadi. A shi tā a wantsun u le obolo nā dada le, o fofuso igolo i le. ɻvu u damma le a kuru yi. ²² Dada a lyawushi wantsun u le na aabara e le, reve a kuru yi.

Yesu yuwan tā uritosu

²³ Yesu 'yawā tā ubatā suru atsumā a Galili. U ritosu tā atsumā a a'isā. Waru u yuwan suru tā alajiyi a Alabari a Sa'anit o tsugono tsa zuva. Avu waru u kambato aza o ubanakun nā ɻzā a mbalā gbaga. ²⁴ Avu alabari a yi o utā a alanga atsumā e ida ya Galili, adama o ndolo a da ɻzā o ubanakun, hali na aza a na a ri e ida ya Suriya, a t̄wusai adama a kambato le gbaga a banakun icu'un icu'un nā mbalā n lipu. Ozo o ro e le a shi tā no otoni a limā nā ɻbundā, ozo o ro gba shi a shi tā atsumālimā na tsuda'un, ozo o ro waru gba ɻkutsumā a da a shi. Avu

gba Yesu kambato le gbaga suru. ²⁵ ɻvu obolo a ama'a nā ɻbundā a kuru yi ubatā u na u 'yawāi suru: ama diga Galili, nā Dikafoli,* nā Urishelima, nā Yahuda suru, nā diga asana o Udolu wā Urdu.

5

Yesu yuwain uritosu a masasan

¹ Ana Yesu enei obolo'o, reve u kumba a aagadi a masasan ɻvu u danu. ɻvu aza a na oo tono yi a rawa zuzu,² dada u uwai o ritosu le.

Aba'un a amayun
(Luk. 6:20-23)

³ "Aza a aba'un a da aza a na e revei aa gura yuwan ili i ro na aciyele shi, dada e isawain ubatā wā Asulā goon.

Tsugono tsa zuva za le da!

⁴ Aza a aba'un a da aza a na a ri a ɻtsumolangu, adama a na Asulā a tā tanato okolo e le.

⁵ Aza a aba'un a da aza a na a tarai aciyele ili i ro shi, adama a na uvadi u to o'wo za le.

⁶ Aza a aba'un a da aza a na a ri na akuli na ambulu adama e ili i na Asulā a cigai o unq wi ili ya alya ni ili yo oso, adama a na Asulā a tā cuwaton le.

⁷ Aza a aba'un a da aza a na oo rocosu ozo o ro isa'anī, adama a na Asulā o to roco le isa'anī fo.

⁸ Aza a aba'un a da aza a na okolo e le a ri cece, adama a na a tā danu obolo nā Asulā.

* **4:25** Dikafoli urevu wā yi, ayi da Mulyuci Kupa.

⁹ Aza a aba'un a da aza a na aa yuwusan ulinga adama a nden n sa'ani, adama a na Asulə a tə de le muwun mə yi.

¹⁰ Aza a aba'un a da aza a na o sowoi ətsumalima a məlyungwə, adama a na aa yuwusan ili i na Asulə a cigai, adama a na tsugono tsa zuva za le da.

¹¹ “Asulə a ta zuwaa du aba'un a mantsa ma na ama e isula ndu. Asulə a ta zuwaa du aba'un nna ama a lyungwə du. Asulə a ta zuwaa du aba'un nna ama a yuwaan du cu'un ve epen suru adama a və. ¹² Ama a tə lyungwə du cine a lyungwəi aməsulə a na a yuwan wuma de nu ujimu. I yuwan məzəngə, reve waru asuvu a du o yo'ono, adama a na i tə ni iliyinkapa ya qəbundə a pura du de zuva.”

Akpadi ne ekan

(Mak. 9:50; Luk. 14:34-35)

¹³ Avu Yesu lyuwa elime na adanshi, “Adu da akpadī o uvadī. Agba ulobonu u ne u da akpadī a ri nna a buwa peme shi? I ta gura zuwa le u yo'oniso? O to oco le reve a dasa le na ana, cine vu revei ili ye pere.

¹⁴ “Adu da aza a na aa casu uvadī ekan. Yaa gura pa'aton lyuci na ri usuwu a masasan shi. ¹⁵ Waru a tsu kabato fitila reve a kpəto yi na aasa'atsu shi. E eeblele a da a tsu zuwa yi adama ekan e ikana, tsara ama a na a ri pe o u'wa'a suru e ene ure. ¹⁶ Ne da fo, yo o'wo

ekan e ekere a ama o ro. I yuwan ili i sa'ani i na ee ene adama a cișala Dada du na ri zuva.”

Uritosu wə Yesu adama a Wilə

¹⁷ Reve Yesu lyuwa elime u damma, “She i jiyan n təwə tə adama n lungusa Wilə wa Musa ko ili i na aməsulə o ritoi wan. N təwə adama n lungusa le shi, amma adama n shiton uritosu u le. ¹⁸ Amayun a da maa dansaa du, ko ili i tə yaa pusən ətsumə a Wilə'ə shi, she ni ida nə zuva o koto. Ko dani aq puwən shi waru ko madaabi me idani məq puwən shi, she ni ili biti i shiwan. ¹⁹ Ni i 'yuwan ko Wilə u ke'en u na u la'ai ukələmu wi ili i na aa yuwan, avu waru i roco ozo o ro a yuwan ne, adu da yoo o'wo nkosoto ətsumə o tsugono tsa zuva. Amma ni i kuru avu waru i roco ozo o ro ili i na u dammai, i tə tsurə ubatə u sa'ani ətsumə o tsugono'o.

²⁰ “Munlu n Wilə na Afarishi a ta yuwusan ətyo a na aa yuwan adama a kuru Wilə wa Asulə mejegē. I ciga i 'yuwan i la'a le ətsumə e itoni yə Asulə. Ni i yuwan ne shi, n ta dansaa du amayun, yaa uwa o tsugono tsa zuva shi.”

Uritosu wə Yesu adama o upan

(Luk. 12:58-59)

²¹ Reve Yesu lyuwa elime na adanshi u damma, “Yu uwuwa tə a na Wilə wa Musa u dammai, ‘She vu una vuma

◊ 5:21 Mta. 20:13; U.WI. 5:17.

nu ucigu wā wu wan.' Waru, 'Za na unai suru a ciga a 'yuwan e ge'eto yi.' ◊ 22 Gogo gba n ta dansaa du: nā vu yuwan upan nā za vā wu, a tā ge'eto wu. Nā vu de za vā wu, 'Aātamu,' a ta tara wu a tyo ubātā wa Azagbain a Mbara.† Nā vu de za vā wu, 'Avu aātamu za na ri nā ābulā shi,' vu tā zuzu na vaa uwa a akina a na a ri n kimā shi.

23 "Adama o ndolo, nā vu ri mishin ubātā u masa'a'at a Aā'isamapada a casu une'e ubātā wā Asulā, reve vu cuwushin vuma ro damma tā vu nusaan yi tā, 24 vu lyawa de ili i na vu tāwāyi ubātā u masa'a'a. Avu vu 'yāwā i salalai nā vuma'a, reve kāmbā vu ca une'e wā wu.

25 "Nā vuma ri na adanshi nā avu, avu u ciga u tara wu a tyo ubātā o uge'etosu, i lapula adanshi ātsumā a mantsa, kafu i rawa o ukobu wu uge'etosu. Nā vu yuwan ne shi, nā vu rawa de, a ta tara wu a tyo ubātā wu za vu uge'etosu. Reve u zuwa wu e ekere a mumadanga, aza a na a zuwa wu o u'wa wa ali. 26 N ta dansaa wu amayun, voo utā pe shi, she nā vu tsupa ili i na oo tono wu."

Uritosu adama e tsipere

27 Reve Yesu lyuwa elime, "Yu uwwa tā a na Wilāt wa Musa u dammai, 'She vu yuwan tsipere wan.' ◊ 28 Amu gba n ta dansaa du, nā vu kālyuwā ka, reve asuvu a wu a 'yāwā ya'a yi, vu yuwan tā de tsipere nā ayi o okolo a wu.

29 Nā lyusu vu usa'ani vā wu waa zuwusa wu vu yuwan unusu, vu fodo yi vu vari yi. U ta la'aa wu vu lamba upasu u tā u lipu vā wu, a na lipu vā wu suru aa uwa a akina. 30 Nu ukere usa'ani wā wu waa zuwusa wu vu nusan, vu kodo yi vu vari! U ta la'aa wu vu lamba upasu u tā u lipu vā wu a na lipu vā wu suru aa uwa a akina."

Uritosu adama a wukasu u lolo
(Mat. 19:9; Mak. 10:11-12;
Luk. 16:18)

31 Reve u lyuwa elime u damma, "Yu uwwa tā a na Wilāt wa Musa u dammai, 'Vuma ta gura kakasa nā ka vā yi nu u ca yi aatagada a wukasu u lolo.' 32 Amu gba n ta dansaa du, she vuma kakasa nā ka vā yi wan, she nu u yuwan tsipere nā vali ro. Nā wu kasa nā ayi u ta zuwa yi wo o'wo aashakala, ununa za na tara niyi suru ri nu unusu u tsipere adama a na u zuwa niyi."

Uritosu adama a akucunu

33 Reve waru Yesu lyuwa elime na adanshi u damma, "Yu uwwa tā a na Wilāt wa Musa u dammai, 'She vu kuda akucunu a wu wan. Ciga 'yuwan vu shiton akucunu a na vu yuwayin Asulazuva.' ◊ 34 Amu gba n ta dansaa du, i kucina ko ni ili i ro wan, a mantsa ma na yaa yuwanusun akucunu! Zuva ubātā u na Asulā a ri nā nden da, adama o ndolo she i yuwan akucunu nā zuva wan." 35 Ida udasata

◊ 5:27 Mt. 20:14. ◊ 5:33 N.Gn. 19:12; Mkc. 30:2; U.WI. 23:21.

wā Əsulā u da, adama o ndolo she i kucina ni ida wan. Urishelima lyuci Mogono ma Gbain ma da, adama o ndolo she i kucina nā əyi wan.³⁶ She i kucina na aci ə du wan. Yaa gura zuwa ənji ə tā ə du wo o'wo u'uri ko ulimə shi.³⁷ A mantsa ma na vaa yuwusan akucunu, vu damma ‘Ee’ ko ‘O'o.’ Nā vu damma ili i na i la'ai ‘Ee’ ko ‘O'o,’ wu utā tā ubatā wu za wuya.”

*A yuwan gafura
(Luk. 6:29-30)*

³⁸ Avu Yesu lyuwa elime na adanshi, reve u damma, “Yu uwwa tā a na Wilā wa Musa u dammai, ‘Nnā za amaton nanza ə lyusu ko a aanga, nu u ciga u 'yuwan u tsupa vuma'a lyusu ko aanga o ro nā za vā yi.’³⁹ Gogo gba n ta dansaa dū: nā za ro nusaan wu, she vu tsupa wan. Nnā za ro basa wu o ugbaguzu wu ukere usa'ani vu lyawa yi u koso basa wu o ugbaguzu wu ukere wu ugulā.⁴⁰ Nā wo o'wo za ro damma vu nusaan yi tā, reve u damma za vu uge'etosu u zuwa wu vu ca yi utugu wā wu, vu ca yi aapalutsu ə wu fo.⁴¹ Nā soja zuwa wu vu tanu itana yā yi mili tā, tanu le ə tyo imili i re.⁴² Nā vuma ro pati wu ili i ro, vu ca yi. Nā vuma ro ece wu okopu, vu ca yi.”

*Icigi yi n'yuwatan
(Luk. 6:27-28, 32-36)*

⁴³ Avu Yesu lyuwa elime reve u damma, “Yu uwwa

tā a dammai, ‘Vu ciga moron mā nden mā wu, reve vu 'yuwan n'yuwatan mā wu.’⁴⁴ Amu gba n ta dansaa du, i ciga n'yuwatan n du, reve i yuwaan aza a na oo bongishi du avasa.⁴⁵ Ni i yuwan ne, i to o'wo muwun ma amayun ma Dada du na ri zuva. U tsu zuwa tā urana wu utā ubatā wa ama ə əbulā nu ubatā wa ama a vama. Waru u tsu yuwan tā iro'i ubatā wa aza a na aa yuwusan ili i na i ri mejege nu ubatā wa aza a na aa yuwusan ili i babu ulobonu.⁴⁶ Cine Əsulā aa zuwaa dū aba'un, ni i ciga aza a na a ciga ndu goon? Ko munlu mu utafa fo a tā yuwusan ne!⁴⁷ Waru nni i lobonoto aciyədu e ekere ə n'utsə n dū goon, i la'a akapi a ama shi. Ko aza a na e revei Əsulā shi, o tsu lobonoto tā aciyele e ekere ə n'utsə n le.⁴⁸ Adama o ndolo, yo o'wo əza ə əbulā, ununa Dada dū za na ri zuva ri nā əbulā.”

6

Uritosu adama o ucasu
¹ Avu Yesu lyuwa elime o ritosu aza a na oo tono yi avu u damma, “I yuwan ugbozu! A mantsa ma na yaa yuwusan ili i sa'ani, she i yuwan adama ama e ene a cuwa du wan. Ni i yuwan ne, yāqā tsurā iliyinkapa ubatā wa Dada dū za na ri zuva shi.

² “A mantsa ma na yaa casu alambi, she i ca le ununa əza e ikpa'a a tsu yuwan wan. A tsi ivulā tā avana ətsuma ə əlisə ne e re adama ama e ene le a cuwa le. Amayun a da

maa dansaa du, ąza e ikpa'a o ndolo ą ushi tą de iliyinkapa i le.³ Adama o ndolo a mantsa ma na yaa yuwusaan alambi une'e, i yuwan yi usokowu ununa ukere ugulę wa wu wee reve ili i na ukere usa'anı wą wu waa yuwusan shi.⁴ I ca une'e u du usokowu, ne da Dada du na revei ili i na i ri usokowu suru, waa ca du iliyinkapa."

*Uritosu adama a avasa
(Luk. 11:2-4)*

⁵ Reve Yesu lyuwa elime na adanshi u damma, "A mantsa ma na i ri a avasa, she yo o'wo ana ąza e ikpa'a wan! A tsu la'a tą ciga e isawan a ą'isa na ą nge'en mu re a yuwusan avasa adama ama e ene le. Amayun a da maa dansaa du, ą ushi tą de iliyinkapa i le suru suru.⁶ A mantsa ma na yaa yuwan avasa, i uwa a aasula reve i ɓaru unantsu. Reve i yuwan avasa ą tyo ya Dada du na ri ubaṭa o usokowu'u. Ne da Dada du za na tse ene ili i na yaa yuwusan usokowu, waa ca du iliyinkapa i du.⁷ Waru a mantsa ma na i ri avasa, she yoo o'wo ana aza a na e revei Ȅsulę shi wan. Adama a na ą tsu kambuwusę tą ili i na i ri na aci shi. A ta zuwusa Ȅsulę a ta uwwa le adama ą abantę a adanshi e le.⁸ She yo o'wo ana ele wan. Adama a na Dada du reve tą de ili i na i cigai kafu i pati yi.

⁹ "Adama o ndolo, na yaa yuwan avasa, i vasa tsunda: 'Dada tsu na ri zuva,[†]

kamba tsu tsu ca aala ą wu tsugbain.

¹⁰ Tsugono tsą wu tsą tawa, adama vuma biti o uvadı u yuwan tsutoni na ąvu, Ununa aa yuwusan tsutoni na ąvu zuva.

¹¹ O urana wa ana'an vu ca tsu ilyalya i malya.

¹² Vu yuwaan tsu gafura vu nusu u tsu, adama a na ątsu tsaa yuwusaan ąza a na aa yuwusan tsu unusu gafura.

¹³ She vu lyawa tsu tsu uwa ą malyungwą wan, agba vu wawa tsu e ekere a za wuya.*

¹⁴ "Amayun nni i yuwaan ozo o ro gafura vu nusu le, Dada du na ri zuva u ta yuwaan du fo gafura vu nusu du.¹⁵ Amma ni i yuwaan ozo o ro gafura shi, Dada du na ri zuva waa yuwaan du gafura vu unusu u du shi."

Uritosu adama a akuli

¹⁶ Reve Yesu lyuwa elime na adanshi u damma, "A mantsa ma na yaa yuwusan akuli, she i lukuta urewesu u du ununa ąza e ikpa'a a yuwusan wan. A tsu vadala tą o o'wo ili i ro ko'o adama ama e reve a na ą ri a akuli. Amayun n ta dansaa du, ąza e ikpa'a o ndolo ą tsra tą de iliyinkapa i le suru suru.

¹⁷ Amma a mantsa ma na i ri a akuli, i sa'a urewesu u du ąvu yi sara ąnji ą du.¹⁸ Ne da za ee reve a na i ri a akuli shi, she de Dada du, za na ri ubaṭa o usokowu suru. Waru a na u

* **6:13** Akuci a atagada a dashi tą, "Tsugono na tsugbain nu ucira za vą wu da babu ukotu suru suru, ami."

revei ili yu usokowu suru, u ta ca du iliyinkapa."

Utsuru zuva
(Luk. 12:33-34)

¹⁹ Yesu lyuwa tā elime adansa, "She i bolotowo aciyadūuzuwa pa o uvadi wan! Ikupu nā matsafi mā tā lungusā le, waru evu a ta gura boso a uwa pe e ivā le. ²⁰ Amma, i yuwan izuwa i du zuva, ubatā u na ikupu nā matsafi mā lungusā le shi, waru evu aa gura boso a uwa pe e ivā le shi. ²¹ Okolo ą du ą tā dānā ubatā u na uzuwa u du u ri kuci.

Ekan ą lipu

²² "Eсу ele da o o'woi ana fitila lipu. Ne esu ą wu ą ri ulobonu, lipu vā wu suru u to o'wo ne ekan mābulā. ²³ Amma ne esu ą wu ą ri ulobonu shi, lipu vā wu mābulā u tā dānā ătsuma e irumbu. Ne ekan a na ą ri pe ya'ą wu wo o'wo irumbu, to, amayun vu tā ătsuma e irumbu i gbain.

Asulā nu utsuru u vuma
(Luk. 16:13)

²⁴ "Ko za lo aa gura yuwaan azagbain e re tsugbashi shi. Vu ta 'yuwan za tā, reve vu ciga za tā. Ko vu kuru za tā, reve vu 'yuwan ą kuru za tā. Vaa gura yuwaan Asulā nu utsuru ągandā shi."

She vu dama wan
(Luk. 12:22-31)

²⁵ Reve Yesu lyuwa elime na adanshi, "N ta dansaa du, she i dama adama e ilyalya ni ili yo oso i na i cigai adama yo

o'wo wuma wan. She i dama adama e itana yu u'otosu i lipu i du wan. Wuma u la'a tā ilyalya, waru lipu la'a tā itana i lipu. ²⁶ Kālyuwāi nnunu! A tsu cu'wān shi, agba aa gasa shi. A tsu zuwa ilyalya o mpon shi. Agba suru nā ne Dada du na ri zuva u tā kālyuwusa le. Agba i reve tā na i la'ai nnunu pepere. ²⁷ Yaa gura dāshi ko mini[†] mā tā a wuma u du shi ni i dama adama ą yi.

²⁸ "Adama ą nye vu damai adama e itana yu u'otosu? Kālyuwāi ununa yipalu yu una i tsu kungwa. A tsu yuwan ulinga adama a yuwan itana i le shi. ²⁹ Amma n ta dansaa du, ko Sulemanut nu utsuru wā yi suru, wo oto itana i sa'ani reve u lobono vadamma za tā le shi. ³⁰ Əsulā o to fobuso anlya o ogozo, aza a na ą ri wuma ana'an, nfa'an gba shi ą kuləto. U lobono tā i gura reve Əsulā a ta ca du itana yu u'otosu. She i dānā nu ucawu wo okolo wa'a wan! ³¹ She i dama wan hali i damma, 'Nye tsaa lyuwa?' ko 'Nye tsoo sowo?' ko 'Nye tsoo oto?' ³² Ama a na e revei Əsulā da shi goon a tsu dama adama e ili i ndolo. Dada du na ri zuva reve tā na i cigai ili i ndolo suru. ³³ Ili i na yaa la'a ciga ąyi da tsugono tsā Əsulā, reve waru i yuwan ili i na Əsulā a cigai. Reve a ca du akapi e ili i na i cigai suru. ³⁴ Adama o ndolo, she i dama adama a nfa'an wan, adama

[†] 6:27 Pa nda mini u ta yuwusan adanshi a mantsa wa'a ayi da Agana ą tsu de "minti" vā agogo.

a na nfa'an ta dama adama
a aciyayi. Adama o ndolo
she i dashi addama a aci a
addama na urana suru waa
tawaq wan."

7

She i ge'eto wan

(Luk. 6:37-38, 41-42)

¹ Avu Yesu lyuwa elime o ritosu aza a na oo tono yi, reve u damma, "She i ge'eto za ro wan, adama Asulə e ge'eto du wan." ² Na makundatsu ma na i ge'etoi ozo o ro, na ayi da aa yuwaan ulinga e ge'eto du.

³ "Nye i zuwai vaq kanlasa macaka ma na maq ri pe a lyusu vu za vaq wu, reve vi icina na aagbalə a na ari pe a lyusu vaq wu? ⁴ Cine vaa gura damma za vaq wu, 'Lyawa mu utaq macaka ma na maq ri a lyusu vaq wu?' Vu kalyuwa aciyawu! Avu gba vu buwa taq na aagbalə o ndolo a lyusu vaq wu. ⁵ Avu za vi ikpa'a! Utaa ne'en aagbalə a na ari a lyusu vaq wu, reve ve ene ulobonu ununa voo utaq macaka ma na maq ri a lyusu vaq yi.

⁶ "She i ca musan ili i na i ri za vaq Asulə wan. A ta vadala aa amaton wu. She i variya ngurusumu iyedi yi ikebet wan. A ta dadasa le."

Pati, zami, gugula

(Luk. 11:9-13)

⁷ Reve waru Yesu dammisa, "I lyuwa elime ni ipati, a ta ca du ili i na ya patishi. I zamishi, i ta tsurə. Yi gulusa a yuwsan 'Azo'wa,' Asulə a ta zuwa a kpətu'waa du unantsu. ⁸ Adama a na za vi ipati suru a tsu ca yi ta.

Waru za vi izami suru, u ta tsurə. Waru nna ama a lyuwa elime na wugulusa, Asulə a ta kpətu'waa le.

⁹ "Atsumə a du zane fa aa ca mawun maq yi aatali, nnə mawu'un u pati yi ilyalya? ¹⁰ Vu ta ca yi aagbaji, nnə u pati wu magula? ¹¹ Adu na i ri aza o unusu, i reve ta cine yaa ca muwun n du ili i sa'an. Dada du gba na ri zuva, za na ri naq abulə, u tu ufobu u na waa ca aza a na a pati niyi ili i sa'an! ¹² Ununa i cigai ama a yuwaan du, i yuwaan le fo ne. Ayi nda ayi da urevu u Wilə wa Musa nu uritosu wa Amasulə."

Unantsu wu uboru

(Luk. 13:24)

¹³ Reve Yesu damma, "I uwa o tsugono tsə Asula nu unantsu wu uboru. Adama a na ure nu unantsu u na waa 'yawə o u'wa wa akina a ta washin waru ari usan wu mmalu shi, waru ama naq abunda oo tono ure'e. ¹⁴ Amma unantsu u na u ri a tyo ubata u wuma u na woo koto shi, u tu uboru waru ure'e u tu usan wu mmalu, waru ama wa'a da oo tono ure'e."

Udanga na muwun maq yi

(Luk. 6:43-44)

¹⁵ Avu Yesu lyuwa elime na adanshi, "I danu nu ugbozu adama a amasulə e epen. A ta tawaq du vadamma ikyon i da, agba atsumə le a ta ni iwuya vadamma nkerenkesu. ¹⁶ I te reve le e ili i na aa yuwsan, ununa vee reve udanga nnə ve ene umatsun waq yi. A

tsu tāba ubiri o udanga wa awanda shi, ko ədyumbu a atacit shi. ¹⁷ Udanga u sa'ani u tsu matsan t̄a muwun n sa'ani m̄ əbulā, agba udanga u babu əbulā u tsu matsan muwun n sa'ani shi. ¹⁸ Udanga u sa'ani u tsu matsan muwun m babu ulobonu shi, waru udanga u babu əbulā u tsu matsan muwun n sa'ani shi. ¹⁹ Ama o tsu kodo t̄a udanga suru u na u tsu matsan muwun m̄ əbulā shi, reve ə kuləto yi. ²⁰ Ne da fo, i te reve ama e ili i na aa yuwusan."

"N reve du shi"
(Luk. 13:25-27)

²¹ Reve Yesu damma, "Za na ee desu mu Zagbain Zagbain suru da aa uwa o u'wa u tsugono tsa zuva shi. Ama a na aa uwa o tsugono tsa zuva goon, ele da aza a na aa yuwusan ili i na Dada v̄a va zuva cigai. ²² O urana wu uge'etosu ama n̄ əbunda e te de mu Zagbain le. A ta damma, 'Tsu yuwan t̄a ala-jiya ətsumā a aala ə wu, waru ətsumā a aala ə wu tsu utaq̄a t̄a otoni ə limā, waru tsu yuwan t̄a linga va asalama ə əbunda.' ²³ Reve gba n damma le, 'N reve du shi. I ne'e mu ure, ədu aza a aciyo-gbamu!'

Asuwi e re
(Luk. 6:47-49)

²⁴ Avu Yesu damma, "Adama o ndolo, za na aa uwusua ili i na maa dansa, reve u yuwan tsutoni ne ele, u t̄a vadamma suwi v̄a əbulā na suwai u'wa w̄a yi a aatali. ²⁵ Ko n̄ mini ma gbain m̄

t̄awā, ko n̄ dolu t̄awā, waru nu upepu u kebe yi usaa'a, waa riya shi, adama a na a suwa yi t̄a aatali.

²⁶ "Amma za na uwmai adanshi, agba u yuwan tsutoni ne ele shi, u t̄a vadamma ulo u vuma u na u suwai u'wa w̄a yi ə wuyun. ²⁷ Nn̄ mini ma gbain m̄ t̄awā, ko dolu t̄awā, waru nu upepu u kebe yi she u r̄amo, reve wu boso suru suru."

Ucira w̄a Yesu
(Mak. 1:22; Luk. 4:32)

²⁸ Ana Yesu kotoi a yuwusan adanshi a nda, reve obolo a ama'a a uwa asalama nu cu'un vu uritosu w̄a yi. ²⁹ Adama a na u dāna vadamma munlu n Wilā shi, agba u yuwan t̄a uritosu tsu za vu ucira.

8

*Yesu kambāto t̄a makutu
gbaga*
(Mak. 1:40-45; Luk. 5:12-16)

¹ Ana Yesu cipai zuva masasa'an, reve abajini o obolo a ama o toni yi. ² Reve makutu ma cina yi. Avu u kādāto ə makakan m̄ yi reve u damma, "Zagbain, n̄ vu usu vu kambāto mu gbaga, vu ta gura kambāto mu."

³ Reve Yesu canana ukere w̄a yi, avu u ju'wān yi avu u damma, "N usu t̄a. Kambā gbaga!" Babu usan dāda ukutu'u u lyawa niyi, avu wo o'wo gbaga! ⁴ Reve u damma yi, "She vu damma za ro ili i na i farai wan. Amma vu 'yawā vu roco aciyawu ubata wa ganu,† reve vu ca kuccit

cine Musa dammai aza a na a kambai gbaga a ca. Ayi nda u to roco ama a na vu kambai gbaga."

*Yesu kambato t̄ aagbashi
a yali ro gbaga
(Luk. 7:1-10)*

⁵ Reve Yesu kar̄ a tyo Kafarnahum. Ana u uwai ̄atsuma a lyuci gbain, yalit ya Roma i ro i cina yi t̄, reve u pati yi u kamba yi. ⁶ Reve u damma, "Zagbain, n t̄ na aagbashi a na a ri ubanakun lon. U t̄ de o u'wa nven, u tsu gura jingad̄a lipu va yi shi. U ta uwuusa lipu lon."

⁷ Reve u damma, "N t̄ yawa n kambato yi gbaga."

⁸ Reve yali'i u usu, "Zagbain, n rawa vu t̄awa o u'wa u va shi. Yuwan adanshi goon, aagbashi a va a t̄ kamb̄a gbaga. ⁹ N t̄ na nan yali a gbagbain a na a tsu damma mu n yuwan ulinga, amu fo n tsu damma t̄ aosoja a va ili i na aa yuwan. N tsu damma t̄ soja, 'Wala,' reve u wala. Reve waru n damma soja ro, 'T̄awa,' reve u t̄awa. Waru n tsu damma t̄ aagbashi a va, 'Yuwan nda,' reve u yuwan. N reve t̄ a na adanshi a wu a ri nu ucira."

¹⁰ Ana wu uwai adanshi o ndolo, u yuwan t̄ asalama. Reve u damma aza a na oo tono yi, "Amayun a da maa dansaa du, ucawu wo okolo a vuma nda u la'a t̄ ucawu wo okolo a na me enei ̄atsuma e ida ya Isra'ila suru. ¹¹ Ama na abunda a to ut̄ asana na alivu, a t̄ danu, reve a

lyuwa obolo na Ibrahim, na Ishiyaku, na Yakubu ̄atsuma o tsugono tsa zuva. ¹² Amma a ta vari aza a na a shi a ntsayi a uwa o tsugono'o ̄atsuma e irumbu picim. A t̄ shon na a lumi anga adama a ̄atsumalima."

¹³ Reve Yesu damma yali'i, "Wala a tyo o u'wa. Aagbashi a wu a t̄ kamb̄a gbaga cine vu cayi okolo." A mantsa mo ndolo ma dada gan aagbashi a yi a kambai gbaga.

*Yesu yuwaan t̄ ama a
abunda opocino
(Mak. 1:29-34; Luk. 4:38-
41)*

¹⁴ Ana ayi ndolo kotoi, avu Yesu 'yawa o u'wa wa Bituru, reve u cina ̄anawale Bituru nven ni ivuna. ¹⁵ Reve u ju'wan ukere wa yi, reve ivuna'a i lyawa yi, reve u 'yon dada u cayi Yesu ilyalya.

¹⁶ Nu ulivu u ndolo ama a t̄awa a yi t̄ na ama a abunda a na a ri no otoni a lima. [†] Reve u 6ara otoni a lima a dada a lyawai ama'a, reve u kambato aza o ubanaku'un suru gbaga. ¹⁷ U yuwan t̄ ili i nda ts̄a u shiton ili i na Ishaya vumavasula dammai: "U tara t̄ banakun tsu, reve waru u tawa mba la n tsu." ◊

*Ama a ciga t̄ o toni Yesu
(Luk. 9:57-62)*

¹⁸ Ana Yesu enei abajini o obolo a ama zuzu na ayi, reve u damma a yawa upasalai u mala u ndede. ¹⁹ Reve manlu ma Wilā mo ro ma t̄awa ubata wa yi ayi u damma,

“Manlu, n tā kuru wu ubatā u na vāq 'yawā suru.”

²⁰ Reve u damma yi, “Nranji n tā na angu a nden, nnunu n tā ni ikinda, amu agba, Mawun ma Vumat n ri nu ubatā u na maa gbasato shi.”

²¹ Avu vuma ro za na dānai toni vā Yesu, damma yi, “Zagbain, lyawa mu ne'en n 'yawā n cidoaabara a vā.”

²² Reve u damma yi, “Toni mu, avu vu lyawa akwākwa a cido akwākwa e le.”

Yesu isawaton tā upepu u mala

(Mak. 4:35-41; Luk. 8:22-25)

²³ Avu Yesu uwa atsuma a wantsun, tsārā u 'yawā upasu u mala u ndede obolo no ojoro a yi. ²⁴ Reve abajini o upepu u mala u 'yon, avu u jingadasa wantsu'un, hali mini mā kāra a uwusa yi, agba Yesu dānā tā pe a nlavu. ²⁵ Reve ojoro a yi a 'yawā ubatā wā yi, avu a 'yasan yi nā yisaali, “Zagbain, wawa tsu! Tsu ciga tā malibaa!”

²⁶ Avu u usu le, “Adama a nye yu uwmai wovon? I ri nu ucawu wo okolo abunda shi.” Reve u 'yon avu u bara upepu'u ni ikedu i mini'i, avu upepu'u u von kwin.

²⁷ Ojoro'o a yuwan tā asalama lon reve a damma, “Cu'un vuma ne da tsunda? Hali upepu ni ikedu i mini a yuwan tsutoni nā ayi!”

Yesu yuwaan tā ama e re a na a ri no otoni a lima opocino

(Mak. 5:1-20; Luk. 8:26-39)

²⁸ Ana Yesu rawai upasalai wu nge'en u mala zuzu nā lyuci va Gadara, reve ama e re a na a ri no otoni a lima a ga'an nā ayi. Ubata wa ason a da ama a nda a tsu dānā, waru a dānā nu uyo'o shi, babu za na tsu gura toni lo. ²⁹ Avu e teme a saalasa yi, “Cine vaa damatosun tsu, Mawun mā Asulā? Vu tāwāq tsu tā na atsumalima kafu mantsa ma na Asulā a zuwai!”

³⁰ Zuzu nu ubata'a, obolo a ngurusumu a dānā tā lo a alyuna. ³¹ Avu otoni a lima'q a pati yi, “Nā vu utāq tsu atsuma a ama a nda, vu yuwan ankuri vu cāco tsu atsuma o obolo a ngurusumu a ndede.”

³² Reve Yesu damma le, “Walai!” Avu otoni a lima'a a lyawa ama'a, avu a uwa atsuma a ngurusumu'u. Reve ngurusumu'u suru a suma a tyo zālā va agadi a tyo atsuma a mala, avu a kuwa pe. ³³ Reve ama a na a dānai a aguba a ngurusumu'u, a suma a tyo a lyuci, reve a damma ili i na i farai suru, hali ni ili i na i farai na ama e re'e. ³⁴ Reve ama suru atsuma a lyuci'i o utā tsārā e ene Yesu. Ana e ene niyi, avu a pati yi u kāra u lyawaa le ida i le.

9

Yesu kāmbāto tā osowi a lipu gbaga

(Mak. 2:1-12; Luk. 5:17-26)

¹ Avu Yesu uwa a wantsun a kāmbā a tyo upasalai u

mala a tyo a lyuci na u shi nã nden.* ² Ana u rawai de, reve ama o ro a tawaa yi nã vuma na ri no osowi a lipu a aavalu. Ana Yesu enei ucawu wo okolo wa ama a nda, reve u damma yi, "Ulobo, she vu uwua wovon wan. A yuwaan wu ta gafura wu unusu wã wu."

³ Avu munlu n Wilã n ro n dammulai vãni le, "Vuma nda u ta yuwusan adanshi a tarasa aciyayi Asulã a da!"

⁴ Ana u revei cu'un majiyan ma na aa yuwusan, dada we ece nle, "Nye i zuwai yaa yuwusan majiyan me iwuya i nda? ⁵ Zane da la'ai babu usan a na a damma, 'A yuwaan wu ta gafura wu unusu wã wu,' ko 'Yon vu wala?' ⁶ Agba amu n to roco du a na amu, Mawun ma Vuma, n ta nu ucira atsuma o uvadi u nda n yuwan gafura vu unusu." Dada u dammai aakutsuma'a, "Yon, vu tara aavalu a wu, avu vu kara a kambã o u'wa." ⁷ Reve u 'yon u kara a tyo o u'wa. ⁸ Ana ama e enei ili i ndolo, a yuwan ta asalama, reve a yuwaan Asulã ica a na u cayi vuma cu'un vu ucira u nda.

Yesu de ta Matta
(Mak. 2:13-17; Luk. 5:27-32)

⁹ Reve Yesu lyawa ubatã u ndolo, u lyuwa elime nã mmalu, dada we enei vuma ro na a tsu de Matta, za na shi nden ubatã u na u tsu ushishi utafa. Dada u damma niyi,

"Toni mu." Avu u 'yon u toni yi.

¹⁰ A tyo de, avu Yesu no ojoro a yi a danu alya e ilyalya o u'wa wa Matta. Azã o u'ushishi wu utafa nã abunda nã azã o unusu o ro a danã ta lo. ¹¹ Ana Afarishi enei ili i ndolo, avu e ece ojoro a yi, "Cine manlu ma du maa lyuwusa ilyalya ni icu'un ya ama o ndolo?"

¹² Yesu uwua le ta avu u usu le, "Aza a na a ri gbaga a ciga za va agumã shi, amma azã o ubanakun a ciga ta. ¹³ 'Yawai i rito ili i nda i na Adanshi a Asulã aa dansa, 'Ana yaa yuwaan mu kucci, u la'aa du ta ye ene iliyali yo ozo o ro.' ♦ N tawã adama m banu ama a abulã tsara o o'wo azã e itoni a va shi. Amma n tawã ta m banu azã o unusu."

A yuwan ta Yesu yeci adama a akuli
(Mak. 2:18-22; Luk. 5:33-39)

¹⁴ Urana u ro, ojoro a Yahaya za vu Urumbusu a tawã ta ubatã wã Yesu, reve a yuwan yi yeci, "Nye i zuwai atsu na Afarishi tsaa yuwusan akuli, agba ojoro a wu aa yuwusan shi?"

¹⁵ Avu Yesu usu, "Ama a vali vu kasa'avu a tsu yuwan atsumolangu shi, nu u ri obolo ne ele. Amma mantsa ma ta tawã a na aa tara vali'i e memere me le, a mantsa ma dada aa yuwan akuli.

¹⁶ "Babu za na a pada umuna u sa'avu u lapulaa ubamu wa akuci o utugu wã

* **9:1** A mantsa ma nda u shi ta nden a lyuci na a tsu de Kafarnahum (Mat. 4:13).

◊ **9:13** Hos. 6:6.

yi. Nu u yuwan ne, umuna u sa'avu u tā vurānu avu u kara akuci o utugu'u, agbā apadī o umuna u sa'avu'u waa ntsaa a akuci o utugu'u shi. Ne da ubāmu'u wāqā dashi washin.¹⁷ Waru, aq̄ tsun ribina sa'avu a akuci e itsān yu kwan shi, adama a na ribina'a nu u kutsa, u to boso itsā'ān, reve woo oco waru itsā'ān a lāngā. Amma ama aq̄ tsu tsun tā ribina sa'avu kuci e itsān i sa'avu. Avu suru nle aq̄ dānā gbaga."

Aakwakwā o usheli nā ka vu ubanakun
(Mak. 5:21-43; Luk. 8:40-56)

¹⁸ Yesu aq̄sumā a adanshi, avu zagbain vā aq̄isā ro tāwa ya'a yi. Reve u kingyo a mākākān mā yi avu u damma, "Usheli u vā u kuwā tā gogo. Agba nā vu tāwa vu kuruwā yi ukere, u tā kāmbisā wuma."¹⁹ Reve Yesu na aza a na oo tono yi a 'yon avu o toni zaghbai'in.

²⁰ Avu ka na dānāi o ocosu mpasa hali a'wan kupa ne ejere tāwa acapā e Yesu, avu u ju'wan yi nge'en mu utugu.²¹ U dānā tā a majiyan, "Nā n ju'wan utugu wā yi goon, n tā kāmbā gbaga."

²² Reve Yesu vadala dada we ene niyi, avu u damma, "Usheli, she vu uwā wōvōn wan! Ucawu wo okolo a wu u kāmbātō wu tā gbaga." Avu ka'a wo o'ushi gbaga.

²³ Reve Yesu lyuwa elime nā mmalu obolo nā zaghbai'in aq̄tyo o u'wa wā yi, avu we ene aza e ishipa ya aq̄cidā na ama aq̄ abundā e mesun.²⁴ Avu

u damma, "Utāi suru ndū! Usheli'i u kuwā shi. Nlavu n da waa yuwusan."²⁵ Avu ama'a a yuwaan yi izo'oshi yu ulamu.²⁶ Amma ana o lo nle o utā a alanga, avu u kārā aq̄tyo ubātā u na usheli'i u ri nven. Reve u reme yi ukere, dada usheli'i u 'yoyin.²⁷ Alabari'i a baza tā ubātā suru aq̄sumā e idā'a.

Yesu yuwaan tā nrumbā n re opocino

²⁷ Ana Yesu lyawai ubātā'a, ayi aq̄sumā a mmalu, avu nrumbā n re n toni yi. Avu a saala, "Mawun mā Dāwuda, kālyuwā iliyali i tsu!"

²⁸ Ana Yesu uwai o u'wa u ro, avu nrumbā n re'e n tawa ubātā wā yi. Reve we ece le, "I usu tā n ta gura zuwa du ye ene ure?"

Avu aq̄usu, "Ee, Zagbain."

²⁹ Avu u ju'wan esu e le reve u damma, "Adama o ucawu wo okolo a du, ne da woo o'wo."³⁰ Reve ama'a a gura ene. Agba u rono le tā atsuvu lon, adansa, "She i damma vuma ro adama a nda wan."³¹ Agba ana o utāi avu aq̄ kārā a bazasa alabari'i ubātā suru aq̄sumā e idā'a.

Yesu ca tā vuma na tsu gura yuwan adanshi shi lafiya

³² Ele aq̄ mākārā, avu ama aq̄tāwāqā nā vuma ro ubātā wā Yesu. Otoni aq̄ limāt a na aq̄dānāi pe aq̄sumā a vuma'a a putsaa yi tā a na waa yuwan adanshi.³³ Ana Yesu loyi otoni aq̄ limā'a, ayi za na shi tsu gura yuwan adanshi shi, avu u fara adanshi. Avu obolo a ama'a a uwa asalama reve a damma, "Koto tse ene

cu'un vi ili i nda ątsumą a Isra'ilä shi."

³⁴ Reve Afarishi a damma, "Mogono mo otoni ą lima ma da ma ca niyi ucira u na u loyi otoni ą lima'ą."

Yesu ene tą iliyali ya ama
(Mak. 1:39; Luk. 4:44)

³⁵ Yesu tonishi tą a burusa ilyuci ną mulyuci suru. U ritosu tą a a'isą, u yuwan tą alajiya a Alabari a Sa'ani adama o tsugono tsą Ąsula, ąvu u ca ama a na ą ri ubanakun ną ąmbalą icu'un icu'un lafiya. ³⁶ Ana we enei obolo a ama'a, reve we ene le iliyali lon, adama a na ą dana tą udamu waru babu ikambi, gashi ikyon i na i ri babu za va aguba. ³⁷ Avu u damma ojoro ą yi, "Ugasa u tą abunda, agba ąza o ugasa'a wa'a da ą ri. ³⁸ Adama o ndolo i pati za vu uđumą'ą u lyungu ąza o ulinga adama tsarą a yuwaan yi ulinga."

10

Yesu lyunguyi Kupanejere
(Mak. 3:13-19; Luk. 6:12-16)

¹ Avu Yesu de ojorot ą yi uba tą u tą, avu u ca le ucira o lo otoni ą lima, avu ą kambato ąza o ubanakun ną ąmbalą suru gbaga.

² Aajiyat o ufaru ątsumą a kupa ne ejere'e ąyi da Simo, za na a la'a tą reve yi na aala Bituru. Mawun ma ąnawu ma yi Andarawu aajiyat da fo, ne da fo Yakubu ną Yahaya, oloba e re a Zabadi. ³ Filibu

fo, obolo ną Batalamawu, ne da fo Toma, ozo o ro waru ele da Matta za vu u'ushishi wu utafa,† ną Yakubu ulobo wa Alfa, ną Tadawu ele fo ajiya da ą dana. ⁴ Akapi gba ele da Simo, za na a tsu de Bakanani,* ną Yahuza Iskariyoti, za na winai Yesu.

Ulinga wa Kupanejere'e
(Mak. 6:7-13; Luk. 9:1-6)

⁵ Ana Yesu lyunguyi Kupanejere'e,† apa ili i na u damma nle, "She i uwa uba tą wa Atakpacit wan, waru she i uwa ątsumą e ilyuci ya aza a Samariya wan. ⁶ Uba tą wa aza a Isra'ilä da goon yaa 'yawą, adama a na ą tą gashi ikyon i na i puwayıin. ⁷ Ni i 'yawą, i damma a na tsugono tsa zuva tsąlapa tawąshi. ⁸ Aza o ubanakun i kambato le gbaga, i 'yasən aza a na ąkuwai, nkutu waru i kambato le cece, yu uta a otoni ą lima. Une'e u da i ushiyi, waru i ca pere. ⁹ She i 6aną ikebe,† ko zinariya, ko azurufa, ko ikebe vu rumshili wan. ¹⁰ She i taratsan ko utugu u ro ko aatan ko aadanga wan. Ama a na yaa kambusa, ele fo a kamba du e ili i na i cigai.

¹¹ "Ni i uwa ą lyuci ko ą malyuci, i zami vuma vaa ąbulą i dana obolo ną ąyi hali i lyawa uba tą'a. ¹² Ni i uwa o u'wa'a, i casę le ąvu i damma, 'Azo'wa, i dana na asuvu nden.' ¹³ Na ama a na ą ri nden pe ąusu du, i lyawa asuvu nden ą du ą dana ne

* ^{10:4} Ąyi aala "Bakanani" to rocosu tsu vuma'a u tu nu uzuwu wa aci adama u kamba ama ąyi.

ele. Agba nã ą usu du shi, asuvu nden ą du o'o'wo ya'ą du. ¹⁴ Waru nu u'wa ko lyuci a 'yuwan ą ushi du ko o poloo du atsuvu, i lyawa ubața'ą, ąvu yi kakał ąmabutę ma ana ma ą du. ¹⁵ Amayun a da maa dansaa du, o urana wu uge'etosu, Asulą a ta la'a roco isa'ani ą tyo a ama o Sodom† nã Gomora na ama ą lyuci'i!"

*Yesu damma le tą addama
o tą lo ą tawa*

(Mak. 13:9-13; Luk. 21:12-17)

¹⁶ Reve Yesu lyuwa elime na adanshi, "N tą lyungusu du ana ikyon ątsumą ą nkerenkesu. I dana nu ugbozu tse iyo, agba i dana babu iwuya tsa muda. ¹⁷ I yuwan ugbozu, adama a na aza a na e reme du ą tą lo, ąvu ą 'yawato du ubața wą ązə o uge'etosu, reve a zuwa a fufaba du ątsuma ą ą'isa. ¹⁸ A tą 'yawato du ą makakan me igwamna nã ngono, adama a na yoo tono mu. U to o'wo du ure u na yaa damma le adama ą vą, waru i yuwan alaiya ątsumą o uvadi. ¹⁹ Mantsa ma na nanza reme ndu, she i dama adama e ili i na yaa damma ko cine yaa damma wan. A mantsa mo ndolo, Asula a ta ca du ili i na yaa damma. ²⁰ Adanshi a na oo uta o uną u du za du da shi, ubața wą Ruhu va Dada du da woo uta ą tyo ya'ą du.

²¹ "Ama a ta wina muwun ma ąnawu n le, tsara o una

le. Ne da fo nshawu maa yuwaan muwun n le. Waru muwun n 'yasaqan nshawu n le aci, adama a zuwa o una le. ²² Ama suru a ta 'yuwan du adama ą vą. Amma aza a na a kabai asuvu ątsumą o ucawu wo okolo e le ą tyo o ukosu, Asulą a ta wawa le. Na ama o 6ongi du ą lyuci ro, i lyawa yi i tyo ą lyuci ro. ²³ Amayun a da maa dansaa du, amu Mawun ma Vuma, n tą tawą kafu i kandařuwa ilyuci ya Isra'il a suru.

²⁴ "Mawun ma makaranta ma la'a manlu ma yi shi. Waru aagbashi a la'a zavu'wa vą yi shi. ²⁵ Ulobono ta mawun ma makaranta mo o'wo gashi manlu ma yi, aagbashi waru gashi zavu'wa vą yi. Ana wo o'woi amu zagbain vu u'wa, e de mu tą Ba'alzabu,† mogono mo otoni ą lima, ele ązə o u'wa a na a buwai e te de le na ala a na a la'ai ndolo uwuyanu!"

*She yu uwua wovon wan
(Luk. 12:2-7)*

²⁶ Avu waru Yesu dammisa, "She yu uwua wovon wa ama o ndolo wan, adama a na ili i na i ri usokowu suru gogo, ą tą uta ąyi a alanga e eteshe. ²⁷ Atsumą e irumbu a da maa yuwusan du adanshi, ądu gba i damma yi ątsumą e ekan. Ili i na a dammai nã yemenu usokowu, i damma yi alanga e eteshe nu udyo zuva.

²⁸ "She yu uwua wovon wa aza a na a cigai o una du

† **10:14** A mantsa mo ndolo, nã vuma zakatsa ąmabutę ma ątugu ko wu kala ąmabutę ma ana ma yi, ure u ro u da u na woo roco wu kasa tą aciyayi na ama ą lyuci ndolo.

wan. A ta gura una lipu du goon, agba aa gura una wuma u du shi. Amma yu uwu wovon wà Ásula, za na aa gura una lipu nà wuma a akina. ²⁹ Ashe a tsu wina nnunu mutali n re kobo[‡] tà shi? Agba ko za tà le àà kuwà babu urevu wa Dada du shi. ³⁰ Ásula e reve tà àbundà à ànji a na à ri a aci à du. ³¹ Adama o ndolo she yu uwu wovon wan. I la'a tà mutali tsugbain nà àbunda.

I damma ama adama a Kristi

(Luk. 12:8-9)

³² “Ni i roco ozo o ro àdù àzà à và a ða, n ta damma Dada và na ri zuva àdù otoni à và a ða. ³³ Amma ni i wasan mu, n ta damma Dada và za na ri zuva àdù àzà à và a ða shi.”

Babu asuvu nden amma addama

(Luk. 12:51-53; Luk. 14:26-27)

³⁴ Ávu Yesu lyuwa elime adansa, “She i yuwan majiyan n tawà à tò na asuvu nden àtsumà o uvadi wan. N tawà à na asuvu nden shi, agba matsun me pe'eni. ³⁵ N tawà tò ‘m folo dada nà mawun mà yi nlangi,

usheli waru nà mma và yi, jene nà ànàwàle.

³⁶ N'yuwatan mà wu o u'wa wà wu u ða oo utà! ”[◊]

³⁷ “Aza a na a la'a cigai mbara n le, ko mukuci n le nà àmu, a rawa o toni mu shi. Aza a na a la'a cigai olobo ne esheli e le nà àmu a rawa o

toni mu shi. ³⁸ Ni i 'yuwan a tara akpata à àtsumalima reve i toni mu, yì ntsaa yoo o'wo ojoro à và shi. ³⁹ Za na aa yuwan adama a wuma wà yi, u ta lamba yi. Za na waru 'yuwain aciyayi adama à và u tà tsurà wuma'a.”

Ásula a tsu ca tà iliyinkapa
(Mak. 9:41)

⁴⁰ Reve Yesu dammisà, “Za na ushi ndù, u ushi mu tà. Waru za na usu numu, u usù tà za na lyungu numu. ⁴¹ Za na ushiyi vumavàsulà adama a na waa yuwan adanshi à Ásula, Ásula a ta ca yi cu'un vi iliyinkapa i na waa ca vumavàsulà'a. Waru vuma na ushiyi vuma và àbulà adama à àbulà t à na u ri nà ayi, u tà tsurà cu'un vi iliyinkapa yi za và àbulà. ⁴² Vuma na cayi vuma tà na la'ai ukàlamu àtsumà à aza a na oo tono mu mini mo oso, adama a na vuma'a za na oo tono mu ða, amayun vuma ndolo tà tsurà iliyinkapa.”

11

Yesu na Yahaya za vu Urumbusu
(Luk. 7:18-35)

¹ Ana Yesu kotoi a dansaa ojoro kupa ne ejere à yì ili i ndolo suru, ávu u lyawa ubàtà'a, u kàrà à tyo e ilyuci yà Galili adama u yuwan uritosu na alajiya.

² Yahaya za vu Urumbusu dàna tò pe àtsumà o u'wa wa ali, ávu wu uwu ili i na

[‡] **10:29** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda nà Tsuheleni ayi da “asariyon.” Kàlyuwà Ucuduwu wi “Ikebe.” [◊] **10:36** Mik. 7:6.

Kristi Zamawawa aa yuwusan. Avu u lyungu ojoro o ro a yi ubatā wā Yesu. ³ Reve e ece yi, “Avu dada za na tsoo purosu'u, ko tsu puro vuma ro?”

⁴ Avu u usu le, “Yawai i damma Yahaya ili i na ye enei niili i na yu uwai. ⁵ Nrumbā me ene tā, əkutsumā waru a ta mmalu, nkutu n kambā tā gbaga. Agulani a ta uwusua adanshi, əkwakwā waru a kambā tā wuma, alambi fo a ta uwusua Alabari a Sa'ani. ⁶ Asula a ta zuwaa aza a na a 'yuwan numu shi aba'un, adama e ili i na maa yuwusan.”

⁷ Ana ojoro a Yahaya a karai, avu Yesu karā a adanshi a yi ubatā wo obolo a ama. U damma, “Cu'un vuma ne da i 'yawai ye ene ətsumā o ogozo? U rotso tā apumpu a na upepu wāq jingadāsa? ⁸ Cu'un vuma ne da yu utai ye ene? Vuma na otoyi itana i sa'ani i da? Icu'un ya ama o ndolo o ukobu u mogono u da a tsu dāna. ⁹ Ili i ne yu utai ye ene? Ayi vumavasula da? Amayun ne dada, n ta dansaa du u la'a tā vumavasula. ¹⁰ Asula a yuwan tā adanshi a yi ətsumā a Adanshi a Asula: ‘N ta lyungu malingata mā va elime a wu, tsarā u foboo wu ure.’[◊]

¹¹ “N ta dansaa du, Yahaya za vu Urumbusu la'a tā ama a na a yuwain de wuma. Amma za na la'ai ukalāmu

ətsumā o tsugono tsa zuva u la'a yi tā. ¹² Diga a mantsa ma na Yahaya tāwai hali a tyo ana'an, tsugono tsa zuva tsu ta lyuwusa elime nu ucira, waru ama a ta yuwusan ukadu lon tsara a uwa de.* ¹³ Amasulā suru nā Wilā a yuwan tā de adanshi o tsugono tsa Asula hali a tyo a mantsa ma Yahaya. ¹⁴ Ni i usu adanshi e le, Yahaya ayi dada Iliya, vumavasulāt na yaa pura'a. ¹⁵ Za na ri na atsvu, wu uwua!

¹⁶ “Nye maa damma adama a ama o gogo? Nye i da o rotso? O rotso tā muwun n na n ri nden e eden, aza a na a tsu delei:

¹⁷ ‘Tsi ivulaā du tā aabulu, agba i je'en shi! Tsu cana tā ishipa yu ukwa, agba i shon shi!’

¹⁸ “Ana Yahaya tāwai, u yuwan tā akuli, waru u sowo ribina shi, reve a damma, ‘U tā no otoni a limā!’ ¹⁹ Agba Mawun ma Vuma mā kandāruwā tā a lyuwusa nu u sowi, reve waru i damma, ‘Vuma nda liwi da nā sowi! Waru ayi i'utsa ya aza o u'ushishi wu utafa nā aza o unusu a da.’ Nā ne suru a tsu reve tā ugbozu u tā mejoge a linga vā yi.”

*Yesu bāra tā aza a na a cayi okolo shi
(Luk. 10:13-15)*

²⁰ Atsumā e ilyuci i na Yesu yuwain linga va asalama vā əbundā a yi, ama a 'yuwan tā

[◊] **11:10** Mal. 3:1. * **11:12** Ure u ro u na aa gura tsara urevu wi idanshi i nda nā Tsuheleni ayi da, “Diga a mantsa ma na Yahaya tāwai hali a tyo ana'an, ama a vama a ta yuwusan uvon nā tsugono tsa Asula adama a tsara yi nu ucira.”

aqambə ubatə wə Əsulə. Wu uwu uyo'o u le shi, reve u damma,²¹ “Woo yo'ono du shi, aza a Korasinu! Woo yo'ono aza a Besaida fo shi! Ni ili ya asalama i na n yuwaan du a shi a yuwan le atsumə a Taya nə Sida, a na ama e ilyuci'i a shi tə dənə na akashi usukutu,[†] tsərə o roco a lyawa tə nusu le!²² N ta dansaa du, o urana wu uge'etosu Əsulə a ta la'a roco ama a Taya nə Sida isa'ani a na woo roco du.²³ Agba ədu, aza a Kafarnahum! I ciga tə a 'yaşan du a tyo zuva? O'o! A ta vari du atsumə a akina! Nə a shi a yuwan ili ya asalama i na n yuwaan atsumə a du atsumə o Sodom,[†] hali n gogo u shi tə a dənə lo!²⁴ Agba n ta dansaa du, o urana wu uge'etosu, i ta la'a o'wo iliyali na ama o Sodom.”

*Yesu ca tə ama wivuwun
(Luk. 10:21-22)*

²⁵ A mantsa mo ndolo Yesu damma tə, “Dada, Əsulazuva a zuvat ni ida! N godyoo wu tə, adama a na vu rocoi aza a na koto e revei ili shi, ili i na vu sokoyi əzə o uguru nə əzə o urevu.²⁶ Ee, Dada, ne da wu ntcaa nuwu vu yuwan!

²⁷ “Dada və ca mu tə ili suru. Ko za reve Mawu'un shi, she Dada goon. Waru ko za lo revei Dada'a shi, she Mawu'un goon, waru na aza a na Mawu'un u dangwai u damma.

²⁸ “Təwai ya'a və, suru ndu aza a na ə kunai ni itana yu ume, n ta ca du wivuwun.²⁹ I

tara aqbalə e inan yi iluma a və, i rito e ekere a və, adama a na əmu vuma kpaku da, za na tarai aciyayi ili i ro shi, i tə tsurə wivuwun o okolo a du.³⁰ Ayi aqbalə a u tə vəqən, itana i və waru a ri ume shi.”

12

*Yesu Zagbain va Ashibi
(Mak. 2:23-28; Luk. 6:1-5)*

¹ Urana wa Ashibi,[†] Yesu obolo no ojoro a yi a 6atsasa tə atsumə a ədumə e ishina. Ojoro'o a dənə tə a uwusa ambulu, reve e teme a picirasa ishina na a tami.² Ana Afarishit e enei ne, əvu a damma yi, “She ojoro a wu a yuwan cu'un vi ili i nda wan! Wilə u putsaa tə a dənə a kudusa ishina o urana wa Ashibi.”

³ Reve u usu le, “I reve ili i na Dəwuda nə n'utsə mə yi n yuwaan, a mantsa ma na a uwai ambulu shi?⁴ Ana u uwai o u'wa wə Əsulə, reve a tama opopofu a Wilə, ko na wo o'woi Wilə u putsaa le tə na aa tama.[†] Nan ganut da goon a lyawai a tama opopofu'u.⁵ Koto i denuna atsumə a Wilə wa Musa a na nan ganu a da a lyawai a linga atsumə a Aq'isamapada urana wa Ashibi shi? Agba ko za damma a nusan tə a kuda tə wilə wa Ashibi shi.⁶ Amayun a da maa dansaa du, za ro tə pa za na la'ai Aq'isamapada'a!⁷ Agba i shi e ge'eto aza a na ə ri nu unusu shi, ni i shi i reve ucuduwu wa Adanshi a Əsulə a nda, ‘A

[†] **11:21** Ama a Isra'ilə a tsu dənə tə o okomo adama o roco atsumolangu. [◊] **12:7** Hos. 6:6.

na yaa yuwaan mu kucci, u la'aa du taq ye ene iliyali yo ozo o ro.' [◊] 8 Adama a na amu, Mawun ma Vuma, Zagbain va Ashibi da."

Yesu kambato taq ukere u vuma ro gbaga

(Mak. 3:1-6; Luk. 6:6-11)

⁹ Avu Yesu 'yon, reve u uwa atsumaq a qaq'isat a na a ri lo zuzu. ¹⁰ Ana u uwai, avu u cina pe vuma no osowi o ukere. Afarishi a zuwusa ta esu tsaq e reme Yesu nu unusu, avu e ece yi, "U lobono taq a yuwan ulinga wo opocino o urana wa Ashibi?"

¹¹ Reve u usu le, "Naq vu ri naq kyon, avu u riyaq atsumaq o ooko'o o urana wa Ashibi, vee reme vu utaq yi shi? Vu to utaq yi. ¹² Ama a la'a taq ikyon, adama o ndolo wu ntsaa taq a yuwan ulinga u sa'ani o urana wa Ashibi."

¹³ Reve u damma vuma'a, "Canana ukere waq wu." Avu u canana, reve ukere'e u kambaq gbaga gashi za ve ire. ¹⁴ Avu Afarishi'i a karaq, reve a dammulai cine aa yuwan tsaq o una yi.

Yesu aagbashi a na Asulaq a dangwai

¹⁵ Yesu reve taq ifobi i na Afarishi aa yuwusan, dada u lyawai ubataqa. Ama naq abundaq o toni yi taq, reve u kambato ama a na a danai naq banakun suru gbaga. ¹⁶ Agba u rono le taq atsuvu she a damma vuma ko zane da u ri wan. ¹⁷ U yuwan taq ne tsaraq u shiton ili i na Asulaq a dammai o una wa Ishaya vumavasula:

¹⁸ "Apa aagbashi a va, za na n dangwai.

N ciga yi taq, waru u tsu yuwan taq ili i na yoo yo'onotosu mu okolo.

N ta zuwaa yi Ruhu va, waru u ta damma ama suru adama a abula a va.

¹⁹ Waa yuwan mawasan shi, waru waa yuwan adanshi ni yisaali shi, ko u yuwan adanshi nu ucira e re shi.

²⁰ Waa kuda aapumpu a na a ri ukaznu shi, waru waq kimusa fitila na cigai makimaq shi.

Ne da waa lyuwa elime she ni isa'ani i lyuwa aci e iwuya.

²¹ Waru ama biti a ta zuwa okolo a ala a yi." [◊]

Yesu na Ba'alzabu

(Mak. 3:20-30; Luk. 11:14-23)

²² Avu ama o ro a tawaaq Yesu na vuma na danai irumbaq, waru u tsu gura yuwan adanshi shi, adama a na u taq no otoni a lima. U kambato taq vuma'a gbaga, hali u gura yuwan adanshi reve waru u gura ene. ²³ Ama suru o o'wo taq a asalama avu a damma, "Vuma'a Mawun ma Dawuda ma da? Ayi dada Zamawawa'a?"

²⁴ Ana Afarishi a uwai ne, reve a damma, "U lo taq otoni a lima nu ucira u na Ba'alzabu, mogono mo otoni a lima ma ca niyi."

²⁵ Yesu reve taq majiyan me le, dada u damma nle, "Ida i na i ne'eshenlei aciyayi, reve o o'wo a langi vani le u taq riya.

Waru lyuci ko ama o u'wa a na e ne'eshenlei aciyele, reve o o'wo ą ląngi vəni le ą tą riya. 26 Waru ną Malet ma da moo utasaą Male, a ta dansa tsugono tsə yi tse ne'eshen tą ure, waru waa lapa riya shi! 27 I damma tą a na n lo tą otoni ą limą adama a na Ba'alzabu ca numu ucira n yuwan ne. To, zane cayi ojoro ą du ucira o lo le? Ili i na ojoro ą du aa yuwusan u roco tą amayun a da du shi! 28 Amma gba ną moo losu otoni ą limą nu ucira u Ruhu və Asula, to, tsugono tsə Asula tsə tą pa ątsuma a du.

29 "Ną vuma ciga u uwa ątsuma o u'wa wu za vu ucira u yuwan wivu, u ciga u 'yuwan wu nlə ne'en za vu ucira'a. Ne da waa yuwan ąvu u tsurə u yuwan wivu ątsuma o u'wa'a.

30 "Za na aa kambusa mu shi, u ta tsurala ną ąmu. Za na waru aa yuwusan ulinga obolo ną ąmu shi, amayun u ta tsushu'un ną ąmu. 31 N ta dansaa du, Asula a ta yuwaan ama a na a yuwayin ama unusu gafura, hali na aza a na aa yuwusaan Asula adanshi a vama.† Amma amayun Asula aa yuwaan aza a na a yuwayin Ruhu va Akiza adanshi a vama gafura shi. 32 Za na yuwaan adanshi a vama adama a Mawun ma Vumat a ta yuwaan yi gafura, amma za na yuwayin Ruhu va Akiza adanshi a vama, aa yuwaan yi gafura shi, ko gogo, ko a mantsa ma na maa tawa."

Udanga ną muwun mayi (Luk. 6:43-45)

33 Ąvu Yesu lyuwa elime na adanshi, "I ta gura damma ko cu'un vu udanga u ne u da, ną cu'un muwun n na u matsain. Udanga u sa'ani, muwun n sa'ani n da u tsu matsan kuci, ufanga u babu ulobonu gba shi, she muwun m babu ulobonu. 34 Ądu apili! I ri ama a sa'ani shi, adama o ndolo cine yaa gura yuwan adanshi e ili i sa'ani? Vuma suru u tsu damma tą ili i na i ri pe ątsuma o ookolo ą yi. 35 Vuma və ąbulə u tsu utaą tą ni ili i sa'ani i na u zuwai o ookolo, za vu ulambu wə ąbulə waru e ili yu ulambu wə ąbulə a na u zuwai o ookolo pe da ą tsu uta. 36 N damma du, o urana wu uge'etosu i ta damma idanshi i vanvama i na i dammai suru. 37 Adama a na ni i damma ili i sa'ani, Asula a ta damma i ri nu unusu shi. Amma ni i damma idanshi i vanvama, u ta damma i tą nu unusu."

Ama a pati tą Yesuyuwaan le ili ya asalama (Mak. 8:11-12; Luk. 11:29-32)

38 Reve, munlu n Wilę na Afarishi ą tawa ubata wə Yesu, reve a damma, "Manlu, tsu ciga tą vu yuwan ulinga wa asalamat tse ene, tsara u ca tsu iroci i na ubata wə Asula da vu utai."

39 Reve u usu le, "I ciga tą iroci adama a na ądu ama e iwuya ną ąza o ulambu wə ąbulə a da, agba yaa ca okolo shi! Amma iroci i na yaa tsurə ąyi da iroci ya Yunana†

vumavasula. ⁴⁰ Yunana dana t̄ atsumā a aatsumā a magula ma gbain hali ayin a ta'atsu. Ne da fo amu Mawun ma Vuma mā dana a aason hali ayin a ta'atsu. ⁴¹ O urana wu uge'etosu, ama a Ninivat e te isawan obolo nā adu avu e ge'eto du. Ana Yunana yuwain alajiya, a vadalat t̄ a kambā ubatā wā Asulā. Gogo vuma na la'ai Yunana t̄ pa. ⁴² Waru Egbere va Sheba fo u te isawan u ge'eto du. U yuwan t̄ mmalu ma alanga, tsārā wu uwu ugbozu wā Sulemanu.† Gogo gba za na la'ai Sulemanu t̄ pa."

*Ukambu wo otoni a lima
(Luk. 11:24-26)*

⁴³ Yesu lyuwa t̄ elime na adanshi, "A damma vuma ro dana t̄ no otoni a limāt a t̄ goon. Reve otoni a limāt a wu uta atsumā a vuma'a, u tsu gara t̄ atsumā e ida bata o u'yewu e izami yu ubatā u na wee ivuwan, agba waq tsurashi. ⁴⁴ Otoni a limāt a u ta damma, 'N t̄ kambā o u'wa u na n lyawai.' Nu u kambā, avu u cina u'wa'a babu ili. A rada yi t̄, reve o o'woto yi cece. ⁴⁵ Avu wu uta reve u tawato otoni a limāt e cindere o ro aza a na a la'a niyi ucira, avu a uwa pe a dānu. Vuma'a u t̄ dana atsumā a addama a na a la'ai cine u dānai nu ufuru. Ili i na yaa cina ama e iwuya o gogo da nda."

*Mma na muwun ma anawu ma Yesu
(Mak. 3:31-35; Luk. 8:19-21)*

⁴⁶ Yesu a yuwusaan ama adanshi, avu mma vā yi nā muwun mā anawu mā yi n rawa. Reve e isawan a alanga avu a damma a yuwaan yi adanshi. ⁴⁷ Reve vuma ro yuwaan yi adanshi, "Mma vā wu nā muwun mā anawu mā wu a t̄ de a alanga a pura wu, a ciga t̄ a yuwan adanshi nā avu."

⁴⁸ Avu u usu, "Zane da mma vā? Nan zane da waru muwun mā anawu n vā?"

⁴⁹ Avu u sapi a tyo ubatā wa aza a na oo tono yi reve u

damma, "Apa nan mma vā nā muwun mā anawu n vā.

⁵⁰ Aza a na a yuwain tsutoni nā Dada vā za na ri zuva, ele da mma vā nā muwun mā anawu n vā mo olobu ne esheli."

13

Iroci yi cimbi

(Mak. 4:1-9; Luk. 8:4-8)

¹ Atsumā o urana u ndolo, avu Yesu lyawa u'wa'a, avu u karā a tyo a nge'en m mala, ubatā u na u dānuyi adama u yuwan uritosu. ² Obolo a ama a na o bolotoi a dana t̄ abundā lon, hali u zuwa yi u uwa a wantsun, avu u dānu pe, ama de a aagadī. ³ Avu u roco le ili nā abundā atsumā e iroci. Reve u damma, "A yuwan t̄ cimbi ro za na yāwai mazaza me icu'un atsumā o udsumā wā yi. ⁴ Ayi atsumā a mazaza, avu ozo o ro o oco yi o ure, reve nnunu n tawā n kākādā le. ⁵ Reve ozo o ro o oco batā a atali, ubatā u na u ri nā mābulā wa'a. Avu o uta babu usan, adama a na mābulā' a mā ri

wa'a. ⁶ Ana urana u yuwain, reve u kpanlato le, adama a na aralu e le ą ri ąru'un shi, ąvu e 'yewushi. ⁷ Ozo o ro gba o oco a awanda, ąvu awanda ą 'yon, reve a gbagbala le. ⁸ Ozo o ro gba o oco ą mąbulą ma sa'ani, ąvu a kungwa a matsan ulobonu. Cu'un na cimbi'i u cu'wain suru, ozo o ro a matsan tą mata'atsu mata'atsu, ozo o ro kupotali-utali, ozo o ro ukpaku ukpaku. ⁹ Za na ri na atsuvu, wu uwwa!"

*Ili i na i zuwai Yesu tsu
yuwan uritosu ni iroci*
(Mak. 4:10-12; Luk. 8:9-10)

¹⁰ Reve ojoro ą yi e ece yi, "Nye i zuwai vaa yuwusaan ama adanshi ni iroci?"

¹¹ Ąvu u usu le, "Ądu da a dangwai tsərə i reve ili yu usokowu i tsugono tsa zuva, agba ozo o ro e reve ili yu usokowu i nda shi. ¹² Za na ri ni ili, ąyi da ąq dəshı yi lon, waru za na ri ni ili shi, wa'a na u ri nə ąyi, a tə ushi yi i da. ¹³ Ili i na i zuwai n tsu yuwusaan le adanshi ni iroci ąyi da:

'A tə kalyuwə, agba ee ene shi,
a ta zuwa atsuvu, agba aa uwwa ko ą tsurə urevu shi.'

¹⁴ "Adanshi ą Asulə a shiwan tə, cine Ishaya vumavasulə dammai: 'Ama a ta uwwa adanshi ą və, agba ee reve ili i na maa dansa shi. E te eneshe ili i na maa yuwusan,

agba urevu wə yi u tə puwən le.

¹⁵ Adama a na ama a nda a gbama tə okolo, waru atsuvu e le a ula tə, waru ą kpəto tə esu, adama o ndolo ee ene shi, waru atsuvu e le aa uwwa shi, okolo e le ąq tsurə urevu shi, waru ąq kambə ubatə u va, tsərə n kambəto le gbaga shi.' ♦

¹⁶ "Amma Ąsulə a zuwaa du tə aba'un, adama a na esu ą du e te ene waru atsuvu ą du a ta uwwa! ¹⁷ Amasulə na ąbundə na ama a sa'ani ą dənə tə a maluwa tsərə e ene ili i na yee inda, tsərə waru a uwwa ili i na yaa uwuwusa. Amma n damma du e ene shi, waru a uwwa shi.

*Yesu cuduwa tə iroci yi
icu'u'un*
(Mak. 4:13-20; Luk. 8:11-15)

¹⁸ "Zuwai atsuvu, adama i tsurə ucuduwu wi iroci yi cimbi'i. ¹⁹ Icu'un i na yo ocoi ą nge'en mu ure, ele da ama a na a uwuwai adanshi o tsugono tsə Ąsulə, agba ą tsurə urevu wə yi shi. Ąvu za wuya tawə, reve u usa adanshi'i ątsumə o okolo e le. ²⁰ Icu'un i na yo ocoi batə a atali, ele da aza a na ą ushiyi adanshi'i nə mazəngə babu usən.

²¹ Agba ą ri na aralu ą ąru'un shi, adama o ndolo a jima shi. Anə nden mu uvadī n suduwai, ko adanshi'i a zuwa nle a addama, ąvu ą riya. ²² Aza a na o ocoi a awanda, ele da ama a na a uwuwai adanshi'i, reve a uwa ątsuma

◊ 13:15 Isha. 6:9-10.

atsumalima o uvadī u nda, reve waru icigi i na oo o'wo nu utsuru wu luma le. Reve a gbagbala adanshi'i a putsaa le a bala. ²³ Aza a na o ocoi a mabulà ma sa'ani, ele da ama a na a uwmai adanshi'i, avu a tsurà urevu wa adanshi'i. Cu'un yuma ndolo tsu matsan tā ulobonu, mantsa mo ro gba shi, mata'atsu mata'atsu, mantsa mo ro gba kupotali-utali, mantsa mo ro ukpaku ukpaku."

Iroci ye ewenwele

²⁴ Avu Yesu yuwaan le iroci i ro: "Tsugono tsa zuva tsu tā ne tsunda: Cimbi ro zaza tā icu'un i sa'ani atsuma o udumà wà yi. ²⁵ Na ayin, mantsa ma na ama a lantsai suru, avu ma'yuwatan mä yi ma'yawa u cu'wàan yi ewenwele atsuma e iwele reve u kàrà. ²⁶ Ana iwele'e i farai a kungusa tsarà a matsan, reve fo ewenwele'e a kungwa obolo ne ele. ²⁷ Reve agbashi a vuma'a a tawà ubatà wà yi avu a damma yi, 'Vu cu'wàan tā icu'un i sa'ani o udumà wà wu. Te da ewenwele o utai?'

²⁸ "Reve e ece yi, 'Vu ciga tsu tā tsu mula ewenwele'e?'

²⁹ "Avu u usu, 'O'o, adama a na nà yi mulà ewenwele'e gogo, i tā mulà iwele fo. ³⁰ Lyawai iwele'e a kungwa obolo, hali a tyo a mantsa me ikani. Reve n damma aza a zamalinga: 'Bolotoi ewenwele'e ubatà u tā ne'en,

* **13:31** Ayi da cu'un na a tsu de musta.

avu yi nlà le tsarà i kulato le. Avu i boloto iwele'e i tawato le o mopon mä va.'

Iroci yi icu'un i na i la'ai ukalamu

(Mak. 4:30-32; Luk. 13:18-19)

³¹ Avu Yesu dammisa le iroci i ro, u damma, "Apa cine tsugono tsa zuva tsà ri: Vuma ro tara tā oroci a su'wan'uri,* reve u cu'wàan yi atsuma o udumà wà yi. ³² Ayi da cu'un na la'ai ukalamu atsuma e icu'un, agba nu u kungwa, u tsu la'a tā olopu biti mg-bain. U tso o'wo tā abajini o udanga, hali nnunu n tawà n yuwan de nkinda e eten a yi."

Iroci i wolilo

(Luk. 13:20-21)

³³ Avu Yesu yuwusaan le iroci i ro, "Apa a nda cine tsugono tsa zuva tsà ri: Ka tsu tara tā wolilot avu u jambara yi a yira atsuma e meretsu, she nu u jambara yi suru suru, avu u tsutsa."

Yesu yuwisan tā iroci

(Mak. 4:33-34)

³⁴ Yesu yuwusan tā adanshi ni iroci adama u damma obolo a ama ili i nda suru. U tsu damma le ili i ro babu na u yuwan adanshi ni iroci shi. ³⁵ U yuwan tā ne tsarà u shiton ili i na vumavasula dammai,

"N ta yuwaan du adanshi ni iroci.

N ta damma ili i na i ri usokowu diga a mantsa ma na Asula a yuwan uvadī." ◊

◊ **13:35** Ica 78:2.

Yesu cuđuwa tā iroci ye ewenwele

³⁶ Ana Yesu lyawai obolo a ama'a, ąvu u uwa ątsuma o u'wa, reve ojoro ą yi ą tawā ubatā wā yi ąvu a damma, "Damma tsu urevu wi iroci ye ewenwele ątsuma o udumā'ą."

³⁷ Reve u usu le, "Za na zazai icu'un i sa'ani'i ąyi da Mawun ma Vuma. ³⁸ Udumā waru gba ąyi da uvadi. Ele icu'un i sa'ani ele da ama a na ą ri ozo o tsugono'o. Ele gba icu'un ye ewenwele ele da aza a na o utāi ubatā wu za wuya. ³⁹ Ma'yuwatan ma na ma zaza nle ąyi da Mekerenkesu. Mantsa me ikani ąyi ukosu wu uvadi. Aza a zamalinga a na oo boloto le, ele da nlingata mā ąsula.

⁴⁰ "O tsu boloto tā ewenwele ąvu ą kulāto. Ne da woo o'wo a mantsa mo ukosu. ⁴¹ Amu Mawun ma Vuma, n ta lyungu nlingata n vā, a ta tawa ili i na i tsu zuwa unusu suru ątsuma o tsugono tsā va, waru na aza a na aa yuwusan iwuya suru. ⁴² A ta vari le ątsuma ą ąkāri a na ą ri tapu na akina a na ą ri usuduwu lon, ubatā u na ama ą dānā ą shosun na a lumi anga e le nā mbāla. ⁴³ Ele gba ama ą ąbulā ą te ikana gashi urana o tsugono tsa Dada le. Za na ri na atsuwu, wu uwua!"

Iroci yu uzuwa yu usokowu

⁴⁴ Ąvu Yesu lyuwa elime na adanshi, "Apa cine tsugono tsa zuva tsā ri: Vuma ro tsurā tā uzuwa u na vuma ro sokoi ątsuma o udumā. Ąvu

wu palisa yi. U yuwan tā mazāngā ąvu u 'yāwā u wina ili i na u ri nā ąyi suru, ąvu u kāmbā u tsula udumā'ą.

Iroci yi iyedī yi ikebe

⁴⁵ "Waru, apa cine tsugono tsa zuva tsā ri: Za va atsulu na awina ro te izami yi iyedī yi ikebe. ⁴⁶ Nu u tsurā za na la'ai ulobonu, reve u 'yāwā u wina ili i na u ri nā ąyi suru tsārā u tsula yi.

Iroci yi igolo

⁴⁷ "Waru, apa cine tsugono tsa zuva tsā ri: Azā e mereme ma mugula n ro a vari tā igolo i le ątsuma a mala, ąvu e reme mugula icu'un icu'un. ⁴⁸ Ana igolo'o i shiwain, ąvu o rono yi o utā a alanga, reve ą dānu tsārā a kakasa mugula'a. Mugula n sa'ani ąvu a zuwa le ątsuma a aasa'atsu, aza a na ą ri ulobonu shi gba, o oco le. ⁴⁹ Ne da woo o'wo mantsa mo ukosu. Nlingata n tā tawā a kakasa ązā e iwuya ątsuma a ama ą ąbulā. ⁵⁰ Nlingata'a n ta vari ązā e iwuya ątsuma ą ąkāri a na ą ri tapu na akina a na ą ri usuduwu lon, ubatā u na ama ą ądānā ą shosun na a lumi anga nā mbāla."

Akuci nu uzuwa u sa'avu

⁵¹ Ąvu Yesu ece le, "I gura tā reve ili i nda suru?"

Reve ą usu, "Ee, tsu tsurā tā urevu wā yi."

⁵² Reve u damma le, "Manlu mā wilā ma na suru mā tsurāi urevu u tsugono tsa zuva u rotso tā vuma na oo utāsu akuci nu uzuwa u sa'avu a alanga ątsuma o mopon."

*Ama a Nazara a 'yuwain
Yesu*

(Mak. 6:1-6; Luk. 4:16-30)

⁵³ Ana Yesu kotoi adansa iroci i nda, ąvu u lyawa ubaṭa'ą. ⁵⁴ Reve u kambą Nazara, lyuci na u kungwai. Ana u yuwain uritosu de ątsumą ą ąa'isa,† ama suru a yuwan tą asalama ąvu a damma, "Te da u tsurai ugbozu nu ucira u na waa yuwusan ili ya asalama i nda? ⁵⁵ Ayi mawun ma za vu ushe'en ma da. Merit da mma və yi, waru muwun mą ąnawu mą yi ele da, Yakubu, ną Isuhu, ną Simo ną Yahuza. ⁵⁶ Muwun mą ąnawu me esheli mą yi suru ą tą pa obolo na ątsu. Cine tsa da waa gura yuwan ulinga u nda suru?" ⁵⁷ Adama o ndolo ugbozu u le u dąnu ną ąyi shi, ąvu a 'yuwan yi.

Reve gba u damma le, "Vumavasula ri ną tsugbain ą lyuci no o u'wa wą yi shi, she ą lyuci ro."

⁵⁸ Adama o ndolo, u gura yuwan ili ya asalama ya ąbundą ą lyuci və yi shi, adama a na ą ri nu ucawu wo okolo shi.

14

*Ukwą wa Yahaya za vu
Urumbusu*

(Mak. 6:14-29; Luk. 9:7-9)

¹ A mantsa mo ndolo, Hiridu Antibä, mogono mą Galili, ma uwua tą adama e Yesu. ² Avu u damma agbashi ą yi, "Yesu Yahaya za vu Urumbusu da, za na ą 'yasaın ątsumą ą ąkwąkwa. Ayi da i

zuwai waa yuwusan cu'un vi ili ya asalama a nda."

³⁻⁴ Kafu mantsa ma nda, Hiridu usa tą Hiridiya ąyi ubuwu ka mawun mą ąnawu mą yi Filibu. Yahaya f dansaa yi tą, "U ri ulobonu vu zuwa Hiridiya shi!" Reve u zuwa e reme Yahaya ą nlą yi, ąvu a zuwa yi ątsumą o u'wa wa ali. ⁵ U shi tą u ciga wu una yi, agba wu uwuska tą wovon wa ama, adama a na ą usu tą Yahaya vumavasula da.

⁶ Ana a cuwusan nu urana u na a matsain Hiridu, ąvu usheli wa Hiridiya u je'een Hiridu obolo no omocin ą yi, ąvu u zuwa okolo ą yi o yo'ono. ⁷ Reve u kucina na waa ca yi ili i na u cigai biti. ⁸ Ąvu mma vu usheli'i u damma yi u damma, "N ciga tą aaci a Yahaya za vu Urumbusu a mapara ma nda!" ⁹ Ąvu mogono'o u yuwan shinreve vi ili i na u dammai. Agba u ciga u 'yasaın nzuwulai n na u yuwain ą mąkakąn mo omocin ą yi shi. Ąvu u damma ąsoja ą yi, ¹⁰ ą 'yawą o u'wa wa ali o kodo aaci a Yahaya za vu Urumbusu. ¹¹ Ąvu ą tawaa na aaci'i a mapara ąvu a ca usheli'i, ąvu usheli'i u 'yawaą mma və yi. ¹² Reve ojoro a Yahaya ą tawą a tara lipu və yi ą cido. Ąvu ą 'yawą ą kambuwą Yesu ili i na i farai.

Yesu lyuwato tą ama uk-pakukupa uton

(Mak. 6:30-44; Luk. 9:10-17; Yah. 6:1-14)

¹³ Ana Yesu uwuai alabari o ndolo, reve u uwa a

wantsun, (avu u kara a tyo o una tsara u dana ayi a nde'en. Agba ana obolo a ama'a a uwai ne, reve o toni yi na mmalu o tono nge'en m mala. ¹⁴ Ana u rawai, avu u cina abajini o obolo a ama a pura yi. Reve we ene le iliyali, avu u kambato aza a na a dana ubanakun suru gbaga.

¹⁵ Urana a zama mariyaa, avu ojoro a yi a tawa ubata wa yi avu a damma, "Urana u koto ta, ubata u nda gba ogozo a da. Damma ama'a e bete'we, tsara a 'yawaa a mulyuci a tsulaa aciyele ilyalya a lyuwa."

¹⁶ Reve u usu le, "Ili yi lo i na yaa zuwa le a kara shi. I 'yawaa i ca le ilyalya a lyuwa."

¹⁷ Avu a damma yi, "Opopofu o ton a da tsu ri ne ele na mugula n re goon."

¹⁸ Reve u damma le, "Tawa numu no opopofu'u na mugula'a." ¹⁹ Avu u damma ama'a a dana a anlya. Avu u tara opopofu o to'on na mugula n re'e, avu u kalyuwaa zuva, reve u godyoo Asula adama e ilyalya. Reve u ne'eshen opopofu'u, avu u ca ojoro a yi, reve ele a ca ama. ²⁰ Ama suru a lyuwa ta hali a cuwan. Reve ojoro'o o shiton asaka kupa ne ejere na akapi e ilyalya i na i buwai. ²¹ Ali a na a lyuwi ilyalya i ndolo a ta rawa ali ukpukukupa uton (5,000), e kece amaci na muwun shi.

*Yesu wala ta a mini
(Mak. 6:45-52; Yah. 6:15-21)*

²² Avu Yesu dammushi ojoro a yi a uwa a wantsun tsara a kara elime a yi upasalai u mala. U dana ta lo tsara u lyawa ama a kambaa a 'wa le. ²³ Ana u lyawa nle a karai a 'wa, reve u kara a 'yawaa a agadi na aciyayi tsara u yuwan avasa. Ayin a da a dana, avu gba u dana de ayi a nde'en.

²⁴ A matsan mo ndolo, wantsun wo ojoro a yi u dana ta e memere ma mala'a, waru upepu wu ucira u 'yon ta. A dana ta o mpolo ni ikedu i mala i gbain. ²⁵ Na wasasa, avu u tawa ubata u le a mmalu zuva mini. ²⁶ Ana e ene niyi a mmalu zuva mini tsundolo, a uwwa ta wovon. Avu a saala na wovon, "Yimodi i da!"

²⁷ Reve u yuwushin nle adanshi, u damma, "U rawa ta ne, n ta pa! She yu uwwa wovon wan."

²⁸ Avu Bituru damma, "Zagbain, na avu da mayun, damma mu n tawa ya'a wu zuva mini ma nda."

²⁹ Reve u damma yi, "Tawa."

Avu Bituru lyawa wantsun, avu u kara a mmalu zuva mini a tyo ubata wa Yesu. ³⁰ Amma ana Bituru enei upepu ni ikedu i mala, avu wu uwwa wovon dada u temei malibaa. Dada u saalai, "Zagbain, wawa mu!"

³¹ Avu Yesu cananashi ukere wa yi avu u reme yi. Avu u damma yi, "Vu ta nu ucawu wo okolo ke'en. Nye i zuwai okolo a wu a kudai?"

³² Ana a uwai ątsuma a wantsu'un, reve upepu'u u von kwin. ³³ Dada aza a na ą danai pe a wantsu'un a yuwayin Yesu ąganda adansa, "Amayun ąvu da Mawun mą Ąsula."

Yesu ca tą ama a Janisara lafiya

(Mak. 6:53-56)

³⁴ A pasalai tą mala'a ąvu a tyo e ida ya Janisara. ³⁵ Ana ama a na ą ri pe e revei Yesu da, ąvu a damma ama suru a nā Yesu tąwą tą. Ąvu ą tąwą yi na aza a na ą ri nu ubanakun icu'un icu'un. ³⁶ Reve a pati yi tsarą u lyawa aza a na ą ri nu ubanakun a ju'wən nge'en mu utugu mą yi. Reve aza a na ą ju'wən suru ą kambą gbaga.

15

I yuwan tsutoni nā Wilę wą Ąsula

(Mak. 7:1-13)

¹ Reve Afarishi o ro nā munlu n Wilę mu utą de Urishelima, ąvu ą tąwą ubąta wą Yesu reve e ece yi, ² "Nye i zuwai ojoro ąwu oo tono ili i na nkaya n tsu n roco ntsu tsu yuwan shi? Ko ekere e le a tsu sa'a kafu a lyuwa ilyalya o ure u na wu ntsayi shi."

³ Reve u usu le, "Nye i zuwai yoo tonishi ili i na Ąsula a dammai shi, reve i uwa o tono uritosu wa aciyadu?" ⁴ Ąsula a damma tą, 'Vu yuwaan dada vą wu nā mma vą yi, a to una yi.' ⁵ Ądu

gba i to ritosu a na nā vuma ri ni ili i na waa kambaa dada vą yi ko mma vą yi, reve u damma 'Ąyi nda za vą Ąsula da,' ⁶ to, ą ri na a ca dada le ili'i shi. I 'yuwan tą ili i na Ąsula a dammai adama a agadu ądu. ⁷ Ądu ązə e ikpa'a! Ishaya vumavasula yuwan tą mejege ana u danai Ąsula a damma tą:

⁸ 'Ama a nda a ta casu mu tsugbain ą nā le goon, okolo e le gba alanga a da ą ri nā ąmu.

⁹ Aganda a na aa yuwsaan mu ili yą ąbulą i da shi. Ili i na oo ritosu ili i ro i da shi, agba uritosu wa ama u da.' ¹⁰ ◊

Ili i na i tsu lungusa vuma
(Mak. 7:14-23)

¹⁰ Reve Yesu dewishe obolo a ama'a, ąvu u damma le, "I polo atsuvu yu uwua, ąvu i reve ili i maa dansa. ¹¹ Ili i nā i tsu uwa ątsumą a vuma, ayi da u tsu lungusa yi shi. Amma ili i na i tsu utą o una wą yi, ayi da u tsu lungusa yi."

¹² Dada ojoro ą yi ą tąwai ubąta wą yi, ąvu a damma, "Vu reve tą a na vi isulai Afarishi na adanshi a na vu yuwait?"

¹³ Ąvu u usu, "Ili i na Dada vą va zuva cu'wain shi, suru ą tą mulą yi diga a aralu ą yi suru. ¹⁴ I tonoo Afarishi o ndolo wan! Ele ą tą ana nrumbą n na moo ronuso nrumbą n ro, waru suru nle a tą riya ą ąakari."

¹⁵ Ąvu Bituru usu, "Nye da vaa dansa ana vu yuwait"

◊ 15:4 Mt. 20:12; Mt. 21:17. ◊ 15:9 Isha. 29:13.

adanshi adama e ili i na i tsu lungusə vuma?"

¹⁶ Reve Yesu usu, "Hali n gogo koto vu reve ili i maa dansa shi? ¹⁷ Amayun a da, suru ilyalya i na i tsu uwa o una, u tsu kara tə a tyo a aqatsumə, reve wu uta.

¹⁸ Amma adanshi a vama a na a tsu uta o una u tsu uta tə diga o okolo. Waru ele dada ili i na i tsu lungusə vuma. ¹⁹ Atsumə o okolo a da majiyan me iwuya nə mona mə tsu uta, pe da waru tsipere ne epen a tsu uta, nə wivu na adanshi a vama a aci a ama o ro. ²⁰ Ele nda ele da a tsu lungusə za. Alya babu sa'a ekere, u tsu lungusə vuma shi."

Yesu kambai Takpacivu ka
(Mak. 7:24-30)

²¹ Avu Yesu lyawa ubaṭa'a u kambə a mbangə ma Taya nə Sida. ²² Ana u rawai, avu ka ro Takpac* za na ri nə nden pe, u tawə ya'a yi, avu u saala, "Zagbain, Mawun mə Dəwuda, kalyuwə iliyali i va! Usheli u va u to sowuso atsumalimə no otoni a lima."

²³ Agba Yesu damma yi ili i ro shi. Dada ojoro a yi a tawai ya'a yi, reve a pati yi, "Damma ka ndolo u kara. U to tono tsu nə yisaali."

²⁴ Reve u usu u damma, "A lyungu mu tə ubaṭa wa aza a Isra'ila goon! A tə gashi obolo e ikyon a na a puwain."

²⁵ Reve ka'a u rawa ubaṭa wa Yesu, avu u kədəto u damma, "Zagbain, vu kamba mu!"

²⁶ Avu u usu, "U lobono a tara ilyalya i muwun, reve a ca musan shi."

²⁷ Avu ka'a u damma, "Ne da, Zagbain, agba ko musan n tsu lyuwa tə mubishi n na məqə riyisə diga a mapara ma za na zuwa niyi."

²⁸ Dada Yesu usu niyi, "Avu ka na cayi okolo lon da! N ta yuwaan wu ili i na vu patiyi." A mantsa'a gan, reve usheli wə yi wo o'wo gbaga.

Yesu kambato tə ama a abunda gbaga
(Mak. 7:31-37)

²⁹ Reve Yesu lyawa de, reve u kambə a nge'en m Mala mə Galili. Reve u kumba a aagadi u danu. ³⁰ Dada obolo a ama a abunda a tawai, avu a tawaa nə akutsumə nə nrumbə, a tawə tə waru na aza a na a ri no osowi a lipu, obolo na aza a na a tsu gura yuwan adanshi shi, na ama a na a ri nə banakun icu'un icu'un. Avu a zuwa le a makakan mə yi, reve u kambato le gbaga suru. ³¹ Ama suru a yuwan tə asalama ni ili i na e enei a uwai waru. Ama a na a shi a tsu yuwan adanshi shi, reve a uwa adanshi gogo. Osowi a lipu o o'wo tə gbaga, akutsumə waru a wala, nrumbə waru me ene ure. Ama suru a uwa tə a cibalasa Aṣulə a aza a Isra'ilə.

Yesu lyuwato tə ama uk-pakukupa unashi

(Mak. 8:1-10)

³² Avu Yesu de ojoro a yi, reve u damma le, "Me ene tə iliyali ya ama a nda. O

* **15:22** Ka'a za va Ka'ana da, ayi waru za va Isra'ila da shi.

to obolo nā amu hali rana ta'atsu, agba a ri ni ili i na aa lyuwa shi. Agba n ciga n zuwa a kara na ambulu shi. A tā tākalyuwā o ure a tyo o u'wa."

³³ Avu ojoro a yi a usu, "Ubata u nda u rotso tā ogozo. Te da tsaq tsurā ilyalya i na yaa rawa lyuwato cu'un vo obolo a nda?"

³⁴ Avu we ece le, "Opopofu a yan a da i ri ne ele?"

Avu a usu, "Aza e cindere, nā mugula meketeci."

³⁵ Avu Yesu damma ama'a a dānu e ida. ³⁶ Reve u tara opopofu e cindere'e nā mugula'a avu u godyoo Asula. Reve u ne'eshen ilyalya'a u ca ojoro a yi, reve a ca ama'a. ³⁷ Ama'a suru a lyuwa tā hali a cuwan. Reve ojoro a yi o shiton asaka a gbagbain e cindere na akapi a na a buwai. ³⁸ Ali goon aza a na a lyuwai ilyalya'a, babu nā amaci nā muwun, a ta rawa ama ukpakukupa unashi (4,000). ³⁹ Ana Yesu dammai ama'a a kara, dada u uwai a wantsun reve u pasalai mala'a. Reve a rawa e ida zuzu nā Magada.

16

Azagbain a ciga i e ene iliya asalama

(Mak. 8:11-13; Luk. 12:54-56)

¹ Avu Afarishi na aza a Sadukiya a tāwa ubata wā Yesu a lyungwa yi adama e reme yi nu unusu, dada a damma niyi u yuwaan le ili ya asalama, adama u roco

Asula a usu tā ili i na waa yuwusan.

² Reve gba Yesu usu, "Nu urana u ri a mariyāqā, i tsu damma tā 'Alanzu o to lobono adama a na zuva ri saan.' ³ Nu usana adama a na zuva ri saan nā wunla, reve i damma, 'O to ro'o.' I tse ene tā iroci i nda zuva, reve i reve ili i na oo rocosu. Agba ne da fo, i te inda ili i na maa yuwusan gogo, waru i reve ili i na oo rocosu shi. ⁴ Ama e iwuya nā aza o ulambu wā abulā a zami tā a yuwaan le iroci ya asalama, agba moo roco le shi, she iroci ya Yunanat vumavasula." Reve Yesu lyawa le lo avu u kara.

I yuwan ugbozu nā munlu me epen

(Mak. 8:14-21)

⁵ Ana ojoro e Yesu a pasai mala'a a tyo a mbangā n ndede, reve e icina a na aa tara opopofu. ⁶ Reve Yesu damma le, "I yuwan ugbozu! I dānā ufobu adama o wollo wa Afarishi na aza a Sadukiya."

⁷ Avu ojoro'o a yuwan adanshi vāni le, avu a damma, "U ta dansa ne adama a na tsu tāwayi nā ko oopopofu shi."

⁸ Ana Yesu revei ili i na aa dansa, dada we ece nle, "Nye izuwai i ri a ndammulai adama a na i ri no opopofu shi? Ucawu wo okolo a du wa'a da. ⁹ Hali n gogo koto i reve shi? I cuwan no opopofu o ton a na a lyuwatoi ali ukpakukupa uto'on (5,000) shi? Waru i cuwan i shiton tā asaka a abundā na akapi a na

a pasai shi? ¹⁰ Waru opopofu e cindere a na a lyuwatoi ali ukpakukupa unashi (4,000) gba? Asaka a gbagbain a yan da i shitoyin? ¹¹ Adama a nye i gura revei a na maa yuwusaan du adanshi adama o opopofu shi? N ta dansaa du i yuwan ugbozu n̄a wolilo wa Afarishi na aza a Sadukiya.” ¹² Dada e revei waa yuwusaan le adanshi a yuwan ugbozu n̄a wolilot ko opopofu shi, amma adama o uritosu we open wa Afarishi na aza a Sadukiya.

Bituru dammai Yesu Zamawawa dada
(Mak. 8:27-30; Luk. 9:18-21)

¹³ Yesu no ojoro a yi ɣtsuma a mmalu, ana a rawai zuzu n̄a mbanḡa ma Kasariya Filibi, ɻvu we ece le, “Zane da ama a tarasa Mawun ma Vuma?”

¹⁴ ɻvu a usu, “Ozo o ro a damma, ɻvu Yahaya za vu Urumbusu da, ozo o ro gba a damma ɻvu Iliya da, ozo o ro waru a damma ɻvu Irimiyat da, ko gba shi vuma t̄ ɣtsuma a amasula a da.”

¹⁵ Reve we ece le, “Adu gba, zane da yaa tarasa mu?”

¹⁶ Reve Simo za na a tsu de Bituru usu, “ɻvu da Zamawawa,† Mawun m̄a ɻsula za na tsu ca wuma.”

¹⁷ Reve Yesu usu, “ɻvu za va aba'un da, Bituru mawun ma Yahaya,*† adama a na ko vuma roco wu ili i nda shi. Dada ɻva na ri zuva da roco nuwu ko zane da n ri.
¹⁸ Adama o ndolo n t̄ de wu

Bituru, za na urevu w̄ yi u da ‘Aatali.’ Waru a aatali a nda a da maa suwa aa'is̄ a aza e Itonit a ɻva, agba ucira wu ukw̄a waa la'a ucira w̄ yi shi. ¹⁹ N ta ca wu mkpatu'utsu n tsugono tsa zuva. Ili i na biti vu kp̄tu'w̄ai pa o uvadi shi, ɻsula fo w̄a usu u kp̄tu'w̄a le shi. Waru ili i na vu kp̄tu'w̄ai pa o uvadi u nda, ele fo ɻsula a t̄ kp̄tu'w̄a le.” ²⁰ Reve Yesu rono ojoro a yi atsuvu she a damma nanza a na ayi dada Zamawawa'a wan.

Yesu yuwan t̄ adanshi o ukw̄a w̄ayi
(Mak. 8:31-9:1; Luk. 9:22-27)

²¹ Diga a mantsa'a a 'yawa, reve Yesu teme a dansaa ojoro a yi ili i na yaa cina yi. Avu u damma, “N̄a n ciga n̄a n yuwan n 'yawa Urihelima ubat̄a u na azagbain e ida, nan ganu a gbagbain n̄a munlu n Wilā n ri. A ta ca mu ɣtsumalim̄a lon. A to una mu, agba na a yuwan rana ta'atsu, ɻsula a t̄ 'yas̄an mu.”

²² Reve Bituru de yi a tyo a nge'en, ɻvu u damma yi u lyawa a dansa ne. U damma, “ɻsula aa lyawa ili i ndolo i fara n̄a ɻvu shi, Zagbain!”

²³ Reve Yesu vadala ubat̄a w̄ yi reve u damma yi, “Male, vu buwa mu ure! Vu t̄ gesheshe ili i na ɻsula a zuwaa numu n yuwan, adama a na majiyan m̄a wu za vuma da, agba u ri ununa ɻsula aa yuwusan shi.”

* **16:17** Aala a Yahaya ayi da Yunana n̄a Tsuyahuda.

²⁴ Reve u damma ojoro a yi, "Za na suru cigai u kuru mu, she nu u 'yuwan aciyayi suru suru. Nu u ciga u 'yuwan u tara akpata a ɿtsumalim̄ a yi reve u kuru mu. ²⁵ Adama a na za na cigai u wawa wuma w̄ yi, u ta lamba yi, amma za na lambai wuma w̄ yi adama a v̄, u ta tsur̄ yi. ²⁶ Nye i da vuma aa muna nu u tsur̄ uvadi u nda suru, reve u lamba wuma w̄ yi? Vuma aa gura tsupat adama u tsuris̄ wuma w̄ yi shi, ko ke'en. ²⁷ Adama a na ɿmu, Mawun ma Vuma, n ta t̄w̄ n̄ tsugbain tsa Dada v̄ obolo n̄ nlingata m̄ yi, ɿvu n ge'eto ama suru ununa a yuwain ili biti. ²⁸ Amayun a da maa dansaa du, ozo o ro ɿtsum̄ a du a na i ri pa nda mishin gogo, yaq̄ kuwa shi, she n̄ ye ene mu, Mawun ma Vuma, a t̄w̄ ɿtsum̄ o tsugono ts̄ v̄."

17

*Lipu v̄a Yesu vadatalai
(Mak. 9:2-13; Luk. 9:28-36)*

¹ Ana a yuwain ayin a t̄ali, reve Yesu dangwa Bituru n̄ Yakubu n̄ mawun m̄ ɿnawu m̄ yi Yahaya. Reve a 'yaw̄ a kumba masasan mo uga'an ubat̄ u na a danai goon le. ² Ele a kanla, dada oroci e Yesu a vadatalai suru suru. Urewesu w̄ yi e ikanasa ana urana, ɿtugu a yi waru a kamb̄ u'uri puwu ana ekan. ³ Reve Musat̄ n̄ Iliya o utushi, reve a uwa adanshi n̄ Yesu.

⁴ Reve Bituru damma yi, "Zagbain, u lobono t̄ a na tsu ri pa! Lyawa tsu yuwan ogodo a ta'atsu pa, za t̄ a za va v̄, za t̄ a za va Musa, za t̄ a za va Iliya."

⁵ Ayi ubuwu a adanshi, reve eleshe e ekan a t̄w̄ u pupala le. ɿvu udyo wu ut̄ pe e eleshe'e u damma, "Ayi nda Mawun m̄ v̄ da, za na n cigai, n ta uwuusa uyo'o w̄ yi lon. Yu uwuwa yi!"

⁶ Ana ojoro'o a uwuwa udyo'o, reve a uwuwa wovon lon hali a riya makpaña. ⁷ Dada Yesu rawai reve u ju'wan le. ɿvu u damma, "Yoyin, she yu uwuwa wovon wan!" ⁸ Dada a 'yasañ aci a kalyuwai, agba e ene za ro shi, she Yesu.

⁹ Ele a macipaa a masasa'an, reve u damma le, "She i damma nanza ili i na ye enei wan, she n̄ a 'yasan mu, ɿmu Mawun ma Vuma ɿtsum̄ a akwakwa."

¹⁰ Reve ojoro'o e ece yi, "O un̄ wu nye munlu n Wilā n dammai a na Iliya da a fara t̄w̄ kafu Zamawawa t̄w̄?"

¹¹ Reve u damma le, "Amayun a da Iliya t̄ a t̄w̄ u fobo ili biti. ¹² Agba amayun, Iliya t̄w̄ t̄ de. Agba ama e reve a na ɿyi da shi, reve a yuwaan yi ununa a cigai. Aa jima shi, ne da fo aa zuwa Mawun ma Vuma mo sowo ɿtsumalim̄." ¹³ Dada ojoro'o e revei u ta yuwusaan le adanshi a Yahaya za vu Urumbusu.

*Yesu kambatoi ulobo wo
otoni a lima gbaga*
(Mak. 9:14-29; Luk. 9:37-
43a)

¹⁴ Ana Yesu no ojoro a yi a cipai zuva masasa'an, obolo a ama a abunda a shi ta lo a pura le. Avu vuma ro tawä u kingyo a mäkäkan ma yi.
¹⁵ Reve u damma, "Zagbain, ve ene iliyali i mawun ma va! U ta na tsuda'un tsu ucira, hali u tsu riya ta a akina ko a mini kuci. ¹⁶ N tawä ta na ayi ubatä wo ojoro a wu, agba ko vuma ta gura kambato yi gbaga shi."

¹⁷ Reve Yesu usu, "Adu ama o okolo o ugbamu, aza o ulambu wu ucawu wo okolo. Hali mantsa ma ne ma da maq dana na adu? Waru hali mantsa ma ne ma da maa gura dänu na adu na ankuri? Tawai nu ulobo'o pa nda!"

¹⁸ Reve ubara otoni a lima a na a ri pe o ulobo'o, avu otoni a lima a o uta. Diga a mantsa mo ndolo, reve u kambä gbaga suru suru.

¹⁹ Ana alanga a jimai, ayi a nde'en, reve ojoro a yi a tawä ubatä wa yi avu e ece yi, "Adama a nye tsu kudai o utaq otoni a lima a?"

²⁰ Reve u usu le, "Adama a na i ri nu ucawu wo okolo wa'a da. Amayun a da maa dansaa du, ni i ri nu ucawu wo okolo ke'en cine i revei cu'un vu su'wan'uri, i ta damma masasan ma nda,

'Lyawa ubatä u nda a tyo ndede,' avu gba u lyawa. I ta gura yuwan ili suru."*

Yesu yuwisain adanshi o ukwä wayi
(Mak. 9:30-32; Luk. 9:43b-
45)

²² Urana u ro cina a kambä Galili, avu Yesu damma le, "Za ro ta wina Mawun ma Vuma. ²³ A to una yi, agba na a yuwan ayin a ta'atsu a ta 'yasan yi." Reve atsuma a langa ojoro'o lon.

Yesu yuwain adanshi a atsupu o utafa

²⁴ Ana Yesu no ojoro a yi a rawai Kafarnahum, reve aza o ushishi wu utafa wa Aa'isamapada e ece Bituru, "Manlu ma du ma tsu tsupa utafa† wa Aa'isamapada shi?"

²⁵ Avu Bituru usu, "U tsu tsupa ta."

Reve Bituru uwa o u'wa'a, avu kafu u yuwan adanshi, dada Yesu ece niyi, "Ngonon tsu zuwaa ta ama e le utafa, ko omocin?"

²⁶ Reve u usu, "Omocin a da a tsu zuwaa utafa."

Avu Yesu usu, "To, wo o'wo ta ama e le aa tsupa shi. ²⁷ Amma woo lobono tsu 'yasan okolo a ama shi. Adama o ndolo, 'yawai mavusa a mala. Magula ma na i fara remei, i kpätu'wa unä wa yi, i ta tsurä ikebet i azurufa‡ i na i rawai atsupu o utafa wa Aa'isamapada za

* **17:20** Akuci a aatagada a nda a dashi ta uguzu wu 21: "Amma avasa na akuli a da goon aa gura cu'un vi ili i nda, ili yi lo i na i la'ai ne shi." † **17:24** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da "utafa wa Aa'isamapada drakma re." Kalyuwä Ucuduwu wi "Ikebe." ‡ **17:27** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da "ikebe yi irumu i drakma i nashi." Kalyuwä Ucuduwu wi "Ikebe."

và nà za du. I tara i tsupa le utafa u tsu."

18

Za na la'ai tsugbain o tsug-ono tsa zuva
(Mak. 9:33-37; Luk. 9:46-48)

¹ A mantsa'a, reve ojoro e Yesu à tawà ubatà wà yi, reve e ece yi, "Zane da oo o'wo zaghbain suru suru àtsumà o tsugono tsa zuva?"

² Dada Yesu deyi mawun mo ro, reve wi isawaton yi à makàkan me le. ³ Àvu u damma, "Amayun a da maa dansaa du, ni i ciga i 'yuwan yoo o'wo ununa muwun n keke'en n ri. Nà ne da shi, yaa uwa o tsugono tsa zuva shi. ⁴ Adama o ndolo za na tarai aciyayi ili i ro shi, ana mawun me ke'en ma nda, aiyi da za na la'ai tsugbain o tsugono tsa zuva.

⁵ "Waru za na ushiyi mawun me ke'en ma nda a aala à và, àmu da u ushiyi."

Malyungwà ma na mà tsu tawà nù unusu
(Mak. 9:42-48; Luk. 17:1-2)

⁶ Àvu Yesu lyuwa elime u damma, "Woo yo'ono aza a na aa zuwa ko vuma tà àtsumà a aza a na oo tono mù yuwan unusu shi. U ta la'aa le à nlàq le aatali a yira à yinlu a vari le àtsumà a mala upasu u na u la'ai àru'un!"

⁷ "Woo yo'ono ama shi, adama e ili i na yaa zuwusa ama màriyà o unusu. À ri ni ili i na aa yuwan shi, ili

i ndolo i ta fara, agba woo yo'ono aza a na à tawà ne ele shi! ⁸ Nu ukere wà wu ko anana à wu aa zuwusa wu mayan mo unusu, vu kodo yi vu vari yi. U ta la'aa wu vu lamba upasu u lipu u ro wà wu, reve vo o'wo nà wuma u na vaa kuwa shi a na vaa dàna ne ekere e re na ana e re àvu a vari wu a akina a na à ri n kimà shi. ⁹ Nà lyusu vaa wu aa zuwusa wu mayan mó unusu, vu fodo yi vu vari yi. U la'aa wu tà vu dàna nà lyusu tà goon àvu vu dàna wuma, a na vaa dàna ne esu e re reve a vari wu a akina a na à ri kimà shi."

Iroci yi kyon na puwàyin
(Luk. 15:3-7)

¹⁰ Àvu waru Yesu damma, "I yuwan ugbozu. She i tara àzà e keke'en a nda ili ye pere wan. N ta dansaa du, à ta nà nlingata zuva n na n ri obolo nà Dada vaa zuva.*

¹² "Nà za va aguba ri ni ikyon ukpaku, reve za tà uta reve u puwan, nye i da waa yuwan? U ta lyawa kupakucci nà kucci na buwai a alyuna à nge'en m masasan, reve u 'yawà izami yi kyon tà na puwayi'in. ¹³ Nu u tsurà yi, amayun a da maa dansaa du, u ta la'a yuwan mazangà a aci à za tà o ndolo, a na waa yuwan a aci a kupakucci nà kucci na buwai. ¹⁴ Ne da u ri ya Dada du za na ri zuva. U ciga ko za tà àtsumà à àzà e keke'en a nda u puwan shi, suru suru."

* **18:10** Akuci a aatagada a nda à tà nà ayi nda, "Amma àmu, Mawun ma Vuma, n tawà tà adama n wawa aza a na à puwayin."

*Nazaro nusaan wu
(Luk. 17:3)*

15 Reve Yesu lyuwa elime u damma, “Nnà za và wu yuwaan wu unusu, 'yàwa ya'ì yi, àvu vu roco yi unusu wà yi. Agba vu yuwan yi usokowu, àvu nà ayi goon. Nà vuma'a wu uwua wu, vu lyuwa tà aci a za và wu waru vu kàmbàtò tà za và wu. 16 Nu u 'yuwan gba a uwua wu, vu tara vuma tà, ko ama e re i 'yàwa obolo. Vu yuwan ne adama a na Adanshi à Àsula a damma tà adanshi o una wa ama e re ko ama a ta'atsu a aci a za ro u la'a tà ume. ◊ 17 Nu u 'yuwan a uwua le fo, vu damma àzà e Itoni. Nu u 'yuwan waru a uwua àzà e Itoni, to, vu yuwan nà ayi ununa vaa yuwan nà zà na revei Àsula shi, ko ana manlu mo u'ushishi mo utafa.”

Manla nà mabàdà

18 Àvu waru Yesu damma, “Amayun a da maa dansaa du, Ili i na suru yi nlai pa o uvadì u nda, Àsula za na ri zuva tà à nlà yi fo. Agba ili i na suru i bàdài, u tà bàdà yi fo.

19 “Waru, n ta dansaa du, na ama e re àtsumà à du a yuwan àṣàlà e ili i na a cigai, reve a vasa adama à yi, Dada và za na ri zuva ta yuwaan du àyi. 20 Adama a na ubàtà u na ama e re ko ama a ta'atsu o bolotoi a aala à và, n tà lo obolo ne ele.”

*Iroci ya aagbashi a na a
'yuwain ayuwan gafura*

21 Reve Bituru tawà ya Yesu we ece, “Zagbain, nà za và aa nususaan mu, hali uyan u da maa yuwaan yi gafura? Toto ucindere?”

22 Àvu u usu, “O'o, toto ucindere shi, amma kupocindere toto ucindere.

23 “Nda cine tsugono tsa zuva tsà ri: A yuwan tà mogono mo ro za na cigai u ushi ikebe i na woo tono agbashi à yi. 24 Ayi àtsumà o u'ushishi, reve à tawà nà vuma ro za na woo tono ikebe i gbain i azurufa ukpakukupa kupa (10,000).†

25 Aagbashi'i gba u shi ni ikebe i na waa gura tsupa yi shi. Dada mogono'o u zuwai a wina vuma'a ni ili i na u ri nà ayi suru, hali nà ka và yi nà muwun mà yi. Reve a tara ikebe'e a tsupa mogono'o utan u na woo tono aagbashi'i.

26 “Amma àvu aagbashi'i u kingyo, reve u pati u damma, ‘Vu yuwan ankuri nà àmu, n ta tsupa ili i na n kopoi suru.’

27 Reve mogono'o we ene yi iliyali lon, reve u lyawa yi, àvu u damma yi she u tsupa ikebe'e waru wan.

28 “Aagbashi'i à motàà, àvu u ga'an na aagbashi o ro za na woo tono ikebe i ke'en i azurufa‡ ukpaku. Dada u gaga niyi oogorovili. Reve u uwa à

◊ 18:16 U.WI. 19:15. † 18:24 Ikebe yi rumu i azurufa i gbain àyi da à tsu de “talen” nà Tsuheleni, unàtà u da talen tà ri ni ikebe i na aa tsupa za zamalinga atsuma a a'wan gendu. Talen ukpakukupa kupa (10,000) la'a tà ikebe ya atsupu yi za zamalinga vu rana ukpakukupa udobonuwu kupoton (50,000,000). ‡ 18:28 Ikebe yi rumu i azurufa i da àtsu de “dinari,” atsupu o urana u tà wu za zamalinga.

cukufusə yi nu u dansai, ‘Vu tsupa mu utan u vəl’!

²⁹ “Reve aagbashi'i u kingyo, reve u pati yi u damma, ‘Yuwan ankuri nə əmu, n ta tsupa wu ili i na voo tono mu suru.’

³⁰ “Agba əvu aagbashi o ufaru'u u 'yuwan e ene iliyali ya yi. Reve u zuwa a əbaru yi o u'wa wa ali, hali she nu u tsupa ili i na oo tono yi. ³¹ Ana akapi a agbashi e enei ili i na u yuwain, reve a uwua upan lon. Dada a 'yəwəi ubatə u mogono'o, reve a damma yi ili i na i yuwain suru.

³² “Dada mogono'o u deyi aagbashi'i reve u damma, ‘Avu aagbashi a vama! Ana vu pati numu, n lyawaa wu tə uta'an, reve n damma she vu tsupa ili wan. ³³ Vu shi tə fo ee ene iliyali ya aagbashi o ndolo ununa me ene nuwu iliyali.’ ³⁴ Reve mogono ma uwua upan lon, əvu u zuwa a zuwa yi o u'wa wa ali, u sowo ətsumalimə hali u tsupa ili i na oo tono yi suru.

³⁵ “Ne da Dada və za na ri zuva aa yuwan nə ədu nni i 'yuwan a yuwaan əzə a du gafura o okolo ədu.”

19

Uritosu adama a wukasu u lolo
(Mak. 10:1-12)

¹ Ana Yesu kotoi adanshi o ndolo, reve u lyawa Galili əvu u kərə a tyo e ida ya Yahuda upasalai wu Udsolu wə Urdu. ² Reve obolo a ama

o toni yi, əvu u kəmbəto əzə o ubanakun gbaga.

³ Əvu Afarishi o ro a ciga a lyungwə yi nə yeci, reve a damma, ‘Wilə u tsu u lyawa tə vuma kakasa nə ka və yi ko adama e ili i ro i na we enei suru?’

⁴ Reve Yesu usu, “Koto i denunə ətsumə a Adanshi a Əsulə shi? A dana tə ana Əsulə a yuwain uvadı, ‘U yuwan le tə vali nə ka. ⁵ Ayi da i zuwai vali aa lyawa dada və yi nə mma və yi reve e remulei nə ka və yi, əvu ele ra o o'wo ili i tə.’ ◊ ⁶ Ana wo o'woi a buwa ili i re shi, agba ili i tə, adama o ndolo ili i na Əsulə o 6oloi she nanza kakasa wan.”

⁷ Əvu Afarishi e ece yi, “To, adama ə nye i da Musa lyawai vuma ca ka və yi aatagada a wukasu u lolo reve u gbara yi?”

⁸ Əvu Yesu usu, “Musa lyawa du tə i kakasa nə əməci ə du, adama a na i 'yuwain ə kuru ili i na Əsulə a dammai, amma de o ufaru ne da u shi shi. ⁹ Waru lyawa n damma du nda, za na suru lyawai ka və yi reve u yuwisan lolo ro, tsipere tsa da waa yuwisan, shede nə ka'a u ri e tsipere na ali o ro.”

¹⁰ Reve ojoro ə yi a damma yi, “Nə ne da ili'i i ri e ekere a vali nə ka və yi, u la'a tə ulobonu she vuma yuwan lolo wan.”

¹¹ Əvu Yesu usu, “Vuma suru da aa gura usu uritosu u nda shi, amma she aza a na Əsulə a cayi. ¹² Ili i na i zuwai

◊ **19:5** Ufr. 1:27; Ufr. 2:24; Ufr. 5:2.

ozo o ro aa yuwan lolo shi ąyi da, ozo o ro a matsan le tą ali agba ą ri gbaga shi. Ozo o ro waru ama a da ą kąmbąto nle ne. Ozo o ro waru a 'yuwan tą lolo adama o tsugono tsa zuva. Za na aa gura tara uritosu u nda u tara."

*Yesu ushiyi muwun
(Mak. 10:13-16; Luk. 18:15-17)*

¹³ Reve ama o ro ą tąwaā Yesu ną muwun n le, adama u ju'wą̄n le u yuwaan le avasa. Avu ojoro ą yi a putsaa aza a na ą tąwusān ną muwu'un, a lyawa a damatosun yi.

¹⁴ Reve gba Yesu damma le, "Lyawai muwun n keke'en n tąwą̄ ya'a vą̄, she i putsaa le wan. Icu'un ya ama a na a ri tsą̄ muwun n nda, tsugono tsa zuva za le da." ¹⁵ Ana Yesu ju'wą̄n muwu'un, reve u zuwaa le aba'un dada u karai.

*Za vu utsuru
(Mak. 10:17-31; Luk. 18:18-30)*

¹⁶ Ana a yuwain ne, reve vuma ro tąwą̄ ya Yesu reve we ece yi, "Manlu, ili ya ąbulą̄ i ne i da maa yuwan tsą̄ra n tsurā wuma u na woo koto shi?"

¹⁷ Reve Yesu damma yi, "Adama ą nye vee eceshe mu ili ya ąbulą̄? Ąsulā da goon za vą̄ ąbulą̄. Ną vu ciga vu tsurā wuma u babu ukotu, ciga 'yuwan vu kuru Wilą̄ wą̄ yi."

¹⁸ Avu vuma'a we ece, "Wilą̄ u ne u da?"

Reve Yesu usu, "She vu una za nu ucigu wą̄ wu wan. She vu yuwan tsipere wan. She vu yuwan vivu wan. She vu yuwan epen a aci o ozo ro wan. ¹⁹ Vu ca aabara ną makuci mą̄ wu tsugbain. Vu ciga ozo o ro ununa vu cigai aciyawu." ◊

²⁰ Reve vuma'a* u usu, "Ele nda suru n yuwan le tą̄ de. Nye i buwai na maa yuwan waru?"

²¹ Avu Yesu usu, "Ną̄ vu ciga vu shiwan vuma, 'yawā vu wina ili i na vu ri ną̄ ayi suru, reve vu ne'eshen alambi ikebe'e, vu tą̄ tsurāuzuwa zuva. Reve vu tąwą̄ vu kuru mu."

²² Ana vuma'a wu uwai ne reve ątsumą̄ ą langā yi, adama a na u tą̄ nu utsuru lon. Reve u karai ili ya yi.

²³ Dada Yesu dammai ojoro ą yi, "Amayun a da maa dansaa du, ili yu usan i da za vu utsuru uwa o tsugono tsa zuva. ²⁴ Amayun n ta dansaa du, u ta la'a babu usan aarakumi ą pusulai ną̄ vunu vu bele, a na za vu utsuru aa uwa o tsugono tsą̄ Ąsulā."

²⁵ Ana ojoro ą yi a uwai ne, reve a uwa asalama lon, reve e ece, "To, zane gba aa la'a?"

²⁶ Avu Yesu kalyuwą̄ le u damma, "E ekere a vadilimą̄ ili'i i ri n yuwan shi, amma ubatā wą̄ Ąsulā ili biti u ta gura yuwan."

²⁷ Dada Bituru damma niyi, "Ątsu da nda tsu lyawai ili suru, reve tsu kuru wu. Nye

* **19:19** Mt. 20. * **19:20** Vuma'a u rawa tą̄ na waa yuwan lolo, agba koto u yuwan lolo shi.

da gba tsaā tsurā adama o ndolo?"

²⁸ Reve Yesu damma le, "Amayun a da maa dansaa du, a mantsa ma na ąmu Mawun ma Vuma, maā dānu o ootogu o tsugbain a mantsa ma na maā tawā, ądu aza a na oo tono mu i tā̄ dānu o otogu kupa ne ejere, waru i tā̄ ge'eto gundo kupa ne ejere va Isra'ila. ²⁹ Aza a na a lyawai ili suru suru adama a vā, a lyawai 'wa le ko ądumā e le, a tā̄ tsurā atsupu. Ne da waru na a lyawa ąza e le ali ne esheli, ko a lyawa nan dada nā̄ nan mma le, ko gba a lyawa muwun, a tā̄ tsurā atsupu hali a tyo toto ukpaku, waru a tā̄ tsurā wuma u na woo koto shi. ³⁰ Agba nā̄ ąbundā aza a na a ri elime gogo a tā̄ kambā ącapā, waru aza a na a ri ącapā gogo a tā̄ tyo elime."

20

Irociya aza a zamalinga

¹ Ana Yesu uwai o rocosu ama ununa tsugono tsa zuva tsaā dāna, ąvu u damma, "A yuwan tā̄ vuma ro za na danai nu udumā wa inabi. Urana u ro, reve wu uta na wasasa adama u zami aza a zamalinga adama a lingaa yi udumā wā yi. ² Ąvu u damma u ta tsupa le ununa a tsu tsupa ikebe i azurufa yu ulivu irumu i tā̄ ta. Reve u tara le a tyo o udumā̄ a linga yi.

³ "Ana alanzu a gaduwai, ayi o utulai e eden reve u cina ozo o ro lo a mishin me pere. ⁴ Reve u banu le fo a tyo o udumā̄ wā yi, ąvu u damma le

u ta tsupa le ili i na i lobonoi nu urana u riyā. ⁵ Ąvu a kāra e reme ulinga o udumā̄ a.

"Nu urana a aci nā̄ rumu ta'atsu vu urana rēve u yuwisan ne. ⁶ Waru ana u buwai rumu tā̄ na aa lyawa ulinga, reve wu utisā̄ a lyuci, ąvu waru u cina ama o ro mishin lo. Reve we ece le, 'Adama a nye yaa yuwusan ulinga ana'an shi?'

⁷ "Reve a usu, 'Adama a na ko za tara tsu shi!'

"Ąvu u damma le, 'To, 'yāwai i linga o udumā u vā.'

⁸ "Ana urana u kotoi, reve za vu udumā̄ a u de za ve elime u damma yi, 'De aza a zamalinga'a vu tsupa le. Vu teme na aza a na n tarai nu ukosu, reve vu koso na aza a na n fara tarai.'

⁹ "Reve aza a na o koso tarai a yuwan ulinga wu rumu tā̄ goon a tawā a ushi atsupu e le, za suru ushi tā̄ rumu tā̄ azurufa. ¹⁰ Ana aza a na e temei ulinga ili yu usana a tawāi tsā̄ a ushi atsupu e le, a ta dansa a tā̄ ushi ili i na i la'ai ąza a ąza e le. Ąvu wo o'wo ele fo irumu i tā̄ tā̄ i azurufa i da a tsupa nle. ¹¹ Ana a ushiyi ikebe i le, reve a 'yāwā na adanshawuya ubātā̄ wu za vu udumā̄ a. ¹² Reve a damma, 'Aza a na a tarai nā̄ ącapā rumu tā̄ da goon a lin-gai. Ąvu vu tsupa le unatā nā̄ atsu. Atsu gba tsu linga tā̄ atsumā o usuđuwu wu urana hali a tyo ulivu!'

¹³ "Reve za vu udumā̄ a u usu za tā̄ ątsumā e le, 'Tutsā i vā, m paala wu shi. N tsupa wu tā̄ ili i na tsu yuwain adanshi. ¹⁴ Tara ikebe yā wu

vu kara! N tara ta n tsupa za na a tarai o ukosu unata na avu. ¹⁵ N ta gura yuwan ununa n cigai ni ikebe i va. Vu ta a tsushu'un o una u na n yuwayin ama a ndede isa'ani?"

¹⁶ Dada Yesu tsu damma, "Ne da u ri. Za ve elime gogo u ta kambaa acapa, waru za va acapa ta kambaa elime."

*Yesu yuwisan ta adanshi o ukwa wa yi wa ta'atsu
(Mak. 10:32-34; Luk. 18:31-34)*

¹⁷ Yesu atsumaa mmalu a tyo Urihelima, reve u de ojoro a yi kupa ne ejere a nge'en avu u damma le, ¹⁸ "Na tsu rawa Urihelima a ta wina Mawun ma Vuma e ekere a nan ganu a gbagbain na munlu n Wilaa. A ta yuwaan yi uge'etosu u na oo una yi. ¹⁹ Reve a zuwa yi e ekere a Atakpaci aza a na aa yuwaan yi ulamu, a fufaba yi, reve a vara yi a akpata. Agba o urana wa ta'atsu Asula a ta 'yasan yi atsumaa a akwakwa."

*Ipati yi ka ro o una u muwun maiyi
(Mak. 10:35-45)*

²⁰ Avu ka va Zabadi rawa no olobo a yi e re, Yakubu na Yahaya. Reve u kingyo u uwa ipati ya Yesu yuwaan yi ili i ro.

²¹ Avu Yesu ece, "Nye i da vu cigai?"

Avu u damma, "A mantsa ma na vu danuyi o tsugono tsaa wu, vu ta lyawa muwun n va n nda a danu ubata u tsugbain zuzu na avu, za ta

o ukere usa'ani za ta waru o ukere ugulaa wa wu?"

²² Avu Yesu damma, "Ireve ili i na yaa patishi shi. I ta gura soso mokoto ma atsumalima ma na maa zama n soso?"

Reve olob'o a usu, "Ee, tsu ta gura."

²³ Reve Yesu usu, "Amayun a da i to soso atsumalima'a! Agba maa gura dangwa za na aq danu o usa'ani ko o ugulaa u va shi. Ele bataa ndolo ubata wa aza a na Dada va fo boyi da."

²⁴ Ana akapi o ojoro kupa a uwai ne, reve a uwa upan na muwun ma anawu n re'e. ²⁵ Avu Yesu de aza a na oo tono yi suru reve u damma, "I reve ta azaa o tsugono tsa Atakpaci a ciga ta o roco tsugbain tse le e ekere a ama. Waru aza a tsugbain tse le a tsu ciga ta o roco a na ari nu ucira. ²⁶ Agba e ekere a du, she wo o'wo ne wan. Za na biti cigai wo o'wo zaghain atsumaa a du, she nu u kambaa aagbashi a akapi a na a buwai. ²⁷ Waru za na cigai wo o'wo za ve elime, she nu u yuwan ulinga u tsugbashi a tyo a akapi suru. ²⁸ Adama a na ko amu, Mawun ma Vuma n tawa tsara a yuwaan mu tsugbashi shi, amma n yuwaan ama, waru n ca aciyava adama a wawa ama na abunda atsumaa nusu le."

Yesu kambato ta nrumba n re gbaga

(Mak. 10:46-52; Luk. 18:35-43)

²⁹ Yesu no ojoro a yi a lyawa ta Jeriko, reve obolo a ama a

abantu a kuru yi.³⁰ Nrumban re n dana ta lo nden a nge'en mu ure. Ana a uwai Yesu da ri lo a kara, dada a uwai yisaali adansa, "Zagbain, Mawun ma Dawuda! Kalyuwu iliyali i tsu!"

³¹ Reve obolo a ama'a a 6ara le a baru na le, avu gba a dashi 'yasan udyo lon, "Zagbain, Mawun ma Dawuda! Kalyuwu iliyali i tsu!"

³² Ana Yesu uwwa nle, reve wiisawan we ece, "Nye i cigai n yuwaan du?"

³³ Dada a usuyi, "Zagbain, tsu ciga ta tse ene!"

³⁴ Avu Yesu ene iliyali i le, reve u ju'wan esu e le. Dada esu e le a kpatsuushi, reve e ene ure, dada a kuru niyi.

21

*Yesu uwai Urishelima
(Mak. 11:1-11; Luk. 19:28-40; Yah. 12:12-19)*

¹ Yesu no ojoro a yi a marawaa zuzu na Urishelima, reve a rawa a lyuci va Batafaji zuzu na Masasan ma Zetun.† Avu u lyungu ojoro e re elime a yi. ² Avu u damma le, "'Yawai a malyuci ma na ma ri elime. Nni i rawa, i te eneshi molloli na mma va yi ugutsuwu. I benda le, reve i tawaa mu ne ele. ³ Na za ro ece du, adama a nye ya ba dasa le, i damma, 'Zagbain ciga le ta!' U ta lyawaa du nloli'i babu addama o ro."

⁴ Ili i nda i fara ta adama o shiton ili i na Zakariya vumavasula dammai:

⁵ "Dammai azu a Urishelima:

'Mogono ma du moo ta lo a tawa!

U taraciyayi ili i ro shi, reve u kumba mololi.
U ta lo a tawa ukumbu o mololi.' [◊]

⁶ Reve ojoro'o a kara a yuwan ili i na Yesu damma nle a yuwan. ⁷ Avu a tawa na mololi na molloli'i, reve ojoro'o fo o polo de o nloli'i itana i le. Reve Yesu kumba. ⁸ Ama na abunda o poluso ta amuna e le o ure. Ozo o ro gba shi a kufusa avu'un no o poluso nle o ure. ⁹ Avu ozo o ro a uwa elime e Yesu, ozo o ro gba shi a dana oo tono yi acapa. Reve a saalasa, "Husana!† Ica a tyo a Mawun ma Dawuda!"

"Asula a zuwaa za na aa tawa atsuma a ala a Asulazuva aba'un!"

"Ica a tyo e ekere a Asula!"

¹⁰ Ana Yesu uwai atsuma a Urishelima,† lyuci'i ma bu la u shiwan ta na agidi'ya. Hali ama e ece, "Vuma ne da gba nda'a?"

¹¹ Reve obolo ama'a a usu, "Vuma nda ayi dada Yesu, vumavasula diga a lyuci va Nazara va Galili."

Yesu gbarai aza a wina atsuma a Aa'isamapada

(Mak. 11:15-19; Luk. 19:45-48; Yah. 2:13-22)

¹² Avu Yesu uwa atsuma a Aa'isamapada,† reve u lo aza a na a dana a atsulu na a wini atsuma a Aa'isamapada'a. Reve waru wu kebe apada a na a dana a kita'usa de ikebe icu'un icu'un, reve fo u kekebe ili yu ubata u na

a dğanai a winisa nrukuku.
 13 Reve u damma le, "Adanshi a Asulə a damma tə, 'E te de u'wa u və ubətə u mayan ma avasa.' Amma, ədu da nda i kəmbətə niyi upa'atan we evu."

14 Avu nrumbə na akutsumə a təwusa ubətə wə Yesu ətsuma a Aq'isamapada, reve u kəmbətosu le gbaga.
 15 Ana nan ganu a gbagbain na munlu n Wilə me ene niyi a yuwusan ili ya asalama, reve waru e ene muwun a cuwusa yi ətsuma a Aq'isamapada'a, waru a ta dansa, "Husana!† Ica a tyo a Mawun mə Dəwuda." Reve ili i ndolo suru i zuwa nan ganu a gbagbai'in na munlu n Wilə'a a uwua upan lon.

16 Avu e ece Yesu, "Vu ta uwuwusa ili i na muwun n nda maa dansa?"

Reve u usu le, "Ee, koto i denunə ətsuma a Adanshi a Asulə shi?

'Avu Asulə vu rito tə muwun na nrebu a canaa wu ishipa yi ica.' "◊

17 Reve Yesu lyawa le, avu u kərə o utə ətsuma a lyuci'i a tyo Batanya, de da wa asai.

Yesu yuwayin udanga wu ubiri una

(Mak. 11:12-14, 20-24)

18 Na wasasa, Yesu a makəmbəqə ətsuma a lyuci'i, reve ambulu a guzə yi. 19 Avu we ene ubiri a nge'en mu ure, reve u kərə a 'yəwə e ikyun ya yi, agba u tsurə de umatsun wə yi shi, she avu'un. Adama o ndolo reve u damma udanga'a,

"Vəə dashi matsan shil!" Babu usən reve udanga'a u 'yewushi.

20 Ana ojoro a yi e enei ili i na i farai, a yuwan tə asalama lon. Reve e ece, "Cine ubiri u nda u 'yewushi gogogo?"

21 Avu u usu le, "Amayun a da maa dansaa du, nni i ri nu ucawu wo okolo agba okolo a du a kuda shi, i ta gura yuwan ili i na n yuwain nu udanga u nda, hali u la'a. I ta gura damma masasan ma nda, 'Kərə, vu riya a mala!' Nni i ri nu ucawu wo okolo, ili i ndolo i ta fara. 22 Ili i na i patiyi suru ətsuma a avasa, nni i ri nu ucawu wo okolo, i tə tsurə."

Azagbain a wasain ucira wə Yesu
 (Mak. 11:27-33; Luk. 20:1-8)

23 Ana Yesu kəmbəi ətsuma a Aq'isamapada'a, reve u reme uritosu. Avu nan ganu a gbagbain na azagbain a təwə ubətə wə yi, reve e ece yi, "Nu ucira u ne vaa yuwusan cu'un vu ulinga u nda? Zane da ca nuwu cu'un vu ucira u nda?"

24 Reve u usu le, "Amu fo n tə nə yeci i tə i na maa yuwan du. Nni i usu mu, amu waru n ta damma du ubətə u na n tsurəi ucira u na maa yuwusan linga nda. 25 Zane cayı Yahaya ucira u yuwan urumbusu? Asulə a na a ri zuva da, ko vadilimə?"

Reve a kərə a ndammulai vani le. "Nnə tsu damma, 'Diga zuva da,' u te ece tsu, nye i zuwai tsu ushi niyi shi.

26 Agba waru n tsu damma, 'Diga ubata u vuma u da,' tsu ta uwuwa wovon wi ili i na ama aa yuwan na atsu, adama a na ama suru a usu ta a na Yahaya vumavasula da."

27 Adama o ndolo reve a usu yi, "Tsu reve shi."

Reve u usu le, "Maa damma du fo za na ca numu ucira u na maa yuwan ili i na maa yuwusan shi."

Iroci i muwun n re

28 Reve Yesu damma waru nan ganu a gbagbain na aza-gbain, "N ta damma du iroci i vuma ro na danai na muwun n re. Avu i damma mu ili i na i jiyain. Urana u ro, reve dada'a u 'yawa ubata a zakpara avu u damma, 'Yawa vu yuwan ulinga o uduma wa inabi ana'an!'

29 "Avu mawu'un u usu, 'Maa 'yawa shi!' Amma a tyo de, reve u vadala majiyan ma yi, reve u 'yawa.

30 "Reve waru dada'a u 'yawa ubata wu zawa'a avu u damma, 'Yawa vu yuwan ulinga o uduma u va ana'an!' Reve zawa'a'a u usu, 'Ee, dada, n ta 'yawa n yuwan ulinga'a!' Agba u 'yawa shi.

31 "Zane da atsuma a muwun n nda u yuwayin dada'a tsutoni?"

Reve a usu, "Mawun mo ufaru."

Avu u damma le, "N ta dansaa du amayun, aza o u'ushishi wu utafa na ashakala a ta uwa o tsugono tsa Asula kafu adu. ³² Yahaya za vu Urumbusu tawa ta u roco du ure u mejege u na yaa danu. Agba i usu yi shi, reve

gba aza o u'ushishi wu utafa na ashakala a usu yi. Ko na ye enei ili i nda, i 'yuwan ta a vadala i lyawa akuci e re du, reve i 'yuwan a usu yi."

Iroci ya aza a zamalinga a wuya

(Mak. 12:1-12; Luk. 20:9-19)

³³ Reve Yesu damma waru nan ganu a gbagbain na azagbain, "Poloi atsvu a du yu uwuwa iroci i nda: A yuwan ta vuma ro na danai nu uduma wa inabi. Avu u suwa isula akandaruwa yi. Reve u kapa aakari, tsara u tsura ubata u na waa dana o sovuso masayan ma inabi, avu u suwa atsura adama a za vi ipiri. Reve u ca aza a zamalinga uduma'a tsara a linga yi, avu ayi u kara mmalu. ³⁴ Ana mantsa mo uta'an wu umatsun wa inabi'i ma rawai, avu u lyungu agbashi a yi a 'yawa a ushi akunda e ili i na o bolotoi.

³⁵ "Amma avu aza a zamalinga'a e reme agbashi'i. Reve a lalapa za ta le, avu o una za ro, reve a vuvara za va ta'atsu hali u kuwaa.

³⁶ Avu za vu uduma'a u lyunguisa agbashi a abunda a yi a 'yawa a tawa yi ni inabi'i. Reve waru aza a zamalinga'a a yuwaan agbashi a na u fara lyunguyi. ³⁷ A tyo o ukosu, reve za vu uduma'a u lyungu mawun ma yi a tyo ubata wa aza a zamalinga'a, a majiyan ma yi a ta yuwan tsutoni na ayi.

³⁸ "Amma ana aza a zamalinga'a e enei mawu'un à tawà, àvu a dammulai vani le, 'Mawun ma nda ayi da woo o'wo na agadu o udumà u nda. Nnà tsu una yi, tsu to o'wo nu udumà'a!' ³⁹ Avu e reme yi, reve a tara yi o utaqà yi atsumà o udumà'a nu ucira, reve o una yi."

⁴⁰ Reve u yuwan yeci, "Nnà za vu udumà'a u tawà, nye i zuwai waa yuwan na aza a zamalinga'a?"

⁴¹ Avu à usu, "Babu ili i ro, u to una ama e iwuya o ndolo, reve u ca aza a zamalinga o ro udumà'a, aza a na aa ca yi akunda e ili i na o bolotoi a mantsa ma sa'anî."

⁴² Avu u damma le, "Koto i denuna atsumà a Adanshi à Àsulà shi?

'Aatali a na asuwi a 'yuwain, ayi da wo o'woi ikyun yu ucira atsumà o usaa.

Zagbain da yuwan ili i nda, Waru u lobono tå e esu à tsu!'

◊

⁴³ "Adama o ndolo n ta dansaa du, a ta usa tsugono tsà Àsulà e ekere à du, reve a ca ama a na aa yuwan ilii na Àsulà a cigai o tsugono tsà yi. ⁴⁴ Vuma na riyai zuava a aatali o ndolo suru u ta kukuda, waru za na aatali o ndolo à riyayi, u tå yukuma yi."*

⁴⁵ Ana nan ganu a gbagbain na Afarishi a uwai iroci i nda, a gura tå reve a na a aci e le a da Yesu aa yuwan adanshi. ⁴⁶ Avu à shi a ciga e reme yi, amma reve à kara a uwusa wovon wa ama,

adama a na ama a ca tå okolo a na Yesu vumavàsula da.

22

Iroci ya àbuki a gbain o lolo

(Luk. 14:15-24)

¹ Yesu yuwisan tå iroci tsàrà u rito ama. Dada u dammai, ² "Apa cine tsugono tsa zuva tsà ri: A yuwan tå mogono mo ro za na foboi àbajini à àbuki o lolo adama a mawun mà yi. ³ Mogono'o u banu tå ama o ro à tawà àbuki'i. Ana urana wà àbuki'i u rawai, àvu u lyungu agbashi à yi tsàrà e de ama'a, reve a 'yuwan à tawà.

⁴ "Reve u lyunguwisa agbashi o ro, adansa, 'Dammai aza a na m banuyi a na o koto tå ifobi ya àbuki. M pada tå inan i và i na i la'ai ulobonu, àvu n fobo inama. O fobo tå de ili suru. Tawai ubàtå wà àbuki o lolo.'

⁵ "Amma aza a na a banuyi'i a zuwa atsuvu e le shi. Ozo o ro e le à kara tå a tyo à adumà e le, ozo o ro gba à 'yawà tå alya e eden.

⁶ Ozo o ro gba shi e reme tå agbashi'i, àvu à gagala le, hali o una le. ⁷ Ana mogono'o wu uwai ne, u yuwan tå upan lon. Dada u lyunguyi àsoja à yi o una aza a na o unai agbashi'i, àvu à kulàto lyuci gbain le.

⁸ "Dada u dammai agbashi à yi, 'O koto tå ifobi ya àbuki o lolo. M banu tå ama a nda, agba a ntsaa à tawà shi.

⁹ Adama o ndolo, 'yawai e

◊ ^{21:42} Ica 118:22-23. * ^{21:44} Akuci a atagada va aatagada a nda à ri nu uguzu wa 44 shi.

re lyuci gbai'in tsara i banu vuma na i tsurai biti u tawa ubata wa abuki a va.'¹⁰ Avu a 'yawaa e re, avu o boloto ama a na a gura tsurai suru, ama a abula na ama o ulambu wa abula suru. Ne da ubata wa abuki'i u shiwain na ama.

¹¹ "Ana mogono'o u uwai we ene omoci'in, reve we ene pe vuma ni itana i na wuntsayi u tawa ubata u loloshi.¹² Dada we ece niyi, 'Avu, nye i zuwai vo otoi itana i na i ri ulobonu shi, reve vu tawa ubata wa abuki?' Ayi gba moci'in u tsara ili i na waa damma shi.

¹³ "Avu mogono'o u damma agbashi o ro, 'Nlai ana ne ekere a vuma'a. Reve i vari yi atsuma e irumbu, ubata u na ama aa shon na a lumi anga adama a atsumalima.'

¹⁴ "Amayun, a banu ta ama na abunda, agba ama ke'en da a dangwai."

Yeci adama a atsupu o utafa

(Mak. 12:13-17; Luk. 20:20-26)

¹⁵ Reve Afarishit o fofocine aa yuwan e reme Yesu nu unusu atsuma a adanshi.¹⁶ Avu a lyunguwaa yi ama o ro atsuma o ojoro e le obolo no ozo o ro a na oo tono Hiridu. Reve a damma, "Manlu tsu reve ta vu ta dansa amayun kuci, waru vu to rocosu ama ure wa Asula mejege. Vu tara ta ama suru unata, ko cine tsa da a ri.¹⁷ Damma tsu majiyan ma wu, u lobono ta tsu tsupa

utafa a tyo ya Kaisat mogono, ko she tsu tsupa wan?"

¹⁸ Yesu gba u reve ta majiyan me iwuya me le, dada u dammai, "Adu aza e ikpa'a! Nye i zuwai ya lyungusa mu?¹⁹ Roco numu ikebe* yi rumu i na yaa tsupusaa utafa'a." Avu ama'a o roco yi ikebe'e.²⁰ Reve we ece le, "Ululu na aala a zane a da a ri de udanu?"

²¹ Avu a usu, "Mogono ma gbain Kaisa."

Reve u damma le, "Cayi Kaisa ili i na i ri za va yi, Asula waru i ca yi ili i na i ri za va yi."

²² Ana a uwai ne, a yuwan ta asalama, dada a lyawa niyi avu a kara.

Yeci adama o u'josun wa akwakwa

(Mak. 12:18-27; Luk. 20:27-40)

²³ Aza a Sadukiyat a usu a na ama aa 'yon atsuma a akwakwa shi. O urana u ndolo gan, avu a tawa ubata wa Yesu. Reve a damma,

²⁴ "Manlu, Musa damma ta, 'Na vuma kuwa babu mawun, avu za va yi sotsomaruna'a tsara u tsara yi mawun.'²⁵ De nu ufaru, a yuwan ta ama e cindere muwun ma anawu n na n danai pa. Za vu ufaru zuwa ta ka, avu u kuwa babu mawun. Reve za ve ire sotsos yi.²⁶ Avu ayi fo u kuwa babu mawun, reve za ro sotsos yi waru, ne da a yuwin hali wo olo le suru.²⁷ A tyo o ukosu, avu ka'a fo

* **22:19** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da "dinari." Kalyuwa Ucuduwu wi "Ikebe." [◊] **22:24** U.WL 25:5-6.

u kuwə. ²⁸ Nə Əsulə ə təwə a 'yəsan ama o əukwisa, ka va zane da woo o'wo? Adama a na wo olo tə ali e cindere'e suru."

²⁹ Dada u usu nle, "I ri nu urevu shi, adama a na i reve ili i na Adanshi ə Əsulə a dammai shi, waru i reve adama o ucira wə Əsulə shi. ³⁰ Nə a 'yəsan ama ətsuma ə əkwakwə, aa yuwan lolo shi, waru aa ca lolo shi. O to o'wo gashi nlingata mə Əsulə de zuva. ³¹ Koto i dənunə ili i na Əsulə a dammai adama o u'yosun ətsuma ə əkwakwə shi? ³² Əsulə a damma, 'Amu da Əsulə a İbrahim, nə Əsulə a İshiyaku, obolo nə Əsulə a Yakubu.' ³³ Əsulə waru Əsulə a aza a wuma a da, agba Əsulə ə əkwakwə a da shi." ³³ Ana obolo a ama'a a uwmai tsundolo, a yuwan tə asalama nu uritosu wə yi.

Wilə u na u la'ai mgbain
(Mak. 12:28-34; Luk. 10:25-28)

³⁴ Ana Afarishi a uwmai a na aza a Sadukiya a gura usu ili shi, dada o bolotoi ubətə u ta. ³⁵ Ətsuma e le, manlu mə Wilə mo ro mo fobo tə cine wee reme Yesu dəda u yuwan niyi yeci: ³⁶ "Manlu, ətsuma ə Wilə wa Musa, zane da la'ai mgbain?"

³⁷ Reve Yesu usu yi, "Vu ciga Zagbain Əsulə ə wə no okolo ə wə suru, na asuvu ə wə suru, waru nə majiyan mə wə suru." ³⁸ Ayi nda ayi da Wilə u gbain wə ufaru za na la'ai ulobonu. ³⁹ Wilə we ire fo u tu ulobonu, 'Vu ciga

moron mə nden mə wə cine vu cigai aciyəwu.' ⁴⁰ Wilə wa Musa obolo na Atagada a Amasula suru zələ wilə re nda da ə ri."

Yeci adama a Zamawawa
(Mak. 12:35-37; Luk. 20:41-44)

⁴¹ Afarishi'i lo ubuwu ubolotowu, dada Yesu yuwan nle yeci, ⁴² "Nye yaa yuwusan majiyan adama ə Kristi Zamawawa? O ugundo wə zane da wə utai?"

Reve ə usu, "Kristi Zamawawa Mawun mə Dəwuda ma da."

⁴³ Dada u damma nle, "To, adama ə nye Dəwuda de niyi 'Zagbain?' Ruhu va Akiza da zuwai Dəwuda dammai,

⁴⁴ 'Əsulazuva a damma tə Zagbain və.

Dənu o ukere usa'ani u va, she nə n zuwa n'yuwatan mə wə a apata a ana ə wə.
◊

⁴⁵ "Ana Dəwuda de niyi Zagbain, cine woo o'wiso mawun mə yi a mantsa mə ta?" ⁴⁶ Ko za gura usu yi shi. Diga lo ko za kawan dəshi yuwan yi yeci waru shi.

23

Yesu barai azagbain
(Mak. 12:38-39; Luk. 11:43, 46; Luk. 20:45-46)

¹ Reve Yesu yuwaan obolo'o no ojoro ə yi adanshi,

² "Munlu n Wilət na Afarishi a tə nu ucira a damma du ili i na Wilə wa Musa waa dansa. ³ I yuwan tsutoni ni ili i na o rito ndu suru,

◊ 22:32 Mtə. 3:6. ◊ 22:37 U.Wl. 6:5.

◊ 22:39 N.Gn. 19:18. ◊ 22:44 Ica 110:1.

amma she i yuwan ununa aa yuwusan wan. Adama a na a tsu damma tā ili i ro, reve a yuwan ili i ro ko'o. ⁴ A tsu nlaā tā ama itana yu ume i na aa gura tanu shi, agba ele a ciga a zuwa ukere a kamba tanu le shi.

⁵ “A ta yuwusan ili i sa'ani tsaraā ama e ene le, za suru tā nlasaā ilawo ya Adanshi a Asulaā, amma ilawo ya Afarishi i la'a tā mgbain. Waru alagba e elentsu a atugu e le a tā mgbain. ⁶ A la'a ta ciga ndanataā n sa'ani ubaā a abuki, waru na ndanataā me elime ubaā e ibolo. ⁷ Na a ri atsumaq e eden, a tsu la'a tā ciga ama a casq le na aala a tsugbain, ‘Manlu.’

⁸ “She i lyawa vuma ro de du ‘Manlu’ wan, adama a na Manlu ma tā ma da i ri na ayi goon, suru ndu waru muwun ma anawu n da i ri. ⁹ Atsumaq o uvadiā she i de vuma na aala a tsugbain ‘Dada’ wan, adama a na i tā na Dada tā goon, za na ri zuva. ¹⁰ Waru she i lyawa vuma ro de du ‘Zagbain’ wan, adama a na Zagbain tā da i ri na ayi goon, ayi da Zamawawa. ¹¹ Za na la'ai mgbain, wo o'wo aagbashi a du suru. ¹² Za na kambatoi aciyayi zagbain a tā kadoyo yi, za na gba kadoyo aciyayi a tā 'yasen yi.

¹³ “Woo yo'ono du shi, adu munlu n Wilà na Afarishi. Adu azà e ikpa'a! I ta kpatosu unantsu u tsugono tsa zuva, agba adu na aciyadu yaa uwa pe shi. Waru i ta putsusaa aza

a na a cigai a uwa. [¹⁴ Woo yo'ono du shi adu munlu n Wilà na Afarishi. Adu azà e ikpa'a! I ta paalasa nrunà a ususa 'wa le, waru i ta yuwusan avasa o uga'an tsaraā ama e ene du. I ta la'a sowo atsumalimà lon.]*

¹⁵ “Woo yo'ono du shi, adu munlu n Wilà na Afarishi. Adu azà e ikpa'a! I tsu pasa tā mala, halì i tyo e ida ya alanga, tsaraā itsuraā za vi itoni ta. Ni i yuwan ne, ayu i zuwa yi u la'a du ntsaa na waa uwa atsumà a akina.

¹⁶ “Woo yo'ono du shi, adu azagbain a na ri nrumbà! I tsu damma tā, ‘Na vuma kucina na Aà'isamapada a mantsa ma na waa yuwusan nzuwulai, ayi ndolo wo o'wo ili shi. Agba nu u kucina na zinariya na ri pe atsumaq a Aà'isamapada'a, u ciga u 'yuwan u shiton nzuwulai ndolo.’ ¹⁷ Adu olo a nrumbà! Zane da la'ai: zinariya ko Aà'isamapada a na o o'wotoi zinariya'a na akiza? ¹⁸ Ayu waru i damma, ‘Na vuma kucina na masa'at a mantsa ma na waa yuwusan nzuwulai, wo o'wo ili i ro shi. Amma nu u kucina nu une'e u na u ri a masa'a, u ciga u 'yuwan u shiton nzuwulai'i.’ ¹⁹ Adu nrumbà ma ama! Zane da la'ai: ayi une'e ko ayi masa'a ma na ma zuwai une'e wo o'woi na akiza? ²⁰ Na ne da, na vuma kucina na masa'a, u ta kucinasa na ayi ni ili i na i ri zuva va yi suru. ²¹ Waru nu u kucina na Aà'isamapada,

* **23:14** Akuci a tagada va aatagada a nda a ri nu uguzu u 14 shi.

u ta kucinasa n̄ ayi obolo n̄ Asulā, za na ri pe nden.
 22 Waru n̄ vuma kucina n̄ zuva, u ta kucinasa no ootogu o tsugono tsə Asulā n̄ ayi za na ri de nden.

23 "Woo yo'ono du shi, ađu munlu n Wilā na Afarishi. Ađu aza e ikpa'a! I tsu ca tə Asulā mabaci ma tə atsuma a kupa e ili i na i ri ne ele suru, hali n̄ avu'un e isu'wan e keke'en ni icu'un i keke'en suru. Agba i tsu yuwan tsutoni tsə abulā nu uritosu u Wilā shi, za na ele da o roco ozo o ro isa'ani na amayun n̄ abulā. Ele da wu ntsayi i yuwan suru, agba she i vari ko ili i ke'en i tə atsuma e ili i na yaa yuwusan wan.
 24 Ađu nrumbə n na moo ronuso ama! I tə gashi vuma na tsu shere mofiyon atsuma a mini mo oso, avu u sodu aarakumi!"[†]

25 "Woo yo'ono du shi, ađu munlu n Wilā na Afarishi. Ađu aza e ikpa'a! I tsu zazə'wə tə alanga a munda n̄ ntada, agba atsuma e le a tə tapu ni ili i na i usai nu ucira e ekere a ama, tsərə yu uwaa aciyəđu uyo'o.
 26 Afarishi, ađu nrumbə n da! I fara kambətə atsuma a munda cece, reve ucina'a fo wo o'wo cece!

27 "Woo yo'ono du shi, ađu munlu n Wilā na Afarishi. Ađu aza e ikpa'a! I rotso tə ason a na a putalai mini ma u'uri. Alanga a ason o ndolo a tə gashi ulobonu, agba atsuma, a tə tapu ne

etele a ąkwąkwa ni ili yi idaba icu'un icu'un. ²⁸ Ne da waru, a alanga i rotso tə gashi ama a ąbulā a da i ri e ekere a ama, agba atsuma a du a tə tapu ni ikpa'a n̄ nusu.

29 "Woo yo'ono du shi, ađu munlu n Wilā na Afarishi. Ađu aza e ikpa'a! I tsu fobo tə ubətə wə ącidə ulobonu adama a amasulā, avu waru i kakala ason a aza a n̄ a yuwain wuma u sa'ani.
 30 Avu i damma, 'N̄ tsu shi tsu yuwan wuma u tsu a mantsa ma nkaya n tsu, tsu shi a kamba le mona ma amasulā shi.' ³¹ Ne da i poloi aciyəđu a na i palu'wai aciyəđu adansa ađu muwun n tsukaya ma aza a na o unai amasulā a da! ³² Lyuwai elime tsərə i koso ili i na nkaya n du n farai!

33 "Ađu apili n̄ muwun ma apili! Cine i jiyain i la'a a na ee ge'eto du atsuma a akina a na a ri n kimə shi? ³⁴ Adama o ndolo n tə lyunguwə du na amasulā n̄ aza o urevu n̄ munlu. Ozo o ro e le i to una le, ozo o ro gba shi i ta vara le a akpata. Ozo o ro waru gba i ta ruru'wə le atsuma a a'isa a du, reve i lo le diga a lyuci a tyo a lyuci.
 35 Adama o ndolo, Asulā e te ece du adama a aza a na o unai babu unusu, aza a na a yuwain de wuma. O ufaru ađu aza a Yahuda, yu una tə Habilat vuma və ąbulā, ne da i lyuwai elime n̄ mona hali a tyo ya Zakariya mawun ma Berekiya. Ayi da yu unai

[†] 23:24 Yesu ta dansa, "I dama tə adama a nusu wawa'a amma i ta yuwusan abajini a nusu."

e memere mo Upasu wa Akiza nã masa'a mo ukulatosu ȣtsumã a Aq'isamapada.³⁶ N ta dansaa du amayun, ili i nda suru i ta cina du, ȣdu na i ri wuma gogo."

*Yesu ciga tã Urishelima
(Luk. 13:34-35)*

³⁷ Dada Yesu lyuwai elime na adanshi, "Adu ama a Urishelima! Ama a du o una ta amasula waru a vuvara tã nlingata n na a lyunguyi a tyo ya'a du. N tsu ciga tã m foloto du ubata u ta, cine moton mo tsu vãpã muwun ma yi ne evelu. Agba i lyawa mu n yuwan ne shi.³⁸ Adama o ndolo Asulã a ta lyawa Aq'isamapada a du, reve wo o'wo lyanga.³⁹ N damma du, yaq dãshi ene mu waru shi, she mantsa ma na yaa damma, 'Asulã a zuwaa za na aq tawã ȣtsumã a ala a Asulazuva aba'un.'

24

*O to boso Aq'isamapada
(Mak. 13:1-2; Luk. 21:5-6)*

¹ Ana Yesu utai a Aq'isamapada, ayi a makaraa, avu ojoro a yi a tawã ubata wa yi, tsara o roco yi saa va Aq'isamapada'a.² Dada gba u damma nle, "Ye ene tã saa nda suru? Amayun a da maa dansaa du, ko aatali a tã aa lyawa zuva vu za va yi shi. Suru nle o to oco le e ida."

*Morono ma atsuvu adama a addama
(Mak. 13:3-13; Luk. 21:7-19)*

³ Yesu de nden a Masasan ma Zetun, reve ojoro a yi a tawã ubata wa yi a dana

obolo nã ayi goon. Avu a damma, "Damma tsu mantsa ma na ili i ndolo yaa fara? Waru nye yaq dana iroci i na yoo roco tsu mantsa ma na vãq tawã ma rawa ta, waru mantsa ma na uvadi u nda woo koto?"

⁴ Dada Yesu tsu usu le, "I lyawa nanza pusãn du ugbozu wan. ⁵ Ama na ȣabundã a tã tawã na aala a va, a ta damma, 'Amu da Zamawawa'a.' Waru a tã pusãn ugbozu wa ama na ȣabundã. ⁶ I ta uwwa adama o uvon na alabari o uvon a na a ri lo a tawã, amma she yu uwwa wovon wan. Ili i nda suru a ciga a 'yuwan a fara, kafu ukosu u tawã. ⁷ Ida i ta yuwan nlangi ni ida, tsugono waru tsu yuwan nlangi nã tsugono. A ta yuwan mantsa ma ambulu nã ȣabundã. A ta yuwan uramosu wi ida batã batã. ⁸ Ili nda suru a tã gashi ufaru wu mbaalã n limatan.

⁹ "Ama e te reme du, a zuwa du ȣtsumalimã, avu o una du. Ama suru a ta 'yuwan du adama a na i usu numu. ¹⁰ Adama o ndolo ama nã ȣabundã a ta lyawa itoni i va. A ta yuwan nlangi vani le, reve a 'yuwunlai. ¹¹ Amasula e epen a tã tawã, reve a zuwa ama nã ȣabundã a usu epen. ¹² Adama o ndolo, iwuya i ta baza batã suru, avu icigi ya ama nã ȣabundã i tanã lon. ¹³ Amma aza a na a kabai asuvu hali a tyo o ukosu, Asulã a ta wawa le. ¹⁴ She na a yuwan alajya a Alabari a Sa'anit adama o tsugono tsã Asulã ubata suru ȣtsuma o uvadi, daða ukosu wãq tawã.

*Ili yi idaba i na i tsu tawaq
nu ulungusu*

(Mak. 13:14-23; Luk. 21:20-24)

¹⁵ “Mantsa mā tā tawā a na ye ene ili i na Daniya vumavasula yuwain adanshi adama q̄ yi ‘Ili yi idaba i na i tsu lungusa Aq̄isamapada,’ ♦ mishin Upasu wa Akiza. (Adū na yee desununā ili i nda, i reve ili i na waa dansa.) ¹⁶ A mantsa mo ndolo, ama a Yahuda a 'yuwan a ciga a suma q̄ tyo a nsasan tsarā a la'a. ¹⁷ Za na ri a alanga, she u kambisa o u'wa adama u tara ili i ro wan. ¹⁸ Za na ri de o udumā, u kambā o u'wa tsarā u tara aapalutsu wan. ¹⁹ A mantsa mo ndolo, u ta suduwa amaci a na q̄ ri nā atsumā obolo nā amaci a na q̄ ri nā muwun n na ma apasa maani!

²⁰ “I yuwan avasa tsara iladi i du yoo o'wo atsumā q̄ lyushi ko urana wa Ashibi wan! ²¹ Ayi nda u to o'wo atsumalima a na koto a yuwain shi, diga na a yuwain uvadī u nda. Waru cu'un va atsumalima o ndolo aq̄ dashi fara shi. ²² Amma Asulā e jebe tā de rana ndolo, nā koto u yuwan ne shi, babu vuma na aa la'a. Amma Asulā e te jebe le adama a aza a na u dangwai.

²³ “A mantsa mo ndolo, ozo o ro a ta damma du, ‘Kalyuwai, ndede Zamawawa'a!’ Ko za ro damma, ‘Apa yi’, agba she i usu wan. ²⁴ Azamawawa e open na amasula e open q̄ tā

tawā a yuwan ili ya asalama yā abundā. A ta yuwan atyo a na aa yuwan tsarā ama o toni le, hali na ama a na Asulā a dangwai, na aa gura. ²⁵ Gogo n to ronuso du atsuyu adama a nda, kafu ili i nda i fara.

²⁶ “Adama o ndolo, nā za ro damma du, ‘Kalyuwai, Zamawawa tā de o ogozo,’ she i 'yawā i kalyuwā wan. Ko a damma du, ‘Apa ubatā u na u ri upa'un,’ she i usu wan! ²⁷ Nā Mawun ma Vuma mā tawā, ama suru e te ene yi, cine i revei imadatsu i tsu madatsa zuva suru. ²⁸ Ubata u na ąkwakwā q̄ ri, lo da asala o tsu boloto, adama o ndolo iroci i nda u to rocosu ukosu u rawa tā zuzu.

Utawu u Mawun ma Vuma
(Mak. 13:24-27; Luk. 21:25-28)

²⁹ “Babu usan nā rana va atsumalimā ndolo koto,
‘Urana u tā rumbāna
Woto waru wāq̄ dashi ikana
shi.
Italyo'o i tā riya,
Waru Asulā a tā jingadā cira
na ri zuva.’ ♦

³⁰ “A mantsa mo ndolo, e te ene iroci i Mawun ma Vuma de zuva.† Ama o uvadī suru a tā shon adama o wovon. E te ene Mawun ma Vuma q̄ tawā de zuva nu ucira nā tsugbain. ³¹ Waru u tā lyungu nlingata mā yi nā mesun ma aavana a gbain, o to boloto aza a na Asulā a dangwai diga o ufaru wu uvadī a tyo o ukosu wu uvadī ubatā u tā.

◊ 24:15 Dan. 9:27; Dan. 11:31; Dan. 12:11. ◊ 24:29 Isha. 13:10.

*Uritosu o udanga wu ubiri
(Mak. 13:28-31; Luk. 21:29-33)*

32 "Gogo i rito urevu u nda e ekere o udanga wu ubiri: Nnà ye ene eten nà (avu'un e le à limànà dàan, waru na ayawa no ototopi, i reve mantsa mà lyushi ma rawa tā zuzu. 33 Nà ye ene ili i ndolo suru a farasa, i te reve mantsa ma rawa tā zuzu. 34 I cuwan ili i nda suru i ta fara kafu ama a na à ri nda wuma suru à kuwà. 35 Zuva ni idà à tā kàrà, agba adanshi à vā à à kàrà shi ko ke'en.

Babu za na revei mantsa ma na Yesu àà tawisa

(Mak. 13:32-37; Luk. 17:26-30, 34-36)

36 "Ko za reve urana'a shi, ko mantsa'a, hali nà nlingata mà Àsula n na n ri de zuva hali nà Mawun ma Vuma. She Dada da goon revei. 37 Nà Mawun ma Vuma mà tāwà, ili i tā dàna vadamma a mantsa ma na Nuhut yuwain wuma. 38 Àtsumà a rana ndolo kafu u ulungusu u mini, ama a lyuwusa tā no o sowi, na a yuwin lolo cine a tsu yuwusan hali urana u na Nuhu uwai àtsuma a wantsun. 39 Agba a gura reve ili i na i ri a mmalu shi, hali mini mà tāwà ma lyuwa le suru. Ne dà woo o'wo nà Mawun ma Vuma mà tāwà. 40 Ali e re à tā dàna o uduma. A ta tara vuma tā reve à lyawa vuma tā. 41 Àmaci e re à tā dàna a yira a aatali a yira. A ta tara ka tā reve a lyawa ka tā.

42 "Adama o ndolo, i dàna ufobu, i reve urana u na Zagbain du ri lo à tāwà shi.

43 Nà za vu u'wa reve yashi i na vivu àà tāwà, i reve waa lantsa shi, waru waa lyawa vivu ndolo uwa o u'wa wà yi shi. 44 Àdu i 'yuwan i ciga i dàna ufobu a mantsa suru. Adama a na Mawun ma Vuma mà tā tāwà a mantsa ma na i zuwai shi.

*Aagbashi à àbulà
(Luk. 12:41-48)*

45 "Aagbashi à ne a dà à ri nà àbulà nu ugbozu? Àyi da za na zavu'wa vā yi zuwa niyi u kàlyuwusà akapi a azà a yi a agbashi, nu u casu nle iliyalya a mantsa ma sa'anì.

46 Nà zavu'wa vā yi kàmbà, àvu u cina yi u yuwan ulinga u sa'anì, u ta ca yi iliyinkapa.

47 Amayun a da maa dansaa du, zavu'wa ndolo ta dangwa aagbashi o ndolo wo o'wo za na à dàna à kàlyuwusà yi itana yà yi suru. 48 Agba nna aagbashi'i u ri nà àbulà shi, u ta damma aciyayi a na zavu'wa vā yi àà kàmbà go'o shi.

49 Reve u reme malapa ma agbashi'i suru. Àvu u uwa alya nu u sowi hali wo o'wo usowu obolo nà azà a yi. 50 Zavu'wa'a u tā kàmbà a mantsa ma na u zuwai shi, ko a mantsa ma na u ri ufobu shi. 51 Zavu'wa u ta bùbatsa yi lipu, àvu u kàmbàto yi wo o'wo nà azà e ikpa'a, ubàtà u na ama àà shon na lumi anga adama à àtsumàlimà."

¹ Reve Yesu lyuwa elime na adanshi, "A mantsa mo ndolo, apa cine tsugono tsa zuva tsaq dana: A yuwan ta esheli kupa a na a tarai ifitila i le, avu a kar a 'yawa a ga'aton vali vu kasa'avu. ² Ama o ton atsum a e le olo a da, akapi a ama o ton gba az a o ugbozu a da. ³ Olo o ndolo a na aq kar a tara ta ifitila i le, agba a guza mani'in mo ro shi. ⁴ Az a o ugbozu gba, avu a ban a mani'in mo ro o mupondo n ro. ⁵ Ana gba vali vu kasa'avu rawai go'o shi, avu a fara mgbad a hali a lantsa.

⁶ "Na ayin utanu avu vuma ro saala, 'Vali vu kasa'avu ta lo a tawa! Tawai i ga'aton yi!'

⁷ "Avu esheli'i suru a 'yon a lapula ifitila i le. ⁸ Avu olo'o a damma az a o ugbozu, 'Ne'e ntsu mani'in ma du wa'a, adama a na az a a tsu a ciga ta makimaa.'

⁹ "Dada ele gba a usu nle, 'Tsu ri na mani'in ma na maa rawa tsu na qdu shi. 'Yawai ubata wa aza a na a winisa, tsara i tsur a i tsulaa aciy a du.'

¹⁰ "Ana olo e esheli o ndolo a 'yawai atsulu a mani'in, dada gba vali vu kasa'avu'u u rawai. Esheli a na gba a ri ufo bu, reve a uwa o u'wa na vali vu kasa'avu'u ubata wa abuki. Dada a kpatoi unantsu wu u'wa'a.

¹¹ "A tyo de, avu esheli a na a buwai a rawa, dada a uwai yisaali, 'Zavu'wa! Kpatu'waa tsu unantsu.'

¹² "Avu gba vali vu kasa'avu'u u usu, 'Amayun a da maa dansaa du, n reve du shi.' "

¹³ Reve Yesu damma, "Adama o ndolo i dana ufobu kuci, i reve urana ko mantsa ma na ili i nda yaa fara shi."

*Iroci ya agbashi a ta'atsu
(Luk. 19:11-27)*

¹⁴ Avu waru Yesu yuwisan adanshi ni iroci i nda, "A mantsa mo ndolo, apa cine tsugono tsa zuva tsaq dana: Vuma ro shi ta ciga u 'yawa mmalu ubata u ro. Kafu u kar a, reve u de agbashi a yi, avu u damma le a kalyuwa itana ya yi ulobonu kafu u tawa. ¹⁵ Vuma'a u reve ta ulinga u na za suru aa yuwan. Reve u ca za vu ufaru ikebe i gbain i azurufa* i ton. Waru u ca ta za ve ire ikebe i gbain i azurufa i re. Avu u ca za va ta'atsu ikebe i gbain i azurufa i ta. Reve u kara mmalu ma yi. ¹⁶ Ana vuma'a u karai, avu aagbashi a na u cayi ozo o to'on u yuwan ulinga ne ele, u zamiyisa ozo o ton waru. ¹⁷ Reve waru aagbashi a na a cayi ejere ne da fo u yuwan ulinga ni ikebe'e, avu u tsurisa ejere waru. ¹⁸ Amma aagbashi a na a cayi za ta, avu u kapa aakari reve u soko ikebe yi zagbain va yi e ida.

¹⁹ "Ana a jimai, avu zagbai'in kamb a, dada we ecei agbashi'i ili i na a yuwan ni ikebe'e. ²⁰ Avu aagbashi a na a cayi ozo o to'on u tawisa

* **25:15** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da "talen." Kalyuwa Ucuduwu wi "Ikebe."

yi no ozo o ton a na u tsurā atsumā e ikebe'e. Reve u damma, 'Zagbain, vu ca mu tā ikebe i gbain i azurufa i ton, n tsurisā tā ozo o ton.'

21 "Avu u usu, 'Vu yuwan tā ulinga u sa'ani. Aagbashi ə əbulā a da vu ri, waru vu tsu uwwa tā adanshi. Ana vu yuwan əbulā ni ili i ke'en i nda, n ta zuwa wu vu kālyuwusā ili i na i la'ai mgbain. Tāwā vu uwwa uyo'o obolo nā əmu.'

22 "Avu za ve ire, za na a cayi ejere, tāwā reve u damma, 'Zagbain, vu ca mu tā ikebe i gbain i azurufa i re, n tsurisā tā ejere.'

23 "Reve u usu, 'Vu yuwan tā ulinga u sa'ani. Aagbashi ə əbulā a da vu ri waru vu tsu uwwa tā adanshi. Ana vu yuwan əbulā ni ili i ke'en i nda, n ta zuwa wu vu kālyuwusā ili i n na i la'ai mgbain. Tāwā vu uwwa uyo'o obolo nā əmu.'

24 "Dada aagbashi a na a cayi za tā, u tāwā u dammai, 'Zagbain, n reve tā vu tu usan. Vu rotso tā cu'un vuma na tsu ciga u gasa ubatā u na u cu'wain shi, vu ciga tā ili ye pere. 25 Adama o ndolo mu uwwa tā wovon, dada gba n 'yawai n sokoi ikebe ya wu e ida. Apa wu ikebe ya wu.'

26 "Reve u usu, 'Avu aagbashi ə əbulā da shi, waru orogo a dā vu ri! Vu damma vu reve tā a na n tsu ciga n gasa ubatā u na n cu'wain shi. 27 Vu shi ta zuwa ikebe i vā o u'wa wi ikebe e ekere ə əza o

uvadalasa, tsāra n tsurā pe ili i ro wa'a atsumā ə yi.'

28 "Dada zagbai'in u dammai akapi a agbashi'i, 'Ushiyi ikebe'e e ekere ə yi, əvu i ca aagbashi a na ə ri ni ikebe i gbain i azurufa kupa. 29 Nā nanza yuwan əbulā ni ili i na u ri nā əyi, Əsulā ə tā dāshi ca yi ili ya əbunda, waru u tā tsurā ili hali ə karalai wira. Za na gba ri nā əyi shi, Əsulā ə tā ushi ke'en na u ri nā əyi. 30 Gogo variyi aagbashi o ulambu wā əbulā o ndolo a alanga, atsumā e irumbu i na ama əa shon na a lumi anga e le nā atsumalima.' "

Mogono me te ge'eto ama suru

31 Reve Yesu lyuwa elime nu uritosu, "Mawun ma Vuma mā tā tāwā nā tsugbain tsa gbain, nā nlingata mā yi suru. U to o'wo Mogono, əvu u dānu o ootogu o uge'etosu a gbain ə yi. 32 Ida yu uvadi suru o to boloto ə makakan mā yi, waru u ta kasa le ure, cine za va aguba tsu kakasa ikyon nā mgbele. 33 U ta zuwa ikyon o ukere usa'ani, mgbele waru gba u zuwa le o ukere ugulā wā yi.

34 "Avu Mogono'o u damma aza a na ə ri o ukere usa'ani wā yi, 'Tāwāi, Dada vā ca du tā aba'un ə yi. Ushiyi tsugono tsa na Əsulā o foboo ndū kafu u yuwan uvadi. 35 Ana n dānai na ambulu, i ne'e mu tā ilyalya n lyuwa. Ana n dānai na akuli, i ne'e mu tā mini n sowo. Ana n yuwan limocin i ushi mu tā a

'wa du. ³⁶ Ana n dānai atabu, i ne'e mu tā itana n oto. Ana n dānai ubanakun, i co'wo mu ta. Ana n dānai o u'wa wa ali, i kālyuwā mu tā.'

³⁷ "Reve ama a əbulā'a a usu, 'Zagbain, te da tse ene nuwu na ambulu, əvu tsu ne'e wu ilyalya? Waru te de tse ene nuwu na akuli, əvu tsu ne'e wu mini mo oso? ³⁸ Te da tse ene nuwu a nde'en, waru danga na 'wa tsu, reve tsu banu wu a 'wa tsu? Te da tse ene nuwu atabu, reve tsu ca wu itana? ³⁹ Te da tse ene nuwu ubanakun ko o u'wa wa ali, əvu tsu kālyuwā wu?'

⁴⁰ "Mogono'o u tā usu, 'Ni i yuwaan ama a vā, ko cine a ri ana ili i ro shi, əmu da i yuwayin.'

⁴¹ "Reve waru u damma aza a na a ri o ukere ugulā, 'Lyawa numu, ədu na Asulā a yuwayin una. 'Yāwāi i uwa a akina a na a ri n kimā shi, za na o fofoyi Mekerenskesu nā nlingata mā yi! ⁴² N dānā tā na ambulu, agba i ca mu ilyalya n lyuwa shi. N dānā tā na akuli, agba i ca mu mini n sowo shi. ⁴³ N dānā tā o limocin, agba i ushi mu shi, waru n dānā tā atabu, agba i ne'e mu itana n oto shi. N dānā tā ubanakun waru ətsumā o u'wa wa ali, agba i kālyuwā mu shi.'

⁴⁴ "Ama o ndolo a tā usu, 'Zagbain, urana u ne u da tse ene nuwu na ambulu ko na akuli əvu tsu kudā a kamba wu? Ko vu dānai o limocin əvu tsu kudā a ushi wu? Waru urana u ne u da tse ene nuwu atabu reve tsu kudā a

ca wu itana? Ko gba urana u ne u da vu dānai ubanakun ko vu dānai o u'wa wa ali reve tsu kudā a kālyuwā wu?"

⁴⁵ "Mogono'o u ta damma le, 'A mantsa ma na i 'yuwain a kamba ko yuma tā ətsumā a ama a vā, ko cine o rotsoi ili i ro shi, əmu da i 'yuwain a yuwaan.'

⁴⁶ "Ama o ndolo a ta uwa ətsumā a ətsumalimā a na a ri n koto shi, amma ama a əbulā a ta yuwan wuma u babu ukotu."

26

O fofo tā o una Yesu

(Mak. 14:1-2; Luk. 22:1-2; Yah. 11:45-53)

¹ Ana Yesu kotoi a yuwusan adanshi e ili i nda, dada u dammai ojoro a yi, ² "I reve ta, rana re da buwai a fara Abuki a Mapasa,† waru əmu, Mawun ma Vuma, əmu da ee reme, əvu a vara mu a ak-pata."

³ Reve nan ganu a gbagbain na azagbain o boloto o u'wa wa aabara a nan ganu na a tsu de Kayafa. ⁴ Əvu a yuwan ifobi tsārā e reme Yesu usokowu, reve o una yi. ⁵ Reve a damma, "Woo lobono tsu yuwan yi a mantsa mā Abuki a Mapasa shi, adama a na ama a tā 'yasān nlāngi."

Ka nā mani'in mā maguru
(Mak. 14:3-9; Yah. 12:1-8)

⁶ Ele pe ətsumā e ifobi i na ee reme Yesu, əyi gba u dānā tā de Batanya o u'wa wā Simo mākutu. ⁷ Əyi a alya e ilyalya dada ka ro tāwāi ubātā wā

yi nã meden ma aatali ma sa'ani. Atsumã a yi mani'in ma maguru me ikebe lon ma dãna tã pe. Reve u tsuwan Yesu a aaci.

⁸ Ana o ojoro a yi e enei ili i ndolo, avu a uwua upan hali a damma, "Cine tsa da waa lungususã ikebe? ⁹ Nã a shi a wina yi, a shi tã tsurã ikebe ya abunda, reve a ca alambi."

¹⁰ Agba Yesu reve tã ili i na aa dansa, dada u damma nle, "Cine tsa da yaa damatosun ka nda? U yuwaan mu tã isa'ani. ¹¹ I tã na alambi atsuma a du kuci, amu agba maa jima pa obolo nã aðu shi. ¹² U tsuwan mu tã mani'in ma nda, tsara u fobo lipu va adama a qacida. ¹³ Amayun a da maa dansaa du, ubata u na aa yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani a nda atsuma o uvadi suru, a ta damma ili i na ka nda yuwin a cuwusan nã ayi."

*Yahuza usu tã u wina Yesu
(Mak. 14:10-11; Luk. 22:3-6)*

¹⁴ Avu za tã atsuma a Kupanejere, za na a tsu de Yahuza Iskariyoti, 'yawaa u yuwan adanshi nã nan ganu a gbagbain. ¹⁵ Reve u damma, "Nye i da yaa tsupa mu nnã n ca du Yesu?" Avu a ca yi ikebet i azurufa* mata'atsu. ¹⁶ Diga a mantsa'a reve u reme izami ure u na waa winaa le Yesu.

*A yuwin Abuki a Mapasa
(Mak. 14:12-21; Luk. 22:7-13, 21-23; Yah. 13:21-30)*

* **26:15** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda nã Tsuheleni ayi da "aguriyon." Kalyuwã Ucuduwu wi "Ikebe."

¹⁷ Ourana wu ufaru u na aa yuwsan Abuki o Opopofu,† avu ojoro a tawa a yuwan Yesu yeci, "Te da vu cigai tsu fobo alya e ilyalya adama Abuki a Mapasa?"

¹⁸ Avu u usu, "Yawai a lyuci ubata u vuma ro, avu i damma yi, Manlu ma damma: 'Mantsa ma na a dangwaa numu ma ta yuwsan. N ta yuwan Abuki a Mapasa no ojoro a va o u'wa wa wu.' " ¹⁹ Avu a yuwan cine u damma nle, reve o fobo ilyalya ya Abuki'i de.

²⁰ Ana urana u kotoi, reve Yesu nã Kupanejere† a dãnu alya. ²¹ Ele pe atsuma a alya, avu u damma, "N ta dansaa du amayun, za tã atsuma a du u ta wina mu."

²² Ojoro'o a uwua uyo'o shi, reve a karã e eceshe yi aza a tã tã, "Amayun, Zabbain, amu da maa wina wu shi. Ko amu da?"

²³ Reve Yesu usu, "Vuma na otoyi ukere wa yi a matada ma tã nã amu, ayi da za na aa wina mu. ²⁴ Amu Mawun ma Vuma, n ciga n 'yuwan n kuwa, cine a danai adama a va de nu ujimu. Amma woo yo'ono vuma na wina numu shi. U shi ta la'aa yi nnã a shi a matsan yi shi."

²⁵ Avu Yahuza za na aa wina yi, damma, "Manlu, amayun amu da shi, ko amu da?"

Avu Yesu usu, "Ee, avu da."

*Alya e Ilyalya yu Ukosu
(Mak. 14:22-26; Luk. 22:14-20)*

²⁶ Ele pe ątsumą a alya, reve Yesu tara oopopofu. Əvu u godyoo Əsulə reve wu busa yi. Dada waa ca ojoro'o əvu u damma, "Ushiyi oopopofu a nda'a i tama yi, lipu və da nda'a."

²⁷ Əvu Yesu tara mokoto əvu u godyoo Əsulə adama ə yi, reve u ca ojoro'o əvu u damma, "Suru ndu sowoi.

²⁸ Adama a na mpasa n və n da za na o o'woi iroci ya akucunu† a na Əsulə a yuwain na ama ə yi, adama a yuwaan le gafura vu nusu le. ²⁹ N damma du nda, məq dashi sowo masayan ma inabit shi, she nə n sowo yi o ure u sa'avu o tsugono tsa Dada va."

³⁰ Ana a canai ishipa, reve o utə ə tyo a Masasan mə Zetun.†

Bituru kicina tə u te isawan nə Yesu

(Mak. 14:27-31; Luk. 22:31-34; Yah. 13:36-38)

³¹ Reve Yesu damma ojoro ə yi, "Na ayin a nda, suru ndu i ta suma əvu i lyawa mu, cine vumavəsulə dammai, 'Əsulə ə tə galə za va aguba, waru ikyon yə yi i te bete'we.'

◊

³² "A mantsa ma na n 'yoyin ətsumą ə əkwəkwa, n ta 'yəwə ətsumą ə Galili, n ta fara rawaa du de."

³³ Reve Bituru damma, "Ko na akapi aa wasan wu, əmu maa wasan wu shi!"

³⁴ Əvu Yesu damma, "Amayun a da maa dansaa wu, na ayin a nda, kafu

moton ma saala vu ta damma vu reve mu shi, toto uta'atsu."

³⁵ Amma reve gba Bituru damma, "Maa damma n kuda tə e reve wu shi! N tə kuwa obolo nə əvu!" Ne da fo akapi o ojoro'o a dammai.

Yesu yuwan tə avasa e Getisemeni

(Mak. 14:32-42; Luk. 22:39-46)

³⁶ Əvu Yesu karə ə 'yawə ubətə u na ə tsu de Getisemeni obolo no ojoro ə yi, əvu u damma le, "Isawain pa nda, əmu n tə 'yawə ndede n yuwan avasa." ³⁷ Reve u tara Bituru no olobo e re ə Zəbədi, Yakubu nə Yahaya. U dənə tə nə ətsumoləngu waru lon.

³⁸ Dada u damma nle, "N tə nə ətsumoləngu gashi u to una mu. I dənu pa nda, i dənə e ipiri obolo nə əmu."

³⁹ Əvu u 'yawə makasu, reve u kingyo əvu u kədəto urewesu wə yi ə tyo e ida. Əvu u yuwan avasa, "Dada və, nu u n ri yuwan, she vu ca mu mokoto mə ətsumalıma a nda wan. Amma vu yuwan ili i na n cigai wan, she ili i na vu cigai."

⁴⁰ Əvu u kəmbə ubətə wo ojoro a ta'atsu'u, reve u cina le a nlavu. Əvu u damma Bituru, "Cine tsa da mata'atsu mə du i ri a nlavu, agba i gura yuwan ipiri nə əmu hali rumu tə shi? ⁴¹ I dənə wuma tsərə i yuwan avasa i tsurə ucira u na yaa gura isawan mantsa mə məlyungwa. Asuvu ə du a ciga tə a yuwan

ili i na i ri mejege, amma lipu
ri nu ucira shi."

⁴² Reve waru u lyawa le
tsara u yuwan avasa, (avu
u damma, "Dada va! Na
aa tawa mokoto ma nda shi,
reve wo o'wo she na n sowo
yi, n ta yuwan ili i na vu ciga
numu n yuwan.")

⁴³ Ana u kambisai (avu u
cinisa le a nlavu adama a na
a gura kpatu'wā esu e le shi.
⁴⁴ Dada u lyawa nle a nlavu,
avu u 'yawā u yuwan avasa
wa ta'atsu, (avu u vasa adansa
ili i tā).

⁴⁵ Reve u kambisai ubata
wo ojoro'o, (avu u damma
le, "Cine i buwai a nlavu e
ivuwusan? Gogo mantsa ma
yuwan tā. Əmu da, Mawun
ma Vuma, ma na aa ca e
ekere o ucira wa ama a vama.
⁴⁶ 'Yoyin tsu kārāi. Kālyuwai,
apa vuma na aa wina mu
rawai."

E reme tā Yesu

(Mak. 14:43-50; Luk. 22:47-53; Yah. 18:3-12)

⁴⁷ Yesu atsumā a adan-
shi, (avu Yahuza atsumā a
Kupanejere, u rawa ugeru
no obolo a ama. Nan ganu
a gbagbain na azagbain a
lyungu tā ama'a no oloko na
mutsun m pe'eni adama a
nlāngi. ⁴⁸ Yahuza damma le
tā de, "I te reve vuma na yee
reme, na n 'yawā n cāṣā yi ni
ikatalu." ⁴⁹ Avu Yahuza kāra
a 'yawā yā Yesu mejege, reve
u damma, "Aku, Manlu!" (avu
u katala yi.

⁵⁰ Dada u usuyi, "I'utsa,
yuwan ili i na vu tāwai vu

yuwan." Dada ama'a a tāwai
avu e reme yi ugbamu.

⁵¹ Avu za tā atsumā o ojoro
e Yesu u tala matsun me
pe'eni, reve u kodo utsuvu
wa aagbashi wa aabara a nan
ganu. ⁵² Avu Yesu damma
yi, "Kāmbuwā matsun me
pe'eni mā wu. Za na yuwin
nlāngi na matsun me pe'eni,
na matsun me pe'eni ma
da fo wāqā kuwa. ⁵³ I reve
ta amayun n ta gura pati
Dada va, (avu u ca mu obolo
obolo a nlingata mā Asula
kupa ne ejere† a na a la'ai
obolo suru adama a nlāngi.
⁵⁴ Amma i ciga i 'yuwan wo
o'wo tsunda, tsara o shiton
ili i na Adanshi a Asula a
dammai."

⁵⁵ Dada Yesu dammai
obolo'o, "I tāwā tā tsara i
reme mu no oloko na mutsun
m pe'eni gashi əmu za vu
ngalalai da. Usana suru n
danā tā o ritosu atsumā a
Aq'isamapada, agba i reme
mu pe shi. ⁵⁶ Amma ili i nda
i fara tā suru, tsara ili i na
amāsulā a danai i shiwan."
Dadā ojoro'o suru a sumai
avu a lyawa yi.

Azagbain a Mbara a yuwan tā Yesu yeci

(Mak. 14:53-65; Luk. 22:54-55, 63-71; Yah. 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Aza a na e remei Yesu
a tara yi tā a tyo o u'wa wa
Kayafa, aabara a nan ganu,
ubata u na munlu n Wilā
na azagbain o bolotoi wirā u
ta. ⁵⁸ Avu Bituru tonishi le

† 26:53 Obolo suru, a tā na əsoja 6,000: Reve Yesu damma u ta gura de nlingata
mā Asula 72,000 n tāwā n kamba yi nnu u ciga u yuwan ne.

makasu, hali a rawa a aarara o u'wa waaabara a nan ganu. Reve u danu zuzu na adugari a Aa'isamapada, tsara we ene ili i na yaa fara na Yesu.

⁵⁹ Nan ganu a gbagbain na Azagbain a Mbarat suru a shi ta a ciga o una Yesu. Reve a zamishi ama a na aa yuwan open gayin a aci a yi o ukobu wu uge'etosu. ⁶⁰ Ama na abunda a tawa ta a yuwan open gayin a aci a yi, amma azagbain a tsur a ili ya amayun i na yaa zuwa o una yi shi.

Reve ama e re a tawa a damma, ⁶¹ "Vuma nda damma ta, 'N ta lungusa a Aa'isamapada a nda, avu n suwisa yi atsum a rana ta'atsu."

⁶² Avu aabara a nan ganu a 'yon mishin, reve we ece Yesu, "Vu ri ni ili i na vaa damma adama e ili i na ama a nda a dammai shi?" ⁶³ Agba u damma ili i ro shi.

Avu aabara a nan ganu a dammisai yi, "Atsum a aala a Asula a wuma n zuwa wu ta vu kucina: Damma tsu na avu da Zamawawa, Mawun ma Asula."

⁶⁴ Reve Yesu usu, "Ee, ne dada cine vu dammai. Amayun a da maa dansaa du suru: a 'yaw a elime i te ene Mawun ma Vuma nden o ukere usa'ani u Mogono ma Asulazuva, waru i te ene yi a tawa e eleshe a zuva!"

⁶⁵ Ana aabara a nan ganu a uwmai ili i ndolo, avu wu kara itana ya yi adama a atsumolangu, reve u damma, "Kai! Vuma nda yuwan ta

adanshi a vama e ekere a Asula! Tsu ciga za dashi yuwan adanshi o ro adama a yi shi. Suru ndu yu uwua ta a na u yuwan adanshi a vama e ekere a Asula. ⁶⁶ Nye i cigai a yuwan na ayi?"

Avu a usu, "U yuwan ta unusu u na u rawai o una yi."

⁶⁷ Avu a caraa Yesu matsan o urewesu, reve a kukumu ekere avu a cikwa yi. Reve ozo o ro a basa yi. ⁶⁸ Reve a damma, "Vu damma avu dada Zamawawa'a! Adama o ndolo damma tsu za na cikwa nuwu!"

Bituru wasan ta Yesu

(Mak. 14:66-72; Luk. 22:56-62; Yah. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ A mantsa mo ndolo, Bituru lo ubuwu nden a aarara, avu aagbashi o usheli a rawa ya a yi, reve u damma, "Avu fo vu to obolo na Yesu za va Galili."

⁷⁰ Reve Bituru damma a makakan ma ama, "Ne da u ri shi! N reve ili i na vaa dansa shi!"

⁷¹ Ana u lyawai ubata u na u shi, reve u kamb a o unantsu, avu usheli u ro we ene yi. Reve u damma ama a na a danai lo, "Vuma nda fo u to obolo na Yesu za va Nazara."

⁷² Avu waru Bituru wasisan u damma, "N kucina ta n reve vuma nda shi!"

⁷³ A jima shi, avu ama o ro a na a danai lo mishin a kara a 'yaw a ubata wa Bituru avu a damma, "Amayun, avu vu ta pe atsum a aza a na o tonishiyi Yesu. Tsu reve ta

ne, o unq u na vaa yuwusan adanshi tsa ama a Galili."

⁷⁴ Dada Bituru dammai, "N kucina tq amayun a da maa dansa! Asulq a ca mu atsumalima na amayun a da mu shi! N reve vuma ndolo shi!"

Dada moton ma saalashi.
⁷⁵ Dada Bituru cuwain ni ili i na Yesu damma niyi: "Kafu moton ma saala, vu ta wasan a na vu reve numu uta'atsu!" Avu wu utq u shon na atsumolangu a abunda.

27

A tara ta Yesu a tyo ya Bilatu

(Mak. 15:1; Luk. 23:1-2; Yah. 18:28-32)

¹ Nq wasasa, avu nan ganu a gbagbain suru na azagbain a yuwan ifobi i le a aci e Yesu tsara o una yi. ² Reve a nla yi avu a tara yi a tyo ya Bilatu Gwamna.

Ukwq wa Yahuza (Ajy. 1:18-19)

³ Ana Yahuza, za na cayi Yesu e ekere a n'yuwatan ma yi, we enei a padaa tq Yesu ugana wu ukwq, reve u yuwan shinreve nu ulinga u na u yuwin. Dada u tarai ikebe i azurufa* mata'atsu'u u kambuwqa nan ganu'u obolo na azagbai'in. ⁴ Reve u damma, "Unusut u na n yuwin ayi da: N ca du tq vuma na ri nu unusu shi tsara yu una yi."

Avu a usu, "To, te imini i tsu na za ndolo? Addama a wu a da ndolo'o, babu imini i tsu."

⁵ Dada Yahuza ocoi ikebe'e pe atsuma a Aq'isamapada. Reve u 'yawq wu nlq aciyayi zuva hali u kuwa.

⁶ Avu nan ganu a gbagbain a tara ikebe'e reve a damma, "U ushi tq ikebe i nda adama a wuma u vuma. Wilq u damma tq tsaa zuwa le obolo ni ikebe ya Aq'isamapada shi." ⁷ Avu a tara ikebe'e reve a tsula uduma wu za na a ma'asa mpondo, tsara a tsura ubata u na aq cio omocin na a kuwa atsuma a Urishelima. ⁸ Ayi da i zuwai e deyi ubata'a, "Uduma wu Mpasa" hali a tyo a mantsa ma na a danai aatagada a nda. ⁹ Adama o ndolo a da ili i na Irimiyat vumavasula dammai i shiwain:

"A tara tq ikebe i azurufa mata'atsu,
ikebe i na aza a Isra'il a usuyi a na aa tsupa adama a yi.

¹⁰ A tsula tq uduma wu za na a ma'asa mpondo cine Asulazuva a damma numu." ◊

*Bilatu yuwan tq Yesu yeci
(Mak. 15:2-5; Luk. 23:3-5;
Yah. 18:33-38)*

¹¹ A mantsa mo ndolo, Yesu shi tq mishin a makakan ma Bilatu Gwamna, avu Bilatu ece yi, "Avu mogono ma aza a Isra'il a ma da?"

Reve Yesu usu, "Ee, cine vu dammai ne da u ri."

¹² Amma ana nan ganu a gbagbain na azagbain a yuwin epen a aci a yi, u yuwan adanshi shi. ¹³ Dada

* **27:3** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da "aguriyon." Kalyuwq Ucuduwu wi "Ikebe." ◊ **27:10** Irm. 32:6-9.

Bilatu damma niyi, "Vu uwua adanshi a na aa yuwusaan a aci a wu shi?"
 14 Agba Yesu damma ili i ro shi, dada gwamna'a wo o'woi a asalama lon.

*Bilatu usu tą Yesu kuwa
 (Mak. 15:6-15; Luk. 23:13-25; Yah. 18:39-19:16)*

15 Aa'wan suru a mantsa mā Abuki a Mapasa, gwamna tsu lyawa tą za ro na ri o u'wa wa ali, za na ama a dangwai.
 16 A mantsa mo ndolo, vuma na a tsu de Baraba dānā tą pe atsumā o u'wa wa ali. Ama suru e reve tą a na vuma vā abulā da shi, ko ke'en.
 17 Adama o ndolo ana ama o bolotoi ubatā u tą, dada Bilatu ece nle, "Atsumā aza a na a ri pe atsumā o u'wa wa ali, zane da i la'a cigai n lyawa? I ciga tą n lyawa Baraba ko Yesu za na ee desu Zamawawa?"
 18 Bilatu reve tą a na azagbain a tawai nā Yesu ubatā wa yi adama a tsushu'un tsa da.

19 Bilatu ubuwu lo nden o ootogu o uge'etosu, dada ka vā yi lyunguwā niyi ikaka i nda: "She vu yuwan ili i ro nā vuma nda wan, adama a na ko iwuya i tą u yuwan shi. Ana'an n yuwan tą alavu a aci a yi, waru u tą ɓali mu lon."

20 Agba nan ganu a gbagbain na azagbain a zuwa tą okolo a ama o obolo'o a pati a lyawa Baraba, agba o una Yesu.

21 Avu Bilatu ecishe obolo'o, "Atsumā a ama e re a nda, zane da i cigai n lyawaa du?"

Reve a usu, "Baraba."

22 Reve Bilatu ece le, "To, cine i cigai n yuwan nā Yesu, za na ee desu Zamawawa?"
 Avu suru nle a usu, "Vara niyi a akpata."

23 Reve Bilatu ece le, "Nye i zuwai? Unusu u ne u da u yuwait?"

Avu a dāshi saala lon, "Vara niyi akpata!" 24 Ana Bilatu enei babu ili i na waa gura yuwan waru, waru ama a da nda e temei nlāngi. Dada u kenei mini (avu u sa'a ekere a yi a mākākan me le reve u damma, "Babu imini i vā na mona ma vuma nda, adata da yoo una yi."

25 Reve suru nle a usu, "E reme tsu nu unusu atsu nā muwun n tsu adama a na o una niyi."

26 Avu Bilatu lyawaa le Baraba. Reve u damma əsoja a fufaba Yesu na asudu, avu a 'yawā a vara yi a akpata.†

Asoja a yuwaan tą Yesu ulamu

(Mak. 15:16-20; Yah. 19:2-3)

27 Avu əsoja a gwamna a tara Yesu a uwa pe o ukobu, reve a kandaruwā yi suru. 28 Reve o fodo yi itana, avu o oto yi aayala a saan lon. 29 Avu a tara awanda a kandaruwā yi a aaci gashi ookokolo. Reve a zuwa aadanga o ukere usa'ani wā yi, avu a kingyo a mākākan mā yi reve a yuwaan yi ulamu, "Tsu ca wu tą tsugbain, mogono ma aza a Isra'il." 30 Avu a tsuwaqān yi matsan. Avu a ushi aadanga o ukere wā yi'i, avu a fufaba yi a aaci nā ayi. 31 Ana a kunai

a yuwusaan yi ulamu ą tyo o ukosu, ąvu o fodo yi aayala'a, reve otowiso yi itana yą yi. Ąvu o utaqę yi tsarą ą 'yawa ubatą u na oo una yi.

*A vara tą Yesu a akpata
(Mak. 15:22-32; Luk. 23:27-43; Yah. 19:17-27)*

³² Ele ą motaqę, ąvu a ga'an ną vuma va Kurani, vuma na ą tsu de Simo. Ąvu ąsoja'a a zuwa yi u tanu akpata'a nu ucira. ³³ Reve suru nle ą tawą ubatą u na ą tsu de Gologota (urevu wą yi u da Ubata wo Ookoluwo.) ³⁴ Ąvu ąsoja'a a ca Yesu masayan ma na ą jambərąi ną ągumą o okono tsarą u sowo. U pede yi tą reve u 'yuwan o sowo. ³⁵ Ana a vara niyi a akpata'a,† reve ąsoja a yuwananca'wa dada e ne'eshein itana yą yi. ³⁶ Reve ąsoja'a e isawan lo e ipiri yą yi. ³⁷ A dana tą ili i na i zuwai a vara niyi akpata'a, reve a vara yi zuva va aaci ą yi a akpata. Apa ili i na a danai:
**AYI NDA, AYI DA YESU MOGONO
MA AZA A ISRA'ILA.**

³⁸ Waru ąsoja'a a vara tą evu e re a akpata, za tą o ukere usa'ani, za tą gba o ukere ugula. ³⁹ Aza a na ą kərəsa lo, reve a lumgbatsasa aci e le ąvu e isula yi. ⁴⁰ Reve a damma, "Vu damma tą vu ta gura bəboso Ąa'isamapada, ąvu vu suwisa yi ątsuma a rana ta'atsu. Adama o ndolo wawa aciyawu! Ną ąvu Mawun mą Ąsulą ma da

vu ri na amayun, cipa de a akpata'a!"

⁴¹ Ne da waru nan ganu a gbagbain ną munlu n Wilę n yuwaan niyi ulamu. ⁴² Reve a damma, "U wawa tą ozo o ro, agba u gura wawa aciyayı shi! U damma tą a na ąyi da mogono ma aza a Isra'ila. To, lyawa niyi tse ene u cipa e ida diga de a akpata'a. Nnu u yuwan ne tsu tą usu yi. ⁴³ U zuwaa tą Ąsulą ucira, lyawa Ąsulą a wawa yi, nu u ciga. Hali gba u damma tą, 'Amu da Mawun mą Ąsulą.' " ⁴⁴ Evu a na a varai a akpata obolo ną ąyi e isula yi tą fo.

*Ukwa wą Yesu
(Mak. 15:33-41; Luk. 23:44-49; Yah. 19:28-30)*

⁴⁵ Ana urana u rawai aci, ąvu irumbu i 6əru ida məbula ą tyo rumu ta'atsu vu ulariv. ⁴⁶ A mantsa mo ndolo, reve Yesu saala, "Eloi, Eloi,† lama sabaktani," nga, "Ąsulą ą və, Ąsulą ą və, nye i zuwai vu vari numu?"

⁴⁷ Ozo o ro a na ą dənai lo mishin ubatą'a, ana a uwawine, ąvu a damma, "Iliya da wee desu!"

⁴⁸ Ąvu za ro suma u tsupu ashidī ą mini ma alamu, reve wu nlą yi a aadanga reve u cayi tsarą u sowo. ⁴⁹ Reve ozo o ro a damma, "Isawain, tse enei ko Iliya tą tawą u wawa yi!"

⁵⁰ Ąvu Yesu saalisa, dada u kuwai.

† 27:46 Ayi danshi "Eloi" mesun mą yi mą shon tą unatą ną mesun ma aala a Iliya. Adama o ndolo ana ama'a a uwawine Yesu adansa "Eloi, Eloi" a ta dansa u tą desu Iliya.

⁵¹ A mantsa mo ndolo, reve Asulà a zuwa umuna‡ u na u dānai Upasu wa Akiza atsuma a Aq'isamapada u karalai ure, diga zuva a tyo e ida. Avu ida i rāmo, avu atali a batsa. ⁵² Reve ason a kpatu'wà, avu a 'yàsan ama a abulà nà abundà a na a kuwai de. ⁵³ O utà tà atsuma a ason, waru ana a 'yàsan Yesu atsuma a akwàkwà, a uwa tà atsuma a lyuci va akiza, Urishelima, ubàtù u na ama a abundà e ene nle.

⁵⁴ Ana yali nà asoja a na a ri obolo nà ayi a pirishi Yesu e enei cine ida i rāmoi, obolo ni ili i na i farai suru, a uwuwa tà wovon lon. Dada a dammai, "Mawun mà Asulà ma da u ri mayun!"

⁵⁵ Amaci nà abundà a na o utài Gàlili a na o toniyi Yesu tsàrà a kamba yi, a dānà tà lo mishin makasu a akanla. ⁵⁶ Merit Magadaliya dānà tà pe atsuma e le, nà Meri mma va Yakubu nà Isuhu, nà ka va Zabàdi za na ayi da mma va Yakubu nà Yahaya.

Acida e Yesu

(*Mak.* 15:42-47; *Luk.* 23:50-56; *Yah.* 19:38-42)

⁵⁷ A yuwan tà vuma vi ikebe ro na a tsu de Isuhu, vuma lyuci va Arimatiya. Toni và Yesu da. Nu ulivu u ndolo avu u tawà Urishelima. ⁵⁸ Avu u 'yàwà ubàtù wa Bilatu, tsàrà u lyawa yi u tara lipu và Yesu. Dada Bilatu dammai asoja a yi a ca yi. ⁵⁹ Dada u tarai lipu'u, reve

u katala yi no okoro. ⁶⁰ Avu u zuwa yi atsuma a aason a sa'avu za na u kàpài atsuma a aatali. Reve u kebe aatali a gbain tsàrà u ula unà wa aaso'on. Ana u yuwin ne dada u karai. ⁶¹ Avu Meri Magadaliya nà Meri ro a dànu lo zuzu na aaso'on.

Asoja e ipiri ya aason

⁶² O urana we ire, Ashibi, avu nan ganu a gbagbain na Afarishi o boloto ubàtù wa Bilatu. ⁶³ Reve a damma, "Zagbain, tsu cuwan tà ana za ve open o ndolo dānai wuma u damma tà, 'Na a yuwan rana ta'atsu n tà 'yon atsuma a akwàkwà.' ⁶⁴ A zuwa ama a piri aason o ndolo ulobonu hali rana ta'atsu ndolo. Nà ne da a yuwan shi, ojoro a yi a tà tawa e iva lipu va yi, reve a damma ama a na Asulà a 'yàsan yi tà atsuma a akwàkwà. Epen o gogo a ta la'a za vu ufaru uwuyanu."

⁶⁵ Dada Bilatu dammai, "Tarai asoja o ro tsàrà a 'yàwà a piri aason o ndolo cine yaa gura yuwan ulobonu."

⁶⁶ Reve a karà o fobo aaso'on ulobonu lon, waru avu a zuwa eerepu o urotsùt wa gwamna, reve a lyawa lo asoja a dānà e ipiri.

28

U'yosun wà Yesu atsuma o ukwà

(*Mak.* 16:1-10; *Luk.* 24:1-12; *Yah.* 20:1-10)

‡ **27:51** Umuna u nda u da u ne'eshein Upasu wa Akiza nu Upasu u na u La'ai Akiza atsuma a Aq'isamapada. Aabara a nan ganu a da goon a tsu uwa Upasu u na u La'ai Akiza u tà atsuma a aa'wan.

¹ Na wasasa wa Aladi, reve Meri Magadaliya na Meri ro a 'yawə tsərə a kalyuwa aaso'on.

² A mantsa mo ndolo, ida i ramo tə nu ucira. Reve malingata ma Asulazuva ma cipa diga zuva, əvu u 'yawə ubətə u na aaso'on a ri, əvu u gandaluwa aatali a na a ulayi unə wa aaso'on. Reve u dənu zuva və yi. ³ U dənə tə e ikanasa tsi imadatsu, itana ya yi i dənə tə u'uri puwu. ⁴ Asoja a na a dənai e ipiri ya aaso'on, reve wovon u reme le lon adama a malingata ma Asula, əvu a uwa meje'en ma lipu, əvu a riya e ida gashi əkwəkwa.

⁵ Reve malingata'a ma damma əməci'i, "She yu uwua wovon wan. Nreve tə i te izami ya Yesu, za na a varai a akpata. ⁶ Wu pa shi. U 'yon tə atsumə a əkwəkwa cine u damma ndu waa yuwan. Təwəi ye ene ubətə u na lipu və yi dənai. ⁷ 'Yawəi i damma ojoro a yi gogogo, 'Yesu 'yon tə atsumə a əkwəkwa. U tə de elime a du a 'yawə Galili, i te ene yi de.' Ayi da n təwəi n damma du."

⁸ Dada əməci'i a lyawushi aaso'on. A dənə tə a uwuwa wovon, waru a dənə tə a yuwsan məzəngə lon fo. A suma tə tsərə a damma ojoro'o ili i na i farai. ⁹ Babu usən reve Yesut cina le, əvu u casə le. Reve a rawa zuzu na ayi e reme ana a yi, əvu a yuwaan yi aganda. ¹⁰ Əvu u damma, "She yu uwua wovon wan! 'Yawəi i damma

ojoro a və a 'yawə Galili. A ta cina mu de."

Asoja a usu tə a yuwaan epen

¹¹ Ana əməci'i a yuwaan ukaru u le, reve əsoja a na a dənai e ipiri ya aaso'on a kəmbə atsumə a lyuci, əvu a damma nan ganu a gbagbain ili i na i farai suru. ¹² Reve nan ganu a gbagbain o boloto ubətə u tə na azagbain a lyuci əvu a yuwan əsala. Reve a ca əsoja'a ikebe ya əbundə, ¹³ reve a damma le, "Dammai ama a na ojoro e Yesu a təwə tə na ayin, dada e ivai lipu və yi ədu pe atsumə a nlavu. ¹⁴ Nna adanshi a nda a rawa a atsuva a gwamna, tsu ta yuwaan yi adanshi tsərə tsu wawa du atsumə a addama." ¹⁵ Əvu əsoja'a a ushi ikebe'e, reve a yuwan cine a damma nle a yuwan. Ne da adanshi'i a bazai atsumə a Yahuda hali a tyo ana'an.

Yesu yuwan tə adanshi no ojoro a yi

(Mak. 16:14-18; Luk. 24:36-49; Yah. 20:19-23; Ajy. 1:6-8)

¹⁶ Əvu ojoro kupa na za tə'a a karə a 'yawə a masasan mo ro atsumə a Galili ubətə u na Yesu damma nle a 'yawə. ¹⁷ Ana a rawa e ene niyi, əvu a yuwaan yi aganda, agba ozo o ro e le a usu shi. ¹⁸ Dada Yesu təwəi ubətə u le reve u damma, "Asula a ca mu tə ucira atsumə a zuva ni ida suru. ¹⁹ 'Yawəi i tsurə otoni atsumə o uvadī suru. I rumbu le atsumə a ala t a Dada, na ala a Mawun na ala a Ruhu va

Akiza.†²⁰ I rito le a yuwan ili
i na n damma ndu. N ta dana
obolo na adu kuci, hali atyo o
ukosu wu uvadi.”

Alabari a Sa'ani a Marku

Ucuduwu wa aatagada a nda

Marku, vuma na danai aatagada a nda, u reve taq ajiya. U dana taq zuzu na Bituru. A mantsa ma na moo tono ukwa wa Yesu Zamawawa nu u'yosun wa yi, Marku yuwan taq mmalu a tyosu bata bata na Banaba, zaghain ro atsuma a aza e Itoni. Ele ra da a lingai reve e teme a tsurusa aza e Itoni ubata u na a dyi biti.

Marku damma tsu taq aalabari e Yesu nu ucira. Babu usan na Yesu koto mayan mo ulinga wa asalama u taq, reve u kq a tyo ubata u ro u yuwan ulinga wa asalama u ro de. U roco taq cine Yesu danai aagbashi. A mantsa mo ndolo, ama'a a ciga taq Zamawawa na ri mogono mo ucira pa o uvadi, agba Yesu dana ne shi. Ama o ro a 'yuwan taq Yesu, reve o fobo cine oo una yi. Marku roco taq a na ayi nda ulinga wa Yesu u da, waru ne da u yuwan ulinga u mawawa ma ama.

Aatagada a nda o to rososu aza e Itoni ana'an cine tsoo o'wo agbashi o ozo o ro. U roco taq cine Yesu sowoi atsumalima adama a na ne da Asula a cigai u yuwaan ama aganda. Ne da Asula a yuwan mazanga ni ili i na Yesu yuwan, agba gogo u tu ubata u gbain o ukere usa'ani

wa Asula. Ko na tsu sowi atsumalima gogo adama a na tsaa yuwanili i mejege a na tsoo tono Asula, Asula a ta zangana na qtsu fo.

Ili in airipe atsuma aata-gada a nda

1. Ikaka ya Yahaya za vu Urumbusu (1:1-8)
2. Urumbusu na malyungwa ma Yesu (1:9-13)
3. Yesu atsuma a Galili (1:14-9:50)
4. Yesu lyawa taq Galili a tyo Urihelima (10:1-52)
5. Ajuma o ukosu wa Yesu: Malyungwa ma yi nu ukwa wa yi (11:1-15:47)
6. Yesu taq wuma (16:1-8)
7. Yesu roco taq aciyayi ubata wo otoni a yi (16:9-20)

Alajiya a Yahaya za vu Urumbusu

(Mat. 3:1-12; Luk. 3:1-18; Yah. 1:19-28)

¹ Apa nda Alabari a Sa'ani e Yesu Kristi Zamawawa,† Mawun ma Asula. ² U fara taq ununa Asula a dammai ana Ishaya vumavasulat danai ili i na Asula a damma niyi waa fara:

"N taq lyungu malingata ma va, elime a wu, za na aa lapulaa wu ure. ◊

³ Udyo wu nanza e dewu atsuma o una, 'Foboyi Zagbain ure, yuwan ure wa yi mejege.' " ◊

⁴ Yahaya za vu Urumbusu da danai malingata ma na ma yuwan alajiya o una. Alajiya a na u yuwan adama a

◊ 1:2 Mal. 3:1. ◊ 1:3 Isha. 40:3.

na ama aa vadala† o unusu u le a kambä ubäta wä Asula u da. A tawä tå tsära u rumbu le tsära Asula a yuwaan le gafura vu nusu le.⁵ Avu ama e ida ya Yahuda suru, hali na ama a Urishelima suru a tawusä ubäta wä yi tsära a uwwa yi. Aza a na a dansaa niyi nusu le, u rumbusu le tå o Údolu wä Urdu.

⁶ Wo otosu tå itana ye eleme a arakumi, waru wu nlasa tå gbakala vu ukwan. U lyuwusa tå apapari ni ishiki.⁷ U dana tå a dansaa ama, "Nanza tå lo a tawä acapa a va za na la'a numu tsugbain, n rawa n kanzä m bädä vunu va aatan va yi shi. ⁸ Amu na mini ma da mäqä rumbusu du, amma ayi u tå rumbu du na Ruhu va Akiza."†

Urumbusu nu ulyungusa wä Yesu

(Mat. 3:13-4:11; Luk. 3:21-22; Luk. 4:1-13)

⁹ Avu wo o'wo a mantsa mo ndolo Yesu utä tå de Nazara e ida ya Galili. Ana u rawai o Udolu wä Urdu, avu Yahaya rumbu yi. ¹⁰ Ayi a motaqä a mini'i, avu we ene zuvat kpätu'wä, avu Ruhu cipäa yi oroci a muda. ¹¹ Avu a uwwa udyo u ro de zuva, u damma, "Avu da Mawun ma na n cigai, n ta yuwanus mazanga na avu lon."

¹² Babu usan, avu Ruhu tara yi a 'yawä o una. ¹³ Avu u dana pe o una rana amunga, Malef a lyungusa yi. U dana tå ni inama yu una, agba

waru nlingata mä Asula n dana tå a kambusa yi.

*Yesu de ta ama a nashi aza
e mereme ma mugula*

(Mat. 4:12-22; Luk. 4:14-15; Luk. 5:1-11)

¹⁴ Ana Hiridu Antiba 6aruyi Yahaya, avu Yesu uwa pe e ida ya Galili a casu Alabari a Sa'ani a Asula. ¹⁵ U dana tå a dansa, "Mantsa ma yuwan tå, tsugono tsä Asula† tsa yuwan tå zuzu. Vadalai, i usu Alabari a Sa'ani."

¹⁶ Ayi a mmalu a nge'en m Mala mä Galili, avu we ene Simo* na Andarawu mawun mä anäwu mä yi azä e mereme ma mugula, a varishi igolo a mala'a. ¹⁷ Avu u damma le, "Toni numu, n tå kambäto du aza a na a tawäa na ama." ¹⁸ Avu a lyawushi igolo i le, avu o toni yi.

¹⁹ Ana u lyuwai elime na mmalu wa'a, avu we ene muwun mä Zäbädi, Yakubu na vawun va yi Yahaya, ele pe a wantsun a lapulusa igolo i le. ²⁰ Avu u deshi nle, avu a lyawa Zäbädi dada le a wantsu'un na aza a zamalinga. Avu o toni yi.

*Yesu lo tå otoni a limä
(Luk. 4:31-37)*

²¹ Avu Yesu no ojoro a yi a uwa pe a lyuci va Kafarnahum. O urana wa Ashibi avu u uwa a aa'isa,† u reme uritosu. ²² Avu o o'wo asalama lon na cu'un vu uritosu wä yi, adama a na u to ritosu le ununa vuma na ri nu ucira, agba tsu munlu n Wilä shi.

* **1:16** Yesu tawä tå u ca yi aala Bituru.

²³ Pe a զա'isə'զ za na ri no otoni զ lima shi tə pe reve u remushi yisaali, ²⁴ a dansa, “Yesu za va Nazara, te imini tsu nə զvu? Աvu vu təwə tə vu una tsu? Tsu reve tə ko zane da vu ri, զvu da za va akiza a Աsula.”

²⁵ Աvu u damma le nu ucira, “Rungwəi, զvu yu utə i lyawa yi!”

²⁶ Աvu otoni զ lima'զ զ jingədə vuma'a lipu e meje'en, զvu u saala, dada a kasai nə զyi.

²⁷ Ama suru a yuwan tə asalama զbundə, hali e ecelei aciyele, “Nye da tsunda? Uri-tosu u sa'avu u da nda'a. U tə nu ucira lon. Hali no otoni զ lima a da u tsu barasa le babu wovon, զvu a yuwan ili i na u damma nle a yuwan.” ²⁸ Babu usən alabari զ yi a rawai ko te da ejege e ida ya Գalili.

Yesu yuwaan tə aza o ubanakun opocino

(Mat. 8:14-17; Luk. 4:38-41)

²⁹ Motaa mə yi զ զa'isə obolo no ojoro զ yi obolo nə Yakubu nə Yahaya, զvu a uwa o u'wa wə Simo nə Andarawu. ³⁰ Աnəwələ Simo զ dənə tə ubanakun, զvu a damma Yesu adama զ yi. ³¹ Աvu u 'yəwə ya'զ yi, u reme yi ukere, զvu u kamba 'yaşən yi, dada ubanaku'un u lyawushi niyi. Reve u yuwaan le զgandə.

³² Ana uliv u yuwin, զvu զ təwə զ yi na ama զbundə, aza a na զ ri nu ubanakun, na aza a na զ ri no otoni զ

lima. ³³ Աvu ama զ lyuci'i o boloto o unəntsə wə yi. ³⁴ U kəmbətə tə aza a na զ dənəi nu ubanakun icu'un icu'un gbaga, զvu waru u lo otoni զ lima nə զbundə. U lyawa le a yuwan adanshi shi, adama a na e reve niyi.

*Yesu 'yəwə tə alajiya
(Luk. 4:42-44)*

³⁵ Ubətə habə, զvu u 'yon wu utə u 'yəwə ubətə u na vuma ri shi. U'yəwə u yuwan de avasa. ³⁶ Աvu Simo na

aza a na զ ri nə զyi a zami yi. ³⁷ Ana e ene niyi, զvu a damma yi, “Ama suru զ te izami ya wu.” ³⁸ Աvu u

damma le, “Tsu walai զ 'yəwə զ mulyuci n na n ri elime, tsu yuwin alajiya. Ili i na n təwəi n yuwan da ndolo.” ³⁹ She na u kotoi ma'uwa mə զisə e ida ya Գalili suru a yuwusan alajiya, waru o utusəqama otoni զ lima.

Yesu yuwaan tə makutu opocino

(Mat. 8:1-4; Luk. 5:12-16)

⁴⁰ Աvu makutu mə təwə u kingyowə yi, զvu u pati yi, “Nə vu usu, vu kəmbətə mu gbaga.”

⁴¹ Աvu Yesu ene yi iliyali, զvu u 'yaşən ukere wə yi, զvu u ju'wən yi, u damma, “N usu tə, kəmbətə mu gbaga.” ⁴² Աvu ukutu'u u lyawushi niyi, զvu u tsurə lafiya və yi.

⁴³⁻⁴⁴ Աvu u rono yi atsuvu u damma, “She vu damma vuma wan. Աvu vu wala vu 'yəwə vu rocə aciyəwə ubətə wa ganu. Աvu vu ca ili i ro,

ununa a yuwusain a mantsa ma Musa, [◊] adama a dana nu urevu wi ili i na i farai." Avu u damma yi u kara.

⁴⁵ Ana wu utai, u yuwan ne shi, avu u teme a bazasa alabari'i. Avu ama na abunda a uwwa, hali ubata u na a zuwai Yesu kudai a uwa a lyuci'i. Avu wi isawan de alanga na lyuci ubata u na ama a ri shi. Avu ama ko te da a kara a tawusa ya'a yi.

Yesu kambato ta osowi a lipu gbaga

(Mat. 9:1-8; Luk. 5:17-26)

2

¹ Ana a yuwain rana meketeci, avu Yesu kambisa Kafarnahum. Avu alabari a yi a rawa a atsuvu a ama, na adanshi nga u tawa ta o u'wa. ² Avu ama a abunda o boloto ubata u ta, avu ubata'a u kalama le, ko lo o unantsu babu ure, dada u danai o rocosu ama Adanshi a Asula. ³ Avu a tawa yi na vuma na ri no osowi a lipu a na ama a nashi e shedei. ⁴ Adama o obolo a ama'a, a gura rawa ubata u na Yesu ri shi, avu a katsu'wa ukwa'a. Ana a tsurai ure, avu a telyuwetyo yi a tyo e ida a aavalu a na u danai. ⁵ Ana we enei ununa a ca niyi okolo, avu u damma za vo osowi a lipu'u, "Mawun ma va, a yuwaan wu ta gafura vu unusu wa wu."

⁶ Amma munlu n Wilat n ro n dana ta lo nden, avu a yuwan majiyan, ⁷ "Nye i zuwai vuma nda yuwaan adanshi tsundolo? U tara ta

aciayayi unata na Asula. [†] Zane da aa gura yuwaan vuma gafura vu unusu, she Asula goon shi?"

⁸ Agba u reve ta okolo e le, dada we ece nle, "Nye i zuwai yaa yuwsan majiyan ne? ⁹ Zane da la'ai babu usan: a damma za vo osowi a lipu'u, 'A yuwaan wu ta gafura wu unusu wa wu,' ko a damma, 'Yon, vu tara aavalu a wu, avu vu wala?' ¹⁰ Amma adama n roco du Mawun ma Vumat ma ta nu ucira o uvadi nda u yuwaan ama gafura vu unusu u le," avu u kalyuwaa yi u damma, ¹¹ "N damma wu ta, 'yon, tara aavalu a wu, vu wala a tyo o u'wa."

¹² Avu u 'yon u tara aavalu a yi babu usan. Reve u kara a makakan me le suru. Avu ama'suru a kara a yuwsan asalama. Avu a cibala Asula a uri a dansa koto ele e ene cu'un vi ili i nda shi.

Dewu va Levi

(Mat. 9:9-13; Luk. 5:27-32)

¹³ Avu Yesu utisa a 'yawaa a nge'en m mala, avu obolo a ama o toni yi, dada u danai o rocosu le. ¹⁴ Ayi a kara, avu we ene Levi, mawun ma Alfa nden ubata u na aqushishi utafa, avu u damma yi, "Toni mu." Avu u 'yon u toni yi.

¹⁵ Mantsa mo ro avu u danu a lyuwusa ilyalya o u'wa wa Levi na aza a na aqushishi utafa na abunda na azza o unusu a na a danai lo nden obolo na Yesu no ojoro a yi, adama a na icu'un ya ama o ndolo o toni yi ta. ¹⁶ Avu ana munlu n Wilat na Afarishi e ene niyi a alya e ilyalya na aza o unusu

nā ązā o ushishi wu utafa, ąvu a damma ojoro ąyi, “Cine waa lyuwusa woo sowuso ni icu'un ya ama o ndolo?”

¹⁷ Ana wu uwai ne, ąvu u damma le, “Aza a na ąri nu ubanakun shi, a ciga za vā ągumā shi, she ązā o ubanakun. N tāwā n de ązā ągbulā shi, amma aza a na ąri nu unusu.”

Yeci adama a akuli
(Mat. 9:14-17; Luk. 5:33-39)

¹⁸ Yashi i ndolo ojoro a Yahaya obolo na Afarishi ądānā tā na akuli, ąvu ą tāwā ya Yesu a damma, “Nye i zuwai ojoro a Yahaya no ojoro a Afarishi aa yuwusan akuli, amma ojoro ą wu aa yuwusan shi?”

¹⁹ Ąvu u usu le, “Cine omocin a vali vu kasa'avu aa yuwan akuli ąyi obolo ne ele? Aa yuwan shi, nu u ri lo obolo ne ele. ²⁰ Amma mantsa mo tā lo ą tāwā ana aa tara yi pe ubatā u le. O urana u ndolo, a ta yuwan akuli.

²¹ “Babu za na ą zulā apadi o umuna u sa'avu a akuci o utugu. Nu u bolo le, apadi o umuna u sa'avu'u u tā vurānu akuci o utugu'u, ąvu ukaru'u u dāshi mgbain. ²² Babu za na tsu tsun ribina na kutsai a akuci ą tsān o ukwan adama a na ribina'a u to boso tsān vu ukwa'an, nā ą tsun yi pe u tā lungusa ribina'a obolo na tsā'an. Amma ą tsu tsun tā ribina a tsān sa'avu.”

Yeci adama o urana wa Ashibi
(Mat. 12:1-8; Luk. 6:1-5)

²³ O urana wa Ashibit u ro, Yesu dānā tā a mmalu a batsasa ą ądūmā e ishina, ąvu ojoro ąyi e teme makuda mā ągazā me ishina ele pe a mmalu. ²⁴ Ąvu Afarishi a damma yi, “Kalyuwā, ana'an urana wa Ashibi u da. Nye i da i zuwai ojoro ą wu a kudusa ągaza e ishina a yuwusan ili i na Wilā u putsayi?”

²⁵ Ąvu u usu le, “I reve ili i na Dāwuda na aza a na ą dānāi nā ayi a yuwin mantsa ma na a uwai ambulu shi? ²⁶ A rana na Abiyata dānāiaabara a nan ganu, Dāwuda uwa tā o u'wa wā Asulā, ąvu u tama opopofu za na ganu da goon aa tama. Ąvu fo u ca n'utsā mā yi.” ◊

²⁷ Ąvu u damma le, “A yuwan tā Ashibi adama a vuma, amma a yuwan vuma adama a Ashibi shi. ²⁸ Adama o ndolo, ąmu Mawun ma Vuma, Zagbain vu urana wa Ashibi a da.”

Vuma vo osowi o ukere
(Mat. 12:9-14; Luk. 6:6-11)

3

¹ Urana u ro ąvu Yesu uwisa ą ąa'isa, ąvu u cina pe vuma na ri nu ukere u tā usowu. ² Urana wa Ashibi u da u danai, ąvu Afarishi a kalyuwusā yi ko e te ene ko u tā kāmbāto za vu ubanakun gbagā, adama e reme yi nu unusu. ³ Ąvu u damma yi, “Utā vu tāwā a alanga eteshe.”

⁴ Ąvu we ece le, “Nye i da Wilā u dammai wu ntsayi a yuwan urana wa Ashibi, a

◊ 2:26 1 Sam. 21:1-6.

yuwan isa'ani ko iwuya, a wawa wuma ko o una?" Agba a damma ili i ro shi.

⁵ Avu u k̄alyuwā le nu upan, avu waru we ene le iliyali adama a na a t̄ na aciyogbamu. Avu u damma vuma'a, "Canana ukere wā wu." Ana u cananai, avu u kambā gbaga. ⁶ Ayu Afarishi o ut̄ na ama a Hiridu, avu a yuwan ̄asalā cine aa yuwan oo una yi.

Obolo a ama a nge'en m mala

⁷⁻⁸ Avu Yesu no ojoro a yi a k̄arā a 'yawā a nge'en m Mala mā Galili. Ana ama a uwai ili i na u d̄anai a yuwusan, avu obolo a ama a ̄abunda o toni yi. Ama'a o ut̄ t̄ de Yahuda, nā Urishelima, na Idumiya. Ozo o ro waru o ut̄ t̄ upasalai wu Uadol wā Urdu, na aza a na a t̄awai ubat̄ wā yi de e ida ya Taya nā Sida.

⁹ U damma t̄ ojoro a yi a lapulaa yi wantsun u wa'a, adama a na obolo a ama a yuwan t̄ ̄abunda, tsāra a gbagbala yi wan. ¹⁰ Aza o ubanakun nā ̄abunda, a k̄ambāto le t̄ gbaga, hali wo o'wo aza a na a ri nu ubanakun e kebushe adama a ju'wan yi. ¹¹ Ubat̄ u na otoni a limā e ene niyi suru, avu a kingyo e reme yisaali, adansa, "Avu da Mawun mā Asulā." ¹² Amma u ̄bara le t̄ she a damma ama ko zane dā u ri wan.

Yesu dangwa t̄ Kupanejere

(Mat. 10:1-4; Luk. 6:12-16)

¹³ Avu Yesu k̄arā a 'yawā a masasan ubat̄ u na u deyi ama a na a 'yawā obolo nā ayi, avu a 'yawā ubat̄ wa yi. ¹⁴ Atsumā e le avu u dangwa ama kupa ne ejere aza a na u cayi ala ajiya. Avu u damma le, "N dangwa du t̄ i d̄anu nā amu. N t̄ lyungu du i 'yawā i damma Alabari a Sa'ani a va. ¹⁵ Waru i t̄ tsurā ucira i lo otoni a limā."

¹⁶ Mpa nda Kupanejeret a na u zugwai: Simo za na u cayi aala Bituru, ¹⁷ Yakubu mawun mā Zābādi fo u de yi t̄, nā Yahaya vawun va yi, aza a na u cayi ala Buwanaji, ana muwun n tsata; ¹⁸ u de t̄ fo Andarawu, ne dā fo Filibū, nā Batalamawu waru, Matta fo t̄ pe, Toma fo aajiyā a dā a d̄anai. Akapi e le ele dā Yakubu mawun ma Alfa, nā Tadawu, obolo nā Simo za na waru a tsu de Bakanani,* ¹⁹ nā Yahuza Iskariyoti, za na wina niyi.

Yesu nā Ba'alzabu

(Mat. 12:22-32; Luk. 11:14-23; Luk. 12:10)

²⁰ Avu urana u ro Yesu uwisa o u'wa, avu obolo a ama o ̄olo waru, hali a putsa yi no ojoro a yi na aa lyuwa ilyalya. ²¹ Ana aza a yi a uwai ne, avu o ut̄ de adama e reme yi, a jiyan t̄ u jaara t̄.

²² Munlu n Wilā na aza a na a t̄awai de Urishelima a

* **3:18** Ayi aala "Bakanani" to rocosu tsu vuma'a u t̄ nu uzuwu wa aci adama u kamba ama a yi.

kara tə a dansa, “U tə nə Ba'alzabut mogono mo otoni ə lima, waru nu ucira wə yi u da woo utaṣaq ottoni ə lima.”

²³ Avu u de le, u yuwaan le adanshi ni iroci u damma le, “Cine Male† moo lo Male? ²⁴ Ni ida i ne'eshen aciyayi ure a yuwusan nlangi na aciyele, ida i ndolo i tə riya. ²⁵ Nu u u'wa u ne'eshen ure, a yuwusan tsurala, u'wa u ndolo wee isawan shi. ²⁶ Adama o ndolo nə tsugono tsa Male tse ne'eshen waa jima shi, amma u tə riya.

²⁷ “Babu za na aa gura uwa o u'wa wu za vu ucira u tara itana ya yi, she nə wu nlə yi. Avu u gura uwa o u'wa wə yi u tara yi itana. ²⁸ Amayun a da maa dansaa du, a ta gura yuwaan ama gafura vu nusu le na adanshi a vama e ekere ə Asula.† ²⁹ Amma za na yuwayin Ruhu va Akiza adanshi a vama, aa yuwaan yi gafura shi, adama a na unusu wə yi u ri nu ukotu shi.” ³⁰ U damma le tə ne, adama a na a damma tə, “U tə no ottoni ə lima.”

Mma na muwun ma anqawu ma Yesu
(Mat. 12:46-50; Luk. 8:19-21)

³¹ Avu mma və Yesu rawa nə əza ə yi. Avu ə lyungu za ro de yi. Avu e isawan a alanga. ³² A cina tə obolo a ama nden ukandaruwu nə əyi, avu a damma yi, “Mma və wu, nə əza ə wu, ə tə de a alanga a pura wu.”

† 3:23 Male nə Ba'alzabu na a yuwait adanshi ə yi ə aadivə a 3:22 vuma tə da a yuwusan adanshi.

³³ Avu u usu le, “Zane da mma və nə əza ə və?” ³⁴ Avu u kalyuwə ama a na ə ri nden ukandaruwu nə əyi, avu u damma, “Kalyuwai, ele nda ele da mma və nə əza ə və. ³⁵ Aza a na a yuwusan ili i na Asulə a cigai, ele da muwun mə ənawu n və ololo ne es-heli nə mma və.”

Iroci yi cimbi
(Mat. 13:1-9; Luk. 8:4-8)

4

¹ Yashi i ro waru əvu Yesu teme uritosu ə nge'en m mala. Obolo a ama a na o bolotoi ə dənə tə əbundə lon, hali a zuwa yi u uwa a wantsun, avu u dənu pe. Ama de a aagadı ə kalyuwusa mala'a. ² Avu u roco le ili nə əbundə aa yuwusan iroci.

Atsumə o uritosu wə yi, avu u damma le, ³ “Poloi atsvuvu, yu uwuwa, cimbi ro 'yawə tə mazaza me icu'un.

⁴ Ayi lo a mantsa ma na u temei mazaza me icu'un, avu icu'un i ro yo oco yi o ure, avu nnunu n təwə n kakađa icu'u'un. ⁵ Avu ozo o ro o oco bata a atali, ubata u na u ri nə məbulə lon shi. Avu o utə babu usan, adama a na ə tsurai wəcīn əlungu shi.

⁶ Ana urana u yuwait, avu a kpanla, adama a na ə ri nə məbulə lon shi, ə tsurə aralu shi, avu e 'yewe. ⁷ Avu ozo o ro waru o oco a awanda, avu awanda ə 'yon, avu a gbagbala le, a matsan ulobonu shi.

⁸ Ozo o ro gba shi o oco a

mabantu ma sa'ani, avu a mat-san ulobonu, ozo o ro a mat-san mata'atsu mata'atsu, ozo o ro kupotali-utali, ozo o ro ukpaku ukpaku."

⁹ Avu u damma le, "Za na ri na atsuwu, wu uwwa."

Ili i na i zuwai Yesu ritoi ni iroci
(Mat. 13:10-17; Luk. 8:9-10)

¹⁰ Mantsa ma na Yesu dana'i a nde'en, aza a na a dana'i lo obolo na Kupanejere, avu ee ece yi iroci i na u yuwaan nle.
¹¹ Avu u damma le, "Adu da a lyawai i reve ili yu usokowu ya Asula, amma aza a na a ri pe shi, ili suru she ni iroci i da a tsu damma le. Adama a na
¹² 'A ta gura e ene ne esu, amma ee reve no okolo shi. A mawwa, a ta gura uwwa, amma aa gura reve shi. Adama a na qa kambu a yuwaan le gafura wan.' " ◊

Ucuduwusa wi iroci
(Mat. 13:18-23; Luk. 8:11-15)

¹³ Avu u damma le, "Adu i reve iroci i nda shi? To, cine yaa gura i reve iroci i ro? ¹⁴ Zavu ca' an ndolo adanshi a Asula da waq cu'usen.
¹⁵ Icu'un i na yo ocoi o ure, ele da iroci ya aza a na a cu'wain adanshi a Asula o okolo e le. Mantsa ma na a uwuwai, babu usan, Malef ma tawa ma usa adanshi a na a cu'wain o okolo e le'e. ¹⁶ Ne da waru aza a na o ocoi batu a atali. Ele da aza a na a tsu ushi adanshi babu usan na mazanga. ¹⁷ Amma ana a ri na aralu shi, a tsu jima

shi. Na awuya ko atsumalima a tawa adama a adanshi a Asula, babu usan aq tadaatsa.
¹⁸ Ozo o ro a ta tsi icu'un i na yo ocoi batu a awanda. A uwwa ta adanshi, ¹⁹ amma addama o uvadi u nda, nu uyo'o wi ikebe, na maluwa me ili ma na aa uwusa, a tsu gbagbala ta adanshi'i. Reve wo o'wo le babu ulinga.
²⁰ Amma aza a na o ocoi a mabantu ma sa'ani, ele da aza a na a tsu uwwa adanshi, a usu yi, avu a yuwan ulinga na ayi. Za ro tsu matsan ta mata'atsu mata'atsu, za ro kupotali-utali, za ro gba ukpaku ukpaku."

Uzuwata u fitila

(Luk. 8:16-18)

²¹ Avu Yesu ece le, "A tsu tawaq ta na fitila adama a na qa kpato yi na aasa'atsu, ko a zuwa yi a mbungulu? E eelele a da a tsu zuwa yi, adama u ca ekan shi? ²² Ili i na i ri usokowu suru a ta kpatu'wa yi, waru babu ili i na yaq dana upa'un u na o utaq yi a alanga shi. ²³ Za na ri na atsuwu, wu uwwa."

²⁴ Avu u damma le, "I yuwan ugbozu ni ili i na yaa uwusa. Na makundatsu ma na i kunzuyi na ayi da qa kunzuwa du, waru a ta dashi du. ²⁵ Za na ri ni ili, ayi da qa dashi, waru za na ri ni ili shi, wa'a na u ri na ayi a ta ushi yi i da."

Iroci yi cu'un na yu utai

²⁶ Avu Yesu damma le, "Apa nda cine tsugono ts a Asula ts a ri: tsa vuma na

'yawai mazaza me icu'un.
 27 Nu u lantsa na ayin ko
 u yuwan ulinga nu urana,
 mantsa suru icu'un oo utusə
 a yuwusan mgbain, ko na wo
 o'woi u reve cine aa yuwusan
 mgbain shi. 28 Ida i tsu zuwa
 tə ili i na ə cu'wəin i 'yon
 mgbain, akunku a da a tsu
 fara kungwa, avu ə təwə
 a yuwan əgəzə a ca icu'un
 i sa'ani. 29 Mantsa ma na
 ishina i kutsai, avu u gasa le."

Iroci yi icu'un i na i la'ai ukalamu

(Mat. 13:31-34; Luk. 13:18-19)

30 Avu Yesu reme a dansa,
 "Nə nye tsaa gura kurato
 tsugono tsə Asula? Ko ni iroci
 yi ili i ne a gura cuduwa yi?
 31 Oroci e isu'wan i uri, əyi
 da cu'un na la'ai ukalamu
 na ə tsu cu'wən e ida. 32 Ko
 tsundolo, nə ə cu'wən yi, nu
 u yuwan mgbain, u tsu la'a
 tə olopu a na a buwai, u tsu
 yuwan tə eten a gbagbain na
 nnunu n tsu təwə n tele de."

33 Iroci ya abundə oroci o
 ndolo a da u yuwaan le adan-
 shi ə Asula, ununa aa gura
 reve. 34 U damma le ili i ro shi,
 she obolo ni iroci, amma ə
 mbəngə, avu u cuduwa ojoro
 ə yi ili i na u dansaa nle suru.

Yesu isawaton tə upepu
 (Mat. 8:23-27; Luk. 8:22-
 25)

35-36 O urana u ndolo nu
 ulivu, Yesu no ojoro ə yi shi
 tə a wantsun ə nge'en m Mala
 mə Galili. Reve u damma le,
 "Təwəi tsu 'yawai ne upasu
 u ndede." Avu antsun o ro
 o toni yi. Reve Yesu kərə a

tyo o ukosu u wantsun reve
 u reme nlavu. U dəna tə ni
 ili i na u zuwai aaci. 37-38 A
 jima lon shi, avu upepu u
 kebe de ə təwə. Avu upepu'u
 u yuwusan mini ikedu ikedu,
 hali wantsu'un u ciga u shi-
 wan nə mini. Avu ojoro ə
 yi a uwua wovon lon, reve
 ə 'yawə a jisan yi. Reve a
 damma, "Manlu, u ələ wu a
 na tsaa liña shi?"

39 Avu u 'yon, u əra up-
 epu'u, u damma mala'a, "Von
 ne." Avu upepu'u u von
 ubatə wo o'wo kwin. 40 Avu
 u damma le, "Nye i zuwai yi
 da'wain tsunda, hali n gogo
 koto i ca mu okolo ə du shi?"

41 Avu wovon u tsurə le
 lon, əvu a dammulai, "Cu'un
 vuma ne da tsunda'a, hali nu
 upepu fo u tsu yuwan tə ili i
 na u dammai?"

*Yesu yuwaan tə vuma vo
 otoni a lima opocino*

(Mat. 8:28-34; Luk. 8:26-
 39)

5

1 Avu Yesu no ojoro ə yi a
 pasa ə 'yawə upasu u mala
 u ndede, ejege a lyuci na ə
 tsu de Garasa. 2 Ayi ə motaqə
 pe ətsumə a wantsu'un, əvu
 vuma za na ri no otoni ə limə
 u ga'ashin nə əyi. 3 Ason a
 da batə ə nden mə yi. Babu
 za na ri nu ucira u na waa
 gura nlə yi, ko na akani. 4 A
 tsu nlə yi tə ana ne ekere na
 akani, amma u tsu kakasa le
 tə. Babu za na ri nu ucira u na
 waa gura golobo yi. 5 Usana
 nu ulivu u tsu dəna tə a agadi
 ətsumə a ason a na a yuwait

a atali. Reve u dənə a yisaali, nə wu padī aciyayi.

⁶ Ana u cinkayai Yesu alanga, avu u suma ni iladi a təwə, avu u kingyo a məkəkən mə yi. ⁷⁻⁸ Avu Yesu damma otoni a lima'ə, "Lyawa vuma ndolo." Daða u 6oshoi nə yisaali a dansa, "Te da imini ya wu nə amu, Yesu Mawun mə Asulə? Kucina nə Asulə, vaa ca mu ətsumalima shi."

⁹ Avu we ece yi, "Cine tsa da aala a wu?"

Avu u usu, "Aala a va a da Obolo adama a na tsu tə abunda." ¹⁰ Avu u pati Yesu lon adama u lyawa le e ida'a.

¹¹ Ubata u na a dənai, ngurusumu n dənə tə lo nə abunda, a zamishi ilyalya zalə va agadi. ¹² Avu otoni a lima'ə a pati yi, a damma, "Gbara tsu a 'yawə ətsuma a ngurusumu, adama tsu uwa pe ətsuma e le." ¹³ Avu gba u usu le. Avu otoni a lima'ə o utə a uwa ətsuma a ngurusumu. Aza a dənai lo suru, avu a suma a 'yawə a mala. Avu a riya pe, avu a kuwa pe. Abunda e le a ta rawa ukpukupu ure (2,000).

¹⁴ Reve aza a na a dənai a aguba a ngurusumu'u, avu a suma, avu a 'yawə a ca alabari a lyuci nə mulyuci. Avu ama a təwə e ene ili i na i farai. ¹⁵ Ana a təwai ubata wə Yesu, avu a cina lə vuma na dənai no otoni a lima'ə nden ubata wə yi, u'otowu ni itana nu ugbozu wə yi. Reve a

uwua wovon. ¹⁶ Aza a na e ene i ne esu e le, avu a damma ili i na i cinai za vo otoni a lima'ə nə ngurusumu. ¹⁷ Avu e teme a patishi Yesu u lyawaa le ida i le.

¹⁸ Mantsa ma na Yesu dənai a uwusa a wantsun, avu za na dənai no otoni a lima'ə u pati yi ankuri, u lyawa yi u 'yawə obolo nə ayi.

¹⁹ Amma u 'yuwan tə, avu u damma yi, "'Yawə o u'wa u du, vu 'yawə bata a n'utsa ma wu waru, vu ca le alabari e ili i na a Asulə a yuwaan nuwu."

²⁰ Avu u kərə a casu alabari upasu wi ida wa Dikafoli*, ili i sa'ani i na Yesu yuwaan niyi. Ama suru a yuwan tə asalama ni ili i ndolo.

Jayiru 'yawə tə ubata wa Yesu
(Mat. 9:18-26; Luk. 8:40-56)

²¹ Mantsa ma na Yesu kəmbəi a 'yawə upasu u ndede, avu ama o boloto abunda ubata wə yi, ayi lo zuzu nə mala'ə. ²² Atsuma a azagbagbain a aa'isə'ə, za na a tsu de Jayiru, u təwə tə we ene yi. Avu u kingyo a məkəkən mə yi, ²³ a patishi yi lon, adansa, "Usheli u ke'en u və u ciga məkuwəqə. N ciga tə vu təwə vu kuruwə yi ukere, adama u kəmbə gbaga."

²⁴ Reve u 'yawə obolo nə ayi, reve ama a abunda o toni yi a gbagbalasa yi.

Ka na oo ocosu mpasa

²⁵ Atsuma o obolo'o, ka ro na yuwain a'wan kupa ne ejere o ocosu mpasa shi tə pe.

* **5:20** Dikafoli urevu wə yi, ayi da Mulyuci Kupa.

26 Wu uwua tà awuya lon e ekere à aza à aguma, waru wu una tà ili i na u ri nà ayi suru, amma u jebe yi shi, she ili i na i 'yawai elime. 27 Ana wu uwai adama e Yesu, à vu u tàwà nu ucinà wa yi atsumaà o obolo'o, à vu u ju'wàn utugu wà yi. 28 U jiyan tà o ookolo à yi, "Nà n ju'wàn utugu wà yi goon, n tà kàmàbà gbaga."

29 Babu usan wocosu wu mpasa mà yi n lyawai, à vu u reve u tsurà tà lafiya lipu và yi. 30 À vu Yesu reveshi ucira wu utà tà à lipu và yi. Dada u vadala*t* atsumaà o obolo'o, à vu we ece, "Zane da ju'wàn numu utugu?"

31 Reve ojoro à yi à usu yi, "Ve ene obolo a gbagbalasa wu, à vu ve ece, 'Zane da ju'wàn nuwu utugu?'"

32 À vu u kàràa a vadala*s* adama we ene za na yuwain ulinga u ndolo. 33 À vu ka'a, ana u revei ili i na i yuwan niyi, à vu u tàwà u kingyo à màkàkàn mà yi nà wovon nà meje'en mà lipu. À vu u damma yi amayun suru. 34 À vu u damma yi, "Usheli, ucawu wo okolo à wu u kàmàbàto wu tà gbaga. Wala nà màzàngàa, babu ubanakun."

Yesu 'yasain usheli wa Jayiru

35 Ayi pe atsumaà a adanshi, à vu ozo o ro à tàwà de o u'wa wu zaghain và aa'isà a damma, "Usheli wà wu u kuwa tà. Cine vaa damaton yi waru?"

36 Agba Yesu polo atsuvu e ili i na aa dansa shi.

À vu u damma zaghain, "She vu uwua wovon wan, vu ca okolo goon." 37 U lyawa nanza toni yi shi, she Bituru, nà Yakubu, nà Yahaya mawun mà qànawu ma Yakubu. 38 Ana a rawai o u'wa'a, à vu wu uwua a yuwusan elemu, e mesun, a yisaali babu ukotu. 39 Ana u uwai, à vu u damma le, "Nye i zuwai i ri a yisaali babu ukotu? Usheli'i u ri ukwà shi, nlavu n da waa yuwusan."

40 À vu a yuwaan yi izo'oshi yu ulamu. Ana wu utaqà nle a alanga suru, à vu u tara nshawu mu usheli'i obolo no ojoro à yi, aza a na à danai obolo nà ayi, a uwa ubata u na mawu'un u danai. 41 À vu u reme ukere wà yi, u damma yi, "Talita kumi." Ili i na waa dansa da nda, "Mesheli, n ta dansaa wu, 'yon."

42 Babu usan à vu usheli'i u 'yoshin, u fara mmalu. A'wan à yi kupa ne ejere a da à danai. À vu a uwa asalama abunda. 43 À vu u rono le atsuvu lon, she a damma nanza wan. À vu u damma le waru a ca usheli'i ilyalya.

*A 'yuwan tà Yesu a lyuci le
(Mat. 13:53-58; Luk. 4:16-30)*

6

1 Yesu lyawa tà de, à vu u kàmàbà Nazara lyuci le. À vu ojoro à yi o toni yi. 2 Ana urana wa Ashibi u rawai, à vu u teme uritosu à aa'isà.^f Ama a na a uwua niyi o uritosu, à vu a yuwan asalama, adansa, "Te da vuma nda tsurai ili i nda suru? Cu'un vu

urevu ne da a ca niyi tsunda? Kalyuwā cu'un vu ulinga wa asalama u na waa yuwusan.³ Ayi nda, ayi da za vu ushe'en ndolo shi, mawun ma Meri, zakpara va Yakubu, obolo nā Isuhu, nā Yahuza nā Simo shi? Azā a yi e esheli pa da a ri obolo nā tsu shi?" Dada a 'yuwan niyi.

⁴ Avu u damma le, "A tsu 'yuwan vumavasula ubatā u ro shi, she a lyuci le obolo nā azā a yi, nu u'wa u le." ⁵ U gura yuwan ulinga wa asalama a lyuci le shi. Ke'en da u kuruwayi azā o ubanakun ukere, avu u kambato le gbaga.

⁶ U yuwan tā asalama lon, ana a kudai a ca okolo.

*Yesu lyungu tā Kupanejere
(Mat. 10:5-15; Luk. 9:1-6)*

Avu u kandaruwā a 'yawa a mulyuci a yuwusan urocosu. ⁷ Avu u de Kupanejere t u lyungu le ama e re re. U ca le tā ucira e ekere o otoni a limā. ⁸ Avu u damma le, "She i tara ili i ro a mmalu n du wan, she adanga. She i tara opopofu wan, ko tsan, ko ikebe o osonu a du wan. ⁹ Ioto atan, amma she i tara atugu o ro wan." ¹⁰ Avu u dammisale, "Ni i rawa ubatā u na a ushi ndu, yi isawan pe o u'wa'a she mantsa ma na yaa lyawa lyuci ndolo. ¹¹ Agba ni i rawa a lyuci na a usu ndu shi, ko a uwua du shi, i lyawa yi, avu i kakala mabutā ma ana mā du. U to o'wo iroci i na yoo

roco ama a lyuci'i a yuwan mejege shi."^{*}

¹² Avu a kara a yuwusan alajiya, a dansaa ama a vadala t ubatā wā Asula, a lyawa unusu u le. ¹³ O utaq tā otoni a limā nā abundā, avu a putala azā o ubanakun mani'in, avu a tsurā lafiya.

Ukwā wa Yahaya za vu Urumbusu

(Mat. 14:1-12; Luk. 9:7-9)

¹⁴ Ana Mogono Hiridut uwmai alabari e Yesu, adama a na aala e Yesu o'wo tā urevu batā suru. Avu ozo o ro a damma, "A 'yasān tā Yahaya za vu Urumbusu. Dada u tsurai ucira u na waa yuwusan ulinga wa asalama."[†]

¹⁵ Ozo o ro gba a damma, "Iliya da."

Ozo o ro a damma, "Ayi vumavasula ro da, oroci a amasula o ufaru."

¹⁶ Ana Hiridu uwmai ne, avu u damma, "Yahaya za vu Urumbusu da, za na n zuwai o kodoi aaci a yi, amma a 'yasān yi tā." ¹⁷ U damma tā ne adama a na ayi na aciyayi u lyungu tā de e reme yi. Avu waru u zuwa a nlā yi, adama a ka na a tsu de Hiridiya ka vawun vā yi Filibu, za na u usai. ¹⁸ Adama a na Yahaya dānā tā a dansaa yi, "U ri ulobonu vu zuwa ka vawun vā wu shi."

¹⁹ Avu Hiridiya zuwa yi o ookolo a yi, hali u shi u ciga woo una yi. Agba u tsurā ure

* **6:11** A mantsa mo ndolo, nā vuma zākatsa mābutā mā atugu ko wu kāla mābutā ma ana mā yi, ure u ro u da u na woo roco wu kasa tā aciyayi na ama a lyuci ndolo.

u na wu una yi shi. ²⁰ Adama a na mogono'o wu uwuwa tā wovon wa Yahaya, adama a na u reve tā vuma va akiza da. Mantsa ma na wu uwuwa niyi, ookolo a yi a tsu dānā nden shi, suru nā ne u tsu ciga tā wu uwuwa yi.

²¹ Amma o ukosu, Hiridiya tsurā tā ure u ro. Ana urana u na a matsain mogono'o u kāndāruwai, u banu tā ngono, nā nan yali a gbagbain, na azagbain o upasu wā Galili əbuki. ²² Ana usheli wā Hiridiya u uwa u je'ein, əvu mogono'o na aza a na u banuyi a yuwan mazāngā. Avu u damma usheli'i, "Pati ili i na vu cigai suru, n ta ca wu." ²³ U kucinaa yi tā, u damma, "Ili i na vu pati numu suru, n ta ca wu. Ko ubatsalai u tsugono tsā vā tsa da vu cigai, n ta ca wu."

²⁴ Avu wu utā we ece mma vā yi, "Nye maa pati?" Avu u usu yi, "Pati aaci a Yahaya za vu Urumbusu." ²⁵ Babu usan, əvu u kāmbā o ukobu u mogono, u pati yi u damma, "Gogogo, n ciga tā vu ca mu aaci a Yahaya za vu Urumbusu a mapara."

²⁶ Avu ətsumā o mogono a lāngā lon, amma adama a akucunu a na u yuwin elime a ama, u ri n cine waa yuwan u putsa yi shi. ²⁷ Lo da u lyunguyi agbashi a yi, u damma o kodoo yi aaci a Yahaya a tāwāqā. A kārā tā o kodo aaci a yi o u'wa wa ali. ²⁸ Reve u tāwāqā na aaci'i a mapara, u ca usheli'i. Mawun ma ka gba, u ca mma vā yi.

²⁹ Mantsa ma na ojoro a Yahaya a uwai alabari o ndolo, əvu a tāwāqā a tara lipu vā yi, a 'yāwāqā a cido yi.

Yesu lyuwato tā ama uk-pakukupa uton

(Mat. 14:13-21; Luk. 9:10-17; Yah. 6:1-14)

³⁰ Ana ojoro e Yesu a kāmbāi ubātā wā yi, reve a damma yi ili i na a yuwin suru, ni ili i na o ritoi. ³¹ Ama nā əbundā a tāwusā nā a kāmbī, əyi no ojoro a yi a tsurā mantsa ma na aa lyuwa ilyalya shi. Avu u damma le, "Tāwāi, tsu 'yāwai ubātā u na ama a ri shi, yi ivuwan." ³² Avu a kārā a uwa a wantsun a 'yāwāqā ubātā u na ama a ri shi, ele goon.

³³ Ana obolo a ama a na a tāwāi bātā bātā e ene nle a mākāraqā e reve le tā, əvu a suma a 'yāwāqā upasu u ndede kafu ele a rawa de. ³⁴ Ana u rawai de, əvu we ene obolo a ama lon. Avu we ene le iliyali, adama a na a dānā tā she damma ikyon i na i ri nā za va aguba shi. Avu u teme o rocosu ili nā əbundā.

³⁵ Ana urana u kotoi, əvu ojoro a yi a tāwāqā ubātā wā yi. Avu a damma yi, "Ubātā u nda gba ama pa shi, waru urana u da nda u kotoi. ³⁶ Damma le a kārā a 'yāwāqā a mulyuci n wawa'a n na n ri lo zuzu, a tsulaa aciyele ilyalya i na aa lyuwa."

³⁷ Avu u usu le, "Yāwāi i ca le ilyalya i na aa lyuwa."

Avu a usu yi, "Tsu 'yāwāqā tsu una ikebe i na i rawai

ikebe[†] yu ulivu ukpakure (200) e ilyalya, (avu tsu ca le a lyuwa?"

³⁸ Əvu we ece le, "Opopofu a yan a da du? 'Yawai i kalyuwə."

Ana a 'yawai a kalyuwai, əvu a damma, "Ozo o ton a da, na mugula n re."

³⁹ Əvu u damma le suru ko zane da dənu a anlyo o utənu obolo obolo. ⁴⁰ Ne da a dənai ozo o ro kupoton-uton, ozo o ro ukpaku ukpaku. ⁴¹ Ana u tarai opopofu o to'on na mugula n re'e, əvu u 'yasən aaci zuva, əvu u godyoo Əsulə. Ana u bubusai opopofu na mugula'a, reve u ca ojoro a yi, e ne'eshen ama. E ne'eshen le tə opopofu na mugula n ndolo suru. ⁴² Suru nle a lyuwa tə a cuwan. ⁴³ Əvu ojoro a yi o boloto asaka kupa ne ejere, asaka o opopofu na mugula n na m buwai. ⁴⁴ Ama a na a lyuwai ilyalya i ndolo ali ukpakukupa uton (5,000) u da.

*Yesu a mmalu zuva mini
(Mat. 14:22-33; Yah. 6:15-21)*

⁴⁵ Əvu u zuwushi ojoro a yi a uwa a wantsun a fara pasaa yi a 'yawə a lyuci va Besaida, kafu u lyawa obolo'o. ⁴⁶ Ana u lyawa nle, əvu u kumba a aagadi, adama u 'yawə u yuwan avasa.

⁴⁷ Ana ulivu u yuwin, wantsun gba e memere ma mala, Yesu gba ayi de a aagadi ayi a nde'en. ⁴⁸ Reve we ene

le e melen na wantsu'un a mala, adama a na upepu u ta damatosun le. Mantsa ma na nton n tsu saala na wasasa, əvu u kərə a 'yawə ye'e le a mmalu a mala. U yuwan ta she damma u ta kərə le, ⁴⁹ amma ana e ene niyi a mmalu a mini, əvu a jiyan she damma yimodi i da. Əvu o oruwo, ⁵⁰ adama a na wo o'woi suru nle e ene yi tə, əvu a da'wan.

Lo da u yuwaan nle adan-shi, "Guzai okolo a du, əmu da. She yu uwua wovon wan." ⁵¹ Əvu u uwa a wantsun ne élə, dədə upepu u voyin. Əvu e reme asalamalə, ⁵² adama a na hali n gogo koto a ri nu urevu wu ulyuwatosu wu ukpakukupa uto'on (5,000) shi. Adama a na okolo e le a dənə ta ugbawu.

*Yesu kambato tə vuma va Janisara gbaga
(Mat. 14:34-36)*

⁵³ Ana a pasai, a rawai e ida ya Janisara, əvu a nlə wantsu'un. ⁵⁴ Nə motəqə me le a wantsun, əvu ama e reve yi. ⁵⁵ Əvu a suma bətə suru a tarasa aza o ubanakun a avalu a təwusaq yi ko te da a uwai u ri. ⁵⁶ Ubətə u na u uwai suru, a lyuci gbain na mulyuci'i na akapi a bətə, a tsu zuwaa yi tə aza o ubanakun o u'uwaita we eden. Əvu, a pati yi u lyawa le a ju'wən nge'en mu utugu ma yi. Aza a na a ju'wən niyi suru a tsurə tə lafiya.

[†] 6:37 Danshi na a yuwayin ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da "dinari ukpakure (200)." Kalyuwə Ucuduwu wi "Ikebe."

Uritosu wu nkaya
(Mat. 15:1-9)

7

¹ Afarishi o ro obolo na munlu n Wilaq n ro o utaq ta Urishelima reve o boloto ubata wa Yesu. ² E ene ta ojoro a yi a alya e ilyalya ne ekere babu sa'a o ure u na wu ntsayi shi.

³ Afarishi na akapi a aza a Isra'ila a ta yuwusan cine nkaya n dammai wu ntsaa ta a yuwan. A tsu sa'a ta ekere e le ulobonu. ⁴ A tsu 'yuwan ta a lyuwa ilyalya e eden she na a sa'a ekere. Ili na abunda i ta lo, tsaq wuza'u wu nden, na munda obolo na asa'atsu.

⁵ Adama a na a tsu sa'a ta ulobonu, ana e enei ojoro a yi a alya tsundolo, reve e ece yi, "Nye i zuwai ojoro a wu a kurusu ili i na yi ntsayi shi? Tsu cina le ta a alya babu a sa'a ekere."

⁶ Avu u damma le, "Aza e ikpa'a! Wo o'wo ta unata na Ishaya yuwain adanshi a Asula a aci a du. Ununa a danai, 'Ama a nda a ta casu mu tsugbain a na le goon, okolo e le gba alanga a da a ri na amu."

⁷ Aganda a na aa yuwusaan mu ili ya qbulu i da shi. Ili i na oo ritosu ili i ro i da shi, agba uritosu wa ama u da." [◊]

⁸ "Yi icina ta na wilq wa Asula, avu i toni uritosu wa ama."

⁹ Avu u damma le, "Yi icina ta ni ili i na Asula a dammai, avu i toni uritosu

u du. ¹⁰ Adama a na Musa† dammai, 'Vu ca dada na mma va wu tsugbain. Waru za na isulai dada ko mma va yi, a ciga a 'yuwan o una yi.' [◊] ¹¹ Amma uritosu u du u damma ta ili i sa'ani i da vuma damma dada ko mma va yi, ili i na n shi a ca du n ca ta de Asula. ¹² I putsa yi ta na waa kamba dada ko mma va yi ni ili i ro. ¹³ Ne da i tsu yuwan, avu i kambato adanshi a Asula pere, adama o uritosu u du, ili i na abunda icu'un i ndolo i da i tsu yuwan."

Ili i na i tsu lungusa vuma
(Mat. 15:10-20)

¹⁴ Avu u dewishe obolo'o, avu u dammis le, "I zuwa atsuvu suru ndu yu uwua ili i na maa damma. ¹⁵ Ili i na i tsu uwa atsuma a vuma ayi da u tsu lungusa wuma wa yi shi, she ili i na i tsu utaq o okolo, ayi da u tsu lungusa yi. ¹⁶ [Za na ri na atsuvu, wu uwua.]"

¹⁷ Ana wu kasai no obolo'o, avu u uwa o u'wa. Avu ojoro e ece yi ili i na iroci'i waa dansa. ¹⁸ Avu u usu le, "Adu fo i reve ili i na iroci'i waa dansa shi? Adu fo i reve shi, ko nye da i uwai a atsuma a vuma, u tsu lungusa yi shi? ¹⁹ Adama a na u uwa o okolo a yi shi, amma u uwa ta a qatsuma a yi, ne da waru woo utaq?" Ne da Yesu yuwain u kambatoi ilyalya suru ulobonu adama a alya.

²⁰ Avu waru u damma, "Ili i na yoo utusa ubata u vuma, ayi da u tsu lungusa

◊ 7:7 Isha. 29:13. ◊ 7:10 Mta. 20:12; Mta. 21:17; N.Gn. 20:9; U.WI. 5:16.

yi. ²¹ Adama a na pe da, pe o okolo a vuma da icu'un i nda yo utusa: majiyan me iwuya, tsipere, nã wivu, nã mona ma ama, ²² nu uforondo, ni iwuya, nã wulumu, nu unusu icu'un icu'un, nã tsurala, ne open, na aci o ubgamu nã tsulo. ²³ Iwuya i pe o okolo a vuma a da a tsu uta, avu a zuwa yi wo o'wo ili yi idaba e ekere a Asula.”

*Ucawu wo okolo a ka a
Meheleni*
(Mat. 15:21-28)

²⁴ Diga lo avu u kambã a 'yawã a mbangã ma Taya nã Sida. Avu u uwa o'u'wa u ro, u ciga nanza reve shi, amma u ri n soko aciyayi shi. ²⁵ Ka na mawun mã yi, usheli u wa'a u dñai no otoni a limã, ana wu uwai alabari e Yesu, avu u tawã u kingyo a makan mã yi. ²⁶ Ka'a gba Meheleni ma da, ubatã u na wu utai gba Basurofiniki da. Avu u pati Yesu utaq otoni a limã a na a uwai atsumã a mawun mã yi. ²⁷ Avu u usu ka'a, “Lyawa tsu fara lyuwato muwun mu'wa. U ri ulobonu a tara ilyalya i muwun avu a variya musan shi.”

²⁸ Amma u usu yi ta, u damma, “Ne da u ri Zagbain, agba ko musan n tsu lyuwa ta akapi e ilyalya i muwun.”

²⁹ Avu u damma yi, “Adama a adanshi a wu, wala a kambã o u'wa, otoni a limã a lyawa ta mawun mã wu.”

³⁰ Avu u kambã o u'wa, avu u cina mawun mã yi nven a

aavalu. Cina otoni a limã a a lyawa yi.

*Yesu kambato ta agulani
gbaga*

³¹ Avu u lyawa mbangã ma Taya, u toni a 'yawã Sida a 'yawã a Mala mã Galili, ni ida i na a tsu de Dikafoli.* ³² Ama o ro a tawã yi ta nã vuma na dñai aagulani waru nu usan u da u tsu gura damma, avu a pati Yesu ankuri u kuruwa vuma'a ukere. ³³ Avu Yesu tara yi a 'yawã ubatã u na ama a dñai shi, avu u zuwa akatsu a yi a atsuvu a vuma'a, u tsuwan matsan mã yi, avu u ju'wan eelentsu a vuma'a. ³⁴ Avu Yesu kalyuwã zuva no okolo a ta, avu u damma yi, “Ifata!” adansa, “Kpatu'wa!”

³⁵ Avu u kpatu'wa atsuvu a yi. Ili i na i shi yi nlai ee-lentsu a yi, u bãda. Avu u yuwan adanshi mejege. ³⁶ U damma le ta she a damma ama wan, amma she ili i na i lyuwai elime a casu alabari a yi. ³⁷ Avu a yuwan asalama Ion, a damma, “Kalyuwã cine u yuwin ili'i suru mejege. Hali u gura zuwa agulani a uwwa. Aza a na a tsu gura yuwan adanshi shi, a yuwan adanshi.”

Yesu lyuwato ta ama uk-pakukupa unashi
(Mat. 15:32-39)

8

¹ A mantsa mo ndolo, obolo a ama o ro o boloto ta abunda, agba a ri ni ilyalya i na aa lyuwa shi. Avu Yesu de ojoro

* **7:31** Dikafoli urevu wa yi, ayi da Mulyuci Kupa.

aq yi, qvu u damma le, ² “N te eneshe obolo a ama nda'a iliyali, adama a na o to obolo na mu hali rana ta'atsu, agba a ri ni ilyalya i na aa lyuwa shi. ³ Waru na n damma le a tyo o u'wa na ambulu, aa gura rawa o u'wa shi, ozo o ro da nda gba o utai alanga.”

⁴ Avu ojoro a yi a usu yi, a damma, “Ubata u nda ogozo a da, te da gba tsaa gura tsura ilyalya i na tsaa gura lyuwato ama a abunda a nda?”

⁵ Avu we ece le, “Opopofu a yan a da fu?”

Avu a damma, “Aza e cindere.”

⁶ Avu u zuwa ama'a a danu e ida. Ana u tarai opopofu e cindere o ndolo, avu u godyoo Asula, avu u bubusa, u casu ojoro a yi a 'yawaa obolo a ama'a. Avu a 'yawusaa le. ⁷ A danq taa na mugula n keke'en wa'a. Ana u godyoyi Asula, avu u damma a 'yawaa le. ⁸⁻⁹ Ama ukpukukupa unashi (4,000) u da a shi o bolotoi, avu gba a lyuwa ilyalya hali a cuwan. Reve ojoro o boloto akapi a na a buwai reve o shiton asaka e cindere. Avu u damma le a tyo o u'wa. ¹⁰ A jima shi, fada u uwai a wantsun no ojoro a yi a tyo Dalmanuta.

Afarishi a zami ta ili ya asalama

(Mat. 16:1-4)

¹¹ Afarishi a tawa e teme mawasan na ayi, a ta zama u roco le iroci de zuva, adama a lyungwa yi. ¹² Avu wi ivuwan ogbolo a ruhu va yi, u damma, “Nye i zuwai ama

o gogo a ri e izami yi iroci? Amayun a da n damma ndu, babu iroci i na oo roco ama o gogo.”

¹³ Avu u lyawa le lo, qvu u kambaa a wantsun u pasa a 'yawaa a mbangaa n ndede.

Wolilo wa Afarishi na aza a Hiridu

(Mat. 16:5-12)

¹⁴ Reve e reme mmalu agba e icina ta a na a tawa no opopofu, ili i na i ri lo le pe a wantsu'un u la'a za ta shi. ¹⁵ Avu u damma le, “I yuwan ugbozu na wolilo wa Afarishi na aza a Hiridu.”

¹⁶ Avu a dammulai, “U damma ta ne ana wo o'woi tsu ri no opopofu shi.”

¹⁷ Yesu gba u reve ta ili i na a dammulai, avu we ece le, “Nye i zuwai i dammai i ri no opopofu shi? Koto ye ene ko i reve shi? ¹⁸ I ta ne esu, amma yee ene shi. I ta na atsu, amma yaa uwwa shi. ¹⁹ Waru i cuwan ana m bubusai opopofu o ton, avu n ne'eshen ama ukpukukupa uton shi? Akapi gba asaka a yan a da i bolotoi?”

Avu a usu, “Kupa ne ejere.”

²⁰ Dada we ece nle, “Ana m bubusai ama opopofu e cindere, akapi a asaka a yan a da a buwai ana i bolotoi?”

Reve a usu yi “Aza e cindere a da.”

²¹ Dada we ece nle, “Hali n gogo koto i reve ili i na maa dansaa du shi?”

Yesu kpatu'wa ta irumba esu

²² Avu a rawa a lyuci va Besaida. Reve ama a tawa Yesu ni irumba, avu a pati

yi u ju'wən yi. ²³ Əvu u reme ukere wə yi, wu utaq yi ə mbaŋga n lyuci. Reve u tsuwəqan yi matsu e esu, waru u kuruwə yi ukere, əvu we ece yi, "Vu gura tə ene ili i ro?"

²⁴ Əvu irumba'q u 'yasan urewesu, əvu u usu, "N te eneshe ama. Amma oroci a danga a da mee eneshe le a agar'a."

²⁵ Əvu u zuwisa yi ukere o urewesu. Əvu irumba i kpatu'wə esu yi we ene ili suru mejege. ²⁶ Əvu Yesu damma yi u wala ə tyo o u'wa, waru u damma yi tə, "She vu uwa a malyuci mo ndolo wan."

Bituru yuwan tə adanshi adama e Yesu
(Mat. 16:13-20; Luk. 9:18-21)

²⁷ Yesu 'yon tə no ojoro a yi, u uwa mulyuci n Kasariya Filibi. Əvu we ece ojoro a yi, "Zane da ama aa dansa n ri?"

²⁸ Əvu ə usu yi, "Yahaya za vu Urumbusu, ozo o ro gba a damma, Iliya, ozo o ro gba a damma vu utə tə ətsumə a amasula."

²⁹ Əvu we ece le, "Amma ədu gba, zane da yaa dansa n ri?"

Əvu Bituru usu yi, "Əvu da Kristi'it Zamawawa."†

³⁰ Əvu u rono le atsuwu she a damma nanza wan.

Yesu yuwsan tə adanshi adama o ukwa wə yi
(Mat. 16:21-28; Luk. 9:22-27)

³¹ Əvu u teme o ritosu le, a dansa, "Əmu Mawun ma Vuma n to sowo ətsumalimə

lon. Waru azagbain, nə nan ganu a gbagbain, nə munlu n Wilə a ta 'yuwan mu, hali o una mu. Agba na a yuwan rana ta'atsu, n tə 'yon wuma." ³² A alanga eteshe a da u damma nle adanshi o ndolo. Əvu Bituru de yi ə tyo a nge'en, u teme a yuwusaan yi nləngi. ³³ Amma ana Yesu vadai, we enei ojoro a yi, əvu u bara Bituru, u damma, "Vu yuwan alanga nə əmu, əvu Male! Vaa yuwusan avasa adama a na ili ya Əsula yaa shiwan shi, she ili ya ama."

³⁴ Əvu u de obolo'o obolo no ojoro a yi, u damma le, "Za na cigai u toni mu, she nu u 'yuwan aciyayi suru suru, nu u ciga u 'yuwan u tara akpata ə yi, əvu u toni mu.

³⁵ Za na ri ada a wuma wə yi, u ta lamba yi. Amma za na lambai wuma wə yi adama a və, adama a Alabari a Sa'ani waru, u tə tsurə yi.

³⁶ Nye i da vuma munai ko nu u tsurə uvadi u nda suru, əvu u lamba wuma wə yi?

³⁷ Nye waru vuma aa gura tsupa, əvu u wawa wuma wə yi? ³⁸ Nə za uwwa wono u və na alajiya ə və o uvadi i wuya wu ulambu wə əbulə u nda, Mawun ma Vuma fo u ta uwwa wono wə yi, nu u 'yawə ə makəkən ma Dada və yi nə nlingata mə Əsula."

9

¹ Əvu u lyuwa elime na adanshi, "Amayun da maa dansaa du, ozo o ro ə tə pa ubətə u nda na ee ene ukwa

shi, she ne e ene tsugono tsə
Asulə tsə tawə nu ucira.”

Lipu va Yesu vadalai
(Mat. 17:1-13; Luk. 9:28-36)

² Ana a yuwain rana tali, əvu Yesu tara Bituru, nə Yakubu, nə Yahaya, u 'yawato le a masasan mo uga'an, ele goon. Əvu oroci ə yi a vadala elime e le. ³ Itana ya yi i vadala yo o'wo u'uri puwu a madala, pa o uvadi u nda babu za na aa gura zaza'wə le ne. ⁴ Əvu e eneshi Iliyat nə Musa, a yuwusan adanshi nə Yesu.

⁵ Əvu Bituru cananaa yi unə, “Manlu, u lobono tə ana tsu ri pa. Tsu ta yuwan pa ogodo a ta'atsu, za tə za və wu, za tə za va Musa, za tə waru za va Iliya.” ⁶ U lamba tə ili i na waa damma, adama a na wu uwmai wovon lon.

⁷ Əvu eleshe ə tawə a kpato le nu ululu, əvu udyo wu uta de e eleshe'e, “Mawun ma na n cigai lon da nda, yu uwwa yi.” ⁸ Əvu ə jikə ə kanlashi, amma e ene waru za ro shi, Yesu da goon e enei obolo ne ele.

⁹ Ana ə cipai de a masasa'an, əvu u damma le, “She i damma nanza ili i na ye enei wan, she nə Mawun ma Vuma mo 'yon ətsuma o ukwə.”

¹⁰ A yuwan tə ili i na u damma nle a yuwan, amma a yuwusan tə adanshi'i goon le, “Nye i da waa dansa adama o u'yosun o ukwə u nda?”

¹¹ Əvu e ece yi, “Nye i zuwai munlu n Wilə n dammai nga

Iliya ta fara tawə elime ə Kristi Zamawawa?”

¹² Əvu u usu le, “Iliya da fara tawai, adama a na woo fobo ili suru. Nye i zuwai a danai, adama a Mawun ma Vuma, ‘U to sowo awuya icu'un icu'un, waru aa 'yuwan yi?’ ¹³ Amma n ta dansaa du, Iliya tawə tə de, a yuwaan yi tə cine a cigai, cine alabari ə yi ə ri udanu.”

Yesu kambəto tə mawun mo otoni ə limə gbaga
(Mat. 17:14-21; Luk. 9:37-43)

¹⁴ Ana ə kambəi ubatə u na ojoro ə yi ə ri, əvu e ene əabajini o obolo ukandaruwu ne ele. Munlu n Wilə waru n dənə tə a mawasan ne ele. ¹⁵ Nə menee mə Yesu, əvu obolo'o a yuwan asalama lon. Əvu o boso ni iladi ə tawə ubatə wə yi, a casasə yi.

¹⁶ Əvu we ece le, “Mawasan ma nə yaa yuwusan?”

¹⁷ Əvu za tə ətsuma o obolo'o u usu yi, “Manlu, mpa nda n tawə nuwu nə molobo mə və za na ri no otoni ə limə. Adama o ndolo u tsu gura yuwan adanshi shi. ¹⁸ Mantsa ma na otoni ə limə a kumba niyi suru, she na a vari yi e ida, unə wə yi a yuwusan apiva, u gagalai anga ə yi, əvu wo o'wo wudaruwu. Əvu m pati ojoro ə wu o lo otoni ə limə ə yi, əvu ə kudə.”

¹⁹ Əvu u usu le, “Ədu ama o gogo aza a na aa casu okolo shi. N jima tə nden nə ədu. Hali mantsa mə ne mənə dənə nə ədu a yuwusan ankuri nə ədu? Tawə numu nə əyi.”

²⁰ Avu ą t̄awaā yi na molobo'o. Ana otoni ą limā'a e enei Yesu, ąvu a varu molobo'o e ida babu usan̄, lipu v̄ yi e meje'en. Reve u riyā u d̄an̄a e igandalu, una w̄ yi o utus̄ apiva. ²¹ Avu Yesu ece dada v̄ yi, "Urana u ne ili i ndolo i cina niyi?"

Avu u damma, "Ayi a mawun. ²² U sowo t̄ a varusu yi a akina n̄ ą mini, adama wu una yi. Amma n̄ vaa gura yuwan ili i ro, ve ene tsu iliyali, vu kamba tsu."

²³ Avu u damma yi, "Na maa gura? Ili suru ili i na aa gura yuwan da e ekere a za na cayi okolo."

²⁴ Avu wu ut̄aq̄ udyo babu usan̄, "N ca t̄ okolo. Kamba mu n̄ d̄ashi ca okolo."

²⁵ Ana Yesu enei obolo a ama ą t̄awusā lo ubātā'a, ąvu ubara otoni ą limā, u damma, "Avu otoni ą limā a na a tsu putsaa na adanshi, n̄ damma wu t̄, vu kasa n̄ ąyi. She vu dashi toni yi wan."

²⁶ Ana otoni ą limā ą yi a saalai, ąvu a kpasu'wa yi e ida lon, lipu v̄ yi e meje'en, ąvu a kasa n̄ ąyi. Avu molobo'o wo o'wo ts̄a aakwakw̄a, hali wo o'wo ama n̄ abunda a damma, "U kuw̄a t̄a." ²⁷ Avu Yesu reme ukere w̄ yi u 'yas̄an̄ yi, ąvu u 'yon mishin.

²⁸ Ana u uwai o u'wa, ąvu ojoro ą yi e ece yi usokowu, "Nye i zuwai tsu kudai, a na tsoo lo otoni ą limā o ndolo?"

²⁹ Avu u usu le, "Na avasa a da goon aa gura lo cu'un ndolo a alanga, babu ili i ro."*

Yesu yuwisan t̄a adanshi o ukwa wayi
(Mat. 17:22-23; Luk. 9:43-45)

³⁰ Avu ą 'yon lo, a uwa e ida yā Galili. U ciga nanza reve shi. ³¹ Adama a na u to ritosu ojoro ą yi, u ta dansaa le, "A ta ca Mawun ma Vuma e ekere a ama waru ą to una yi. N̄a o una yi, na a yuwan rana ta'atsu u t̄a 'yon."

³² Amma a gura reve adanshi'i shi, ąvu waru a uwuwsa wovon na ee ece yi.

Tsugbashi ts̄a abula

(Mat. 18:1-5; Luk. 9:46-48)

³³ Avu a rawa Kafarnahum. Ana u uwai o u'wa, ąvu we ece le, "Mawasan m̄a ne yaa yuwusan o ure?"

³⁴ Avu ą rungwa kpaku kpaku, adama a na a yuwan t̄a mawasan o ure za na o'wo zaghain atsum̄a e le. ³⁵ Avu u d̄an̄u, u de Kupanejere'e. Avu u damma le, "Za na cigai woo o'wo zaghain, u kamb̄a za vu ukosu, aagbashi a ama suru waru."

³⁶ Avu u shede mawun mo ro u zuwa yi e memere, ąvu u katala yi. Dada u damma nle, ³⁷ "Za na ushiyi mawun me ke'en cu'un nda adama a alat ą v̄a, ąmu da u ushiyi. Za na waru usu numu, ąmu da u ushiyi goon shi, amma za na lyungu numu da u ushiyi."

* **9:29** Akuci a aatagada o ro ą t̄a n̄a: "Amma avasa na akuli a da goon aa gura cu'un vi ili i nda."

Za na 'yuwan ntsu shi, za tsu da
(Luk. 9:49-50)

³⁸ *Avu Yahaya usu yi, "Manlu, tse ene tā nanza o utusāq̄ otoni q̄ limā na ala q̄ wu. Ātsu gba tsu putsa yi tā, adama a na u ri oo tono tsu shi."*

³⁹ Amma u damma tā, "She i putsa yi wan, adama a na za na gura yuwain ulinga wa asalama a ala q̄ vā, waa gura vadala u yuwan adanshi avama adama q̄ vā shi. ⁴⁰ Za na ri a tsurala nā tsu shi, za tsu da. ⁴¹ Amayun a da maa dansaa du, za na ca ndū mini i sowo adama q̄ vā, u tā tsurā iliyinkapa.

Re mariyaa atsumā o unusu
(Mat. 18:6-9; Luk. 17:1-2)

⁴² "Nā nanza aa zuwa atsumā q̄ muwun n̄ nda q̄ riya, u ta la'a q̄ nlāq̄ yi utali u yira q̄ yinlu yā yi, avu a vari yi a mala. ⁴³ Nu ukere wā wu waa zuwa wu, vu nusan, vu kodo yi. U ta la'aa wu, vu tsurā wuma babu ukere u ta ana vāq̄ tsurā ekere e re, avu vu uwa a akina.† ⁴⁴ [Ubātā u na azun q̄ tsu kuwa shi, waru akina q̄ tsu kimā shi.] ⁴⁵ Na anana q̄ wu aa zuwa wu vu yuwan unusu, vu kodo yi. U ta la'aa wu, vu tsurā wuma nā tsukutsuma, ana aa vari wu atsumā a akina na ana e re. ⁴⁶ [Ubātā u na azun q̄ ri n̄ kuwa shi, waru akina q̄ ri n̄ kimā shi.] ⁴⁷ Nā lyusu vā wu aa zuwa wu vu yuwan unusu, vu kongoro yi. U ta la'aa wu, vu uwa o tsugono

tsā Āsulā nā lyusu tā, ana aa vari wu atsumā a akina ne esu e re. ⁴⁸ Ubātā u na azun q̄ ri n̄ kuwa shi, waru akina q̄ ri n̄ kimā shi.

⁴⁹ "Na akina a da aa lyungwā ama suru, cine a tsu lapula ili na akpadī.

⁵⁰ "Akpadī q̄ tu ulobonu, amma nā q̄ lāngā, nā nye da vaa lapula yi?"

"I dānā na akpadī o okolo q̄ du, i yuwan nden n sa'ani."

Uritosu adama o lolo
(Mat. 19:1-12; Luk. 16:18)

10

¹ Yesu lyawa tā de, avu u kāmbā e idā ya Yahuda, waru nu upasu wā Urdu, ama nā q̄ abundā o boloto tā ubātā wā yi, avu u kārā o rocosu le ununā u tsu yuwusan.

² Avu Afarishi q̄ tāwā ubātā wā yi, reve e ece yi, "Unusu u da vuma lyawa ka vā yi?"

³ Avu we ece le, "Nye i da Musa damma ndū?"

⁴ Reve q̄ usu yi, "Musa damma tsu tā tsu ca ka aatagada a wukasu u lolo, avu a lyawa yi." ◊

⁵ Dada u usu nle, "Musa damma du tā ne, adama a na i ri na aciyogbamu. ⁶ Amma a mantsa ma na a yuwan uvadi ne da u danai shi. Amma ana a fara a yuwan, 'vali nā ka da a yuwan nle.' ◊

⁷ 'Adama o ndolo a da vuma aa lyawa dada vā yi nā mma vā yi, tsārā u suraa ka vā yi goon. ⁸ Ele ra o to o'wo ili i ta.' ◊ Ana wo o'woi a buwa ili i re shi, ⁹ adama o ndolo ili

◊ 10:4 U.WI. 24:1-4. ◊ 10:6 Ufr. 1:27; Ufr. 5:2. ◊ 10:8 Ufr. 2:24.

i na Əsulə o ɓoloi, she vuma kakasa wan.”

¹⁰ Əvu ana ə kəmbəi o u'wa dada ojoro ə yi e ece niyi ili i na u ritoi. ¹¹ Əvu u damma le, “Za na kakasai, reve u yuwisan lolo ro, tsipere tsa da waa yuwusan nə əyi. ¹² Waru nə ka lyawa vali və yi, əvu u yuwisan lolo ro, tsipere tsa da waa yuwusan.”

Yesu zuwaa tə muwun aba'un

(Mat. 19:13-15; Luk. 18:15-17)

¹³ A təwusaq yi tə nə muwun, tsara u ju'wan le. Reve ojoro ə yi a putsa le.

¹⁴ Amma ana Yesu enei ne, reve ətsumə ə ləngə yi. Əvu u damma le, “Lyawai muwun n keke'en n təwə ubaṭə u və, she i putsa le wan. Adama e icu'un i ndolo i da o foboi tsugono tsə Əsula.

¹⁵ “Amayun a da maa dansaa du, za na usuyi tsugono tsə Əsula cine muwun n ri shi, waa uwa ətsumə o tsugono tsə Əsula shi.” ¹⁶ Reve u shede le e ekere, əvu u zuwaa le aba'un.

Za vu utsuru

(Mat. 19:16-30; Luk. 18:18-30)

¹⁷ Ana u remei mmalu ə tyo Urishelima, dada nanza sumai elime e Yesu, əvu u kingyo. Əvu u damma, manlu mə əbula, “Nye da maa yuwan, tsəra n tsurə wuma u babu ukotu?”

¹⁸ Əvu Yesu usu yi, “Cine vee desu mu manlu mə əbula? Babu za və əbula, she Əsula goon. ¹⁹ Əvu na

aciyawu vu reve tə ili i na Əsulə a dammai a yuwan: ‘She vu una vuma nu ucigu wə wu wan, she vu yuwan wivu wan, she vu yuwan tsipere wan. She vu usu ili i na vu revei shi wan, waru she vu paala za ro wan. Vu ca dada nə mma və wu tsugbain.’ ” ◊

²⁰ Əvu u usu yi, “Manlu, ele ndolo suru n yuwusan le tə, əmu o molobo.”

²¹ Əvu Yesu kəlyuwə yi ni icigi. Əvu u damma yi, “Ili i tə i da vu lambai, 'yawə vu wina ili i na vu ri nə əyi suru, tsara vu ca alambi, adama vu tsurəuzuwa zuva. Nə vu yuwan nə əvu vu təwə vu toni mu.”

²² Ana wu uwai ne, əvu u lukutə urewesu, adama a na u ri ni ili əbunda.

²³ Əvu u vadala u kəlyuwə ojoro ə yi, əvu u damma le, “Ili yu usan i da za vu utsuru u tsurə u uwa ətsumə o tsugono tsə Əsula.”

²⁴ Əvu ojoro ə yi a uwa asalama, adama e ili i na u dammai. Əvu u dəshi dammisə, “Muwun n və, u ta yuwan usan za vu utsuru uwa o tsugono tsə Əsula.† ²⁵ U ta la'aa aarakumi ə pusulai nə vunu vu bele, ana za vu utsuru aa uwa o tsugono tsə Əsula.”

²⁶ Ana a uwai ne, əvu ə kərə a asalama, əvu a damma, “Nə wo o'wo za vu utsuru əə tsurə u uwa ətsumə o tsugono tsə Əsula shi, zane da aa la'a?”

²⁷ Əvu u usu le, “E ekere a vadilimə ili yu usan i da,

◊ **10:19** Mtə. 20:12-16; U.WL 5:16-20.

amma e ekere ą Əsulə shi. Babu ili i na Əsulə ąq kudə yuwan.”

²⁸ Əvu Bituru usu yi, “Atsu da nda tsu lyawai ili suru, əvu tsu kuru wu.”

²⁹ Əvu u usu u damma, “Amayun a da maa dansaa du, za na lyawai u'wa wə yi, ko dada və yi, ko mma va yi, ko u lyawai zakpara və yi, ko vawun və yi, ko gba u lyawai muwun mə yi, ko ka və yi, adama ə və na Alabari a Sa'ani, she nu u tsurə atsupu. ³⁰ A mantsa mo gogo, u tə tsurə 'wa, nə əzə ə yi, nə muwun mə ənəwu, nə ədumə, nə muwun, ukpaku ukpaku. Amma waru ə tə lyungwə yi. De zuvat waru u ta tsurə wuma u babu ukotu. ³¹ Əzə e elime nə əbundə ə tə kəmbə əcapa. Əzə ə əcapa ə tə kəmbə elime.”

Yesu yuwisain adanshi o ukwə wə yi

(Mat. 20:17-19; Luk. 18:31-34)

³² Ele ətsumə a mmalu a gawan Urishelima, Yesu de elime e le, əvu ojoro yi kərə asalama. Əvu ama a na oo tono yi, ə kərə o wovon. Əvu waru u dəshi de ojoro ə yi, əvu u fara a dansaa le ili i na yaa cina yi. ³³ Əvu u damma, “Atsu da nda ə tyo Urishelima, a ta ca Mawun ma Vuma e ekere a nan ganu a gbagbain nə munlu n Wilə. A ta padaa yi ugana u na oo una yi, waru a ta zuwa yi e ekere ə əzə e iwuya. ³⁴ A ta yuwaan yi ulamu reve ə tsuwən yi mətsən. Waru a ta fufaba yi, əvu o una yi. Agba

na a yuwan rana ta'atsu, u tə 'yon.”

Ipatiya Yakubu nə Yahaya (Mat. 20:20-28)

³⁵ Əvu muwun mə Zəbədi, Yakubu nə Yahaya, a rawa zuzu nə əyi a damma, “Manlu tsu ciga wu tə, vu yuwaan tsu ili i na tsaa pati wu.”

³⁶ Reve we ece le, “Nye i cigai n yuwaan du?”

³⁷ Reve ə usu, “Urana u na a 'yəsan nūwu zuva nə tsugono, tsu ta ciga wu vu zuwa za tə o ukere usa'ani, za tə o ukere ugula.”

³⁸ Əvu u usu le, “I reve ili i na yaa patishi shi. I ta gura sowo awuya a na moo sowo, a ta gura tsupu du ununa əq tsupu mu a awuya?”

³⁹ Reve ə usu a ta gura. Əvu u usu le, “I ta gura sowo awuya a na moo sowo, ununa əq tsupu mu ne da əq tsupu du. ⁴⁰ Amma adama a na yaq dənu o ugulə ko o usa'ani, za və da shi na maa ca. Əsulə a da aa ca bətə na u foboyi aza a na a dəngwai.”

⁴¹ Ana ojoro ə yi a uwai ne, reve a uwa ətsumolangu nə Yakubu nə Yahaya. ⁴² Əvu u de le, u damma le, “I reve tə aza a na a zuwai o o'wo aza a tsugbain a ama o uvadı, a tə nə tsugbain a aci e le. ⁴³ Ne da woo o'wo e ekere ə du shi. Za na cigai wo o'wo zaghain, she nu u kəmbətə aciyayı aagbashi ə du biti. ⁴⁴ Za na cigai u uwa elime ə du, she nu u kəmbətə aciyayı aagbashi ə du suru. ⁴⁵ Ko Mawun ma Vuma, u təwə tsərə a yuwaan yi tsugbashi shi. Amma tsərə

u yuwan tsugbashi, waru u ca aciyayi, adama a wawa ama.”

Yesu kpatu'wə tə esu e irumba

(Mat. 20:29-34; Luk. 18:35-43)

⁴⁶ Əvu a rawa Jeriko. Ayi o utə Jeriko no ojoro ə yi no obolo a ama əbunda, avu irumbə i ro i təwə zavipati aala ə yi Bartimawu, mawun ma Timawu. U tsu dənusu tə ə nge'en mu ure. ⁴⁷ Ana wu uwai Yesu va Nazara tə lo ə təwə, əvu u 'yaşan udyo wə yi a dansa, “Yesu, Yesu, mawun mə Dəwuda, kalyuwə ununa n ri iliyali.”

⁴⁸ Əvu ama nə əbunda a putsa yi, a dansaa yi u rungwə unə wə yi. Amma she ili i na i 'yawəi elime, əvu u dəshi utəqə udyo a dansa, “Yesu, Yesu, mawun mə Dəwuda, kalyuwə ununa n ri iliyali.”

⁴⁹ Əvu wi isawan, reve u zuwa e de yi. Əvu e de irumba'qə, a damma yi, “Yuwan məzəngə, u tə desu wu.”

⁵⁰ Əvu u vari aapalutsu ə yi, əvu u jikə ə 'yawa ubətə wə Yesu.

⁵¹ Əvu we ece yi, “Nye vu cigai n yuwaan wu?” Əvu u usu yi, “Manlu, adama n tsurə me ene ure.”

⁵² Əvu u usu yi, “Yuwan mmalu mə wu, ucawu wo okolo ə wu u wawa wu tə.” Babu usən, əvu esu ə yi ə kpatu'wə, əvu u kuru Yesu a kara.

*Yesu uwai Urishelima
(Mat. 21:1-11; Luk. 19:28-40; Yah. 12:12-19)*

11

¹ Ele arawa Urishelima, zuzu nə lyuci va Batafaji nə Batanya, reve a rawa a Masasan mə Zetun. Reve Yesu lyungu ama e re ətsumə o ojoro ə yi. ² Reve u damma le, “Yawəi ətsumə a malyuci ma na mə ri elime ə du, nə ma'uwa mə du i te ene molloli wunlu za na koto a kumbai shi. I bədə yi ə təwə. ³ Nə za ro ece du, nye i zuwai yaa yuwusan ne? I damma yi, ‘Zagbain da ciga niyi, amma wəqə ləpə kəmbuwə yi shi.’”

⁴ Əvu ə kara, reve a cina molloli ə nge'en mu ure. ⁵ Ele ə mabədə mə yi, reve aza a na ə dənəi lo mishin e ece le, “Nye da i zuwai yaqə bədəsa yi?” ⁶ Əvu ə usu le ili i na Yesu damma nle. Reve ə rungwə le a kara nə ayi.

⁷ Reve ə təwəqə Yesu nə ayi, əvu o polo amuna e le o mol-loli'i. Əvu u kumba de. ⁸ Ama nə əbunda da o poloi amuna e le ətsumə o ure, ozo o ro waru a baza əvu'un o ure, aza a na a kudai a atsusa. ⁹ Aza a na ə dənəi elime na aza a na ə dənəi acapa, reve ə dana e ishipa,

“Husana!*

“Aba'un ə tyo a za na ə təwə a ala† ə Asula!◊

¹⁰ “Aba'un ə tyo o tsugono tsa dada tsu Dəwuda tsa na tsə ri lo ə təwə!

* 11:9 Husana urevu wə yi, ayi da “Ica ə tyo Asula!” ◊ 11:9 Ica 118:25-26.

"Husana ą tyo e ekere ą Asula!"

¹¹ Reve u uwai Urishe-lima, dada u uwai ątsuma ą Aq'isamapada. Avu u kalyuwā ubatā suru. Ana wo o'woi ulivu u da, avu wu uta u kambā Batanya obolo no ojoro ą yi.

Yesu yuwayin ubiri una

(Mat. 21:18-19)

¹² Ana usana u tawai, avu o uta Batanya. U dana ą ta a uwuwsa ambulu. ¹³ Ana we enei ubiri na ąvu'un ą ąbunda, reve u 'yawā tsara ą u tsura ą muwun u lyuwa. Ana u rawai, u kalyuwā biti, u cina de ili shi, adama a na a mantsa ma na ubiri u tsu matsan da shi. ¹⁴ Avu u damma ubiri'i, "She nanza dashi lyuwa muwun ma wu wan, diga gogo." Agba ojoro ą yi ą dana ą ta a uwuwsa ili i na u dammai.

Yesu uwai a Aq'isamapada

(Mat. 21:12-17; Luk. 19:45-48; Yah. 2:13-22)

¹⁵ Reve a rawa Urishe-lima.† Ana Yesut uwai ątsuma ą Aq'isamapada,† ąvu u lo aza a na ą dana ątsumaa na awina pe. Waru ąvu wu kebe apada a aza a na ą dana ą a kita'usa ikebe, ąvu u baza otogu ni ili i na ą dana ą a yuwanan ulinga, na aza a na ą dana ą a winasa nrukuku. ¹⁶ U putsa ta aza a na ą dana ą ni itana a batsa pe ątsuma ą Aq'isamapada. ¹⁷ Avu u yuwanan le adanshi, "Ashe Adanshi a Asula,† a damma, 'U'wa u va ubatā wa avasa adama a ama suru da shi?"

◊ Amma, ądu i kambāto yi ta ubatā u na yaa dana a yuwanan wivu."

¹⁸ Ana nan ganu a gbagbain na munlu n Wilā me enei ili i na i farai, ąvu a zami ure u na oo una yi. Agba a uwuwa ta wovon, adama a na ama suru a uwa ta asalama na cu'un vu uritosu wā yi.

¹⁹ Nu ulivu, ąvu Yesu lyawa lyuci'i.

Iroci nu udanga wu ubiri

(Mat. 21:20-22)

²⁰ Ele ą makambā ą nu usana, reve e ene ubiri u na Yesu yuwayin una ą u 'yewe ą tyo a aralu. ²¹ Avu Bituru gura cuwan na cu'un vi ili i na i farai, ąvu u damma, "Manlu, kalyuwā ubiri u na vu yuwayin una ą u 'yewe ta."

²²⁻²³ Avu u usu le, "I usu Asula, amayun a da maa dansaa du, za na dammai masasan ma nda u mulā u riya ątsuma ą mala no okolo ą yi a da'wan shi, amma u ca ta okolo e ili i na u dammai, u to o'wo ne. ²⁴ Ayi da i zuwai maa dansaa du ili i na i patiyi suru ątsuma ą avasa, ni i ca okolo i ta tsura. ²⁵ Ni yi isawan a mantsa ma na yaa yuwan avasa, ni i ri o upan na ąza ą du, i yuwan gafura, tsara Dada du za na ri zuva ąyi fo u yuwanan du gafura. ²⁶ Amma ni i yuwanan za du gafura shi, cine tsa da Dada du za na ri zuva waa yuwanan du gafura vu unusu u du?"

◊ **11:17** Isha. 56:7; Irm. 7:11.

*Yeci yu ubata u na Yesu
tsurai ucira*
(Mat. 21:23-27; Luk. 20:1-8)

²⁷ Reve ana Yesu no ojoro a yi a kambisai Urishelima a uwa ta a Aqisamapada. Ayi pe atsuma a agara a Aqisamapada'a reve nan ganu a gbagbain na munlun Wila na azagbain a tawa ubata wa yi. ²⁸ Reve e ece yi, "Nu ucira u ne u da vaa yuwusan ulinga u nda, waru zane da ca nuwu ayi?"

²⁹ Reve Yesu usule, "Amu fo n ta yuwan du yeci, i usu mu. Amu waru n ta gura damma du ubata u na cu'un vu ucira na maa yuwusan ulinga wu utai. ³⁰ Urumbusu u na Yahayat aa yuwusan, te da wu utai, ubata wa Asula ko ubata wu vadilima?"

³¹ Avu e reme mawasan vani le, a damma "Na tsu damma zuva da wu utai, u te ece tsu, 'To nye i zuwai tsu cayi okolo shi?' ³² Na waru tsu damma ubata wa ama da wu utai, u ta tawa tsu na ad-dama." A ta uwuwsa wovon wa ama, adama a na ama e reve ta Yahaya vumavasula da.

³³ Avu a usu yi, "Tsu reve shi."

Avu fo u usu le, "Maa damma du ubata u na n tsurai ucira u na maa yuwusan ili i na maa yuwusan shi."

Irociya aza a zamalinga
(Mat. 21:33-46; Luk. 20:9-19)

12

¹ Avu Yesu uwa a yuwusaan le adanshi ni iroci. Reve u damma, "Vuma ro da cuwain uduma wa inabi, avu u suwaa yi ubabu akandaruwa. Reve waru u kapa akari, tsara u tsura ubata u na waa dana o kpokusso masayan. Avu u suwaa yi aburu, adama we eneshe ili i na i ri pe suru. Reve u ca aza a zamalinga uduma'a, adama a linga yi. Reve u kara a 'yawa mmalu a lyuci ro.

² "Ana mantsa mo ugasa ma rawai, reve u lyungu vuma ta atsuma a agbashi a yi u 'yawa u ushi akunda e ili i na o bolotoi. ³ Avu aza a zamalinga'a e reme aagbashi'i, reve a lalapa yi reve a damma yi u kamba ekere lyanga. ⁴ Reve za vu uduma'a u lyunguwisa aagbashi o ro, avu a lalapa yi lon. ⁵ Ana u lyunguwisa aagbashi o ro, reve o una yi. Aza a na u koso lyunguwisa na acapa, a lalapa akapi, akapi gba o una le.

⁶ "Avu wo o'wo vuma ta da shi buwai, ayi da mawun ma ta ma yi za na u cigailon. Avu za vu uduma'a u koso lyungu yi a majiyan ne e ene yi, a ta uwuwsa wovon, avu a yuwaan yi ili i na i lobonoi.

⁷ "Ana e ene niyi, avu a dammulai, 'Ndede magaji ma ta ma yi a tawa, tsu una niyi adama ubata'a wo o'wo ubata u tsu.' ⁸ Reve e reme mawu'un o una yi, avu a vari yi atsuma o ogozo."

⁹ Avu Yesu damma, “Cu'un majiyan ne da yaa yuwusan za vu udumā'a waa yuwan? Äyi za vu udumā'a u tā tāwā' wu una le suru, ävu u ca aza a zamalinga o ro a linga udumā'a. ¹⁰ Koto i denunā ili i na Adanshi ä Asulā a dammai shi?

‘Aatali a na asuwi a 'yuwain, äyi da wo o'woi ikyun yu ucira åtsumā o usaa.

¹¹ Zagbain da yuwain ili i nda, waru u lobono tā e esu ä tsu.’
”[◊]

¹² Reve Afarishit a zami ure u na ee reme yi adama a na e reve tā u ta yuwusan adanshi a aciyele. Amma a ta uwuwsa wovon wa ama, adama o ndolo a da a lyawa niyi. Reve a saba ure u le.

Yeci adama a atsupa o utafa

(Mat. 22:15-22; Luk. 20:20-26)

¹³ Ävu ä lyunguwa yi ama o ro åtsumā a Afarishi na ama ä Hiridu, tsära e reme yi nu unusu åtsumā a adanshi ä yi.

¹⁴ Ana a rawai, reve e ece yi, “Manlu, åtsu tsu reve tā ävu za va amayun a da, waru vu ri na adangulu shi. Vu tara tā ama suru ünäta, vu to rocosū ure wā Asulā. Damma tsu u lobono tā a tsupa utafa ä tyo ya Kaisa mogono mā Romat ko tsu tsupa wan?”

¹⁵ Ana u revei ili i na a cigai, reve u damma, “Nye i zuwai yaä lyungusa mu?” Ävu u damma le, “Tāwāä numu ni ikebe.”

¹⁶ Ana ä tāwāä niyi, ävu we ece le, “Ululu wa zane u da u

ri de?” Reve ä usu yi, “Ululu wa Kaisa u da u ri de.”

¹⁷ Dada u damma nle, “I ca Kaisat ili i na i ri ya Kaisa, Äsulā waru a ca yi ili i na i ri za vā yi. Reve ama ä kārā a yuwanas asalama ä yi.”

Yeci yu u'yosun åtsuma a äkwakwā

(Mat. 22:23-33; Luk. 20:27-40)

¹⁸ Reve ama a na ä tsu de aza a Sadukiyat aza a na a dammai nā vuma kuwā u buwa ä 'yon shi, ele fo ä tāwā ubatā wā yi. ¹⁹ Reve a damma yi, “Manlu, Musa danaa tsu tā, nā vuma kuwā, ävu u lyawa ka vā yi babu u matsan, ävu zawa'a vā yi sotsø ka'a, tsära u tsuräa yi mawun. ²⁰ A yuwan tā ama e cindere ali. Za vu ufaru yuwan tā lolo, ävu u kuwā babu u matsan. ²¹ Reve za ve ire sotsø yi, äyi fo u kuwā babu mawun nā äyi. Za va ta'atsu waru ne da, ne da a yuwsain. ²² Ele ama e cindere'e ko za tsuräa mawun nā äyi shi. O ukosu, ävu fo ka'a u tāwā u kuwā. ²³ To o urana u na ää 'yaşan äkwakwā, ka va zane da woo o'wo, adama a na wo oloi me cindere me le suru?”

²⁴ Reve u usu le, “Adama o ndolo a da i puwäin. Adama a na i reve Adanshi ä Asulā shi, waru i reve ucira wā Asulā shi. ²⁵ O urana u na ää 'yaşan äkwakwā, babu adama o lolo. O to o'wo ununa nlingata mā Asulā n ri, aa yuwan de lolo shi. ²⁶ Koto i denunā ili i na aatagada a

[◊] 12:11 Ica 118:22-23.

Musa a dammai shi, ubata
u na u yuwain adanshi o
molopu a madala, ana Asula
a dammai, ‘Amu da Asula
a Ibrahim na Ishiyaku na
Yakubu?’ ◊ 27 Ayi Asula a aza
a wuma a da, amma Asula a
akwakwa a da shi. Amayun i
puwan ta suru suru.”

Wila u gbain
(Mat. 22:34-40; Luk.
10:25-28)

28 Avu manlu ma Wilat ma
Musa ma tawa ma uwwa le
a mawasan vani le. Ana we
enei Yesu usu nle mejege, avu
we ece, “Wila u ne u da u la’ai
mgbain?”

29 Avu u usu yi, “Wila u
gbain ayi da, ‘I polo atsuvu
adu muwun ma Isra’ila,
Asula mogono ma tsu ayi da
Asula goon. 30 I ciga Asula
no okolo a du suru, na asuvu
a du, nu ucira u du.’ ◊ 31 Za
ve ire ayi da, ‘I ciga aza a du
ununa i cigai aciyadu.’ ◊ Ili i
ro yi lo i la’ai ndolo shi.”

32 Avu manlu’u u usu yi,
“Manlu amayun a da wu,
Asula a ta a da, za ro lo shi
she ayi. ◊ 33 A ciga yi no okolo
a ta, na asuvu a ta, nu ucira
u tsu, avu waru tsu ciga aza a
tsu ununa tsu cigai aciyatsu.
U la’u ta wocosu wu mpasa
nu ukulatosu.” ◊

34 Ana Yesu enei ununa u
usuyi mejege, reve u damma
yi, “Vu ri alanga na tsugono
tsa Asula shi.”

Ko za dashi yuwan yi yeci
waru shi.

◊ 12:26 Mta. 3:6. ◊ 12:30 U.Wl. 6:4-5. ◊ 12:31 N.Gn. 19:18. ◊ 12:32 U.Wl.
4:35. ◊ 12:33 Hos. 6:6. ◊ 12:36 Ica 110:1.

*Yeci adama a Mawun ma
Dawuda*
(Mat. 22:41-46; Luk.
20:41-44)

35 Yesu atsuma o uritosu
a Aa’isamapada, avu we ece
le, “O una wu nye munlu n
dammai Kristi Zamawawa to
uta o ugundo wa Dawuda?
36 Agba Ruhu va Akiza zuwa
ta de Dawuda damma:

‘Asulazuva a damma ta Zag-
bain va: “Danu o ukere
usa’ani u va, she na
n zuwa n’yuwatan ma
wu a apata a ana a wu.”
◊

37 “Na Dawuda na aciyayi u
de yi ‘Zagbain’, cine woo o’wo
waru mawun ma tsukaya ma
Dawuda?”

Ama na abunda a uwwa ta
uyo’o wu uritosu wa yi.

*Morono ma atsuvu adama
a munlu n Wila*
(Mat. 23:1-36; Luk. 20:45-
47)

38 Atsuma o uritosu wa yi,
avu u damma le, “I yuwan
ugbozu na munlu n Wila.t

39 Aza a na a cigai a dana
a casu le tsugbain e eden
u’wotowu na atugu a ga’an le,
a dana a danusu a ndanata
ko’o a alisa, na ndanata n
sa’ani e eden. 40 Aza a na a
tsu ususa ili yi nruna. Avu
a dana a yuwanus avasa o
ugadi. Asula a ta ca icu’un
ya ama o ndolo atsumalima
lon.”

Maruna na anini e re
(Luk. 21:1-4)

41 Avu Yesu danu zuzu nu
uzuwata wi ikebe atsuma

aq Aaq'isamapada. Reve u kalyuwusa ama a zuwusa ikebe. Aza o utsuru na abunda a zuwusa ikebe ya abunda. ⁴² Avu maruna mo ro me iliyali mo uta de, avu u zuwa anini* e re.

⁴³ Reve u de ojoro a yi, avu u damma le, "Marunq me iliyali ma nda ma zuwa ta ili i na i la'ai ama suru. ⁴⁴ Aza o utsuru a nda suru e kene ta atsumaq o utsuru u le. Ayi gba ni iliyali ya yi suru, reve u pura suru ko ili u lyawa shi avu u zuwa."

Adanshi adama o ulungusu wa Aaq'isamapada
(Mat. 24:1-2; Luk. 21:5-6)

13

¹ Yesu o uta a Aaq'isamapada, † reve za ta atsumaq o ojoro a yi u rawa ubata wa yi, avu u damma, "Manlu, kalyuwu cu'un vu usaa u sa'ani na atalit a nda!"

² Reve u usu yi, "Ye ene ta cu'un vu usaa ndolo? Ko aatali a ta aa lyawa zuva vu za va yi shi. Suru nle o to oco le e ida."

Ufaru wa atsumalima
(Mat. 24:3-14; Luk. 21:7-19)

³ Ayi nden a masasan ma Zetun za na danai a nkala'lai na Aaq'isamapada, reve Bituru na Yakubu na Yahaya na Andarawu a yuwan yi yeci. ⁴ A damma, "Damma tsu mantsa ma na ili i ndolo yaa fara. Waru damma tsu ili i na yaa fara o ukosu."

⁵ Avu u dammale, "I yuwan ugbozu she i lyawa nanza yuwan du tsulo wan. ⁶ Ama na abunda a ta tawu na aala a va a damma ele da Kristi Zamawawa'a. Reve a damma du, 'Amu da,' o to polo ama na abunda. ⁷ She okolo a du a da'wan wan, na yu uwua alabari o uvon zuzu ko alanga. She na a yuwan ili i ndolo suru, amma ukosu u da shi. ⁸ Ida i ta yuwan nlangi ni ida. Tsugono tsu ta yuwan nlangi na tsugono. A ta yuwan uramosu wi ida abunda. Ambulu a ta yuwan abunda. Ili i nda suru u to rocosu ufaru wu ukosu wu uvadi.

⁹ "I yuwan ugbozu na aciyadu. E te reme du a 'yawato du o ukobu wu uge'etosu adama a va. A ta fufaba du a a'isa. A ta 'yawato du a makakan mo ngono na aza o uge'etosu, adama a va. I damma le adama a Alabari a Sa'ani. ¹⁰ Amma kafu ukosu wu uvadi, a ta yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani a va atsumaq o uvadi suru. ¹¹ Na a tara du a tyo ubata o uge'etosu, she yi da'wan o unu wi ili i na yaa usu le wan. Na mantsa ma rawa, o to roco du ili i na yaa damma. Ili i na yaa damma yoo uta o unu u du shi, Ruhu va akizat to roco du ili i na yaa damma.

¹² "Vuma ta wina mawun ma anawu ma yi adama o una yi. Nan dada waru a ta yuwaan ne muwun n le. Muwun n ta 'yuwan mbara n le na mukuci n le, tsara o una

* **12:42** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da "lapta." Kalyuwu Ucuduwu wi "Ikebe."

le. ¹³ Ama suru a ta 'yuwan du adama a va. Amma za na isawain ugbamu, a tyo o ukosu u ta la'a.

Mantsa mā ətsumālimālon

(Mat. 24:15-28; Luk. 21:20-24)

¹⁴ "Mantsa mā tā lo a tāwā a na yee ēne za nā a yuwusan ili yi idaba a makākān mā Əsulā ətsumā a Aā'isamapada, ubatā u na wu ntsayi shi ununa Daniyan dammai." [◊] (Za vu desununā u yuwan ugbozu.) "Reve aza a na a ri ətsumā a Yahuda a suma a tyo a nsasan. ¹⁵ Za na ri zuva vu ukwā'a, she u cipā u uwa o u'wa wāyi, tsāra u tara ili i ro ətsumā o u'wa wan. ¹⁶ Za na ri de o udumā, she u kambā o u'wa, tsāra u tara aapalutsu a yi wan. ¹⁷ Uta suduwa amaci a na a ri nā ətsumā obolo nā amaci a na a ri nā muwun n na ma apasa maani.

¹⁸ "She i yuwan avasa, tsāra ili i ndolo i fara nā lyushi wan. ¹⁹ Atsumā a rana ndolo, o to o'wo rana vā ətsumālimālon, cu'un na koto a yuwin shi, ana Əsulā a yuwin uvadi u nda. A dāshi waru cu'un vā yi shi. ²⁰ Amma Əsulā e jebe tā rana ndolo, nā ne da shi, ko za aa la'a shi. Agba adama a aza a na waru Əsulā a dangwai, dāda e jebei rana ndolo.

²¹ "Nā za ro damma du, 'Ndede Zamawawa,' ko 'Apayi,' she i usu wan. ²² Adama a na azamawawa e epen na amasulā e epen, a tā tāwā. A

ta gura yuwan ili ya asalama nā əbunda, tsāra o polo aza a na a dangwai n na aa gura. ²³ Amma i yuwan ugbozu n damma du tā de ili i na yaa fara suru.

Matawāqā ma Mawun ma Vuma

(Mat. 24:29-31; Luk. 21:25-28)

²⁴ "Amma ətsumā a rana ndolo, nā mantsa mā ətsumālimālon mo koto, urana u to o'wo irumbu, woto waru wāqā dāna ne ekan shi. ²⁵ Italyo'o waru i tā dāna a riyaşa e ida. A tā jingadā cira na ri zuva. ²⁶ Reve ee ene Mawun ma Vuma a tāwā e eleshe nu ucira nā tsugono tsā Əsulā. ²⁷ Reve u lyungu nlingata mā Əsulā, tsāra o boloto ojoro a yi, aza a na a dangwai ubatā suru, diga o ufaru wu uvadī a tyo o ukosu.

Adanshi adama o ubiri

(Mat. 24:32-35; Luk. 21:29-33)

²⁸ "I rito ili i ro o udanga wu ubiri. Nā yee ene əvu'un a yi a vadalaśa, a yuwusan ototopi, i reve lyushi yuwan tā zuzu. ²⁹ Ne da waru nā yee ene ili i nda a farasa, i reve u yuwan tā zuzu nā mātawāqā, u tā lo o unāntsutsu. ³⁰ Amayun a da maa dansaa du, uvadī u nda woo koto shi, she ni ili i na a dammai nda suru a shiwan. ³¹ Zuva ni ida o to koto, amma adanshi a vā oo koto shi.

Babu za na revei urana ko mantsa

(Mat. 24:36-44)

◊ 13:14 Dan. 9:27; Dan. 11:31; Dan. 12:11.

³² “Amma adama o urana u ndolo, ko mantsa babu za na revei, ko nlingata mā Əsula, ko Mawu'un, she Dada vā yi goon. ³³ I yuwan ugbozu waru i yuwan avasa adama a na i revei mantsa'a shi.

³⁴ “U to o'wo cine yuma tsu dānā mocin e ida i ro u lyawa tā de u'wa wā yi, reve u ca agbashi a yi ucira, suru nle waru u ca le tā ulinga u na aa yuwan. Reve u damma za vi ipiri u kalyuwa ulobonu. ³⁵ I dānā ufobu adama a na i revei mantsa ma na zavu'wa'a wāqā tāwā shi. Ko nu ulivu, ko nu urana, ko e memere ma ayin, ko nu usana. ³⁶ Nu u tāwā she u cina du a nlavu wan. ³⁷ Ili i na maa dansaa du, əyi da i dānā ufobu.”

Izami yu ure u na oo una Yesu

(Mat. 26:1-5; Luk. 22:1-2; Yah. 11:45-53)

14

¹ Rana re da shi buwai, ana aa yuwan Abuki a Mapasa obolo nā Əbuki o Opopofu.† Avu nan ganu obolo nā munlu n Wilā a zami ure u na ee reme Yesu nu unusu, tsara o una yi. ² Reve a damma, “Tsoo una niyi a mantsa mā abuki shi, adama ama a 'yəṣan uvon wan.”

A tsuwayin Yesu mani'in
(Mat. 26:6-13; Yah. 12:1-8)

³ Yesu pe o u'wa wā Simo Makutu a lyuwusa ilyalya a lyuci va Batanya, əvu ka ro uta de nā mani'in mā maguru

me ikebe lon. Reve u ɓala ikpātatsu i mede'en, reve u tsuwān Yesu a aaci. ⁴ Aza a na a dānai lo, əvu a uwua upan. Reve a damma, “Cine tsa da wāqā lungusā mani'i'in? ⁵ Nā a shi a wina yi, a shi ta ushi ilii na i la'ai ikebe i na i rawai ikebe yu ulivu ukpakuta'atsu (300),* əvu a ca əzə o ulambu ikebe'e.” Əvu a uwua upan nā ayi, reve a ɓara yi.

⁶ Əvu Yesu damma le, “Rungwā niyi, cine tsa da yaa damatosun yi? U yuwaan mu tā ili i na i lobonoi. ⁷ I to obolo na alambi kuci, mantsa ma na i cigai suru, i ta gura yuwaan le ili i sa'ani. Amu gba māqā dānā nā du kuci shi. ⁸ U yuwan tā ili i na waa gura yuwan, u tsun tā lipu vā mani'in kafu mantsa mā əcidā. ⁹ Amayun a da maa dansaa du, ubatā u na aa yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani atsumā o uvadi u nda suru, ee icina ili i na ka nda u yuwaan numu shi.”

Asala e ikebe i na aa wina Yesu
(Mat. 26:14-16; Luk. 22:3-6)

¹⁰ Əvu Yahuza Iskariyoti, atsumā a Kupanejere, u 'yawā ubatā u nan ganu a gbagbain, tsara u winaa le Yesu. ¹¹ Ana a uwmai ne, əvu a əzənganā. Əvu a yuwaan yi nzuwulai, a ta ca yi ikebe lon. Əvu u zamishi ure u na waa wina yi.

* **14:5** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda nā Tsuheleni əyi da “dinari ukpakuta'atsu (300).” Kalyuwa Ucuduwu wi “Ikebe.”

Yesu lyuwa t̄ ilyalya i Mapasa no ojoro a yi

(Mat. 26:17-25; Luk. 22:7-14; Luk. 22:21-23; Yah. 13:21-30)

¹² O urana wu ufaru u na a yuwain Əbuki o Opopofu,† urana u mapada me ikyon i Mapasa,† əvu ojoro a yi e ece yi, “Te da vu cigai tsu foboo wu ilyalya ya əbuki’i?”

¹³ Əvu u lyungu ojoro e re a yi, u damma le, “Uwai ə lyuci, i ta ga'an n̄ vuma utanuwu n̄ əqakabu ə mini, əvu i toni yi.” ¹⁴ U'wa u na u uwai suru, i damma za vu u'wa'a, ‘Manlu ma damma, te da aasula a na əmu no ojoro ə v̄ tsaa lyuwa ilyalya ya əbuki?’ ¹⁵ U to roco du u'wa wa zuva, i fobo ununa u lobonoi i yuwan, tsara i foboo tsu.”

¹⁶ Reve ə kara, dada e enei ili i na Yesu damma nle ununa u dammai. Əvu o fobo ilyalya i Mapasa'a.

¹⁷ Ana ulivu u yuwain, reve u t̄aw̄a obolo no ojoro a yi. ¹⁸ Ele ətsumə a alya e ilyalya, əvu u damma, “Amayun a da maa dansaa du, ətsumə ə du vuma t̄ ta wina mu, waru za na tsaa lyuwusa ubat̄a u t̄ u da.”

¹⁹ Əvu a uwa ətsumoləngu a dansa əzə t̄ ta, “Amu da, əmu da?”

²⁰ Əvu u damma le, “Atsumə ə du za t̄ du ta wina mu, za na tsaa lyuwusa a mapara m̄ t̄. ²¹ Mawun ma Vuma† m̄ t̄ kuwə cine u ri udanu. Woo yo'ono za na aa wina Mawun ma Vuma'a shi.

N̄ ə shi a matsan yi shi, u shi ta la'aa yi.”

Alya o ukosu

(Mat. 26:26-30; Luk. 22:14-20; 1 Kor. 11:23-25)

²² Ele pe a alya, əvu u tara opopofu u yuwaan Əsula mazangā. Əvu wu busa u ca le u damma, “Ushiyi, lipu v̄ da nda'a.” ²³ Ana u tarai mokoto ma masayan ma inabi,† əvu u yuwaan Əsula mazangā. Əvu u damma, “Ushiyi,” əvu o sowo. ²⁴ Əvu u damma le, “Mpasa nda mpasa n v̄ n da na n zuwai Əsula a yuwain akucunu,† adama oo oco mpasa adama a wawa ama n̄ əbunda. ²⁵ Amayun a da maa dansaa du, məqə dəshi sowo masayan waru shi, she za na moo sowo o tsugono tsə Əsula.”

²⁶ Ana a yuwain ishipa yi ica, əvu o utə a tyo a Masasan m̄ Zetun.

Bituru ta wasan Yesu

(Mat. 26:31-35; Luk. 22:31-34; Yah. 13:36-38)

²⁷ Əvu u damma le, “Suru ndu i t̄ bete'we adama a na ne da Əsula a dammai ətsumə a Adanshi a Əsula ana:

‘N to una za va aguba, əvu ikyon i bete'we.’[◊]

²⁸ “Amma n̄ ə 'yəsan mu, n ta fara 'yəwəqə du Galili.”

²⁹ Əvu Bituru usu, “Maa lyawa wu shi, ko na aa lyawa wu.”

³⁰ Əvu u usu Bituru, “Kafu moton ma saala ure na ayin

[†] **14:23** Inabi ayi da muwun mu udanga n ro a na a tsu yuwaan ili yo oso i ro ana masayan. [◊] **14:27** Zak. 13:7.

a nda, vu ta wasan mu uta'atsu."

³¹ Avu Bituru usuwisa nu ucira, "Ko ke'en maa wasan wu shi, ko na maa kuwa obolo na aavu." Reve akapi'i fo a damma ne.

Atsumolang'gu e Yesu
(Mat. 26:36-46; Luk. 22:39-46)

³² Avu a rawa ubataq u na a tsu de Getisemeni. Avu u damma ojoro a yi, "Danuyi pa n ta yuwan avasa." ³³ Avu u tara Bituru na Yakubu na Yahaya. Avu il'i i uwa a damatosun yi, avu u uwa atsumolangu lon. ³⁴ Avu u damma le, "Atsumolang'gu a va a yuwan ta abunda lon, gashi wu una mu. Puro numu pa i dana ufobu."

³⁵ Ana u 'yawai malanga, avu u riya e ida, avu u yuwan avasa u damma, n na waa yuwan, a tawa yi mantsa mo ndolo. ³⁶ Reve u damma, "Dada, ya'a wu ili suru ili i mayuwaan ma da. Tawa mu atsumalima a nda. Amma she vu kuru ili i na n cigai wan, amma ili i na vu cigai."

³⁷ Ana u kambai, avu u cina le a nlavu. Avu u damma Bituru, "Bituru, nlavu n da yaa yuwusan, yaa gura piri ko rumu ta shi?" ³⁸ Avu u damma le, "Danuyi ufobu tsara i riya atsuma a malyungwa wan. Asuvu a ciga ta amma lipu ri nu ucira shi."

³⁹ Avu u 'yawisa u yuwan avasa, a dansa ili i ta. ⁴⁰ Reve u tawisa ubataq u le. Avu u cinisa le a nlavu, a gura

kpatu'waq esu e le shi. A gura reve ili i na aa damma yi shi.

⁴¹ Ana u tawai utawu wa ta'atsu, avu u damma le, "I buwa ta a nlavu na wivuwusen? U rawa ta ne, mantsa ma rawa ta. A ca ta Mawun ma Vuma e ekere a azu o unusu. ⁴² 'Yoyin tsu karai. Ye ene ndolo za na wina numu rawai."

A wina ta Yesu reve e reme yi

(Mat. 26:47-56; Luk. 22:47-53; Yah. 18:3-12)

⁴³ Yesu atsuma a adanshi, avu Yahuza Iskariyoti atsuma a Kupanejere, u rawa, ugeru no obolo a ama no oloko nu mutsun mu pe'eni. Nan ganu a gbagbain, na munlu n Wilaq, na azagbagbain e le suru o boloto ta. ⁴⁴ Za na wina niyi u ca le ta de iroci yi ili i na waa yuwan, u damma, "Vuma na n katalai ayi dada. I reme yi i karai na ayi."

⁴⁵ Ana Yahuza rawai, avu u 'yawa ubataq wa yi. Avu u damma, "Manlu." Avu u katalai yi. ⁴⁶ Reve e reme Yesu.

⁴⁷ Atsuma a aza a na a dana lo mishin, avu vuma ta tala matsun me pe'eni u kodo utsuvu wa aagbashi wa aabara a nan ganu. ⁴⁸ Avu we ece le, "Yu uta ta de ni iladi no oloko adama i reme mu ana za vu ngalalai?" ⁴⁹ N tsu dana ta na adu a Aa'isamapada kuci, agba i reme mu shi. A yuwan ta ne, tsara Adanshi a Asula a Shiwan."

⁵⁰ Lo da ojoro a yi a suma a pa'ain, avu a lyawa yi lo.

⁵¹ Avu ulobo u ro u toni yi

diga ɖyi she aapalutsu. ɖvu a gbagbala yi. ⁵² Dada u lyawa nle aapalutsu'u, ɖvu u suma aatabu.

Yesu ɖ makakan ma Azagbain a Mbara
(Mat. 26:57-68; Luk. 22:54-71; Yah. 18:13-24)

⁵³ ɖvu a tara Yesu ɖ tyo ubat̄a wa aabara a nan ganu, ɖvu nan ganu a gbagbaint na azagbagbain n̄ munlun Wil̄ o boloto. ⁵⁴ ɖvu Bituru tonishi yi alanga, hali u uwa o u'wa wa aabara a nan ganu'u. ɖvu u dānu zuzu n̄ ɖadugari ɖ Aq̄'isamapada a lyasuwusa akina.

⁵⁵ ɖvu nan ganu a gbagbain a zamishi ure u na ɖa tsur̄a Yesu nu unusu, tsar̄a ɖ tsur̄a ure u na oo una yi. Agba ɖ tsur̄a shi. ⁵⁶ N̄ ɖabunda a yuwaan yi t̄ epen, amma adanshi e le ɖ t̄aw̄a ɖ t̄ shi.

⁵⁷ N̄ ɖacapa ɖ da waru ozo o ro ɖ 'yoyin, ɖvu waru a yuwaan yi epen. ⁵⁸ "Tsū uw̄a yi t̄ u dammai u to boso Aq̄'isamapada'a za na ama a suwai, ɖvu u suwa yi ɖatsum̄a a rana ta'atsu, waru usaa u vuma u da shi." ⁵⁹ Hali n gogo adanshi e le ɖ t̄aw̄a ɖ t̄ shi.

⁶⁰ ɖvu aabara a nan ganu ɖ 'yon e memere me le. ɖvu we ece yi, "Vu ri ni ili i na vaa usu e ili i na ama a dammai adama ɖ wu shi?"

⁶¹ ɖvu u rungw̄a kuci kuci, u yuwan adanshi shi. ɖvu waru aabara a nan ganu e ecishe yi, "ɖvu da

Zamawawa'a, Mawun ma Asula?"

⁶² ɖvu Yesu usu yi, "Amu da.[‡] I te ene Mawun ma Vuma nden o ukere usa'ani w̄ Asula, waru u t̄ tawis̄a e eleshe."

⁶³ ɖvu aabara a nan ganu a kakara itana ȳ yi. ɖvu u damma "Adanshi ɖ ne waru tsu cigai ubat̄a w̄ yi? ⁶⁴ Yu uw̄a yi t̄ a yuwsan adanshi a vama e ekere ɖ Asula. Cine tsa da ye enei?"

ɖvu a pada ugana a na oo una yi.

⁶⁵ ɖvu ozo o ro a uwa ɖ tsuwus̄an yi matsan, ɖvu a pala yi esu ɖ kar̄a ɖ cikusa yi a dansa, "Damma tsu ili i na i farai." ɖvu waru ɖadugari a būasa yi.

Bituru wasain Yesu
(Mat. 26:69-75; Luk. 22:56-62; Yah. 18:15-27)

⁶⁶ Bituru lo zuzu na aabala o u'wa, ɖvu aagbashi ɖ t̄ ɖatsum̄a a agbashi e esheli a aabara a nan ganu a rawa. ⁶⁷ Ana we enei Bituru a lyasuwusa akina, ɖvu u kalyuwa yi mejegē. ɖvu u damma, "ɖvu fo vu to obolo n̄ Yesu vuma va Nazara."

⁶⁸ ɖvu u wasan u damma, "N reve yi shi, n reve ili i na vaa dansa shi." ɖvu wu ut̄a o ukobu, dada moton ma saalai.

⁶⁹ ɖvu aagbashi o usheli'i we ene yi, ɖvu u dansaa aza a na ɖ ri lo mishin, "Vuma nda'a fo ɖatsum̄a e le a dā u ri."

⁷⁰ ɖvu u wasisan.

A jima lon shi, dada aza a na ɖ ri mishin lo a dammai

[‡] **14:62** Aza a Isra'ilā e reve t̄a damshi "amu da" aala ɖ Asula ɖ da. Pa nda Yesu to rocosu ili i t̄a i da u ri n̄ Asula. [◊] **14:62** Mt̄. 3:14.

Bituru, “Àvu fo toni vã yi ða adama a na àvu vuma vã Galili ða.”

⁷¹ Àvu u uwa akucunu, nu u dansai, “N reve vuma'a shi.”

⁷² U jima shi, dada moton ma saalai ire. Àvu Bituru cuwan ni ili i na Yesu damma niyi ana u damma niyi, kafu moton ma saala ure, u ta wasan yi uta'atsu. Ana u cuwain ne, dada u 6oshoi nã mesun.

Yesu a makakan ma Bilatu (Mat. 27:1-2, 11-14; Luk. 23:1-5; Yah. 18:28-38)

15

¹ Nã wasasa àvu nan ganu a gbagbain nã munlu n Wilã o boloto Azagbain a Mbara,† reve a yuwan àṣałà. Àvu a nla Yesu, àvu a karà nã àyi a tyo ya Bilatut Gwamna. Reve a ca Bilatu àyi. ² Àvu Bilatu ece yi, “Àvu dada mogono ma aza a Isra'ilà?”

Àvu Yesu usu, “Ununa vu dammai ne dada u ri.”

³ Ili ya àbundà i da nan ganu a gbagbain à 'yawusayi na adanshi a aci a yi. ⁴ Àvu Bilatu ecishe yi, “Vu ri ni ili i na vã usu shi? Kalyuwã ili i na àà tawusaà adama à wu.”

⁵ Agba u yuwisan adanshi o ro shi, hali Bilatu uwa asalama.

Ugana u na oo una Yesu (Mat. 27:15-26; Luk. 23:13-25; Yah. 18:39-19:16)

⁶ Àtsumà a rana vã Àbuki a Mapasa'a, Bilatu tsu bãdàqà le tã vuma tã àtsumà a aza a na à nlai. ⁷ Àtsumà a aza a na à shi wunlu Baraba dàan tã pe ana e reme nle àtsumà a aza

a na o unai ama a mantsa mã nlangi. ⁸ Àvu ama à àbundà o boloto a patishi yi u lyawaa le aza a na wu nlai ununa u tsu yuwusan.

⁹ Àvu Bilatut ece, “N lyawaa du mogono ma aza a Isra'ilà?” ¹⁰ U reve tã adama e i'imà i da nan ganu a gbagbain e remei Yesu.

¹¹ Reve nan ganu a gbagbain a zuwa ama a saala à bãdàqà le Baraba. ¹² Àvu we ece le, “To cine maa yuwan nã Yesu za na i deyi mogono ma aza a Isra'ilà?”

¹³ Àvu a saala, “A vara yi a akpata.” ¹⁴ Àvu Bilatu ece le, “Nye i da i zuwai? Unusu u ne u da u yuwin?”

Ele gba a saalisa yi, “A vara yi a akpata.”

¹⁵ Adama a na u cigai ama aa uwua uyo'o, àvu u damma à bãdàqà le Baraba. Reve u zuwa àsoja a faba Yesu na asudu o ugbamu, àvu u zuwa le a vara yi a akpata.

Asoja a yuwayin Yesu ulamu

(Mat. 27:27-31; Yah. 19:2-3)

¹⁶ Àvu àsoja a uwato yi a aabala o ukobu wu uge'etosu, àvu e de akapi à àsoja'a suru.

¹⁷ Àvu o oto yi aayala saan dàan-dàan ana mogono, àvu waru a yuwaan yi ookokolo a awanda,† àvu o oto yi.

¹⁸ Àvu a casasa yi, a dansa, “A casà wu mogono ma aza a Isra'ilà.” ¹⁹ Àvu à galà yi a aaci no owo'o. Waru àvu à tsuwàñ yi màtsan. Àvu à kingyo a cibalasa yi. ²⁰ Ana a yuwaan niyi ulamu, àvu o

fodo yi aayala'a, ɖvu o oto yi itana ya yi. Reve a 'yawato yi ubatà u na aa vara yi a akpata.

A varai Yesu a akpata
(Mat. 27:32-44; Luk. 23:26-43; Yah. 19:17-27)

²¹ Vuma na a tsu de Simo vuma va Kurani, dada va Iskandari na Rufu, cina wu utà de upasu'u, a kara. Reve a zuwa yi u toni le adama u tanu akpata'a.[†] ²² Avu a tawà na ayi ubatà u na a tsu de Gologota,[†] ana ubatà wo okoluwo. ²³ Avu o golo mini ma alamu na agumà a na a tsu de mur,*[†] avu a ca yi tsara u sowo. Ayi gba u 'yuwan.

²⁴ Avu a vara yi a akpata,[†] reve e ne'eshen itana ya yi vani le. Reve a zuwa adanga, tsara e reve ili i na vuma suru aa tara.

²⁵ Rumu kucci da danai nu usana a mantsa ma na a vara niyi a akpata. ²⁶ Avu a yuwan de idana yi icu'un vu unusu wa yi zuva ana:

MOGONO MA AZA A ISRA'ILA.
²⁷ Obolo na ayi da waru a varai evu e re a akpata. Za ta o ukere usa'ani za ta gba o ukere ugula. [²⁸ Adanshi a Asula[†] a shiwan ta, za na dammai: "Avu e kece yi atsumà a azà o unusu."]

²⁹ Aza a na a karasai lo, avu a yuwaan yi ulamu a lumgbatsasa aci e le, a dansa, "Ashe avu vu ta gura buboso Aà'isamapada, avu waru vu suwisa yi atsumà a rana ta'atsu. ³⁰ Wawa aciyawu, vu cipa e ida."

³¹ Ne da waru nan ganu a gbagbain a yuwaan niyi ulamu obolo na munlu n Wilà, a dansa, "U wawa ta ozo o ro, agba u gura wawa aciyayi shi. ³² Lyawa Kristi'i Zamawawa, mogono ma aza a Isra'ila, u cipa de gogo a akpata'a, tsara tsee ene adama tsu ca okolo."

Aza a na fo a vara nle obolo, e isula yi ta fo.

Ukwà wa Yesu
(Mat. 27:45-56; Luk. 23:44-49; Yah. 19:28-30)

³³ Ana urana u rawai a aci, avu irumbu i baru ida'a mañbulà a tyo rumu ta'atsu vu ulivu. ³⁴ Ana rumu ta'atsu'u u yuwin, avu Yesu utà udyo, avu u saala, "Eloi, Eloi, lama sabaktani." Nga, "Asula a va, Asula a va, cine vu vari numu?"

³⁵ Ozo o ro ana a danai lo mishin ubatà a, ana a uwai ne, avu a damma, u te desu va Iliya. ³⁶ Avu za ro suma u tsupu ashidi a mini ma alamu ma na ma ri e medele, avu u ca yi u sowo. Avu a damma, "Lyawai tse ene ko Iliya ta gura wawa yi."

³⁷ Avu u saala lon, dada u kuwai.

³⁸ Umuna u na u danai pe a Aà'isamapada Upasa wa Akiza, avu u kara diga zuva a tyo e ida. ³⁹ Soja gbain na danai lo mishin, we ene ta ununa u kuwai. Avu u damma, "Amayun Mawun ma Asula ma da."

⁴⁰ Amaci a danai ta lo a akanla a yi alanga, ele da Merit Magadaliya, na Meri

* 15:23 Agumà o ro a da a na a ri maguru na a yuwasayin ulinga.

mma va Yakubu ke'en nã Isuhu, obolo nã Solomi.⁴¹ Ele da o toni niyi a yuwusaan yi agãndã atsumã a Galili, reve amaci o ro waru a kuru yi a tyo Urishelima.

Acida e Yesu

(Mat. 27:57-61; Luk. 23:50-56; Yah. 19:38-42)

⁴² Ili i suru i fara tã urana wa Ajuma, Urana wi Ifobi adama a Ashibi.⁴³ Avu Isuhu vuma va Arimatiya za tsugbain atsumã a Azagbain a Mbara,[†] vuma vã abula, za na ri e ipiri wu uwuwa utawu u tsugono tsã Asulã tawa, u yuwan tã asuvu. Avu u uwa o ukobu wa Bilatu, reve u pati lipu vã Yesu.

⁴⁴ Bilatu uwa tã asalama ko Yesu kuwa tã de. Avu u de asoja a yi, reve we ece le ko Yesu kuwa tã de nu ujimu.⁴⁵ Ana wu uwai o unã wa asoja a yi, avu u zuwa a ca Isuhu lipu vã Yesu'u.

⁴⁶ Avu Isuhu tsula okoro. Ana a cipatoi lipu'u, reve u pupala yi no okoro'o. Avu u zuwa yi atsumã a aason a na a kapai atsumã a aatali. Reve u kebe aatali o ro, avu u to unã wa aaso'on.⁴⁷ Avu Meri Magadaliya nã Meri mma vã Isuhu a kalyuwã ubata u na a zuwa niyi.

U'yowun wa Yesu atsumã o ukwa

(Mat. 28:1-8; Luk. 24:1-12; Yah. 20:1-10)

16

¹ Ana urana wa Ashibi u karai, avu Meri Magadaliya nã Meri mma va Yakubu

nã Solomi a tsula itana i maguru, adama a tawa a sukuma lipu vã Yesu.² Avu a tawa na wasasa o urana wa Aladi, cina usana u tawa dada a tawa a aaso'on.³ Avu a dammulai, "Zane da ee kebe tsu aatali o ndolo o unã wa aaso'on?"⁴ Ana a 'yãsa'in esu e le, avu a cina e kebe de aatali'i agba aatali a gbain a da a dãnai.⁵ Ana a uwai a aaso'on, reve e ene ulobo u ro nden o ukere usa'ani, ni itana i u'uri. Reve a uwa asalama.

⁶ Avu u damma le, "She i uwa asalama wan. N reve tã i te izami yã Yesu za va Nazara, za na a varai a akpata. Wu pa shi. U 'yon tã. Kalyuwai ubata u na u dãnai.⁷ 'Yawai i damma ojoro a yi nã Bituru u tã de elime a du a 'yawã Galili. I te ene yi ununa u damma ndu."

⁸ Ana o utai, avu a suma ni iladi. Reve e reme asalama na meje'en ma lipu. A damma za shi, adama a na wovon u reme nle.

Yesu 'yawã tã ubata wa Meri Magadaliya

(Mat. 28:9-10; Yah. 20:11-18)

⁹ [Nu usana u na Yesu 'yoyin o urana wa Aladi, Merit Magadaliya da fara ene niyi, za na wu utayi otoni a limã e cindere atsumã a yi.¹⁰ U 'yawã tã damma otoni a yi, aza a na a dãnai a saali na atsumolangu.¹¹ Ana a uwai u tã wuma, hali we ene yi, reve a 'yuwan a usu.

Yesu roco tã aciyayi ubata wo ojoro e re

(Luk. 24:13-35)

¹² Ana addama o ndolo o kotoi, (avu Yesu tawā ubatā wa ama e re atsumā e le no oroci o ro, ele a mmalu o ure a tyo a malyuci. ¹³ Avu a 'yawā a damma akapi'i, agba a usu shi.

Yesu damma ta ojoro ayi ili i na aa yuwan

(Mat. 28:16-20; Luk. 24:36-49; Yah. 20:19-23; Ajy. 1:6-8)

¹⁴ Nq acapa a da u tawai ubatā wo ojoro kupa nq za ta'a, ele nden a alya e ilyalya. Avu u yuwaan le nlangi adama o okolo o ugbamu u le nu ulambu u na a cayi okolo. Adama a na a 'yuwain a usu ili i na aza a na e ene niyi a damma nle cina u 'yon.

¹⁵ Avu u damma le, "Yawai atsumā o uvadī suru i yuwaan ama alajiya a Alabari a Sa'ani. ¹⁶ Za na usuyi a rumbu niyi waru, a ta wawa yi. Amma za na usuyi shi, wā tsurā wuma u babu ukotu shi. ¹⁷ Aza a na a usuyi a ta gura yuwan iroci yi ili ya asalama i nda: Atsumā a alat a vā a to utaq ottoni a limā, waru a ta yuwan adanshi ne elentsu o ro, ¹⁸ a ta tara yo, agba ko no o sowo yaza, waa yuwan ili ne ele shi ko ke'en, a ta ju'wān aza o ubanakun avu a tsurā lafiya."

Ukaru wā Yesu zuva

(Luk. 24:50-53; Ajy. 1:9-11)

¹⁹ Ana Yesu tawā adanshi ne ele, avu a tara yi a tyo zuva, tsarā u danu o ukere usa'ani wā Asula. ²⁰ Ele gba a karā a yuwan alajiya

a Alabari a Sa'ani ko te da, Asulā a yuwusan ulinga ne ele. Ulinga wa asalama a na a yuwusain, u roco ta Alabari a Sa'ani e le amayun a da.]

Alabari a Sa'ani a Luka

Ucuduwu wa aatagada a nda

Luka vuma na danai aata-gada a nda, za vu urevu wā agumā lon da. Adama o ndolo, u dana tā nu ugbozu lon reve waru u damma ili ya abundā adama e Yesu. Ayi da waru u danai Ulinga wa Ajiya. Atagada e re a nda a ta a mmalu obolo adansa aalabari e Yesu no otoni a yi.

Atsumā a aatagada a nda ritosu gbain re tā pe: Abajini o uritosu wu ufaru ayi da icigi ya Asulā za va koyan da. Abajini o uritosu we ire ayi da Yesu tāwa tā atsumā o uvadī tsārā wo o'wo Zamawawa va ama suru. Iroci i tā, ayi da aalabari a vuma wā qbulā va Samariya. Luka roco tā a na avasa ili i mayan i da ekere e Yesu. U dana tā idanshi ya Yesu ana u yuwain avasa. Waru u roco tā cine Ruhu va Akiza dānai o ulinga atsumā a ama a mantsa ma na Yesu dānai o uvadī. Adama a na u dānai nu urevu wā agumā, a gura pusān yi ana a mantsa mo ukwā wā Yesu na a mantsa ma na a 'yasān niyi shi. U damma tsu tā a na Yesu tama tā mugula ana u 'yoyin. Ayi nda u roco tā na amayun a da Asulā a 'yasain Yesu diga o ukwā.

Aatagada a nda o roco tā aza e Itoni iroci i sa'ani i na oo toni. Iroci ya Yesu cine u yuwain wuma atsumā a ama a mantsa mo ndolo. U

roco tsu tā cine tsaa kamba alambi, waru na cine tsaa yuwan avasa. Waru u zuwa ta ucawu wo okolo a tsu a dashi gbama adama a na Luka vuma na o soduwoyi mātsan ma da na we enei ili i na Yesu yuwain suru.

Ili i na i ripe atsumā a aata-gada a nda

1. Ili i na i zuwai Luka danai a aatagada a nda (1:1-4)
2. Limatan va Yahaya za vu Urumbusu nā Yesu (1:5-2:52)
3. Ikaka ya Yahaya za vu Urumbusu (3:1-20)
4. Urumbusu wā Yesu nā mālyungwā mā yi (3:21-4:13)
5. Ulinga wā Yesu atsumā a Galili (4:14-9:50)
6. Yesu karā tā diga Galili a tyo Urihelima (9:51-19:27)
7. Ajuma o ukosu e Yesu: mālyungwā mā yi nu ukwā wā yi (19:28-23:56)
8. Yesu tā wuma (24:1-12)
9. Yesu roco tā aciyayi. A tara yi tā a tyo zuva (24:13-53)

Ucuduwu e ekere a Luka

¹ Tiwofilu, vuma wā qbulā:

Ana wo o'woi, ama nā abundā a zuwa tā aciyele reve a dana urevetyowu wi ili i na i farai atsumā a tsu.
² Ununa a dānai ili i na ele na e enei ne esu diga o ufaru a ca ntsu ele, aza a na e enei ele da aza o ulinga wa adanshi a Asulā waru. ³ Amu me ene tā u lobono tā, ilī yu ufaru i da n toniyi ili suru mejoge, tsārā n dānaa wu ili i na i

farai mejegé, ⁴ tsàrà vu reve amayun a adanshi a na a damma nuwu unà nu unà.

Adama a limatan va Yahaya za vu Urumbusu

⁵ Mantsa ma na Hiridut dànài Mogono ma Yahuda, a yuwan tà ganu ro, za na à tsu de Zakariya. Wu utà tà upasu u nan ganut wa Abija. Alisàbatu da aala a ka và yi. Àyi fo o u'wa u nan ganu o ugundo wa Harunañ u da wu utai. ⁶ Ele ra a yuwan tà nden n sa'ani n na Àsula a cigai. O toni tà ili i na Zagbain ca nle suru. ⁷ Agba à ri nà muwun shi. Alisàbatu idari i ña i shi. Àyi nà vali và yi a kutsa tà.

⁸ Urana u lo, Zakariya yuwusan tà ulinga u tsuganu à Àgà'isamapada,† a mantsa ma na ulinga u rawai upasu u le. ⁹ Ili i na agadu e le a yuwusain àyi ña, ele nan ganu a tsu ñangwa tà vuma nà matawa ma agita, u uwa àtsumà o Upasu wa Akiza,† tsàrà u kulàto ili i maguru.† ¹⁰ Ana mantsa ma rawai tsàrà à kulàto ili i maguru'u, reve ama o boloto suru a yuwusan avasa a alanga.

¹¹ Reve malingata ma Zagbain mà tawà ubatà wà yi, wi isawan o ukere u usa'ani u masa'a, ubatà u na wàqà kulatosu ili i maguru'u. ¹² Ana Zakariya ene niyi, reve wu uwua wovon, lipu và yi kàrà e mejen. ¹³ Àvu malingata'a u damma yi, "Zakariya, she vu uwua wovon wà, a uwua tà avasa à wu. Ka và wu, Alisàbatu ta yuwan àtsumà, u ta

matsaan wu ulobo. Vu ta ca yi aala Yahaya.† ¹⁴ U to o'wo wu ili i mazanga, ne e ekere a aza a na aa uwua adama a limatan và yi. ¹⁵ U to o'wo yumagbain e ekere a Zagbain. Woo sowo mini ma masayan ma inabi, ni ili yo oso i na woo o'wo usowu shi. O to shiton yi nà Ruhu va Akizat àyi à àtsumà a mma và yi. ¹⁶ Ama nà àbundà aza a Isra'ilà à tà kàmbà e ekere a Zagbain le adama à yi. ¹⁷ U ta wala elime a Zagbain nà cu'un vu ucira nà ruhu va Iliya, tsàrà à kàmbàto okolo a nan dada à kàmbà ubatà u muwun n le. Ù tà kàmbàto àzà o ulambu wu ugbozu o toni ugbozu wa aza a akiza à Àsula, tsàrà u foboo Zagbain ama, tsàrà u cina le ufobu."

¹⁸ Reve Zakariya ece yi, "Cine cu'un nda aa fara? Àmu ña nda n kutsai de, ka và fo ña nda u kutsai de."

¹⁹ Reve u usu, "Àmu ña Jibura'ilu, n tà mishin à mákakàn mà Àsula kuci. À lyungu mu tà, tsàrà n damma wu adanshi o uyo'o a nda. ²⁰ Gogo vu tà dàna kpaku, vaa gura yuwan adanshi shi, she urana u na ili i nda i shiwain. Adama a na vu usuyi adanshi à và shi. Adanshi a na à à tawà woo o'wo amayun a mantsa ma na wu ntsayi."

²¹ Ama lo a pura Zakariya, àvu à kàrà a asalama ili i na i zuwai u jimai pe Upasu wa Akiza'a.† ²² Ana wu utai, u gura yuwan adanshi shi. Reve e reve u ta yuwan we ene ili i ro cu'un va alavu alavu àtsumà

aq Aqaisamapada'a. Avu u yuwusaan le iroci ne ekere, agba u gura yuwan adanshi shi.

²³ Ana mantsa mo ulinga ma yi mo kotoi, reve u kambə o u'wa. ²⁴ Reve ka va yi Alisabatu tsurə aqatsumə. Ayi ubuwu na woto ton, avu u danusu o u'wa. ²⁵ U dansa ta, "Zagbai'in u yuwaan mu ta nda, a rana nda u roco mu ta isa'ani, u tawa mu ta ili ya adanshi e ekere a ama."

Adama a limatan va Yesu

²⁶ Alisabatu na aqatsumə woto tali, avu Asulə a lyungu Jibura'ilu malingata ma yi a lyuci na a tsu de Nazara e ida ya Galili. ²⁷ U lyungu yi ta ubatə o usheli u na koto u revei vali shi, eegebe a yi vuma ro da o ugundo wa Dawuda Mogono, aala a yi Isuhu. Meri da aala o usheli'i. ²⁸ Avu malingata'a u 'yawə ya'a yi, reve u damma, "Azo'wa, macigata, Zagbain to obolo na avu!"

²⁹ Adanshi'i gba u 6alə yi ta lon, u yuwusan ta majiyan cu'un vi icasu i ne i da tsunda. ³⁰ Avu u damma yi, "She vu uwua wovon wan, Meri. Vu tsurə ta icigi e ekere a Asulə. ³¹ Vu ta yuwan aqatsumə, vu matsan ulobo, reve waru vu zuwaa yi aala Yesu. ³² U to o'wo zagbain. E te de aala a yi Mawun mo Mogono ma Asulə. Asulə Zagbain a ta ca yi ootogu o tsugono tsa dada va yi Dawuda. ³³ U ta yuwan tsugono o u'wa wa Yakubu babu ukotu. Tsugono tsa yi tsə ri nu ukosu shi."

³⁴ Avu u damma yi, "Cine woo o'wo ne, ana wo o'woi koto n reve vali shi?"

³⁵ Reve u usu yi, "Ruhu va Akiza ta tawə wu, ucira u Mogono ma Asulə waru u ta pupala wu, adama a na za va akiza a na vaa matsan a ta de yi Mawun ma Asulə. ³⁶ Cuwan moron ma wu Alisabatu. A damma ta waq tsurə aqatsumə shi, agba gogo u ta na aqatsumə woto tali, ko na wo o'woi u kutsai de. ³⁷ Ili ilo a na Asulə aq kudə yuwan shi."

³⁸ Avu Meri damma, "Amu da nda aagbashi a Zagbain. Lyawa wo o'wo ununa vu dammai." Reve malingata'a u kara.

Meri kalyuwa ta Alisabatu

³⁹ A rana ndolo, avu Meri 'yon u jikə, reve u 'yawə a lyuci ro atsumə e ilyuci ya agadi e ida ya Yahuda.

⁴⁰ Avu u uwa o u'wa wa Zakariya, tsarə u casə Alisabatu. ⁴¹ Ana wu uwai icasu'u, avu baba jingadə a aqatsumə a yi nu ucira. Reve o shiton yi na Ruhu va Akiza.†

⁴² Avu u 'yasən udyo nu ucira, u damma, "Avu za va aba'un a da atsumə a amaci. Mawun ma aqatsumə a wu waru za va aba'un a da! ⁴³ Cine ili i sa'ani i nda i cina numu, a na mma vu Zagbain va tawai u kalyuwa mu? ⁴⁴ Ana mu uwai icasu ya wu, dada baba na ri a aqatsumə a va jingadai nu ucira a yuwusan mazanga. ⁴⁵ Avu za va aba'un da adama a na vu usuyi ili i na Zagbain dammai u ta shiwan."

Ishipaya Meri

⁴⁶ Reve Meri damma, "Ookolo a va a cibala ta Zagbain. ⁴⁷ Asuvu a va a ta na mazanga adama a Asula Zamawawa va. ⁴⁸ Ayi u cuwan ta na amu, aagbashi a yi. Diga gogo a 'yawaa, ama a ta de mu za va aba'un. ⁴⁹ Adama a na ayi Zavucira da, u yuwaan mu ta ili ya abulaa. Aala a yi waru akiza a da. ⁵⁰ Diga mantsa a tyo mantsa, u fse ene ta iliyali ya aza a na a casu yi tsugbain. ⁵¹ U yuwan ta abajini e ili ya asalama ne ekere a yi, u bete'we ta aza a aciyogbamu. ⁵² U cipato ta ngono m gbagbain o otogu e le, reve u 'yasan aza a na a ri ili shi. ⁵³ U cuwaton ta aza a ambulu ni ili i sa'anii, aza o utsuru waru u lo le ta ekere lyanga. ⁵⁴ U kamba ta aagbashi a yi Isra'il, u cuwan ta na nzuwulai ma yi we ene yi iliyali. ⁵⁵ Ununa u yuwayin akaya a tsu Ibrahim nzuwulai, na muwun n tsukaya ma yi hali ukosu."

⁵⁶ Avu Meri danu na Alisabatu a tyo woto ta'atsu, reve u kamba o u'wa.

Limatan va Yahaya za vu Urumbusu

⁵⁷ Mantsa ma na Alisabatu aa matsan yuwan ta, re've u matsan mawun mo ulobo. ⁵⁸ Avu nron mu nden na mmaci ma yi, a uwua ununa Zagbain yuwaan niyi isa'ani, avu a kamba yi mazanga.

⁵⁹ Ana mawu'un u rawai urana wa kunla, reve a tawa tsara a pada yi uryumbu,

reve a shi a ciga a ca yi aala a dada va yi Zakariya o una wa dada va yi. ⁶⁰ Avu mma va yi damma, "O'o, Yahaya da aa ca yi."

⁶¹ Reve a damma yi, "Moron ma wu ma ri na aala Yahaya shi."

⁶² Avu o roco dada va yi, a te izami ya aala a na aa ca yi. ⁶³ Reve u pati le ili yi idana, avu u dana de, "Aala a yi a da Yahaya." Reve o o'wo a asalama suru. ⁶⁴ Ajima shi, dada una wa yi u kpautushi, avu eelentsu a yi a gura yuwan adanshi. Avu u yuwusaan Asula ica. ⁶⁵ Avu wovon u tsuraa nron mu nden ma yi n na n danai lo suru. Reve a karaa adanshi'i ubata suru atsumaa e ilyuci ya agadi ya Yahuda. ⁶⁶ Aza a na a uwai ili ya asalama o ndolo suru, she a uwa majiyan ne e eci, "Nye i da mawun ma nda moo o'wo?" A damma ta ne adama a na ukere wu Zagbain u to obolo na ayi.

Ishipaya Zakariya

⁶⁷ Zakariya dada va Yahaya danaa ta ushiwun na Ruhu va Akiza, avu u yuwan adanshi o usokowu wa Asula: ⁶⁸ "Tsu yuwayin Zagbain ica, Asula a Isra'il! U tawa ta u tsupa avu u wawa ama a yi. ⁶⁹ U 'yasan ta Za vi Iwawit za vu ucira o u'wa wa aagbashi a yi Dawuda adama a tsu. ⁷⁰ (Ununa u dammai o una wa ama a akiza a Asula nu ujimu.) ⁷¹ U wawa tsu ta e ekere a arala na n'yuwatan n tsu suru. ⁷² We ene ta nkaya n tsu iliyali, u cuwan

tə na akucunut a akiza ə yi. ⁷³ Ayi da akucunu a na u yuwayin dada tsu Ibrahim. ⁷⁴ Ana u ta wawa tsu e ekere a n'yuwatan n tsu, tsərə u kamba tsu. Adama tsu yuwaan yi agandə babu wovon, ⁷⁵ na akiza ni ili ya əbulə ə məkakən mə yi. Tsu yuwaan ne a mantsa ma wuma mə tsu suru. ⁷⁶ Avu waru, mawun mə va, a tə de wu vumavasulə Mogono me Ili Suru. Vu tə wala elime a Zagbain, tsərə vu foboo yi ure, ⁷⁷ tsərə vu ca ama a yi urevu wi iwawi o ure u na a yuwaan le gafura vu unusu u le. ⁷⁸ Adama e isa'ani ya əbundə ya Əsulə ə tsu, ekan a wasasa əq təwə tsu de zuva. ⁷⁹ Tsərə wi ikana aza a na a ri nden ətsumə e irumbu, na aza a na a yuwaan zuzu nə məkuwəqə, tsərə u toni nə ətsu ure wō okolo ə nden."

⁸⁰ Reve mawu'un u kungwa, əvu waru u yuwan mgbain ətsumə ə ruhu. Avu u dənu ətsumə o una, hali urana u na wu utəi a alanga e eteshe e ekere a aza a Isra'il.

Limatan və Yesu (Mat. 1:18-25)

2

¹ A rana ndolo, Kaisa Agusta mogono ma gbain ma zuwa tə e kece ama a na a ri əzələ tsugono tsa Roma† suru. ² (Mekece mo ufaru ma da ndolo, ana a yuwaan a mantsa ma na Kiriniyu dənai o tsugono tsi ida ya Suriya ətsumə ə Roma.) ³ Avu ama suru a 'yawə ə lyuci le, tsərə e kece le.

⁴ Isuhu utə tə ə lyuci va Nazara e ida ya Galili. Adama a na əyi ugundo wə Dəwuda u da, əvu u kərə ə tyo ə lyuci va Batalami e ida ya Yahuda. Batalami da ubətə u na a matsain mogono Dəwuda. ⁵ U 'yawə tə tsərə e kece yi nə Meri eegebe ə yi, waru u dənə tə nə ətsumə. ⁶ Yashi i na ə dənai de, əvu yashi i limatan və yi rawa. ⁷ U matsan tə mawun mo ufaru mə yi ulobo, reve wu pala yi nu umuna, əvu u zuwa yi o ukungulu. Adama a na ə tsurəi ure a aasula o omocin shi.

Aza a aguba nə nlingata ma Əsula

⁸ Upasu wi ida i ndolo, aza a aguba ə dənə tə lo a atsusa e indanasa ikyon i le na ayin. ⁹ Reve malingata ma Zagbain mə təwə ubətə ule, reve ekan a tsugbain tsa Əsulazuva e ikana ubətə u na a ri, hali a uwwa wovon lon. ¹⁰ Reve malingata'a u damma le, "Yu uwwa wovon wan. N təwəqə du tə na adanshi ə məzəngə adama a ama suru. ¹¹ Ana'an a lyuci və Dəwuda, a matsaan du tə Zamawawa,† əyi da Kristi Zagbain. ¹² Apa ili i na yaq dənə du iroci: I ta cina bəbə wupalu o umuna, uvotowun o ukungulu."

¹³ A jima shi, reve obolo a azə o uvon a zuva nə malingata'a a yuwsaa Əsulə ica, adansa, ¹⁴ "Tsugbain tsa Əsula de zuva suru suru, o uvadī nden mo okolo waru e ekere a aza a na waa uwuwusa uyo'o u le!"

¹⁵ Ana nlingata'a n lyawa nle a kambai zuva, əvu aza a aguba a dammulai vəni le, "Tsu 'yawai Batalami gogo, tse enei ili i na i yuwain, ili i na Zagbain revetyo ntsu."

¹⁶ Avu a jika a 'yawə, reve a cina Isuhu nə Meri nə bəba'a uvotowun o ukungulu. ¹⁷ Ana e ene niyi, reve a baza adanshi a na a damma nle adama a mawu'un. ¹⁸ Reve aza a na a uwmai suru a kara a asalama e ili i na a uwmai o unə wa aza a aguba'a. ¹⁹ Meri zuwa tə ili i na a damma niyi o ookolo suru, əvu u yuwusan malala mə əbunda adama e le. ²⁰ Reve aza a aguba a kambə. Əvu a canasa ishipa yi ica a tyo a Asula, adama e ili i na a uwmai ni ili i na e enei. Ne da wo o'woi ununa malingata mə Asula ma dammai.

A tawa tə nə Yesu a Aq'isamapada

²¹ Ana a yuwain rana kunla, a na aa pada mawu'un uryumbu, əvu a ca yi aala Yesu.† Ayi da aala a na malingata mə Asula ma dammai, kafu a yuwan aqatsumə a yi.

²² Əvu mantsa mə kucci ma nə oo o'wo cece ma rawa, cine Wilə wa Musa u dammai. Əvu a təwa nə ayi Urishelima tsəra a ca yi e ekere a Asulazuva. ²³ (Ununa u ri udanu a Wilə wə Asulazuva, "A ca mawun mo ulobo mo ufaru suru, za na a dangwai e ekere a Asulazuva.") ²⁴ A yuwan tə waru kucci,† ununa a dammai a Wilə wə

Asulazuva ana, "Muda n re ko muwun mu nrukuku n re."◊

²⁵ A mantsa mo ndolo, a yuwan tə vuma na a tsu de Saminu, vuma na dənuyi a lyuci və Urishelima. Vuma və əbulə da, a uwuswa wovon wə Asula, waru u purosu tə we ene za na aə dənato okolo a aza a Isra'ilə. Ruhu va Akiza dənə tə obolo nə ayi. ²⁶ Ruhu'u u roco yi tə wəa kuwə shi, she we ene Kristi Zamawawa və Asulazuva. ²⁷ Nu ucira wə Ruhu u da u uwai a Aa'isamapada. Ana nan dada və Yesu a uwai nə ayi, tsəra a yuwaan yi ununa Wilə u dammai, ²⁸ əvu Saminu shede yi, əvu u godyoo Asula, adansa, ²⁹ "Mogono ma Gbain, gogo vu shiton tə nzuwulai mə wu, vu lyawa aagbashi a wu a kara no okolo nden. ³⁰ Me ene tə iwawit yə wu ne esu a və, ³¹ Za na vu fəboi adama a ama suru. ³² Ekan a na o tsu roco Atakpacit ure wə wu, nə tsugbain tsə wu e ekere a aza a Isra'ilə, ama a wu."

³³ Mma və yi nə dada və yi a kara tə a asalama e ili i na a dammai adama a yi. ³⁴ Reve Saminu zuwaa le aba'un, əvu u damma mma və Yesu, "Ayi mawun ma nda a dangwa yi tə adama a qarisa a ama a Isra'ilə nə əbunda. Waru a dangwa yi tə adama a mawawa ma ama a Isra'ilə nə əbunda. U to o'wo iroci yi ili i na ama aa 'yuwan. ³⁵ Adama o ndolo, e te reve majiyan ma ama a əbunda. Waru matsun me pe'eni ma

◊ 2:24 N.Gn. 12:6-8; Mtə. 13:2-12.

ta batsa asuvu a wu."

³⁶ A yuwan tā ka ro vu-mavasula,^t aala a yi a da Hanatu, usheli wa Fanuyila o ugundo wa Asha. U kutsa tā lon. U yuwan tā nden n lolo a'wan e cindere, avu vali vā yi kuwā. ³⁷ U dānā tā na a'wan kupakunlā nā aza a nashi.* U lyawa Aa'isamapada'a shi, amma u yuwusan tā agāndā ayin nu urana. Waru u yuwusan tā akuli na avasa. ³⁸ Babu usan, reve u rawa zuzu u godyoo Asulā. Reve u yuwan adanshi adama a mawun ma na ama suru aa zuwusa atsvu adama e iwawi ya Urishelima.

³⁹ Ana Isuhu nā Meri kotoi mayan me ili i na Wilā wā Asulazuva a dammai suru, avu a kambā o u'wa u le a lyuci va Nazara e ida ya Gālili. ⁴⁰ Mawu'un u yuwan tā mgbain reve u yuwan ucira, u dānā tā nu ugbozu lon, aba'un a Asulā a dānā tā obolo nā ayi.

Yesu atsumā a Aa'isamapada

⁴¹ Nan dada vā yi a tsu 'yawā tā Urishelima aa'wan suru a mantsa mā Abuki a Mapasa. ⁴² Ana u rawai a'wan kupa ne ejere, a 'yawā tā Abuki ununa a tsu yuwusan. ⁴³ Ana o kotoi Abuki'i, ele a mākambāa, avu mawu'un wi isawan Urishelima, agba nan dada vā yi e reve shi. ⁴⁴ Avu ele a yuwan mmalu mu urana u tā, ele a dansa u tā pe atsumā o obolo a ama.

* **2:37** U ta gura o'wo a'wan kupakunlā nā aza a nashi a na a karai ana vali vā yi kuwai.

Avu e ece aza a na a dānā obolo ne ele.

⁴⁵ A tsurā e ene yi shi, dada a kāmbai Urishelima e izami yā yi. ⁴⁶ O urana wa ta'atsu, dada a tsurā e ene niyi a Aa'isamapada nden nā munlu na aza a Isra'ilā, a uwusua le nu u yuwin nle yeci. ⁴⁷ Aza a na a uwua niyi suru, a yuwan tā asalama lon nā cu'un vu urevu nu ususu wā yi. ⁴⁸ Ana nan dada vā yi ene niyi, avu a uwa asalama lon, avu mma vā yi damma yi, "Mawun mā vā, cine vu yuwan ntsu tsunda? Vu lyawa tā dada vā wu nā əmu e izami yā wu nā atsumolāngu."

⁴⁹ Avu u usu le, "Cine yaa zami mu de? I reve u lobono tā n dānā ada a Dada vā shi?" ⁵⁰ Agba e reve ili i na u damma nle shi.

⁵¹ Avu u kāmbā Nazara obolo ne ele a casu le tsugbain. Mma vā yi gba u zuwa tā ili i ndolo suru o ookolo. ⁵² Yesu a dāshishi nu urevu nu ugbozu, nā mgbain, nu utsuru wi isa'anit e ekere a Asulā ne e ekere a ama.

Alajiya a Yahaya za vu Urumbusu
(Mat. 3:1-12; Mak. 1:1-8;
Yah. 1:19-28)

3

¹ A aa'wan e gendu a na Kaisa Tibariya dānā mogono ma gbain mā Roma, ngono n nashi n nda n dānā tā zalā vā yi: Bontu Bilatut o tsugono tsa Yahuda, Hiridu

Antiba o tsugono tsə Gəlili, Filibu zawa'a və yi o tsugono tsa Ituriya nə Tarakunita, Lisaniya waru a yuwusan tsugono tsa Abiliya. ² A yashi i na Hanana nə Kayafa a dənai nan abara ganu, avu adanshi ə Əsula ə təwə ya Yahaya mawun ma Zakariya atsumə o una. ³ U garasa ta ubətə suru zuzu nu Udolu wə Urdu, a yuwusaan ama alajiya a na əq rumbut le, adama u roco a vadala tə ə nusu le, tsərə a yuwaan le gafura. ⁴ Cine u ri udanu adama a Yahaya atsumə a Aatagada a Ishaya, vumavəsula, ana,

"Udyo wu nanza e dewu atsumə o una,

'I foboo Zagbain ure, i yuwan ure wə yi mejege.

⁵ O to shiton ukari suru, agadi nə nsasān suru a ta vala le.

A ta lapula re na ri ugondoru.
O to shiton mukəri mu re.

⁶ Vadilimə suru te ene iwawi ya Əsula." [◊]

⁷ Adama o ndolo a da Yahaya dammai obolo a ama a na ə təwusai ya'a yi, tsərə u rumbu le, "Adu apili! Zane damma ndu i suma atsumalimə a na ə ri lo ə təwə? ⁸ I yuwan ili i na yoo roco i vadala tə atsumə o unusut u du. She i uwa a dansa o okolo ə du a na Ibrahim ayi da akaya ə du wan. Əsula a ta gura yuwaan Ibrahim muwun na atali a nda. ⁹ Aabau ə tu ufobu wu gasa danga a aralu e le. Udagə u na u matsain ili ya

əbulə shi suru, o to kodo yi, avu a vari yi a akina."

¹⁰ Reve ama'a e ece yi, "Cine tsaa yuwan?"

¹¹ Əvu u damma le, "Za na ri nə atugu e re, u ca za na ri nə əyi shi za tə. Za na ri ni ilyalya waru u yuwan ne."

¹² Əzə o ushishi wu utafa o ro a təwə ta, tsərə u rumbu le, reve e ece yi, "Manlu, nye tsaa yuwan?"

¹³ Reve u damma le, "She i ushi ili i na i la'ai ili i na a damma ndu i ushi wan."

¹⁴ Əsoja o ro waru ə təwə tə e ece yi, "Atsu gba, nye tsaa yuwan?"

Avu u damma le, "She i usa ikebe yi za ro nu ucira wan, ko i yuwaan za ro open pere m pere wan. I yuwan ankuri na atsupu ə du."

¹⁵ Ama e ipiri yu utəwu yi Zamawawa, reve ə kərə a majiyan ko Yahaya əyi dada Zamawawa'a. ¹⁶ Əvu u usu le, "N rumbu du tə nə mini, agba za na la'a numu tsugbain u tə lo ə təwə. Vunu va atan ə yi n rawa n kənzə m bədə shi. Ayi da wəqə rumbu du nə Ruhu va Akiza na akina. ¹⁷ U tə na aak-patalutsu o uyeluwu o ukere wə yi, u ta rada oosoroto cece, avu u boloto ishina ya yi o mopon, agba owopo'o u tə kuləto le na akina a na ə ri n kimə shi." ¹⁸ Re və abunda da Yahaya yuwin alajiya a Alabari a Sa'ani ə tyo e ekere a ama.

¹⁹ Əvu u yuwaan Hiridu Antiba mogono nləngi adama a Hiridiya, ka vu zawa'a və yi, ni iwuya ya

abantu i na u yuwait.
²⁰ Reve u yuwisan iwuya i ro,
 ana u zuwai Yahaya o u'wa
 wa ali.

Urumbusu wa Yesu
(Mat. 3:13-17; Mak. 1:9-11)

²¹ Ana a rumbuyi ama a na
 a tawai suru, avu fo a rumbu
 Yesu. Ayi atsumaq a avasa,
 reve zuva kpatu'wa, ²² reve
 Ruhu va Akiza telee yi na lipu
 oroci a muda. Avu a uwua
 udyo de zuva ana, "Avu da
 Mawun ma va, macigata ma
 va, na avu da maa yuwusan
 mazanga lon."

Ugundo u na Yesu utai
(Mat. 1:1-17)

²³ Yesu shi ta na a'wan a na
 a yuwait zuzu na mata'atsu,
 ana u temei uritosu wa yi.

A tara yi ta ana ayi mawun
 ma Isuhu ma da.

Isuhu ulobo wa Heli u da.

²⁴ Heli ulobo wa Matata u
 da.

Matata ulobo wa Levi u da.
 Levi ulobo wa Maliki u da.
 Maliki ulobo wa Yana u da.
 Yana ulobo wa Isuhu u da.

²⁵ Isuhu ulobo wa Matiya u
 da.

Matiya ulobo wa Emos u
 da.

Emos ulobo wa Nahum u
 da.

Nahum ulobo wa Azaliya u
 da.

Azaliya ulobo wa Najaya u
 da.

²⁶ Najaya ulobo wa Ma'ata
 u da.

Ma'ata ulobo wa Matiya u
 da.

Matiya ulobo wa Simiya u
 da.

Simiya ulobo wa Isuhu u
 da.

Isuhu ulobo wa Yahuda u
 da.
²⁷ Yahuda ulobo wa
 Yowana u da.

Yowana ulobo wa Risa u da.
 Risa ulobo wa Zerubabe u
 da.

Zerubabe ulobo wa Shay-
 atiya u da.

Shayatiya ulobo wa Niri u
 da.

²⁸ Niri ulobo wa Maliki u
 da.

Maliki ulobo wa Adi u da.
 Adi ulobo wa Kosama u da.
 Kosama ulobo wa Ala-
 madama u da.

Alamadama ulobo wa Iri u
 da.

²⁹ Iri ulobo wa Yosi u da.
 Yosi ulobo wa Eliyaza u da.

Eliyaza ulobo wa Yorima u
 da.

Yorima ulobo wa Matata u
 da.

Matata ulobo wa Levi u da.
³⁰ Levi ulobo wa Saminu u
 da.

Saminu ulobo wa Yahuda u
 da.

Yahuda ulobo wa Isuhu u
 da.

Isuhu ulobo wa Yonana u
 da.

Yonana ulobo wa Eliyaki u
 da.

³¹ Eliyaki ulobo wa Malaya
 u da.

Malaya ulobo wa Mena u
 da.

Mena ulobo wa Matata u
 da.

Matata ulobo wa Natan u
 da.

Natan ulobo wa Dawuda u
 da.

³² Dawuda ulobo wa Yeset
 u da.

Yeset ulobo wa Obe u da.
 Obe ulobo wa Buwaza u da.

Buwaza ulobo wa Salumuna u da.

Salumuna ulobo wa Nashon u da.

³³ Nashon ulobo wa Aminadabu u da.

Aminadabu ulobo wa Aram u da.

Aram ulobo wā Hesuruna u da.

Hesuruna ulobo wa Farisa u da.

Farisa ulobo wa Yahuda u da.

³⁴ Yahuda ulobo wa Yakubu u da.

Yakubu ulobo wa Ishiyaku u da.

Ishiyaku ulobo wa Ibrahim u da.

Ibrahim ulobo wā Tera u da.

Tera ulobo wa Naho u da.

³⁵ Naho ulobo wā Seru u da.

Seru ulobo wā Reyu u da.

Reyu ulobo wā Fele u da.

Fele ulobo wā Eba u da.

Eba ulobo wā Shela u da.

³⁶ Shela ulobo wā Kena u da.

Kena ulobo wa Afasha u da.

Afasha ulobo wā Shem u da.

Shem ulobo wā Nuhu u da.

Nuhu ulobo wa Lame u da.

³⁷ Lame ulobo wā Metusela u da.

Metusela ulobo wa Anuhu u da.

Anuhu ulobo wa Jare u da.

Jare ulobo wa Mahalalel u da.

Mahalalel ulobo wā Kena u da.

³⁸ Kena ulobo wā Enos u da.

Enos ulobo wā Shitu u da.

Shitu ulobo wa Adāmu.†

Adāmu za na Əsulə a yuwaain.

Malyungwā mā Yesu
(Mat. 4:1-11; Mak. 1:12-13)

4

¹ Yesu waru ushitowun nā Ruhu va Akiza, əvu wu uta o Udolu wā Urdu. Reve Ruhu va Akiza tara yi a tyo ətsumā o una rana amunga, ² ubatā u na Mekerencesu mā lyungusə niyi. Agba u lyuwa ili ətsumā a rana'a shi, o ukosu reye wu uwua ambulu.

³ Dada Mekerencesu ma damma niyi, “Nā əvu Mawun mā Əsulə ma da, vu zuwa aatali a nda a kambə opopofu.”

⁴ Əvu Yesu usu yi, “U tu udanu a Adanshi a Əsulə,† ‘Ni ilyalya i da goon vuma aa danə wuma shi.’” △

5 Reve Mekerencesu ma tara yi a tyo zuva masasan, dada u rocoshi niyi tsugono tsu uvadi suru. ⁶ Reve u damma yi, “N ta ca wu tsugbain nu utsuru u nda'a suru, adama a na a zuwa le tā o ukere u vā. Waru n ta ca za na n cigai. ⁷ Suru ili i nda o to o'wo əzə a wu, nā vu kədəto vu yuwaan mu əganda.”

⁸ Dada Yesu usuyi niyi, “U tu udanu, ‘Zagbain Əsulə a wu a da vaa yuwaan əganda, ayi a nde'en da vaa yuwaan tsugbashi.’” △

⁹ Reve Mekerencesu ma tara yi a tyo Urishelima, əvu u zuwa yi de e ncilecile mā Əa'isamapada. Dada u tsu damma yi, “Nā əvu Mawun mā Əsulə ma da, teteruwe e ida. ¹⁰ Adama a na a dana tā, Əsulə a ta zuwa nlingata mā

◊ 4:4 U.WI. 8:3. ◊ 4:8 U.WI. 6:13.

yin tiga wu. ¹¹ Waru e te kede wu e ekere e le, adama ko anana a wu a tats a aatali wan.’ ^{*}

¹² Reve Yesu usu yi, “Adanshi a ul a damma t, ‘She vu lyungw Zagbain ul a wu wan.’” [◊]

¹³ Ana Mekerenesu mo kotoi mlyungw ma yi suru, reve u lyawa yi ne'en.

Yesu temei ulinga Galili
(Mat. 4:12-17; Mak. 1:14-15)

¹⁴ Reve Yesu kamb tsum o ucira u Ruhu va Akiza a tyo Galili. Reve alabari a yi a rawa e ilyuci i na i ri lo ukandaruwu zuzu. ¹⁵ Avu u rocosu a a'is e le, reve u tsur ica e ekere a ama suru.

A 'yuwan t Yesu a Nazara
(Mat. 13:53-58; Mak. 6:1-6)

¹⁶ Ana u tyoyi Nazara (lyuci na u kungwai), dada u uwai a a'a'is ununa u tsu yuwusan o urana wa Ashibi. Reve u 'yon adama u denuna. ¹⁷ Reve a ca yi Aatagada a Ishaya vumavasula. Dada u bubaruwa niyi, reve u cina ubta u na a danai,

¹⁸ “Ruhu vu Zagbain to obolo na mu, adama a na u dangwa mu t, adama n yuwaan za e iliyali adanshi a Alabari a Sa'ani.

U lyungu mu t adama n yuwan adanshi a na aa lyawa aza a na a ri a tsugbashi, nrumb

* **4:11** Pa nda, Mekerenesu ma shi ta a zama u paala Yesu. E Ica 91:11-12, u damma ul a t lyungu nlingata ma yi e kede wu adama vu tats wan. Amma u damma na vu teteruwe a ncilecile na tsulo, u ta zuwa e kede wu shi. [◊] **4:12** U.Wl. 6:16. [◊] **4:19** Isha. 61:1-2. [◊] **4:26** 1 Ngo. 17:1-16.

waru ee ene ure, aza a na ee le'eshe waru o o'wo fan.

¹⁹ Reve waru n yuwan adanshi a aa'wan a na Zagbain zuwai a na aa yuwaan ama isa'ani u yuwan t.” [◊]

²⁰ Reve u kutsulu aata-gada'a, vu u ca za vu ulinga'a. vu u dnu, tsra u rito. Reve ama a na a ri pe a a'a'isa' a suru a uwa aknl a yi. ²¹ vu u damma le, “Ana'an adanshi a nda a shiwan t a atsuvu a du.”

²² Reve a uwwa uyo'o, a yuwusan asalama na adanshi e isa'ani i na yu utai o una wa yi. vu a damma, “Ayinda, ayi dada mawun ma Isuhu shi?”

²³ vu u damma le, “Amayun, i ta damma mu udammu u nda, ‘Boci, kmb aciyawu gbaga.’ ‘Suru ili i na waru tsu uwai vu yuwin a Kafarnahum, vu yuwan yi fo pa a lyuci va wu.’ ²⁴ Amayun, n ta dansaa du, a tsu tara vumavasula ili ya abul a lyuci va yi shi.

²⁵ “Waru amayun a da maa dansaa du, a mantsa ma Iliya a yuwan t nrun ma bunda tsum a Isra'il. A mantsa ma na a bruyi zuva o ro'o shi a'wan a ta'atsu na woto tali, reve ambulu a suduwa e ida'a. ²⁶ Agba a caco Iliya a tyo ubta wu za ro tsum e le shi, she ubta wa Sarafatu, e ida ya Sida, ka na dnai

maruna. ♦ 27 Waru a yuwan ta nkutu nã abunda atsumã a Isra'ila a mantsa ma Ilishta vumavasula. Agba ko za ta a kãmbato gbaga shi, she Na'amant vuma va Suriya.” ♦

28 Ana ama a na a ri pe a aa'isa a uwai ne, reve suru nle a uwwa upan lon. 29 Reve a 'yon nu upan, avu o utaq yi atsumã a lyuci. Reve a tara yi a tyo e ncilecile m masasan ma na lo da lyuci le ri usuwu, adama e kefe yi e ida. 30 Reve wu utulai ben e memere me le, avu u kara ili ya yi.

Vuma vo otoni a lima

(Mak. 1:21-28)

31 Reve Yesu kara a tyo Kafarnahum lyuci ro atsumã e ida ya Galili. Reve u uwa o rôcosu ama o urana wa Ashibi. 32 Reve a uwa asalama nã cu'un vu uritosu wã yi, adama a na u to ritosu nu ucira.

33 Atsuma a aa'isa'a, vuma vo otoni a limat dana ta pe, reve u saala nã yisaali lon, 34 “Eyee! Te imini ya wu nã atsu, Yesu za va Nazara? Vu tawa tã adama vu una tsu? Nreve wu ta, avu da Akiza a Asula.”

35 Reve Yesu bara yi, u damma, “Baru unã wã wu, reve vu kakasa nã ayi!” Ana otoni a lima'a a varu niyi e memere me le, reve wu kasa nã ayi, u yuwan nã ayi ili shi.

36 Reve ama'a a uwa asalama, reve a dammulai vani le, “Cu'un va adanshi e ne a da tsunda? Nu ucira nu ukadu u da u barai otoni a lima, reve o uta.” 37 Reve

alabari a yi a rawa ubata suru upasu wi ida'a.

*A kambatoi anawale Simo
gbaga*

(Mat. 8:14-17; Mak. 1:29-34)

38 Reve u 'yon wu uta a aa'isa'a, avu u uwa o u'wa wa Simo. Agba anawale Simo a shi a uwwa uyo'o shi, u shi ta a uwwusa utanu lon. Reve a damma Yesu adama a yi. 39 Reve u rawa wi isawan zuzu nã ayi, dada u barai ubanaku'un, reve ubanakun u lyawa yi. Reve u 'yoshin u yuwaan le aganda.

40 Urana a mariyaq, dada mmaci ma aza o ubanakun n tawai ne ele ubata wa Yesu. A danã ta na banakun icu'un icu'un. Reve wu ju'wan le, dada a kambai gbagba. 41 Waru otoni a lima a kakasa ta na ama nã abunda a yisaali, “Avu da Mawun ma Asula!”

Avu u bara le, u lyawa a yuwan adanshi shi, adama a na e reve ta ayi da Kristi Zamawawa'a.

Yesu 'yawã ta alajiya

(Mak. 1:35-39)

42 Ana usana u tawai, reve u kara a tyo ubata u na yuwan ri shi. Reve ama a uwa izami ya yi, dada a tawai ubata wa yi. Reve a shi a ciga a zuwa yi u danu ne ele. 43 Avu gba u damma le, “N ciga n'yuan n yuwaan ilyuci i ro alajiya a Alabari a Sa'ani o tsugono tsã Asulat fo. Adama o ndolo a da a lyungu numu.” 44 Dada

◊ 4:27 2 Ngo. 5:1-14. † 4:44 Akuci a linga ro a damma “Galili.”

u lyuwai elime na alajiya a
a'isə ətsumə a Yahuda.[†]

*Dewu vo ojoro o ufaru
(Mat. 4:18-22; Mak. 1:16-20)*

5

¹ Urana u ro, Yesu dana ta mishin a nge'en m Mala ma Janisara, na ama ubolotowu ubatə wə yi, a uwusa adanshi a Asula. ² A nge'en m mini'i we ene tə antsun e re, aza a na eremi a mugula a lyawai. Aza a na a dana i iza'usa igolo i le. ³ Atsumə a ants'un u uwa tə pe a za tə za na ri za va Simo, reve u damma yi u kebe wantsu'un wa'a u uwa pe a mini'i. Reve u dānu a wantsu'un, reve u reme o ritosu ama.

⁴ Ana u kotoi adanshi, reve u damma Simo, "Kebe wantsu'un a 'yawə ubatə wə aru'un, avu vu vari igolo i du, tsara i reme mugula."

⁵ Reve Simo usu, "Manlu, ili ya ayin i da tsu ri o ulinga, agba tsu reme ili shi, amma ana vu dammai tsu vari, n ta vari igolo'o."

⁶ Ana a yuwain ne, reve a vari igolo i le, reve a tsura mugula mə abundə, hali igolo ile i reme makara. ⁷ Avu e de aza e le, aza a na a ri lo nə wantsun, tsara a tawa nə wantsun u le, adama a kamba le. Reve a tawa o shiton ants'un, she damma a ta liba.

⁸ Ana Simo Bituru enei ne, reve u kingyo a makakan mə Yesu avu u damma, "Lyawa

mu, Zagbain, amu za vu unusu da." ⁹ Ayi na aza a na a dana i lo, a yuwan tə asalama lon nə cu'un mugula n na e remei. ¹⁰ Ne da fo Yakubu nə Yahaya, muwun mə Zabadi, aza a na a dana i o ulinga obolo nə Simo.

Avu Yesu damma Simo, "She vu uwua wovon wan, diga gogo vu tə dana a tawusə na ama." ¹¹ Reve o utaq antsun e le a agadi, avu a lyawa ili suru, reve o toni Yesu.

*Vuma vu ukutu
(Mat. 8:1-4; Mak. 1:40-45)*

¹² Urana u ro, Yesu pe atsumə a lyuci ro e ida'a, reve vuma ro tawa de, za na ukutu u remei lippu məbulə. Ana we enei Yesu, reve u kafato urewesu wə yi e ida, reve u pati yi, "Zagbain, nə vu usu, kambato mu mo o'wo cece."

¹³ Reve Yesu canana ukere wə yi, avu u ju'wan vuma'a, avu u damma, "N usu tə, vo o'wo cece!" Babu usan, avu ukutu'u u lyawa yi.

¹⁴ Avu Yesu damma yi, "She vu damma za wan, vu kara vu roco aciyawu ubatə u na ganu ri, tsara u kalyuwa wu. Reve vu ca kucci ununa Musa dammai, adama ama a dana nu urevu u na vo o'woi cece."
◊

¹⁵ Agba alabari a yi she ili i na i 'yawai elime, hali ama o boloto lon, tsara a uwua yi, waru tsara u kambato le gbaga. ¹⁶ Agba Yesu tsu lyawa tə ama avu u 'yawə o ogozo, tsara u dānu ayi a nde'en, avu u yuwan avasa.

*Yesu kambqato t̄a osowi a
lipu gbaga*
(Mat. 9:1-8; Mak. 2:1-12)

17 Urana u ro, Yesu pe atsumaq o uritosu, avu Afarishit n̄ munlu n Wilā n dānalo. Ele da aza a na o utai e ilyuci koko'o e ida ya Galili ne e ida ya Yahuda n̄ Urishe-lima. Ucira wu Zagbain u to obolo n̄ ayi, ts̄ara u yuwan opocino. 18 Avu ama o ro e shede yuma ro na ri no osowi a lipu a aavalu, avu a 'yawaa yi o u'wa'a, ts̄ara a zuwa yi a mākākān m̄ yi. 19 Ana a tsurai ure u na aa yuwan ne shi adama o obolo a ama, reve a kumba zuva a katsu'wā ukwā'a'. Dada e telyuwetyo niyi obolo na aavalu a yi e memere mo obolo a mākākān m̄ Yesu.

20 Ana we enei ucawu wo okolo e le, avu u damma vuma'a, "Vuma nda, a yuwaan wu t̄a gafura wu unusu wā wu."

21 Avu Afarishi n̄ munlu n Wilā a yuwan majiyan, a damma, "Vuma ne da aa yuwan adanshi a vama o ndolo e ekere a Asulā? Zane da aa gura yuwaan vuma gafura, she Asulā goon shi?"

22 Yesu reve t̄a majiyan me le, dada we ece nle, "Nye i zuwai yaa yuwan cu'un majiyan mo ndolo o okolo a du? 23 Zane da ri babu usan a damma, 'A yuwaan wu t̄a gafura wu unusu wā wu,' ko a damma, 'Yon vu wala?' 24 N ta yuwan ne, ts̄ara i reve amu Mawun ma Vumat m̄ t̄a nu ucira o uvadi u yuwan gafura

vu unusu." Avu u damma osowi a lipu'u, "N damma, 'yon vu tara aavalu a wu, vu kāra a tyo o u'wa."

25 E esu e le a da u 'yoyin avu u tara aavalu a yi babu usan, reve u kāra a tyo o u'wa a yuwsaan Asulā ica. 26 Ama suru a uwa t̄a asalama, avu a yuwaan Asulā ica. Wovon u reme le t̄a, avu a damma, "Ana'an tse ene t̄a ili ya asalama."

Dewu va Levi
(Mat. 9:9-13; Mak. 2:13-17)

27 Ana Yesu kotoi ayi ndolo, avu wu uta, avu we ene za vu u'ushishi wu utafa.† Aala a yi a da Levi. U cina yi t̄a nden ubatā wu ulinga. Avu u damma yi, "Toni mu." 28 Avu u lyawa ili suru u 'yon, avu u toni yi.

29 Avu u fobo abuki a gbain o u'wa wā yi adama e Yesu. Az̄a o u'ushishi wu utafa a dānā t̄a pe lon, na ama o ro a alya obolo ne ele. 30 Avu Afarishi n̄ munlu n Wilā, a gbarana ojoro a yi, "Cine yaa lyuwusa ni i sowi n̄ aza o u'ushishi wu utafa n̄ aza o unusu?"

31 Avu Yesu usu le, "Vuma na ri gbaga u ciga za vā agumā shi, she za vu ubanakun. 32 N t̄awā adama a aza a abulā shi, she n de aza o unusu ts̄ara a vadala."

Yeci adama a akuli
(Mat. 9:14-17; Mak. 2:18-22)

33 Avu a damma yi, "Ojoro a Yahaya a tsu yuwan t̄a akuli na avasa, ne da waru

ojoro a Afarishi, agba ąza a
wu she a lyuwa o sowo."

³⁴ Avu u usu le, "I ta zuwa
n'utsa n vali vu kasa'avu n
yuwan akuli, ąyi lo obolo ne
ele? ³⁵ Mantsa ma tą lo ą tąwą
ana aa tara le vali'i, atsuma a
rana ndolo a ta yuwan akuli."

³⁶ Reve u yuwaan le iroci i
nda, u damma: "Babu za na
a pada tana sa'avu u lapula
akuci a tana ną ąyi. Nu u
yuwan ne, u tą vurənu ąvu
u kara akuci'i, agba apadi a
tana sa'avu'u wa ntsaa akuci
a tana'a shi. ³⁷ Waru, ąa tsun
ribina sa'avu a akuci e itsan
yu kwan shi, adama a na ribi-
na'a u to 6oso itsa'an. Ną a
tsun yi pe, u ta lungusə ribina
obolo ni itsa'an. ³⁸ E itsan i
sa'avu i da ą tsu tsun ribina.
³⁹ Aza a na o tsu sowo wasu aa
ciga o sowo ribina shi, adama
a na wasu u la'aa le tą. A
ta damma, 'Akuci a la'a tą
ulobonu.'

Zagbain va Ashibi
(Mat. 12:1-8; Mak. 2:23-
28)

6

¹ Urana wa Ashibi,† ąyi a
6atsasa ą ądumą e ishina,
reve ojoro ą yi a kudusa agaza
e ishina'a, a picirasa na a
tami. ² Avu Afarishi o ro
a damma, "Nye i zuwai yaa
kudusa ishina, i reve wilę u
da o urana wa Ashibi shi?"

³ Avu Yesu usu le, "I reve ili
i na Dəwuda ną n'utsa ma yi
n yuwin, a mantsa ma na a
uwwai ambulu shi? ⁴ Ana u
uwai o u'wa wą Asulą, reve u
tama opopofu ą Wilę. Reve u
ca akapi a na a dənai obolo ną

ayı, agba aza a na nan ganu
da goon aa tama." ◊

⁵ Avu u koso na adanshi,
"Amu Mawun ma Vuma, Za-
gbain vu urana wa Ashibi u
da."

Vuma vo osowi o ukere
(Mat. 12:9-14; Mak. 3:1-6)

⁶ Urana wa Ashibi o ro,
avu u uwa ą ąq̄isə, reve u
reme uritosu. Reve u cina pe
vuma na ukere u usa'ani wą
yi u dənai usowu. ⁷ Afarishi
gba ną munlu n Wilę a za-
mishi tą ure u na ee reme
yi nu unusu. Avu a karishi
yi ana, tsərə e ene ko u tą
yuwaan yi opocino urana wa
Ashibi. ⁸ Agba u reve tą ili i
na aa yuwan san majiyan, reve
u damma vuma'a, "Yon vi
isawan mishin elime a ama
suru." Avu u 'yon wi isawan.

⁹ Avu we ece le, "N ta yuwan
san du yeci. Zane da la'ai
ulobonu ą Wilę wu urana wa
Ashibi: a yuwan isa'ani ko
iwuya? A wawa ko o una?"

¹⁰ Avu u kąlyuwą le suru,
avu u damma vuma'a,
"Canana ukere wą wu." Reve
u canana, dada ukere wą yi
u kąmbai gbaga. ¹¹ Reve
a uwwa upan lo, reve a
dammulai ununa aa yuwan
ną Yesu.

Ajiya kupa ne ejere
(Mat. 10:1-4; Mak. 3:13-
19)

¹² Atsuma a rana ndolo,
avu u kąrə ą 'yąwą a
masasan, tsərə u yuwan
avasa. Reve u yuwan avasa'a
e ekere ą Asulą ayin mąbulą.
¹³ Ana usana u tawai, reve u
de ojoro ą yi, reve u dəngwa

◊ 6:4 1 Sam. 21:6.

ama kupa ne ejere, reve u de le ajiya.¹⁴ Avu u de Simo (za na u cayi aala Bituru), na zawa'a va yi Andarawu, na Yakubu, na Yahaya, obolo na Filibu, na Batalamawu,¹⁵ u dangwa ta fo Matta, na Toma, obolo waru na Yakubu mawun ma Alfa, na Simo za na a tsu de Bakanani,*¹⁶ waru u dangwa ta Yahuza mawun ma Yakubu na Yahuza Iskariyoti, za na wina niyi.

Aba'un na atsumalima
(Mat. 4:23-25)

17 Reve u cipa obolo ne ele, reve wi isawan a agalaci a sa'ani. Otoni a yi na abunda a dana ta lo na ama a abunda diga Yahuda, na Urishelima, nu upasu wi ida ya Taya na Sida, aza a na a ri a nge'en m mala. 18 A tawa ta tsara a uwu yi, reve waru u yuwaan le opocino a banakun le. Aza a na a dana no otoni a lima o o'wo ta gbaga. 19 Reve ama suru a ciga a ju'wan yi, adama a na ucira wu utusa ta atsuma a yi, reve o o'wo gbaga suru.

Aba'un nu una
(Mat. 5:1-12)

20 Avu u kalyuwata ojoro a yi, reve u damma le, "Aba'un za du da aza a na a ri nu ulambu, adama a na tsugono tsasula za du da.

21 Aza a na a uwuusa ambulu gogo, aba'un za du da, adama a na a ta cuwaton du.

Aza e mesun gogo aba'un za du da, adama a na i ta tawa i zo'oso.

22 Aba'un za du da mantsa ma na ama a 'yuwan du, avu a kasa du, avu e isula du, agba ee de du na ala a sa'ani shi, adama a va Mawun ma Vumā.

23 Na cu'un ndolo fara, i yuwan mazanga, avu i yuwan tsu'yan tsu uyo'o wa asuvu, adama a na atsupu a du a ta abunda de zuva. Ne da nan dada le a yuwaan na amasula nu ujimu.

24 Woo yo'ono aza o utsuru gogo shi, adama a na i tsurai de asuvu nden.

25 Woo yo'ono aza o ucuwun gogo shi, i ta tawa i yuwan ambulu.

Woo yo'ono aza e izo'oshi ya avama gogo shi, i ta tawa i shon na yisaali.

26 Woo yo'ono aza a na ama aa cuwusa shi. Ne da nkaya n le n cuwai amasula e open."

I ciga n'yuwatan

(Mat. 5:38-48; Mat. 7:12)

27 Avu Yesu lyuwa elime na adanshi u damma, "Agba n ta dansaa du aza a na aa uwuusa mu, i ciga n'yuwatan n du, i yuwaan aza a na a 'yuwan du isa'ani.

28 I zuwaa aza a na a yuwaan du una aba'un, aza a na a yuwaan du ikpa'a, i yuwaan le avasa. 29 Na za ro basa wu o ugbaguzu u ta,

* **6:15** Ayi aala "Bakanani" to rocosu tsu vuma'a u tu nu uzuwu wa aci adama u kamba ama a yi.

vadalaa yi ugbaguzu we ire. Za na usa nuwu aapalutsu, vu ca yi utugu fo. ³⁰ Za na pati nuwu ili suru, vu ne'e yi. Ną vuma ro usa ili yą wu, she ve ece yi wan. ³¹ Ununa vu cigai ama a yuwaan wu, vu yuwaan le ne fo.

³² “Ną vu ciga aza a na a yuwaan nuwu isa'ani goon, atsupu e ne a da vąq tsurą? Azą o unusu fo a tsu ciga tą aza a na a ciga nle. ³³ Ną vu yuwan isa'ani a tyo aza a na a yuwaan nuwu isa'ani goon, to, atsupu e ne a da vąq tsurą? Azą o unusu fo a tsu yuwan tą ne. ³⁴ Ną yaa yuwusan majiyan she aza a na aa tsupa du da yaa ca okopu, to, atsupu e ne a da yaa tsurą? Azą o unusu fo a tsu ca tą azą o unusu, tsąrą a tąwą a tsupa le ununa o kopoi. ³⁵ I ciga n'yuwatan n du, i yuwaan le isa'ani. I kopoo le agba i zuwa okolo na aa tsupa du wan. Ne da atsupu a du aq dąnq ąbunda. Ne da waru yoo o'wo muwun m Mogono mą Asula. Waru u tsu yuwaan tą azā a na o tsu godyo shi, ną ązą e iwuya isa'ani. ³⁶ Ye eneshe iliyali ya ama ununa Dada du eneshe iliyali.”

*She i ge'eto za ro wan
(Mat. 7:1-5)*

³⁷ Avu u lyuwa elime na adanshi, “I ge'eto wan, ądu fo ee ge'etową du shi. I koto to wan, tsąrą o kototo du wan. I yuwan gafura, tsąrą a yuwaan du gafura. ³⁸ Ne'e, e te ne'e du: makundatsu ma sa'ani, wukiru ushiwun, torotoro, hali ocusho e ida.

Ne da aq tsuwan du e ekere. Ną makundatsu ma na i kunzuwayi, ną ayi da aq kunzuwa du.”

³⁹ Reve u yuwaan le iroci i nda: “Irumbą i ta gura roco irumbą ure? Ele ra aq riya a aakari shi? ⁴⁰ Mawun ma makaranta ma la'a manlu mą yi shi, amma za na o ritoi lon, u to o'wo ununa manlu mą yi mą ri.

⁴¹ “Cine vąq kąnląsa macaka ma na mą ri pe a lyusu vu za vą wu, ąvu vi icina ną ąagbala a na ari pe a lyusu vą wu? ⁴² Cine vaa gura damma za vą wu, ‘Isawan, lyawa mu utaq macaka ma na mą ri pe a lyusu vą wu,’ agba ąvu vu rono ąagbala a na ari pe a lyusu vą wu shi? Avu vuma vi ikpa'a! Rono ne'en ąagbala a na ari a lyusu vą wu, tsara ve ene ulobonu u na voo utaq za vą wu macaka ma na mą ri a lyusu vą yi.”

*Udanga na muwun mą yi
(Mat. 7:16-20; Mat. 12:33-35)*

⁴³ Avu Yesu lyuwa elime na adanshi, “Udanga u sa'ani wu lo ana u tsu matsan muwun m babu ąbulą shi, agba udanga u babu ąbulą u tsu matsan muwun n sa'ani shi. ⁴⁴ Udanga suru ną muwun mą yi n da a tsu reve yi. A tsu taña ubiri o udanga wa awanda shi, ko ądyumbu a atacit shi. ⁴⁵ Vuma vą ąbulą u tsu utaq tą ni ili i sa'ani i na u zuwai o ookolo, za vu ulambu wą ąbulą waru e ili yu ulambu yą ąbulą a na u zuwai o ookolo pe da ulambu wą ąbulą u tsu uta. Atsumą e

ili i na i ri pe o ookolo ą yi pe da adanshi ą tsu uta."

Asuwi a abula no olo a asuwi
(Mat. 7:24-27)

⁴⁶ Avu u lyuwa elime na adanshi, "Cine tsa da yaą desu mu, 'Zagbain, Zagbain,' agba i yuwan ili i na n damma ndu i yuwan shi? ⁴⁷ Za na ąą tawusa yaą va aa uwuusa ili i na maa dansa suru, a yuwsan le waru suru, n to roco du cu'un vuma na u ri. ⁴⁸ U tą cu'un vuma na aa suwusa usaa, reve u kapa wacin wu usaa alungu, reve u suwa ikyun yu usaa'a ubata o ugbamu. Ana mini ma gbain ma tawai, ąvu u kebe usaa'a, agba u gura varu yi shi. Ana wo o'woi a suwa niyi ulobonu. ⁴⁹ Za na uwai adanshi ą va, agba u linga ni ili i na wu uwai shi, u to oroci a vuma na suwai u'wa wa yi ą wuyun, agba u ri ni ikyun shi. Ana mini ma lapai usaa'a, reve u ramo babu usan. Uriyu wu u'wa u ndolo u riya tą suru suru."

*Yesu kambato ta aagbashi
ayali ro gbaga*
(Mat. 8:5-13)

7

¹ Ana u kotoi a dansaa ama ili i ndolo suru, reve u uwa Kafarnahum. ² Yalit ya Roma i ro i shi tą na aagbashi a na u cigai lon. Aagbashi'i u shi tą ubanakun, gashi u ta kuwa. ³ Ana wu uwai adama e Yesu, reve u lyunguwa yi azagbain a aza a Isra'il a damma yi u tawu kambato aagbashi ą yi gbaga.

⁴ Ana ą tawai ubata wą yi, reve a pati yi, adansa, "Vuma nda rawa tą vu yuwaan yi ulinga u nda, ⁵ adama a na u ciga tą ida i tsu lon, waru ayi da u suwaa ntsu ąa'isə ą tsu." ⁶ Reve u kuru le.

Ayi a rawa zuzu nu u'wa'a, reve yali'i u lyungu n'utsa yaą yi, a damma yi, "Zagbain, she vu damaton aciyawu wan. N rawa vu uwa o u'wa u və shi. ⁷ Waru n rawa n tawu yaą wu shi. Vu yuwan adanshi goon u rawa ta, aagbashi ą və o to o'wo gbaga. ⁸ Adama a na ąmu fo n tą nə za na la'a numu, waru n tą nə ąsoja a na ą ri ʐala və. Agba n tsu damma ta za nda, 'Yawa,' reve gba u 'yawa. Waru n tsu damma ta za ro, 'Tawa', reve gba u tawa. Aagbashi ą və waru, n tsu damma yi tą, 'Yuwan tsunda,' ąvu u yuwan."

⁹ Ana Yesu uwai ne, reve u yuwan asalama adama a yali'i. Reve u vadala u damma obolo a ama a na oo tono yi, "N ta dansaa du, ko ątsumə a Isra'il a n tsurə ucawu wo okolo ne tsunda shi." ¹⁰ Ana aza a na ą lyunguyi ą kambai o u'wa, reve a cina aagbashi'i wo o'wo gbaga.

*Yesu 'yasən ta mawun ma
maruna'*

¹¹ A jima shi, dada u karai a tyo ą lyuci na ą tsu de Nayim, reve ojoro ą yi no obolo a ama ą kuru yi. ¹² Ana u rawai zuzu nu u'uwaita u lyuci'i, dada a ga'ain nə ąakwakwə utanuwu. Agba ayi da ulobo

aqnde'en o umatsun u makuci
mə yi; waru makuci mə
yi maruna ma da. Ama a
abundə a lyuci'i a shi tə obolo
nə ayi. ¹³ Ana Zagbain we
ene niyi, reve we ene iliyali
ya yi, avu u damma yi, "She
vu shon wan."

¹⁴ Reve u rawa u ju'wən
aakpaga'a, reve aza a na
a tanu niyi e isawan kuci.
Avu u damma, "Ulobø, n ta
dansaa wu, vu 'yon." ¹⁵ Reve
aakwakwa'a u 'yon u dənu,
reve u uwa adanshi. Reve u
tara yi u ca makuci mə yi.

¹⁶ Reve a uwua wovon
suru, reve a yuwaan Asulə
ica. Reve a damma, "Tsu
tsurə tə vuma gbain və Asulə
atsuma a tsu!" Waru, "Asulə
a cuwan tə na ama a yi!"
¹⁷ Reve alabari a yi a baza
atsuma a Yahuda ni ida i na
i ri lo zuzu.

*Ojoro a Yahaya za vu
Urumbusu*
(Mat. 11:2-19)

¹⁸ Reve ojoro a Yahaya a
damma yi ili i na i farai suru.
¹⁹ Dada Yahaya deyi ama e re
atsuma o ojoro a yi, reve u
lyungu le ubatə wu Zagbain,
adansa, "Avu dada za na ri lo
a tawə'a, ko tsu piri za ro?"

²⁰ Ana ama'a a rawai
ubatə wə yi, reve a damma,
"Yahaya za vu Urumbusu da
lyungu ntsu ya'a wu, ana,
'Avu dada za na ri lo a tawə'a
ko tsu piri za ro?'"

²¹ Babu usan, reve Yesu
kambato aza o ubanakun nə
mbalə icu'un icu'un, no ozo o
otoni a lima gbaga. Waru u
kpatu'wə tə esu a nrumba.

²² Reve u usu le, "Yəwəi i
damma yi ili i na yu uwai,
ni ili i na ye enei: nrumba
me ene tə ure, akutsumə
a wala tə, nkutu mo o'wo
ta gbaga. Waru agulani a
uwua tə adanshi, a 'yasan tə
akwakwa. Azə e iliyali waru
a uwua tə alajiya a Alabari
a Sa'ani. ²³ Za va aba'un da
za na aqə tədətsə adama a və
shi."

²⁴ Ana ojoro a Yahaya
a karai, reve u uwa a
yuwusaan ama'a adanshi a
Yahaya, avu u damma, "Nye
i 'yəwəi akənlə de atsuma o
una? Apumpu a na upepu
wəqə jingədəsa? ²⁵ Nə ne
da shi, nye i 'yəwəi ye ene?
Vuma u'wotowu ni itana i
sa'ani? O'o, aza a na ari ni
itana i sa'ani gba, aza a na ari
a nden mu uyo'o o ukobu
u tsugono u da ari. ²⁶ Nye i
'yəwəi ye ene? Vumavəsula?
Ee, amayun a da, n damma
du, u la'a tə vumavəsula.
²⁷ Ayi dada za na a danai a
Adanshi a Asulə adama a yi,
'Mpa n lyunguyi malingata
mə və elime a wu, za na oo
foboo wu ure.' ²⁸ Amayun a
da maa dansaa du, atsuma a
aza a na ka matsain, za lo na
rawai Yahaya shi. Ko ana wo
o'woi ne, za na la'ai ukalamu
o tsugono tsə Asulə u la'a yi
tə mgbain."

²⁹ Ana a uwai ne, reve
ama suru hali nə aza o
ushishi wu utafa a usu Asulə
a na za və abulət a da,
ana a rumbu nle nə cu'un
vu urumbusu wa Yahaya.
³⁰ Afarishi gba na aza a na e

◊ 7:27 Mal. 3:1.

revei Wilə lon, reve a 'yuwan ifobi ya Əsula adama e le, ana a 'yuwain urumbusu wa Yahaya.

³¹ Reve Yesu lyuwa elime na adanshi, "Nə nye da maa kurato ama o gogo a nda? Nye i da o rotsoi?" ³² O rotso tə muwun n na n ri nden e eden e dewu və əzə e le, 'Tsivuləq du tə gbalā, agba i je'en shi. Tsu yuwaan du tə ishipa ya ətsumoləngu, agba i saala shi.'

³³ "Ana Yahaya† za vu Urumbusu təwai u lyuwusa shi, agba u sowuso masayan ma inabi shi; avu i damma, 'Uta no otoni!' ³⁴ Avu waru əmu Mawun ma Vuma n təwə tə a lyuwusa o sowuso, reve i damma, 'Apa liwi no osowi, i'utsə ya əzə o ushishi wu utafa nə əzə o unusu!' ³⁵ Agba ə tsu reve tə urevu wə Əsula amayun a da adama o ure u na ama o toni niyi."

Yesu o u'wa wə Simo Mafarishi

³⁶ Reve Mafarishi mo ro, za na ə tsu de Simo, u banu Yesu u 'yəwə u lyuwa ilyalya nə əyi. Reve u 'yəwə o u'wa u Mafarishi'i, reve u dənu alya. ³⁷ Ka ro shi tə pe ətsuma ə lyuci'i, za na dənəi nu unusu. Ana wu uwai u tə pe a alya e ilyalya o u'wa wə Simo Mafarishi'i, reve u təwə nə meden ma sa'ani ma mani'in mə maguru me ikebe. ³⁸ Reve u kingyo zuzu nə əyi, dada u uwai mesun e re'wetosu ana e Yesu na abara ə yi. Reve

u tasa le nə ənji ə yi, əvu u katala ana ə yi. Əvu u sukuma le mani'in.

³⁹ Ana Mafarishi ma na ma banu niyi me enei ne, reve u jiyan o ookolo ə yi, "Nə shi vuma nda vumavasulə da, u shi te reve cu'un vu ka ne da əju'usən yi, adama a na za vu unusu da."

⁴⁰ Reve u usu u damma yi, "Simo, n tə ni ili i na maa damma wu."

Reve u usu, "Nye i da, manlu?"

⁴¹ Əvu u damma, "Vuma ro shi tə o tono ama e re utan, za tə ikebe i na i rawai ikebe yu ulivu ukpakuton (500),* za tə waru kupoton. ⁴² Ana a gura tsupai shi, reve u lyawaa le ikebe'e. Ətsuma e le zane da aa la'a ciga yi?"

⁴³ Reve u usu, "E yeni i və, za na a lyawayi əbundə."

Reve Yesu usu yi, "Vu usu tə mejege."

⁴⁴ Ana u vadai ubatə wu ka'a, reve u damma Simo, "Ve ene tə ka nda? N uwa tə o u'wa wə wu, vu ca mu mini n sa'a ana shi. Ayi gba u re'weto tə ana ə və na abara ə yi, reve u tasa le nə ənji ə yi." ⁴⁵ Ana vu raba numu, vu katala mu shi. Ayi gba diga ana n uwai pa u lyawa ukatalu wa ana ə və shi. ⁴⁶ Vu sukuma aaci ə və mani'in shi. Ayi gba u sukuma tə ana ə və mani'in mə maguru. ⁴⁷ Adama o ndolo n ta dansa wu, unusu wə əbundə wə yi suru a yuwaan yi tə gafura, adama a na u roco tə icigi lon.

* **7:41** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda nə Tsuheleni əyi da "dinari ukpakuton (500)." Kalyuwə Ucuduwu wi "Ikebe".

Waru za na a yuwayin gafura wa'a, icigi ya yi wa'a da."

⁴⁸ Reve u damma ka'a, "A yuwaan wu ta gafura wu unusu wa' wu."

⁴⁹ Dada aza a na a ri a alya obolo na ayi a uwai a dansa vani le, "Zane da ne tsunda'a, zane da fo rawai u yuwan gafura vu unusu?"

⁵⁰ Reve u damma ka'a, "Ucawu wo okolo a wu u wawa wu ta. Wala vu rawa lafiya."

Amaci o ro a kuru ta Yesu

8

¹ A jima shi, dada Yesu kandaruwai ilyuci na mulyuci'i a yuwusan alajiya, a casu Alabari a Sa'ani o tsugono tsə Asula. Ele Kupanejere'e a danqatə obolo na ayi. ² Waru amaci a na o utayi otoni a lima nu ubanakun atsuma e le o toni yi ta. Ele da Meri,† za na a tsu de Magadaliya, za na o utayi otoni a lima e cindere atsuma a yi, ³ na Yuwana ka va Kuza (zagbain o u'wa wa Hiridu), na Suzana, no ozo o ro na abunda. Amaci a nda a kambusa le ta ni ili ya aciyele.

Iroci yi cimbi
(Mat. 11:2-19)

⁴ Ana ama a abunda o bolotoi, waru ama a tawusə ya'a yi lyuci lyuci, reve u yuwaan le iroci: ⁵ "Cimbi ro 'yawa ta ca'an. Ayi pe atsuma a mazaza me icu'un, reve ozo o ro o oco o ure. Avu ama a dadasa icu'u'un, avu nnunu n kaka'da le. ⁶ Icu'un i ro waru

yo oco ubata wa atali. Ana o utai, reve e 'yewe adama a na a tsurai atan'i shi. ⁷ Avu ozo o ro o oco a awanda, avu a 'yon obolo na awanda'a, avu awanda'a a gbabala le. ⁸ Avu icu'un i ro yo oco a mabula ma sa'ani, avu ishina'a a yuwan mgbain, avu a matsan agaza agaza. Nu u cu'wan macu'untsu ma ta, reve a matsan ncu'untsu ukpaku."

Ana u dammai ne, avu u 'yasən udyo u damma, "Za na ri na atsuwu, wu uwua."

Ili i na i zuwai Yesu tsu yuwan uritosu ni iroci
(Mat. 13:10-17; Mak. 4:10-12)

⁹ Reve ojoro a yi e ece yi ucuduwu wi iroci'i. ¹⁰ Reve u damma le, "Adu da a lyawai i reve ili yu usokowu u tsugono tsə Asula. Amma aza a na a ri pe shi, she ni iroci i da a tsu yuwaan le tsara:

'A ta gura kalyuwa, agba e ene shi.'

A mawwa a ta gura uwua, agba aa gura tsura urevu shi.'◊

Yesu cuduwa ta iroci yi cimbi'i
(Mat. 13:18-23; Mak. 4:13-20)

¹¹ "Apa ucuduwu wi iroci'i: Cu'un ayi da adanshi a Asula. ¹² Icu'un i na yo ocoi o ure, ele da iroci ya aza a na a uwu adanshi a Asula. Reve Mekerenkesu ma tawa, avu u tara le adanshi'i o okolo e le, tsara a zuwa okolo e le a wawa le wan. ¹³ Icu'un i na yo ocoi ubata wa atali, ele da

aza a na ą ushiyi adanshi'i na mazangę ana a uwu niyi, agba ą ri na aralu shi. Ucawu wo okolo e le yashi meketeci ma da, yashi yu ulyungusa, ąvu ą riya. ¹⁴ Aza a na o ocoi a awanda, ele da aza a na a uwuadai, nu uyo'o wu uvadı, nu utsuru u reme le, reve ą kudę a lyuwa elime. ¹⁵ Aza a na o ocoi ą mabulę ma sa'ani, ele da ama ą ąfula, aza a na a uwuadai adanshi ą Asulę, reve e reme yi ugbamu o okolo e le, ąvu a yuwan ankuri a bala."

Fitila e eeplele
(Mak. 4:21-25)

¹⁶ Avu Yesu lyuwa elime na adanshi, "A tsu daba fitila, ąvu ą kpato yi na aasa'atsushi, ko a zuwa yi ą mbungulu shi. A tsu zuwa yi tą e eeplele, tsarę aza a na a uwusa e ene ekan. ¹⁷ Babu ili i na i ri usokowu i na oo utaq a alanga e eteshe shi. Babu waru ili i na i ri wupalu e irumbu ana oo utaq e ekan shi. ¹⁸ I kalyuwę ben ununa yaa uwuusa. Za na ri ną ąyi ą tą dashi yi, za na gba ri ną ąyi shi, ke'en na we inda u ri ną ąyi ą tą ushi yi i da."

Mma və Yesu nə muwun mə ąnawu
(Mat. 12:46-50; Mak. 3:31-35)

¹⁹ Mma və Yesu nə muwun mə ąnawu ą tawę tą ubatę u na u ri, amma adama o obolo a gura rawa zuzu nə ąyi shi. ²⁰ Avu a damma yi, "Mma və wu nə muwun mə ąnawu mə

wu ą tą de a alanga, a ciga tą e ene wu."

²¹ Reve u usu, "Mma və nə muwun mə ąnawu n və, ele da aza a na a uwuusa adanshi ą Asulę, ąvu a yuwan ulinga nə ąyi."

Yesu isawaton tą upepu
(Mat. 8:23-27; Mak. 4:35-41)

²² Urana u ro, ąvu Yesu damma ojoro ą yi, "Tsu 'yawai ą nge'en m mala n ndede." Avu a uwa a wantsu'un obolo, reve ą kara. ²³ Ele ątsumę a mmalı, ąvu nlavu m purę yi. Reve wunla nu upepu u 'yon a mala'a, reve mini ma ciga mo shiton wantsun u le, hali ą shi a ciga malibaa.

²⁴ Reve ą 'yawę a jisan yi, reve a damma, "Zagbain, zaghbain, tsu ciga tą malibaa!"

Avu u 'yon u ńara upepu nə mini'i, reve upepu'u u von kwin. ²⁵ Avu we ece le, "Te da ucawu wo okolo ą du?"

Ną wovon na asalama, ąvu e ecelei, "Zane da nda'a? Hali u yuwaan upepu nə mini nlangi, reve a yuwan ili i na u dammai!"

Opocino o ozo o otoni ą lima

(Mat. 8:28-34; Mak. 5:1-20)

²⁶ Avu a rawa e ida ya Garasa, za na mini ma kasalai ni ida ya Galili. ²⁷ Yesu a motaq a wantsu'un, reve vuma ro ątsumę ą lyuci gbain u ga'an nə ąyi, u tą no otoni ą limę. Vuma'a u jima tą ana wo otoyi itana, ko wa asa ątsumę a ama. Ubata wa ason u da u tsu dana.

²⁸ Ana we enei Yesu, (avu u 6oshon n̄ yisaali, ̄avu u riya a mākakan m̄ yi, ̄avu u saala lon, "Yesu, Mawun mo Mogono m̄ Asul̄a, te da imini ya wu n̄ ̄amu, n̄ ta patishi wu she vu zuwa mu a ̄atsumalim̄ wan!" ²⁹ U damma t̄ ne, ana Yesu zuwai otoni a lim̄ o ndolo a lyawa vuma'a. N̄ ̄abund̄a otoni a lim̄ o ndolo a tsu vari t̄ vuma ndolo e ida. A tsu 6arū yi t̄, reve a vara yi akani a ana ne ekere, tsara a dana a kalyuwusa yi. Agba u tsu kasa t̄ akani o ndolo, reve otoni a lim̄ o lo yi a tyo ̄atsum̄ o una.

³⁰ Ana Yesu ece niyi, "Cine tsa da aala a wu?"

Ayu u usu, "Aala a va a da Obolo," adama a na otoni a lim̄ a uwa yi t̄ n̄ ̄abunda. ³¹ Ayu a pati yi, she u gb̄a le a tyo a aakari a aru'un lungulungu a na a ri nu utyo shi wan.

³² Obolo a ngurusumu m̄ ̄abunda n̄ dana t̄ lo a alyuna zala va agadi. Ayu otoni a lim̄ a pati yi u lyawa le a uwa ̄atsum̄ e le, reve u lyawa le a uwa. ³³ Ana otoni a lim̄ a o utai ̄atsuma a vuma'a, ̄avu a uwa ̄atsum̄ a ngurusumu'u. Reve obolo a ngurusumu'u a suma a zura a tyo a mala'a, reve a kuwa pe.

³⁴ Aza a na a dana a aguba a ngurusumu'u, ayu a suma, a 'yawa a ca alabari a lyuci gbain n̄ mulyuci. ³⁵ Ayu ama a 'yawa, tsara e ene ili i na i farai. Ana a t̄awai ubata w̄ Yesu, ̄avu a cina lo vuma na dana no otoni a lim̄

nden ubata w̄ yi, u'otowu ni itana nu ugbozu w̄ yi. Reve wovon u tsur̄a le. ³⁶ Aza a na e enei ne esu e le, ̄avu a damma ununa a wawai za vo otoni a lim̄ a. ³⁷ Ayu ama e ida ya Garasa a pati yi u lyawaa le ida i le, adama a na a uwwa t̄ wovon lon. Ayu u uwa a wantsun, azama u lyawa le.

³⁸ Ayigba za na otoni a lim̄ o utai ̄atsum̄ a yi, reve u pati tsara u lyawa yi u kuru yi. Agba Yesu usu shi, dada u damma niyi, ³⁹ "Kamb̄a o u'wa, reve vu damma ili i na Asul̄a a yuwaan nuwu suru." Ayu vuma'a u kar̄a, ayu u reme a casu aalabari e ili i na Yesu yuwaan niyi suru.

Aakwakwa o usheli na ka vu ubanakun
(Mat. 9:18-26; Mak. 5:21-43)

⁴⁰ Ana Yesu kambai Galili, avu obolo a rabā yi, adama a na a ta pura yi. ⁴¹ Atsum̄ a azagbagbain a aq'isa'a, za na a tsu de Jayiru, u t̄awa t̄ u Kingyo a mākakan m̄ yi, ̄avu u pati yi, tsara u 'yawa o u'wa w̄ yi. ⁴² Adama a na usheli u t̄awa yi, za na ri a'wan kupa ne ejere, u ciga t̄ mākuwaa.

Ayi ̄atsum̄ a mmalu, reve obolo'o a gbagbalasa yi. ⁴³ Karo waru, za na yuwait a'wan kupa ne ejere o ocosu mpasa, [wu una t̄ ili i na u ri na yi suru e ekere a aza a aguma,] agba u jebe yi shi. ⁴⁴ Ayu u t̄awa nu ucina, ̄avu u ju'wan upasu wu utugu w̄ Yesu. Babu usan, dada wocosu wu mpasa m̄ yi n lyawai.

⁴⁵ Əvu Yesu ece, "Zane da ju'wən numu?"

Ana a wasain suru, reve Bituru damma, "Zagbain, ama ə əbundə a da ə ri pa, waru a ta gbegalasa wu."

⁴⁶ Əvu u damma, "A ju'wən mu tə. Mu uwwa tə ucira wu utai ətsumə ə və."

⁴⁷ Ana ka'a we enei waa gura soko aciyayi shi, əvu wu utə e meje'en mə lipu, reve u kingyo ə makakan mə yi. A makakan ma ama suru, əvu u damma ili i na i zuwai u ju'wəin utugu wə yi nu ununa wo o'woi gbaga babu usən. ⁴⁸ Əvu u damma yi, "Usheli, ucawu wo okolo ə wu wo o'woto wu tə gbaga. Wala nə asuvu nden."

⁴⁹ Ayi ətsumə a adanshi, əvu nanza təwə de o u'wa wa Jayiru, zagbain və əq'isə'a, əvu u damma Jayiru, "Usheli wə wu u kuwə tə de. She vu damaton manlə'u wan."

⁵⁰ Ana Yesu uwmai ne, əvu u damma Jayiru, "She vu uwwa wovon wan. Ca okolo, u tə kəmbə gbaga."

⁵¹ Ana u rawai o u'wa wa Jayiru, u lyawa nanza uwa obolo nə əyi shi, she Bituru, nə Yahaya, nə Yakubu, nə dada nə mma mawu'un. ⁵² Ama pe ətsumə ə mesun nə yisaali adama ə yi. Əvu Yesu damma le, "Lyawai mesun. Koto u kuwə shi. Nlavu n da waa yuwusan."

⁵³ Əvu o zo'oso yi, adama a na e reve tə u kuwə tə de.

⁵⁴ Ana u remei ukere wə yi, əvu u 'yasən udyo, əvu u

damma, "Usheli u və, 'yon!"

⁵⁵ Reve wivuwun wə yi u kəmbə, babu usən dada u 'yoyin. Əvu u damma a ca yi ilyalya tsərə u lyuwa. ⁵⁶ Əvu nan dada və yi a yuwan asalama. Əvu u damma le, she a damma vuma ili i na i farai wan.

*Yesu lyungu tə Kupanejere
(Mat. 10:5-15; Mak. 6:7-13)*

9

¹ Reve Yesu de Kupanejere'e, əvu u ca le ucira nu ukadu e ekere o otoni ə limə suru, waru a yuwan opocino icu'un-icu'un. ² Waru u lyungu le tə a yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani o tsugono tsə Asulə, reve waru ə kəmbətə aza o ubanakun gbaga.

³ Reve u damma le, "She i tara ili i ro adama a mmalu n du wan; she i tara adanga, ko tsən, ko ilyalya, ko ikebe wan. Waru i tara utugu u ro wan.

⁴ O u'wa u na i cu'wain suru, i dənu pe hali mantsa ma na yəqə kərə. ⁵ Waru ubətə u na ə usu ndu shi, nə yaa lyawa lyuci'i, i kəkələ məbutə ma ana mə du.* U to o'wo iroci i na yoo roco ama ə lyuci'i a yuwan mejege shi." ⁶ Əvu ə kərə a uwusa ə mulyuci, a yuwsan alajiya, waru a yuwsan opocino ubətə biti.

*Ukwə wa Yahaya za vu Urumbusu
(Mat. 14:1-12; Mak. 6:14-29)*

* ^{9:5} A mantsa mo ndolo, nə vuma zəkətsə məbutə mə ətugu ko wu kələ məbutə ma ana mə yi, ure u ro u da u na woo roco wu kasa tə aciyayi na ama ə lyuci ndolo.

⁷ Ana mogono Hiridu Antiba uwai alabari e ili i na aa yuwusan, reve asuvu a yi a riya, adama a na ozo o ro a ta dansa, Yahaya da a 'yasaın atsuma a akwakwa. ⁸ Ozo o ro gba a damma, ana Iliya da tawai. Ozo o ro a damma, vuma ta atsuma a amasula a da 'yoyin. ⁹ Avu Hiridu damma, "N kodo ta aaci a Yahaya. To, zane da maa uwusua cu'un vi ili i nda adama a yi?" Reve u ciga we ene yi.

Yesu lyuwato ta ama uk-pakukupa uton
(Mat. 14:13-21; Mak. 6:30-44; Yah. 6:1-14)

¹⁰ Ana ajiya'a a kambai, reve a damma Yesu ili i na a yuwain. Reve u kara obolo ne ele a nge'en a tyo a lyuci ro na a tsu de Besaida. ¹¹ Ana obolo a ama e enei ne, reve a kuru yi. Avu u raba le, reve u yuwaan le adanshi o tsugono tsaq Asula. Reve u kambato aza o ubanakun gbaga.

¹² Urana a mariyaa, reve Kupanejere'e a rawa a damma yi, "Vu lyawa ama'a adama a uwa a mulyuci ni ilyuci i na i ri zuzu adama a cu'wan, adama waru a tsura ilyalya. Adama a na ubata u na tsu ri za pa shi."

¹³ Avu u usu le, "Ca nle ilyalya."

Dada a usuyi, "Tsu ri ni ili i na i la'ai akpatali o ton na mugula n re shi. She na tsaa 'yawaa tsu tsulaa ama a nda ilyalya suru." ¹⁴ (Ama a na a shi lo a rawa ta ali ukpakukupa uton.)

Avu u damma ojoro a yi, "Zuwai ama a danu obolo obolo, ama kupoton-uton." ¹⁵ Reve a yuwan ne, a zuwa le a danu suru. ¹⁶ Avu u tarai akpatali o to'on na mugula n re'e, avu u 'yasan aaci u kalyuwa zuva, avu u godyoo Asula. Avu wu busa a casu ojoro a yi a tyowushe ama. ¹⁷ Suru nle a lyuwa ta a cuwan. Ana o bolotoi akapi a na a buwai, a rawa ta asaka kupa ne ejere.

Bituru yuwan ta adanshi adama e Yesu
(Mat. 16:13-19; Mak. 8:27-29)

¹⁸ Urana u ro, ayi a avasa ayi a nde'en, avu ojoro a yi a rawa zuzu. Avu we ece le, "Zane da ama aa tarasa mu?"

¹⁹ Reve a usu, "Ozo o ro a damma, avu da Yahaya za vu Urumbusu. Ozo o ro gba a damma Iliya da. Ozo o ro waru a damma, vuma ta atsuma a amasula a da 'yoyin."

²⁰ Avu we ece le, "Adu gba, zane da yaa tarassa n ri?"

Avu Bituru usu u damma, "Avu da Kristi Zamawawa, za na utai ubata wa Asula."

²¹ Reve u 6ara le, she a damma za wan. ²² Avu u damma, "Amayun a da, Mawun ma Vuma ma ta uwua atsumalima icu'un-icu'un. Azagbain, na nan ganu a gbagbain, na munlu n Wilaa waru a ta 'yuwan yi, hali o una yi. O urana wa ta'atsu, a ta 'yasan yi."

²³ Reve u damma le suru, "Za na cigai u kuru mu, she nu u wasan aciyayi, reve u

tara akpata a ątsumalimą a yi urana suru, ąvu u kuru mu.
 24 Za na a yuwusan adama a wuma wą yi, u ta lamba yi. Za na waru 'yuwain aciyayi adama a vą, a ta wawa yi.
 25 Nye i da vuma munai, nu u tsurą uvadi u nda suru, ąvu u lamba wuma wą yi? 26 Za na aa uwwusa wono u vą na adanshi a vą, ąmu Mawun ma Vuma fo n ta uwwa woño wa yi, ną n tąwą ną tsugbain tsa Dada tsą vą ną tsugbain tsa nlingata mą Ąsula a akiza. 27 Amma amayun a da maa dansaa du, ozo o ro a tą pa ubatą u nda na ąą kuwa shi, she ne e ene tsugono tsą Ąsula."†

Lipu vą Yesu vadai
 (Mat. 17:1-8; Mak. 9:2-8)

28 Ana a yuwain ayin kunla, ana u yuwain adanshi o ndolo, ąvu u tara Bituru ną Yahaya ną Yakubu. Reve a katsa masasan mo ro adama u yuwan avasa. 29 Ayi ątsuma a avasa, dada urewesu wą yi u vadai, itana yą yi waru a kambai u'uri a lyulyuwusa esu. 30 Reve e ene ama e re a adanshi ną ayi, ele da Iliya ną Musa. 31 A tawai ątsuma a tsugbain a yuwusan adanshi o ukwą wą yi u na wąa kuwushi Urishelima ununa Adanshi a Ąsula a dammai. 32 Bituru na aza a na a ri obolo ną ayi, a shi tą a nlavu lon. Ana a 'yoyin, reve e ene tsugbain tsą yi na ama e re ana a ri mishin ną ayi. 33 Ana ama o ndolo a lyawa niyi, ąvu Bituru yuwan adanshi nu ulambu u majiyan, u damma Yesu, "Zagbain, u lobono tą

ana tsu ri pa. Tsu ta yuwan pa ogodo a ta'atsu: za tą za vą wu, za tą za va Musa, za tą waru za va Iliya."

34 Ana u dammai ne, reve eleshe a tąwą wu pupala le, dada a uwmai wovon. 35 Reve udyo wu utą pe ana, "Ayi da Mawun mą vą za na n dangwai. Yu uwwa yi." 36 Ana udyo'o u yuwain adanshi, ąvu e ene Yesu ayi a nde'en. Reve a 6aru ną le. A mantsa mo ndolo, a damma za ro ili i na e enei shi.

Yesu kambatoi mawun mo otoni a lima gbaga
 (Mat. 17:14-18; Mak. 9:14-27)

37 Ana usana u tawai, ana a cipai a masasa'an, ąvu obolo a ama a ga'aton yi. 38 Reve vuma ro ątsuma o obolo'o u yuwan dewu, "Manlu, yuwan ankuri, kalyuwą mawun mą vą. Adama a na ayi da mu goon. 39 No otoni a lima a kumba yi, u tso oruwo tą. Reve u polo yi, ąvu wo o'wo e ikpatatsu, reve uną wą yi u yuwan apuci'yą. U tsu lyawa yi go'o shi, u tsu ciga tą wu una yi. 40 Ąvu m pati ojoro a wu o utaą yi otoni a lima'a, agba a gura shi."

41 Ąvu u usu, "Adū ama o gogo, aza a na a cayı okolo shi, ozo o okolo o ubgamu; hali mantsa mą ne mą dānu ną adū a yuwusaan dū ankuri? Tawą ną mawun mą wu pa nda."

42 Ayi a tawą, ąvu otoni a lima'a o polo yi, ąvu u uwa ikpatatsu. Ąvu Yesu 6ara otoni a lima'a, reve u kambuwą

mawu'un gbaga. Reve u ca dada và yi ayi.⁴³ Reve ama a uwa asalama o ucira wà Asula.

Yesu yuwisan ta adanshi o ukwà wà yi

(Mat. 17:22-23; Mak. 9:30-32)

Ele atsumà a asalama e ili i na u yuwain suru, avu u damma ojoro a yi,⁴⁴ "Lyawa adanshi a nda a uwa a atsuvu a du. A ta wina Mawun ma Vuma e ekere a ama."⁴⁵ Agba ele a gura reve adanshi'i shi. O soko le ta urevu wa adanshi'i adama e reve wan. Ele gba a uwusa ta wovon u na ee ece yi.

Tsugbashi tsa qàbulà

(Mat. 18:1-5; Mak. 9:33-40)

⁴⁶ Avu mawasan ma 'yon atsumà e le adama a zane da zagbain atsumà e le.⁴⁷ Ana Yesu revei majiyan me le, dada u tarai mawun mo ro, reve wi isawaton yi zuzu nà ayi.⁴⁸ Avu u damma le, "Za na ushiyi mawun ma nda na ala a và, amu da u ushiyi. Waru za na usu numu, za na lyungu numu da u ushiyi. Za na ri zawa'a atsumà a du, ayi da zagbain."

⁴⁹ Reve Yahaya usu, u damma, "Zagbain, tse ene ta nanza o utàsù otoni a lima na ala a wu, agba tsu putsa yi ta adama a na u ri obolo nà atsu shi."⁵⁰ Avu u damma yi, "She i putsaa yi wan, adama a na za na 'yuwan tsu shi, za tsu da."

Malyuci ma Samariya ma yuwain Yesu

⁵¹ Ana yashi i na wàq kàra zuva yuwain zuzu, reve u saba a tyo Urishelima.⁵² Reve u lyungu nlingata elime a yi. Avu gba a kàra, reve a uwa a malyuci ma aza a Samariya adama o foboo yi.⁵³ Avu ama'a a 'yuwan yi, adama a na u zuwai makakan ma yi a tyo Urishelima.⁵⁴ Ana Yakubu nà Yahaya ojoro a yi e enei ne, avu a damma, "Zagbain, vu ciga ta tsu zuwa akina a cipà zuva u kulato le?"⁵⁵ Avu u vadala, reve u bara le.⁵⁶ Reve a kàra a tyo a malyuci mo ro.

Aza a na a dansa a ta kuru Yesu

(Mat. 8:19-22)

⁵⁷ Ele a mmalu o ure, avu vuma ro damma yi, "N ta kuru wu ubatà u na vu tyoyi suru."

⁵⁸ Avu Yesu damma yi, "Nranji n ta na angu; nnunu waru n ta ni ikinda. Amu Mawun ma Vumat n ri nu ubatà u na maa gbasato shi."

⁵⁹ Avu u damma za ro, "Vu kuru mu."

Avu u damma, "Zagbain, lyawa ne'en she nà n cidoaabara a và."

⁶⁰ Avu gba u damma yi, "Lyawa akwakwà a cido akwakwà e le. Avu gba'a vu 'yawà vu yuwan alajiya o tsugono tsa Asula."

⁶¹ Avu za ro waru damma, "N ta kuru wu manlu, agba lyawa ne'en n 'yawà n revetyo aza o u'wa a tsu ukaru u và."

⁶² Dada Yesu damma niyi, "Za na guzai ubari wi inan, avu u vadala a kanlasa acapa,

wu ntsaa nã tsugono tsã
Asulã shi."

*Yesu lyungu ta ama
kupocindere ne ejere*

10

¹ Ana o kotoi ayı ndolo, (avu Zagbain sangwisa ama o ro kupocindere ne ejere,* (avu u lyungu le ejere-re, tsãra ą kara elime ą yi ą tyo e ilyuci i na ayı waq tawa u 'yawã.
² U damma le ta, "Ugasa'a u tã ąbunda, agba aling'i ą kalama tã. Adama o ndolo i pati Zagbain vu uduma'a, tsãra u lyungu ąza o ulinga, tsãra a yuwaan yi ugasa'a.
³ Walai! N tã lyungusu du cine i revei mukyokyon e memere ma nkerenkesu. ⁴ I tara osonu e ikebe, ko tsan, ko atan o ro wan. She i jima e icasu o ure wan.

⁵ "Ni i fara uwa o u'wa, i fara yuwan, 'Azo'wa! Tsu tawaq du tã na asuvu nden!"
⁶ Nã vuma na cigai asuvu nden pe o u'wa u ndolo, lyawa asuvu nden n du ą danu o u'wa u ndolo. Agba na a 'yuwan, asuvu nden n du ą kambã ya'q du. ⁷ Yi isawan o u'wa u ndolo, i lyuwa i sowo ili i na a ca ndu pe, adama a na lingi ntsaa tã na atsupu ą yi. I kandaruwa nden o u'wa u nde wan.

⁸ "Ni i uwa ą lyuci, (avu ą ushi du, i lyuwa ili i na ą tawaq ndu suru. ⁹ Aza o

ubanakun, i yuwaan le opocino. Avu i damma le, 'Tsugono tsã Asulã tsã tã lo zuzu nã adu.' ¹⁰ Ni i uwa ą lyuci, (avu ą kudã ą ushi du, 'yawai e re, (avu i damma, ¹¹ 'Mabutã ma na tsu dasai a ana ą tsu tsu kapatsaa du tã. Ireve, tsugono tsã Asulã tsã tã lo zuzu.'

¹² N ta dansaa du o urana wu uge'etosu, uge'etosu wo Sodom u to o'wo wa'a e ekere a lyuci ndolo."

*Ilyuci i na i 'yuwain ą usu
(Mat. 11:20-24)*

¹³ Avu Yesu lyuwa elime na adanshi, "Woo yo'ono du shi, aza a Korasinu, woo yo'ono du shi, aza a Besaida. Na ą shi a yuwaan aza a Sida na aza a Taya ili ya asalama i na a yuwaan du, ą shi ta vadala nu ujimu, (avu ą danu na akashi usukutu, adama ą atsumolangu.† ¹⁴ O urana wu uge'etosu, Asulã a ta la'a roco Taya nã Sida isa'ani nã adu. ¹⁵ Avu Kafarnahum, a tã 'yasän wu zuva? O'o, a ta vari wu ą ąkari ą ąlungu ą atsumalima.

¹⁶ "Za na uwua ndu, ąmu da waa uwusa. Za na 'yuwan du, ąmu da u 'yuwain. Za na 'yuwan numu waru u 'yuwan tã za na lyungu numu."

Ana a uwuwa ne, (avu o uta.

*Ukambu wa ama kupocindere ne ejere'e
(Mat. 11:25-27; Mat. 13:16-17)*

¹⁷ Avu ama kupocindere ne ejere o ndolo ą kambã na

* **10:1** Akuci a linga ro a damma "kupocindere." † **10:13** Ama a Isra'il a tsu danu tã o okomo adama o roco atsumolangu.

mazangā, reve a damma, “Zagbain, hali no otoni à lima a tsu yuwan tā ili i na tsu damma nle a yuwan a ala à wu.”

¹⁸ Reve u usu, “Me ene ta Malet ma riyai ana imadatsu diga zuva.”¹⁹ N ca du tā ucira e ekere e iyo na agashi na a aci a n’yuwatan n du. Ili yi lo i na yā ju’wān du shi ko ke’en.

²⁰ She i yuwan mazangā adama o ndolo wan, agba i yuwan mazangā ana a danai ala à du zuva.”

²¹ A yashi i ndolo, Yesu danā tā tapu na mazanga o ucira u Ruhu va Akiza, àvu u damma, “Dada, n godyoo wu tā, Zagbain va zuva ni ida, adama a na vu sokoi adanshi o ndolo e ekere à azā o urevu nu ugbozu, àvu vu cuduwaa muwun n ke’en. Amayun a da, Dada, adama a na ayi nda ayi da ifobi i sa’ani yā wu.

²² “Ili suru Dada vā da ca numu. Za lo revei ko zane da Mawu'un shi, she Dada vā yi goon, ko za reve waru ko zane da Dada u ri shi she Mawu'un goon, na aza a na Mawu'un u dangulai tsārā u cuduwa le.”

²³ Àvu u vadala ubatā wo ojoro à yi, àvu u damma le usokowu, “Aza a aba'un a da esu a na e enei ili i na ye enei. ²⁴ N ta dansaa du amasulā à abundā nā ngono, a ciga tā e ene ili i na ye enei, agba e ene shi. A uwua waru ili i na yu uwuwi, agba a uwua shi.”

^{‡ 10:18} Atsumā a adanshi a Luka re re tā lo na vaa gura vadala Mekerenkesu: Cine u ri “otoni à lima a na a la’ai ucira” (nā Tsugana, Iblis, Luk. 4:2), na aala à yi (nā Tsugana Shedan). Nā Tsishingini, Mekerenkesu ma da a tsu yuwaan ulinga.

^{§ 10:27} Vuma'a u yuwan tā adanshi atsumā o U.Wl. 6:5, nā N.Gn. 19:18. ^{◊ 10:28} N.Gn. 18:5.

Iroci i vuma vā qabula va Samariya

²⁵ Àvu za ro za na revei Wilāt wa Musa lon, u 'yon mishin à lyungusa yi, àvu u damma, “Manlu, nye maa yuwan, àvu n tsurā wuma u na woo koto shi?”

²⁶ Àvu Yesu ece yi, “Nye i da i ri udanu à Wilā? Cine vu tsu cuduwa le?”

²⁷ Reve vuma u usu, “Vu ciga Zagbain Àsulā à wu no ookolo à wu suru, nā wuma wā wu suru, nu ucira wā wu suru, na asuvu à wu suru. Àvu vu ciga moron mā nden mā wu cine vu cigai aciyāwu.”[§]

²⁸ Àvu Yesu damma, “Amayun a da vu dammai, yuwan ne vu tā tsurā wuma.”[◊]

²⁹ Ayi gba vuma'a u ciga tā u kambāto aciyayi za na ri nu unusu shi, àvu we ece yi, “Zane da moron mā nden mā vā?”

³⁰ Àvu Yesu usu yi, “Vuma ro utā tā gawan vā Urishe-lima à 'yawā zalā vā Jeriko, àvu u ga'an nā azā à ngalalai. Àvu o fodo yi itana, àvu à ru'wā yi lon, ke'en da a lyawaa niyi wuma.”³¹ Wo o'wo tā ganu ro ta a mmalu o ure'e, ana we enei vuma'a, àvu u kanzu'wa alanga.

³² Ne da waru vuma vā Levi ro kuruyi ure'e, ana we enei vuma'a, reve u kanzu'wa alanga. ³³ Reve vuma va Samariya ro ayi atsumā a

mimalu, reve u rawa uba^{ta} u na vuma'a u ri. Ana we ene niyi, ³⁴avu we ene yi iliyi. ³⁴Avu u 'yaw^a uba^{ta} u na u ri, reve u tsuw^{an} yi mani'in n^a agum^a, dada wu nlai antsu'u na akashomuna. ³⁵Avu u zuwa yi o mololi m^a yi. ³⁵Avu u 'yawato yi o u'wa wo omocin, uba^{ta} u na wi indana niyi.

³⁵ Ana usana u tawai, ³⁶avu u tara ikebe yu ulivu i re,* ³⁶avu u ca za vu ukalyuwusa^q wu u'wa wo omoci'in. ³⁷Avu u damma, 'Vu k^alyuwusa^q yi, ni ili i ro i buwa, n^a n k^am^ba n ta tsupa wu.'

³⁶"O ookolo a wu, ³⁷atsum^a a ama a ta'atsu a nda, zane da moron m^a nden ma za na aza a ngalalai a gagalai?"

³⁷Avu vuma'a u usu, "Za na roco niyi isa'an."

Avu Yesu damma yi, "Yaw^a vu yuwan ne fo."

O u'wa wa Meri na Marta

³⁸Yesu no ojoro a yi atsuma^q a mimalu, ³⁹avu a rawa uba^{ta} u na ka ro za na a tsu de Marta, za na raba nle, ⁴⁰avu waru u ca le ucu'watan. ³⁹U t^a n^a zawa'a na a tsu de Meri,† za na danuyi a makakan ma Zagbain a uwusua adanshi a yi. ⁴⁰Marta gba ifobi i na waa yuwusan i tara t^a ugbozu wa yi. Reve u t^aw^a, ⁴¹avu we ece yi, "Zagbain, u b^ali wu ana zawa'a v^a lyawa numu o ulinga a nde'en shi? Damma yi u t^aw^a u kamba mu."

⁴¹Avu ayi Zagbain u usu yi, "Marta, Marta, vu dama t^a n^a atsuma^q lima^q e ili ya abunda,^{*}

42 agba ili i t^a i da a la'a cigai. Meri gba u dangwa t^a ili i na i la'ai ulobonu, waru aa usa yi i da e ekere a yi shi."

Uritosu w^a Yesu adama a avasa
(Mat. 6:9-13; Mat. 7:7-11)

11

¹Urana u ro, Yesu yuwan t^a avasa uba^{ta} u ro. Ana u kotoi, ²avu za t^a atsum^a o ojoro a yi, u damma, "Zagbain, roco tsu cine tsaa yuwan avasa, cine Yahaya rocoyi ojoro a yi."

²Avu u damma le, "A mantsa ma na yaa yuwan avasa, i damma, 'Dada, aala a wu a d^an^a na tsugbain, tsugono ts^a wu ts^a t^awa."

³Urana suru vu ca tsu ilyalya i malya.

⁴Vu yuwaan tsu gafura vu unusu u tsu, adama a na atsu tsaa yuwusaan aza a na a yuwusaan tsu unusu gafura.

Vu lyawa tsu tsu uwa atsum^a a malungw^a wan."*

⁵Avu u damma le, "A damma za ro du t^a ni i'uts^a, ⁶avu u 'yaw^a ya'a yi na ayin ut^anu, ⁵avu u damma, 'N ciga t^a vu kopoo mu opopofu a ta'atsu. ⁶N tsur^a t^a mocin za na ut^ai uba^{ta} a mimalu, u cu'wan t^a ya'a v^a gogo, agba n ri ni ilyalya i na maa ca yi shi.'

⁷"Avu i'uts^a i usu yi pe atsum^a, 'Vu damaton mu wan! A b^aru t^a de unantsu, waru suru n tsu, tsu von t^a

* 10:35 Danshi na a yuwayin ulinga pa nda n^a Tsuheleni ayi da "dinari i re." Kalyuw^a Ucuduwu wi "Ikebe." * 11:4 Avasa a Mat. 6:9-13 u tu uga'an.

de. Maa gura 'yon n ca wu ili i ro shi.' ⁸ N ta dansaa du, ko nā wāq 'yon u ca yi ili i ro, adama a na ąyi i'utsa yā yi i da shi, adama a na u 'yuwain ą kārā, u tā 'yon u ca yi ko nye i da.

⁹ "Ne da maa dansaa du, i patishi, a ta ca du. I zamishi, i tā tsurā. Yi gugulusa, a tā kpātu'wāq du. ¹⁰ Za vi ipati suru, a tsu ca yi tā. Za vi izami suru, u tsu tsurā tā. Za wugulusa waru, a tā kpātu'wāq yi.

¹¹ "Atsumā ą du, ądu na i ri nan dada, zane dā mawun mā yi maa pati yi magula, ąvu u ca yi yo?[†] ¹² Ko u pati ookowo, ąvu u ca yi ugashi? ¹³ Ądu na i ri ni iwuya, i reve tā cine yaa ca muwun n du ili i sa'ani. Dada du, za na ri zuva, u ta la'a ca aza a na a pati niyi Ruhu va Akiza."

Yesu nā Ba'alzabu

(Mat. 12:22-30; Mak. 3:20-

27)

¹⁴ Urana u ro, Yesu lo tā otoni ą limāt a na a gura yuwain adanshi shi. Ana otoni ą limā o ndolo o utāi, reve vuma'a u fara a yuwusan adanshi. Ama'a e reme tā asalama. ¹⁵ Avu ozo o ro e le a damma, "Nu ucira wa Ba'alzabut mogono mo otoni ą limā ma da u lo nle." ¹⁶ Ozo o ro waru tsārā ą lyungwa yi, reve a pati yi u roco le iroci i ro de zuva.

¹⁷ Ayi gba ana u revei majiyan me le, ąvu u damma le, "Tsugono tsa na tse ne'eshein ure, u ta riya. Ne da waru nu u'wa u ne'eshen ure, u

tā bete'we. ¹⁸ I damma n lo tā otoni ą limā nu ucira wa Ba'alzabu, to, nā Male me ne'eshen aciyayi ure, cine tsugono tsā yi tsee isawan? ¹⁹ Nā n lo otoni ą limā nu ucira wa Ba'alzabu, ojoro ą du nu ucira wa yan u da oo utusa? Adama o ndolo, ele da oo o'wo ązā o uge'etosu u du. ²⁰ Amu gba nnu ucira wā Ąsulā a dā n loyi otoni ą limā, to, tsugono tsā Ąsulā tsa rawa tā zuzu nā adū.

²¹ "Nā vuma vu ucira tsa Male fobo ą kālyuwusā u'wa wā yi, gbaga dā itana yu u'wa wā yi i ri. ²² Nā vuma na gba la'a niyi ucira u tāwā ubātā wā yi, u ta usa itana yu uvon i na waa zuwusaa ucira'a, ąvu u ne'eshen ama utsuru wā yi.

²³ "Za na ri obolo nā ąmu shi, u 'yuwan mu tā. Za na oo bolotosu nā ąmu shi, ukacaru u da waa kacarasa.

Ukambu wo otoni ą lima

(Mat. 12:43-45)

²⁴ "No otoni ą limā o utā atsumā a vuma, u tsu kuru tā ubātā u na u ri nā mini shi, e izami yu ubātā u na wee ivuwan. Nu u lamba, ąvu u damma, 'N tā kambā o u'wa u na mu utāi.' ²⁵ Nu u rawa, ąvu u cina yi wizu, ufobu ulobonu. ²⁶ Avu u 'yāwā u tara otoni e cindere o ro aza a na a la'a niyi ucira wi iwuya, ąvu a uwa ą dānu ubātā'ą. Ukosu wu nden n vuma ndolo u ta la'a cine u dānai."

²⁷ Yesu ątsumā adanshi o ndolo, ąvu ka ro ątsumā

[†] 11:11 Akuci a linga ro ą dāshi tā, "Nu u pati opopofu, vu ta ca yi aatali?"

obolo'o u 'yasan udyo, əvu u damma, "Aba'un ə tyo a za na matsan nuwu nə za na apato nuwu maani."

²⁸ Əvu u kəmbuwə yi, "Ne da, agba aba'un a la'a tə ə tyo a aza a na a uwai adanshi ə Əsula, əvu a yuwan ulara ni ili i na a uwai."

Iroci ya Yunana

(Mat. 12:38-42)

²⁹ Obolo'o o bolotosu ubaṭa wa yi, əvu Yesu damma, "Mantsa mo gogo mantsa me iwuya ma da. A ciga tə e ene iroci ya asalama, agba oo roco le shi, she za va Yunana.[†] ³⁰ Cine Yunana dənai iroci e ekere a ama a Niniva,[†] ne da Mawun ma Vuma moo o'wo a mantsa ma nda.³¹ O urana wu uge'etosu, Egbere va Sheba tə 'yəwə na adanshi a aci a ama a mantsa ma nda. Adama a na əyi wu utai alanga lon, tsara wu uwu urevu nu ugbozu wa Sulemanu,[†] gogo gba za na la'ai Sulemanu tə pa agba i 'yuwan tə ə usu.³² O urana wu uge'etosu, ama a Niniva ə tə 'yəwə na adanshi a aci a ama a mantsa ma nda. Adama a na ele a vadalai na alajiya a Yunana. Gogo gba za na la'ai Yunana tə pa agba i 'yuwan tə ə usu."

Ekan ə lipu

(Mat. 5:15; Mat. 6:22-23)

³³ "Babu za na aa daba fitila, əvu u zuwa yi a mbungulu, ko u kpato yi na aasa'atsu. U tsu zuwa yi tə e eeblele, tsara aza a na a uwusa e ene eka'an.³⁴ Lyusu əyi da fitila lipu ə wu. Ne esu ə wu ə ri ulobonu, lipu ə wu suru

u tə ne ekan. Nə ə ri ulobonu shi, lipu ə wu tə ni irumbu suru.³⁵ I kalyuwə ulobonu ko ekan a na i ri nə əyi ko irumbu i da.³⁶ Nə lipu ə wu ri ne ekan suru, babu ubaṭa u na u ri ni irumbu, u to o'wo ekan suru ununa fitila tsu ca wu ekan."

Yesu barai azagbain

(Mat. 23:1-36; Mak. 12:38-40)

³⁷ Yesu o koto adanshi, əvu Mafarishi ma banu yi u 'yəwə u lyuwa ilyalya nə əyi. Əvu u uwa u reme alya nə əyi.³⁸ Əvu Mafarishi ma uwa asalama, ana we enei Yesu cigai u lyuwa ilyalya babu u sa'a ekere o ure u na wu ntsayi shi.

³⁹ Əvu Zagbain damma yi, "Adu Afarishi i tsu zaza'wə tə ucina u munda nə ntada, agba ətsumə a du i tə tapu ni iwuya nu utsan.⁴⁰ Adu olo! Za na yuain ucina, əyi dada u yuain pe'e shi?⁴¹ I ca alambi ili i na i ri a munda nə ntada n du, ili suru waru i to o'wo cece.

⁴² "Woo yo'ono du shi, Afarishi! I tsu ca tə Əsula za tə ətsumə a kupa, ətsumə e ili i na i ri nə əyi ko cine u ri ke'en akpakusu, na akapi e isu'wan i na i buwai. Agba i 'yuwan tə a yuwan uge'etosu u sa'ani, əvu waru i 'yuwan a ciga Əsula. Ele da wu ntsayi i yuwan, agba i vari əza o ufuru wan.

⁴³ "Woo yo'ono du shi, Afarishi! Adu da nda i cigai ndanata n sa'ani a a'isa ni icəsu i tsugbain e eden.

⁴⁴ “Woo yo'ono du shi, i rotso taq ason a ri gashi a zuwayi iroci shi, aza a na ama a ri a mmalu de babu urevu.”

⁴⁵ Avu za na revei Wila'lon u usu, “Manlu ana vu dammai tsundolo, vi isula tsu ta fo.”

⁴⁶ Avu Yesu damma yi, “Adu fo woo yo'ono du shi, adu aza a na e revei Wilalon! I tsu tanu taq ama itana, itana i na i ri ume, adu ko na makatsu i tsu zuwa tsaq i kamba le shi!

⁴⁷ “Woo yo'ono du shi! I lapula taq ason a amasula na nkaya n du mu unai. ⁴⁸ Agba u roco taq i usu taq ili i na nkaya n du n yuwin. O una taq amasula waru i usu taq ni ili i na a yuwin ana i lapulai aso'on. ⁴⁹ Ayi da i zuwai Asula o urevu a dammai, ‘N taq lyungua le amasula na ajiya, o una ozo o ro, a ca ozo o ro atsumalima.’ ⁵⁰ Ama o gogo e te reme le adama a mpasa ma amasula' suru a na o ocoi diga ufaru wu uvadi, ⁵¹ diga a mpasa ma Habilat a tyo a mpasa ma Zakariya, za na o unai e memere ma masa'a mo ukulatosu nu Upasu wa Akiza.[†] Amayun, e te reme ama o gogo adama e le suru.

⁵² “Woo yo'ono aza a na e revei Wila lon shi, adama a na i sokoi makpatu'utsu ma na aa kpatu'wa unantsu wu urevu, agba adu na aciya yaa uwa pe shi, avu i putsaa aza a na a cigai a uwa ure.”

* **12:1** Luka linga taq ng danshi na ri nu urevu u nda, “Obolo a ama a na a la'ai ukpakukupa ure.” † **12:6** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda ng Tsuheleni ayi da “asariyon.” Kalyuwa Ucuduwu wi “Ikebe.”

⁵³ Ana Yesu lyawai ubata'a, avu munlu n Wila na Afarishi a uwa adanshi a yi babu uyo'o, o ronuso yi adanshi, tsaq u yuwan adanshi a abunda, ⁵⁴ tsaq e reme yi e ili i na waa dansa.

Urevetyowu adama e iwuya
(Mat. 10:26-27)

12

¹ Ele lo ana obolo a ama a abunda o bolotoi hali a uwa ndasalai vani le.* Avu u teme a yuwsan adanshi no ojoro a yi ana, “I yuwan ugbozu na wolilo wa Afarishi, ayi da ikpa'a. ² Babu ili i na i ri ukpatowu na a kpatu'wa shi, ko usokowu a na woo uta a alanga e eteshe shi. ³ Ili i na i dammai e irumbu suru, a ta uwwa yi a alanga eteshe. Ili i na waru i yuwin yemenu ya yi usokowu, a ta yuwan adanshi a yi a arara.

Za na wu ntsayi a uwwa wovon
(Mat. 10:28-31)

⁴ “Adu n'utsaq n va, n ta dansaa du, she yu uwwa wovon wu za na oo una vuma wan, no o una yi aa gura yuwan ili i ng ayi waru shi.

⁵ N to roco du za na yaa uwwa wovon. Yu uwwa wovon wa Asula ayi da ng wu una, u taq nu ucira u vari atsuma a akina. Amayun a da maa dansaa du, ayi da yaa uwwa wovon.

⁶ “Ashe a tsu wina mutali n ton kobo[†] re shi? Ko za taq

le gba Əsulə e icina nə əyi shi. ⁷ Ko ənji a aaci ə wu ə tu uketsu. She yu uwu wovon wan, i la'a tə mutali mə əbundə.

Vu usu Yesu ko vu 'yuwan yi

(Mat. 10:32-33; Mat. 12:32; Mat. 10:19-20)

⁸ “Waru n ta dansaa du, za na usu numu ə məkəkən ma ama, əmu Mawun ma Vuma fo n tə usu yi ə məkəkən ma nlingata mə Əsulə. ⁹ Za na wasan numu ə məkəkən ma ama, adama o urevu u və, a ta wasan yi fo ə məkəkən ma nlingata mə Əsulə. ¹⁰ Za na yuwain adanshi a vama e ekere a Mawun ma Vuma a ta yuwaan yi gafura, amma za na yuwayin Ruhu va Akiza adanshi a vama, aa yuwaan yi gafura shi.

¹¹ “Nə ə 'yawəto du ə ə'isa, nu ubətə wə əzə o uge'etosu, ko ubətə wa azgbain, she u ələ du ko cine yaqə usu, ko ili i na yaa damma wan. ¹² Adama a na Ruhu va Akiza to roco du ili i na yi ntsayi i damma a mantsa'a.”

Iroci yi za vu utsuru

¹³ Əvu vuma ro ətsumə o obolo'o u damma Yesu, “Manlu, damma mawun ma ənəwə mə və me ne'eshen agadu obolo nə əmu.”

¹⁴ Əvu Yesu damma yi, “Zane da zuwa numu za vu uge'etosu u du, ko n ne'eshen du agadu ə du?” ¹⁵ Əvu u damma le, “I kəlyuwə ulobonu, i suma ili i na i rotsoi utsan. Əbundə e itana ayi da wuma shi.”

¹⁶ Əvu u yuwaan le iroci i nda, “A yuwan tə za vu utsuru u ro, za na udumə wə yi u matsain ulobonu. ¹⁷ Əvu u damma o ookolo ə yi, ‘Cine maa yuwan? N ri nu ubətə u na maa zuwa itana yu udumə i və shi.’ ¹⁸ Əvu u damma, ‘Apa ili i na maa yuwan. N to 6oso mpon n və, əvu n suwa aza a gbagnain, pe da maa zuwa ishina i və ni ili i na n ri ne ele suru. ¹⁹ Əvu n damma aciyaya, ‘Vu tə ni ili i sa'ani yə əbundə uzuwu, a na aa yuwan wu a'wan ə əbundə. Iwuwan, vu lyuwa vu sowo, a uwususa uyo'o.”

²⁰ “Əvu Əsulə a damma yi, ‘Əvu ulo u nda! Na ayin a nda a da a cigai wuma wə wu. Itana i na vu foboi gba, aza a zane a da ə ri o 'wo?’

²¹ “Ne da za na zuwayi aciyayı utsuru u ri, agba u ri nu uzuwa ubətə wə Əsulə shi.”

She u damaton du wan
(Mat. 6:25-34)

²² Əvu u damma ojoro ə yi, “Adama o ndolo a da maa dansaa du, she u ələ du adama a wuma u du wan, ili i na yaa lyuwa, ko ili i na yoo oto wan. ²³ Wuma u la'a tə ilyalya, lipu waru u la'a tə itana. ²⁴ I kəlyuwə akakan: ə tsu cu'wən shi, agba a tsu gasa shi, ə ri nə mpon shi. Əsulə a da a lyuwatosu le. Tsugbain tsə du tsa la'a tə tsə nnunu! ²⁵ Atsumə ə du zane da aa gura əashi aciyayı mantsa a wuma wə yi adama ə ətsumoləngu? ²⁶ Ana yaa gura yuwan ili i ke'en i nda

shi, cine i ri ọtsumolangu adama a akapi?

²⁷ “Kalyuwai ununa yipalu i tsu uta. A tsu yuwan ulinga shi agba aa dava shi ko ke'en. Agba n ta dansaa du, ko Sulemanut ọtsumaq a tsugbain tsa yi wo oto itana i sa'ani u la'a le ulobonu shi. ²⁸ Na ne da Asulà aa lapulusa anlya o ogozo, ana'an u ta lo, nfa'an gba ọ kulato yi. Adù gba i reve Asulà a ta yuwaan du itana. Suru na ne nye i zuwai i ri nu ucawu wo okolo ke'en?

²⁹ “She i uwa majiyan me ili i na yaa lyuwa ko yoo sowowan, she i dama adama ọ yi wan. ³⁰ Aza a na e revei Asulà shi ili yu uvadì i da a zama suru, Dada du gba za na ri zuva u reve ta a na i cigai ili i ndolo. ³¹ Amma i zami tsugono tsa yi, a ta dashi du ili i ndolo suru.

*Uzuwa de zuva
(Mat. 6:19-21)*

³² “Adù mobolo me ke'en, she yu uwu wovon wan, adama a na Dada du ọnganà ta a na waa lyawaa du tsugono tsà yi. ³³ I wina ili i na i ri na ayi, avu i ca alambi, i zuwaa aciyadu osonu a na ọlañgà shi, i zuwa de uzuwa zuva u na woo koto shi, ubata u na evu aa rawa zuzu ko aran ọlañgà shi. ³⁴ Ubata u na uzuwa wà wu u ri lo da okolo ọ wu ọ ri.”

Agbashi a na ọ tsu dana ufobu

³⁵ Avu Yesu lyuwa elime na adanshi, “I dana ufobu, ifitila i du udabu a madala. ³⁶ I dana ufobu cine i revei ama ọ tsu

dana e ipiri yi zaghain le ọ kambà diga o u'wa wà abuki o lolo. Ayi a yuwan ọzo'wa, avu ele ọ kpàtu'wàa yi. ³⁷ U to yo'ono agbashi a na yashi i na zaghain le tawai, avu u cina le e ipiri. Amayun a da maa dansaa du, u to fofo u reme ulinga, avu u damma ọ dana alyà e iliyalya, avu u yuwaan le ọganda. ³⁸ Nu u tawa na ayin ubatsu ko na wasasa, avu u cina agbashi o ndolo ufobu, o to o'wo aza a aba'un. ³⁹ Amma i reve nda: Na za vu u'wa reve yashi i na vivu ọa tawa, waa lyawa a uwa yi o u'wa shi. ⁴⁰ Adù fo i dana ni ifobi, yashi i na i zuwai Mawun ma Vuma maa tawa shi dada wàa tawa.”

*Zane da aagbashi ọ ọbulà?
(Mat. 24:45-51)*

⁴¹ Avu Bituru ece, “Atsu da vaa yuwusaan iroci i nda'a, ko ama suru?”

⁴² Avu Zaghain usu, “Zane da aagbashi ọ ọbulà nu ugbozu? Ayi da za na zaghain va yi zuwa niyi u kalyuwusà u'wa wà yi, avu u ca akapi a agbashi akunda e iliyalya mantsa ma na wu ntsayi. ⁴³ U to yo'ono aagbashi a na na zaghain va yi tawai, avu u cina yi a yuwusan ne. ⁴⁴ Amayun a da maa dansaa du, u ta zuwa u kalyuwusà ili i na u ri na yi suru. ⁴⁵ Agba na aagbashi o ndolo a damma o ookolo ọ yi, ‘Zaghain va jima ta matawaà.’ Avu u reme malapa ma agbashi suru, ali na amaci. Avu u uwa alyà no oso hali wo o'wo usowu. ⁴⁶ Zaghain va aagbashi o

ndolo, u tā tāwā urana u na u zuwai shi, mantsa waru u reve shi. U ta būbatsa yi lipu, āvu u ca yi akunda āyi na aza a na āri nā ābulā shi.

⁴⁷ “Aagbashi a na e revei ili i na zagbain vā yi cigai, agba u fobō tsārā u yuwan shi, a ta fufaba yi lon. ⁴⁸ Agba za na revei shi, āvu u yuwan ili i na i rawai wulapu, ke'en da aa lulapa yi. Za na a cayi ābundā suru, nā ābundā a da aa zami e ekere āyi. Za na a cayi nā ābundā lon, ābundā lon a da aa zami e ekere āyi.”

*Yesu tawa tā na wukasu
(Mat. 10:34-36)*

⁴⁹ Āvu Yesu lyuwa elime na adanshi, “N tāwā tā tsara n tāwāq na akina ātsumā o uvadī, icigi i vā i da a damma u tā wivulu! ⁵⁰ Agba n tā nu urumbusu u na āq rumbu mu, n tā nā ātsumolāngu hali ātyo o ukosu. ⁵¹ I ta yuwusan majiyan n tāwāq tā na asuvu nden o uvadī? O'o da maa dansaa dū, amma wukasu. ⁵² Diga gogo u'wa u na u ri na ama o ton a ta batsa: ama ta'atsu a ta 'yuwan ama e re, waru ama e re a ta 'yuwan ama a ta'atsu. ⁵³ Ne da aa kakasa. Dada ta 'yuwan mawun mā yi, mawun waru u ta 'yuwan dada vā yi. Mma ta 'yuwan mawun mo usheli mā yi, mawun mo usheli ma ta 'yuwan mma vā yi. Anāwā a ta 'yuwan jene vā yi, jene waru u ta 'yuwan anāwale.”

*Ucudūwusa u mantsa
(Mat. 16:2-3)*

[‡] **12:54** E ida i na Yesu danai, alivu a da wunlā u tsu uta. **§ 12:59** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda nā Tsuheleni āyi da “lapta.” Kalyuwā Ucuduwi “Ikebe.”

⁵⁴ Āvu u damma obolo'o: “Nā ye ene eleshe o bolotosu o utasu asana, babu usan i tsu ādamma tā, ‘A ta yuwan mini.’[‡] Āvu gba a yuwan.

⁵⁵ Nā ye ene upepu wu uyagi a lapusa, i tsu ādamma tā, ‘A ta yuwan usuduwu lon.’ Āvu gba a yuwan. ⁵⁶ Azā e ikpa'a, i reve tā iroci yi ida nā zuva. Nye i zuwai i revei iroci i mantsa ma nda shi?”

*Yu uwuwulayi
(Mat. 5:25-26)*

⁵⁷ “Nye i zuwai yaa gura revee aciyadu ili i sa'ani shi? ⁵⁸ Iroci, nā za ro tara wu ā 'yawā ubatā wu za vu uge'etosu, yuwan ātyo a na vaa yuwan tsārā yi kakasalai kafu i rawa ubatā wu uge'etosu. Nā vu yuwan ne shi, ā ta kebe wu ā tyo ubatā wu za vu uge'etosu, za na aa ca muwun madanga āvu, āvu ele a zuwa wu o u'wa wa ali. ⁵⁹ N ta dansaa wu, voo uta pe shi, she nā vu tsupa suru, ko kebu'uri[§] aa buwa shi.”

Uvadalu ko ukwa

13

¹ A mantsa mo ndolo ama o ro āshi tālo, āvu a damma Yesu alabari ā āzā ā Galili a na Bilatu zuwa o unai ā Aā'isamapada, hali mpasa n le m boluloi nā mpasa n kucci. ² Āvu u damma le, “I ta dansa āzā ā Galili o ndolo a la'a tā akapi a ama ā Galili unusu, dada a uwai ātsumālimā ne tsunda? ³ N ta dansaa dū, ne

da shi! Waru ni i vadala o unusu u du shi, ne da fo yoo koto. ⁴ Waru ama kupa nā kunla na aatsura a riyayi a Siluwamu, reve wu una le, i ta zuwusa a la'a tā akapi a ama a na a ri nden Urishelima unusu? ⁵ N ta dansaa du ne da shi. Ni i vadalat o unusu u du shi, ne da fo yoo koto."

⁶ Reve u yuwaan le iroci i nda: "Vuma ro cu'wan tā ubiri o ubara wā yi. Reve u tāwā a zama muwun mu ubiri'i agba u tsurā shi. ⁷ Avu u damma za vu ulapulusa wu ubara'a, 'Lala a'wan a ta'atsu a da nda maa zama muwun o ubiri u nda, agba n tsurā ili shi. Kodo yi, adama a nye wee geshe ure?"

⁸ "Reve u usu, 'Zagbain, dashi lyawa yi a aa'wan a nda. N tā kakapa yi a kandaruwā, reve n tsun yi umili. ⁹ Nu u matsan nkoli, ulobono tā. Nu u matsan gba shi, avu vu kodo yi.' "

Yesu kambato tā osowi a lipu gbaga

¹⁰ Urana u ro, ayi atsumā o uritosu a aā'isa o ro, o urana wa Ashibi, ¹¹ reve we ene ka ro na otoni a limā o sowoi lipu a'wan kupa nā kunla. U dānā tā ukadatowu, u tsu gura bubāruwā ulobonu shi. ¹² Ana Yesu ene niyi, avu u de yi u damma yi, "Ka, a kasa wu tā nu ubanakun wā wu." ¹³ Reve u ju'wan yi, dada wu bubāruwushi, avu u yuwaan Asulā ica.

¹⁴ Avu zaghain vā aā'isa'a wu uwua upan, adama a na Yesu yuwaan opocino o urana wa Ashibi. Reve u damma

ama, "Tsu tā nā rana tāli na aa yuwan ulinga. Tāwai a rana ndolo adama a yuwaan du opocino, amma o urana wa Ashibi shi."

¹⁵ Avu Zagbain usu yi, u damma, "Adu aza e ikpa'a! I tsu bādā inan i du ko nloli o uguzatā o urana wa Ashibi, reve i tara le a tyo o udolu shi? ¹⁶ Ulobono a bādā ka nda atsumā a tsugbashi o urana wa Ashibi shi? Ayi umatsun wa Ibrahim u da, za na Male mā nlai a'wan kupa nā kunla."

¹⁷ Ana u dammai ne, avu aza a na a shi a mawasan nā ayi a uwua wono. Reve akapi a ama'a suru a zāngana adama e ili ya asalama i na u yuwait.

Iroci yi cu'un na la'ai ukalamu
(Mat. 13:31-33; Mak. 4:30-32)

¹⁸ Avu Yesu damma, "Nye tsugono tsā Asulā tso rotsoi, nā nye waru maa kurato yi? ¹⁹ U rotso tā cu'un vu su'wan uri na vuma tarai, reve u 'yawā u cu'wan yi o udumā wā yi. Ana u kungwai, avu wo o'wo udanga, reve nnunu n dava de ikinda e eten a yi."

²⁰ Reve waru u dammisa, "Nā nye maa kurato tsugono tsā Asulā? ²¹ U rotso tā wobilof u na ka tarai, reve u jambāra yi e meretsu ma yira uta'atsu hali yira'a i tsutsa."

Unantsu wu uboru
(Mat. 7:13-23)

²² Reve Yesu reme ure o utulai e ilyuci nā mulyuci o

urocosu a mmalu a tyo Urishelima. ²³ Reve vuma ro damma yi, "Zagbain, aza a na aa wawa wa'a da?"

Avu u damma le, ²⁴ "I yuwan mpolo tsara i uwa nu unantsu wu uboru. N ta dansaa du ama na abunda a ta ciga a uwa, agba aa gura shi. ²⁵ Na za vu u'wa uwa u faru unantsu, i te isawan a alanga reve i yuwusan azo'wa na mesun, 'Zagbain, kpatu'waa tsu.'

"Avu u usu du, 'N reve du shi, waru n reve ubata u na yu utai shi.'

²⁶ "Reve i uwa adansa, 'Tslyuwa ta tsu sowo a makakan ma wu. Waru vu yuwan ta uritosu e re tsu.'

²⁷ "Agba u ta damma, 'N damma du ta, n reve ubata u na yu utai shi suru suru. Buwa numu ure, adu aza o ulinga wi iwuya.'

²⁸ "A mantsa ma na ye enei Ibrahim na Ishiyaku na Yakubu na amasula suru, atsumu o tsugono tsas Asula, a mantsa ma dada yaa saala ni i lumi anga, avu adu gba a gbara du. ²⁹ Ama a ta tawa diga asana na alivu nu ugana nu uyagi. Avu a danu alya o tsugono tsas Asula. ³⁰ Waru ozo o ro aza a acapa a ta kambelime, ozo o ro waru aza e elime a ta kambelime acapa."

Icigi ya Yesu e ekere a Urishelima

(Mat. 23:37-39)

³¹ A mantsa mo ndolo, reve Afarishi o ro a tawa, avu a

damma yi, "Vu lyawa ubata u nda, adama a na Hiridu Antiba te izami wu una wu."

³² Reve u damma le, "Yawai i damma aagajawa o ndolo, 'N ta utasu otoni a lima, n ta yuwusan opocino ana'an na nfa'an. O urana u ta'atsu n to koto ulinga u va. ³³ Suru na ne, n te reme mmalu ana'an na nfa'an na santawa.* Adama a na u ri n yuwan o una vumavasula a alanga a Urishelima shi.'

³⁴ "Ayaa! Urishelima,† Urishelima, vu to unusa amasula na vu vari aza a na a lyunguwa nuwu! Uyan u da n cigai m boloto muwun ma wu ubata u ta ununa moton ma tsu boloto muwun ma yi atsumu e evelu a yi, adu gba a yuwusan! ³⁵ Ndolo a lyawaa ndu u'wa u du ofoli. N ta dansaa du yaq dashi ene mu shi, she o urana u na waa yuwan i damma, 'Za va aba'un da za na ri aq tawa a ala a Asulazuva.'

Yesu kambato ta za vu ubanakun gbaga

14

¹ O urana wa Ashibi u ro, avu Yesu uwa o u'wa wu zaghbain ro va Afarishi adama u lyuwa ilyalya. Reve ama a varaa yi esu, ² adama a na vuma ro shi ta lo za na danai na mbalala ma atutsa.

³ Reve Yesu yuwan adanshi na aza o urevu u Wilon na Afarishi, u damma, "U lobono ta a yuwan opocino o urana wa Ashibi, ko u lobono

* 13:33 Ama o ro a tsu damma ta "nkoli" wo o'wo "ba na nfa'an."

shi?" ⁴ Reve ą rungwą kpaku-kpaku. Dada u tara niyi, reve u kąmbuwą yi gbaga, ąvu u zuwa yi u kąra.

⁵ Ąvu u damma le, "Zane da ątsumą ą du nu u ri ną mawun ko nan," ąvu u riya o ooko'o, waa papushi niyi o urana wa Ashibi shi?" ⁶ Agba a gura usu yi waru shi.

Ndānata ma azagbain

⁷ Ana Yesu enei ununa aza a na a banuyi a cigai ndānata ma azagbain, ąvu u yuwaan le iroci i nda, u damma, ⁸ "A mantsa ma na nanza banu nuwu ąbuki o lolo, she vu dānu ą ndānata ma azagbain wan. Tąwą wo o'wo u banu tą za na la'a nuwu," ⁹ ąvu za na banu ndu ra u tąwą u damma wu, 'Vu ca vuma nda ure.' Reve vu dānu ną wono ą ndānata mą ącapa.

¹⁰ "Amma a mantsa ma na a banu nuwu, vu 'yawą vu dānu ą ndānata mą ącapa suru suru. Adama ną za na banu nuwu u tąwą, u ta gura damma wu, 'T'utsa, katsa zuva.' Ąvu vu tsurą ica e ekere a aza a na i ri alya obolo. ¹¹ Za na tarai aciyayı ili i ro suru, aa tara yi ili i ro shi. Za na gba tarai aciyayı ili shi, a ta tara yi ili i ro."

¹² Reve waru u damma za na banu niyi, "Ną vaa banu ama alya ko vaa yuwan ąbuki, she vu banu n'utsa ma wu, ko ązä ą wu, ko nron mą wu, ko aza a na ą ri zuzu ną ąvu ązä o utsuru wan. Adama ele fo a tsupa wu ili i

na vu yuwaan wan. ¹³ Amma ną vaa banu ama alya ko ąbuki, vu banu ązä e iliyali, ama o osowi lipu, ąkutsumą, ną nrumba. ¹⁴ Ąvu fo vu tątsurą aba'un; adama a na ą ri ni ili i na aa tsupaa wu shi. O urana u na ązä ą ąbulą ąa 'yon, a ta tsupa wu."

Iroci ya ąbuki a gbain (Mat. 22:1-10)

¹⁵ Ana vuma tą ątsumą a aza a na ą ri a alya ną aysi wu uwai ne, ąvu u damma yi, "Za va aba'un a da za na aa lyuwa ilyalya o tsugono tsą Asula."

¹⁶ Ąvu gba u damma yi, "Vuma ro yuwan tą ąbajini ą ąbuki. Ąvu u banu ama ną ąbunda." ¹⁷ Ana mantsa mą ąbuki ma rawai, reve u lyungu aagbashi ą yi adama u damma aza a na a banuyi, 'Tawai adama a na ili biti i tu ufobu!'

¹⁸ "Suru nle gba, reve a uwa ą tawusaą na adanshi ą mąbuląą koko'o. Za vu ufuru damma aagbashi'i, 'N tsula tą udumą, agba n ciga tą n 'yawą n kalyuwą yi. M pati wu tą, vu yuwaan mu ankuri.'

¹⁹ "Reve za ro damma, 'N tsula tą inan yi iluma wunlu u ton. N tą 'yawą n rito le. M pati wu tą vu yuwaan mu ankuri.'

²⁰ "Reve za ro damma, 'N yuwan tą lolo adama o ndolo mąa tsurą ą 'yawą shi.'

²¹ "Reve aagbashi'i u kąmba u kąmbuwą zavu'wa vą yi ili i nda suru. Reve

* **14:5** Akuci a linga a damma tą "mololi," adama a na elentsu a na Luka yuwayin ulinga, danshi "mololi" ną "mawun" o rotsuloi tą.

zavu'wa'a ətsumə o upan, u damma aagbashi'i, 'Jikə 'yawə e re gbain nə murere n lyuci, vu təwəqə na alambi, na ama o osowi ə lipu, nrumbə, nə əkutsumə.'

²² "Reve aagbashi'i u damma, 'Zagbain, ili i na vu dammai a yuwan o koto tə, agba ure u buwa tə.'

²³ "Reve u damma aagbashi'i, 'Yawə e murere nə re gbain vu m̄bəngə, vu zuwa ama ə təwəqə, adama u'wa u və u shiwan. ²⁴ N ta dansaa wu ətsumə aza a na a banuyi ko za ee pede ilyalya i və shi.' "

Ili i na i ri pe a tsugbashi
(Mat. 10:37-38)

²⁵ Reve obolo a ama ə abundə ə kuru yi, dada u vadai əvu u damma le,

²⁶ "Aza a na əa kuru mu o o'wo ojoro ə və, she na a la'a ciga mu nə mbara, nə mukuci, nə əməci, nə muwun, na azakpakpara ə əməci, na ali na azawawa'a e le, hali na aciyele fo. ²⁷ Aza a na a tarai akpata e le, avu ə kuru mu shi, a rawa o o'wo ojoro ə və shi.

²⁸ "Zane da ətsumə ə du waa ciga u suwa ugungu, agba waa fara kalyuwə ili i na woo una, ko u tə nu ucira u na woo gono yi shi? ²⁹ Təwə wo o'wo nu u fara vara ikyun, reve u kudə o ure. Reve aza a na ə karəsə lo a yuwaan yi ulamu. ³⁰ A damma, 'Vuma nda teme tə usaa, əvu u kudə o ure.'

³¹ "Ko cu'un mogono ma ne ma da nə wəqə 'yawə u yuwan uvon, agba wəqə dənu ne'en u

yuwan majiyan shi? Ko nu u tara ama ukpukukupa kupa (10,000) u ta gura yuwan uvon nə mogono ma na mə ri na ama ukpukukupa ushin (20,000). ³² Nə waa gura shi, mogono mə ndede ubuwu alanga dādā wəqə lyungu nlingata mə əsalə a uwuwulayi. ³³ Ne da fo suru ndu, za na kakasai ni ili i na u ri nə ayi shi, waa gura o'wo ojoro ə və shi.

Akpadi a na ə ri peme shi
(Mat. 5:13; Mak. 9:50)

³⁴ "Akpadi ə tu ulobonu, amma na a buwa peme shi, nə nye wəqə kambuwisə peme və yi? ³⁵ U ri nu ulinga wu umili e ida, ko e edemu shi. O tso oco yi tə.

"Za na ri na atsuwu, lyawa wu uwua."

Iroci yi kyon na puwayin
(Mat. 18:12-14)

15

¹ Suru əzə o u'ushishi wu utafa nə əzə o unusu a rawusa tə ya'a yi, tsərə a uwua yi. ² Avu Afarishi nə munlu n Wilə e reme adanshi, a damma, "Vuma nda ushi tə əzə o unusu, əvu waru u lyuwa obolo ne ele."

³ Avu Yesu yuwaan le iroci i nda: ⁴ "Nə nanza ətsuma a du u ri ni ikyon ukpaku, əvu u lamba za tə ətsuma e le, nye waa yuwan? U ta lyawa kupakucci nə kucci o ogozo, əvu u 'yawə u zami za na puwayin hali u tsurə yi. ⁵ Nu u tsurə yi, əvu u tanu yi e lyungu a yuwanusə mazəngə. ⁶ Avu u tara yi ə təwə o

u'wa. Avu u banu n'utsa mä yi nã nron mu nden mä yi obolo, avu u damma, 'Yuwain mazanga nã amu, me ene tã kyon na shi puwaan nuwu.'
 7 Ne da maa dansaa du, a ta la'a yuwan mazanga mä abundä de zuva, nã za vu unusu tã vadala, a na aa yuwan a aci ama kupakucci nã kucci aza a qabula a na wo o'woi she na a vadala shi.

Iroci yi kebe na puwayin

8 "Nã ka ri ni ikebe i azurufa* kupa, nã za tã puwaan atsumä ele, cine waa yuwan? U ta daba fitila, avu wi iza u'wa'a, avu u zami yi ben ubata suru, hali u tsurä yi.
 9 Nu u tsurä yi, avu u de n'utsa nã nron mu nden mä yi obolo, avu u damma le, 'Tawai i kamba mu mazanga! Me ene tã kebe tã na riyä numu.'
 10 Ne da maa dansaa du, a ta yuwan mazanga a makakan ma nlingata mä Asulä nã za vu unusu tã vadala."

Apuwayin a Mawun

11 Avu Yesu lyuwa elime na adanshi, "A yuwan tã vuma ro za na danaï nã muwun mo olobo n re. 12 Avu zawa'a damma yi, 'N ciga tã vu ca mu akunda a agadu a va gogo.' Avu u ne'eshen le itana'a.

13 "Ana a yuwin rana meketeci, avu zawa'a wina akunda e itana ya yi, avu u lyawa u'wa wa dada va yi ni ikebe'e. Avu u 'yawä e ida ya alanga, ubata u na wu unai ikebe'e babu aci. 14 Avu wu una ili i na u ri nã yi suru.

Avu ambulu a uwa ubata suru e ida'a, ko ili ya anini u danaq nã yi shi. 15 Avu u 'yawä zamalinga o udumä wu nanza. Avu u lyungu yi o udumä wä yi, tsara u gubusaa yi ngurusumu. 16 Avu u yuwan majiyan gashi u tã tsurä ilyalya i na ngurusumu maa lyuwusa u lyuwa, agba babu za na ca niyi ili i na waa lyuwa.

17 "Ana esu a tawä niyi o ure, avu u damma, 'Agbashi a dada va suru a tsu lyuwa tã o sowo hali u buwa le. Amu da nda a kuwa na ambulu. 18 Nto fofo, avu n kambä ubata wa dada va, avu n damma yi, "Dada, n yuwaan tã Asulä nã avu unusu. 19 Mu ntsaa vu de mu mawun mä wu shi, kambato mu aagbashi a wu." 20 Avu u fofo u kambä ubata wa dada va yi.

"Ayi gba alanga nu u'wa, avu dada va yi ene yi, avu we ene yi iliyali. Reve dada va yi suma, avu u katala yi, avu u reme ipapuru ya yi.

21 "Avu ulobo'o u damma dada va yi, 'Dada, n yuwaan tã Asulazuva unusu nã avu waru. Mu ntsaa vu de mu mawun mä wu shi.'

22 "Avu dada va yi damma agbashi a yi, 'Tawayi nu utugu u na u la'ai ulobonu, avu yo oto yi gogo nda. Yo oto yi makawani a aakatsu na atan. 23 Avu i tawä nã manan ma sa'ani, avu i pada yi, tsara tsu yuwin qabuki. 24 Mawun mä va mä shi tã mä kuwa,

* 15:8 Danshi na a yuwayin ulinga pa nda nã Tsuheleni ayi da "drakma." Kalyuwä Ucuduwu wi "Ikebe."

gogo gba apa yi wuma. U shi ta u puwan, gogo gba aq tsura yi ta! Avu e teme abuki.

²⁵ “A mantsa mo ndolo gba, mawun mo ufaru ma yi u dana ta o uduma. Ayi a matawaqa, ana u rawai zuzu nu u'wa, Avu wu uwwa aganga nu uje'en. ²⁶ Avu u de atsuma a agbashi'i vuma ta, Avu we ece yi ili i na i ri a mmalu. ²⁷ Avu aagbashi'i u usu yi, ‘Zawa'a va wu da kambai, dada va wu gba u pada ta manan ma sa'ani mo ndolo, adama a na u tawai gbaga!’

²⁸ “Avu zakpara'a u yuwan upan, Avu u 'yuwan a uwa o u'wa. Avu dada va yi uta a alanga, Avu u kparasa yi. ²⁹ Avu u damma dada va yi, a na, ‘Kalyuwa a'wan aq abunda a na n lingaa nuwu. Koto n kuda a yuwan ili i na vu damma numu shi. Agba koto vu ca mu meggbele, tsara n yuwan mazanga na n'utsa n va shi. ³⁰ Avu ana mawun ma wu ma nda ma tawai, za na lungusai utsuru wa wu a tsushakala, ayi da nda, vu pada niyi manan ma sa'ani.’

³¹ “Avu dada va yi u damma yi, ‘Mawun ma va, vu ta na amu kuci, ili i va suru ili ya wu i da. ³² Wu ntsaa ta tsu yuwin mazanga na abuki, adama a na zawa'a va wu shi ta u kuwa, agba ayi da nda wuma gogo. U shi ta u puwan, gogo gba ayi da nda a tsura niyi.’”

Iroci ya aagbashi a na a ri na abula shi

16

¹ Avu Yesu damma ojoro a yi, “A yuwan ta za vi ikebe i ro, u ta na aagbashi a gbain a yuwusaan yi ulinga. Reve a damma yi ana u ta lungususa yi itana. ² Reve u de yi we ece yi, ‘Nye i da maa uwusa adama aq wu? Roco mu ulinga u na vaa yuwan. Vaqa dashi o'wo zagbain vu ulinga'a shi.’”

³ “Avu zagbain vu ulinga'a u damma, ‘Nye i da maa yuwan? Zavu'wa va da nda u cigai u usa mu ulinga u va. N ri nu ucira u na maa yuwan cimba shi. Waru nta uwusa wono u na maa yuwan ipati. ⁴ N reve ta ili i na maa yuwan, tsara na n lamba ulinga u va, ama aq ushi mu a 'wa le.'

⁵ “Avu u de aza a na o kopoitana yi zagbain va yi aza aq ta ta. Reve we ece za vu ufaru, ‘Iyan i da zagbain va oo tono wu?’

⁶ “Avu u usu, ‘Ndele m mani'in ukpakukunla.’*

“Avu za vu ulinga'a u damma yi, ‘Kakara aq vu'un a nzuwulai'i, reve vu dana, Avu vu kambato yi ukpakunashi’.

⁷ “Avu we ecishe za ve ire, ‘Iyan i da oo tono wu?’

“Avu u usu, ‘Ibufu yi ishina ukpaku.’†

“Reve u damma yi, ‘Tara aatagada vu kambato yi ukpakunla.’”

* **16:6** Yesu yuwan ta ulinga cine o tsu rito abunda a mani'in a na a rawai gal o ukpakukunla. † **16:7** Na a wina ishina i nda, ikebe'e i ta rawa ulinga wa aa'wan aq ta wu za zamalinga.

⁸ “Reve za vi ikebe'e u cuwa aagbashi a babu ąbulą o ndolo adama o ugbozu wą yi. Ama o uvadi a nda ą ta nu ugbozu ununa a walato na cu'un nda a mantsa ma nda, hali a la'a ta ama a na a uwusua wovon wą Ąsula. ⁹ Amayun a da maa dansaa du, i linga nu utsuru wu uvadi u nda u na i ri ną ąyi, tsəra i tsurą n'utsə, adama nu u koto du, i tsurą zuwa u na woo koto shi.

¹⁰ “Za na yuwain isa'ani e ili i ke'en, e ili i gbain fo u ta yuwan isa'ani. Za na ri nu ulambu wą ąbulą e ili i ke'en, u ta yuwan ulambu wą ąbulą e ili i gbain fo. ¹¹ Ni i yuwan isa'ani nu utsuru wu uvadi u nda shi, zane da ą usuwą du nu utsuru wa zuva? ¹² Ną yaą 6anąsa itana ya avadi ulobonu shi, zane da aa kamba du i tsurą ili ya aciyadu?

¹³ “Aagbashi ą ta aa gura yuwaan azagbain e re tsugbashi shi. U ta 'yuwan za ta, reve u ciga za ta. Ko u kuru za ta, reve u 'yuwan ą kuru za ta. Aa yuwaan Ąsula ni Ikebe tsugbashi shi.”

Uritosu wą Yesu u ro

(Mat. 11:12-13; Mat. 5:31-32; Mak. 10:11-12)

¹⁴ Ana wo o'woi Afarishi aza a na a cigai ikebe londa, ana a uwuai ne ąvu a karą a yuwsaan yi ulamu. ¹⁵ Avu u damma le, “Ądu i ta կalyuwusə i ta yuwusan ili ya ąbulą a mąkakąn ma ama, agba Ąsula e reve ta okolo ą du. Ili i na i ri ulobonu ą mąkakąn ma ama,

a mąkakąn ma Ąsula idaba i da a ri.”

¹⁶ Ąvu Yesu lyuwa elime na adanshi, “Wilą wa Musa na adanshi a amasulą o to lo hali ą tyo a mantsa ma Yahaya. Diga a yashi ya Yahaya i da, aa yuwusan alajiya a Alabari a Sa'ani o tsugono tsə Ąsula. Ama ą ąbundą a ta rawatosu aciyele, tsəra a uwa o tsugono tsə Ąsula nu ucira. ¹⁷ U ta la'a agalaci a zuva ni ida i koto, ana dabi ta ą Wilą'a waa kalama.

¹⁸ “Za na lyawai ka vą yi, ąvu u zuwisa ka ro, tsipere tsa da waa yuwusan ną ąyi. Za na waru zuwai ka na a lyawai, tsipere tsa da waa yuwusan.”

Za vu utsuru ną Li'azaru

¹⁹ Ąvu Yesu lyuwa elime na adanshi, “A yuwan ta za vu utsuru u ro, u tso otosu ta itana i shili ni itana i uri ązə e ikebe, u tsu uwusua ta uyo'o usana suru. ²⁰ A zuwa ta lambi ro o unantsu wu u'wa wą yi, aala ą yi a da Li'azaru, lipu vą yi maʃbulą antsu a da. ²¹ U ciga ta u tsurą u lyuwa akapi a na o ocosu a mapara ma za vu utsuru'u. Musan n tsu tawą ta m pipedeshe antsu'u.

²² “Ele lo dada lambi ndolo u kuwai, ąvu nlingata ma Ąsula n tara yi a 'yąwą ubatą wa Ibrahim. Ąvu fo, za vu utsuru'u u kuwą, avu a cido yi. ²³ Ayi ątsumą a akina o sowuso ątsumalima, ąvu u 'yasan aaci, avu we ene Ibrahim alanga, ną Li'azaru ą mąkakąn ma yi. ²⁴ Ąvu u de yi, ‘Dada Ibrahim, կalyuwą

iliyali i va. Avu vu lyungu Li'azaru daba aakatsu a yi a mini, tsara u tana to eelentsu a va. A akina nda n to sowuso atsumalima.'

²⁵ "Avu Ibrahim damma yi, 'Mawun ma va, vu cuwan a nden mu uvadi ma wu, na vu yuwanin vu uwu tā uyo'o, Li'azaru waru atsumalima a da u sowusoi. Gogo gba uyo'o u da waa uwuusa, avu gba atsumalima a da voo sowuso. ²⁶ Babu na ayi aakari a aru'un o tā lo e memere ma atsu na avu, tsara aza a na a cigai a pasa a tyo upasu u ndede, aa gura wan. Waru za na ri de upasu u ndede, u pasa upasu u nda wan.'

²⁷ "Avu za vu utsuru'u u damma, 'Dada Ibrahim, n ta patishi wu, vu lyungu Li'azaru o u'wa wa dada va, ²⁸ ubata u na n ri na muwun ma anawu n ton. Tsara u 'yawā u damma le e reve cu'un vu nden n le, tsara ele fo a tāwa ubata wa atsumalima a nda wan.'

²⁹ "Avu Ibrahim damma yi, 'A tā de na atagada a Musa obolo na atagada a amasula, lyawa le a uwu le.'

³⁰ "Avu u damma, 'O'o, dada Ibrahim, na za ro atsuma a akwakwa a 'yawā ubata u le, a ta vadala.' ³¹ Avu Ibrahim damma yi, 'Na a uwu Musa na amasula shi, ko na za ro 'yon atsuma a akwakwa avu u 'yawā, aa uwu yi shi.'

Unusu
(Mat. 18:6-7; Mat. 18:21-22; Mak. 9:42)

17

¹ Avu Yesu damma ojoro a yi, "Ili i na yaa zuwa vuma yuwan nusu o tā lo, agba woo yo'ono e ekere a za na a tāwai shi. ² U shi ta la'aa yi a nlāyi aatali a yira a yinlu avu a vari yi a mala na waa zuwa atsumā a aza a wawa'a a nda a yuwan unusu. ³ I yuwan ugbozu na aciyadu.

"Nā za vā wu yuwan unusu, vu damma yi. Avu nu u vadala, vu yuwaan yi gafura. ⁴ Nu u yuwaan wu unusu ucindere urana u tā, nu u tāwa ya'a wu toto ucindere, adansa, 'N vadala tā,' vu yuwaan yi gafura."

Ucawu wo okolo

⁵ Avu ajiya a damma Zagbain, "Dashi tsu ucawu wo okolo!"

⁶ Avu Zagbain u usu, "Ni i shi nu ucawu wo okolo ke'en cine su'wan uri ri, i shi ta damma ubiri u nda, 'Vu mulā, avu vu shuwā aciyawu a mala!' Waru u ta uwu du.

Ulinga wa aagbashi

⁷ "A damma, atsumā a du nanza tā na aagbashi a na a yuwsaan yi cimba ko aguba. Na matāwāqā ma yi o una, u ta damma yi, 'Tāwa vu lyuwa ilyalya gogo?' ⁸ Waa yuwan ne shi. U ta damma yi, 'Foboo mu ilyalya yu ulivu, vu fobo, avu vu yuwaan mu aganda, hali n koto alya no oso. Avu vu tāwa vu lyuwa vu sowo fo.' ⁹ U ta damma aagbashi a yi u godyo tā adama a na u yuwanin ili i na wu ntsayi u yuwan? ¹⁰ Adū fo ni i koto ili i na a damma ndu i yuwan,

i damma, 'Tsu rawa shi. Tsu yuwan tā ulinga u na u ri ulinga u tsu.' "

Nkutu kupa n tsura tā opo-cino

¹¹ Urana u ro, ayi a mmalu ā tyo Urishelima, avu u toni nā mbangā mi ida ya Samariyat nā Galili. ¹² AYI a ma'uwa*a* ā malyuci mo ro, avu u ga'an na ali kupa nkutu. Ele alanga nā ayi, avu e de yi. ¹³ Avu ā 'yasan dyo le, "Yesu Zagbain, kalyuwa iliyali i tsu."

¹⁴ Ana we ene nle, avu u damma le, "Yawai ubatā u nan ganu, tsara e ene du." Ele atsumā a mmalu, avu o o'wo gbaga.

¹⁵ Za tā atsumā e le, ana we enei u kambā tā gbaga, avu u kambā a yuwusaan Asulā ica o utasu udyo zuva. ¹⁶ Avu u kingyo ā makakan mā Yesu o godyusho yi. AYI gba za va Samariya da. ¹⁷ Avu Yesu damma, "Ama kupa da a kambai gbaga shi? Te gba kucci'i?" ¹⁸ Cine wo o'woi mocin nda da goon kambai tsara u godyoo Asulā?" ¹⁹ Avu Yesu damma yi, "'Yon vu wala. Ucawu wo okolo ā wu a zuwa wu tā vo o'wo gbaga."

Matawaa mo tsugono tsā Asula

(Mat. 24:23-41)

²⁰ Afarishi o ro e ece tā yashi i na tsugono tsā Asulā tā tsaa tā wa. Avu u damma, "Tsugono tsā Asulā nā yeni ye

esu i da waqā tā wa shi. ²¹ Aa gura damma, 'Kalyuwa pa nda da u ri!' ko aa damma, 'A de yi!' shi. Adama a na tsugono tsā Asulā u te e memere mā du."

²² Avu u damma ojoro ā yi, "Mantsa mā tā lo ā tā wa ana yaa ciga yee ene urana u tā atsumā a rana Mawun ma Vuma, agba yee ene shi. ²³ A ta damma du, 'Apa yi!' ko 'A de yi!' She i toni le wan. ²⁴ Urana u na Mawun ma Vuma mā tā wisa u to o'wo oroci e imadatsu, i na i tsikana de zuva diga de o ufuru ā tyo o ukosu. ²⁵ Amayun u to sowo atsumalimā icu'un icu'un ne'en, waru ama o gogo a ta 'yuwan yi.

²⁶ "Ununa u danai a rana va Nuhu,[†] ne da waru woo o'wo a rana Mawun ma Vuma.

²⁷ Ama a lyuwusa tā no o sowi, na a casuyi lolo na a yuwin lolo, hali urana u na Nuhu uwai a wantsu'un. Avu mini ma gbain mā tā wa, avu u lyuwa le suru.

²⁸ "Ne da u danai a rana va Lutu.[†] Ama a lyuwusa tā no o sowi, a atsulu na a wini, ā ca'qā na a suwi. ²⁹ Urana u na Lutu lyawai Sodom,[†] o ro'oo yi tā akina nā mikyon ana yaza diga zuva, avu wu una le suru.[◊]

³⁰ "Ne da woo o'wo urana u na Mawun ma Vuma mā tā wa. ³¹ O urana u ndolo, za na ri ā arara ā yi, ni itana ya yi pe atsumā, u uwa tsara u tsurā le wan.* Za na ri o

◊ 17:26 Ufr. 6:5-8. ◊ 17:29 Ufr. 18:20-19:25. * 17:31 Ubata u na Yesu shi, 'wa'a a suwa le tā tsara ama a kumba le o ukwala tsara e ivuwan. Luka damma tā, "ama a na ā ri de o ukwala." ◊ 17:32 Ufr. 19:26.

una, she u kambə u tara ili i ro wan.³² I cuwan nə ka və Lutu! ♫³³ Za na cigai u soko wuma wə yi, u ta lamba yi. Za na lambai wuma wə yi waru ugolo bu u da u goloboi.³⁴ N ta dansaa du, a ayin o ndolo, ama e re a tə dənə a aavalu a tə, a ta tara za tə, Əvu a lyawa za tə.³⁵ Amaci e re a tə dənə a yira ubətə u tə; a ta tara vuma tə, a lyawa vuma tə. [³⁶ Ali e re a tə dənə o udumə, a ta tara vuma tə, a lyawa vuma tə.]”

³⁷ Əvu e ece yi, “Zagbain, te da aa yuwan ili i nda'a?”

Əvu u usu, “Cine i revei nə ye ene asala ubolotowu ubətə u tə əakwəkwa o tə lo zuzu, ne da iroci i nda yoo rocosu ukosu u yuwan tə zuzu.”

Iroci i marunə nə za vu uge'etosu

18

¹ Əvu Yesu yuwaan ojoro a yi adanshi ni iroci adama u roco le u lobono tə a yuwan san avasa kuci, agba a lyawa wan.² Əvu u damma, “Alyuci ro a yuwan tə za vu uge'etosu ro, za na aa uwusua wovon wə Əsula shi, agba u tara vuma ili i ro shi.³ Marunə mo ro waru mə shi tə pe a lyuci'i, əvu u təwusə ubətə wu za vu uge'etosu'u, adansa, ‘Vu kamba mu e ekere a n'yuwatan n və.’

⁴ “U shi tə u 'yuwan san ne'en. Nə əcapa, dada u dammai, ‘Ko ana maa uwusua wovon wə Əsula shi, agba n tara vuma ili i ro shi,⁵ suru nə ne, adama a na marunə ma nda maa damatosun mu, n ta kamba

yi. Nə n yuwan ne shi, u tə kunəto mu nə mətawal’!”

⁶ Əvu Zagbain damma, “Uwwai ili i na za vu uge'etosu na ri nə əbulə shi dammai.⁷ To, Əsula aa kamba aza a na u dəngwai, aza a na əq shoshen yi usana nu ulivu, adama a n'yuwatan n le shi? Waa kambushi nle shi?⁸ N ta dansaa du u ta kamba le ni iladī. Suru nə ne, a mantsa ma na əmu Mawun ma Vuma mətə təwə, u ta cina əzə a əbulə o uvadi gba?”

Iroci ya Afarishi nə əzə o ushishi wu utafa

⁹ Reve Yesu ene aza a na əq kalyuwusə aciyele ili ya əbulə, na a la'ai ama suru, agba a tara ozo o ro ili ya əbulə shi. Əvu u yuwaan le iroci i nda, u damma,¹⁰ “Ama e re a 'yawa tə avasa a Aq'isamapada: za tə Mafarishi, za tə waru za vu ushishi wu utafa.¹¹ Reve Mafarishi mə 'yon u yuwan avasa a aciyayi, u damma, ‘Əsula, n godyoo wu tə a na n ri unətə na akapi a ama shi, evu, əzə o ulambu wə əbulə, əzə a tsipere ko ana za vu ushishi wu utafa u ndede shi.¹² N tsu tara tə akuli ure a ajuma suru. Waru n tsu utə tə za tə atsumə a kupa e ili i na n tsurəi suru.’

¹³ “Za vu ushishi wu utafa gba reve wi isawan de alanga. U 'yaşan aaci u kalyuwə zuva shi. Əvu u lapa məkəkən mə yi a atsumoləngu, əvu u damma, ‘Əsula vu kalyuwə iliyali i və, əmu za vu unusu da!’

¹⁴ “N ta dansaa du, vuma nda k̄amb̄a t̄a o u'wa w̄ yi ookolo cece e ekere a Asula, agba tsa Mafarishi mo ndoloshi. Adama a na za na 'yasāin aciyayi biti a t̄a k̄adato yi, za na gba k̄adatoi aciyayi, a t̄a 'yasān yi.”

Yesu zuwaa t̄a muwun n keke'en aba'un

(Mat. 19:13-15; Mak. 10:13-16)

¹⁵ Reve a uwa a t̄awusāa yi na muwun n keke'en, adama u ju'wan le. Ana ojoro a yi e enei ne, reve a farale. ¹⁶ Reve Yesu de muwu'un ya'a yi, avu u damma, “Lyawai muwu'un a t̄awā ubata u va, she i putsa le wan. Adama a na tsugono tsə Asula, adama e icu'un i le i da. ¹⁷ Amayun a da maa dansaa du, za na suru ushiyi tsugono tsə Asula tsa mawun me ke'en shi, waa uwa o tsugono tsə Asula shi.”

Za vu utsuru

(Mat. 19:16-30; Mak. 10:17-31)

¹⁸ Reve zaghain ro ece yi, “Manlu m̄ afula, nye maa yuwan adama n uwa a wuma u na woo koto shi?”

¹⁹ Avu Yesu usu yi, “Nye i zuwai vu de numu, za va afula?† Za lo na afula shi, she Asula goon. ²⁰ Vu reve ta Wilā: ‘She vu yuwan tsipere wan. She vu una za wan. She vi ivā wan. She vu usuwa nanza ili i na vu revei shi wan. Waru vu ca abara na makuci m̄ wu tsugbain.’”[◊]

²¹ Reve u usu, “Ele nda suru, amu o molobo dada maa yuwusan le.”

²² Ana Yesu uwai ne, reve u damma yi, “Ili i t̄a i da i buwa nuwu. 'Yawa vu wina ili i na vu ri na ayi suru, reve vu ne'eshen aza e iliyali. Vu ta tsura uzuwa de zuva. Avu vu t̄awa kuru mu.”

²³ Ana wu uwai ne, reve u uwa atsumolangu, adama a na u ri ni ili wa'ashi. ²⁴ Ana Yesu kalyuwā niyi, dada u tsu damma, “Ili yu usan i da aza a na a ri nu utsuru a uwa o tsugono tsə Asula. ²⁵ U ta la'a aarakumi a pusulai na vunu vu bele, ana za vu utsuru aa uwa o tsugono tsə Asula.”

²⁶ Aza a na a uwai ne, reve a damma, “To, zane da aa la'a?”

²⁷ Avu u damma, “Ili i na i ri usan e ekere a vadilimā suru, ili yu usan i da e ekere a Asula shi.”

²⁸ Avu Bituru damma, “Ayi da nda tsu lyawai 'wa tsu, avu tsu kuru wu.”

²⁹ Avu u damma le, “Amayun a da maa dansaa du, za na lyawai ili suru suru adama o tsugono tsə Asula, u yuwan t̄a ili i na ilobonoi. Ayi da za na aa lyawa u'wa, ko ka, ko zawa'a, ko zakpara, ko abara na makuci, ko muwun. ³⁰ Za na yuwan ne, u t̄a tsura udobonuwu a mantsa mo gogo. A mantsa me elime, waru u t̄a tsura wuma u na woo koto shi.”

Yesu yuwisan t̄a adanshi o ukwa wayi wa ta'atsu

(Mat. 20:17-19; Mak. 10:32-34)

³¹ Reve u tara ojoro a yi a tyo a nge'en, avu u damma

◊ 18:20 Mt. 20:12-16; U.Wl. 5:16-20.

le, “Atsu da nda a 'yawa Urishelima, agba ili i na amasulə a danai adama a Mawun ma Vuma biti, u ta shiwan.”³² Adama a na u ta uwa e ekere a Atakpací, a ta yuwaan yi ulamu. A ta yuwaan yi ili i na waa uwua wono. A tə tsuwəqən yi matsən.³³ A ta fufaba yi, reve o una yi. O urana wa ta'atsu gba u tə 'yon.”

³⁴ Agba a gura reve ili i na waa dansa shi. O soko tə ucuduwu wa adanshi'i e ekere e le, dada a gura revei ili i na u dammai shi.

Yesu kpətu'wai irumba yi ipati esu

(Mat. 20:29-34; Mak. 10:46-52)

³⁵ Yesu arawa zuzu nə Jeriko, irumba i ro i shi tə lo nden e ipati a nge'en mu ure. ³⁶ Ana wu uwai ama a kərasə, reve we ece nye i yuwait. ³⁷ Reve a damma yi, “Yesu va Nazara da ri lo a kara.”

³⁸ Reve u saala, “Yesu, Mawun ma Dəwuda, kalyuwə iliyali i va!”

³⁹ Reve aza a na a dənai elime a bəra yi, a damma yi u bəru unə. Reve gba u dəshi utəqə udyo, “Mawun ma Dəwuda, kalyuwə iliyali i va!”

⁴⁰ Reve Yesu isawan, əvu u zuwa a təwə nə ayi ubətə wə yi. ⁴¹ Ana vuma'a u rawai zuzu, əvu Yesu damma, “Nye vu ciga n yuwaan wu?”

Əvu u damma, “Zagbain, n ciga tə me ene ure.”

⁴² Reve Yesu damma yi, “Ve ene ure. Ucawu wo okolo a

wu wo o'woto wu tə gbaga.”⁴³ Lo da we eneshi ure, reve u kuru yi a cibalasa Əsula. Ana ama e enei ne waru, dada a cibalai Əsula.

Zaka za vu ushishi wu utafa

19

¹ Yesu uwa tə Jeriko, əvu u kərələi. ² Zagbain vu u'ushishi wu utafa dənə tə lo, za na a tsu de Zaka, za vi ikebe i da. ³ U ciga tə we ene ko zane da Yesu, agba ayi mokodi ma da. Adama o ndolo u gura ene yi shi adama a qəbundə a ama. ⁴ Əvu u suma elime a ama'a, əvu u kumba utedu u ro, tsara we ene yi, adama a na o ure u dada wəqə kuru.

⁵ Ana Yesu rawai ubətə'a, əvu u kalyuwə zuva, əvu u damma yi, “Zaka, jikə vu cipa, adama a na ana'an o u'wa wə wu u da maa cu'wan.” ⁶ Əvu Zaka jikə u cipa, əvu u ushi yi nə mazəngə.

⁷ Ana ama o ndolo suru e enei ne, əvu a uwa adan-shawuya ana, “O u'wa wu za vu unusu u da vuma nda uwai!”

⁸ Əvu Zaka 'yon, əvu u damma Zagbain, “Zagbain, ve ene, n ta ca alambi ubatsalai wi ili i na n ri nə ayi. Nə m paala waru nanza, n tə kəmbuwəqə yi toto unəshi.”

⁹ Əvu Yesu damma yi, “Ana'an iwawit i uwa tə o u'wa u nda, adama a na ayi fo o ugundo wa Ibrahim u da wu utəi.” ¹⁰ Əmu Mawun ma Vuma n təwə tə izami yi ili i

na i puwayin, tsara waru n wawa yi."

Iroci yi ikebe i azurufa kupa

(Mat. 25:14-30)

¹¹ Ana a uwai ili i ndolo, avu Yesu reme a dansaa le iroci i ro, adama a na u rawa ta zuzu na Urishelima. A yuwusan ta majyan waru gashi tsugono tsaq Asulq tsu ta tawa kefu. ¹² Avu u damma, "A yuwan ta vuma na dana'i na tsugbain lon, za na aq 'yawaq e ida i ro, tsara a ca yi tsugono, avu u kambaq. ¹³ Avu u de agbashi a yi kupa, avu u ca le ikebe i azurufa* i ta-ta, avu u damma le, 'I vadala sa le hali n tawa.'

¹⁴ "Ama a yi a ciga yi shi, avu a lyungu ajiya na acapa a na, 'Tsu ciga vuma nda wo o'wo mogono ma tsu shi!'

¹⁵ "Suru na ne, vuma'a wo o'wo ta mogono, avu u kambaq o u'wa. Avu u lyungu e de agbashi a na u cayi ikebe'e. Tsara we ene ili i na a tsurai atsumaq o uvadalasa u le.

¹⁶ "Avu za vu ufaru tawa a makakan ma yi, avu u damma, 'Kebe azurufa ta na vu ca numu, u tawaq ta na ikebe toto kupa.'

¹⁷ "Avu u damma yi, 'Aku, aagbashi a qbulaq! Ana vu yuwan qbulaq e ili i ke'en, n ca wu ta tsugono tse ilyuci kupa.'

¹⁸ "Reve za ve ire tawa, avu u damma, 'Zagbain, kebe ta va wu rono ta ikebe toto uton.'

¹⁹ "Avu zagbain va yi damma yi, 'Vu yuwan tsugbain tse ilyuci i ton.'

²⁰ "Avu aagbashi o ro a tawa, avu u damma yi, 'Zagbain, apa wu kebe ta va wu! A aakashomuna a da n shi n soko niyi. ²¹ N ta uwusua wovon wa wu, vu ri nu uro shi, vu ciga ta ili ye pere, vu tsu gasa ta ili i na vu cu'wain shi.'

²² "Avu zagbain va yi damma yi, 'N ta ge'eto wu na adanshi o unaq wa wu. Vu reve ta amu n tu usu duwu, za vi icigi yi ili ye pere, n tsu gasa ta ili i na n cu'wain shi? ²³ Na ne da, nye i zuwai vu zuwai ikebe i va o u'wa wi ikebe e ekere a aza o uvadalasa shi? Na matawaq ma va, avu n ushi ni ili i na i kumbai zuva.'

²⁴ "Avu u damma aza a na a dana'i mishin, 'Ushiyi kebe ta'a e ekere a yi, avu i ca aagbashi a na ari ni ikebe kupa.'

²⁵ "Avu e reme a dansa, 'Zagbain, u ta ni ikebe kupa!'

²⁶ "Avu u usu, 'N ta dansaa du, za na ri ni ili, ayi da a dashi. Za na ri ni ili shi, ke'en na u ri na ayi, a tsu ushi ta.'

²⁷ "N'yuwatan n na n cigai n yuwan tsugbain aaci e le shi, tawai ne ele o una le e esu a va!"

Ama a Urishelima a raba ta Yesu

(Mat. 21:1-11; Mak. 11:1-11; Yah. 12:12-19)

²⁸ Ana Yesu dammai ne, avu u lyuwa elime a tyo Urishelima no ojoro a yi. ²⁹ Ana u yuwan zuzu na Batafaji

* **19:13** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da "mina." Kalyuwa Ucuduwu wi "Ikebe."

nä Batanya, a masasan ma na ä tsu de Masasan mä Zetun, ävu u lyungu ama e re ätsumä o ojoro ä yi ana, 30 "Yäwai ätsumä ä malyuci ma na mä ri elime ä du. Nä ma'uwaan mä du, i te ene molloli wunlu, za na koto a kumbai shi. I bädä yi ä tawä. 31 Nä za ro ece du, 'Nye i zuwa yaa bädasaä yi?' I damma yi, 'Zagbain da ciga niyi.'

32 Ävu aza a na u lyunguyi'i ä 'yäwä a cina ununa u damma nle. 33 Ele a bädasaä molloli'i, ävu za vi ili ece le, "Nye i zuwai yaa bädasaä yi?"

34 Ävu ä usu, "Zagbain da ciga niyi."

35 Ävu ä tawää Yesu. Ana o poloi amuna e le o molloli'i, ävu a kumbato de Yesu. 36 Äyi ätsumä a mmalu, ävu ama o poluso amuna e le o ure.

37 Ana u rawai zuzu nä zala Masasan mä Zetun, ävu obolo o otoni ä yi e teme ica yu uyo'o ä tyo ä Asulä nä dyo, adama e ili ya asalama i na e enei. 38 Ävu a damma, "Aba'un ä tyo o Mogono ma na mä ä tawä a ala a Zagbain!"
◊ "Asuvu nden zuva, nä tsugbain ubäta wä Asulä!"

39 Ävu Afarishit o ro ätsumä a ama a damma yi, "Manlu,bara ojoro ä wu."

40 Ävu u damma le, "Nä ä rungwä kpaku, atali o to boso ni ica."

41 Ana u rawai zuzu, ävu we ene lyuci'i, ävu u showen yi. 42 Ävu u damma, "Ni i shi i reve ili i na yaa tawää du na asuvu nden, gogo gba o soko

yi tä e esu ä du. 43 Mantsa mä tä tawä du, ana n'yuwatan n du maa suwaa du atsura o ukari u du, ävu ä kändaruwä du, a zuwa du e memere. Ävu e gigeshe du upasu suru. 44 O to polo du e idä, ädu na muwun n du. Aa lyawa aatali ä tä zuva va aatali ätsumaä ä lyuci'i shi. Adama a na i revei mantsa ma na Asulä ä tawä ndu shi."

Yesu ä Aä'isamapada

(Mat. 21:12-17; Mak. 11:15-19; Yah. 2:13-22)

45 Ävu u uwa ä Aä'isamapada, reve u teme o losuso aza a na ä dänai a awina. 46 Ävu u damma, "Udanu u da u ri, 'U'wa u vä u to o'wo u'wa wa avasa.' Ävu ädu i kambato yi asa'a e evu." ◊

47 Usana suru u tsu danä tä o rocosu ä Aä'isamapada. Agba nan ganu a gbagbain nä munlu n Wilä na azagbain ätsumä a ama'a a ciga tä tsäraä o una yi. 48 Ävu a lamba ili i na aa yuwan, adama a na adanshi ä yi ä purä tä ugbozu wa ama.

Yeci yu ubäta u na Yesu tsuräi ucira

(Mat. 21:23-27; Mak. 11:27-33)

20

¹ Urana u ro, Yesu o ritosu ama ä Aä'isamapada, nu u yuwusain alajiy a Alabari a Sa'ani, ävu nan ganu a gbagbain, nä munlu n Wilä, obolo na azagbain ä tawä ya'a yi. Ävu a damma, ² "Damma tsu nu ucira u ne u da vaa yuwsaan cu'un vu ulinga u

◊ 19:38 Ica 118:26. ◊ 19:46 Isha. 56:7; Irm. 7:11.

ndolo. Zane da ca nuwu ucira u ndolo?"

³ Reve u usu, "N ta yuwan du yeci. Damma numu, ⁴ urumbusu u na Yahaya yuwusain, ubaṭa wā Asulā a da wu utai, ko ubaṭa wu vadilimā?"

⁵ Avu a dammulai vāni le, "Na tsu damma, 'Ubaṭa wā Asulā,' u te ece, nye i zuwai tsu usu niyi shi? ⁶ Waru nā tsu damma, 'Ubaṭa wa ama,' ama suru a ta vūvara tsu, adama a na ama e reve ta Yahaya yumavāṣulā da."

⁷ Avu a usu, "Tsu reve ubaṭa u na wu utai shi."

⁸ Avu Yesu usu le, "Amu fo maa damma du ubaṭa u na ucira u na maa yuwusaan ulinga u nda wu utai shi."

Irociya aza a zamalinga
(Mat. 21:33-46; Mak. 12:1-12)

⁹ Reve u reme a yuwusaan ama iroci i nda, "Vuma ro da cu'wāin udumā wa inabi, avu u lyawaa aza a zamalinga, avu u jima de ubaṭa wu mmalu'u. ¹⁰ Mantsa mo ugasa, avu u lyungu aagbashi a 'yāwa ubaṭa wa aza a zamalinga'a, tsara a ca yi aba'un o udumā'a. Avu aza a zamalinga a gagala yi, avu o lo yi ekere lyanga. ¹¹ Avu u lyungu aagbashi o ro waru, avu a gagalisa yi fo, avu a yuwaan yi ili i na i lobonoi shi, avu o lo yi ekere lyanga. ¹² Avu u lyunguwisa aagbashi a ta'atsu, avu a uwawato yi usan, avu o lo yi.

¹³ "Avu za vu udumā'a u damma, 'Cine maa yuwan? N tā lyungu macigata ma mawun mā va. Ne e ene yi a ta uwwa yi.'

¹⁴ "Ana aza a zamalinga e ene niyi a tāwā, avu a dammulai, 'Ndede magaji mā tā mā yi a tāwā. Tsu una niyi, tsara ubata'a wo o'wo ubaṭa u tsu.' ¹⁵ Reve o utaṭa mawu'un o udumā'a, avu o una yi o ogozo.

"Nye za vu udumā'a waa yuwan ne ele? ¹⁶ U to una aza a zamalinga o ndolo, avu u ca ozo o ro udumā'a."

Ana a uwmai ne, avu a damma, "Asulā a para!"

¹⁷ Avu Yesu kalyuwa le mejege, avu we ece, "Nye i da urevu wi ili i nā i ri udanu: 'Aatali a na asuwi a 'yuwain, ayi da wo o'woi ikyun yu ucira q̄sumā o usaa.* ¹⁸ Za na riyāi a aatali o ndolo suru, u ta kukuda suru suru. Za na gba aatali o ndolo a riyāyi u tā lubātsa yi cine vu revei yira."

Atsupu o utafa a tyo ya Kaisa
(Mat. 22:15-22; Mak. 12:13-17)

¹⁹ Munlu n Wilā nā nan ganu a gbagbain a zami tā ure u na ee reme yi babu usan, e reve tā iroci i na u yuwan a aciyele a da u yuwan. Avu a uwusa wovon wa ama.

²⁰ Avu a vawusan yi, avu a lyungu aza a matawa mo utyo. Avu ele a yuwan gashi ama a q̄bulā a da, tsara e reme yi nu unusu a adanshi a yi,

* **20:17** Yesu yuwan tā adanshi q̄sumā e Ica 118:22.

tsara a caco yi e ekere a tsugbain tsa gwamna. ²¹ Avu e ece yi, “Manlu, atsu tsu reve ta adanshi a wu na alajiya a wu amayun a da. Vuma suru unata u da vu tara nle. Adanshi a sa'ani a Asul a da voo rocosu. ²² U tu ulobonu tsu tsupa utafa u tsu ya Kaisa, ko tsu tsupa wan?”

²³ Avi gba u reve ta ugbozu u le, avu u damma le ²⁴ o roco yi ikebe. [†] Avu u damma, “Ululu nu ukere wa zane da u ri de udanu?”

²⁵ Avu a usu, “Kaisa da.”

Avu u damma le, “I ca Kaisa ili i na i ri ili ya Kaisa, ili ya Asul waru i ca Asul ili i na i ri ili ya yi.” ²⁶ A gura reme yi e ili i na u dammai o obolo a ama'a shi. Avu a uwa asalama nu u'ususu wa yi, dada a rungwai.

Yeci yu u'yosun atsuma a akwakwa

(Mat. 22:23-33; Mak. 12:18-27)

²⁷ Reve ama a na a tsu de Sadukiyat (aza a na a dammai babu u'yosun wa akwakwa), a tawa a yuwan Yesu yeci. ²⁸ Avu a damma, “Manlu, Musa danaa tsu ta, ‘Na vuma kuwa, avu u lyawa ka va yi babu u matsan. Avu za va yi sotso ka'a, tsara u tsuraa yi mawun.’ ²⁹ A yuwan ta muwun ma anawu, ali e cindere. Za vu ufaru zuwa ta ka, avu u kuwa babu mawun. ³⁰ Avu za ve ire sotso yi, avu u kuwa babu mawun. ³¹ Ne da fo, za va ta'atsu sotso niyi, reve waru u kuwa

babu mawun. Ne da ama e cindere o ndolo a zuwa niyi, na a kuwi, babu za na tsurai mawun na ayi. ³² Na acapa, avu ka'a u kuwa. ³³ O urana u na aa 'yasan akwakwa, ka va zane da woo o'wo atsuma e le? Adama a na ali e cindere o ndolo suru a zuwa yi ta.”

³⁴ Avu u usu le, “Ama a mantsa ma nda, a ta yuwusan lolo na a 'yawo lolo. ³⁵ Aza a na e enei na abul a na aa uwa a mantsa nu u'yosun wa akwakwa, aa yuwan ko a 'yawo lolo shi. ³⁶ A dashi kuwa shi, o to o'wo tsa nlingata ma Asul. Muwun ma Asul n da ana wo o'woi Asul a 'yasan nle. ³⁷ Adama o u'yosun wa akwakwa waru, Musa damma ta a aalabari o oroci o molopu a madala ubata u na u deyi Zagbain, ‘Asul a Ibrahim, na Asul a Ishiyaku, na Asul a Yakubu.’ ◊ ³⁸ Ayi Asul a akwakwa a da shi, amma Asul a aza a wuma a da, e ekere a yi ama suru wuma u da a ri.”

³⁹ Avu munlu n Wilat n ro n usu, “Manlu, amayun a da vu dammai!” ⁴⁰ A tsur za na tsurai ucira u na wee ece yi ili i ro shi.

Yeci adama a Zamawawa
(Mat. 22:41-46; Mak. 12:35-37)

⁴¹ Avu Yesu damma le, “Cine yaa dansa Kristi Mawun ma Dawuda ma da? ⁴² Dawuda na aciyayi u damma ta a Aatagada e Ica:[†]

[†] **20:24** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da “dinari.” Kalyuwa Ucuduwi wi “Ikebe.” ◊ **20:37** Mt. 3:6.

'Asulazuva a damma taq Zagbain va, "Danu o ukere u usa'ani,⁴³ she nan zuwa n'yuwatan mawu a apata a ana a wu."
†

⁴⁴ Dawuda de yi taq 'Zagbain.' Cine ayi woo o'wo mawun mayi?"

Morono ma atsuvu adama a Munlu n Wilà

(Mat. 23:1-36; Mak. 12:38-40)

⁴⁵ Ama a uwusa ili i na waa dansa, dada Yesu dammai ojoro a yi,⁴⁶ "I reve ununa yaa yuwan na munlu n Wilà. Aza a na a cigai agara na ȣtugu a gbagbain, aza a na a cigai a casa le e eden, a dana na ndanata n sa'ani a al'isa na ndanata n tsugbain ubata wa ȣbuki.⁴⁷ Ele da a tsu ususa nrnuna ili. Avu waru a yuwsan avasa o uga'an adama a 'yasan avangaci. Icu'un ya ama o ndolo a ta uwwa ȣtsumalima lon."

Kucci Maruna
(Mak. 12:41-44)

21

¹ Ana Yesu 'yasan aaci zuva, avu we ene aza o utsuru a zuwusa une'e u le o uzuwata wa Aa'isamapada.

² We ene taq waru maruna me iliyali u zuwai anini* e re.

³ Avu u damma le, "Amayun a da maa dansaa du, maruna ma nda u zuwa taq ili i na i la'ai akapi a ama. ⁴ Ama a nda suru a zuwa taq ȣtsuma o utsuru u na a ri na ayi, ayi gba ȣtsuma o ulambu wa yi, u

zuwa taq ikebe i na waa lyuwa ilyalya suru."

Yesu yuwan taq adanshi adama a Aa'isamapada
(Mat. 24:1-2; Mak. 13:1-2)

⁵ Ojoro o ro a yuwusan taq adanshi adama a Aa'isamapada, nu ununa a lapula niyi na atali a sa'ani,[†] nu une'e u na a cayi Asulà kucci.[‡] Avu Yesu damma,⁶ "Ele nda suru a na ye eneshe, mantsa mo taq lo a tawa ana aa lyawa aatali a taq zuva vu za va yi shi, suru ne o to oco le e ida."

Atsumalima nu ulyungusa
(Mat. 24:3-14; Mak. 13:3-13)

⁷ Reve e ece, "Manlu, yashi i ne i da ili i ndolo yaa fara? Nye i da yoo roco tsu mantsa ma yuwan taq a na ili i ndolo yaa fara?"

⁸ Avu Yesu damma le, "I yuwan ugbozu, i lyawa nanza pusa du ana wan. Ama na ȣbunda a taq tawa na aala a va adansa, 'Amu da ayi,' waru, 'Mantsa'a u yuwan taq zuzu.' She i toni le wan. ⁹ Na yu uwwa alabari o uvon na nlangi, she yi dada'wan wan. 'Yuwan ciga ili i ndolo i ta fara, agba koto ukosu u rawa shi.'

¹⁰ Avu u damma le, "Ida i ta yuwan nlangi ni ida, tsugono tsa 'yasan nlangi na tsugono.

¹¹ A ta yuwan uramosu wi ida nu ucira, a ta yuwan ambulu na mbala bata koko'o. A ta

[‡] 20:43 Yesu yuwan taq adanshi ȣtsuma e Ica 110:1. * 21:2 Danshi na a yuwayin ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da "lapta." Kalyuwa Ucuduwu wi "Ikebe".

yuwan ili i wovon ni iroci i gbagbain zuva.

¹² “Agba kafu ɔyi ndolo, e te reme du, a zuwa du ɔ ɔtsumalimə. A tə 'yawəto du a a'isə nə 'wa va ali, nə a makakan mo ngono na aza a tsugbain adama a aala ɔ və. ¹³ Ayi ndolo u to o'wo du ure u na yaa damma le Alabari a Sa'ani. ¹⁴ I gbama asuvu ɔ du i lyawa u ɓalə du e ili i na yaqə usu wan. ¹⁵ N ta ca du idanshi nu ugbozu, a na aza a na a 'yuwan ndu aa gura isawan shi. ¹⁶ Aza ɔ du suru: nan dada, na azakpakpara, nə mmaci n du, nə n'utsə, a ta wina du. Waru a ta zuwa o una ozo o ro ɔtsumə ɔ du. ¹⁷ Ama suru a ta 'yuwan du adama ɔ və. ¹⁸ Agba ko ɔnji ɔ tə a aci ɔ du ɔqə riya shi. ¹⁹ I yuwan asuvu, i tə tsura wuma u du.

Cine ɔqə lungusa Urishelima
(Mat. 24:15-21; Mak. 13:14-19)

²⁰ “Nə ye ene asoja ɔ kandaruwə Urishelima, i reve ulungusu wə yi u rawa ta. ²¹ Aza a na ɔ ri Yahuda a suma ɔ tyo a atali. Aza a na ɔ ri pe ɔ e ilyuci'i o utə pe. Aza a na ɔ ri ɔ mulyuci a uwa ɔ lyuci'i wan. ²² Mantsa mə ɔtsumalimə ma da a na ili i na a danai yaa shiwan. ♫ ²³ Woo yo'ono ɔmaci a na ɔ ri nə ɔtsumə shi, na aza a na aa casu muwun maani a mantsa'a! Atsumalimə a ta uwa e ida i ndolo nu upan wə Asulə e ekere a ama o ndolo.

◊ 21:22 Hos. 9:7.

²⁴ A to una ozo o ro nə matsun me pe'eni, a ta tara ozo o ro a 'yawə o u'wa wa ali e ida suru. Atakpacı a ta dadasa Urishelima hali mantsa ma Atakpacı mo koto.

Ukambu u Mawun ma Vuma
(Mat. 24:29-31; Mak. 13:24-27)

²⁵ “E te ene iroci o urana, nə woto, ni italyo'o. O uvadī waru ida suru u to o'wo nə wovon wi ilama i mala, nī ikedū ikedū i mala'a. ²⁶ Adama o wovon ama ɔ tə limə, adama e ili i na yaa farasa ɔtsumə o uvadī. Waru asuvu ɔ tə dənə ɔ riyasə ama, adama a na ɔ tə jingadə ili i gbagbain i na i ri zuva. ²⁷ A mantsa mo ndolo ma da ee ene Mawun ma Vuma ɔ təwə e eleshe, nu ucira, nə tsugbain tsə ɔbundə. ²⁸ Mantsa ma na ili i ndolo i farai e temeshe, i 'yəsan aci i kalyuwə zuva, adama a na mantsa ma mawawa mə du ma yuwan tə zuzu.”

Adanshi adama o ubiri
(Mat. 24:32-35; Mak. 13:28-31)

²⁹ Avu Yesu yuwaan le iroci i nda: “Kalyuwai udanga wu ubiri na akapi a danga. ³⁰ No o topo ɔvu'un, i te reve na aciyadu lyushi yuwan tə zuzu. ³¹ Ne da waru, nə ye ene ili i ndolo a farasa, i reve tsugono tsə Asulə tsa yuwan tə zuzu.

³² “Amayun a da maa dansaa du, ama a mantsa ma nda oo koto shi, she ni ili i ndolo i shiwan. ³³ Zuva ni ida

i tà kàra, agba adanshi à va oo koto shi.

Asala a dana ufobu

³⁴ “I yuwan ugbozu na aciyadu adama a alya à abunda, no oso à abunda ni iwuya, nà atsumolangu adama e izami yi ili yu uvadi u nda. Nà ne da shi, urana u ndolo u tà tàwà du babu urevu ununa i revei yakuru. ³⁵ Ne da wàqà tàwà e ekere a aza a na à ri nden atsuma o uvadi suru. ³⁶ I dana ufobu kuci. I yuwusan avasa tsara i tsurà ucira u na yaa la'a ni ili i na yaa fara, tsara waru yi isawan à màkàkàn ma Mawun ma Vuma.”

³⁷ Usana suru Yesu tsu dana ta o ritosu à Aà'isamapada.[†] Ulivu suru waru, u tsu 'yawa ta a masasan ma na à tsu de Masasan mà Zetun. ³⁸ Nu usanusa, waru ama suru à tsu tàwà tà à Aà'isamapada, tsara a uwwa yi.

Izami yu ure u na oo una Yesu

(Mat. 26:1-5; Mak. 14:1-2; Yah. 11:45-53)

22

¹ Yashi ya Abuki o Opopofu,[†] za na à tsu de Abuki a Mapasa,[†] a yuwan tà zuzu. ² Reve nan ganu a gbagbain nà munlu n Wila a uwa izami yu ure u na oo una Yesu. Agba à shi ta uwusua wovon wa ama.

³ Reve Malet ma uwa o okolo a Yahuza Iskariyoti, vuma tà atsuma a Kupanejere'e. ⁴ Avu u 'yawa u yuwan asala nà nan ganu a gbagbain nà adugari à Aà'isamapada

ununa waa winaa le ayi.

⁵ Reve a yuwan mazanga, avu a damma a ta ca yi ikebe.

⁶ Reve u usu, dada u zamishiyyi ure u na waa zuwa e reme yi babu ama lo.

Ifobi ya alya ya Abuki a Mapasa

(Mat. 26:17-30; Mak. 14:12-26; Yah. 13:21-30; 1 Kor. 11:23-25)

⁷ Avu urana wà Abuki o Opopofu u rawa, urana u mapada me ikyon i Mapasa.[†] ⁸ Avu Yesu lyungu Bituru nà Yahaya u damma le, “Yawa*i* foboo tsu ubata a alya e ilyalya i Mapasa, adama tsu lyuwa.”

⁹ Avu e ece yi, “Te da vu cigai tsu fobo yi?”

¹⁰ Avu u damma le, “Ni i uwa à lyuci, i ta ga'an nà vuma utanuwu nà qàkabu à mini. I kuru yi a uwa o u'wa u na waa uwa, ¹¹ avu i damma za vu u'wa'a, ‘Manlu ma damma tà: Te da aasula o omocin, ubata u na maa lyuwa ilyalya i Mapasa no ojoro à va? ¹² U to roco du aasula a gbain o u'wa wa zuva ufobu, avu i foboo tsu.”

¹³ Reve à 'yawa fada a cinai ili i na Yesu damma nle ununa u dammai. Reve o fobo ilyalya i Mapasa.[†]

Alya o ukosu

¹⁴ Ana mantsa ma rawai, avu u danu alya obolo na ajiyat à yi. ¹⁵ Avu u damma le, “N zuwa tà okolo à va n lyuwa ilyalya i Mapasa i nda obolo nà adu, kafu n sowo atsumalima. ¹⁶ N ta dansaa du, màqà dàshi lyuwa yi shi,

she no o shiton ili i ndolo o tsugono tsə Asula."

¹⁷ Reve u tara mokoto ana u godyoyi Asula, əvu u damma, "Ushiyi nda, i ne'eshen. ¹⁸ N ta dansaa du, diga gogo maаш dashi sowo masayan ma ataci a inabi shi, she nə tsugono tsə Asula tsə tawa."

¹⁹ Reve u tara opopofu, ana u godyoyi Asula, reve u bubusa yi. Dada u ca nle, əvu u damma, "Nda lipu və da na a cayi adama ə du. I yuwusan ne kuci, adama i cuwusan nə amu."

²⁰ Ana o kotoi alya'a, reve u tara mokoto ma masayan ma inabi,† əvu u damma, "Mokoto ma nda akucunut a sa'avu ə Asula a da atsumař a mpasa n və n na oo oco adama ə du. ²¹ Agba za na aa wina mu u ta alya obolo nə amu. ²² Amu Mawun ma Vuma n tə kuwař ununa a zuwai. Agba woo yo'ono za na aa wina mu shi!" ²³ Reve a uwa mecilei vəni le, zane aa yuwan ulinga u ndolo.

Mawasan adama a tsugbain

²⁴ Reve ojoro'o a uwa mawasan adama a za na oo o'wo zagbain atsumař e le. ²⁵ Əvu u damma le, "Ngono ma Atakpacit a tsu yuwan tə tsugbain e ekere e le. Aza a tsugbain waru a tsu ciga tə e de le Ama e Ikambi ya Ama. ²⁶ She wo o'wo ne e ekere du wan. Za na cigai wo o'wo zagbain atsumař ə du, she nu u kambə mawun ma du. Za na cigai u uwa elime ə du waru wo o'wo aagbashi. ²⁷ Zane da gba la'ai mgbain,

za na ri nden a alya ko za na e ne'esheshen? Za na ri nden da shi? Amu da nda atsumař ə du ana zatsugbashi. ²⁸ Ədu da i ri obolo nə amu ə atsumalimə ə va. ²⁹ Ununa Dada va ca numu tsugono, ne da fo maa casu du, ³⁰ adama i lyuwa i sowo obolo nə amu o tsugono tsə va. Waru reve i dənu o otogu o tsugono e ge'etosu gundo kupa ne ejere va Isra'il'a."

Yesu damma tə Bituru ta wasan yi

(Mat. 26:31-35; Mak. 14:27-31; Yah. 13:36-38)

³¹ Əvu Zagbain damma, "Simo, Simo, Male ma zami tə ure adama u tsurə u yeluwe du ana ishina. ³² Agba n yuwaan wu tə avasa adama vu riya wan. Nə vu kəmbisa, vu kamba əzə ə wu."

³³ Əvu u damma yi, "Zagbain, n tu ufobu n kuru wu ə tyo o u'wa wa ali, hali ə tyo o ukwa."

³⁴ Əvu u damma yi, "N ta dansaa wu, Bituru, kafu moton ma saala ana'an, vu ta wasan mu uta'atsu."

³⁵ Əvu u damma le, "Ana n lyungu ndu babu ikebe ko tsan ko atan, i lamba tə ili i ro?"

Reve a usu, "Ko ili i tə tsu lamba shi."

³⁶ Əvu u damma le, "Gogo za na ri ni ikebe ko tsan u tara. Za na waru ri nə matsun me pe'eni shi, u wina aapalutsu ə yi adama u tsula.

³⁷ N ta dansaa du, adanshi ə Asulə ə nda a ta shiwan a aci ə va, a na, 'Reve e kece yi obolo na aza a na a ə 'yasasəan

tsugono aci,’ adama a na ili i na a danai adama a va u ta shiwan.” [◊]

³⁸ Reve a damma, “Zagbain, kalyuwā nda mutsun mu pe’eni n re.”

Reve u damma le, “A rawa ta.”

Avasa e Yesu a masasan
(Mat. 26:36-46; Mak. 14:32-42)

³⁹ Avu wu uta ununa u tsu yuwusan a 'yawā a Masasan ma Zetun. Reve ojoro a yi a kuru yi. ⁴⁰ Ana u rawai ubata'q, reve u damma le, “I yuwan avasa adama i uwa atsumā a malyungwā wan.”

⁴¹ Ana u kārāi malanga ne ele, reve u kingyo, avu u yuwan avasa. ⁴² Avu u damma, “Dada, nā vu usu vu tawaa mu mokoto mā atsumalimā ma nda. Amma she vu kuru ili i na n cigai wan, amma ili i na vu cigai.” [⁴³ Avu malingata mā Asulā mā tāwā diga zuva a kambusa yi. ⁴⁴ Agba ana u ri a uwusua atsumalimā lon, reve u dāshi lyuwa elime na avasa, reve melen mā yi ma uwa a dāwusa e ida, cine vu revei mudaibī mu mpasa.]

⁴⁵ Ana u kotoi avasa, reve u tāwā ubata wo ojoro a yi, avu u cina le a nlavu ana a kunāi nā atsumolāngu. ⁴⁶ Reve u damma le, “Adama a nye i ri a nlavu? ‘Yoyin i yuwan avasa adama i riya atsuma a malyungwā wan.”

Mereme mā Yesu
(Mat. 26:47-56; Mak. 14:43-50; Yah. 18:3-11)

◊ 22:37 Isha. 53:12.

⁴⁷ Ayi atsumā a adanshi dada ama a rawushi. Vuma na a tsu de Yahuza atsumā o ojoro a yi ayi da u walaa ne elime. Reve u rawa zuzu nā Yesu adama u katala yi. ⁴⁸ Avu Yesu damma yi, “Nu ukatalu u da vaa wina Mawun ma Vuma?”

⁴⁹ Ana aza a na a ri zuzu nā ayi e enei ili i na yaa fara, reve a damma, “Zagbain, tsu gasa nā matsun me pe’eni?” ⁵⁰ Reve nanza atsumā e le u gasa aagbashi a abara a nan ganu, reve u kodo yi utsuvu wu ukere usa'ani.

⁵¹ Reve Yesu damma, “She i dāshi wan.” Reve u ju'wān yi utsuvu'u u kāmbuwā yi gbaga. ⁵² Reve Yesu damma nan ganu a gbagbain na azagbain a adugari a Aqā'isamapada na azagbain aza a na a tāwāi adama a yi, “Adama a nye i tāwāi nā mutsun mu pe’eni nā akpamkpala, ana aza a na a zama vivu? ⁵³ A mantsa ma na n dānai nā ađu a Aqā'isamapada kuci, i reme mu shi. Gogo gba mantsa mā du ma da, a na irumbu i ri a tsugbain.”

Bituru wasain Yesu
(Mat. 26:57-75; Mak. 14:53-72; Yah. 18:12-27)

⁵⁴ Reve e reme Yesu, reve a tara yi a kārā a tyo o u'wa wa abara a nan ganu. Reve Bituru kurusu alanga-alanga. ⁵⁵ Ana a zuwai akina e memere mo u'wa, reve u danu obolo ne ele. ⁵⁶ Reve aagbashi o usheli o ro e ene yi nden ubata we ekan a akina,

avu u vara yi esu. Reve u damma, "Vuma nda fo u shi tā obolo nā ayi."

⁵⁷ Reve u wasan u damma, "Ka nda, amu n reve yi shi."

⁵⁸ Ana a jimai ke'en, reve vuma ro e ene yi. Avu u damma, "Avu fo ətsumā e ele a da vu ri." Avu Bituru damma, "Vuma nda, amu da shi."

⁵⁹ Ana a jimai u ta rawa zuzu nā rumu tā, reve waru za ro dammisa, "Ili i ro yi pe shi vuma nda fo u to obolo nā ayi, adama a na ayi za va Galili da."

⁶⁰ Avu Bituru damma, "Vuma nda, n reve ili i na vaa dansa shi." Ayi ətsumā a adanshi dāda moton ma saalashi. ⁶¹ Reve Zagbain vadala u kalyuwā yi. Avu Bituru cuwan na adanshi a yi, ana u damma niyi, "Kafu moton ma saala ana'an, vu ta wasan mu uta'atsu." ⁶² Dada wu utāi əvu u bosho nā mesun.

A yuwaan tā Yesu ulamu reve a fufabayi

(Mat. 26:67-68; Mak. 14:65)

⁶³ Reve ama a na a dānai e ipiri ya Yesu a yuwaan yi ulamu, reve a lulapa yi.

⁶⁴ Reve waru a pala yi esu, reve e ece yi, "Damma tsu ili i na yaa fara! Zane da lapa nuwu?" ⁶⁵ Reve waru a yuwan adanshi a vama nā əbundā a aciyayi.

Yesu a makakān ma azagbain

(Mat. 26:59-66; Mak. 14:55-64; Yah. 18:19-24)

⁶⁶ Ana usana u tawai, reve azagbain a nan ganu a gbagbain nā munlu n Wilā na Azagbain a Mbarat o boloto. Reve a tara yi a tyo o ukobu u tsugbain, reve a damma, ⁶⁷ "Nā əvu da Kristi'i, damma tsu."

Avu u damma le, "Nā n damma du, yaq̄ usu shi, ⁶⁸ waru nā n yuwan du yeci, yaq̄ usu shi. ⁶⁹ De elime, Mawun ma Vumat māq̄ ta dānu o ukere usa'anī u Mogono mā Əsulazuva."

⁷⁰ Reve suru nle a damma, "Avu Mawun mā Əsula ma dā?"

Avu u damma le, "Cine i dammai, ne dādā."

⁷¹ Reve a damma, "Nye waru tsu cigai i na i la'ai nda? Tsu uwua tā na aciyatsu o una wā yi."

A tarai Yesu a tyo ya Bilatu na Hiridu

(Mat. 27:1-14; Mak. 15:1-5; Yah. 18:28-38)

23

¹ Avu obolo'o suru a 'yon a tara yi a tyo ya Bilatu Gwamna vuma vā Roma.

² Avu e reme adanshi a yi ana, "Tsu reme tā vuma nda a lungususā ama a tsu. U ta putsusaa le a na aa tsupa utafa a tyo ya Kaisa wan. U ta dansa, a na ayi da Kristi Zamawawa, mogono."

³ Avu Bilatu ece yi, "Avu dāda mogono ma aza a Isra'il'a?"

Avu Yesu usu, "Ununa vu dammai ne da u ri."

⁴ Əvu Bilatu damma nan ganu a gbagbain no obolo'o, "N reme yi nu unusu shi."

⁵ Reve a uwa a dansaa yi, "U tə 'yasasən okolo a ama, u to ritosu e ida ya Yahuda suru, diga Galili a təwə pa."

⁶ Ana Bilatu uwai ne, əvu we ece ko vuma'a za və Galili da. ⁷ Ana wu uwai u tu upasu u na Hiridu Antiba aā yuwusan tsugono, reve u zuwa ə tyowetyo yi yə Hiridu. Ayi fo Urihelima da u shi a mantsa'a.

⁸ Ana Hiridu enei Yesu, reve u zəngana adama a na u jima tə e izami we ene yi. Wu uwusa tə alabari ə yi, waru u ciga tə we ene ili ya asalama i na Yesu aa yuwan.

⁹ Reve u yuwan Yesu yeci yə əbundə, agba u usu yi ili shi.

¹⁰ Əvu nan ganu a gbagbain nə munlu n Wilə e isawan lo ə təwusəq na adanshi a vama adama ə yi. ¹¹ Reve Hiridu nə əsoja ə yi a yuwaan yi ili i na i lobonoi shi ko ke'en, waru reve a yuwaan yi ulamu. Ana o oto niyi ətugu a gbagbain, dada ə kəmbəto niyi ya Bilatu. ¹² O urana u ndolo u da Hiridu nə Bilatu o o'woi ə əsələ, agba də əcapa ə shi a tsu dasalai ululu shi.

*Bilatu padaa tə Yesu ugana
wu ukwa*

(Mat. 27:15-26; Mak. 15:6-15; Yah. 18:39-19:16)

¹³ Reve Bilatu boloto nan ganu a gbagbain na azagbain na ama, ¹⁴ əvu u damma le, "I təwəq mu tə nə vuma nda, ana u tə 'yasasən okolo a ama, n kalyuwa yi tə elime ə du suru, agba n tsurə yi

nu unusu u na i dammai shi. ¹⁵ Hiridu tsurə yi nu unusu fo shi, əvu u lyungu yi ə kəmbə ya'q tsu. Vuma nda yuwan ili i na oo una yi shi. ¹⁶ N ta fufaba yi, əvu n lyawa yi u kara." [¹⁷ A yashi yə Abuki a Mapasa u tsu lyawaa le tə vuma tə ətsumə o u'wa wa ali.]

¹⁸ Əvu obolo'o suru a saala unətə, "Una niyi! Əvu i lyawaa tsu Baraba!" ¹⁹ (A zuwa tə Baraba o u'wa wa ali, adama ə nləngi ətsumə ə lyuci, na ama a na wu unai.)

²⁰ Bilatu shi tə ciga lyawa Yesu, dada u cayi ama'a adanshi waru. ²¹ Agba a lyuwa tə elime nə yisaali, "Vara niyi! Vara niyi!"

²² U yuwisaan le tə adanshi, udammu wa ta'atsu, "Adama ə nye? Unusu u ne u da u yuwan? Me ene ili i na u yuwan ana oo una yi shi! N ta fufaba yi əvu n lyawa yi u kara."

²³ Əvu a lyuwa elime nə yisaali yə əbundə, a na a vara yi a akpata. Əvu yisaali i le i lyuwa. ²⁴ Reve Bilatu ca le Yesu ununa a patiyi. ²⁵ U lyawa tə vuma na ele a cigai, za na ə shi a zuwai o u'wa wa ali, adama ə nləngi, na ama a na wu unai. Əvu u ca le Yesu a yuwan ununa a cigai.

A vara tə Yesu a akpata
(Mat. 27:32-44; Mak. 15:21-32; Yah. 19:17-27)

²⁶ Ele ətsumə a mmalu nə Yesu, əvu a tərə vuma ro, za na ri na aala Simo vuma va Kurani, ayi ə mətawəqə ə məlyuci. Əvu a tanu yi

akpata'a,† Əvu u tanu u toni Yesu. ²⁷ Ama nə əbunda o toni tə, obolo nə amaci a na a yuwain mesun nə ətsumoləngu adama ə yi. ²⁸ Əvu Yesu vadala u damma le, “Amaci ə Urishelima, she i shon adama ə və wan. I shon adama ə du nə muwun n du. ²⁹ Mantsa mo tə lo a təwa a na yaa damma, ‘Amaci a na a matsain muwun shi, aza a na koto a apai maani me le shi aza a aba'un a da.’ ³⁰ Əvu ‘a damma nsasan, “Riyaqə tsu!” Əvu waru a damma agadi o soko le.’ ³¹ Ni ili i ndolo i fara nu udanga wu utənu, cine wəqə dənə nu u 'yewe?”*

³² Əvu waru ama e re əza o unusu, a tara le tə tsəra a 'yawə o una le obolo nə ayi. ³³ Ana a rawai ubəta u na ə tsu de Ookoluwo, lō dā a vara niyi, nə azə o unusu o ndolo, za tə o ukere wu usa'ani, za tə o ukere wu ugulə. ³⁴ Əvu Yesu damma, “Dada, vu yuwaan le gafura, adama a na e revei ili i na aa yuwusan shi.” Əvu e ne'eshen itana ya yi nə mazuwa ma agita.

³⁵ Əvu ama e isawan e reme əkanlə. Əvu azagbain a yuwaan yi ulamu, adansa, “U wawa tə ozo o ro, u wawa aciyayi wo'o, nə ayi da Kristi Zamawawa† və Əsulə Dangwi'i.”

³⁶ Asoja a yuwaan yi tə ulamu. Əvu a rawa zuzu a canana yi mini ma alamu, ³⁷ adansa, “Nə əvu da mogono ma aza a Isra'ilə,

wawa aciyəwu!”

³⁸ Zuva və ayi, əvu a dana de,

ƏYI NDA ƏYI DA MOGONO MA AZA A ISRA'ILA.

³⁹ Əvu vuma tə ətsumə a aza a na a varai a akpata'a, u yuwaan Yesu ulamu ana, “Əvu dada Kristi Zamawawa'a shi? Wawa aciyəwu obolo nə ətsu wo'o.”

⁴⁰ Əvu vivu ve ire yuwaan yi nləngi, u damma, “Vaa uwuwsa wovon wə Əsulə shi, ana wo o'woi uge'etosu wə wu unətə u da u ri nə za və yi shi? ⁴¹ Ətsu wu ntsaa tsu tə, tsu tsəra tə atsupu o ulinga ə tsu, agba vuma nda u yuwan unusu u ro shi.”

⁴² Reve u damma, “Yesu, cuwan nə əmu, nə vu uwa o tsugono tsə wu.”

⁴³ Reve u usu yi, “Amayun a da maa dansaa wu, ana'an vu tə dənə obolo nə əmu o u'wa u wivuwun.”†

Ukwə wə Yesu

(Mat. 27:45-56; Mak. 15:33-41; Yah. 19:28-30)

⁴⁴ Ana urana u rawai aci, əvu irumbu i əfəru idə'a məşələ ə tyo rumu tə'atsu vu ulivu. ⁴⁵ Əvu urana u lyawa a casu ekan. Reve umuna wə Əə'isamapada u karalai ure. ⁴⁶ Əvu Yesu utəqə udyo, adansa, “Dada, n zuwa tə wuma u və e ekere ə wu.” Ana u dammai ne, əvu u rono wivuwun wu ukosu.

⁴⁷ Ana yali ye enei ili i na i farai, əvu u cibala Əsulə adansa, “Amayun vumə nda u ri nu unusu shi!” ⁴⁸ Anə ama'a suru aza a na a təwai

* **23:31** Yesu ta yuwusan ulinga ni iroci adansa: Nə cu'un vi ili i nda fara nə əmu gogo, cine woo o'wo nə ədu nə n kərə?

e enei ili i na i farai, avu a kambä a 'wa suru, o koruso aci e le nã atsumolängu. ⁴⁹ Suru aza a na e reve niyi, obolo nã amaci a na o toni niyi diga de Galili, e isawan ta alanga a kalyuwusä ili i na yaa farasa.

Acida e Yesu

(Mat. 27:57-61; Mak. 15:42-47; Yah. 19:38-42)

⁵⁰ A yuwan ta vuma na a tsu de Isuhu, u ta pe atsuma a Azagbain a Mbara,† vuma va afula a da nã vuma sa'ani. ⁵¹ U shi u usu asala e le, ni ili i na a yuwan shi. Wu uta ta a lyuci va Arimatiya atsuma a Yahuda. U ta pura tsugono tsä Asulä. ⁵² Ana Yesu kuwai, avu u 'yawä ya Bilatu u pati a ca yi lipu va yi. ⁵³ Avu u cipato yi e ida, dada u katala niyi no okoro. Avu u zuwa yi a aason a na a kapai a aatali a gbain, za na koto a zuwai pe akwakwä shi. ⁵⁴ Urana u na a yuwusain Ifobi i da, ana urana wa Ashibi u yuwan zuzu.

⁵⁵ Amaci a na a tawai obolo nã ayi diga de e ida ya Galili, reve o toni acapa, avu a kalyuwä aaso'on nu ununa a zuwai lipu'u. ⁵⁶ Avu a kambä o u'wa o fobo itana i magurut nã mani'in mo usukumu. Reve e ivuwan urana wa Ashibit ununa Wilä u damma nle.

U'yowun wä Yesu atsuma o ukwa

(Mat. 28:1-10; Mak. 16:1-8; Yah. 20:1-10)

24

¹ Na wasasa wa Aladi, reve amaci'i a karä a 'yawä a aaso'on, nã mani'in ma maguru ma na o foboi. ² Reve a cina cina a gandaluwa aatali a gbain o unantsutsu wa aaso'on. ³ Ana a uwaipe, a cina pe lipu vu Zagbain Yesu shi. ⁴ Ele atsuma a asalama e ili i ndolo, dada e enei ama e re zuzu ne ele ni itana i uri puwu. ⁵ Adama o wovon, reve amaci'i a kädato esu e le e ida. Avu ama'a a damma le, "Cine i ri e izami yi za wuma atsuma a akwakwä? ⁶ Wu pa shi, u 'yon ta! I cuwan ili i na u damma ndu ayi de Galili, ⁷ ana, 'Ciga 'yuwan a ta ca Mawun ma Vuma e ekere a azä e iwuya, a ta vara yi a akpata, o urana wa ta'atsu a ta 'yasan yi.' " ⁸ Reve a cuwan na adanshi a yi.

⁹ Ana a kambäi, reve a damma ojoro kupa na za ta na akapi a na a buwai ili i na i farai suru. ¹⁰ Meri Magadaliya nã Yuwana, nã Merit mma va Yakubu, na akapi amaci a na a danai obolo, ele da a dammai ajiya ili i ndolo suru. ¹¹ Ajiya'a a jiyen ta gashi ili i na amaci'i a dammai tsulo tsa da. Adama o ndolo a zuwaa le atsuvu shi.

¹² Amma gba Bituru 'yon ta, reve u suma a tyo a aaso'on. U känzä ta reve u kalyuwä pe, avu we ene pe okoro. Babu pe ili i ro. Reve u kambä a majiyan ni ili i na i farai.

Mmalu a tyo Imawu

(Mak. 16:12-13)

¹³ O urana u ndolo'o ama e re a shi ta a mmalu a tyo

aq mālyuci ma na q tsu de Imawu. Alanga a yi a tyo Urihelima u ta rawa mili cindere.*¹⁴ Reve a uwa adanshi e ili i na i farai.¹⁵ Ele q̄tsumā a adanshi nā majiyan ele ra, reve Yesu na aciyayi u rawa zuzu ne ele. Reve u uwa mmalu obolo ne ele.¹⁶ Agba a kpato le tā esu a gura reve yi shi.

¹⁷ Reve u damma le, “Adanshi a nye yaa yuwusan q̄du q̄tsumā a mmalu?”

Reve e isawan esu ulukutu.¹⁸ Reve vuma tā za na q tsu de Kiliyoba usu yi, “Avu da mocin a nde'en q̄tsumā a Urihelima za na koto uwwai ili i na i farai de a yashi i nda shi?”

¹⁹ Reve u damma le, “Ili i ne i da?”

Avu a damma yi, “Adama e Yesu za va Nazara, za na shi vumavasulā a yuwusan linga va asalama nā q̄tsumā a adanshi e ekere a Asulā na ama suru.²⁰ Waru nā cine nan ganu a gbagbain na aza-gbain a zuwai o una yi, reve a vara yi a akpata.†²¹ Agba tsu shi tā a zuwusa okolo q̄tsu a yi da waa tsupat adama u wawa aza a Isra'ila. Ana a yuwain ili i nda suru, ana'an da urana wa ta'atsu.

²² “Waru dada amaci o ro aza a na q ri obolo nā atsu a yuwaan ntsu ili ya asalama. A shi tā a 'yawā ubāta wa aaso'on nā wasasa,²³ agba a cina pe lipu vā yi shi. Reve a tawā a dansaa tsu, ana hali o rocole alavu-alavu a nlingata ma Asulā, aza a na a damma

nle u tā wuma.²⁴ Reve ozo o ro q̄tsumā a tsu a 'yawā ubāta wa aaso'on. Avu a cina ununa amaci'i a dammai, agba ayi aciyayi e ene yi shi.”

²⁵ Reve u damma le, “Adu ama o ulambu wu urevu, waru ozo o okolo o ugbamu a na aq̄ usu ili i na amasulā suru a dammai.²⁶ A 'yuwan a ciga Kristi'i wu uwuwa q̄tsumālima a nda suru adama u uwa o tsugbain tsā yi shi?”²⁷ Ana u temei ya Musa a tyo akapi a amasulā suru, reve u cuduwa le Adanshi a Asulā adama a aciyayi suru.

²⁸ Ana a rawai mālyuci ma na aq̄ 'yawā, reve u yuwan gashi u tā kārā elime.²⁹ Avu a patishi yi lon, adansa, “Isawan va asa obolo nā q̄tsu, adama a na rumu tāli yuwan tā zuzu. Waru urana u da nda o mokotoo.” Reve wi isawan obolo ne ele.

³⁰ Ayi a alya e ilyalya obolo ne ele, reve u tara opopofu u zuwaa yi aba'un. Avu u bubusa yi u ca le.³¹ Dada esu e le a kpātu'wai, reve e reve yi. Avu u puwan le.³² Reve a dammulai, “Okolo q̄tsu gba a shi tā a danu a mantsa ma na u yuwusain adanshi nā q̄tsu o ure ana u cuduwa ntsu Adanshi a Asulā.”

³³ Reve a 'yoshin a kambā Urihelima. Reve a cina ojoro kupa nā za tā'a ubolotowu ubāta u tā na aza a na q ri obolo ne ele.³⁴ Ele fo avu a damma ama e re'e, “Amayun

* **24:13** Alanga o ubāta u nda a ta dansa mili cindere. Unātā u da u ri nā kilomita kupa nā za tā. Cine vu revei vuma aa yuwan mmalu mi irumu i re.

Zagbain 'yon taq, hali u 'yawaq ya Simo!"³⁵ Reve a damma ili i na i farai o ure, nu ununa e revei ayi da a mantsa ma na u bubusai opopofu.

Yesu tawa ta ubata wo ojoro ayi

(Mat. 28:16-20; Mak. 16:14-18; Yah. 20:19-23; Ajy. 1:6-8)

³⁶ Ele atsumaq a adanshi o ndolo, dada Yesu na aciyayi u tawaq wi isawan e memere me le. Avu u damma le, "Azo'wa! Asuvu nden a danu na qadu."

³⁷ Reve okolo e le a 'yon, reve a uwua wovon. A ta dansa yimodi i da e enei. ³⁸ Avu u damma le, "Adama a nye okolo a du a 'yooyin? Waru adama a nye i kudai asuvu?" ³⁹ Kalyuwaqi ekere na ana a vaq. Amu da na aciyavaq. Ju'wain ye ene, adama a na yimodi i ri na lipu ne etele ununa ye e nda n ri shi."

⁴⁰ Ana u dammai ne, reve u roco le ana ne ekere a yi. ⁴¹ Adama a mazanga na asalama a shi a usu shi. Reve u damma le, "I taq pa ni ilyalya?" ⁴² Avu a ca yi abishi a magula mo uzatsuwa. ⁴³ Reve u ushi u tama e esu e le.

⁴⁴ Reve u damma le, "Ayi da ili i na n damma ndu ana n shi obolo na qadu ana n dammai: Ili i na a danai adama a vaq a Wilaq wa Musa, na Amasula, na Aatagada e Icat suru a ta shiwan."

⁴⁵ Reve u kpatu'waq okolo e le adama e reve Adanshi a Asula. ⁴⁶ Reve u damma le, "Ne da u ri udanu: Ana u lobono taq Kristit Zamawawa

sowo atsumalima, o urana wa ta'atsu gba u taq 'yon atsuma a akwakwa.⁴⁷ Waru a ta yuwaan ama suru alajiya a na aa vadala a tsuraq gafura atsuma a aala a yi. E te teme Urishelima.⁴⁸ Na aciyadu a da yaa damma amayun e ili i na ye enei.⁴⁹ N taq lyunguwaq du Ruhu va Akiza, za na Dada vaq yuwaan ndu nzuwlai. Amma yi isawan atsuma a Urishelima ne'en, hali a ca du ucira diga zuva."

Ukaru wa Yesu zuva

(Mak. 16:19-20; Ajy. 1:9-11)

⁵⁰ Reve u tara le o uta atsuma a lyuci a tyo Batanya. Reve u 'yasaq ekere a yi zuva u zuwaa le aba'un.

⁵¹ Ayi a zuwusaa le aba'un, dada u kara u lyawa nle, reve a tara yi a tyo zuva.⁵² Reve a yuwaan yi aganda, dada a kambai Urishelima na mazanga ma asuvu lon.

⁵³ Reve a yuwusaan Asula ica atsuma a Aa'isamapada kuci.

Alabari a Sa'ani a Yahaya

Ucuđuwu wa aatagada a nda

Yahaya, na dñanai Alabari a Sa'ani a nda, u dñaq tñ zuzu nñ Yesu a mantsa ma nñ Yesu yuwait ulinga wñ yi pa o uvadñ. A tyo de, reve wo o'wo zagbain atsumq a qaz e Itoni. Atsumq a aatagada a nda u damma tñ ili i na i farai ana u dñaq obolo nñ Yesu.

Atsumq a Alabari a Sa'ani a nda tsu uwwa tñ ili i na Yesu dammai waru tse ene tñ ili i na u yuwait ana u dñaq bolo na ama. Tsu uwwa tñ adama a ka va Samariya za na usuyi mini mo ucasu u wuma u na Yesu aa casu, ka na e remei atsumq o unusu, i'utsa yñ yi Li'azaru za na Yesu kãmbatoi wuma, na ama o ro nñ qabunda. Yesu de tñ aciyayi "Amu da", za na ayi da aala a akiza a Asula na Tsuyahuda. U yuwan tñ iroci yñ qabunda i na i rocoi ayi za va aguba va amayun a da, waru ayi da ataci a amayun. Yahaya damma tñ cine Yesu yuwait linga va asalama cindere aza a na q ri fo iroci cine Yesu ri. Za tñ atsumq e le ayi da ana Yesu kãmbatoi aakutsumq gbagba, u tñ tsa Dada vñ yi, za na tsu lyawa mayan mo ulinga shi.

* **1:1** Aza a Isra'il a tsu tara ta Danshi vo o'wo Asula amma nu u ri ko'o diga Asula Dada. Ure u na u la'a lobonoi e ekere a Yahaya da ndolo adama u cuđuwa Yesu Zamawawa. † **1:6** Ayi Yahaya o uguzu u nda ayi da Yahaya za vu Urumbusu, amma ayi da Yahaya aajija a na a dñanai aatagada a nda shi.

Yahaya dñana tñ ili i nda adama ama a ca okolo ya Yesu, ayi da Zamawawa. Aqdiva a 3, o ugesu wa 16, tse ene tñ adanshi o ucira a na o rocoi cine Asulq a cigai ama o uvadi. Ana wo wo'oi Yahaya ene tñ ili i nda suru ne esu q yi, tsu ushi tñ ili i na u dammai amayun a da.

Ili inai ripe atsuma a aata-gada a nda

1. Ikaka ya Asula a tyo o uvadñ (1:1-18)
2. Alajiya a Yahaya za vu Urumbusu (1:19-34)
3. Yesu fara dangwai ojoro q yi (1:35-51)
4. Linga va asalama cindere (2:1-12:50)
5. Ajuma o ukosu wñ Yesu: uge'etosu wñ yi nu ukwñ wñ yi (13:1-19:42)
6. Yesu tñ wuma (20:1-10)
7. Yesu roco tñ aciyayi a tyo ojoro (20:11-21:25)

Ikaka i na yaa casu wuma

¹ Kafu a yuwan uvadñ Danshi* dñaq tñ lo. Danshi'i u dñaq tñ obolo nñ Asula, Danshi'i unata u da u ri nñ Asula. ² U to obolo nñ Asula kafu ufaru wu uvadñ.

³ Ayi da u yuwait ili suru. Babu ili i na i ri lo i na u yuwait shi. ⁴ Danshi'i ayi da ufaru u wuma, ayu wuma'a u tñwñq ama ne ekan. ⁵ Reve eka'an e ikana atsuma e irumbu, agba irumbu'u i gura la'a yi ucira shi.

⁶ Vuma ro dana tə lo za na a tsu de Yahaya,[†] za na Asulə a lyunguyi tsa malingata ma yi. ⁷ U tawə tə u damma ama amayun e eka'an, tsarə ama suru a ca okolo adama e ili i na u dammai. ⁸ Ayi aciyayi ayi da eka'an shi, amma u tawə tə tsarə u damma ama amayun e eka'an. ⁹ Ekan a amayun a na a casu ama suru ekan a tə tawə o uvadī, waru u tawə tə de!

¹⁰ Danshi'i u dana ta atsumə o uvadī waru Asulə a yuwan tə ulinga nə ayi u yuwan uvadī, agba ama o uvadī e reve yi shi. ¹¹ U tawə tə atsumə e ida ya yi agba ama a yi a usu yi shi. ¹² Amma ozo o ro a usu yi tə, reve a ca okolo e le ya'a yi. Dada u zuwa nle o o'woi muwun ma Asula. ¹³ Agba cine na nan dada le a matsan nle da u zuwa nle o o'woi muwun ma Asulə shi. Asulə a da na aciyayi u zuwa nle o o'woi muwun ma yi.

¹⁴ Danshi'i u kambə tə vadilimə, reve u danu atsumə a tsu. U dana tə tapu ni isa'ani na amayun. Tse ene tə tsugbain tsə yi tsa na u tsurai adama a na ayi da Mawun ma Dada goon.

¹⁵ Yahaya yuwan tə adanshi a amayun adama a yi ana u dammai, "Ayi nda ayi da Za na n yuwaan ndu adanshi adama a yi: 'Za na a matsain əcapa a va u la'a mu tə tsugbain adama a na u

tə lo wuma, kafu a yuwan ekpe'win a na a matsan mu.' " ¹⁶ Adama e icigi ya abula ya yi e ekere a tsu, dada u zuwaa ntsu aba'un suru, waru u ta casu tsu aba'un kuci. ¹⁷ Ama a ushi tə Wilə e ekere a Musa, agba isa'ani na amayun e ekere e Yesu Kristit Zamawawa da o utai. ¹⁸ Babu za na enei de Asulə, she Mawun ma tə goon, za na ri unatə nə Asulə waru u ri a muwwulai nə Dada. Ayi da goon u zuwai ama e revei cine Asulə a ri.

*Yahaya yuwan tə adanshi adama e Yesu
(Mat. 3:1-12; Mak. 1:1-8;
Luk. 3:1-18)*

¹⁹ Avu azagbain a aza a Isra'ilə atsumə a Urihelima a lyungu nan ganu obolo na nan Levi o ro a'yawə e ece Yahaya za vu Urumbusu, "Zane da gba avu vu ri?"

²⁰ Agba u pala le shi, avu u yuwan adanshi a alanga e eteshe, adansa, "Amu da Kristi Zamawawa'a shi."

²¹ Dada e ece niyi, "Nə avu da Kristi Zamawawa'a shi, zane da vu ri? Avu da Iliya?"[‡]

Reve u usu, "O'o, amu da shi."

Avu e ecishe yi, "Avu Vumavasula tə ro da langa?"

Avu u usu, "O'o, amu da shi."

²² Reve a damma yi, "To zane da vu ri? Damma tsu tsarə tsu reve ili i na tsaa damma aza a na a lyungu

[†] **1:21** Adama a na Asulə a tarai Iliya a tyo zuva ayi ubuwu wuma, aza a Isra'ilə a dana tə a pura Iliya kambə. Musa yuwan tə nzuwulai a na Asulə a tə lyunguwa aza a Isra'ilə nə vumavasula oroci a yi. Aza a Isra'ilə a dana tə a pura vumavasula ro langa.

ntsu. Zane da gba vaa tarasa aciyawu?"

²³ Reve u kambuwā le ni idanshi ya Ishaya vumavasula:

"Amu da udyo wu nanza e dewu atsuma o una, adansa,

'I fofoo Zagbain ure u sa'ani, za na ri lo a tawa.'"

²⁴ Afarishit a da aza a na a lyunguyi ama o ndolo. ²⁵ Avu e ece, "Na avu da Kristi Zamawawa'a shi, ko Iliya, ko Vumavasula ro langa shi, to, cine vaa yuwusan urumbusu tsunda?"

²⁶ Dada Yahaya damma nle, "N tsu rumbut ta na mini, amma gogo atsuma o obolo a nda, vuma ro ta pa a na i revei shi. ²⁷ Ayi da u tawai acapa a va. N rawa m bađa vunu va atan va yi shi."

²⁸ Yahaya rumbusu ta ama a lyuci va Batanya za na ri asana a mbanga mu Udfolu wa Urdu ana ili i nda i farai suru.

Yesu da Magiri'i ma Asula

²⁹ Ana usana u tawai, avu Yahaya ene Yesut a tawa ubata u na u ri. Reve u damma, "Apa Magiri'i ma Asula ta na Asula a yuwain ulinga na ayi na u yuwayin ama o uvadi gafura vu nusu le. ³⁰ Vuma na n yuwusain adanshi a aci a yi a dada nda ana n dammai, 'Za na a matsain acapa a va u la'a mu ta tsugbain, adama a na u ta lo wuma kafu a yuwan ekpe'win a na a matsan mu.' ³¹ N reve ko ayi da shi, amma n yuwusan ta urumbusu na mini, tsara n zuwa ama a

Isra'il a e reve ko zane da u ri."

³² Reve Yahaya damma, "Me ene ta Ruhu cipai diga zuva oroci a muda avu u telee yi. ³³ N shi n reve ko na ayi da shi, amma ana Asula a lyungu numu n rumbusu na mini, u damma mu ta, 'Na ve ene Ruhu va Akiza a cipusa reve u telee vuma ro, vuma na yaa zama dada ndolo. Ayi da za na tsu rumbu na Ruhu va Akiza.'[†] ³⁴ Me ene ta ana ili i nda i farai na Yesu. Adama o ndolo n ta dansaa du amayun a na ayi dada Mawun ma Asula."

Ojoro o ufaru e Yesu

³⁵ Ana usana u tawai, Yahaya dan ta de obolo no ojorot e re a yi a yuwusan urumbusu. ³⁶ Ana we enei Yesu a mmal, reve u damma, "Apa Magiri'i ma Asula!"[†]

³⁷ Ojoro'o a uwwa ta ana Yahaya dammai ne, dada o toniyi Yesu. ³⁸ Ana u vadai avu we ene le o tonishi yi, dada we ece nle, "Nye da i ri e izami?"

Reve a usu, "Rabbi,[†] te da vu ri na nden?" ("Rabbi" urevu wa yi ayi da "Manlu.")

³⁹ Reve u usu, "Tawai ye ene." (A mantsa ma rumu našhi vu ulivu da.) Reve o toni e ene ubata'a, reve a danu obolo hali urana u koto.

⁴⁰ Vuma ta atsuma o ojoro'o ayi da Andarawu mawun ma anawu ma Simo Bituru. ⁴¹ Ili i na Andarawu fara yuwain ayi da u zami ta mawun ma anawu ma yi Simo, avu u damma yi,

"Tse ene tà Zamawawat na a yuwaan ntsu nzuwulai'i!" (Na Tsuyahudat a yuwan tà ulinga na "Zamawawa" waru unàta u da u ri na Tsuhelenit "Kristi.")⁴² Avu Andarawu tara yi a tyo ubàta u na Yesu ri.

Ana Yesu kàlyuwà niyi avu u damma, "Avu da Simo, aala a dada và wu a da Yahaya.t A ta de wu Kefa." (Ayi "Kefa" ili i tà i da na "Bituru.")

Yesu dangwa tà Filibu na Nataniya

⁴³ Ana usana u tawisai, reve Yesu jiyan u kàra a tyo Galili. Ana we enei Filibu, avu u damma yi, "Toni mu."

⁴⁴ Besaida Iyuci na Filibu utài da, waru lyuci va Andarawu na Bituru da. ⁴⁵ Ana Filibu 'yawà cinai Nataniya avu u damma yi, "Tse ene tà vuma na Musa danai adama a yi atsuma a Wilà. Waru amasulà a danatà adama a yi. Ayi da Yesu ulobo wà Isuhu, waru Nazara da lyuci và yi."

⁴⁶ Amma Nataniya damma tà Filibu, "A tà tsurà ili i sa'ani a lyuci va Nazara?"

Reve u usu, "Tawà ve ene."

⁴⁷ Ana Yesu enei Nataniya a tawà yi, reve u damma, "Apa ugundo wa amayun a nkaya n tsu aza a Isra'ilà.t Ayi za yipaalishi i da shi."

⁴⁸ Avu Nataniya ece yi, "Cine tsa da vu reve numu?"

Avu u usu yi, "Me ene wu tà ndene ikyun yu ubiri, kafu Filibu de wu."

⁴⁹ Dada Nataniya usu niyi, "Manlu, avu dada Mawun mà

Asula. Avu da Mogono ma aza a Isra'ilà."

⁵⁰ Reve we ece yi, "Vu usu mu tà adama a na n dammai me ene wu tà e ikyun yu ubiri? Vu te ene ili i gbagbain i na i la'ai nda."

⁵¹ Dada Yesu damma nle, "Amayun a da maa dansaa du, i te ene zuva ukpàtu'u, avu waru nlingata mà Asula n dànà a 'yawusà na a cipi e ekere a Mawun ma Vuma."t

2

Mini mà kambai masayan ma inabi

¹ O urana wa ta'atsu, avu a yuwan abuki o lolo a lyuci va Kana atsuma a Galili. Mma và Yesu dànà tà pe. ² A banu tà Yesu obolo no ojoro a yi fo. ³ Ana masayan ma inabit mo kotoi, dada mma và yi tsu damma yi, "Masayan mo koto ta."

⁴ Reve Yesu usu, "Mma, nye i da i buru numu na adanshi a nda? Mantsa mà và mo koto ma yuwan na maa yuwan ili i nda shi."

⁵ Reve mma và yi damma agbashi, "I yuwan ili i na u damma ndu i yuwan suru."

⁶ Nu ufaru, Asula a ca tà aza a Isra'ilà wilà cine a a dànà a yuwanusà wuza'u. Adama o ndolo ama o u'wa'a a dànà tà na ara'atsu a mini a tali, aza a na e she'ein na atali. Ura'atsu suru u tsu gura tà tara ndele m mini ushin a tyo mata'atsu.

⁷ Avu Yesu damma agbashi'i, "Shitoyin ara'atsu'u na mini." Dada o shitoyin le tapu hali a tyo o una.

⁸ Dada u damma nle, “Gogo kenei wa'a, reve i ca zaghain va ɿabuki'i.”

Reve gba a yuwan ne. ⁹ Ana u pedei, mini'i u kãmbã tã de masayan ma inabi. U reve ubatã u na masaya'an wu utai shi, amma agbashi a na a tawayi na mini'i e reve ta. Dada u deyi vali vu kasa'avu'u, ¹⁰ reve u damma yi, “O ufaru wã ɿabuki o loloma a tsu fara tã ne'eshen masayan ma na ma la'ai uyo'o. A tyo de no o sowo masayan lon, ɿavu e ne'eshen za na rawai ayi ndolo uyo'o shi. Agba ɿavu vu soko tã masayan ma na ma la'ai uyo'o hali a tyo gogo.”

¹¹ Adama o ndolo ɿatsuma a Kana vã Galili da Yesu fara yuwin ulinga wi iroci ya assalamat yu ufaru. Lo da u roco itsugbain tsãyi, reve gba ojoro a yi a usu yi.

¹² Ana ayi ndolo kotoi, ɿavu u karã a tyo a lyuci va Kafarnahum obolo na mma vã yi, na aza a yi, obolo no ojoro a yi. A danu tã de rana meketeci.

Yesu lapula ta Aa'isamapada
(Mat. 21:12-13; Mak. 11:15-17; Luk. 19:45-46)

¹³ ɿavu Yesu karã a tyo Urishelima adama a na mantsa ma ɿabuki a Mapasa ma yuwan tã zuzu. ¹⁴ Ana u 'yawai a Aa'isamapada, ɿavu u cina ama a winasa inan, ni ikyon, obolo na nrukuku. We ene tã waru ozo o ro o otogu a kita'usa ikebe icu'un icu'un. ¹⁵ ɿavu u kene amunga

reve u munga aasudu. Dada u loyi ama'a suru ɿatsuma a Aa'isamapada'a, obolo ni ikyon ni inan i le. ɿavu u kebe apada a aza a na a ri a kita'usa ikebe'e, reve u baza ikebe i le. ¹⁶ ɿavu u damma aza a na a winasa nrukuku, “Tawai ili i nda ubatã u nda! She i kãmbato u'wa wa Dada vã wo o'wo eden wan.”

¹⁷ Ana ili i nda i farai, reve ojoro a yi a cuwan ni ili i na i ri usanu de nu ujimu ɿatsuma a Adanshi a ɿasula:[†] “Icigi yu u'wa yã wu i to una mu.”[◊]

¹⁸ Reve azagbain a aza a Isra'il a e ece yi, “Cu'un vi ili ya asalama i ne i da vaa yuwan, tsara vu roco tsu ubatã u na vu tsurai ucira u na vu yuwin ili i nda?”

¹⁹ ɿavu u usu le, “Lungusai u'wa wã ɿasula u nda, warun ta suwisa yi ɿatsuma a rana ta'atsu.” ²⁰ Reve a usu, “Ana a farai usaa wã Aa'isamapada a nda, u karã tã a'wan amunga na aza a tali kafu o koto yi. Cine tsa da vaa gura suwisa yi ɿatsuma a rana ta'atsu?” ²¹ Amma ana Yesu yuwin adanshi o “u'wa'a,” lipu vã yi da u danai a yuwan adanshi.

²² Ana a 'yasan niyi ɿatsuma a akwakwã, ojoro a yi a cuwan tã ana u dammai tsundolo. Dada a usuyi Yesu na Adanshi a ɿasula.

Yesu reve ta cine ama a ri

²³ Ana Yesu danai pe ɿatsuma a Urishelima adama a ɿabuki a Mapasa, ama na ɿabunda a usu yi tã adama

[◊] 2:17 Ica 69:9.

a na e enei iroci yi ili ya asalama i na u yuwusain.
²⁴ Yesu gba u reve tā majiyan ma na mā ri pe ătsumā o okolo e le suru, agba u lyawa le a dangwaa yi ili i na waa yuwan shi. ²⁵ Ko vuma aa damma yi majiyan ma ama shi, adama a na ăyi na aciyayi u reve tā majiyan me le.

3

Nikodimu tawā tā ubata wā Yesu

¹ ătsumā a Azagbain a Mbara,† vuma ro dana tā pe za na ătsu de Nikodimu, ăyi Mafarishi ma da. ² U 'yāwā tā ubata wā Yesu na ayin, ăvu u damma, "Zagbain, tsu reve tā ăsulā ă lyungu wu tā ubătă u tsu adama vu rito tsu. Babu za na aa gura yuwan iroci yu ulinga ya asalama i na vaa yuwusan, she nā ăsulā ă ri obolo nā ăyi." ³ Reve u usu, "Amayun a da maa dansaa wu, babu za na aa uwa o tsugono tsă ăsulăt she na a matsan yi ure."

⁴ ăvu Nikodimu damma, "Amma nā vuma o o'wo de aabara, cîne aa gura matsisan yi? Waa uwisa ătsumā a mma vă yi waru shi. Cine aa yuwan ăvu a matsisan vuma we ire?"

⁵ Reve u usu, "Amayun a da maa dansaa wu, babu za na aa gura uwa ătsuma o tsugono tsă ăsulă, she na a matsisan yi umatsun we ire nā mini nā Ruhu. ⁶ Ili i na vadilimă matsain vadilimă da, amma ili i na a matsain

ătsumā ă Ruhu, Ruhu da. ⁷ She vu yuwan asalama wan a na n damma nuwu, 'Ni i 'yuwan i ciga ăă dăshi matsisan du.' ⁸ Upepu u tsu toni tā ubătă u na u cigai, waru vu tsu uwwa tā ilama yă yi, agba vu reve ubătă u na wu utăi shi, agba vee reve ubătă u na wee tyo shi. Ne da u ri nă vuma na Ruhu matsain."

⁹ Reve Nikodimu ece, "Cine ili i ndolo yaa fara?"

¹⁰ Dada u usu niyi, "Ăvu manlu ma gbain ma da vu ri ătsumā a Isra'ilă. Nye i zuwai vu kudăi e reve ili i nda? ¹¹ N damma wu amayun, tsu yuwan tā adanshi e ili i na tsu revei, waru tsu damma tā ili i na tse enei ne esu ă tsu, nă ne suru i usu ili i na tsu damma ndu shi. ¹² N damma du tā adama e ili yu uvadî suru, agba i usu shi. Adama o ndolo yăă usu shi, ko nă n yuwaan du adanshi e ili i na i ri de zuva. ¹³ Amu da Mawun ma Vuma,† za na utăi zuva goon, agba ko za koto 'yāwā de shi. ¹⁴ Cine Musa† 'yăsăin yo vu rumushili ătsumā o una, ¹⁵ ne da fo a ciga a 'yuwan ăă 'yăsăin Mawun ma Vuma, tsăra za na ushi niyi no okolo a tă u tsură wuma u babu ukotu.

¹⁶ "Adama e icigi i na ăsulă a yuwayin uvadî, dada u cayi Mawun mă tă mă yi goon, adama a za na ushi niyi suru u kuwă wan, agba u tsură wuma u babu ukotu. ¹⁷ ăsulă ă lyungu Mawun mă yi ătsumā o uvadî tsăra

u kototo ama shi. Amma u lyungu yi tā adama u wawa ama.¹⁸ Aa yuwaan aza a na a ushiyi Mawu'un uge'etosu shi. Amma a yuwaan tā de aza a na a ushi niyi shi uge'etosu, adama a na a zuwai okolo e le e ekere a Mawun mā tā mā Əsulā shi.¹⁹ Apa ili i na i zuwai uge'etosu u ri lo adama e le: Ekan a tāwā tā ətsumā o uvadī, agba a ciga yi shi. Irumbu i da a cigai, adama a na linga le iwuya i da.²⁰ Aza a na a yuwusan iwuya a 'yuwan tā ekan, waru a ciga a rawa ubātā we eka'an shi, adama a na a ciga vuma reve iwuya i na aa yuwusan shi.²¹ Aza a na a yuwusan wuma wā əbulā a tsu tāwā tā ubātā e ekan, ama suru a tsu reve tā a na a yuwusan ili i na Əsula a cigai."

Yahaya cuwa tā Yesu

²² Ana o kotoi ili i ndolo, reve Yesu no ojoro a yi a 'yāwā upasu wa Yahuda, ubātā u na u dānuyi obolo ne ele ne'en wa'a. Waru u yuwusaan tā ama urumbusu.²³⁻²⁴ A mantsa'a koto a shi a zuwa Yahaya tā ətsumā o u'wa wa ali shi. Urumbusu tā ama a Ayino, adama a na mini mā əbunda mā dānā tā lo. (Ubātā a u lā'ashi alanga nā Salima shi.) Ama a 'yāwusa tā ya'a yi, waru u rumbusu le tā.²⁵ Ətsumā o ojoro a Yahaya ozo o ro a uwa tā mawasan nā vuma va Isra'il a ro adama a wuzā'u.²⁶ Reve a 'yāwā a damma Yahaya,

"Manlu, vuma na ve enei a m̄bāngā mu Udolu wā Urdu, vuma na vu dammai ayi da Kristi Zamawawa, ayi fo u tā rumbusu ama. Waru ama suru a tā 'yāwusa ya'a yi, agba a tāwā ubātā u tsu shi."

²⁷ Avu u usu, "Vuma tsu tsurā tā ili i na Əsulā a ca niyi goon.²⁸ Ədu yu uwwa tā ana n dammai, 'Amu da Kristit Zamawawa'shi, amma əmu da za na Əsulā a lyunguyi n lapula ure adama a yi.'

◊ ²⁹ Kasa'avu tsu 'yāwā tā ubātā u na vali vu kasa'avu ri. I'utsā i vali'i u tsu zāngana tā obolo nā ayi, nā wu uwwa udyo wā yi. Əmu i'utsā i vali vu kasa'avu i da, n yuwan tā māzāngā mā əbundā a na u lyuwai aci.³⁰ Ayi gba na a ciga a 'yuwan u dāshishi, əmu waru n jebushe."

Za na tāwāi diga zuva

³¹ Reve Yahaya lyuwa elime na adanshi u damma, "Za na tāwāi diga zuva u la'a tā ama suru tsugbain. Za na tāwāi diga o uvadī za vu uvadī da, waru adanshi o uvadī a da u ri a yan. Za na gba tāwāi diga zuva u la'a tā ama tsugbain suru.³² U damma tā ili i na we enei ni ili i na wu uwai, agba ama a usu ili i na u dammai shi.³³ Vuma na ushiyi ikaka ya yi, u roco tā u usu tā ili i na Əsulā a dammai amayun a da.³⁴ Vuma na Əsulā a lyunguyi u tsu damma tā adanshi a Əsulā, adama a na Əsulā a ca yi tā ucira u Ruhu vā yi tapu.³⁵ Dada u ciga tā

◊ 3:28 Yah. 1:23; Isha. 40:3.

Mawun lon, dada u ca niyi ucira a aci e ili suru.³⁶ Vuma na ushiyi Mawu'un u tā tsurā wuma u babu ukotu, amma aza a na a yuwain tsutoni nā Mawu'un shi, aq̄ tsurā wuma shi. Ama o ndolo a tā dana o sowuso atsumalimā e ekere a Asulā babu ukotu."

4

Yesu yuwan tā adanshi na ka va Samariya

¹ Yesu tsurusā tā aza a na a ususu niyi reve u rumbusu le. Reve Afarishi a uwwa a na aza a na oo tono yi'i a la'a tā aza a Yahaya abantā. ² (Yesu rumbusu ama'a na aciyayi shi, amma ojoro a yi a da u zuwai a rumbusu le.) ³ Yesu reve tā a na Afarishi a uwwa tā adama a yi, dada u lyawai Yahuda, reve u reme mmalu a kambā Galili.

⁴ Ure'e wu utulai tā nu upasu wa Samariya. ⁵ Ayi a mmalu upasu'u, avu u rawa lyuci na a tsu de Saka, za na ri zuzu ni ida i na Yakubu cayi Isuhu mawun mā yi. ⁶ Urana a tyo aci dada Yesu rawai ooko'o a Yakubu. Avu u kunā adama a mmalu ma alanga n na u yuwain, dada u dānuyi zuzu no ooko'o'o.

⁷⁻⁸ Ana ojoro a yi a uwai a lyuci a tsula ilyalya, avu ka va Samariya ro tāwā o ooko'o'o adama u kene mini. Dada Yesu damma niyi, "Ne'e mu mini n sowō."

⁹ Reve u uwa asalama adama a na aza a Isra'ilā a tsu kiralai na ama a Samariya shi. Dada u damma niyi, "Avu vuma va Isra'ilā da, amu gba

ka va Samariya da. Adama a nye vaa pati mu mini mo oso?"

¹⁰ Avu u usu yi, "Vu reve ili i na Asulā a cigai u ca wu shi, waru vu reve vuma na aa patishi wu mini shi. Nā shi vu reve, vu shi ta pati mu mini ma wuma."

¹¹ Avu u damma, "Zagbain, vu ri na aaguga shi, waru ooko'o'o u tā aru'un. Te da vāa tsurā mini ma wuma'a? ¹² Akaya a tsu Yakubut da kapāa ntsu ooko'o'o, reve ayi na ama o u'wa a yi ni inama ya aguba ya yi o sowō mini o ooko'o a nda. Vu la'a tā Yakubu tsugbain?"

¹³ Avu Yesu usu, "Za na suru sowoi mini mo ooko'o a nda u tā dāshi uwwa akuli. ¹⁴ Amma aza a na oo sowō mini ma na maa ca le aq̄ dāshi uwwa akuli shi. Mini ma na maa ca le u to o'wo gashi lyusu mini pe atsumā e le, za na aa ca le mini ma wuma u na woo koto shi."

¹⁵ Reve u damma yi, "Zagbain, ca mu mini'i adama n dāshi uwwa akuli wan. Waru adama n dāshi tāwā pa mekene mā mini wan."

¹⁶ Avu u damma yi, "Yāwā vu dē vali vā wu avu i tāwā ra."

¹⁷ Reve u usu, "N ri nā vali shi."

Avu Yesu usu, "Amayun a da a na vu dammai vu ri nā vali shi. ¹⁸ Vo olo tā de ali o ton, agba za na vu ri nden nā ayi gogo, vali vā wu da shi. Vu damma mu tā amayun."

¹⁹ Reve u damma, "Zagbain, n reve tā avu vumavasulā da. ²⁰ Nkaya n vā

n yuwaan tā Əsulə əgəndə a Masasan mā Gerizim, agba adu aza a Isra'ila i damma tā Urishelima da goon ubətə u na aa yuwan əgəndə."

²¹ Avu u damma yi, "Usu mu, ka, mantsa mo tā lo a tāwə ana ama aa yuwaan Dada əgəndə ko a masasan ma nda ko ətsuma a Urishelima shi. ²² Adū aza a Samariya ke'en dā i revei adama a za na yaa yuwsaan əgəndə, ətsu gba aza a Isra'ila tsu reve tā ili ya əbundə adama a yi, adama a na aza a Isra'ila a dā aa damma cine Əsulə aa wawusa ama. ²³ Mantsa mo tā lo a tāwə, amayun, mantsa'a mā rawa tā de, ana Ruhu və Əsulə aa zuwa ama a yuwaan Əsulə əgəndə ununa ayi u ri. Ele dā aza a na Dada cigai a yuwaan yi əgəndə. ²⁴ E tse ene Əsulə shi, adama o ndolo aza a na a yuwaan yi əgəndə na a 'yuwan a ciga a yuwaan yi nā yeni ye esu wan, amma ətsuma a ruhu na amayun."

²⁵ Avu ka'a u damma, "N reve tā a na Zamawawa ri lo a tāwə. Ayi dā za na a tsu de Kristi. Nu u tāwə, u ta cuduwa tsu ili biti."

²⁶ Avu Yesu damma, "Amu, za nā aa yuwsan adanshi gogo'o, amu dā ayi."*◊

Ojoro a kambə tā o ooko'o

²⁷ A mantsa'a, reve ojoro e Yesu a kambushi, reve a uwa asalama a na a cina niyi a adanshi nā ka'a. Agba ko vuma tā gura ece ka'a, "Nye

vu cigai?" shi. Ko e ece Yesu, "Nye i zuwai vaa yuwsan adanshi nā ayi?" shi.

²⁸ Avu ka'a u lyawa lo meden mā mini mā yi o ooko'o. Reve u kambə a lyuci dada u dammai ama suru, ²⁹ "Tāwəi ye ene vuma na damma numu ili i na n yuwin de suru! Ko u ta gura o'wo ayi dā Kristi Zamawawa'a?" ³⁰ Reve o utə a lyuci a 'yawa ya Yesu.

³¹ Ele ətsuma e ili i ndolo, avu ojoro e Yesu a uwa a dansaa yi, "Manlu, yuwan ankuri, lyuwa ili i ro."

³² Avu gba u damma le, "N tā ni ilyalya i na i revei shi."

³³ Reve a uwa mecilei, "Vuma ro tāwə a yi tā de ni ilyalya?"

³⁴ Avu u damma, "Ya'a və, nna n yuwan ili i na za na lyungu numu cigai n yuwan ili i tā i dā ni ilyalya, waru ya'a və nna n koto ulinga wā yi ili i tā i dā ni ilyalya. ³⁵ I tā nu udammu, 'Na a yuwan woto nəshi ama o to boloto a yuwan ugasa!' Amma n ta dansaa du i kālyuwə mejege, i te ene a na ishina i kutsai azama ugasa. ³⁶ Za na ri o ugasa u tā ushishi atsupu, waru u to bolotosu itana yu udumə adama a wuma u na woo koto shi. Adama o ndolo a mantsa mā tā za vu cā'an nā za vu ugasa a tā mazāngə obolo. ³⁷ Pa nda udammu u nda amayun a dā, 'Vuma ro a cu'usən, za ro waru o ugasa.'

³⁸ N lyungu du tā i gasa ili i na i lingai shi. Ozo o ro a dā a

* ^{4:26} Aza a Isra'ila e reve tā danshi "amu dā" aala a Əsulə a dā. Pa nda Yesu to rocosu ka'a ayi dā Zamawawa'a. ◊ ^{4:26} Mt. 3:14.

yuwain uling'a, qđu gba ąvu i koso ulinga u le, waru reve i tsurę akunda ą du.”

Ama a Samariya na abunda a ca tą okolo

³⁹ Reve ama a Samariya ą lyuci ndolo ną abunda a ca Yesu okolo e le adama e ili i na ka'a u dammai, “U damma mu tą ili i na n yuwain de biti.” ⁴⁰ Ana aza a Samariya a rawai ą Yesu, reve a pati yi u dąnu ne ele, dada wa asai pe ayin e re. ⁴¹ Reve ama ną abunda a ca okolo adama e ili i na u dammai.

⁴² Ąvu a damma ka'a, “Nu ufaru tsu ca tą Yesu okolo adama a adanshi ą wu, amma gogo tsu ca tą okolo adama a na tsu uwua niyi na aciyatsu. Tsu reve tą a na vuma nda na amayun ąyi da Zamawawa vu uvadi.”

Yesu kambətoi mawun ma zaghbain gbaga

(Mat. 8:5-13; Luk. 7:1-10)

⁴³ Ana a yuwain ayin e re'e, reve Yesu կարա ą tyo Galili.

⁴⁴ (U damma tą de, a na vumavasulę tsu tsurę tsugbain ą lyuci vą yi shi.) ⁴⁵ Ana u rawai Galili, reve ama o upasuu ą ushi yi. E ene tą de ili i na u yuwain ą Abuki a Mapasa ątsumą ą Urishelima adama a na ą shi tą de fo.

⁴⁶ Ayi ątsumą ą Galili, reve u kambə ą malyuci ma Kana ubața u na u kambətoi mini masayan. Vuma ro za tsugbain ubața u mogono tą nden ą lyuci va Kafarnahum, ulobo wą yi u tu ubanakun. ⁴⁷ Ana wu uwawai a na Yesu uta tą diga Yahuda ąvu u

rawa Galili, ąvu u rawa ya'ą yi, ąvu u pati yi u tawə Kafarnahum u kambəto mawun mą yi gbaga, adama a na mawu'un u shi a gan makuwąqą.

⁴⁸ Ąvu Yesu damma yi, “Na ye ene iroci yi ili ya asalama niili i sa'avu shi, yaa ąusu shi.”

⁴⁹ Reve zaghbai'in u damma yi, “Manlu, tawə kafu mawun mą vą mą kuwą.”

⁵⁰ Dada u damma niyi, “Wala ą tyo o u'wa, mawun mą wu mąqą kuwą shi.”

Reve vuma'ą u usu ili i na Yesu damma niyi, ąvu u karą ą tyo o u'wa. ⁵¹ Ayi ą tyo, reve agbashi ą yi a ga'aton yi ąvu a damma yi, “Mawun mą wu mą baruwą tą.” ⁵² Ąvu we ece le mantsa ma na mawu'un u kambəi gbaga, reve ąusu, “Ubanaku'un u lyawa yi tą yon rumu tą vu urana.”

⁵³ Dada'a u reve tą a na ną rumu tą gan da Yesu dammai, “Mawun mą wu mąqą kuwą shi.” Dada vuma'ąna aza a na ą ri nden o u'wa wą yi suru a cayı Yesu okolo e le.

⁵⁴ Ayi da ulinga wa asalamat we ire u na Yesu yuwain ą Galili ana wu uta'i Yahuda.

5

Yesu yuwain opocino urana wa Ashibi

¹ Ana ili i ndolo i kotoi, ąvu Yesu կարա ą tyo Urishelima adama ą abukit a aza a Isra'ila o ro. ² ątsumą ą lyuci'i, mabata ma na ą tsu de Beteseda ną Tsu'aramat mą dana tą lo zuzu nu unantsu u na ą tsu de Unantsu wi

Ikyon. A yuwan tā kwaā'a a mukisan ton ukāndaruwu a mabata'a. ³ A mukisan ndolo, azaq o ubanakun nā abundaq a tsu dānsu tā lo, ozo o ro nrumbā n da, ozo o ro waru akutsumaq, ozo o ro waru gba shi ozo o osowi a lipu. [A ta pura mantsa ma na malingata mā Asulā ma lukutā mini'i ⁴ adama a na mantsa a tyo mantsa malingata'a mā tsu cipaq tā a mini'i, reve u lukutā yi. Nu u lukutā yi u koto, avu vuma na fara dasai pe reve u tsurā opocino a banakun na a damatosun yi suru.]* ⁵ Vuma ro dānaq tā lo ubanakun a'wan mata'atsu nā kunla. ⁶ Yesu ene yi tā nven, avu u reve a na vuma ndolo jima tā ubanakun. Dada we ece niyi, "Vu ciga tā voo o'wo gbaga?"

⁷ Avu u usu, "Zagbain, u ri n yuwan shi, adama a na n ri n za na ee shede mu a uwa a mini'i shi, mantsa ma na a lukutā mini. Nā n ciga ma'uwa a avu nanza fara uwaa mu."

⁸ Reve u damma yi, "Yon mishin, vu tara aavalu a wu, avu vu wala."

⁹ Babu usan avu vuma'a u kambushi gbaga. Avu u tara aavalu a yi reve u kara.

Urana wa Ashibit u da ili i ndolo i farai. ¹⁰ Ana azagbain a Isra'il a e enei vuma ndolo na aavalu a yi, dada a damma niyi, "Ana'an Ashibi a da! Wilā u lyawa a na vuma ro a tanu aavalu a yi o urana wa Ashibi shi."

¹¹ Avu u usu, "Vuma na kambato numu gbaga u damma mu tā, 'Tara aavalu a wu, avu vu wala.'"

¹² Reve e ece yi, "Vuma ne da damma nuwu vu yuwan cu'un vu ulinga u nda?"

¹³ Agba u reve ko vuma ne da kambato niyi gbaga'a shi, adama a na ama a dānaq tā lo abunda lon, waru cina Yesu kara de sanyi.

¹⁴ A 'yawa de, avu Yesu ga'an nā vuma'a a Aqisamapada avu u damma yi, "Kalyuwa, vo o'wo tā gbaga gogo. Vu lyawa mayan mo unusu tsara*q* ili i na i la'ai ili i nda i cina wu wan." ¹⁵ Reve vuma'a u 'yawa u damma azagbain a na Yesu da kambato niyi gbagba.

¹⁶ Adama o ndolo, reve azagbain a Isra'il a fara a casu Yesu atsumalima a na u ta yuwusan cu'un vi ili i ndolo o urana wa Ashibi. ¹⁷ Avu gba Yesu damma le, "Kuci da Dada va aa yuwusan ulinga, ne da fo maa lyuwa elime nu ulinga." ¹⁸ Adama o ndolo, avu azagbain a Isra'il a zamishi ure u na o una yi, adama a na u 'yuwain o toni wilā wa Ashibi. Amma ili i na i la'ai uwuyanu ayi da, u damma tā Asulā a da Dada va yi, za na zuwa niyi wo o'woi unata nā Asulā.

Dada ca tā Mawu'un ucira

¹⁹ Avu Yesu usu, "N damma du amayun, babu ili i na Mawun waa yuwan na aciyayi, amma ili i na we enei Dada a yuwusan, dada

* 5:4 Akuci a atagada a ri na guzu nda shi.

fo waa yuwusan. Ili i na Dada yuwain suru, dada fo Mawun u tsu yuwan goon. ²⁰ Dada u ciga t̄ Mawu'un, dada u roco niyi ili i na waa yuwusan suru. Waru u to roco yi ili i na i la'ai nda mgbain, tsara suru n du yo o'wo a asalama. ²¹ Cine Dada tsu 'yaṣan ama atsumā a ḥkwakwā avu u ca le wuma, ne da fo Mawu'un waa ca aza a na u dangwai wuma. ²² Babu vuma na Dada u ge'etoi, amma u zuwa t̄ Mawu'un za vu uge'etosu wa ama suru. ²³ Dada ciga ta ama suru a ca Mawu'un tsugbain, cine a ca niyi tsugbain. Na ama a 'yuwan a ca Mawu'un tsugbain, unata u da a na a 'yuwan a ca Dada za na lyungu niyi tsugbain.

²⁴ "Amayun a da maa dansaa du, vuma na uwmai ili i na n dammai ḥavu u usu za na lyungu numu, u t̄ n̄ wuma u babu ukotu. O kototo vuma ndolo shi, amma u pasa t̄ ukwā a tyo wuma. ²⁵ Amayun a da maa dansaa du, mantsa mo t̄ lo a t̄wā waru u t̄ pa ana ḥkwakwā aa uwwa udyo u va Mawun ma Asula, aza a na a uwmai a t̄ tsurā wuma. ²⁶ Dada da ri nu ucira u na waa ca wuma, waru u ca t̄ de Mawu'un cu'un vu ucira u ndolo. ²⁷ Waru u ca t̄ de Mawu'un ucira u na wee ge'eto ama suru, adama a na ayi Mawun ma Vuma ma da.

²⁸ "She yo o'wo a asalama adama a nda wan. Mantsa mo t̄ lo a t̄wā ana ḥkwakwā atsumā a ason aa uwwa udyo wā yi, ²⁹ ḥavu o ut̄ atsumā

a ason. Aza a na a yuwain isa'ani a t̄ 'yon a tyo a wuma, aza a na gba a yuwain iwuya a t̄ 'yon a tyo ubat̄ u na oo kototo le."

Yesu Mawun ma Asula ma da

³⁰ Avu Yesu lyuwa elime na adanshi, "Babu ili i na maa yuwan na aciyava. Dada da lyungu numu, ḥyi da waru za na roco numu cine mee ge'eto. N tsu ge'eto t̄ ulobonu, adama a na n ta yuwusan itoni n̄ ḥyi, waru n tsu yuwan ili i na maa uwaa aciyava uyo'o shi.

³¹ "N̄ ḥamu da n yuwain adanshi adama a aciyava goon, babu za na aa zuwaa mu atsuwu. ³² Amma za na aa yuwusan adanshi adama a vā t̄ lo, waru n reve t̄ adanshi adama a vā amayun a da.

³³ "I lyungu t̄ nlingata a 'yawā ya Yahaya, ḥavu gba u damma le amayun. ³⁴ Ko na wo o'woi adanshi a vadilimā o roco ko zane da n ri shi, amma n yuwaan du t̄ adanshi ne ele adama i tsurā iwawi. ³⁵ Yahaya ikanasa t̄ gashi fitila na a dabai, waru i zānganā t̄ a na a ca ndu ekan a yi a mantsa wa'a.

³⁶ "Amma ili i gbain i ro i t̄ lo i na i la'ai Yahaya i na yoo rocosu amayun adama a vā. N ta yuwusan adama e ili i na Dada zuwa numu n yuwan! Ili i nda suru i to rocosu a na Dada da za na lyungu numu. ³⁷ Dada na lyungu numu fo ta yuwusan adanshi adama a vā, agba koto yu uwwa udyo ko ye ene yi shi. ³⁸ I zuwa

adanshi ą yi o okolo ą du shi, ąyi da i zuwai ądu i kudai ąusu a na ąmu da za na u lyunguyi.³⁹ I te petelyuwushe ątsumą a Adanshi ą Ąsulą a majiyan i tą tsurą wuma u babu ukotu. Adanshi ą Ąsulą a nda waru u yuwan tą adanshi ą va!⁴⁰ Suru ną ne i 'yuwan tą a tawą ya'la va, tsarą n ca du wuma u babu ukotu.

⁴¹"Nri e izami yi ica ya amashi. ⁴² Amma n reve du tą. N reve tą ko vuma tą ątsumą ą du ciga Ąsulą shi. ⁴³ N tawą tą ątsumą a ala a Dada, agba i usu mu shi. Agba i tsu usu tą ama a na ątawai adama a aciyele. ⁴⁴ Vani du i tsu ciga tą i tsurą ica ya aciyadu, agba i tsu yuwan atyo a na yaa yuwan, tsarą i tsurą ica e ekere ą Ąsulą goon shi. To, cine yaą usu mu?

⁴⁵"Agba ąmu da maa 'yawa na adanshi ą du ubatą wa Dada shi. Musa da ąą 'yawa na adanshi ą du! Ee, Musa za na yaa zuwusa okolo waa kamba du. ⁴⁶ Musa dana tą adama ą va. Ni i shi i usu Musa, i shi tą usu mu. ⁴⁷ Ni i usu ili i na Musa danai shi, to, cine yaą usu ili i na n dammai?"

6

Yesu lyuwato tą ama uk-pakukupa uton

(Mat. 14:13-21; Mak. 6:30-44; Luk. 9:10-17)

¹ Ana ili i ndolo i farai, avu Yesu kara ą tyo upasalai ą Mala ma Galili (za na ą tsu de

Mala ma Tibariya). ² Abajini o obolo o toni yi tą, adama a na e ene yi tą de ana u yuwin iroci yi ili ya asalama, ana u kambatoi ązə o ubanakun gbaga.

³⁻⁴ Mantsa ma Ąbuki a Mapasa ma aza a Isra'ilila ma yuwan tą zuzu, ąvu Yesu 'yawa a masasan obolo no ojoro ą yi, reve ą dānu. ⁵ Ana Yesu enei abajini o obolo a ama ą tawą ubatą wa yi, reve we ece Filibu, "Te da tsaq tsurą ilyalya i na tsaa lyuwato ama a nda?" ⁶ (Yesu ece tą Filibu yeci i nda, tsarą u lyungwa yi, adama a na u reve tą de ili i na waa yuwan.)

⁷ Ąvu Filibu usu, "Ikebe yu ulivu ukpakure (200)* aa gura tsula ilyalya i na za suru a lyuwa ko ke'en shi."

⁸ Atsumą o ojoro ą yi, reve Andarawu mawun ma ąnawu ma Bituru ma damma,⁹ "Apa ulobo u ro za na ri no opopofu a yitabot o ton ną mugula mu u'yewu n re. Agba ko cine a yuwin aa rawa le shi."

¹⁰ Ąvu Yesu damma le, "Dammai ama'a ą dānu." Ubata'ą u dāna tą na anlya o utanu lon. Ali ukpakukupa uton (5,000) u da ą dānuyi ubatą u ndolo'o. ¹¹ Reve Yesu tara opopofu'u, ąvu u godyoo Ąsulą adama a na u ca nle. Avu u ca e ne'eshen ali a na ą ri lo nden. Ne da fo u yuwin na mugula'a, hali suru nle a tama ą cuwan.

* **6:7** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da "dinari ukpakure (200)." Kalyuwa Ucuduwu wi "Ikebe."

¹² Ana a tamai ą cuwain, dada u dammai ojoro ą yi, "Bolotoi akapi a na a buwai. She tsu lungusai ko ili wan." ¹³ Dada o bolotoi akapi o opopofu a yitabo a na a buwai, ąvu o shiton asaka kupa ne ejere. ¹⁴ Ana ama e enei ili ya asalama i na Yesu yuwain, reve a damma, "Amayun, ąyi dada Vumavasulə ląngə na ri lo ą tawą ątsumą o uvadı." ¹⁵ Yesu reve tą a na ama ą ri e ifobi tsara ą tawą ą kambato yi wo o'wo mogono me le nu ucira, dada gba u karai ą tyo a agadi ąyi ą nde'en.

Yesu wala tą ą mini

(Mat. 14:22-33; Mak. 6:45-52)

¹⁶ Ana urana u riyai, reve ojoro ą yi ą kara ą cipa załę mala. ¹⁷ Ana ubatą u rumbanai, agba babu Yesu tawą ubatą u le. Ąvu a uwa a wantsun adama a pasalai ą tyo Kafarnahum. ¹⁸ A mantsa mo ndolo ąabajini o upepu a lapusa tą, ąvu u yuwusan ąabajini ąabajini e ikefu i mala. ¹⁹ Ana ojoro ą luwai ą tyo e memere ma mala'a,[†] ąvu e ene Yesu a mmalu zuva mini. Ąvu u lyuwa elime ną mmalu ą tyo ubatą u na ą ri, dada a uwai wovon lon. ²⁰ Dada u damma nle, "Amu da. She yu uwai wovon wan." ²¹ Ąvu ą shi a ciga a tara yi a wantsun. Babu usan, ąvu wantsu'un u rawa ubatą u na a cigai ą tyo.

²² Ana usana u tawai, ama a na a buwai upasu u ndede

e reve tą a na wantsun u tą u da u shi de. E reve tą a na Yesu uwai pe a wantsu'un obolo no ojoro ą yi shi, amma ą kara tą a lyawa yi. ²³ Antsun o ro o uta tą de ą lyuci va Tibariya, ąvu e isawan zuzu nu ubatą u na Zagbain godyoyi Asula adama o opopofu a na ama a tamai. ²⁴ Ana obolo a ama e enei de Yesu shi, ko e enei de ojoro ą yi shi, ąvu a uwa a antsun a pasa ą tyo ą mbangą ma Kafarnahum tsara a zami yi.

Yesu da opopofu a wuma

²⁵ Ana ą 'yawai a cina niyi de, reve e ece yi, "Manlu, cine vu yuwain dada vu rawushi pa nda?"

²⁶ Dada Yesu usuyi, "Amayun a da maa dansaa du, i te izami i va adama a na i tamai opopofu hali i cuwain. Agba i ri e izami i va adama a na ye enei iroci yi ili ya asalama i va shi. ²⁷ She i zuwa ucira u du e izami yi ilyalya i na yaa ląngə wan. Amma, i zuwa ucira u du e izami yi ilyalya i na yaa ca wuma u babu ukotu. Ąyi dada ilyalya i na Mawun ma Vuma maa ca du, adama a na Dada Asula o roco tą u usu tą Mawu'un."

²⁸ Dada e ece niyi, "Nye i da Asula a ciga ntsu tsu yuwan?"

²⁹ Reve u usu, "Apa ili i na Asula a ciga ndu i yuwan: I usu vuma na u lyunguyi."

³⁰ Ąvu a damma, "Ną vu ciga tsu usu wu, yuwaan tsu ili ya asalama. Nye vaa yuwaan tsu? ³¹ Nkaya n tsu

[†] **6:19** Ayi ubatą'a u damma tą, "mili ta'atsu ko ązə ą nashi." Mili ta'atsu ko nashi unatą u da u ri ną kilomita ton ko tali.

n tama tā manat ātsuma o una. A dana yi tā pe ātsuma a Adanshi ā Asula, ‘U ca tsu tā opopofu diga zuva tsarā tsu tama.’”³²

³² Reve Yesu damma, “Amayun a da maa dansaa du, Musa da za na ca ndu opopofu diga zuva shi. Dada vā da za na aa casu opopofu a amayun diga zuva. ³³ Waru opopofu a na āsula a cayi, ayi dada za na tāwai diga zuva reve u ca uvadi wuma.”

³⁴ Reve ama'a ā usu, “Zagbain, ca tsu opopofu o ndolo kuci.”

³⁵ Dada Yesu dammai, “Amu da opopofu a na a tsu ca wuma. Vuma na tāwai ubatā u vā suru waa dana na ambulu shi, waru za na usu numu suru waa uwu akuli shi. ³⁶ N damma du tā de ye ene mu tā, agba suru nā ne i usu mu shi. ³⁷ Dada ca mu tā ama ā vā, suru nle ā tāwai ya'ā vā, agba maa 'yuwan le shi. ³⁸ N cipa tā diga zuva tsarā n yuwan ili i na āsula a cigai n yuwan, agba ili i na n cigai shi. ³⁹ Apa ili i na za na lyungu numu ciga numu n yuwan: N ciga n 'yuwan n lamba ko vuma tā ātsuma a aza a na āsula a ca numu wan, n ciga n 'yuwan n 'yasan le o urana wu ukosu. ⁴⁰ Aza a na e enei Mawu'un, avu a usu yi ā tā tsurā wuma u babu ukotu, waru n tā 'yasan le o urana wu ukosu. Ayi da ili i na Dada vā cigai.”

⁴¹ Avu ama a uwa a yuwsan adanshawuya a aci a yi, adama a na u dammai, “Amu

da opopofu a na ā cipa diga zuva.”

⁴² Avu a damma, “Ayi nda ayi da Yesu, ulobo wā Isuhu. Tsu reve tā dada nā mma vā yi. Cine waa damma, ‘N cipa tā diga zuva?’”

⁴³ Dada Yesu aa damma, “Lyawai adanshawuya.

⁴⁴ Dada da za na lyungu numu. Babu za na aā tāwai ubatā u vā, she nā Dada de yi ā tyo ya'ā vā, waru n tā 'yasan vuma ndolo o urana wu ukosu. ⁴⁵ Amasula a dana ta, ‘āsula o to rito le suru.’³ Za na zuwayi Dada atsuvu, avu u rito ili i na woo ritosu yi, u tā tāwai ya'ā vā. ⁴⁶ Babu za na enei de Dada, she amu za na āsula ā lyunguyi. Amu da ā nde'en goon me ene niyi.

⁴⁷ “N ta dansaa du amayun, za na usu numu suru u tā nā wuma u babu ukotu. ⁴⁸ Amu da opopofu a na a tsu ca wuma. ⁴⁹ Nkaya n du n tama tā manat o ogozo, ā tyo de reve ā kuwā.

⁵⁰ Apa nda opopofu a na ā cipa diga zuva ā tyo o uvadi. Vuma na tamai opopofu a nda waa kuwā shi suru suru. ⁵¹ Amu da opopofu a na a tsu ca wuma, za na cipa diga zuva. Vuma na tamai opopofu a nda suru waa kuwā shi. Opopofu a na maa ca du lipu vā da, za na maa ca tsarā ama o uvadi ā tsurā wuma.”

⁵² Avu aza a Isra'il a uwa mawasan vāni le, adansa, “Cine tsa da vuma nda a ca tsu lipu vā yi tsu tama?”

⁵³ Avu Yesu usu le, “N damma du amayun, ni i tama

³¹ 6:31 Mt. 16:4-15. ³² 6:45 Isha. 54:13.

lipu Mawun ma Vuma waru i sowo mpasa mā yi shi, yaā tsurā wuma u babu ukotu shi.⁵⁴ Aza a na a tamai lipu vā waru o sowoi mpasa n vā, a tā tsurā wuma u babu ukotu, waru n tā 'yasan le o urana wu ukosu.⁵⁵ Lipu vā ilyalya ya amayun i da, waru mpasa n vā ili yo oso ya amayun i da.⁵⁶ Aza a na a tamai lipu vā waru o sowoi mpasa n vā o to obolo nā amu, waru amu n to obolo ne ele.⁵⁷ Dada vā za na ri wuma da lyungu numu, amu fo n tā wuma adama e ili i na Dada vā yuwain. Adama o ndolo, za na tama numu ta yuwan wuma adama e ili i na n yuwain.⁵⁸ Amu da opopofu a amayun a na a cipai diga zuva. Vuma na tamai opopofu a nda suru, u tā tsurā wuma u babu ukotu. Agba wā kuwā cine nkaya n du n kuwāi shi, ko na a tamai mana."[†]⁵⁹ Yesu yuwan tā adanshi a nda suru ayi pe a yuwusan uritosu ătsumā a aă'isă[†] a Kafarnahum.

Ama nā abunda a lyawa tā itoni ya Yesu

⁶⁰ Ana aza a na oo tono Yesu a uwmai ne, ăvu a damma, "Ili i nda i tu usan u na vuma ee reve. Cine ama ăusu adanshi a nda?"

⁶¹ Yesu reve tā a ta adanshawuya. Dada we ecei, "Ili i nda u bala du tā?"⁶² To nye yaa jiyān nā ye ene mu, Mawun ma Vuma, ă kambā zuva waru?⁶³ Ruhu da tsu ca wuma u babu ukotu. Ucira u vuma waa gura yuwan ili shi. Adanshi a na n yuwan da a zuwa ndu itsurāi

Ruhu vā Asula, za na tsu ca wuma.⁶⁴ Agba ozo o ro a du a ca okolo shi." (O ufaru, Yesu reve tā de aza a na a cayi okolo shi, nā vuma na aa wina yi.)⁶⁵ Reve Yesu damma, "Adama o ndolo a da n dammai, 'Nā Dada tāwā nā vuma ubatā u vā shi, vuma ndolo waa gura tāwā shi.'"

⁶⁶ Adama e ili i na Yesu dammai, dāda aza a na oo tono yi nā abunda a vadai, ăvu a lyawa itoni ya yi.

⁶⁷ Dada we ecei Kupanejere'e, "Adu fo i ta ciga i kāra?"

⁶⁸ Reve Simo Bituru usu yi, "Zagbain, ya zane da tsāa tyo? Vu tā ni idanshi i na i tsu ca wuma u babu ukotu.⁶⁹ Tsu ca tā okolo, waru tsu reve tā a nā ăvu da Za va Akiza vā Asula'a."

⁷⁰ Reve Yesu usu, "N dangwa du tā Kupanejere.[†] Agba za tā ătsumā a du Mekerenkesu ma da!"⁷¹ Yahuza ulobo wā Simo Iskariyoti da Yesu yuwusain adanshi a aci a yi. A tyo o ukosu u ta wina Yesu, ko na wo o'woi za tā da ătsumā a Kupanejere'e.

7

*Muwun ma anawu ma
Yesu n usu ili i na u dammai
shi*

¹ Ana ili i ndolo i kotoi, ăvu Yesu garasa upasu wā Galili, adama a na u ciga u 'yawā upasu wa Yahuda shi, adama a na azagbain a Isra'il a ciga tā o una yi.

² A mantsa'a Abuki o Ogodo o Ucuwusan* a aza a Isra'ila a yuwan tā zuzu. ³ Dada muwun mā ənawu mā yi n damma niyi, "Vulyawa ubatā u nda reve vu kara a tyo Yahuda, tsara aza a na oo tono wu e ene ili ya asalama i na vaa yuwanus. ⁴ Vuma na cigai ama suru e reve ili i na waa yuwanus, u tsu pa'aton aciyayi shi. Nā vaa yuwanus cu'un vi ili i nda, to, utaq aciyawu a alanga eteshe." ⁵ Ko muwun mā ənawu n usu shi.

⁶ Dada Yesu damma nle, "Gogo da mantsa ma na maa kara shi. Amma ya'a du, mantsa suru wu ntsaa du ta. ⁷ Ama o uvadi u nda aa 'yuwan du shi. A 'yuwan mu tā adama a na n damma nle a ta yuwanus ili i iwuya. ⁸ 'Yoyin i kara a 'yawā ubatā wā abuki. N ri ufobu u na maa 'yawā de shi, adama a na mantsa mā vā koto ma yuwan shi." ⁹ Ana Yesu dammai tsundolo, əvu wi isawan pe ətsuma a Galili.

Yesu yuwan tā uritosu a Aq'isamapada

¹⁰ Ana muwun mā ənawu n kara i a tyo ubatā wā abuki'i, ayi fo u 'yawā tā de usokowu, u 'yawā a alanga e eteshe shi. ¹¹ Azagbain a Isra'ila a ciga tā e ene yi ubatā wā abuki'i, dada a lyuwai elime nā yeci adansa, "Te da gba u ri?"

¹² Atsumā o obolo'o, ama nā əbundā a yuwanus tā adanshi nā yemenu a aci e Yesu. Ozo o ro a damma a na, "Vuma vā əbulā da."

Ozo o ro gba a damma, "Ama a da waa yuwanus open."

¹³ Babu vuma na yuwin adanshi a yi a alanga e eteshe, adama a na a ta uwusua wovon wa azagbain a Isra'ila.

¹⁴ O urana wā nashi wā abuki'i,† Yesu 'yawā tā a Aq'isamapada, əvu u reme uritosu. ¹⁵ Aza a Isra'ila a yuwan tā asalama hali a damma, "Koto vuma nda danu e ekere a manlu shi. Cine tsa da u yuwan u revei ili i nda nā əbundā tsunda?"

¹⁶ Dada Yesu usuyi, "Ili i na moo ritosu ya'a vā da wu utai shi, amma Əsula a na a lyungu numu, ayi dā u ca numu ele. ¹⁷ Na ama a dangwa a yuwanili i na Əsula a cigai, e te reve uritosu u vā ubatā wā Əsula u da wu utai, amma ya'a vā da shi. ¹⁸ Ama a na aa yuwanus uritosu wi ili ya aciyele, e te izami yi ica e ekere a ama. Amma vuma na cigai akapi a cuwa za na lyungu niyi, amayun a da u tsu damma. U tsu yuwan open shi, ko ke'en. ¹⁹ Musa ca du tā Wilā'a, agba babu za na kuru niyi. Nye i zuwai i cigai yu una mu?"

* **7:2** A Abuki o Ogodo o Ucuwusan, aza a Isra'ila a tsu yuwan tā mazangā adama a na o kotoi ugasa. A tsu yuwan tā ogodo o ro lo a na əa dāna a danu pe ajuma a tā. Ne da a tsu cuwan nā cine nkaya n le n dānuyi o ogodo a mantsa ma na a dānai a agar a ətsuma o una a'wan amunga kafu a uwa e ida i na Əsula a yuwanus nzuwulai. † **7:14** Rana kunlā vu ukosu vā Abuki O Oogodo o Ucuwusan a da.

²⁰ Reve ama'a ą usu, "Vu tą no otoni ą lima! Nan zane da gba a cigai o una wu?"

²¹ Dada Yesu usu nle, "N yuwan tą ili ya asalama i tą, ąvu suru ndu i kara a asalama. ²² Musa damma du tą i pada muwun n du uryumbu. (Nkaya n du n da n farai ulinga u ndolo, Musa da shi). I tsu pada tą mawun uryumbu, ko urana wa Ashibi u da. ²³ Ayi da nda i tsu pada tą mawun uryumbu o urana wa Ashibi adama i kuru Wilę wa Musa. To, adama ą nye i ri o upan ną amu a na n kambatoi vuma ro gbaga o urana wa Ashibi? ²⁴ I lyawa uge'etosu adama a na ye enei cine ili i rotsoi. I yuwan uge'etosu wi ili i na ye enei amayun."

Yesu Kristi Zamawawa da?

²⁵ A mantsa mo ndolo, ąvu ama ą Urishelima o ro a dammulai, "Vuma na azagbain a cigai o una dada nda. ²⁶ Agba u ta yuwan uritosu ubata u na ama e ene yi waru a uwu yi, agba babu vuma na putsaa niyi. She damma azagbagbain ą usu tą a na ąyi Zamawawa da na amayun. ²⁷ Amma tsu reve tą lyuci vuma nda'a. Agba ną Zamawawa va amayun tawa, babu za na ee reve ubata u na wu utai."

²⁸ Yesu pe a yuwan uritosu ą Aq'isamapada, dada u 'yasaın udyo, "Ee, i reve mu ta, waru i reve tą lyuci va. Amu da n lyunguyi aciyava shi. Za na lyungu numu za va amayun da, agba i reve yi shi.

²⁹ Amma ąmu n reve yi tą, adama a na mu uta tą ubata u na u ri, ayi da waru u lyungu numu."

³⁰ Ana u dammai ili i nda, ąvu ama ą shi a ciga e reme yi. Agba ą tsurę vuma na gura ju'wan niyi shi, adama a na mantsa mo koto ma rawa shi.

³¹ Ama ną ąbunda ą usu tą Yesu. Dada a dammai, "Na Zamawawa u tawa, u ta gura yuwan ili ya asalama i na i la'ai ili i na vuma nda aa yuwanus?"

A lyungu tą adugari e reme Yesu

³² Ana Afarishi a uwai obolo a adanshi adama e Yesu, reve ele obolo ną nan ganu a gbagbain a lyungu adugari ą Aq'isamapada e reme yi.

³³ Ąvu Yesu damma, "N tą dana obolo ną ądu woto meketeci, ąvu n kambą ą tyo ubata wu za na lyungu numu. ³⁴ A mantsa mo ndolo, i ta zami mu, agba ya ątsurę mu shi. Agba yaa gura 'yawa ubata u na n ri shi."

³⁵ Ąvu azagbain a Isra'il a dammulai vəni le, "Ubata u ne u da vuma nda cigai u 'yawa hali na tsaa zami yi agba tsee ene yi shi? U tą 'yawa e ilyuci ilyuci ya Heleńit ubata u na ama ą tsu ą ri nden tsara u rito Nhelenit n na n ri de? ³⁶ Nye i da waa yuwan majiyan ana u dammai, 'I ta zami mu, agba ya ątsurę mu shi', waru 'Yaa gura 'yawa ubata u na n ri shi'?"

Mini ma na ma tsu ca wuma

³⁷ O urana wu ukosu wa abant'i, za na aysi da abajini o urana, avu Yesu 'yon mishin dada wu utayi udyo zuva, "Vuma na aa uwusua akuli biti u tawā ubata u va, reve u sowo. ³⁸ Cine Adanshi a Asulat a dammai, 'Vuma na usu numu suru, dolu na tsu casu mini ma wuma ma ta dana oo utusa atsuma a yi.' ³⁹ Yesu yuwan ta adanshi adama a Ruhu va Akiza. Koto Asulat a ca Ruhu'u shi, adama a na koto u 'yasan Yesu avu u ca yi tsugbain shi. Agba a tyo o ukosu, aza a na a usuyi Yesu a tsurā ta Ruhu'u.

Mawasan adama e Yesu

⁴⁰ Ana ama a uwai adanshi e Yesu, dada ozo o ro e le a dammai, "Ili i ro yi lo shi, vuma nda'a Vumavasula langa va amayun da."

⁴¹ Ozo o ro gba a damma, "Ayi da Kristi Zamawawa'a."

Reve gba ozo o ro a damma, "Kristi Zamawawa oo uta diga Galili shi. ⁴² Adanshi a Asulat a damma ta Kristi Zamawawa to uta o ugundo u Mogono Dawuda waru a ta matsan yi Batalami, lyuci na Dawuda danai nden." ◊
⁴³ Obolo a ama'a e ne'eshen ta ure adama e Yesu. ⁴⁴ Ozo o ro atsuma e le a shi ta a ciga e reme Yesu, amma babu za na gura ju'wan niyi.

Azagbain a 'yuwan ta a usu Yesu

⁴⁵ Avu adugari'i a kambat ubata u nan ganu a gbagbaint na Afarishi, aza a na e

ece nle, "Nye i zuwai i tawai na Yesu pa shi?"

⁴⁶ Reve a usu, "Koto a tsurā vuma na dammai ili i na vuma nda dammai shi!"

⁴⁷ Dada Afarishi a usuyi, "Hali na adu fo Yesu pusang du ta ana? ⁴⁸ Ko ganu gbain ko Mafarishi ma ta atsuma a tsu a usu yi shi! ⁴⁹ Obolo a ama a nda koto e reve Wilā wa Musa shi. Asulat yuwaan le ta una!"

⁵⁰ Nikodimu Mafarishi ma dana ta lo, vuma na shi 'yawai ya Yesu nu ufaru tsara we ene yi. U damma le ta, ⁵¹ "Wilā u tsu u lyawa tsu tsu kototo ama babu tsu uwu ili ya aguji i le shi. U ri ulobonu tsu ge'eto nle babu na tsu revei unusu u na a yuwan shi."

⁵² Dada ele a dammai, "Upasu wa Galili u da vu utai fo? Kaluwā Adanshi a Asulat ulobonu, vu te reve babu vumavasula na oo uta diga Galili."

⁵³ Ne da ibolo'o i kotoi, avu ama e bete'we a tyo a 'wa le.

8

Ereme ta aashakala

¹ Yesu gba u kara ta a tyo a Masasan ma Zetun. ² Ana usana u tawai, reve u 'yawisa a Aqisamapada na wasasa. Ama suru a tawā ta ubata u na u ri, avu u danu u kara o ritosu le. ³ Reve munlu n Wilā na Afarishi a tawā na ka na e remei e tsipere. Avu a zuwa yi wi isawan e memere ma ama. ⁴ Avu a damma,

‡ 7:38 Izk. 47:1; Zak. 14:8. Re re ta lo na aa gura jiyani ko zane da mini mo utai ya'a yi. 1) za vi itoni na 2) Yesu, ufaru wi iwawi. ◊ 7:42 2 Sam. 7:12; Mik. 5:2.

"Manlu, ka nda e reme yi taq atsumaq e tsipere. ⁵ Wilaq wa Musa u rito tsu taq a na cu'un vu ka ndolo suru a vara yi na atali o una yi! Avu gba nye vu dammai?" ⁶ A yuwan yi taq cu'un yeci i ndolo tsara a lyungwa yi, waru e reme yi nu unusu.

Reve u kaqdato reve u yuwan idana e ida na aakatsu a yi. ⁷ Avu a yuwisan yi yeci adama a ka'a, a tyo o ukosu avu u gaduwa dada u damma nle, "Naq vuma ro atsumaq a du koto u yuwan unusu shi, lyawa wo o'wo za na aa fara vara yi na aatali." ⁸ Avu u kaqdatowisa u yuwan idana e ida.

⁹ Ana a uwmai ne, reve e bete'we aza a ta taq. Aza a kpakpara da a fara kaqraq. A tyo o ukosu Yesu da naq ka'a a buwai lo goon no obolo'o. ¹⁰ Avu u gaduwisa dada we ecei ka'a, "Te gba ama'a? Vuma ro buwa lo a na wee ge'eto wu shi?"

¹¹ Reve u usu, "Manlu, ko vuma buwa pa shi."

Dada u damma niyi, "To, ko amu moo kototo wu shi. Wala, agba she vu dashi yuwan unusu wan."]*

Yesu da ekan o uvadi

¹² A tyo de, avu Yesu damma ama'a, "Amu da maa casu ama o uvadi ekan. Vuma na kuru numu suru u taq tsuraq ekan a na a tsu ca wuma, waru waa wala atsumaq e irumbu shi."

¹³ Reve Afarishi a damma yi, "Ana vaa yuwusan adansi a aciyawu, avu da goon

vaa dansa a na ili i nda amayun a da. Tsu usu ili i na vu dammai shi."

¹⁴ Reve u usu, "Ee, nta dansa ili i nda adama a aciyava, amma waru amayun a da. Nreve taq ubata u na mu utai, waru nreve taq ubata u na mee tyo. Adu gba i reve ubata u na mu utai nu ubata u na mee tyo shi.

¹⁵ Adu da yee ge'etosu cine vadilimaq ee ge'etosu. Amu gba mee ge'etosu vuma shi. ¹⁶ Agba ko naq n ge'eto, ure u na mee ge'etosu amayun a da, adama a na amu da a nde'en shi. Dada na lyungu numu to obolo naq amu. ¹⁷ Wilaq u du u damma taq, na ama e re a yuwan adanshi a taq adama e ili i ro, i ciga i 'yuwan i usu ili i na a dammai. ¹⁸ Amu da vuma na yuwain adanshi adama a aciyava, waru Dada na lyungu numu ta yuwusan adanshi a aci a va."

¹⁹ Reve e ece, "Te da dada va wu?"

Avu u usu, "I reve mu shi, agba i reve Dada va shi. Ni i shi i reve mu, i shi te reve Dada va fo." ²⁰ U damma ta ili i nda suru a mantsa ma na u yuwusain uritosu a Aqaqisamapada, zuzu nu ubata u na a shi a zuwusa ikebe. Agba babu za na reme niyi, adama a na mantsa ma yi ma buwai.

Yaa 'yawwa ubata u na mee tyo shi

²¹ Yesu dammisa taq Afarishi'i, "N taq kaqra n lyawa du, i ta zami mu, ne da waru yaa lyuwa elime nu unusu u du,

* **8:11** Akuci a aatagada a ri naq guzu nda shi.

reve i kuwa. Yaq 'yawaq ubata u na mee tyo shi."

²² Avu azagbain a Isra'ila a damma, "U damma ta tsaa 'yawaq ubata u na wee tyo shi. U ta a majiyan wu una aciyayi?"

²³ Reve u damma, "Adu ama o uvadi a na a ri zalaa da, agba amu o uvadi wa zuva u da n ri. Adu aza o uvadi a nda a da, agba amu za vu uvadi u nda u da n ri shi. ²⁴ Ayi da i zuwai n damma ndu i ta kuwa obolo nu unusu u na yaa yuwusan. Nni i 'yuwan a usu a na amu dada[†] za na n dammai n ri, babu ili i ro i ta kuwa atsumaa nusu du."

²⁵ Reve e ece, "Avu gba zane da vu ri?"

Avu u usu, "Amu da vuma na n tsu dansaa du n ri. ²⁶ N ta ni ili i na maa damma aci a du, waru ni ili ya abundaa i na mee ge'eto a aci a du. Amma maa damma ili i na n ri ne ele shi. Adama a na za na lyungu numu amayun a da u tsu dansa kuci, waru n damma ta aza o uvadi ili i na u damma numu goon."

²⁷ Ama e reve a na waa dansaa le adama a Dada'shi. ²⁸ Adama o ndolo a da u damma nle, "Ni i 'yasan Mawun ma Vuma zuva va ak-pata,[†] i ta reve a na amu dada za na maa dansaa du n ri. I reve waru n tsu yuwan ili nu ucira u va shi. Ili i na Dada va rito numu da goon n tsu damma. ²⁹ Za na lyungu numu to obolo na amu. Koto u kara u lyawa mu a nde'en shi, kuci da waru n tsu yuwan

ili i na waa uwua uyo'o u va." ³⁰ Ama a abundaa na a uwai ili i na Yesu dammai, a usu yi ta.

Amayun a ta baa da

³¹ Avu Yesu damma aza a na a usu niyi, "Ni i lyuwa elime ni itoni yu uritosu u va aza e itoni ya amayun a da i ri. ³² Ne da yee reve amayun, waru amayu'un u ta baa da du."

³³ Reve a usu, "Atsu muwun n tsukaya ma Ibrahim n da, koto tso o'wo agbashi a ama o ro shi. Cine vu dammai a ta baa da tsu?"

³⁴ Reve u usu, "N damma du amayun, vuma na yutain unusu suru aagbashi o unusu a da. ³⁵ Aagbashi a tsu danu o u'wa wu zaghain suru suru shi, amma ulobo wu u'wa kuci o u'wa wa dada va yi da u tsu danu. ³⁶ Adama o ndolo na Mawun u baa da du, i to o'wo faan na amayun. ³⁷ N reve ta a na adu muwun n tsukaya ma Ibrahim n da, agba i ciga ta yu una mu adama a na i usuyi uritosu u va shi. ³⁸ N ta dansaa du ili i na Dada va roco numu, agba i ta yuwusan ili i na dada du damma ndu."

³⁹ Reve a usu, "Ibrahim da dada tsu."

Avu u damma, "Na adu muwun ma Ibrahim n da na amayun, i ta yuwan ili i na Ibrahim yuwait. ⁴⁰ Amayun a da maa dansaa du, amayun e ili i na mu uwai ubata wa Asula, adu da nda gba i

[†] 8:24 Aza a Isra'ila e reve ta danshi "amu da" aala a Asula a da. Adama o ndolo a tara ta Yesu de ta aciyayi Asula. [◊] 8:24 Mt. 3:14.

cigai *yu una mu*. Ibrahim aa *yewan cu'un vi ili i ndolo shi*.
41 Agba *ədu i ta yewusan ili i na dada du yewain foyi*."

Reve *ə usu*, "Atsu *əgirutu a da shi!* Asula *a da Dada va amayun tsu*." **42** Avu *u damma le*, "Na Asula *a da Dada du, i shi ta ciga mu, adama a na n tawə tə ubatə u du diga ə Asula*. Agba *əmu da n tawətoyi aciyavə shi, ayi da u lyungu numu*. **43** I reve *ili i na n damma ndu shi, adama a na i usuyi uritosu u və shi*.
44 Mekerensu ma *da dada du, i tsu yewan tə ili i na u cigai foyi*. Diga *o ufaru za mona da waru za ve epen da*. Babu *ili ya amayun a aci ə yi*. Ili *ya aciyayi a da u tsu yewan adanshi, waru ili i na u dammai suru epen a da*. Za *ve epen da goon shi, amma waru dada ve epen da*. **45** Amma *amayun a da maa dansaa du, ayi da waru ili i na i zuwai i usu numu shi*. **46** Atsumə *ə du, zane da na amayun aa gura reme mu nu unusu?* Waru *ana maa dansaa du amayun, nye i zuwai i usuyi shi*? **47** Vuma *na Asula a da Dada və yi, u tsu zuwa tə atsuvu a Adanshi ə Asula*. *Ədu gba əzə ə Asula a da shi, ayi da i zuwai i zuwai atsuvu ə du shi*."

Yesu la'a tə Ibrahim

48 Avu *aza a Isra'ila ə usu, "Tsu tə mejege nə tsu damma avu vuma va Samariya‡† da, waru vu tə no otoni ə lima atsumə ə wu!"*

49 Reve Yesu *usu*, "N ri no otoni a lima shi. N ca ta Dada və tsugbain, *əvu i 'yewan a ca mu tsugbain*. **50** N ri e izami *i tsugbain tsa aciyavə shi*. Amma za na *cigai n ushi tsugbain tə lo, ayi da waru za na aa yewan uge'etosu*.
51 Amayun a da maa *dansa du, vuma na yewan itoni nu uritosu u və, wəqə kuwə shi*."

52 Avu *a damma yi*, "Gogo tsu *reve tə a na vu ri no otoni ə lima!* Ko Ibrahim *na amasula ə kuwə tə*. Avu *gba vu damma tə, 'Vuma na yewan itoni nu uritosu u və, wəqə kuwə shi*." **53** Avu *vu la'a tə dada tsu Ibrahim atsumə a tsugbain?* U *kuwə tə, ne da fo amasula*. A majiyan *mə wu, zane da vaa tarasa vu ri*?"

54 Reve *u usu*, "Na n ca aciyava tsugbain, tsugbain tso *ndolo ili i da shi, ko ke'en. Dada da vuma na ca numu tsugbain, waru i damma tə a na ayi da Asula ə du*. **55** Koto i *reve yi shi, amma əmu n reve yi tə*. Na n *damma koto n reve yi shi, n to o'wo za ve epen tsə ədu*. Amma *n reve yi tə, waru n tsu yewan tə itoni ni ili i na u dammai biti*. **56** Dada du Ibrahim *yewan tə mazangə a na wee ene mantsa ma na məqə tawə*. We ene *yi tə waru u yewan tə mazangə*."

57 Avu *a damma*, "Cine vu *yewan ve enei de Ibrahim?* Koto vu rawa a'wan kupoton shi."

58 Reve *u usu*, "Amayun a da maa *dansa du, kafu a matsan Ibrahim, Amu Ⓛ dada*

‡ 8:48 Nə za va Isra'ila de za ro za va Samariya, wisulusa u da u dənai. E reve tə a na Yesu diga Galili da wu utai, agba Samariya da shi. Ⓛ 8:58 Mtə. 3:14.

za na n ri lo."† ⁵⁹ Ana Yesu yuwain adanshi a nda, Əvu ama a tədə atali tsərə o una yi. Reve Yesu wo odoru o uta, u lyawa Əa'isamapada'a.

9

Yesu yuwaan tə irumba opocino

¹ Yesu pe ətsuma a mmalu, Əvu we ēne vuma na a matsain irumba. ² Əvu ojoro ə yi e ece yi, "Manlu, nye i zuwai a matsain vuma nda irumba? Adama o unusu wə yi u da ko adama o unusu u nan dada va yi?"

³ Reve u usu, "Vuma nda ri irumba adama o unusu wə yi ko o unusu u nan dada va yi shi. Ne da a matsan niyi tsərə Əsula o roco ucira wə yi ə tyo e ekere ə yi. ⁴ Nu urana, tsu 'yuwan tsu ciga tsu lyuwa elime nu ulinga wu za na lyungu numu. Ayin o tə lo ə təwə na vuma aa gura linga shi. ⁵ Əmu pa ətsuma o uvadi u nda, amu da n tsu ca ama o uvadi ekan."

⁶ Ana u dammai ne, Əvu u tsuwan mətsən e ida, Əvu u sukutə yi, reve u kene yi dada u putalayi vuma'a e esu. ⁷ Reve u damma vuma'a, "Yawə vu sa'a esu ə wu a Mabata ma Siluwamu." (Urevu wa "Siluwamu" əyi da "Lyungu.") Əvu vuma'a u karə u sa'a. Ana ə kambəi o u'wa, reve we ene ure.

⁸ Əvu ama o ubətə'ə na akapi a na e revei u dənə tə irumba a yuwusan ipati reve e ece, "Vuma ndede dada, za na tsu dənusu a yuwusan ipati shi?"

⁹ Əvu ozo o ro a damma, "Ayı dada."

Akapi gba a damma, "O'o, u rotso tə vuma ndede'e."

Reve zavipati'i u reme adansa, "Əmu dada!"

¹⁰ Reve e ece yi, "Cine vu yuwain dada ve eneshe gogo?"

¹¹ Dada u usuyi, "Vuma na ə tsu de Yesu da re'wetoi məbulə Əvu u putala mu e esu. Reve u damma mu, 'Yawə a Mabata ma Siluwamu vu sa'a esu ə wu.' Ana n 'yawə n sa'ai, reve me ene."

¹² Əvu e ece yi, "Te da vuma'a?"

Əvu u usu, "N reve shi."

Afarishi a ciga tə e reve ili i na ifarai

¹³ Əvu ama'a ə 'yawaa Afarishi na vuma na dənəi irumba'ə. ¹⁴ Urana u na Yesu fəboi məbulə Əvu u kəmbəto yi gbaga Ashibəi a da ə shi. ¹⁵ Dada Afarishi o ro e ecei vuma'a, "Te da vu tsurəi yeni ə wu?" Reve u usu, "Vuma ro putala mu tə məbulə mo utənu e esu, Əvu n sa'a le, gogo əmu da nda e eneshe."

¹⁶ Əvu Afarishi o ro a damma, "Ayi vuma nda Yesu, wu utə ubətə wə Əsula shi, adama a na u yuwan tsutoni nə wilə wa Ashibi shi."

Ozo o ro gba a damma, "Vuma na ri nu unusu waa gura yuwan cu'un vi iroci yi ili ya asalama o ndolo shi." Adama o ndolo ə usuləi shi.

¹⁷ Əvu e ecishe vuma'a, "Nye vaa damma adama a vuma na kəmbuwai esu ə wu gbaga?"

Àvu vuma u usu, “Ayi vu-mavàsulà dà.”

¹⁸ Agba azagbain a Isra'ila à usu a na u dànaï irumba shi, àvu u kàrà eneshe gogo shi. Reve à lyungu e dewe le nan dada vã yi. ¹⁹ Àvu e ece le, “Ulobò u du u dà nda'a? I damma u dàna tà irumba ana i matsan niyi. Cine tsa da u yuwaïn dada we eneshe gogo?”

²⁰ Reve nan dada vã yi à usu, “Tsu reve tà a na àyi mawun mà tsu ma dà, waru tsu reve tà tsu matsan yi tà irumba. ²¹ Amma tsu reve ko cine tsa da u yuwaïn we eneshe gogo shi. Waru tsu reve za na kàmbatò niyi gbaga shi. Ece niyi. U rawa tà a'wan a na waa gura damma du na aciyayi.” ²² A damma tà ne adama a na a ta uwuwusa wovon wa aza a Isra'ila. Aza a Isra'ila a damma tà de vuma na dammai Yesu Zamawawa da, wàa dàshi uwisa à àqà'isà shi. ²³ Àyi da i zuwai nan dada vã yi a dammai, “U rawa tà u yuwan adanshi na aciyayi. Ece niyi!”

²⁴ Àvu aza a Isra'ila e dewishe yi we ire àvu a damma, “Kucina nà Àsulà reve vu damma tsu amayun! Tsu reve tà vuma na kàmbato nuwu gbaga nda za vu unusu da.”

²⁵ Àvu u usu, “N reve ko za vu unusu da shi. Apa ili i tà i na n revei: N dàna tà irumba agba gogo n te eneshe.”

²⁶ Àvu e ece yi, “Nye u yuwaan nuwu? Cine tsa da u kàmbatòi esu à wu gbaga?”

²⁷ Reve u usu, “N damma du tà de, agba i zuwaa mu atsuvu shi. Cine i cigai yu uwvisa? I ciga tà yoo o'wo àzà e itoni à yi fo?”

²⁸ Àvu e isula yi adansa, “Àvu da za vi itoni vã yi, agba àtsu àzà e itoni ya Musa a dà.

²⁹ Tsu reve tà Àsulà a yuwaan ta Musa adanshi, agba àtsu tsu reve lyuci na vuma nda utai shi.”

³⁰ Àvu u usu, “Ili ya asalamà i da nda'a! U kàmbatò tà esu à vã gbaga, agba àdu i reve ubàtà u na wu utai shi. ³¹ Àtsu tsu reve tà Àsulà a tsu zuwaa àzà o unusu atsuvu shi. Amma u tsu zuwaa tà aza a na a yuwsaan yi àganda àvu waru a yuwan ili i na u damma nle atsuvu. ³² Ana Àsulà a yuwaïn uvadì, koto à tsurà vuma na kpàtu'wài esu a vuma na a matsain irumba shi. ³³ Nà vuma na Àsula à lyunguyi da shi, ko ili i tà waa gura yuwan shi.”

³⁴ Reve a damma yi, “Àvu za vu unusu da diga urana u na a matsan nuwu! Vu ta a majiyan vu to rito tsu ili i ro?” Àvu a damma yi wàa dàshi uwà à àqà'isà shi.”

Tsurumbà tsa Afarishi

³⁵ Ana Yesu uwuai ili i na i farai, àvu u zami vuma'a, àvu we ece yi, “Vu usu tà Mawun ma Vuma'a?”

³⁶ Reve u usu, “Zagbain, damma mu ko zane da u ri, tsàrà n usu yi fo.”

³⁷ Reve u damma yi, “Ve ene yi tà de, àyi da waru vuma na a yuwsan adanshi nà àvu gogo.”

³⁸ Dada u dammai, “Zagbain, n usu tā!” Avu u yuwaan Yesu ḁaganda.

³⁹ Avu Yesu damma yi, “N tāwā tā tsārā n zangada ama o uvadī a nda. N tāwā tā tsārā n ca nrumba yeni, waru n roco aza a na a yuwusan majiyan ḁ te inda ele gba nrumba n da.”

⁴⁰ Afarishi a na ḁ ri lo a uwwa yi tā, ḁvu e ece yi, “Vu ta dansa ḁtsu nrumba n da?”

⁴¹ Avu u usu, “Nā nrumba n da i ri, ḁ shi ḁ tsurā du nu unusu shi. Amma ana i dammai i te inda, u ta dansa i buwa tā pe ḁtsumā o unusu u du.”

10

Irociyi za va aguba

¹ Avu Yesu damma, “Amayun a da maa dansaa du, evu nā azā ḁ ngalalai a da goon a tsu uwa ni isula wu ubatā u na ḁ nlasā ikyon, agba a tsu uwa nu unantsu ayi da za va aguba e ikyo'on. ² Za vi ipiri yu unantsu tsu kpātu'wāq le tā. Waru ikyon yi za biti e reve tā udyo wā yi. U tsu de tā ikyon yā yi na ala e le reve a kuru yi o utā. ³ Nā wu utā le suru reve u uwa elime e le, reve gba ḁ kuru yi adama a na e reve tā udyo wā yi. ⁵ Agba ḁ qā kuru vuma ro shi, shede a suma yi, adama a na e reve udyo wā yi shi.” ⁶ Yesu yuwaan le tā iroci i nda, agba a gura reve ili i na waa dansa shi.

Yesu za va aguba ḁ qbulā

⁷ Dada Yesu dammisai, “Amayun a da maa dansaa du: Amu da unantsu wu ubatā wi ikyon. ⁸ Ama a na ḁ tāwā elime ḁ vā suru evu a da nā azā ḁ ngalalai. Ikyon i poloo le atsuvu shi. ⁹ Amu da unantsu, waru za na uwai nu ubatā u vā a ta wawa yi. Waru u ta gura uwa wu utā u tsurā anlyā a na waa tama. ¹⁰ Vivu tsu tāwā tā adama wi ivā wu una waru u lungusa, ḁmu gba n tāwā tā n ca wuma adama ḁ tsurā wuma suru suru.

¹¹ “Amu da za va aguba ḁ qbulā. Za va aguba ḁ qbulā u tu ufobu u ca wuma wā yi adama u geshe ikyon yā yi. ¹² Za na a tarai aguba u ri tsu za vi ikyo'on shi. Nā we ene mekerenkesu ḁ tāwā, u tsu suma tā reve u lyawa lo ikyo'on. Reve mekerenkesu ma saba le ḁvu u bete'we le. ¹³ Vuma'a u tsu suma tā adama a na ulinga wa atsupu a da waa yuwusan goon. Agba ko ili i damaton yi ni ikyo'on shi.

¹⁴⁻¹⁵ “Amu da za va aguba ḁ qbulā. N reve tā ikyon i vā, cine Dada vā reve numu. Ikyon i vā waru e reve mu tā, cine n revei Dada'a. N usu tā n ca wuma u vā adama n kamba ikyo'on. ¹⁶ N tā ni ikyon i ro i na i ri ḁtsumā a aza a nda shi, waru n ciga n 'yuwan n tāwā ne ele fo. A ta uwwa udyo u vā, reve suru nle o o'wo obolo ḁ tā nā za va aguba ḁ tā.

¹⁷ “Dada'a u ciga mu tā adama a na n usu tā n ca wuma u vā, tsārā n tāwā n

ushiyisə yi. ¹⁸ Ko za lo a usa mu wuma u və shi. O ucigu u və da n cayi. N tə nu ucira u nā maa ca wumā u və waru nu ucira u na maa ushiyisa yi, ununa Dada və damma numu n yuwan.”

¹⁹ Adama a adanshi ə yi o ndolo, reve aza a Isra'ila e remishe nwasanlai vani le. ²⁰ Ozo o ro le nə əbundə a damma, “Otoni ə lima a uwa yi tə, reve o o'woto yi ajaarata. Adama ə nye yaa zuwusaa yi atsuvu?”

²¹ Ozo o ro gba a damma, “Vuma na otoni ə lima a jaaratoi tsu yuwan adanshi ne tsunda shi. Otoni ə lima a ta gura zuwa irumbə ye ene?”

A 'yuwain Yesu

²² Ayu mantsa mo utanu ma rawa, mantsa ma na a tsu yuwan Abuki o Ucuwusan nu Ucasu wə Aq'isamapada* a Urishelima. ²³ A mantsa'a, Yesu shi tə a mmalu ubatə u na a tsu de Makisa ma Sulemanu atsuma a Aq'isamapada. ²⁴ Reve azagbain a Isra'ila o boloto zuzu nə ayi, ayu a damma, “Cine tsa da və dana a zuwusa tsu majiyan, zane da vu ri na amayun? Nə ayu dada Kristi Zamawawa'a, vu damma tsu mejege.”

²⁵ Reve u usu, “N damma du tə de agba i usu shi. Linga va asalama na maa yuwanan ətsumə a ala a Dada və o roco

tə ko zane da n ri. ²⁶ Agba i usu shi, adama a na ədu ikyon i və i da shi. ²⁷ Ikyon i və i tsu uwuwa tə udyo u və. N reve le tə, ele waru ə tsu kuru mu tə. ²⁸ N ca le tə wuma u na woo koto shi, waru əq̄ kuwa shi. Ko za lo aa gura usa le o ukere u və shi. ²⁹ Dada və da ca numu ele. U la'a tə koyan, waru babu za na aa gura usa le e ekere a Dada və. ³⁰ Dada'a na əmu ili i tə i da.”

³¹ Dada waru azagbain a Isra'ila a tarai atali azama o una yi. ³² Ayu u damma le, “N roco du tə ili i sa'ani i na Dada və lyungu numu n yuwan nə əbundə. Adama e ili ya asalama i ne i da i cigai i vuvara mu?”

³³ Reve ə usu, “Tsu ciga tsu vuvara wu adama e ili i sa'ani i ro shi, amma adama a na vu yuwan adanshi a vamat e ekere ə Asulə. Ayu vadilimə da, amma vu kambəto tə aciyawu unata nə Asulə!”

³⁴ Ayu u usu, “A dana tə ətsumə a Wilə ədu a na Asulə a damma tə, ‘Ədu musulə n da.’ ◊ ³⁵ Tsu reve tə ili i na Adanshi ə Asulə a dammai suru wo o'wo tə amayun babu ukotu. Reve Asulə e de ama o ndolo musulə, ama a na u cayi ikaka yə yi.† ³⁶ Amu gba, Dada'a u dangwa mu tə adama o ulinga wə əbulə, reve u lyungu mu ətsumə o uvadi. Adama ə nye i da gba yaa dansa n ta yuwanan adanshi a vama e ekere ə

* **10:22** A abuki a nda, aza a Isra'ila a cuwusan tə na cine Yahuza Makabiyu kambatowisai Aq'isamapada cece cina n'yuwatan mə Asulə n shi n uwa pe, reve a lungusa yi. Aza a Isra'ila ə tsu de tə abuki a nda Hanuka, ko “Abuki e Ekan.”

◊ **10:34** Ica 82:6. † **10:35** Ama a na ə usuyi ikaka yə Asulə ele da Musa na aza a Isra'ila a Masasan ma Sinai.

Asulə o unə u na n dammai, 'Amu Mawun mə Asulə ma da?' ³⁷ Nnə maa yuwusan ili i na Dada və ciga numu n yuwan shi, she i usu mu wan. ³⁸ Amma nə n ta yuwusan ili i na Dada və aa yuwusan, i usu mu adama e ili i ndolo, ko nə yaqə usu ili i na n dammai shi. Reve i reve amayun a na Dada'a ili i tə i da na əmu, əmu waru ili i tə i da na Dada'a." ³⁹ Reve a uwa mpolo a na ee remishe Yesu, əvu gba u la'a.

⁴⁰ Reve u 'yəwə u pasa Udolu wə Urdu u tyo ubətə u na Yahaya farai urumbusu, reve wi isawan de ne'en. ⁴¹ Əvu ama nə abundə ə təwə ubətə wə yi, adansa vəni le, "Yahaya yuwan ulinga wa assalama ko za tə shi, amma ili i na u dammai adama a vuma nda suru amayun a da." ⁴² Reve ama a na ə ri lo nə əbundə ə usu Yesu.

11

Ukwə wa Li'azaru

1-2 A yuwan tə vuma ro na a tsu de Li'azaru ə lyuci va Batanya da u shi. U dənə tə obolo nə muwun mə ənawu me esheli mə yi Merit nə Marta. Ayi Meri nda əyi da za na təwə tsuwayin Zagbain mani'in mə maguru a ana, əvu u tasa le nə ənji ə yi. ♦ Urana u ro Li'azaru banakan ta. ³ Əvu Meri nə Marta ə lyungu vuma ro damma Yesu, "Zagbain, vuma na vu cigai banakan tə."

⁴ Ana Yesu uwmai ne, əvu u damma, "Ubanaku'un woo

una yi shi. Ili i nda i fara tə tsərə a təwə ə Asulə na tsugbain. Əmu waru Mawun mə Asulə, n tsurə tsugbain adama e ili i ndolo." ⁵ Yesu ciga tə Marta na azawawa'a a yi. ⁶ Ana wu uwmai a na Li'azaru tu ubanakun, u dəshi tə asisa pe ayin e re.

⁷ Əvu u damma ojoro a yi, "Lyawai tsu kəmbəi Yahuda."

⁸ Əvu gba a damma yi, "Manlu, a yashi i nda i da aza-gbain a Isra'ilə ə shi a cigai a vuvara wu, dada vu cigai vu kəmbə de?"

⁹ Əvu u usu, "Tsu tə ni irumu kupa ne ejere e ekan ətsumə o urana u tə. Ne ekan o lo, ama a ta wala agba a tədətsə shi. E te ene adama a na ekan ə tə pe o uvadi. ¹⁰ Agba na a yuwan mmalu na ayin, ə tə tədətsə, adama a na babu ekan."

¹¹ Dada u damma nle, "I'utsə i tsu Li'azaru ta a nlavu, n tə 'yəwə de ya'a yi n jisan yi."

¹² Reve a damma, "Zagbain nu u ri a nlavu, u ta dansa u tə tsurə opocino!" ¹³ A ta jiyan Li'azaru nlavu ma amayun n da yi, agba a adan-shi e Yesu u ta dansa u kuwa tə de.

¹⁴ Reve wu utə le eteshe u damma, "Li'azaru kuwa tə de. ¹⁵ Adama ə du a da maa yuwusan məzəngə a na n ri obolo nə əyi shi. Adama e ili i ndolo i to rito i usu mu. Təwəi tsərə tsu 'yəwəi ubətə u na u ri gogo."

¹⁶ Əvu oojorot o ro a na ə tsu de Toma (za na ə tsu de

“Mepishe”) u damma akapi, “Tsu shoyin manlu'u suru ntsu, tsərə tsu kuwai obolo nə ayi!”

Yesu obolo na Meri na Marta

¹⁷ Ana Yesu rawai, u cina tə cina ə cido de Li'azaru hali rana nəshi. ¹⁸⁻¹⁹ Aza a Isra'ilat ə 'yawə tə de nə əbundə tsərə ə cəsa Marta nə Meri adama a mawun mə ənəwu me le. Batanya tə zuzu nə Urishelima, alanga e le mili re da. ²⁰ Ana Marta uwai Yesu tə lo ə təwa, wu utə tə tsərə u ga'aton yi, Meri gba wi isawan tə pe o uwa. ²¹ Əvu Marta damma yi, “Zagbain, nə vu shi pa, mawun mə ənəwu mə və mə shi ə kuwə shi. ²² Amma ko gogo n reve tə Asulə a ta ca wu ili i na vu pati niyi suru.”

²³ Əvu u damma, “Mawun mə ənəwu mə wu u tə 'yon əvu u yuwisan wuma.”

²⁴ Əvu u usu, “N reve tə u tə 'yon əvu waru u yuwan wuma o urana wu ukosu, a mantsa ma na Asulə əə 'yəsan əkwəkwə suru.”

²⁵ Reve u damma yi, “Əmu da u'yəsan wə əkwəkwə nə wuma. Aza a na waru ə usu numu a ta yuwan wuma ko ə shi ə kuwə. ²⁶ Vuma na ri wuma əvu u usu mu waa kuwə shi. Marta vu usu tə ne?”

²⁷ Reve u usu, “Ee, Zagbain. N usu tə a na əvu da Kristi Zamawawa, za na əyi da Mawun mə Asulə, waru əyi da za na ri lo əə təwa ətsumə o uvadī.”

Yesu shon tə

²⁸ Ana Marta dammai ne, əvu u kəmbə u yuwan adan-shi nə mawun mə ənəwu mə yi Meri goon. Əvu u damma, “Manlu'u u tə pa, waru u te desu wu.” ²⁹ Ana Meri uwai tsundolo, əvu u 'yoshin u kərə ə tyo ubətə wə Yesu. ³⁰ Koto u shi u rawa ə lyuci'i shi, amma u buwa tə de ubətə u na Marta cina niyi.

³¹ Ama nə əbundə a təwa tə tsərə ə cəsa le, ana e enei Meri utəi go'o u lyawai u'wa'a, a jiyan tə gashi u tə 'yawə ubətə wa aason tsərə u shon. Dada o toni niyi.

³² Əvu Meri rawa ubətə u na Yesu dənəi. Ana we ene niyi, u kingyo tə ə məkəkən mə yi, əvu u damma, “Zagbain, nə vu shi pa, mawun mə ənəwu mo ulobo mə və mə shi ə kuwə shi.”

³³ Ana Yesu ene niyi e mesun, əvu waru we ene cine ama ə ri e mesun obolo nə ayi fo. U yuwan tə ətsumoləngu əbundə. ³⁴ Reve we ece, “Te da gba i cido niyi?”

Əvu a damma yi, “Zagbain, təwa ve ene ubətə'a.”

³⁵ Reve u shon.

³⁶ Reve ama a na ə dənai zuzu nə əyi a damma, “Kalyuwai cine u ciga niyi lon.”

³⁷ Əvu ozo o ro e le a damma, “Uca tə irumbə yeni. Amayun nu u shi lo u shi a lyawa Li'azaru kuwə shi.”

Yesu 'yəsan tə Li'azaru ətsumə o ukwə

³⁸ Yesu buwa tə nə ətsumoləngu ə əbundə lon. Əvu u kərə ə 'yawə a aason, za na wungu u da u dənai

atsumaq a aatali na aatali a na a bundalai tsara o to u'uwata'a.³⁹ Reve u damma, "Bundalai aatali'i a nge'en."

Reve Marta damma, "Zagbain, vu reve ta a na Li'azaru kuwai de halì rana našhi na karaì, gogo u ta fara a shamus."

⁴⁰ Avu u damma yi, "Vu cuwan cine n damma nuwu a na na vu ca okolo, vu te ene tsugbain tsə Asula."

⁴¹ Avu a bundala aatali'i a nge'en. Reve u kalyuwa zuva ubata wa Asula avu u damma, "Dada, n godyo ta a na vu uwu numu.⁴² N reve ta vu tsu uwu mu ta kuci, amma n damma ta ne adama a ama a na a ri pa ubolotowu zuzu na amu. N ciga le ta e reve a na vu lyungu numu."

⁴³ Ana Yesu kotoi avasa, avu u saala, "Li'azaru, uta!"

⁴⁴ Reve wu uta a mmalu. A katala ta ana ne ekere a yi no okoro, avu a katalaa yi okoro o urewesu.

Avu Yesu damma le, "Baða niyi avu i lyawa yi u kara."

Ofobo ta o una Yesu

(Mat. 26:1-5; Mak. 14:1-2; Luk. 22:1-2)

⁴⁵ Ama a abunda a na a tawai a kalyuwa Meri e ene ta ili i na Yesu yuwain, avu a usu yi.

⁴⁶ Amma ozo o ro e le gba a 'yawata a damma Afarishi ili i na Yesu yuwain.

⁴⁷ Avu nan ganu a gbgbain na Afarishi e de ibolo ya Azagbain a Mbarat ubata u ta reve a damma le, "Nye tsaa yuwain? Vuma nda ta yuwusan iroci yi ili ya asalama ya abunda.

⁴⁸ Na tsu lyawa yi u lyuwa

elime na mayan me ili i nda, ama suru a ta usu yi. Asoja a Roma a ta tawa a lungusa Aq'isamapada ni ida i tsu."

⁴⁹ Kayafa vuma ta da atsumaq a Azagbain a Mbarat za na danaiaabara a nan ganu atsumaq a aa'wan o ndolo, avu u damma, "Ko ili i ta i reve shi!"⁵⁰ Cine tsa da yaa lyawa a lungusa ida'suru? Lyawai vuma nda kuwa, tsara ama suru a dana wuma."

⁵¹ Majiyan ma nda mo uta a asuvu a Kayafa shi. Amma adama a na ayi da u danaiaabara a nan ganu a aa'wan o ndolo, u yuvisan ta adanshi e ili i na yaa fara: U dansa ta a na Yesu ta kuwa adama a aza a Isra'ilila suru.⁵² Ko na ne Yesu aq'kuwa adama a aza a Isra'ilila goon shi. U ta kuwa tsara u boloto muwun ma Asula o o'wo za ta, aza a na a ri ubazu atsumaq o uvadi.⁵³ Urana u ndolo u da a farai izami yu ure u na oo una yi.

⁵⁴ Adama o ndolo, Yesu yuwan mmalu atsuma a Yahuda a alanga eteshe shi, avu u lyawa Urihelima. U kara ta a tyo a lyuci va Ifaramu, za na ri a nge'en mu una, avu u danu de obolo no ojoro a yi.

⁵⁵ Mantsa'a ma yuwan ta zuzu na yashi ya Abuki a Mapasa. Ama a abunda aza a na a danai a mulyuci n keke'en a kara ta a tyo Urihelima kafu mantsa ma abuki'i, tsara a kambato aciyele cece ununa Wilà u damma nle a yuwan.⁵⁶ A shi ta a ciga e ene Yesu, amma ele pe

atsumaq a Aq'isamapada, avu e ecelei vani le, "Nye i da majiyan ma du? U ta tawa ubata wa abuki'i?"⁵⁷ Avu nan ganu a gbagbain na Afarishi a damma ama'a a na na vuma ro ene Yesu'u, vuma'a u tawa u damma le. Avu a tawa e reme yi.

12

Meri tsuwayin Yesu mani'in

¹ Ana u buwai rana tali a fara Abuki a Mapasa, avu Yesu kara a tyo Batanya, reve u rawa o u'wa wa Li'azaru, za na u 'yasan atsumaq a aakwakwa. ² Reve o foboo yi pe malyuwaa. Marta da tawai ni ilyalya'a, Li'azaru waru u shi ta obolo na aza a na a lyuwai obolo na Yesu. ³ Reve Meri tara meden ma mani'in ma maguru, za vi ikebe lon, avu u tsun yi a ana e Yesu. Reve u tasa le na anji a yi. Reve maguru mo shiton u'wa'a.

⁴ Oojoro o ro za na a tsu de Yahuza Iskariyoti shi ta lo. Ayi da za na aa wina Yesu, avu u damma, ⁵ "Mani'in mo ndolo ma ta rawa ikebe i na i rawai ikebe yu ulivu ukpakuta'atsu (300).^{*} A shi ta wina yi reve a ca alambi ikebe'e." ⁶ Agba Yahuza yuwan adanshi a alambi na amayun shi. U damma ta ne ana wo o'woi ayi vivu da. Ayi da u dana za vuuzuwa wi

ikebe, waru u tsu tarasa ta ikebe pe adama a aciyayi.

⁷ Avu gba Yesu damma, "She vu damaton yi wan. U yuwan ta ne e ifobi ya acid a va.⁸ I ta dana na alambi kuci, agba yaa dana obolo na amu kuci shi."

A yuwan ta mpolo o una Li'azaru

⁹ Ana ama a uwai a na Yesu rawa ta, a tawa ta na abunda adama e ene Yesu na Li'azaru, vuma na u 'yasan atsumaq o ukwa. ¹⁰⁻¹¹ Ama na abunda a lyawa ta itoni i nan ganu va aza a Isra'il, reve a uwa itoni ya Yesu adama a Li'azaru. Ili i ndolo i da i zuwai nan ganu a gbagbain a yuwan ifobi i na oo una Li'azaru fo.

*Yesu uwai Urishelima
(Mat. 21:1-11; Mak. 11:1-11; Luk. 19:28-40)*

¹² Ana usana u tawai, reve obolo a ama na abunda a na a tawai adama a Abuki a Mapasa a uwaa a na Yesu ta lo a tawa Urishelima. ¹³ Dada a tarai ashuwa-shuwa reve a 'yawaa a ga'an na Yesu, a yisaali,

"Husana!† A ci bala Asula!"
"Asula a zuwaa za na tawai atsumaq a ala a Asulazuva aba'un!"

"Asula a zuwaa Mogono ma Isra'il aba'un!"

¹⁴ Avu Yesu zami molloli reve u kumba yi. Ayi da ili i na Zakariya vumavasula dammai,

* **12:5** Danshi na a yuwan ulinga pa nda na Tsuheleni ayi da "dinari ukpakuta'atsu (300)." Kalyuwaa Ucuduwi wi "Ikebe." † **12:15** Zak. 9:9. Aatagada a Adanshi a Asula a Tsugana tsa yuwan ta ulinga na Sihiyona, amma aala o ro a Urishelima a da waru.

15 “Ama ą Urishelima[†] she yu uwu wovon wan!
Mogono mą du mo tą lo a tawa, waru u ta kumba molloli.”

16 A mantsa mo ndolo, ojoro a yi a gura reve ili i ndolo shi. Amma ą tyo de a mantsa ma na ą 'yasañ niyi a tyo a tsugbain, reve a cuwan a na Adanshi ą Asulą a dammai ne adama ą yi, waru a yuwaan yi tą ili i nda.

17 Ama ną ąbunda ą shi tą obolo ną ąyi, ana u 'yasañ Li'azaru ątsumą ą ąkwąkwa, ąvu u damma yi wu utą a aason. Ą shi tą a dansaa ozo o ro ili i na Yesu yuwan. 18 Ama ną ąbunda o utą tą aa cina yi, adama a na a uwuwai ili ya asalama i nda. 19 Dada Afarishit a dammulai, “Ye ene tą, tsu tsurą ulyuwu wa aci shi suru suru! Kalyuwai, uvadi suru u to tono yi!”

Nheleni n ciga tą me ene Yesu

20 Nhelenit n ro n 'yawa tą fo Urishelima a yuwan ągąndą a mantsa mą Abuki a Mapasa'a. 21 Reve ą 'yawa ubata ąw Filibu (vuma na utai diga ą lyuci va Besaida ątsuma ą Galili) ąvu a damma, “Manlu, tsu ciga tą tse ene Yesu.” 22 Avu Filibu 'yawa u damma Andarawu, reve ele ra ą 'yawa a damma Yesu.

23 Avu u damma le, “Mantsa ma yuwan tą ana Mawun ma Vumat mąq ushi tsugbain tsą yi. 24 Amayun a da maa dansaa du, cu'un vu shina tą na riyai e ifa waa kambą ąbunda shi, she nu u

kuwa. Agba nu u kuwa, u ta matsan ąbunda. 25 Za na cigai wuma wą yi ątsumą o uvadi u nda u ta lamba yi. Za na wasain wuma wą yi o uvadi u nda u tą tsurą wuma u na woo koto shi. 26 Za na cigai u yuwaan mu tsugbashi suru, u ciga u 'yuwan u tawa u kuru mu, adama aagbashi ą və a ądaną obolo ną ąmu ubata u na n ri suru. Waru Dada və ta ca za na yuwaan numu tsugbashi suru tsugbain.”

Yesu yuwan tą adanshi o ukwą wąyi

27 Avu Yesu lyuwa elime na adanshi, “Gogo nda n tą ątsuma a addama. N damma, ‘Dada wawa mu ną mantsa ma nda?’ Ne da shi, n tawa tą a mantsa ma nda adama a nda, adama n sowo ątsumalima. 28 Dada, roco ama tsugbain tsą wu!”

Dada udyo wu utai diga zuva ąvu u damma, “N roco tą de cine n ri ną tsugbain waru n tą dąshi roco.”

29 Obolo a ama a na a ądanai lo mishin a uwuwa tą udyo'o, reve ozo o ro e le a damma tsata tsa da. Ozo o ro gba a damma, “Malingata mą Asulą ma da ma yuwan adanshi ną ąyi!”

30 Avu Yesu damma le, “Adama ą du a da udyo'o u tawai, adama ą və a da shi.

31 Gogo mantsa ma da na Asulą e ge'eto ama o uvadi. Waru mantsa ma da ana Asulą ąa gbarą Male za na aa yuwsan tsugono tsu uvadi tsa nda. 32 Agba ną ą 'yasañ mu a akpata ątsumą o uvadi,

n to rono koyan aq tawā ya'a va."³³ Yesu damma tā ne adama u roco cine wāq kūwā.

³⁴ Reve obolo a ama'a aq usu, "Wilā u tsu u damma tsu tā a na Zamawawa'a u tā dānā lo kuci. To, cine tsa dā, vaa damma aq tā 'yāṣān Mawun ma Vuma zuva va akpata? Zane da Mawun ma Vuma ma nda'a?"

³⁵ Āvu Yesu usu, "I tā tsura ekan a na a jima ke'en. I lyuwa elime na mmalu eka'an ubuwu lo. Ni i yuwan ne, to, yāq tādātsā shi ni irumbu i tawā. Amma ni i yuwan mmalu ḥatsumā e irumbu, yee reve ubātā u na yee tyo shi.³⁶ Cayi za na tawāi ne ekan okolo aq du, ayi ubuwu obolo nā qdu. Dada yoo o'wo ama a na aq ri nden ḥatsumā e ekan."

Ama o ro a 'yuwan tā a ca Yesu okolo e le

Ana Yesu dammai ne, reve u kārā u 'yawā u pa'an adama e ene yi wan.³⁷ Ko na u yuwain iroci yi linga va asalama a nda a mākākān me le, aq ushi yi shi.³⁸ A yuwan tā ne adama e ili i na Ishaya vumavāsula dammai wo o'wo amayun,

"Āsulazuva, zane da usuyi ili i na tsu damma nle?

Waru zane da enei ucira wā wu?"³⁹

³⁹ Ishayat waru u damma tā ili i na i zuwai a kudai a usu ayi da:

⁴⁰ "Āsulazuva a rumbānātō tā esu a ama, reve waru u zuwa o o'wo aza a aciyogbamu.

U yuwan tā ne adama e ene ko e reve wan, waru adama a kambā ubātā wā Āsulazuva u kāmbuwa le gbaga wan."⁴¹

⁴¹ Ishaya damma tā ne, adama a na we enei tsugbain tsā Yesu, āvu u yuwan adanshi a yi.

⁴² A mantsa'a, reve azagbain nā abantā a ca yi okolo e le. Agba adama a na aa uwusā wovon wa Afarishi, a yuwan adanshi a yi a alanga eteshe shi, adama Afarishi a gbara le ḥatsumā a aq'isā'q wan.⁴³ A la'a tā ciga ama a cuwa le a na Āsula a cuwa le.

Yesu tawā tā adama u wawa uvadī

⁴⁴ Āvu Yesu damma koyan a uwusā, "Za na ushi numu suru, u ushi mu tā obolo nā za na lyungu numu.⁴⁵ Za na suru ene numu, we ene tā za na lyungu numu.⁴⁶ N tawā tā ḥatsumā o uvadī ana za na tawāyi ne ekan ḥatsumā o uvadī, adama za na ca numu okolo waa buwa ḥatsumā e irumbu shi.

⁴⁷ "Za na suru uwuai adanshi aq vā, reve u 'yuwan a kuru le, aamu da moo kototo yi shi. Adama a na n tawā adama n kototo uvadī shi, amma adama n wawa yi.⁴⁸ Agba ili i na yoo kototo za na 'yuwan numu na adanshi aq vā o tā lo. Adanshi a na n dammāi, ayi da ili i na yoo kototo yi o urana wu ukosu.⁴⁹ Ili i na moo ritosu ili ya aciyavā i da shi. Dada na lyungu numu, ayi da u damma numu ili i na

◊ 12:38 Isha. 53:1. ◊ 12:40 Isha. 6:10.

maa damma ni ili i na moo rito. ⁵⁰ N reve taq ili i na u dammai ama a yuwan, ili'i i zuwa taq ama a tsara wuma u na woo koto shi. Ayi da i zuwai maa dansaa du ili i na Dada'a u damma numu gan."

13

Yesu sa'a ta ana o ojoro a yi

¹ Ele lo kafu urana waq Abuki a Mapasa a rawa, Yesu reve taq mantsa ma na waa lyawa uvadi u rawa taq, tsara u kambaq ubataq wa Dada. U ciga taq ama a na a ri pe atsuma o uvadi aza a na a ciga niyi, waru u ciga le taq hali a tyo o ukosu.

² Ayi a lyuwusa ilyalya obolo no ojoro a yi nu ulivu, agba Mekerenesu ma zuwa taq de Yahuza, mawun maq Simo Iskariyoti, u jiyan adama u wina yi. ³ Yesu reve taq a na Dada vaq yi ca niyi de ucira e ekere e ili suru, waru u tawaq taq diga a Asula, waru u taq kambaq ubataq waq Asula. ⁴ Ele atsuma a alya, avu u 'yon mishin dada u fodoi utugu waq yi reve wu nlaq mayaga e ikyun ya yi. ⁵ Avu u tsun mini a masa'atsu reve u uwa masa'a ma ana mo ojoro a yi, avu u tasa le naq mamuna ma na wu nlai e ikyun ya yi'i.

⁶ Ana u rawai ubataq waq Simo Bituru, avu u damma yi, "Zagbain, vu ciga taq vu sa'a mu ana?"

⁷ Reve u usu, "Vu reve ili i na maa yuwusan gogo shi, amma vu taq tawaq vu reve na acapa."

⁸ Avu Bituru damma, "O'o, vaa sa'a ana a va shi."

Avu u usu, "Naq n sa'a ana a wu shi, vu pe atsumaq a ama a va shi." ⁹ Dada u dammai, "Zagbain, she vu sa'a ana a va goon wan! Sa'a ekere na aaci a va fo!"

¹⁰ Avu u damma, "Naq vuma sumba, lipu va yi suru u tsu danaq taq cece. Ana a yi a da goon u cigai u sa'a. Waru adu i taq cece, agba suru ndu da shi." ¹¹ U reve taq vuma na aa wina yi, ayi da i zuwai u dammai, "Suru ndu da i ri cece shi."

¹² Ana u kotoi masa'a ma ana me le, avu wo oto utugu waq yi. Avu u danuwisa, reve we ece le, "I reve taq ili i na n yuwaan ndu gogo? ¹³ I de mu taq 'Manlu' naq 'Zagbain' waru amayun a da du, adama a na ne dada n ri. ¹⁴ Amu, Zagbain naq Manlu maq du, n sa'a taq ana a du gogo. Adu fo i sa'alai ana a du. ¹⁵ N yuwan taq ne adama e iroci tsara i yuwan cine n yuwaan ndu. ¹⁶ Amayun a da maa dansaa du, aagbashi a la'a zavu'wa va yi shi. Malingata ma la'a za na lyungu niyi shi. ¹⁷ I reve taq ili i nda, waru Asula a ta zuwaa du aba'un, ni i yuwan le.

¹⁸ "Maa yuwusan adanshi adama a du suru shi. N reve taq aza a na n dangwai. Amma ili i na Adanshi a Asula a dammai ciga 'yuwan u shiwan. Reve u damma, 'Vuma na aa lyuwusa obolo naq amu da wina numu!' [◊]

◊ **13:18** Ica 41:9. * **13:19** Aza a Isra'ila e reve taq danshi "amu dada" aala a Asula a da. Pa nda Yesu ta dansa ili i taq i da u ri naq Asula.

¹⁹ “N ta dansaa du ili i nda gogo kafu u fara, tsərə nu u fara, i usu a na əmu dada^{*} za na ri lo kuci. ²⁰ N ta dansaa du amayun, vuma na ushiyi malingata mə və, u ushi mu tə fo. Waru vuma na usu numu, u usu tə vuma na lyungu numu.”

Yesu damma tə ili i na yaa cina yi

(Mat. 26:20-25; Mak. 14:17-21; Luk. 22:21-23)

²¹ Ana Yesu kotoi adanshi o ndolo, əvu u uwa ətsumoləngu ə abundə lon. Dada u dammai a alanga e eteshe, “N ta dansaa du amayun, vuma tə ətsuma a du u ta wina mu.”

²² Agba ojoro a yi e reve ili i na waa dansa shi. Əvu ə kalyuwulai vəni le. ²³ Za tə ətsuma o ojoro a yi za na Yesu cigai lon,[†] dənə tə nden zuzu nə əyi. ²⁴ Əvu Simo Bituru yuwaan yi adanshi nu ukere reve u damma, “Ece yi ko zane da waa yuwanus adanshi a aci a yi.”

²⁵ Reve oojoro'o u rabatowo Yesu, əvu we ece yi, “Zagbain, atsuma a tsu, vuma ne da vaa yuwanus adanshi a aci a yi?”

²⁶ Əvu u usu, “N to oto assala a nda o usa'an. Vuma na n cayi əyi da waa wina mu.” Əvu wo oto assala'a əvu u ca Yahuza, ulobo wə Simo Iskariyoti. ²⁷ Ana Yahuza ushiyi assala o ndolo, dada Male ma uwa niyi.

[†] **13:23** Oojoro a na Yesu cigai lo'on, əyi da Yahaya za na danai aatagada a nda. U ciga u de aala a yi shi dada u zuwusai “za na Yesu cigai lon” ko “oojoro o ro” ətsuma e idana ya yi.

Dada Yesu dammai, “Yahuza, 'yəwə gogo vu yuwan ili i na vu cigai vu yuwan.” ²⁸ Ətsuma a aza a na ə dənə lo a alya, babu za na revei ili i na i zuwai Yesu dammai ne Yahuza. ²⁹ Amma adama a na Yahuza əyi da le za vu uzuwa, ozo o ro a yuwanus tə majiyan gashi Yesu damma yi tə, u 'yəwə u tsupa ikebe yi ilyalya, ko u ne'eshen alambi ikebe. ³⁰ Ana Yahuza ushiyi assala o ndolo, reve wu utushi, cina ayin a yuwan.

Wilə u sa'avu

³¹ Ana Yahuza kərəi, reve Yesu damma, “Məntsə ma rawa tə a na əmu Mawun ma Vuma maa uwa ətsuma a tsugbain tsə və, waru Əsulə a tə tsurə tsugbain adama e ili i na yaa cina mu suru. ³² Nə Əsulə a tsurə tsugbain adama a və, Əsulə na aciyayı u to roco cine Mawun ma Vuma mə ri nə tsugbain gogogo.

³³ “Muwun n və, mantsa ke'en da ma buwa numu a na məqə dənu nə ədu. I ta zami mu, agba yəqə tsurə mu shi. N damma du tə cine n dammai aza a Isra'ilə, ‘Yaa gura 'yəwə ubətə u na məqə 'yəwə shi.’

³⁴ “Amma n ta casu du wilə u sa'avu u na yəqə kuru. I ciga i 'yuwan i cigelai cine n ciga ndu. ³⁵ Ni i cigelai, ama suru e te reve ədu ojoro a və a da.”

Yesu yuwan tə adanshi a na Bituru a wasan yi

³⁶ Reve Simo Bituru ece Yesu, “Zagbain, te da vee tyo?”

Reve u usu, “Ubata u na maa 'yawa vaa gura toni mu de shi, amma a 'yawa de vu to toni mu.”

³⁷ Avu we ece yi, “Zagbain, nye i zuwai moo toni wu gogo shi? N tu ufobu n kuwa obolo na avul!”

³⁸ Reve u usu yi, “Vu tu ufobu vu kuwa adama a va? Amayun a da maa damma wu, kafu moton ma saala, vu ta wasan mu uta'atsu.”

14

Yesu da ure a tyo ya Dada

¹ Reve Yesu damma ojoro a yi, “She u ɓala ko i dana na atsumolangu wan. I ushi Asula, waru i ushi mu fo.

² Asula a abunda a ta de o u'wa wa Dada va, waru n ta 'yawa n foboo du ubata. Na amayun a da shi, n shi a damma du ne shi. ³ Na n koto mayan me ili i nda, n ta tawisa n tara du a tyo obolo na amu. Reve tsu danuyi obolo. ⁴ I reve ta ure a tyo ubata u na mee tyo.”

⁵ Reve Toma usu yi, “Zagbain, tsu reve ubata u na vee tyo shi. Cine tsee reve ure a tyo de?”

⁶ Reve u usu, “Amu da ure u na u rocoi amayun a Asula waru n ca ama wuma. Babu vuma na aa 'yawa ya Dada she nu u kuru nu ubata u va. ⁷ Ni i shi i reve mu na amayun, i te reve Dada va fo. Amma diga gogo i reve yi ta, waru ye ene yi ta.”

⁸ Avu Filibu damma, “Zagbain, roco tsu Dada'a, atsu u ta rawa tsu.”

⁹ Reve u usu, “Filibu, n to obolo na adu nu ujimu. Cine tsa da wo o'woi hali n gogo koto vu revei ko zane da n ri shi? Vuma na ene numu suru, we ene ta Dada. To, cine vaa dansa n roco du Dada'a. ¹⁰ Koto vu ca okolo a na amu n ri pe atsumaq a Dada, waru Dada ri pe atsumaq a va shi? Adanshi a na maa dansaa du adanshi a va a da shi, amma Dada da na ri pe atsumaq a va, waru ayi da waa yuwusan ulinga wa yi. ¹¹ Usuyi Dada'a u ta pe atsumaq a va, amu waru n ta pe atsumaq a Dada. Na yaa usu mu adama e idanshi i va shi, to, usu numu adama e ili i na n yuwain.

¹² “Amayun a da maa dansaa du, vuma na suru usu numu, ta yuwan ili i na n yuwusain. Aza a na a usu numu a ta yuwan ili i na ilai'ai za na n yuwusain, adama a na n ta kambaq n danu obolo na Dada. ¹³ Waru ni i pati ili i ro atsumaq a ala a va, n ta yuwaan du, adama Mawu'un u tawaaq Dada na tsugbain. ¹⁴ N ta yuwaan du ili i na i patiyi suru atsumaq a ala a va.

Nzuwulain na Ruhu va Akiza aa tawa

¹⁵ “Ni i ciga mu, i ta yuwan ili i na n damma ndu i yuwan suru. ¹⁶ Waru n ta pati Dada u ca du Za vi Ikambi i ro, za na aa danu na adu hali ukosu. ¹⁷ Ayi da Ruhu va Akiza, za na rocoi amayun adama a Asula. Ama o uvadi aa usu yi shi, adama a na e ene yi shi,

waru e reve yi shi. Amma ᾳdu i reve yi tᾳ, adama a na u tᾳ pe nden ᾳtsumaqdu, waru u tᾳ danaq pe ᾳtsumaqdu. ¹⁸ Na n kara, maa lyawa du a nde'en tsa mkpa'an shi, n tᾳ tawisa ya'a du. ¹⁹ Mantsa ma buwa tᾳ ke'en, ama o uvadi a buwa ee ene mu shi, amma ᾳdu i te ene mu. Adama a na ᾳmu wuma u da n ri, ᾳdu waru i tᾳ danaq wuma. ²⁰ Nu urana u ndolo u tawaq, i te reve a na n ri pe ᾳtsumaq Dada. Waru i te reve a na i ri ᾳtsumaq va, waru ᾳmu n ri ᾳtsumaq du. ²¹ Vuma na ciga numu suru, u ta yuwan ili i na n dammai suru, ᾳvu Dada va ciga yi fo. Amu fo n ta ciga yi, ᾳvu n roco yi ko zane da n ri."

²² ɂvu Yahuza (ayı nda Yahuza Iskariyoti da shi) damma, "Amma Zagbain, cine vu foboi vu roco tsu aciyawu amma q tyo a akapi shi?"

²³ Reve u usu, "Na ama a ciga mu, a ta yuwan ili i na n damma nle a yuwan suru. Dada va ta ciga le, ɂvu tsu tawaq ya'a le, ɂvu waru tsu danu obolo ne ele. ²⁴ Vuma na gba ciga numu shi, waa yuwan ili i na n dammai shi. Ili i na yu uwua numu n dammai, ya'a va da wu utai shi, amma o unq wa Dada u da za na lyungu numu.

²⁵ "N damma du tᾳ ili i nda suru a mantsa ma na n danaq obolo na ᾳdu. ²⁶ Amma ayı Za vi Ikambi u to roco du ili suru, waru u ta zuwa du i cuwan ili i na n damma ndu suru. Ayi Za vi Ikambi i nda ayı da Ruhu va Ak-

iza za na Dada va aq lyungu ᾳtsumaq a ala a va. ²⁷ N zuwa du tᾳ i tsurę mazangę o okolo a du, cu'un mazangę na n ri na ayi o okolo a va, ayi da maa zuwa du i tsurę. Asuvu nden a na maa ca woo o'wo cine uvadi waa ca shi. Adama o ndolo she i yuwan ᾳtsumolangu lon wan, waru she yu uwua wovon wan.

²⁸ "Yu uwua mu tᾳ de adansa n tᾳ kara waru n tᾳ tawisa ya'a du. Ni i ciga mu na amayun i yuwan mazangę a na maa kambę ya Dada, adama a na u la'a mu tᾳ tsugbain. ²⁹ N ta dansaa du ili i nda gogo kafu u fara, adama nu u fara i usu. ³⁰ Maq dashi yuwan adanshi a abunda na ᾳdu shi. Adama a na za tsugono tsu uvadi u nda u tᾳ lo a tawaq. Amma u ri nu ucira a aci a va shi. ³¹ N yuwan tᾳ ili i na Dada va damma numu n yuwan suru, tsarę ama o uvadi a nda e reve n ciga yi ta.

"Tawai gogo tsu karai."

15

Ataci ne eten

¹ ɂvu Yesu lyuwa elime na adanshi no ojoro a yi, reve u damma, "Amu da ikyun ya amayun i na i tsu utaq atacit a inabi. Dada va ayı da cimbi. ² Ne eten a na a ri za va nu u matsan shi, u tsu gasa yi tᾳ. Waru u tsu lapula tᾳ eten a na a tsu matsan muwun, tsarę u matsan muwun ma abunda. ³ Ili i na n damma ndu u zuwa du tᾳ de i kambę cece. ⁴ Ni i ri ukabu na ᾳmu, n to o'wo ukabu na ᾳdu. Eeten a

tsu matsan na aciyayi shi. U ta matsan nu u buwa ukabu ni ikyun. Ne da ᾳdu fo yaa matsan shi, she ni i ri ukabu na ᾳmu.

⁵ “Amu da ikyun ya ataci'i, ᾳdu gba eten. Nã za suru kaba ya ᾳ'va, ᾳmu waru ukabu na ᾳyi, u tã matsan lon. Agba yaa gura yuwan ili i ro shi, she na n kamba du. ⁶ Nã za ri ukabu na ᾳmu shi, u tã gashi eeten a na a tsu vari reve u 'yewe. Ama a tsu tara tã eten a na e 'yewei, reve a zuwa le a akina ᾳ kulato le. ⁷ Ni i ri ukabu na ᾳmu na ᾳ waru ya ᾳ kurusu uritosu u va, i ta pati Dada ili i na i cigai suru, ᾳvu gba u ca du. ⁸ Nã yaa mat-sasan muwun ma ᾳ abunda, u to rocosu a na ᾳdu ojoro ᾳ va a da, waru i to rocosu ama tsugbain tsa Dada va.

⁹ “N ciga du tã cine Dada va ciga numu. Gogo i kaba ᾳtsumã e icigi i va. ¹⁰ Ni i yuwan ili i na n dammai, i ta kaba ᾳtsumã e icigi i va. Ne da waru, n yuwan ili i na Dada va damma numu n yuwan, ne da fo n ri ukabu ᾳtsumã e icigi ya yi. ¹¹ N damma du tã ili i nda suru adama yoo o'wo na cu'un mazangã ma na n ri na ᾳyi, adama waru mazangã ma du mo o'wo ushete wan. ¹² Apa nda ili i na maa dansaa du i yuwan: i cigalai ununa n ciga ndu. ¹³ Babu icigi i na i la'ai nda, vuma kuwa adama ᾳ n'utsa ma yi.

¹⁴ “Adu n'utsa n va da, ni i kuru ili i na maa dansa. ¹⁵ M buwa e desu du agbashi shi, adama a na zaghain tsu damma agbashi ᾳ yi ili biti

shi. Amma n te desu du n'utsa, adama a na n damma ndu ili i na Dada va damma numu biti. ¹⁶ I dangwa mu shi. Amu da n dangwa ndu. Avu waru n ca du ulinga u nda i yuwan: 'Yawai i matsan muwun, icu'un i na yaa jima. Ne da Dada aa ca du ili i na i pati niyi suru na alat ᾳ va. ¹⁷ Apa ili i na n damma ndu i yuwan: I cigalai.

Uvadî u ta 'yuwan ojoro'o

¹⁸ “Na ama o uvadi a nda a 'yuwan du, i cuwan ᾳmu da a fara 'yuwain. ¹⁹ Nã ᾳdu ᾳza o uvadi a da, a ta ciga du ununa a cigai ᾳza e le. Amma n dangwa du tã yu uta ᾳtsumã o uvadi, adama o ndolo ᾳdu ᾳza o uvadi a da shi. Ayi da i zuwai uvadi u 'yuwan ndu. ²⁰ I cuwan ni ili i na n damma ndu: Aagbashi a la'a zavu'wa va yi shi. Na ama o bongi mu, o to bongi du fo. Waru na a yuwan ili i na n rito nle a yuwan, a ta yuwan ili i na i damma nle fo a yuwan. ²¹ Agba o to bongi du adama a na i ri ᾳza ᾳ va. A ta yuwan ne adama a na e revei za na lyungu numu shi. ²² Nã n shi n tawã n yuwaan le adanshi shi, ᾳ shi ᾳ dãna nu unusu u na wa ᾳ tawã le no oforo shi. Amma gogo a ri nu ure u mota ᾳ shi adama o unusu u le. ²³ Za na 'yuwan numu biti u 'yuwan tã Dada va. ²⁴ N yuwan tã linga va asalama e memere me le, icu'un i na ko za koto yuwan shi. Nã n shi n yuwan linga nda shi, ᾳ shi ᾳ dãna nu unusu shi. Agba gogo nda e ene tã ili i na n

yuwain. Agba suru n̄ ne, a 'yuwan mu t̄ obolo n̄ Dada va.²⁵ Agba ili i nda i fara t̄ adama e ili i na a danai ̄ Wilā u le wo o'wo amayun: 'A 'yuwan mu t̄ pere m pere.'²⁶

²⁶ "N t̄ lyunguwa du za na ̄ tsu de Za vi Ikambi. U to ut̄ ubat̄ wa Dada ̄vu u t̄wā ubat̄ u du. Ayi da Ruhu va amayun. Nu u t̄wā, u ta yuwan adanshi adama ̄ va.²⁷ Reve ̄du fo ni i ciga i 'yuwan i damma ama adama ̄ va, adama a na i ri obolo n̄ amu diga a mantsa ma na n temei uritosu."

16

¹ Avu Yesu lyuwa elime na adanshi, u damma, "N damma du t̄ ili i nda, adama i lyawa u'ususu u v̄ wan.² A t̄ gbara du a a'isa. Waru mantsa m̄ t̄ t̄wā ana ama oo una du, reve a jiyan gashi a ta yuwusaan ̄sula ̄ganda na a yuwan ne.³ A ta yuwan ne, adama a na e reve Dada'a shi, waru e reve mu shi.⁴ Agba n damma du t̄ ili i nda, adama n̄ mantsa m̄ t̄wā ana aa yuwusan ili i nda, i cuwan ni ili i na n damma ndu.

Ulinga u Ruhu va Akiza

"Mantsa ma na n temei uritosu, n damma du ili i nda shi, adama a na n shi obolo n̄ ̄du.⁵ Gogo gba n t̄ kamb̄ ubat̄ wu za na lyungu numu. Agba ko vuma t̄ ̄tsumā ̄ du ece mu, 'Te d̄ vee tyo?' shi.⁶ Ana n damma ndu gogo, ̄du da nda i remei ̄tsumolangu.⁷ Agba

amayun a da maa dansaa du, u la'aa du t̄ ulobonu n kar̄. N̄ n kar̄ n t̄ lyunguwa du n̄ Za vi Ikambi. N̄ n kar̄ shi, Za vi Ikambi'i w̄a t̄wā shi.⁸ Nu u t̄wā, u to roco ama o uvadi a na a nusain ana a dammai, 'Tsu reve t̄ ili i na i ri unusu, waru tsu reve t̄ ili i na i ri mejege, waru tsu reve t̄ ununa ̄sula ̄tsu ge'eto unusu.'⁹ A yuwan mejege shi adama o unusu, adama a na a usu mu shi.¹⁰ A nusan t̄ adama e ili i na i ri mejege, adama a na n t̄ 'yawā ubat̄ wa Dada, waru yaa lyuwa elime n̄ mene m̄ v̄ shi.¹¹ A yuwan mejege shi adama o uge'etosu adama a na u yuwaan t̄ de za tsugono tsu uvadi u nda uge'etosu.

¹² "N t̄ ni ili ya ̄abunda i na maa damma du, agba gogo u la'a t̄ ucira u na yee reve.¹³ Agba n̄ Ruhu na o rocosu ili i na i ri amayun adama ̄ ̄sula u t̄wā, u ta zuwa du i reve ili i na i ri mejege i na yoo utusā ubat̄ w̄ ̄sula. Waa yuwan adanshi a na o utai ubat̄ w̄ yi shi, amma u ta damma ili i na wu uwai goon, waru u ta damma du ili i na ya ̄t̄wā.¹⁴ U ta ca mu tsugbain, adama a na u ta tara ili i na n dammai reve u damma du.¹⁵ Ili i na Dada ri ne ele suru, n t̄ fo ne ele. Ayi da i zuwai n dammai Ruhu'u u ta tara ili i na maa damma avu u damma du.

*Atsumalima a ta kamba
maz̄anga*

[◊] 15:25 Ica 35:19; Ica 64:4.

¹⁶ “Na a jima ke'en yee ene mu shi, amma ą tyo de i te enishe mu.”

¹⁷ Reve ozo o ro ątsumą o ojoro ą yi a dammulai, “Nye waa dansa ana u dammai, ‘Na a jima yee ene ąmu shi, reve waru ą tyo de ąvu ye enishe mu?’ Waru nye i da waa dansa ana u dammai, ‘Adama a na n tą kara ą tyo ubata wa Dada?’ ” ¹⁸ Reve waru e ecelei, “Nye i da waa dansa ‘na a jima ke'en?’ Tsu gura reve ili i na waa dansa shi.”

¹⁹ Yesu reve tą ojoro ą yi a ciga tą e ece yi adama o ndolo, dada u damma nle, “I te mecilei ili i na maa dansa ana n dammai, ‘Na a jima ke'en ye ene mu waru shi, reve waru n damma ą tyo de i te enishe mu?’ ²⁰ Amayun a da maa dansaa du, i tą shon ąvu waru i yuwan ątsumolangu, amma uvadı u ta yuwan mazanga. I ta yuwan ątsumolangu, amma ątsumolangu ą du ą tą kambą mazanga. ²¹ Ną ka danu limatan, u tą ną mbala, adama a na mantsa ma yi ma rawai. Amma nu u matsan mawu'un, ąvu wi icina ną mbala'ą adama a na u ri ą mazanga ma na u tsurai mawun o uvadı. ²² Ne da fo u ri ya'ą du. Gogo i tą ątsumolangu, amma n te enishe du. A mantsa'a i ta yuwan mazanga, waru ko vuma aa gura zuwa du i lyawa mazanga shi. ²³ Ną mantsa mo ndolo ma rawa, yee ece mu ili i ro waru shi. Amayun a da maa dansaa du, Dada ą ta ca du ili i na i patiyi suru ątsumą a ala ą

vą. ²⁴ Hali n gogo koto i pati ili i ro ątsumą a ala ą vą shi. Patishiyi, Ąsula waru a ta ca du ąyi, tsara i shiwan ną mazanga.

Kristi Zamawawa lyuwa tą aci o uvadı

²⁵ “N yuwan tą adanshi a nda ni iroci, agba mantsa mo tą lo ą tawą ana mąqą dąshi yuwan ne shi. A mantsa'a n tą pąduwą du ili suru adama a Dada'a. ²⁶ Ourana u ndolo i ta pati Dada'a na ala ą vą, agba woo o'wo she ną n yuwan ipati o uną u du shi. ²⁷ Ąsula Dada u ciga du tą adama a na i ciga numu, reve waru i usu a na mu utaı ubata wą yi. ²⁸ Mu utaı ta ubata wa Dada, reve n tawą o uvadı. Gogo gba n ta lyawa uvadı ąvu n kambą ya Dada'a.”

²⁹ Ąvu ojoro'o a damma, “Gogo vu ta adanshi ną ątsu upąduwu! Vaa yuwusan adanshi ni iroci shi. ³⁰ Gogo tsu reve tą vu reve tą ili biti. Vu ta gura usu yeci i vuma kafu u yuwan yecili. Ąyi nda, u zuwa tsu tą tsu usu vu utaı tą ubata wą Ąsula.”

³¹ Ąvu u usu, “Amayun a da i usu tą gogo? ³² Mantsa mo tą lo ą tawą, waru u rawa tą de, ana suru ndu yee bete'we, koyan da ątsumą ą du ą kambą o u'wa wą yi, reve i lyawa mu ą nde'en. Agba Dada to obolo ną ąmu, waru adama o ndolo n ri ą nde'en shi.

³³ “N damma du tą ili i ndolo adama yoo o'wo ną mazanga ma amayun adama a na i ri obolo ną ąmu. Uvadı u ta zuwa du i sowo

atsumalima. Agba i kaba asuvu! N lyuwa tā aci o ucira wu uvadi!"

17

Yesu yuwaan tā ojoro a yi avasa

¹Ana Yesu kotoi a dansaa le ili i nda suru, reve u kalyuwa zuva avu u damma, "Dada, mantsa ma rawa tā. Vu ca Mawun mā wu tsugbain adama u ca wu tsugbain. ²Vu ca yi tā tsugbain a aci a ama suru adama u ca aza a na vu ca niyi wuma u na woo koto shi. ³Waru nda ure u na aq tsura wuma u na woo koto shi: e reve wu, za na avu da Asula amayun goon, reve waru e reve Yesu Zamawawa, za na vu lyunguyi. ⁴N roco tā tsugbain tā wu o uvadi ana n kotoi ulinga u na vu ca numu n yuwan. ⁵Gogo, Dada, vu dashi ca mu tsugbain tā na n shi nā ayi ana n shi obolo nā avu kafu vu yuwan uvadi.

⁶"Vu ca mu tā aza e itoni o ro atsumā o uvadi u nda, waru n roco le tā ili i na vu rotsoi. Aza avu a da az a shi, agba vu ca mu tā ele, avu gba a yuwaan wu tsutoni. ⁷E reve tā a na avu da vu ca numu ili i na n ri nā ayi suru. ⁸Adama a na n damma tā aza e itoni a vā ili i na vu damma numu, agba a usu tā. E reve tā a na mu utai ubata wā wu, avu waru a usu avu da vu lyungu numu. ⁹N ta avasa adama e le. Maa yuwsan avasa adama a ama o uvadi shi, amma adama a aza a na vu ca numu, adama

a na ele aza avu a da. ¹⁰Ama o ndolo suru aza a na ar aza e itoni a vā aza avu a da fo, waru aza a na oo tono wu suru aza avu a da fo. O roco tā na amayun ili i na tsugbain tā va tā ri. ¹¹N ta lo a tawa ya'wu. M buwa e isawan o uvadi waru shi. Agba aza e itoni i vā a buwa tā atsuma o uvadi. Vu roco ucira wa ala avu, ayi da ala a na vu ca numu, tsara vu geshe le. Dada oo o'wo ili i tā, ununa avu nā amu tsu ri. ¹²Nu ucira wā wu u da, ucira u na vu ca numu a mantsa mo ndolo amu ubuwu o uvadi dada m putsayi ili i wuya aj ju'wān le. Shede ayi vuma na o kototoi* ayi da az lungusai adama Adanshi az Asula a shiwan.

¹³"Dada, n tā tawa ya'wu gogo. Agba n damma tā ili i nda amu ubuwu o uvadi, adama aza e itoni a vā a shiwan nā mazanga ununa amu n ri. ¹⁴N damma le tā ikaka ya'wu. Agba ama o uvadi u nda a 'yuwan le tā, adama a na ar ili i tā ne ele shi, ununa amu fo n ri ili i tā na ama o uvadi shi. ¹⁵Maa patishi wu vu tawa le atsumā o uvadi shi, amma vu yasan za wuya aj ju'wān le. ¹⁶Amu za vu uvadi u nda u da shi. Ne da waru ele fo aza o uvadi a nda a da shi. ¹⁷Vu zuwa le o o'wo cece na akiza o uritosu wa adanshi avu za na ayi da amayun. ¹⁸N lyungu le tā atsumā o uvadi, cine vu lyungu numu atsumā o uvadi. ¹⁹N ca tā aciyava n yuwaan wu tsugbashi adama ele fo a ca aciyele a yuwaan

* **17:12** Vuma na o kototoi pa nda u ta yuwsan adanshi a Yahuza Iskariyoti za na winai Yesu.

wu tsugbashi.

²⁰ “Dada, n ta yuwusan avasa adama ą ąz̄ e itoni a nda, agba waru n ta yuwusan avasa adama a aza a na ąą tawā a ca mu okolo e le suru, adama e ili i na ąz̄ e itoni a va aa damma adama ą va. ²¹ N ciga t̄ suru nle o o'wo ili i t̄, ununa ąmu n ri ili i t̄ n̄ ąvu, ąvu waru vu ri ili i t̄ n̄ ąmu. N ciga le t̄ fo o o'wo ili i t̄ n̄ atsu. Dada ama o uvadi a nda ąą usu a na ąvu da vu lyungu numu. ²² N ca t̄ ama a nda tsugbain tsa na vu ca numu adama o o'wo ili i t̄, ununa ąvu n̄ ąmu tsu ri ili i t̄. ²³ ąmu ili i t̄ i da ne ele, ąvu waru ili i t̄ vu ri n̄ ąmu, adama o o'wo ili i t̄ suru suru. Ne da ama o uvadi ee reve ąvu da vu lyungu numu. E te reve a na vu cigai ąz̄ e itoni a va ununa vu ciga numu.

²⁴ “Dada, vu ca mu t̄ ele, waru n ciga le t̄ a dānā ubāt̄ u na n ri, adama ee ene tsugbain ts̄ v̄, za na vu ca numu adama a na vu ciga numu kafu vu yuwan uvadi.

²⁵ “Dada, ąvu da za va ąbulā.† Uvadi u reve wu shi, ąmu gba n reve wu t̄, ama a nda waru e reve t̄ a na vu lyungu numu. ²⁶ N roco le t̄ ili i na vu rotsoi, waru n ta lyuwa elime nu uyuwusan ne. Ne da aa gura ciga ozo o ro ununa vu ciga numu, adama moo o'wo ili i t̄ ne ele.”

18

E reme t̄ Yesu

(Mat. 26:47-56; Mak. 14:43-50; Luk. 22:47-53)

¹ Ana Yesu kotoi avasa, reve ąyi no ojoro a yi a kārā reve a pasa Uğaa wā Kidron. Reve a rawa ubāt̄ u na u ri n̄ danga zetunt̄ v̄ ąbundā ąvu a uwa pe. ² A 'yāwusa t̄ ubāt̄'a n̄ ąbundā, ąyi da i zuwai Yahuza za na wina niyi revei ubāt̄ u na a ri. ³ Reve nan ganu a gbagbain na Afarishi ą lyungu ądugari a Aq̄'isamapada o ro ą kuru Yahuza. Waru obolo a ąsoja a Roma ą shi t̄ obolo ne ele, ama a nda ą shi t̄ ni itana yu uvon ni ifitila na akata. Avu Yahuza tara le a tyo ubāt̄'a.

⁴ Yesu reve t̄ ili i na yaa fara n̄ ąyi, dada wu utai reve we ece le, “Zane da yaa zama?”

⁵ Reve ą usu, “Yesu za va Nazara.”

Avu u damma le, “Amu dāda Yesu'u!” (Yahuza za na wina niyi, shi t̄ mishin ne ele.) ⁶ Ana Yesu damma nle, “Amu dāda ayi'i,” reve o rono na ącāpā ąvu a riya e ida.

⁷ Reve we ecishe le, “Zane da yaa zama?”

Avu a damma, “Yesu za va Nazara.”

⁸ Avu u usu, “N damma du t̄ de ąmu dāda Yesu. N̄ ąmu dā yaa zama, lyawai ojoro a va a kārā.” ⁹ A yuwan t̄ ne adama e ili i na Yesu dammai de a shiwan, “N lamba ko za t̄ ątsumā a aza na vu ca numu shi.”

¹⁰ Reve Simo Bituru tala matsun me pe'eni mā yi reve u kodo utsuvu wu usa'ani wa aagbashi a aabara a nan ganu. (Aala a aagbashi'i Maluku.) ¹¹ Avu Yesu damma Bituru, “Kāmbuwā matsun

me pe'eni mä wu e ibici ya yi. Vu ta a majiyan n ciga n sowo atsumalimä ununa Dada zuwai n sowo shi?"

*A tarai Yesu a tyo ubatäwa
aabara a nan ganu*

(Mat. 26:57-58; Mak. 14:53-54; Luk. 22:54)

¹² Reve yali i gbaint na asoja a yi a Roma, obolo na adugari a Aa'isamapada, e reme Yesu avu a nlä yi. ¹³ Avu a fara tara yi a tyo ya Hanana, ashawale Kayafa. Kayafa da dänai aabara a nan ganu a aa'wan o ndolo. ¹⁴ Avi dada za na de acapä u dammai azagbain a Isra'ilä, "Lyawai vuma nda kuwä tsarä ama suru a dänä wuma." ▽

Bituru wasain Yesu
(Mat. 26:69-70; Mak. 14:66-68; Luk. 22:55-57)

¹⁵ Reve Simo Bituru no oojoro o ro ▽ a kuru Yesu. Oojoro'o u reve ta aabara a nan ganu'u, dada u uwai obolo na Yesu atsumä a agalaci o ukobu wu uge'etosu wa aabara a nan ganu. ¹⁶ Bituru gba reve wi isawan a alanga zuzu nu unantsu. Avu oojoro'o u kambä u yuwan adanshi na aagbashi o usheli a na a ri o unantsu. Reve a lyawa Bituru u uwa. ¹⁷ Amma avu usheli'i we ece Bituru, "Avu oojoro a vuma ndolo Yesu da, ko ne da shi?"

Avu u wasan, "O'o, amu da shi!"

¹⁸ Mantsa mo utänu ma da mä shi, reve agbashi na adugari a Aa'isamapada a

gba'ato akina. Ele a lyasuwusa, dada Bituru rawai zuzu na akina'a adama u lyasuwa.

*Aabara a nan ganu a
yuwain Yesu yeci*

(Mat. 26:59-66; Mak. 14:55-64; Luk. 22:66-71)

¹⁹ Avu aabara a nan ganu a yuwan Yesu yeci adama o ojoro a yi nu uritosu wä yi. ²⁰ Reve u usu, "N yuwusan ta adanshi adama koyan da uwwa. N ritosu ta a a'isa na a Aa'isamapada, ubatä u na aza a Isra'ilä suru o tsu boloto. N damma ko ili i ta usokowu shi. ²¹ Adama a nye vee eceshe mu cu'un vi ili i nda? Ece ama a na a uwai uritosu u va. E reve ta ili i na n dammai."

²² Ana Yesu dammai ne, avu dugari ro basa yi o ugbaguzu avu u damma, "Zane da avu a na vaa yuwaan aabara a nan ganu cu'un va adanshi o ndolo?"

²³ Avu u damma, "Na n damma ta ili i ro i na Wilä u dammai u ri mejege shi, i roco ili'i. Agba ni ili i na n dammai amayun a da, adama a nye vu basa numu?"

²⁴ Yesu ubuwu wunlu dada Hanana cäço niyi a tyo ya Kayafa aabara a nan ganu.

Bituru wasisan ta Yesu

²⁵ Ili i nda a farasa pe atsuma, Simo Bituru de mishin zuzu na akina a lyasuwusa. Dada e ece niyi, "Avu za vi itoni ya Yesu da, ko ne da shi?"

Avu u wasan reve u damma, "O'o, amu da shi!"

◊ 18:14 Yah. 11:49-50. ◊ 18:15 Yah. 13:23.

²⁶ Aagbashi o ro aaabara a nan ganu a shi tā lo. Maci vuma na Bituru kodoi utsuvu u da. Avu u damma, “Me ene wu tā ubatā a danga zetun, ko me ene wu shi?”

²⁷ Avu Bituru wasisan, a mañtsa'a avu moton ma saalashi.

A tarai Yesu a tyo ya Bilatu
(Mat. 27:1-2, 11-14; Mak. 15:1-5; Luk. 23:1-5)

²⁸ Ana Kayafa kotoi uge'etosu wā Yesu nā wasasa, dada azagbain a Isra'il a tara niyi a tyo ubatā wa Bilatu† gwamna vuma vā Roma. Avu ama'a e isawan a alanga. Nā shi za ro uwa pe, u shi to o'wo babu cece, agba Wilā u shi a lyawa yi u yuwan Abuki a Mapasa shi. ²⁹ Avu Bilatu utā a alanga reve we ece le, “Adanshi a nye a da i tāwayi a aci a vuma nda?”

³⁰ Reve a usu, “Nā shi vuma nda za vu ulinga wi iwuya i da shi, tsu shi a tāwā nā ayi ubatā wā wu shi.”

³¹ Avu u damma le, “To, añdu na aciyadu tara niyi i 'yawā i ge'eto yi cine Wilā u du u dammai i ge'eto yi.”

Reve a wasan a damma, “Añdu añz a Roma i tsu lyawa tsu tsu una vuma shi.” ³² Ili i na a dammai u roco tā ili i na Yesu dammai de cine wāa kuwa u fara tā o o'uso amayun.

³³ Reve u kambā o ukobu avu u de Yesu avu we ece yi, “Avu da mogono ma aza a Isra'il a?”

³⁴ Avu u damma, “Yeci ya wu i da nda'a, ko ama o ro a yuwaan wu tā adanshi a vā?”

³⁵ Reve u usu, “Vu reve tā amu za va Isra'il a da shi! Ama a wu nā nan ganu a gbagbain a da a tāwai nā avu ya'ā va. Nye i da gba vu yuwan?”

³⁶ Reve Yesu usu, “Tsugono tsā vā za vu uvadi u nda u da shi. Nā shi za vu uvadi u nda u da, agbashi a vā a shi ta yuwan nlangi adama a zuwa mu e ekere a azagbain a Isra'il a wan. Amu n ri ana ngono n na maa yuwan tsugono pa o uvadi shi.”

³⁷ Avu we ece yi, “Avu mogono ma da, ko ne da shi?”

Reve u usu yi, “Vu damma tā amu mogono ma da, waru vu damma tā mejege. Ayi da i zuwai a matsan numu, avu n tāwā o uvadi adama n damma ama amayun. Waru za na ri za va amayun tsu poloo mu tā atsuvu.”

³⁸ Avu we ece yi, “Nye i da amayun?”

A padayi Yesu ugana wu ukwa

(Mat. 27:15-31; Mak. 15:6-20; Luk. 23:13-25)

Ana Bilatu dammai ne, avu wu utisā a tyo ya aza a Isra'il a avu u damma le, “Vuma nda yuwan ili i na i rawai n damma, ‘Nu u ciga u 'yuwan u kuwa' shi. ³⁹ I reve n tsu bādā tā vuma tā atsumā o u'wa wa ali u kārā a mantsa mā Abuki a Mapasa. I ciga tā n lyawa ‘mogono ma aza a Isra'il a?’”

⁴⁰ Reve a saala, “O'o, a lyawa yi wan! Tsu ciga tā a lyawa Baraba.” (Baraba gba u shi tā u tsu 'yāsāsān nlangi.)

19

Asoja a yuwaan ta Yesu ulamu

(Mak. 15:16-20)

¹ Reve Bilatut damma asoja a faba Yesu na asudu. ² Reve a dava ookokolo e eten a awanda, avu a zuwayi a aaci,* avu o oto yi aayala a sawun daan-daan. ³ Avu a tawusa y'a yi na a dammi, “Wuma w wu u jima, mogono ma aza a Isra’ila!” Na a basasa niyi o ubaguzu.

⁴ Avu Bilatu kara o utisə waru, reve u damma ama'a, “Uwwai, n t o utə yi pa nda y'a du, adama i reve n tsurə ili i ro i na yaa zuwa n kototo yi shi.” ⁵ Reve Yesu uta, wotowu no ookokolo a awandat na aayala'a. Avu Bilatu damma le, “Apa vuma'a!”

⁶ Ana nan ganu a gbagbain obolo na aqdugari aq Aa'isamapada e ene niyi, reve a saala, “Vara niyi a akpata!t Vara niyi a akpata!”

Avu u usu, “I tara yi reve i vara yi a akpata. N tsurə ili i na yaa zuwa n kototo yi shi.”

⁷ Reve a usu, “U damma t a na ayi Mawun maq Asula ma da. Adama o ndolo, Wilə u tsu u damma t u kuwa.”

⁸ Ana wu uwai ili i nda, reve wu uwawa wovon lon. ⁹ Avu u kara aq kambə o ukobu wə yi reve we ece Yesu, “Te da vu utə?” Agba u usu ili i ro shi. ¹⁰ Avu Bilatu damma, “Vu 'yuwan t a yuwan adan-shi na amu? Vu reve, n t nu

ucira u na maa lyawa wu vu kara pere, ko n zuwa a vara wu a akpata.”

¹¹ Avu u usu, “Vu ta gura yuwaan mu ne adama a na Asula a zuwa nuwu vu yuwan. Vuma na ca numu e ekere aq wu u la'a wu t unusu.”

¹² Ana wu uwai ili i nda, u shi t u ciga u lyawa yi u kara pere. Avu azgbain a Isra’ila a lyuwa elime na yisaali, “Na vu lyawa vuma nda pere, avu i'utsə i Mogono Kaisa da shi! Vuma na suru tarai aciyayi mogono ma da, vuma ndolo ma'yuwatan mo mogono ma da!”

¹³ Ana wu uwai ili i na aa dansa, reve wu utə na Yesu a alanga avu u dau o ootogu o uge'etosu o ukobu u na aq tsu de Ukobu u na aq Ru'wai na Atali a Gbagbain. (Aala o ubəta u nda na Tsu'aramat ayi da “Gabata.”) ¹⁴ Gogo urana u t e meremee ma aci o Urana wi Ifobi y Abugi a Mapasa.

Reve u damma aza a Isra’ila'a, “Apa du mogono maq du!”

¹⁵ Reve a kambuwa yi na yisaali, “Una niyi! Una niyi! Vara yi a akpata!”

Avu we ece le, “I ciga t a n vara mogono maq du a akpata?”

Reve nan ganu a gbagbain aq usu, “Tsu ri na mogono mo ro shi, she Kaisa!”

¹⁶ Reve u ca le Yesu adama a vara yi a akpata.

* **19:2** Kaisa Mogono mo otosu t a ookokolo aq avu'un a na a mungai na aayala a sawun daan-daan. A yuwaan t a ne Yesu adama a lamaa yi.

*A vara ta Yesu a akpata
(Mat. 27:32-44; Mak. 15:21-32; Luk. 23:26-43)*

Avu əsoja a tara Yesu reve ə kərə nə əyi.¹⁷ Əyi ə motəqə ətsumə ə lyuci'i, u tanu ta akpatat ə yi ə tyo Ubətə wo Ookoluwo. (Aala o ubətə'a nə Tsu'arama əyi da "Golo-gota"[†]).¹⁸ Ubətə u dada a vara niyi a akpata.[†] A yuwaan ta ne waru əzə o u'wa wa ali e re o ro, vuma ta suru e eebele a ta, Yesu gba e memere.

¹⁹ Reve Bilatu zuwa le a zuwa de iroci zuva va a akpata'a, adansa,
YESU VA NAZARA, MOGONO MA AZA A ISRA'ILA.

²⁰ Reve a dana iroci'i toto uta'atsu: Za vu ufuru nə Tsuyahuda,[†] waru nə Tsuroma, waru nə Tsuheleni.[†] Ama nə abundə e de yi ta nu una, adama a na ubətə u na a varai Yesu a akpata u ri alanga nə lyuci shi.²¹ Reve nan ganu a gbagbain a damma Bilatu, "She vu dana, 'Mogono ma aza a Isra'ila' wan, amma vu dana, 'Vuma nda damma ta amu da mogono ma aza a Isra'ila.' "

²² Avu u usu, "N dana yi ta ne, waru ne da u ri."

²³ Ana əsoja o kotoi mavara mə Yesu a akpata, reve a tara itana ya yi əvu e ne'eshen bətə nəshı. Soja suru ta nu upasu wə yi. Reve fo a tara utugu wu uga'an wə yi, za na dənəi udavu diga zuva a

cipa. ²⁴ Reve a dammulai vəni le, "She tsu karai əyi nda bətə bətə wan. Tsu yuwin anca'wa adama tsu reve za na aa tara yi." Ili i nda i fara ta adama e ili i na Adanshi a Asulə a dammai wo o'wo amayun:

"E ne'eshen ta itana i və vəni le,
əvu a yuwan anca'wa adama o utugu u və."[◊]

Ayi nda gba, əyi da ili i na əsoja'a a yuwin.

²⁵ Mma və Yesu dənə ta lo mishin ə nge'en ma akpata obolo nə mma ke'en və yi. Meri ka va Kiliyofa nə Meri Magadaliya ə dənə ta lo fo.

²⁶ Oojoro a na u cigai [◊] dənə ta lo fo zuzu nə mma və Yesu. Ana Yesu ene nle obolo, reve u damma mma və yi, "Vuma nda mawun mə wu ma da gogo."²⁷ Reve u damma oojoro'o, "Ayi da mma və wu gogo." Diga lo da oojoro o ndolo a tara niyi ə tyo o u'wa wə yi.

*Yesu kuwa ta
(Mat. 27:45-56; Mak. 15:33-41; Luk. 23:44-49)*

²⁸ Yesu reve ta a na u kotoi de ularinga wə yi. Amma adama u lyawa Adanshi a Asulə o o'wo amayun, reve u damma, "N ta uwusua akuli!" [◊] ²⁹ Meden mə dənə ta lo tapu nə mini ma alamu, əvu əsoja'a ə tsupu pe ashidi. Dada ə nlə niyi o osondori,^{††} reve a canana a zuwaa Yesu

◊ 19:24 Ica 22:18. ◊ 19:26 Yah. 13:23.
A yuwan ta ularinga na adanga ə əvu'un a na ə tsu de "osondori." Ayi da a yuwayin ularinga a Aatagada ə Motəqə a na o kyo'onuyi mpasa ə nəntsü vu 'wa va aza a Isra'ila (Mt. 12:22), waru a yuwan ta adanshi ə yi bətə ro ətsumə a Adanshi a Asulə.

◊ 19:28 Ica 69:21; Ica 22:15. † 19:29

o una. ³⁰ Ana Yesu sowoi mini'i, ɻvu u damma, "U koto ta." ɻvu u kədəto aaci, reve u kuwa.

A sapai Yesu e eebele

³¹ Urana u nda Urana wi Ifobi i da,[‡] agba nu usana u tawa Ashibi a da za na wo o'woi ɻabajini o urana waru Urana u Mapasa u da. Ana wo o'woi aza a Isra'il a ciga a lyawa lipu le zuva va akpata'at shi hali urana wa Ashibi, ɻvu a pati Bilatu u lyawa ɻosoja a kukuda ana a aza a na ɻdanai de a akpata adama a kuwa go'o. Reve waru ɻcipato lipu le e ida. ³² ɻvu ɻosoja'a a fara kuda ana a ama e re'e aza a na ɻdanai zuva va akpata e ebele e Yesu. ³³ Amma ana a rawai ubata wə Yesu, reve e ene u kuwa tə de, agba a kuda ana a yi shi. ³⁴ ɻvu za tə ɻatsuma ɻosoja'a tara ibata ya yi reve u sapa Yesu e eebele. Reve mpasa na mini mo uta. ³⁵ Tsu reve tə ili i nda amayun a da, adama a na za na enei ne esu da dammai. U damma tə ne adama adu fo i usu. ³⁶ Ili i nda i fara tə adama Adanshi a ɻasula'at a shiwan: "Ko eetele a tə a yi aa kuda shi." ♀ ³⁷ Waru Adanshi a ɻasula'or o ro a damma tə, "A tə kalyuwə vuma na a sapai ni ibata." ♀

Acida e Yesu

(Mat. 27:57-61; Mak. 15:42-47; Luk. 23:50-56)

³⁸ Ana ili i nda i kotoi, reve Isuhu, vuma lyuci va

Arimatiya, pati Bilatu ko u ta lyawa yi u tara lipu və Yesu. (Isuhu za vi itoni və Yesu da, amma usokowu, adama a na wu uwuswa tə wovon wa azagbain a Isra'il.) ɻvu Bilatu usu, reve Isuhu 'yawə u tara lipu'u u kərə nə ayi. ³⁹ Nikodimu, za na shi təwai de ya Yesu na ayin, shewun tə Isuhu. ɻvu u təwəq nə ɻagumə a maguru e re na rawai uritowu ukpaku na a tsu tsuwaq ɻakwakwə. ⁴⁰ Ama e re a nda a tara tə lipu və yi reve a katala yi akandaruwə no okoro obolo nə ɻagumə'a. Ne da aza a Isra'il a tsu yuwan nə a a cido ɻakwakwə. ⁴¹ Ubata u mavara ma akpata'a u tə zuzu nə ɻarumbu, ɻatsuma a ɻarumbu'u aason a sa'avu ɻdanə tə pe za na koto a yuwin ulinga nə ayi shi. ⁴² Adama a na wo o'woi Urana wi Ifobi u da kafu Mapasa,[†] waru adama a na aaso'on a ri zuzu, dadə a zuwai pe lipu'u.

20

Aason e Yesu a tə lyanga
(Mat. 28:1-8; Mak. 16:1-8;
Luk. 24:1-12)

¹ Nu usana wa Aladi ubata ubuwu haba, ɻvu Meri Magadaliya kərə a 'yawə a aaso'on, reve we ene aatali a aaso'on ugandaluwu utakatsuwu nu unantsu wa aaso'on. ² Reve u suma a 'yawə ya Bituru za na ɻatsu de Simo obolo no oojoro

‡ **19:31** Urana u Mapasa u ta gura o o'wo urana suru ɻatsuma a ajuma. A aa'wan a na a varai Yesu a akpata wo o'wo tə urana wa Ashibi, adama o ndolo ɻkambəto tə Ashibi'i ɻabajini o urana. ♀ **19:36** Mt. 12:46; Mkc. 9:12; Ica 34:20. ♀ **19:37** Zak. 12:10. ♀ **20:2** Yah. 13:23.

o ro, [◊] za na Yesu cigai, ɖvu u damma le, “A tara t̄ Zagbain pe a aaso'on, agba tsu reve ubat̄ u na a zuwa niyi shi!”³ Reve Bituru no oojoro'o a kara a 'yawā de. ⁴ Mere me le a dana t̄ e iladī, agba oojoro o ro'o a sara t̄ Bituru hali u fara rawaa yi. ⁵ Ana u kanz̄ u kalyuwai atsuma a aaso'on, reve we ene pe okoro goon, agba u uwa pe shi. ⁶ Dada Simo Bituru a rawa ɖvu u uwa pe, reve we ene pe okoro'o. ⁷ We ene t̄ fo apadi o okoro a na a palayi urewesu w̄ Yesu n̄ a yi. A kutsulu yi t̄, reve wo o'wo upasu u t̄. ⁸ Reve oojoro o ro'o, za na fara rawai a aaso'on fo u uwa pe. Reve we ene ɖvu u usu a na a 'yasain Yesu atsuma a akwakwā. ⁹ (A mantsa mo ndolo koto a shi e reve ili i na Adanshi a Asulā a dammai a na amayun a da a ciga a 'yuwan u 'yon atsuma o ukwā shi.) ¹⁰ Reve ojoro'o a kara a kambā o u'wa.

*Meri Magadaliya enei Yesu
(Mat. 28:9-10; Mak. 16:9-11)*

¹¹ Meri gba wi isawan t̄ a alanga a aaso'on e mesun. Reve u kanz̄ u kalyuwā atsuma a aaso'on. ¹² ɖvu we ene pe nlingata m̄ Asulā n re. A dana t̄ wotowu ni itana i uri waru a dana t̄ nden ubat̄ u na lipu v̄ Yesu shi. Za t̄ dana t̄ ubat̄ a aaci za t̄ gba shi ubat̄ wa ana. ¹³ Reve e ece yi, “Adama a nye vu ri e mesun?”

ɖvu u usu, “A tara t̄ Zagbain v̄, agba n reve

ubat̄ u na a zuwa niyi shi.”¹⁴ Ana Meri dammai ne, reve u vadala ɖvu we ene Yesu mishin lo, agba u gura reve a na Yesu da shi.

¹⁵ Reve Yesu ece yi, “Adama a nye vu ri e mesun? Zane da vu ri e izami?”

ɖvu u yuwan majiyan gashi ayi da w̄a kalyuwusa aarumbu'u ɖvu u damma, “Zagbain, nn̄a ɖvu da vu tarai lipu v̄ Yesu, m pati wu t̄ vu yuwan ankuri, vu damma mu, adama n 'yawā n tara yi.”

¹⁶ ɖvu u damma yi, “Meri.”

ɖvu Meri vadala a tyo ya'a yi, reve u damma, “Rabboni!”† (N̄ Tsu'aramat “Rabboni” urevu w̄ yi ayi da “Manlu.”)

¹⁷ Reve Yesu damma yi, “She vu reme mu wan, adama a na koto n kara a tyo ya Dada shi. Amma vu kara a tyo ubat̄ o ojoro a v̄ vu damma le, ‘N t̄ kara a kambā ubat̄ wa Dada v̄ za na ri fo Dada du. Ayi da Asulā a v̄, waru ayi da Asulā a du.’ ”

¹⁸ Reve u kara u 'yawā u damma ojoro'o a na we ene t̄ Zagbail'in. Reve waru u damma le ili i u damma niyi.

*Ojoro e Yesu e ene yi t̄
(Mat. 28:16-20; Mak. 16:14-18; Luk. 24:36-49)*

¹⁹ Na ayin o urana wa Aladi o ndolo, ɖvu ojoro'o o boloto a aasula a t̄ ɖvu a katsu nantsu, adama a na a uwuwusa t̄ wovon wa azagbain a Isra'il. Reve Yesu t̄wā wi isawan e memere me le babu usan, ɖvu u casā le, adansa, “N yuwan t̄ avasa i tsurā asuvu nden.” ²⁰ Ana u

dammai ili i nda, reve u roco le antsu e ekere ą yi ną za ve eebele. Ojoro'o a shiwan tą ną mązangą adama a na e te inda Zagbain. ²¹ Reve u dammisa, "Asuvu nden n dana ą obolo ną ądu. Cine Dada ą lyungu numu ątsumą o uvadı, ne da fo mąq łyungusu du." ²² Avu wi ivuwaan le reve u damma, "Ushiyi Ruhu va Akiza. ²³ Nni i yuwaan ama gafura vu nusu le, Ąsula ą fo u ta yuwaan le, o to o'wo ną gafura. Nną gba i 'yuwan a yuwaan le gafura, Ąsula ą fo u ta 'yuwan a yuwaan le gafura."

Yesu ną Toma

²⁴ Za ro ątsuma a Kupane-jere'e, Toma (za na waru ątsu de fo Mepishe), u dana ą obolo ne ele shi, a mantsa ma na Yesu rocoi aciyayı. ²⁵ Ana u rawai, reve akapi o ojoro a damma yi, "Tse ene tą Zagbain!"

Amma ąvu Toma damma, "Mąq usu shi she ną me ene antsu e ekere ą yi, waru she ną n ju'wą antsu'u na aakatsu ą ątsumą u na ikusa i dana ą, waru n oto ukere u ątsumą ą wuntsu we eebele ą yi."

²⁶ Ana a yuwain ajuma ąta, reve ojoro'o o bolotowiso a aasula'a, waru Toma dana ą obolo ne ele. Reve a katsu nantsu vadamma nu ufaru, amma ąvu Yesu tawą wi isawisan e memere me le babu usan. Ąvu u cąsa le, reve u damma, "N yuwan tą avasa i tsurą asuvu nden."

²⁷ Reve u damma Toma, "Kąlyuwą ekere ą vą. Zuwa aakatsu ą wu antsu'u. Oto ukere wą wu e eebele ą vą. Vu lyawa mawasan a na vą ą usu."

²⁸ Avu u usu yi, "Avu da Zagbain vą ną Ąsula ą vą."

²⁹ Reve u damma yi, "Vu usu tą o uną na ve ene numu. Aza aba'un a da aza a na e ene numu shi ąvu gba ą usu."

Ili i na i zuwai Yahaya danai a aatagada a nda

³⁰ Ojoro e Yesu e ene yi tą a yuwusan iroci yi linga va asalama ro ną ąbundą aza a na a danai ątsumą a aatagada a nda shi. ³¹ N dana tą ili i nda adama i usu a na Yesu da Zamawawa, Mawun mą Ąsula, waru adama a na i usu niyi, i tą tsurą wuma.

21

Igolo tapu ną mugula

¹ A tyo de, reve Yesu rocowski aciyayı uba ą wo ojoro ą yi ą nge'en m Mala mą Galili.* Apa cine ili'i i farai: ² Ojoro ą yi ną ąbundą ą dana ą tą lo: Simo Bituru, ną Toma (za na ątsu de Mepishe), ną Nataniya va Kana ą Galili, ną muwun mą Zabadi, no ojoro e re o ro. ³ Reve Simo Bituru damma ąza ą yi, "Amu n tą 'yawa mereme ma mugula ni igolo."

Reve ąza ą yi a damma, "Ątsu fo tsu tą 'yawa obolo ną ąvu." Avu ą kara ą 'yawa a wantsun u le. Agba e reme ko ili i shi na ayin o ndolo. ⁴ Ana usana u tawai ną wasasa, reve Yesu isawan ą nge'en m

* **21:1** A tsu de tą fo Mala mą Galili Mala ma Tibariya.

mala'a, agba ojoro'o e reve a na Yesu da shi.

⁵ Reve u de le, "Ama ą va, i reme tā de mugula?"

Avu ą usu, "O'o."

⁶ Reve u damma le, "Variyi igolo i du usa'ani u wantsun u du, i te reme ozo o ro." Reve a yuwan ne, ąvu igolo'o e reme mugula mā ąbundā hali ą kudā o rono yi.

⁷ Reve oojoro a na Yesu cigai[◊] damma Bituru, "Zagbain dā!" Ana Simo Bituru uwmai a na Zagbain dā, reve wo oto utugu wā yi (adama a na u shi tā u fodo yi ana u dānai o ulinga), ąvu wu teruwe ą mini u reme udāsu ą tyo ubātā wā Yesu.

⁸ Reve akapi o ojoro o toni yi ątsumā a wantsu'un, uguzu ni igolo'o tapu nā mugula. A dānā alanga ni ida shi, alanga e le ą dānā tā zuzu na ana ukpakuta'atsu (300).[†]

⁹ Ana ojoro'o o utai ątsuma a wantsu'un, reve e ene u tā ni ilyalya, waru u dānā tā a zusun mugula na akinkina.

¹⁰ Avu u damma, "Tāwāi nā mugula n ro n na i remei gogo."

¹¹ Reve Simo Bituru kāra u uwa ątsumā a wantsu'un, reve u rono igolo'o ą tyo e ida. Ątsumā a yi mugula m gbagnain ukpaku nā kupoton na aza a ta'atsu (153) n dānā tā pe. Agba suru nā ne igolo'o i kara shi. ¹² Reve Yesu damma le, "Tāwāi i lyuwa." Ko za tā gba ątsumā o ojoro'o gura ece yi, "Zane da vu ri?" shi,

adama a na e reve tā a na Zagbain da. ¹³ Avu u 'yāwā u tara ilyalya, reve u ca le. Reve waru u ca le fo mugula'a. ¹⁴ Ayi nda, ayi da wa ta'atsu a na u rocoi aciyayi ubātā wo ojoro'o ana ą 'yasān niyi ątsumā o ukwā.

Yesu na Bituru

¹⁵ Ana o kotoi alya, reve Yesu ece Simo Bituru, "Simo mawun ma Yahaya, vu la'a tā aza ą wu ciga mu?"

Avu u usu, "Ee, Zagbain, vu reve tā a na n ciga nuwu."

Reve u damma, "Vu lyuwato mukyokyon n vā."

¹⁶ Reve we ecishe yi we ire, "Simo mawun ma Yahaya, vu ciga mu tā?"

Avu u usu, "Ee, Zagbain, vu reve tā a na n ciga nuwu!"

Avu u damma, "Vu kālyuwa ikyon i vā."

¹⁷ Reve we ecishe yi wa ta'atsu, "Simo mawun ma Yahaya, vu ciga mu tā?"

Bituru yuwan tā ątsumolāngu adama a na Yesu yuwan yi tā yeci hali uta'atsu ko u ciga yi tā. Adama o ndolo reve u damma Yesu, "Zagbain, vu reve tā ili suru. Vu reve tā a na n ciga nuwu."

Avu Yesu damma yi, "Vu lyuwato ikyon i vā. ¹⁸ N ta dansaa wu amayun, ąvu o ulobo, vu tso oto tā itana i na vu cigai, reve vu 'yāwā ubātā u na vu cigai. Agba nā vu kutsa, vu tā bubāruwā e ekere ą wu. Reve ozo o ro ą nlā wu ąvu a tara wu ą tyo

[◊] 21:7 Yah. 13:23. [†] 21:8 Danshi udasuwu a tsu yuwan tā ulinga nā ayi tsī ili yu uritosu i na ą tsu de yadi nā Tsunasara. Ana a ta'atsu a da a tsu yuwan udasuwu u tā.

ubatà u na vu cigai shi.”¹⁹ (U
damma tà ne adama u roco
cine Bituru aq kuwà, reve u
ca Asulà tsugbain.) Reve u
damma Bituru, “Toni mu!”

²⁰ Ayu Bituru vadala reve
we ene oojoro o ro,[◊] za na
Yesu cigai. Waru ayi da fo za
na rabatoi Yesu ele a alya avu
we ece, “Zagbain, zane da aa
wiña wu?”²¹ Ana Bituru ene
niyi, avu we ece Yesu, “Zag-
bain, ili i ne yaa cina yi?”

²² Reve u usu yi, “Nnà
n ciga tà u yuwan wuma
hali mantsa ma na mà
kambà, te imini ya wu na
adama o ndolo? Vu toni
mu.”²³ Adama o ndolo reve
aalabari’i a baza atsuma a
aza e Itoni a na, ayi nda waa
kuwà shi. Agba Yesu damma
ne shi. Ili i na u dammai ayi
da, “Nnà n ciga tà u yuwan
wuma hali mantsa ma na
màkambà, te imini ya wu na
adama o ndolo?”

²⁴ Ayi oojorot a nda ayi da
u dammai ili i nda suru. U
dana yi tà, waru tsu reve tà a
na amayun a da waa dansa.

²⁵ Yesu yuwan tà ili i ro
nà abundà. Nna a dana ili i
ndolo suru atsumà a atagada,
n jiyan atsumà o uvadi suru
a na aq tsurà ubatà u na waa
rawa a na a zuwa atagada’ a
suru shi.

[◊] **21:20** Yah. 13:23.

Ulinga wa Ajiya

Ucuduwu wa aatagada a nda

Luka, vuma na danai Alabari a Sa'ani a Luka, aysi da waru u danai Aatagada o Ulinga wa Ajiya. U shi tə u ciga u damma ili i na i farai nə əzə e Itoni e Yesu. Aatagada o Ulinga wa Ajiya a fara tə ubətə u na Aatagada a Luka a lyawai.

Ulinga wa Ajiya u damma tə ili i na i farai na ama a na a toniyi Yesu cina u kuwa. U damma tə cine ama a nda a yuwain mmalu a dansaa ama adama e Yesu, waru u damma tə cine ama a na a uwmai a yuwain. Ruhu va Akiza golobo tə ama a nda waru u kamba le tə. Nu ufaru, ama a na ə ri elentsu ə tə a də goon a yuwusayin adanshi, ele da aza a Isra'ilä. Ko ətsuma a aza a Isra'ilä ama o ro a 'yuwan tə ə usu adanshi e le, waru o una tə əzə e Itoni o ro adama e ili i na a dammai a aci e Yesu. A tyo de ətsuma a aatagada a nda, Əsulə a zuwa tə əzə e Itoni a damma ama e elentsu o ro koko'o adanshi e Yesu.

Ulinga wa Ajiya u damma tə cine ikaka yə əzə e Itoni i bazai e ida ya Isra'ilä. U damma tə cine Bituru, obolo nə Bulu na akapi a ama a yuwain. U damma tə mpolo n na aza a na a vadai usa'avu a yuwain, waru nə cine a kambulai vəni le upasu u le,

waru nə cine ə lyunguyi ni ikambi tsərə a kamba aza a na a vadai usa'avu upasu u le. Ne tsunda tsa da ə'isə əzə e Itoni a farai cine tsu reve nle ana'an.

Ili i nai ripe ətsuma a aata-gada a nda

1. A yuwan tə adanshi a Alabari a Sa'ani ətsuma ə Urishelima (1:1-8:3)
2. A yuwan tə adanshi a Alabari a Sa'ani ətsuma a Yahuda nə Samariya (8:4-12:25)
3. Bulu yuwan tə mmalu adama u yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani (13:1-14:28)
4. A yuwan tə majiyan ma sa'ani ətsuma ə Urishelima (15:1-35)
5. Bulu yuwisan tə mmalu adama u yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani (15:36-18:22)
6. Bulu yuwan tə mmalu ma ta'atsu adama u yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani (18:23-21:16)
7. E reme tə Bulu ətsuma ə Urishelima (21:17-23:22)
8. A tara tə Bulu ə tyo Kasariya (23:23-26:32)
9. A tara tə Bulu ə tyo Roma (27:1-28:31)

A 'yasən tə Yesu

¹ Tiwofilu, a aatagada o ufaru u və n damma wu tə ili i na Yesu temei mayan obolo ni ili i na u ritosuyi, ² hali urana u na a tara niyi ə tyo zuva.

Amma kafu a tara yi ə tyo zuva dədə u yuwayin ajiyat a na u dangwai adanshi ə

aqbulu nu ucira u Ruhu va Akiza.³ Ana u kuwai, u rocosu le ta aciyayi wuma, reve u roco le a na u 'yoyin na linga icu'un icu'un. U yuwan ta rana amunga a yuwusan adanshi adama o tsugono tsa Asula.⁴ A yashi i na u danai a alya obolo ne ele, u damma le ta, "She i lyawa Urishelima wan.[†] Amma i puro she na nzuwulai n na Dada yuwan u shiwan ne'en, za na n damma ndu nu una u va,⁵ Yahaya rumbu ta ama na mini. Aa jima shi, avu a rumbu du na Ruhu va Akiza."

A tara ta Yesu a tyo zuva

⁶ Ana ajiya a danai obolo na Yesu,[†] e eceshe yi ta, "Zagbain, gogo da vaa kambuwaa aza a Isra'il na tsugono tse le waru?"

⁷ Reve u usu le, "Dada da goon ri nu ucira u na woo fobo yashi na mants'a'a, qdu gba a ca du ucira u na yaa gura reve shi. ⁸ Amma i ta tsuraa ucira na Ruhu va Akizat tawaa du. I to o'wo aza a na aa yuwan adanshi o una u va atsuma a Urishelima na atsuma a Yahuda, na Samariya, hali a tyo ukosu wu uvadi."

⁹ Ana u dammai ne, ele a akanol, reve a tara yi a tyo zuva. Reve eleshe o ro a pupala yi, a gura enishe yi shi. ¹⁰ Ajiya'a lo a kalyuwusa yi a kara a tyo zuva, reve ama

e re wotowu na atugu a uri e isawan mishin zuzu ne ele. ¹¹ Reve a damma, "Adu ama a Galili, adama a nye i ri mishin a akanol zuva? Yesu na a tarai atsuma a du a tyo zuva, u ta tawisa ununa ye enei a tara niyi a tyo zuva."

A dangwa ta ajiya o ro

¹² Ana ili i ndolo i farai, reve ajiya a lyawa Masasan ma Zetun, reve a yuwan mmaluu u ta rawa ana ukpukupua uta'atsu (3,000)* a kambaa Urishelima. ¹³ Ana a kambai atsuma a lyuci gbain na a danai, reve a kumba o u'wa wa zuva u na a danai, ele da nan Bituru na Yahaya na Yakubu na Andarawu na Filibu na Toma na Batalamawu na Matta na Yakubu mawun ma Alfa na Simo za na fo a tsu de Bakanani,[†] na Yahuza mawun ma Yakubu. ¹⁴ Suru nle reve o boloto aciyele a yuwusan avasa kuci na majiyan ma ta, obolo na amaci o ro, na Merit mma va Yesu obolo na azawawa'a e Yesu suru.

¹⁵ Atsuma a rana ndolo ibolo ya ama ukpaku nu ushin (120) aza a na a cayi okolo a danaa ta lo. Reve Bituru 'yon mishin, reve u damma, ¹⁶ "Aza a va, a ciga a 'yuwan o shiton Adanshi a Asula a na Ruhu va Akiza yuwan o una wa Dawuda

* **1:12** Atsuma e elentsu a na u danai ushanu, u damma ta a na alanga a yi a danaa ta "mmaluu ma Ashibi." Wilaa wa aza a Isra'il a tsu lyawa ta vuma yuwan mmaluu n kilomita 1, ko u la'a akapi a mili wa' atsuma o urana'a, ko udasuwu ukpukupua (1,000). Gogo u ta yuwan gashi mmaluu m mini kupa. (Mini aji da a tsu de minti na Tsugana.) † **1:13** Ayi aala "Bakanani" to rocosu tsu vuma'a u tu nu uzuwu wa aci adama u kamba ama a yi.

adama a Yahuza, za na uwai elime a aza a na e remei Yesu,¹⁷ Yahuza vuma da na dānai obolo nā atsu, waru Yesu dangwa yi tā tsārā u yuwan ulinga nā atsu.”

¹⁸ (Yahuza tsula tā ida ni ikebe i na u winai Yesu, reve u riya u cikāto aaci, dada aatsumā o boso niyi, reve iliyatsumā suru yu utā a alanga. ¹⁹ Aza a na a ri nden suru atsumā a Urishelima a uwua tā ili i na i farai, dada e deyi ubātā'a “Akaladama” ne elentsu e le, ana Ubātā wu Mpasa.)

²⁰ Reve Bituru lyuwa elime na adanshi, “U tu udanu a Aatagada e Ica,†

‘U'wa wā yi wo o'wo tā uvariyyi, she vuma dānu pe wan.’

Reve waru u dammisā,
‘Tsugbain tsā yi nanza tara.’ ◊

²¹ “Adama o ndolo wo o'wo tā a ciga a 'yuwan a dangula vuma ro o unā u vuma ndolo. Vuma ndolo o o'wo u dānā tā obolo nā atsu a mantsa ma na Yesu Zagbain dānai obolo nā atsu. ²² Waru wo o'wo u dānā tā nā atsu a mantsa ma na Yahaya rumbuyi Yesu, hali urana u na a tara niyi e memere mā atsu a tyo zuva. Vuma na aa dangwa u ciga u 'yuwan woo o'wo za vu ucasu wa Alabari a Sa'ani adama o u'yosun wā Yesu obolo nā atsu.”

²³ Dada a zagwai ama e re: Isuhu za na a tsu de Basaba

za va aala Yusutu obolo nā Mataya. ²⁴ Reve a yuwan avasa tsārā a gura dangwa vuma sa'ani na ntsayi. Reve a damma, “Zagbain, vu reve tā ookolo a vuma suru, vu roco tsu vuma na vu cigai atsumā a ama e re a nda. ²⁵ Wo o'wo aajiya, u tara tsugbain tsa na Yahuza lyawai, adama a na u 'yāwai ubātā u na wu ntsaa niyi.” ²⁶ Reve a zuwa adanga a aci e le, reve Mataya lyuwa, reve u bolo na akapi kupa nā za tā na buwai.

2

Utāwu wā Ruhu va Akiza

¹ Ana urana wā Abukit o Urana wa Kupoton*† a rawai, aza e Itoni a dānā tā ubātā u tā. ² Ele lo babu urevu, dāda a uwai ilama diga zuva gashi abajini o upepu a da, reve u shiton u'wa'a suru u na a ri pe nden. ³ Reve ili i ro gashi elentsu a akina a tāwā ya'a le, reve u cipā a aci e le. ⁴ Reve o shiton le suru nā Ruhu va Akiza.† Reve e teme adanshi ne elentsu o ro koko'o, cine Ruhu va Akiza ne'e nle.

⁵ Aza a Isra'ilā a abunda a na a uwusa wovon wā Asula a dānā tā pe atsumā a Urishelima a yuwusan aganda a na a tāwā bātā bātā. ⁶ Ana a uwai ilama i ndolo, reve ama o boloto abunda. Reve a yuwan asalama lon, adama a na aza a na a ri lo suru a uwua tā ibolo ya'azā e Itoni a yuwusan

◊ **1:20** Ica 69:25. * **2:1** Abuki o Urana wa Kupoton waru a tsu de yi tā “Penteko,” aala a abuki a da a na a tsu yuwusan a mantsa ma na a tsu pada kucci, waru abuki'i a tsu yuwan yi tā o urana wa kupoton a na a yuwin Abuki a Mapasa. Urana u nda urana kupoton da dānai a na a 'yāsāin Yesu atsumā o ukwā.

adanshi ne elentsu à lyuci le.
⁷ Reve a yuwan asalama à àbundà, adansa, "Ashe aza a na a yuwusan adanshi a nda àzà à Gàlili a da suru shi?
⁸ Cine wo o'woi suru ntsu tsu uwua nle a adanshi ne elentsu à tsu? ⁹ Àtsu da pa nda aza a Paratiya na aza a Madaya obolo na aza a Elam na ama a Masapotomiya na aza a na o utài Yahuda na aza a Kafadokiya na ama e ida ya Pontu na aza a Asiya.
¹⁰ Na aza a Firijiya na aza a Bamafiliya waru na aza a Masar, nà àzà e ida ya Libiya zuzu nà Kurani omocin diga Roma a na a matsain àtsumà à àdini a aza a Isra'ilà na aza a na a vadatalai a uwai àtsumà à àdini à tsu. ¹¹ Àtsu da nda aza a Karita,† obolo na aza a Laraba suru ntsu tsu uwua le tà a yuwusan adanshi ne elentsu à tsu àtsumà e ili i na Àsulà a yuwain." ¹² Reve suru nle a lamba ili i na aa yuwan, reve a uwa asalama, adansa vani le, "Nye i da urevu wi ili i nda'a?"

¹³ Reve ozo o ro a uwa a yuwusaan le ulamu adansa, "Usowu u da à ri."

Adanshi a na Bituru yuwain

¹⁴ Reve Bituru 'yon mishin obolo na akapi a ajiya kupa nà za tà na buwai, àvu u 'yasan udyo a yuwusaan le adanshi, adansa, "Ama a Isra'ilà na aza a na à ri nden Urihelima, i zuwa atsuvu yu uwua ili i na maa damma du. ¹⁵ Ama a na ye eneshe nda à ri usowu shi, ana wo

o'woi mantsa ma na tsu ri gogo rumu kucci vu usana da. ¹⁶ Àyi ili i nda àyi da Juwe vumavàsula dammai,

¹⁷ Àsulà a damma: 'A mantsa mo ukosu n tà lyungu Ruhu và à yawa bàta a ama.

Muwun n du olobô ne esheli a ta yuwan adanshi o usokowu.

Olobô à du e te ene alavu alavu.

Mbara n du waru a ta yuwan alavu à àbunda.

¹⁸ Amayun Ruhu va Akiza tà tawà ubàta wa agbashi à và,

ali nà àmaci a ta yuwan adanshi à và a rana ndolo.

¹⁹ N ta yuwan ili ya asalama zuva,

waru n to roco iroci e ida, mpasa na akina nà mikyon n lima.

²⁰ À ta kàmbuwà urana irumbu,

woto waru u to o'wo ushili kafu urana wu Zagbain u tawà,

urana u gbain u tsugbain.

²¹ A mantsa mo ndolo ma da za na yuwain dewu àtsumà a ala a Zagbain wàqà tsurà iwawi.†

²² "Àdu àzà à và aza a Isra'ilà, yu uwua adanshi a na maa yuwan. Yesu va Nazara da vuma na Àsulà a kucinaa ntsu a na u usu niyi. Amayun e ili i ndolo Àsulà o roco tsu tà e ili ya asalama i na u yuwain, ni iroci za na u yuwain. Ili suru i fara tà e esu à du. ²³ A ca du tà àyi, reve yu una yi o ure u mavara a

akpata,† I yuwan tā ili i ndolo ni ikambi ya aza a na e revei Wilā shi. Nā ne suru, Asulā e reve tā ili i ndolo i ta fara suru. U yuwan tā ifobi i ndolo nu ujimu.²⁴ Reve gba Asulā a 'yasan yi atsumā a akwakāwa, reve u kāmbaruwa yi wuma. Babu cine ukwā waa gura guza yi.²⁵ Reve Dāwuda yuwan adanshi adama a yi, 'Kuci da n revei a na Zagbain ri obolo nā amu.

Adama a na u ri o ukere usa'ani u vā,
babu ili i na maa uwua wovon.

26 Adama o ndolo ookolo a va a tā asuvu nden,
eelentsu a vā a tā na mazangā,
lipu vā waru tā dana nu uzuwu wo okolo.

27 Waa lyawa wuma u vā a aason shi,
waa lyawa Mawun ma Akiza mā yi maa shama shi.

28 Vu roco mu tā ure u wuma.
Vu shiton mu tā na mazangā
adama a na vu ri obolo
nā amu.'[◊]

29 "Azā a vā aza a Isra'il'a, n ta yuwusaan du adanshi babu wovon adama a akaya a tsu Dāwuda. Dāwuda kuwa tā waru a cido yi tā, waru aason a yi a tā pa obolo nā atsu hali ana'an.³⁰ Ayi vumavasulā da, u reve tā Asulā a yuwaan yi tā nzuwulai na akucunu, a na u ta zuwa za ro mogono atsumā a muwun n tsukaya mā yi, ununa u zuwai Dāwuda o'woi mogono.³¹ Dāwuda ta zuwusa okolo e ili i na yaa

fara elime adama o u'yosun
wu Zamawawa,† adansa, aa
lyawa lipu vā yi a aason shi,
waru lipu vā yi aa shama shi.
32 Asulā a 'yasan tā Yesu'u
atsumā a akwakāwa, atsu
waru tse ene tā ne esu a tsu.
33 A ca yi tā tsugbain o ukere
usa'ani wā Asulā, waru u
ushi tā Ruhu vā Akiza o ukere
wa Dada ununa a yuain
nzuwulai. Gogo waru Yesu
ca tsu tā Ruhu vā Akiza. Ili
i na tsee eneshe, waru tsaa
uwwusa da nda.³⁴ Dāwuda
da kumbai zuva shi, amma
ayi na aciyayi u damma tā,
'Asulazuva a damma tā Zag-
bain vā:

"Dānu o ukere usa'ani u vā,
35 she nā n zuwa n'yuwatan
mā wu a apata a ana a
wu."[◊]

36 "Adama o ndolo, aza a
Isra'il'a suru e te reve a na
Yesu ndolo za na a varai a
akpata,† Asulā a kāmbaruwa yi
ta Zagbain nā Zamawawa."

37 Ana a uwuai ne, reve ili'i
i ju'wān okolo e le, reve e ece
Bituru na akapi a ajiya a na a
buwai, "Azā a vā, nye i da tsaa
yuwain?"

38 Avu Bituru damma le,
"She i vadala,† tsara a rumbu
du atsumā a ala e Yesu Za-
mawawa, waru a yuwaan du
gafura vu unusu u du. I tā
tsura une'e u Ruhu vā Akiza.³⁹ Nzuwulai n nda za du
da nā muwun n du, obolo na
Atakpaci. Amayun a da maa
dansaa du, ili i nda adama a
aza a na Asulazuva Asulā a
tsu ee de a tyo e ekere a yi a
da."

◊ 2:28 Ica 16:8-11. ◊ 2:35 Ica 110:1; Luk. 20:42-43.

⁴⁰ Reve Bituru yuwan ala-jiya o uga'an adansa, "N ta patishi du i wawa aciyədu ətsumə e ili i na yaa cina ama e iwuya a nda." ⁴¹ Reve aza a na a ụwwai ili i na Bituru dammai, reve ə rumbut le. O urana u ndolo ama a na ə dashi toniyi a rawa tə ama ukpakukupa uta'atsu (3,000).

Ununa nden mə aza e Itoni n dənqəi

⁴² Reve a zuwa okolo e le suru o uritosu wa ajiya nə muwwwulai, a lyuwusa ilyalya obolo, na avasa. ⁴³ Reve wovon u reme le suru, adama a na Əsula a yuwain ili ya asalama ni iroci yə əbundə e ekere ajiya'a. ⁴⁴ Aza a na a cayi okolo o bolotosu tə ubətə u tə, reve ə karə a nkambulai ni itana i le. ⁴⁵ A tsu wina tə itana ni ida i le, mantsa ma na ozo o ro ə ri ni ili i na yaa damatosun le. ⁴⁶ Usana suru ə tsu'yəwa ta a Aa'isamapada nə majiyan mə tə. A tsu lyuwusa tə ilyalya a 'wa le obolo nə məzəngə no okolo ə tə, waru a lyuwusa tə ilyalya yi Zagbain, ⁴⁷ na a yuwusayin Əsula ica. A tsurə tə isa'ani ubətə wa ama. Usana suru Zagbain dəshishi le tə ama aza a na ə tsurəi iwawi.

3

Aakutsumə a kamba tə gbaga

¹ Ama ə tsu 'yəwa tə ə Aa'isamapada a mantsa mə rumu ta'atsu vu urana. Urana u ro, Bituru nə Yahaya tə 'yəwa tə adama a yuwan avasa. ² Ana a

rawai zuzu nu unəntsə wə Aa'isamapada u na ə tsu de Unəntsə u Sa'ani reve e ene əakutsumə a na a matsain ukutsumu a na a tsu tanu, reve a zuwa yi, adama u yuwusan ipati. ³ Ana we enei Bituru nə Yahaya azama a uwa ə Aa'isamapada, reve u pati le ikebe. ⁴ Reve Bituru nə Yahaya a kalyuwə yi ulobonu, əvu Bituru damma, "Kalyuwə tsu!" ⁵ Əvu əakutsumə a u kalyuwə le nə majiyan ma na ee ne'e yi ikebe.

⁶ Dada Bituru dammai, "N ri ni ikebe i na maa ca wu shi. Amma n ta ca wu ili i na n ri nə ayi, ətsumə o ucira wa ala e Yesu Zamawawa za va Nazara 'yon vu wala." ⁷ Reve u reme yi ukere usa'ani, reve u kamba 'yasən yi. Ana u yuwain ne, reve ana nə əlu ə yi ə kambə gbaga, reve o o'wo mejege. ⁸ Əvu wu 'yawan, reve wi isawan mishin na ana ə yi. Əvu u karə a mmalu. Hali u karə a mmalu nu u yuwin ogodiyo a cibalasa Əsula. Əvu u karə a uwa ə Aa'isamapada ne ele. ⁹ Ama a na ə dənqəi pe suru e ene yi tə a mmalu waru a uwwa yi tə a cibalasa Əsula. ¹⁰ Ama a yuwan tə asalama lon, ana e enei ili i na i farai, a na əakutsumə a na ə tsu dənusu o Unəntsə u Sa'ani a yuwusan ipati i da kambəi gbaga.

Bituru yuwan tə alajiya atsumə a Aa'isamapada

¹¹ Reve ama ə jikə a cina vuma'a uguzu nə Bituru nə Yahaya ubətə u na ə tsu

de Mákisa mā Sulemanu. Avu ama a na a dānai pe suru a uwa asalama e ili i na i farai.¹² Ana Bituru enei ama o bolotoi reve u teme alajiya adansa, “Aza a Isra’ila, nye i da ili ya asalama a na aákutsumā a u kambai gbaga? Waru nye i zuwai i ri a aakanla a tsu, vadamma tsu yuwan tā ili’i nu ucira wa aciyatsu nā aßula a tsu?¹³ Asula a Ibrahim nā Ishiyaku nā Yakubu n na nkaya n tsu n yuwayin aganda, ayi da u tawayi aagbashi a yi Yesu nā tsugbain. Ayi da Yesu na i 'yuwain, reve i ca yi e ekere a Bilatu,[†] ko na Bilatu shi tā ciga u lyawa yi. Avu i damma Bilatu a na i ciga yi shi.¹⁴ Za va akiza da u dānai, waru za vi isa'ani da, reve i 'yuwan yi avu i damma Bilatu lyawaa du za mona ma ama.¹⁵ Reve yu una za vu ucasu u wuma wā Asula, amma Asula a 'yasan yi tā. Atsu gba tse ene tā ne esu a tsu amayun a nda.¹⁶ Ucawu wo okolo atsumā a ala e Yesu da a kambaito aákutsumā a nda gbaga e esu a du. Vuma na ye enei da, waru i reve tā ununa vuma nda shi ukutsumu. Ucawu wo okolo a yi e ekere e Yesu da a kambaito niyi gbaga a makakan mā du.

¹⁷ “Aza a vā, n gura tā reve ili i na i yuwayin Yesu, i yuwan yi tā o ulambu wu urevu, hali ulambu wu urevu'u u karā a tyo e ekere a azagbain a du.¹⁸ Amma Asula a zuwa tā amasula

a yuwan adanshi adama a Zamawawa de nu ujimu, a na u to sowo atsumālima e ili i nda suru, waru u shiton tā nzuwulai'i.¹⁹ Vadalai i lyawa unusu u du suru, reve i vadala i kuru Asula, adama i tsurā gafura vu unusu u du.²⁰ Ne da yaqā tsurā mantsa mā wivuwun ubatā wā Asula, waru u tā dāshi lyunguwisa du nā Yesu za na u dangwai wo o'wo Zamawawa.²¹ Zuva da Yesu aqā dānā hali mantsa ma na aqā kambaito ili suru usa'avu, ununa Asula a yuwan nzuwulai nu ujimu, e ekere a amasula a akiza.²² Musa damma tā, ‘Asula a ta 'yasan vumavasula tsā vā atsumā a ama a du. I polo atsuvu ulobonu yu uwwa ili i na waa damma du.’[◊] ²³ Waru Musa damma tā, ‘Za na uwai ili i na vumavasula a u dammai shi a to utā a yi atsumā a ama a Asula, reve o una yi.’[◊]

²⁴ “Waru amasula diga Sama'ilat a yuwan tā adanshi e ili i na aa yuwan ana'an.²⁵ Adū da muwun ma amasula o ndolo, waru i tā pe atsumā a akucunut a nzuwulai n na Asula a yuwayin nkaya n du. U damma tā Ibrahim,[†] ‘Adama a mawun mā tā atsuma o ugundo wā wu n ta zuwaa uvadi māßula aba'un.’[◊] ²⁶ Amma ana Asula a 'yasan aagbashi a yi Yesu, u lyungu yi tā a 'yawā atsumā a ama a du aza a Isra'ila o ufaru, u zuwaa du tā aba'un, reve u vadala du aza a tā tā diga o

◊ 3:22 U.WI. 18:15. ◊ 3:23 U.WI. 18:19. ◊ 3:25 Ufr. 22:18.

unusu u du."

4

Ereme tə Bituru nə Yahaya

¹ Bituru nə Yahaya ətsuma a adanshi, reve nan ganu nə zaghain və ədugari a Aq'isamapada na aza a Sadukiya*† a təwə ubatə u na a ri. ² A dənə tə nə ətsumoləngu a na ajiya e re'e a dənai o ritosu ama a na, Yesu kuwa tə waru u 'yon tə. Ne da fo aq' yəsan akwakwa a kambə wuma. ³ Reve e reme le nu ulivu, əvu a zuwa le o u'wa wa ali hali usana. ⁴ Ama nə əbundə a na a uwai alajiyə e le a vadala tə, hali əbundə a ali a əzə e Itoni a rawa zuzu nu ukpukukupa uton (5,000), babu nə əmaci nə muwun.

⁵ O urana we ire, reve azagbain a aza a Isra'ilə, nə mbara, nə munlu n Wilə o boloto Urishelima. ⁶ Hananaaabara a nan ganu fo u dənə tə lo, nə Kayafa, nə Yahaya† nə Iskandari ne edenge o ro va aabara a nan ganu. ⁷ Reve a təwə no ojoro e re'e a makakan me le. Avu e ece le, "Nu ucira ko na ala a zane da i yuwayin ularinga u ndolo?"

⁸ Reve Bituru za na dənai tapu nə Ruhu va Akiza, damma le, "Azagbain nə mbara mi ida itsu,⁹ ita yuwusan tsu yeci i nda adama a na tsu yuwin isa'ani a tyo ubatə wə əkutsuma'a? I ciga tə i reve ununa u kambai gbaga? ¹⁰ Lyawai n damma

du hawun hali na ama a Isra'ilə, u kambə tə gbaga ətsuma a ala nu ucira wə Yesu Kristi na utai Nazara. Vuma na i varai a akpata, agba Əsula a 'yəsan yi tə ətsuma a akwakwa. ¹¹ A yuwan tə adanshi a yi ətsuma a Adanshi a Əsula, ubatə u na a danai, 'Aatali a na asuwi a 'yuwain, ayi da wo o'woi ikyun yu ucira ətsuma o usaa.'◊

¹² "Za lo a tsurə iwawit ubatə wu za ro shi! Waru ala† a za ro o lo ətsuma o uvadi u nda na ama ee de reve a tsurə iwawi shi."

¹³ Reve azagbain a yuwan asalama lon, ana e enei Bituru nə Yahaya a gura yuwin adanshi a makakan me le okolo nden, adama a na ama a da a na a ri nu urevu u makaranta shi. Waru a gura tə reve ama a da a na a dənai obolo nə Yesu. ¹⁴ A gura damma le ili i ro shi, adama a na e ene tə vuma na a kambətoi gbaga na ajiya'a mishin a nge'en n le. ¹⁵ Avu azagbai'in a damma Bituru nə Yahaya a lyawa ukobu'u. Reve a uwa ndammulai vəni le.

¹⁶ E ecelei tə aciyele, "Nye tsaa yuwan na ama a nda? Tsaa gura wasan a na a yuwin ularinga wa asalama shi. Adama a na ama a Urishelima suru e reve tə ili i na i farai. ¹⁷ Amma tsu zuwaa nle utyo adama ili'i i yuwan əbundə ətsuma a ama a tsu wan. Waru tsu ta zuwaa le

* **4:1** Aza a Sadukiya obolo a ama a azagbain a Yahuda a da, aza a na a usuyi adama o u'yosun wə akwakwa shi. ◊ **4:11** Ica 118:22; Mak. 12:10; Luk. 20:17.

utyo she ą dăshi yuwaan za ro adanshi a ala e Yesu wan.”
 18 Reve e dewishe ajiya'a o ukobu u le, ąvu a damma le she ą dăshi yuwan adanshi ko uritosu adama a ala e Yesu wan.

19 Reve Bituru nă Yahaya ą usu le, “I ta majiyan Əsula ą ta la'a ciga tsu toni du ko ąyi? 20 Tsaa gura lyawa adanshi a sa'ani a na tse enei waru tsu uwai shi.”

21-22 Əvu ama suru ą kara a yuwusaan Əsula ica adama e ili i na i farai: Vuma na yuwain a'wan amunga ukutsumu u kambai gbaga. Adama o ndolo azagbain a Yahuda e reve ununa aa ca Bituru nă Yahaya ətsumalimə shi. Reve a ca le wovon, reve a lyawa le a kara.

Aza e Itoni a yuwan ta avasa

23 Diga na a lyawa nle, reve Bituru nă Yahaya ą bungə əza e le əza e Itoni, reve a damma le ili i na nan ganu a gbagbain nă mbara n dammai. 24 Ana əza e Itoni suru a uwai ili i na i farai, reve o bolo okolo e le. Əvu ą 'yasan udyo a yuwusan avasa, “Mogono ma Gbain, za na yuwain zuva ni ida, nă mala ni ili i na i ri pe suru. 25 Vu yuwan tă de adanshi nu ujimu nă Ruhu va Akiza e ekere a akaya ą tsu mogono Dəwuda agbashi ą wu, adansa,

‘Adama ą nye ama o uvadi a yuwin upan?’

Adama ą nye ama ąq lungusə mantsa me le e ili ye pere?

26 Ngono mu uvadi n fobo tă uvon, reve azagbain o bolo aci a 'yuwan Zagbain nă Zamawawa vă yi.’[◊]

27 “Ili i nda i fara tă pa Urishelima. Hiridu Antiba, nă Bontu Bilatu gwamna, na Atakpaci na ama a Isra'il a suru o boloi aci e le, reve a 'yuwan Yesu, aagbashi a akiza ą wu, za na vu foboi wo o'wo Zamawawa. 28 Mejege ma da, ili i na a yuwain suru, a yuwan le tă ununa vu yuwain de adanshi nu ujimu. 29 Gogo Əsulazuva, uwua iwuya i na a dansa, reve vu ca tsu agbashi ą wu okolo o ugbamu a mantsa ma na tsaa yuwusan alajiyə a adanshi ą wu. 30 Vu lyungu nu ucira wu ukambatosu gbaga, nu ulinga wa asalamə ą wu, waru ili i nda suru i fara na ala a aagbashi ą wu Yesu.”

31 Ana o kotoi avasa a nda, əvu usaa u na ą dənəi u jingadə, reve suru nle a shiwan nă Ruhu va Akiza. Əvu a yuwān alajiyə a adanshi ą Əsula no okolo ugbamu.

Banaba ca tă ida ya yi

32 Əza e Itonit suru ą dənə tă no okolo na asuvu a tă, reve e ene utsuru u na ą ri nă ayi za le da goon shi, dada a kambusai aciyele vəni le.
 33 Əvu ajiya'a a ca urevetyowu wu ukwə nu u'yosun wă Yesu Zagbain nu ucira, waru ą tsurə tă isa'anit ya əbundə e ekere ą Əsula. 34 A dənə

nu ulambu shi, adama a na mantsa ą tyo mantsa ama a na ą dānai ni ida nā 'wa biti a winasa le tā, ąvu a tāwusāa ni ikebe'e wirā u tā. ³⁵ Ąvu a casu ajiya'a ikebe'e reve a casu aza a na a cigai ikambi.

³⁶ Apa iroci yi ili i na a yuwusain, vuma ro shi tā lo za na ą tsu de Isuhu za na ajiya'a a cayi aala Banaba (za na urevu wā yi u da Mawun mo Udašishi wo Okolo). Ayi za ve elentsu e Levi a da, waru u tāwā tā diga Kuburu ida i memere mā mini. ³⁷ U dānā tā ni ida, reve u wina yi, ąvu u tāwā ajiya'a ni ikebe'e, tsarā a ca aza a na a cigai ikambi.

5

Ananiya nā Safiratu

¹ A yuwan tā vuma ro na ą tsu de Ananiya, za na ąyi nā ka vā yi, Safiratu, a winai ida i le. ² Ąvu ą salalāi a damma mejege wan ko iyan i da a winai ida'a. Ana a winai reve u tāwā na akapi e ikebe, ąvu u damma ikebe i dāda ndolo suru suru.

³ Reve Bituru damma yi, "Ananiya adama ą nye vu lyawai Malet ma uwai o okolo ą wu? Vu yuwaan tā Ruhu va Akiza epēn, ąvu vu zuwaa aciyāwu akapi e ikebe'e. ⁴ Itana'a ązā ą wu a da vu ta gura wina ko vu kudā wina le, cine vu cigai da vaa yuwan. Ko na vu winai itana'a, ikebe'e ązā ą wu a da na vaa gura yuwan une'e ne ele. Adama ą nye vu yuwaan tsunda? Atsu da vu yuwayin

epēn shi, amma Ąsulā a da vu yuwayin epēn."

⁵ Diga na Ananiya uwai adanshi o ndolo, reve u riyā e ida reve u kuwushi. Aza a na a uwai ili i na i farai, a uwai tā wovon lon. ⁶ Reve olōbo ą'yon ąvu a katala yin no okoro, reve e shede yi o utā, ąvu ą cido yi.

⁷ A tyo a mantsa me irumu i ta'atsu a na vali vā yi kuwāi, ąvu ka vā yi uwa, babu na u revei ili i na i farai. ⁸ Ąvu Bituru ece yi, "Ikebe i na ąvu nā vali vā wu i winai ida i du i da nda?"

Ąvu ka'a u usu, "Ee, ikebe i dāda ne."

⁹ Reve Bituru damma, "Cine tsa da ądu ra i salalai i yuwan cu'un vi ili i nda? Adama ą nye i boloi aci i lyungwā Ruhu vā Asulazuva? Kālyuwa o ńnantsu, vu te ene ana o olōbo a na ą cido vali vā wu, waru a ta tanu wu fo o utā a alanga."

¹⁰ Lo da u riyāshi ą mākākan mā yi ąvu u kuwā. Ana olōbo'o a uwai, ąvu a cina yi ukwā. Reve e shede yi o utā, ąvu ą cido yi ą nge'en ma aason a vali vā yi. ¹¹ Reve wovon u reme ązā e Itoni lon օbolo na ama a na a uwai ili i na i farai.

Ajiya ą kambāto tā ama ą abundā gbaga

¹² Ajiya a yuwan tā ulinga wa asalamāt ni iroci yi ili ya asalama lon ątsumā a ama. Waru ązā e Itoni o tsu boloto tā usana suru ą Ąq'isamapada e ebele a na a tsu de Mākisā mā Sulemanu.

¹³ Amma, adama o wovon, ama n̄ abantā a kawan uwa obolo ne ele shi. Agba suru n̄ ne, ama a casu le t̄ tsugbain. ¹⁴ Suru n̄ ne ali n̄ amaci n̄ abantā a cayi okolo a Zagbain. ¹⁵ Adama o ulinga wa asalama u na ajiya'a aa yuwusan, hali ̄ k̄ar̄ a t̄awusaq̄ n̄ aza a m̄bal̄ e re mulyuci ̄ agad̄ e le na a avalu e le, a majiyan ko ululu w̄ Bituru u t̄ ju'w̄an ozo o ro e le ̄ k̄amb̄a gbaga a mantsa ma na w̄aq̄ karalai. ¹⁶ Ama n̄ abantā ̄ t̄awqaq̄ t̄ na aza a na ̄ danai nu ubanakun, na aza a na ̄ ri no otoni ̄ lima, diga mulyuci n na n ri zuzu n̄ Urihelima. Waru ̄ k̄am̄ba to le t̄ gbaga.

A ca t̄ ajiya atsumalima

¹⁷ Aabara a nan ganu na aza a Sadukiya ̄ k̄ar̄ t̄ a ̄ tsushu'un na ajiya adama a malyuwa me elime ma na aa yuwusan o ulinga u le. ¹⁸ Dada e remei ajiya'a avu a zuwa le o u'wa wa ali. ¹⁹ Na ayin ̄avu malingata m̄ Aṣula ma t̄awa, ̄avu u kp̄atu'wa unantsu wū u'wa wa ali'i, reve wu utaq̄ le pe. ²⁰ Avu u damma le, "Karai ̄ yawa ̄ m̄akis̄ m̄ Aṣa'isamapada, i damma ama alabari a wuma a sa'ayu a nda."

²¹ Usana a matawaa, ̄avu ajiya'a a uwa ̄ Aṣa'isamapada ununa malingata m̄ Aṣula ma damma nle, reve e reme uritosu wa ama.

Ana aabara a nan ganu na aza a na ̄ danai lo obolo a rawai, reve e de ibolo ya Azagbain a Mbarat̄ obolo na azagbain a Isra'il. Reve ̄

lyungu nlingata n ro n 'yawā o u'wa wa ali'i, a t̄awā ne ele. ²² Ana nlingata'a n 'yawai o u'wa wa ali'i, a cina le pe shi, dada ̄ k̄ambushi ubat̄ wa azagbai'in, ̄avu a damma le ili i na a cina. ²³ Reve a damma, "Tsu rawa t̄ o u'wa wa ali'i, ̄avu tsu cina unantsu'u ukpatowu, n̄ asoja mishin o unantsu'u. Amma ana tsu katsu'wai, tsu cina pe za shi."

²⁴ Ana zaghain va ̄adugari n̄ nan ganu a gbagbain va Aṣa'isamapada uwai ili i na i farai, a gura reve cine ili'i i farai shi. ̄Avu ̄ k̄ar̄ a majiyan cine ili'i yoo o'wo.

²⁵ Ele pe ̄avu za ro uwa u damma, "Gogo tsunda ama a na i zuwai o u'wa wa ali'i ̄ t̄ de ̄ Aṣa'isamapada o ritosu ama!" ²⁶ Adama a nda a da zaghain va ̄adugari n̄ ̄adugari ̄ yi e remei ajiya'a a t̄yo ubat̄ e ibolo. Ko na wo o'woi ̄adugari'i e reme le nu ukadu shi, adama o wovon u na ama aa vara le na atali.

²⁷ Ana ̄ t̄awai na ajiya'a ubata e ibolo'o, reve aabara a nan ganu a damma, ²⁸ "Tsu damma du t̄ a alanga e eteshe, 'She i dashi yuwan uritosu atsumā a ala e Yesu wan.' Amma ̄du da nda i kotoi Urihelima suru nu uritosu u du atsumā a ala ̄ yi, ̄avu waru i tawaa tsu nu ukwā wā yi."

²⁹ Reve Bituru na ajiya o ro ̄ usu, "U la'a t̄ ulobonu tsu toni Aṣula a na tsoo toni vadilima. ³⁰ Yu una t̄ Yesu ana i vara niyi a akpata,† agba Aṣula a nkaya n tsu ̄ 'yasan yi t̄ atsumā a

akwakwā. ³¹ Asulā a zuwa yi tā o ukere usa'anī wā yi u zuwa yi tā Mogono nā Za vi Iwawi. Asulā a yuwan tā ne, tsārā u ca aza a Isra'ila ure u na aa vadala tsārā a tsurā gafura vu unusu u le e ekere a Asulā. ³² Tsu gura tā damma amayun e ili i nda, adama a na tse ene tā ne esu a tsu, ne da fo Ruhu va Akiza, za na wo o'woi une'e wā Asulā e ekere a aza a na o toniyi Asulā."

³³ Ana nan ganu a gbagbain na azagbai'in a uwai ili i na ajiya'a a dammai, reve a suduwa asuvu. Hali a shi a ciga o una le. ³⁴ Ele pe avu vuma ro na a tsu de Gamaliya, za tā atsumā a Afarishi waru manlu mā Wilā 'yon mishin. Avu u damma a tara ne'en ajiya'a o utā a alanga ke'en. ³⁵ Avu u damma nan ganu'u na azagbai'in, "Ama a Isra'ila, i yuwan majiyan ulobonu e ili i na i farai a yuwusaan ama a nda. ³⁶ Koto u jima shi, a na Tuda dammai ayi vuma vu ucira da. Ama a tyo ukpakunashi (400) o toni yi tā. Amma ana o una niyi, ojoro a yi e bete'we tā suru. Agba ko ili i ro tsu tsurā shi. ³⁷ Yahuza vā Galili da tawāi acapa a yi a mantsa me mekece ma ama. Avu u zuwa ama a 'yasān ama ugbozu, agba ayi fo o una yi tā reve ojoro a yi e bete'we fo suru. ³⁸ Asalā a na maa ca du, ayi da i lyawa ama'a a yuwan ili i na aa yuwan. Nnu ucira wa aciyele a da aa yuwusan uritosu ni ili ya asalama a nda, a tā tawā a

kālāmā. ³⁹ Amma nnu ucira wā Asulā u da aa yuwusan ili i nda, yaa gura putsaa le a lyawa shi. I ta cina aciyādu a nlāngi nā Asulā."

⁴⁰ Reve obolo a ama'a a usu asalā a yi. Avu e de ajiya'a a uwa o ukobu reve a faba le. Avu a zuwaa le utyo, she a dāshi yuwan alajiyā atsumā a ala e Yesu wan, avu a lyawa le.

⁴¹ Avu ajiya'a a lyawa obolo'o nā mazangā ma na Asulā e ene tā a tā no okolo ugbanu u na o sowō atsumālimā adama e Yesu. ⁴² Usana suru a tsu 'yāwā tā a Aq'isamapadā a yuwusan uritosu a dansaa ama Yesu Zamawawañ da. Waru a yuwusan tā ne a 'wa va ama.

6

A dāngwa tā aza e ikambi e cindere

¹ A mantsa ma na aza e Itoni a karai a dashishi abundā, agba suru nle aza a Isra'ila a da. Avu ozo o ro a na a yuwusan Tsuhelenit a uwa adanshi a tyo ubātā wa aza a na a yuwusan Tsuyahuda,† adansa, "Nna a kambusa nrūnā usana suru, nrūnā n tsu n tsu tsurā unāta nā aza e le shi."

² Dada Kupanejere'e o bolotoi aza e Itoni suru, reve a damma, "Woo lobono tsi icinai nu ulinga wa alajiyā wa adanshi a Asulā, reve tsu reme adama e ilyalya shi. ³ Aza a tsu, dangulai ama e cindere atsumā a du, aza a na i revei a ri nā Ruhu va Akiza, nū urevu, tsu ta zuwa ulinga unda e ekere e le. ⁴ Atsu gba'a

tsu zuwa ugbozu ubatā wa avasa na alajiya nu uritosu wa adanshi a Asulā."

⁵ Reve aṣalā'a u yo'ono aza a na o bolotoi'i suru. Reve a fara dangula Istifanu vuma na ri nu ucawu wo okolo nā Ruhu va Akiza lon. Reve o toni nā Filibu, nā Burukoro, obolo nā Nikana, waru a dangula tā Timan, nā Baramina, nā Nikola va Antakiya, Takpacı na uwai o ure wi itoni wa aza a Isra'ilā.

⁶ Reve a tara ama e cindere'e a tawā ne ele a makakan ma ajiya, reve ajiya'a a kuruwā le ekere əvu a yuwaan le avasa.

⁷ A yuwan tā alajiya a adanshi a Asulā ubatā suru. Reve aza e Itoni a dashi əbunda lon ətsumā a Urishelima, hali nan ganu va aza a Isra'ilā fo na əbunda a ca okolo e le.

E reme tā Istifanu

⁸ Reve Istifanu, vuma na tsurai isa'anit nu ucira wā Asulā lon, u yuwan linga va asalama ni iroci e memere ma ama. ⁹ Reve urana u ro ama o ro a na a ri a əa'isə a na a tsu de Aa'isə a Agbashi a na a Lyawai, a uwa mawasan nā əyi. Ele aza a Isra'ilā a na o utai diga Kurani, nā Iskandariya, nā Kilikiya, ni ida ya Asiya i da. ¹⁰ Agba ko vuma tā gura yuwan nronuloi nā əyi shi, adama o urevu u na Ruhu va Akiza ca niyi.

¹¹ Usokowu dada a zuwai ama o ro a yuwaan Istifanu epen ana, "Tsu uwua yi tā a yuwusan adanshi a vama a tyo e ekere a Musa, hali nā Asulā fo."

¹² Reve adanshi'i u 'yaşan ugbozu wa ama nā munlu n Wilā mā ədini na azagbain. Reve e reme Istifanu əvu a tawā nā əyi ubatā wa azagbain o uge'etosu u na a tsu de Azagbain a Mbara. ¹³ Reve aza e epe'en a damma, "Vuma nda u tsu yuwusan tā adanshi e iwuya adama a Aa'isamapada nā Wilā wa Musa. ¹⁴ Tsu uwua yi tā adansa a na Yesu va Nazara u to boso Aa'isamapada a nda reve u vadala agadu a Musa a na a lyawaa ntsu."

¹⁵ Ana a uwai ne, reve vuma biti ətsumā a azagbain u vara əkanlā a Istifanu, reve e ene urewesu wā yi e ikanasa ana malingata mā Asulā.

7

Istifanu yuwaan tā azagbain adanshi

¹ Reveaabara a nan ganu e ece Istifanu, "Ili i na aa dansa a aciyawu amayun a da?"

² Dada Istifanu tsu usu, "Adu aza a vā na azagbain, poloo numu atsuvu! Mogono mā Asulā za tsugbain mo roco tā aciyayi ya Ibrahim akaya a tsu e ida ya Masapotomiya kafu Ibrahim tyo e ida ya Haran. ³ Asulā a damma yi tā, 'Vu 'yon vu Iyawa ida i na a matsan nuwū na ama a wu, reve vu tyo e ida i na moo roco wu.'

⁴ "Dada Ibrahim 'yooyin e ida ya aza a Kaldiya, reve u danu Haran hali ukwā wa abara a yi. Reve Asulā a tawātō yi pa e ida i na i ri

nden gogo. ⁵ Agba Àsula a ca yi agadu e ida'a shi, waru ko udasuwu u t̄ wi ida'a u ca yi shi. Amma Àsula a yuwan t̄ nzuwulai n na waa ca yi ida'a ayi n̄ limatan vu ugundo w̄ yi ko na u shi n̄ mawun ne'en shi. ⁶ Agba Àsula a damma yi t̄, 'Limatan v̄ wu ta yuwan limocin e ida i ro ubat̄ u na oo sowo ȣtsumalim̄ ana agbashi hali a'wan ukpakan̄shi (400). ⁷ Agba n ta zuwa ida i na i zuwai aza a Isra'il tsugbashi ȣtsumalima. Waru o ukosu u tsugbashi a to ut̄ adama a yuwaan mu agand̄ ubat̄ u nda.' ♦ Ili i na Àsula a dammai da nda.

⁸ "Waru Àsula a yuwaan t̄ Ibrahim akucunu† a mapada mo uryumbut a mantsa'a. Dada i zuwai a padai Ishiyaku mawun ma Ibrahim uryumbu ayi na ayin kunl̄ nu umatsun. Ishiyaku da t̄w̄ u matsain Yakubu, reve Yakubu matsan nkaya n tsu kupa ne ejere.

⁹ "Ele nkaya n tsu ana a ri a tsushu'un n̄ Isuhu zawa'a le, reve a wina yi wo o'wo aagbashi e ida ya Masar. Agba Àsula a shi t̄ obolo n̄ ayi. ¹⁰ Reve gba uwawa yi ȣtsuma a ȣtsumalim̄ a yi. Avu Àsula a zuwa yi u tsur̄ icigi e ekere a Firi'awuna,† mogono ma Masar, adama a na Àsula a ca yi t̄ urevu u na u k̄aralai. Dada i zuwai Firi'awuna ca niyi tsugbain tsi ida tsa Masar n̄ tsugbain tsu u'wa ts̄ yi suru.

♦ 7:7 Ufr. 15:13-14.

¹¹ "Reve ambulu a uwa e ida ya Masar suru ni ida ya Ka'ana,† n̄ ȣtsumalim̄ lon, hali nkaya n tsu n lamba ilyalya. ¹² Avu ana Yakubu uwai ishina i t̄ de e ida ya Masar, reve u lyungu nkaya n tsu n 'yawā n tsula. ¹³ O u'yawu we ire u le dada Isuhu revetyoi aciyayi e ekere a az̄ a yi, reve a tara le o roco Firi'awuna.

¹⁴ "Reve Isuhu lyunguwā dada v̄ yi Yakubu na ama a yi adama a tyo Masar ama kupocindere no ozo o ton da suru suru. ¹⁵ Dada Yakubut tyoyi Masar. De da ayi n̄ nkaya n tsu n kuwai. ¹⁶ Reve a pura etele e le suru a tyo Shekem, de da a cido nle a aason a na Ibrahim tsulai ni ikebet e ekere o olobo a Hama.

¹⁷ "Ana mantsa ma na Àsula oo shiton nzuwulai ma yi ya Ibrahim ma rawai zuzu, reve ama a tsu a dashi abunda ȣtsumā a Masar. ¹⁸ Avu wo o'wo mogono ma sa'avu ma kumba tsugono tsa Masar, agba u ri nu urevu wi ili i ro adama a Isuhu shi. ¹⁹ Avu mogono u yuwaan ama a tsu ugbozu u wuya, reve u roco le ȣtsumalima, hali u zuwa le a varishi muwun n le adama a kuwa.

²⁰ "A mantsa mo ndolo ma da a matsain Musa mawun ma sa'ani. Mbara m̄ yi m̄ ȣan̄ yi t̄ woto ta'atsu o u'wa ule. ²¹ N̄a acap̄a reve wo o'wo le ko a ciga ko a 'yuwan a vari yi, reve usheli u mogono u tsur̄ yi, reve u kungwato yi ana mawun m̄ yi. ²² Reve

o rito Musa urevu wa aza a Masar suru, reve wo o'wo nu ucira ątsumą a adanshi ną ątsumą o ulinga waru.

²³ “Ana u rawai a'wan amunga, urana u ro, reve u damma lyawa u 'yawa u bura ama ą yi, ama a Isra'il'a.
²⁴ A mantsa ma dada we enei vuma va Masar e le'eshe vuma va Isra'il'a. Dada Musa rawai adama u wawa yi, reve u tsupaa yi wu una za va Masar'm.
²⁵ U ta dansa ąza ą yi e te reve Ąsula ą lyungu yi tą u wawa le, agba a gura reve shi.
²⁶ Ana usana u tawai waru, reve wu utısa mabura me le, ąvu we ene ama a Isra'il'a e re ą nląngi. Ąvu u ciga wu kasa le. Ąvu u damma, ‘Ili i tą i da i ri, adama ą nye yaa amatonloi?’

²⁷ “Reve za vi igishi cąco Musa ą nge'en, ąvu u damma yi, ‘Zane da zuwa nuwu zagbain ną za vu uge'etosu u tsu?
²⁸ Vu ciga tą vu una mu ununa vu unai vuma va Masar yon?’ ◊ ²⁹ Ana Musa uwai ne, dada u sumai u lyawai ida'a, reve u reme limocin e ida ya Midiya, ubața u na u matsain olobo e re ą yi.

³⁰ “Ana a yuwain a'wan amunga, urana u ro ątsumą o ogozo zuzu na Masasan ma Sinai,† reve malingata ma Ąsula ma ątsumą e elentsu a akina a madala o molopu.
³¹ Ana Musa ene niyi, reve u reme asalama e ili i na wee inda. Ana u rawai zuzu adama we ene, dada wu uwai udyo wą Ąsulazuva a dansaa yi,

³² ‘Amu da Ąsula a nkaya n du Ąsula a Ibrahim, ną Ishiyaku, ną Yakubu.’ Reve Musa reme meje'en adama o wovon, u dashi gura kąlyuwą il'i shi.

³³ “Reve Ąsulazuva a damma yi, ‘Fodo atan ą wu adama a na ubața u na vu ri ubața wa akiza u da.
³⁴ Me ene tą ątsumalima ą na ama ą vą ą ri o sowuso a Masar,† waru mu uwwa tą mbałą mo okolo n le. N cipa tą adama n wawa le. Tąwa gogo, n tą lyungu wu ą kąmbą e ida ya Masar.’ ◊

³⁵ “Dada Ąsula ą lyunguwisą vuma na ama ą yi a 'yuwain de, za na a dammai, ‘Zane da zuwa nuwu zagbain ną za vu uge'etosu a aci ą tsu?’ Ni ikambi i malingata ma Ąsula ma na ma ątawai ya'ą yi o molopu ma na ma ądanai a madala, ma da mo o'woto niyi zagbain ną zamawawa le.
³⁶ Nu yuyuwusan wu ulinga wa asalama, dada wu utaŋa nle e ida ya Masar a pasalai Mala ma Shili.† Ną ą 'yawi elime ną ącapa, hali a yuwan a'wan amunga ątsumą o una.

³⁷ “Musa na aciyayı u damma tą ama a Isra'il'a, ‘Ąsula a ta dangwa vumavasula tsa vą ątsumą a ama ą du.’ ◊ ³⁸ Musa ądanai tą obolo no obolo a ama ątsumą o una. Waru malingata ma Ąsula ma yuwan tą adanshi ną ayi a Masasan ma Sinai, na adanshi ą ąbulą. Ne da u ca ntsu adanshi a wuma'a.

³⁹ “Ayu nkaya n tsu n 'yuwan ili i na Musa dammai,

◊ 7:28 Mt. 2:11-14.

◊ 7:34 Mt. 3:5-10.

◊ 7:37 U.Wl. 18:15.

avu a 'yuwan a zuwaa yi atsuvu, reve a shi a ciga a vadala a kambä Masar.⁴⁰ Avu a damma Haruna,† 'Yuwaan tsu musulä n na maa tsu walaa elime, adama a na tsu reve ili i na i yuwain Musa za na utaq ntsu ătsumä a Maşar shi.' ◊⁴¹ Reve a rumä ămali ana mădindim, reve a yuwaan yi kucci, nă abuki reve a zangana e ili i na a rumai ne ekere e le.⁴² Dada Asulä a vadalaan nle ucina. Reve u lyawa le a 'yawä o toni urana, woto, ni italyo'o o o'wo musulä n le, ununa u ri pe udanu a aatagada a Amasulä:

'Ama a Isra'ilä, i yuwaan mu kucci nă sadaka ătsumä a a'wan amunga a na i dănai ătsumä o una shi.

⁴³ I 'yasan tă masa'a† mă ămali ubata u na aa yuwusaan ăamali Mole aganda nă ăamali a talyo'o mă du Rafani,

i yuwan tă ămali o ndolo, avu i yuwaan le aganda.

Adama o ndolo i ta uwa a tsugbashi e ida ya Babilat alanga!' ◊

⁴⁴ "Reve nkaya n tsu n tanu Oogodo o Ucuwusant adama a cuwan ni ili i na Asulä a yuwaan nle o una. A yuwan yi tă ni ifobi ununa Asulä o rocoi Musa.⁴⁵ Ana a yuwan a'wan o ro, avu Josuwat uwa elime o uvon a aci e ida ya Atakpaci a na Asulä a gbarai e ida i ndolo. A tara tă Oogodo'o a tyo a ndanata

n sa'avu n le. A yuwusan tă ulinga nă ayi a tyo mantsa mă Dawuda.⁴⁶ Dawuda tsura tă icigi e ekere a Asulä, hali u pati a lyawa yi u suwaa Asulä a Yakubu Aa'isamapada.⁴⁷ Amma Sulemanut da tawai u suwa niyi.

⁴⁸ "Agba avu wo o'wo Mogono mă Asulä mă tsu dănu o u'wa u na vadilimä suwai shi, ununa vumavasula dammai, ayi a yuwusan adanshi a Asulä,⁴⁹ 'Zuva ndanata n tsugono n vă n da,

uvadi waru udasata u vă u da. Ubata u ne u da yaa gura suwaa mu?

I ta gura suwaa mu vivuwatan?

⁵⁰ Amu da n yuwin ili biti ătsumä a zuva ni ida ne ekere a vă shi?" ◊

⁵¹ "Adū agbawata, aza a na okolo e le a ri mejege shi, aza a na atsuvu a du a ri u'ulu. I ta yuwusan nronuloi nă Ruhu va Akiza kuci. Ununa nkaya n du n yuwusain, ne da yaa yuwusan.⁵² ătsumä a amasulä zane da nkaya n du n 'yuwain shi? Hali gba o una aza a na a yuwin adanshi o utawu wu Za vă ăbulä na i winai hali yu una yi.⁵³ Ko a na i ushiyi Wilä wă Asulä e ekere a nlingata mă Asulä, ne da i 'yuwain a kuru yi mejege suru suru."

Mona ma Istifanu

⁵⁴ Ana azagbain a Isra'ilä a uwai ne, reve a uwwa upan lon, hali a uwa maluma ma akatsu adama o upan.

◊ 7:40 Mt. 32:1. ◊ 7:43 Emo. 5:25-27. ◊ 7:50 Isha. 66:1-2.

55 Istifanu gba ana u ri na Ruhu va Akiza, reve u zuwa esu a yi zuva avu we ene tsugbain tsə Asula. Avu we ene Yesu mishin ubatə u tsugbain o ukere usa'ani wə Asula. 56 Reve u damma le, "Kalyuwai, me ene tə zuva ukpətu'u, reve me ene Mawun ma Vuma mishin ubatə u tsugbain o ukere usa'ani wə Asula!"

57 Reve a ula atsvu e le na akatsu o oruwo lon. Reve a zurə yi nu u tə. 58 Reve o utaq yi o ugyuru, dada a uwai mavara mə yi na atali. Reve aza a na a shi lo a uwua niyi a adanshi o fodo atugu e le o boloto le a makakan mo ulobo u na a tsu de Shawulu.*

59 Ele a vuvarasa yi, reve Istifanu yuwan avasa u damma, "Yesu Zagbain, ushi wivuwun u və." 60 Ana u dammai ne, dada u kingyoi reve u damma nu ucira, "Asulazuva she vu tara le nu unusu wan." Dada u kuwai.

8

1-2 Shawulu shi tə atsumə a aza a na a usuyi ili i na a yuwan a mantsa ma na o unai Istifanu. Reve ama o ro aza a na a yuwsaan Asula aganda a tawə a cido Istifanu na mesun lon.

Aza e Itoni e bete'we ta adama a atsumalima

Reve urana u ndolo atsumalima lon a uwa e ekere a aza e Itoni a na a ri Urishelima. Reve aza e Itoni suru e bete'we a tyo Yahuda

nə Samariya,† she ajiya goon a da e isawain Urishelima.‡ 3 Reve Shawulu gba'a u uwa a garasa batə batə a casu aza e Itoni atsumalima lon. U uwusa tə a 'wa nu u remi ali na amaci nu u garusu nle o u'wa wa ali.

Alajiya a Filibu e ida ya Samariya

4 Reve aza a na e bete'wei a yuwsan alajiya a Alabari a Sa'ani.† 5 Reve Filibu sabə a tyo a lyuci gbain atsuma a Samariya reve u uwa a yuwsaan le alajiya a Zamawawa de. 6 Ana ama a uwai, waru e enei linga va asalama a na Filibu yuwan, reve o polo atsvu lon. 7 Reve o utaq otoni a lima nə abunda atsumə a ama, avu otoni a lima a uwa yisaali lon. Ozo o osowi a lipu nə akutsuma nə abunda a kambə tə gbaga. 8 Adama o ndolo, reve a uwa mazanga atsuma a lyuci'i suru.

9 Vuma ro shi tə pe a lyuci'i za na a tsu de Simo a yuwsan tsuboci kuci. Ama a lyuci'i a shi tə a yuwsan asalama a yi, u shi tə a tarasa aciyayi ili i ro. 10 Ama a Samariya zagbain nə mawun a shi tə a tsu yuwsan adanshi a yi, adansa a na, "Vuma nda tə nu ucira wə Asula, a tsu de yi tə Za vu Ucira." 11 Reve a kambuwə ubozu ya' a yi adama a na u jima tə a yuwsaan le linga va asalama o ure u tsuboci. 12 Ana ama a usuyi alajiya a Alabari a Sa'ani o tsugono tsa

* 7:58 Shawulu: A tyo de a tawə tə e de vuma nda na aala Bulu, waru u tawə tə wo o'wo za vi Itoni ya afulə e Yesu Kristi Zamawawa.

Asulà a ala e Yesu a na Filibu yuwaan nle, (avu a rumbu le ali nà ämäci. ¹³ Reve ayi Simo fo na aciyayi u ca okolo a yi, (avu a rumbu yi. Reve u reme itoni ya Filibu ubatà u na u tyoyi biti. Ana we enei iroci nà linga va asalama a na a yuwusan reve u uwa asalama lon.

¹⁴ Ana ajiya a na a ri Urishelima a uwmai ama a Samariya a usu tå adanshi a Asulà, reve a lyunguwa le Bituru nà Yahaya. ¹⁵ Ele gba ana a rawai reve a yuwaan le avasa adama a tsurà Ruhu va Akiza, ¹⁶ adama a na koto shi Ruhu va Akiza'a u cipaa le shi. A shi tå a rumbu le goon na alat e Yesu Zagbain. ¹⁷ Reve a kuruwà le ekere, dada a tsurà Ruhu va Akiza.

¹⁸ Ana Simo enei nu ukurusu we ekere u da a tsu tsurà Ruhu va Akiza, dada u shi u cigai u ca Bituru nà Yahaya ikebe. ¹⁹ Avu u damma, "Ca numu cu'un vu ucira u nda fo, adama za na n kuruwayi ukere suru u tsurà Ruhu va Akiza!"

²⁰ Reve gba Bituru usu yi, "Vu tå kuwà avu ni ikebe ya wu suru, adama a na vu zuwai ni ikebe i da a tsu tsurà une'e wà Asulà." ²¹ Vu pe na akunda atsumà o ulinga u nda shi, ko ke'en, adama a na ookolo a wu a ri mejege nà Asulà shi. ²² Vu vadalat vu lyawa iwuya ya wu, vu pati Asulà adama u yuwaan wu gafura vi ili i wuya i na vu sokoi o ookolo a wu. ²³ Adama a na me ene tå vu

tå nà tsushu'un, waru vu tu ugbedegu nu unusu.

²⁴ Reve Simo usu u damma, "Patiya numu Mogono mä Asulà adama ko ili i tå e ili i na vu dàmmai i tsurà mu wan."

²⁵ Ana Bituru nà Yahaya rocoi amayun a adanshi o Mogono mä Asulà, reve a kambà Urishelima a yuwusan alajiyi a Alabari a Sa'ani a mulyuci ma aza a Samariya nà abantà.

Filibu nà vumagbain va Habasha

²⁶ A mantsa mo ndolo reve malingata ma Asulà mo ro ma damma Filibu, "Yon vu saba uyagi vu kuru ure wo ogozo u na wu utai Urishelima a tyo Gaza." ²⁷ Reve u 'yon u reme ure, dada u ga'ain nà zaghain vi izuwa* o tsugono tsu ka Kandakatu vi ida ya Habasha. U shi tå u 'yawà Urishelima adama u yuwan aganda. ²⁸ Ayi a makambaa nden e keke vi ido va yi, avu u uwa desununà a Aatagada a Ishaya vumavasula. ²⁹ Reve Ruhu va Akiza damma Filibu, "Wala a rawa zuzu nà keke vi ido i ndolo, vi isawan lo nà vuma'a."

³⁰ Dada Filibu sumai a rawa zuzu dada u tsu uwua yi e desununà a aatagada a Ishaya vumavasula. Avu we ece yi, "Vu te reveshe ili i na vee desununà?"

³¹ Avu u usu, "Te gba? She nà za ro cuduwa mu." Reve u pati Filibu kumba u danu nà ayi. ³² Ubata u na u shi e desununà u da nda,

* **8:27** E elentsu a aza a Heleni a ta dansa zaghain na o fodoi arawa.

"O rono yi taq tyo ubaqta u mapada ana kyon,[†] ununa magiril'i ma tsu daqna kpaku ubaqta wu za na oo kukofuso yi eleme, ne da ko unaq waq yi u kpaqta'waq shi.[†]

³³ O roco yi taq atsumalima hali a putsaa yi ni ili i na i ri mejege.

Zane da aa gura ca alabari a limatan a muwun ma yi na muwun mu ugundo ma yi?

Babu za, adama a na o kodoi wuma waq yi atsuma o uvadi."[◊]

³⁴ Avu zagbai'in u damma Filibu, "Damma mu, vumavasula nda adanshi a zane a da waa yuwusan? Adanshi a aciyayi ko za ro?" ³⁵ Reve Filibu kpaqta'waq unaq waq yi u teme nu ubaqta u na wee desununa'a, avu u yuwaan yi adanshi a Alabari a Sa'ani e Yesu.

³⁶ Ele atsuma a mmalu, reve a rawa a mini mo ro. Avu zagbai'in u damma, "Nda mini! Nye yaa putsaa aa rumbu mu?"

[³⁷ Avu Filibu usu u damma, "Na vu usu Yesu Zamawawa Mawun ma Asula ma da, n taq rumbu wu."]

Reve vuma'a u usu, "N usu ta Yesu Mawun ma Asula ma da."[‡] ³⁸ Reye u zuwa e isawaton keke vi ido'o. Reve ele ra a uwa a mini'i, reve Filibu rumbu yi. ³⁹ Ana o utai a mini'i, reve Ruhu Mogono ma Asula ma kafaq Filibu,

agba zagbai'in u dashi ene yi waru shi. Reve u kara a mazangaq ma yi. ⁴⁰ Agba reve e ene Filibu a lyuci va Azatu. Reve u kandaruwa ilyuci suru a yuwusan alajiya a Alabari a Sa'ani, hali u rawa Kasariya.

9

Shawulu kambaq taq za vi Itoni

¹ Shawulu lyuwa taq elime a casu aza e Itoni atsumalima lon, adansa a na u to una le. Reve u 'yawaq ya aabara a nan ganu, ² reve u pati u ca yi mpepelime a 'yawaq a 'isaq atsuma a Dimaska. U zamishi taq ubolu wa aci u le, tsaqra nu u tsuraq pe aza a na o toniyi Ure wu Zagbain u lyungwaq le, ali na amaci, tsaqra waru u tawa ne ele wunlu a akani atsuma a Urishelima. ³ Ana u rawai zuzu na Dimaska adama o ulinga u ndolo, babu usan reve ekan o uta de zuva u kandaruwa yi. ⁴ Reve u riyaq e ida, reve wu uwu udyo, adansa, "Shawulu, Shawulu, cine tsa da voo bongishi mu?"

⁵ Reve u damma, "Avu da zane, Zagbain?"

Reve udyo'o u damma yi, "Amu da Yesu za na voo bongishi. ⁶ 'Yon vu uwa atsuma a lyuci ndede, a ta damma wu ili i na vaa yuwan."

⁷ Reve n'utsaq mu mmalu ma yi a kuda a yuwan adanshi, a ta uwuwsa

[†] 8:32 Atsuma o ubaqta'a, ayi kyon u taq ne eleme o uga'an. Za ro ta gura kukodo eleme'e reve u yuwaan umuna ko utugu babu o una yi. [◊] 8:33 Isha. 53:7-8.

[‡] 8:37 Ayi uguzu u nda wu pe atsuma a akuci a atagada o Ulinga wa Ajiya o ro a na a ri ufanu nu ujimu shi.

udyo agba e ene vuma shi.
⁸ Reve Shawulu 'yon, ana u kpătu'wai esu ą yi u gura ene shi. Reve e reme yi ukere reve ą tawato yi Dimaska.
⁹ U yuwan tă rana ta'atsu urumbanu, u lyuwa shi agba u sowo shi.

¹⁰ A mantsa'a za vi Itonit ro dana tă pe ątsumă a Dimaska, za na ą tsu de Ananiya. Zagbain yuwaan yi tă adanshi ątsumă a alavu alavu, adansa, "Ananiya."

Reve ąyi u usu, "Amu da nda Zagbain."

¹¹ Reve Zagbain in damma, "Yon vu 'yawā o ure u na ą tsu de Ure u Mejegē. Vu 'yawā o u'wa wa Yahuza ve ece ko vuma va Tarsu tă pe za na ri na aala Shawulu. U tă lo a yuwusan avasa ubatq'a. ¹² N roco yi tă alavu alavu a vuma na ą tsu de Ananiya a uwa, u zuwaa yi ukere adama we enishe ure."

¹³ Avu gba Ananiya usu u damma, "Zagbain n sowo tă a uwusua adanshi a vuma nda'a o una wa ama nă abundă, adama e iwuya ya ąbunda a na u yuwayin ama a akiza ą wu ątsumă a Urishelima. ¹⁴ Ayi da nda nan ganu a gbagbain a caniyi ucira u reme vuma na yuwin avasa ątsumă a ala ą wu."

¹⁵ Reve Zagbain damma yi, "Avu de 'yawā adama a na ąyi vuma na n dangwai da tsara u yuwan ulinga u vă, tsara u revetyo ala ą vă ątsumă a Atakpaci, nă ngono, na aza a Isra'il'a. ¹⁶ Amu na aciyavă n to roco yi cu'un vă

ątsumalimă a na woo sowo adama a ala ą vă."

¹⁷ Reve Ananiya 'yawā reve u uwa o u'wa'a, ąvu u canana ukere wă yi ąvu u ju'wă Shawulu, u damma, "Moron mă va Shawulu, Yesu Zagbain da lyungu numu ą tyo ą'la wu. Yesu za na roco nuwu aciyayi o ure u na vu kuruyi. U ciga wu tă tsara vu dăshi gura ene ure, reve waru o shiton wu nă Ruhu va Akiza." ¹⁸ Babu usan reve ili i ro i riya diga pe esu'u gashi ąkăba, dada we eneshi ure. Avu u 'yon, dada ą rumbu niyi. ¹⁹ Reve u lyuwa ilyalya dada u tsurashi ucira.

Shawulu yuwan tă alajiya ątsumă a Dimaska

Reve Shawulu yuwan rana re obolo nă ąză e Itoni a na ą ri pe ątsumă a Dimaska. ²⁰ Babu a jima, dada Shawulu temei alajiya e Yesu ątsumă a ą'isă a aza a Isra'il'a, adansa Yesu da Mawun mă Ąsula. ²¹ Reve aza a na a uwwa niyi suru ą kară a asalama, adansa, "Ayi nda ąyi da vuma na unusai ąză e Itoni, reve waru u bete'we le, ele aza a na e desu ątsumă a ala o ndolo shi? U tawă tă pa tsara u reme le, reve wu nlă le na akani, reve waru u 'yawato le ą măkăkan ma nan ganu a gbagbain shi?" ²² Reve Shawulu dăshi tsara ucira ątsumă a alajiya ą yi. Agba aza a Isra'il'a ątsumă a Dimaska a gura polo yi a adanshi ą yi shi, a na Yesu da Zamawawa va amayun.

²³ Ana a yuwain rana meketeci, avu aza a Isra'ilat a yuhan ifobi i na oo una Shawulu. ²⁴ Reve ayı wu uwua ifobi i le. A zuwusa tą esu e le usana nu ulivu o unantsu wu ukari u lyuci tsarę o una yi. ²⁵ Na ayin, avu ojoro ą yi a tara yi, reve ą talyuwato yi ątsumą a aasaka ną wungu wu ukari.

Shawulu kambə ta Urishelima

²⁶ Ana Shawulu tawai Urishelima, u yuhan tą ątyo a na waa yuhan tsarę u bolo aci no ojoro.† Avu suru nle a uwua wovon adama a na ą usu ko ayı oojoro a da shi. ²⁷ Avu Banaba tara yi ą tyo ubatę wa ajiya. Reve u damma le ununa Shawulu enei Zagbain o ure. Reve waru u damma le cine Zagbain yuwaan niyi adanshi, ną cine Shawulu yuwain alajya adama e Yesu ą lyuci va Dismaska babu wovon.

²⁸ Diga lo dada Shawulu remei ma'uwa ną wu uti obolo ne ele ątsumą ą Urishelima. Reve u uwa alajya ątsumą a ala a Zagbain, babu wono babu wovon. ²⁹ Reve u uwa a yuwusan adanshi na aza a Isra'il a na a yuwusan Tsuheleni,† reve u uwa mawasan ne ele. Avu a zamishi ure u na oo una yi. ³⁰ Ana ązə ą yi a uwuai ili i na i ri pe, dada a tara niyi ą 'yawə Kasariya avu a tara yi a wantsun ą kambə Tarsu.

³¹ Mantsa mo ndolo ma da ązə e Itoni a Yahuda, ną

Galili, ną Samariya, ą tsurəi nden n lafiya. Azə e Itoni ą tsurə tą ucira, reve ą dəshi ąbundə ni ikambi ya Ruhu va Akiza a yashi i na ą dənai a mmalu ną Zagbain.

Bituru 'yawə ta Japa na Lida

³² Reve Bituru kandaruwa ubatę suru tsarę u kałyuwale. ayı ątsumą ą akandarıriya, reve u tawę u cina aza a akiza ą lyuci va Lida. ³³ A lyuci dada u cinai vuma ro za na ą tsu de Iniyasu ną mbalą n tsukutsumą a'wan kunla. ³⁴ Reve Bituru damma yi, "Iniyasu, Yesu Zamawawa kambato wu tą gbaga. 'Yon vu kutsulu aavalu ą wu.' Babu usan, reve u 'yoshin. ³⁵ Reve ama a Lida ni ida ya Sharana suru a vadala ą tyo ubatę wu Zamawawa ana e enei Iniyasu a mmalu.

Bituru kambato ta Dokas wuma

³⁶ Atsumą ą lyuci va Japa ka ro za vi Itoni dənə tə pe za na ą tsu de Tabita a na Dokas* ną Tsuheleni. Ka'a u zuwa tą aciyayı u yuhan ulinga u sa'ani, reve waru u dənə a kambusa alambi. ³⁷ A yashi'i u banakan tą, reve u kuwa. Ana ą sumba niyi reve o voton yi a aasula a zuva. ³⁸ Ana a uwuai Bituru tą Lida, lyuci na ri zuzu ną Japa, reve ą lyungu ama e re a lyawa Japa ą 'yawə a damma yi, "Yuwan ankuri, tawę gogo, she vu jima wan."

* **9:36** Aala a Tabita ną Tsu'arama, Dokas ną Tsuheleni ele ra urevu u tą u da le. Urevu u le u da mere'on.

³⁹ Reve Bituru 'yon u kuru le. Ana u rawai, avu a 'yawato yi a aasula a zuva. Nruna suru e isawan ta zuzu na ayi, e mesun. Reve a uwa o rocosu atugu na akapi e itana i na Dokas u yuwaan nle ayi obolo ne ele.

⁴⁰ Reve Bituru utaqa le suru, reve u kaqdato u yuwan avasa. Reve u vadala a tyo ubata wa aakwakwa'a, reve u damma, "Dokas 'yon." Reve u kpat'wa esu. Ana we enei Bituru reve u 'yon u danu. ⁴¹ Reve Bituru cananaa yi ukere avu u kamba yi tsara u 'yon. Reve u de aza e Itoni obolo na nruna, dada u roco le a na Dokas kambai wuma.

⁴² Adanshi o ndolo a uwa ta bata suru atsuma e ida ya Japa. Reve ama a abunda a vadala a tyo ubata wa Zagbain. ⁴³ Bituru yuwan ta rana re a lyuci va Japa, o u'wa wa Simo za na aa yuwan yozu vu kwan, za na u'wa wa yi u ri zuzu na mala."

alavu alavu, u tawai ubata wa yi, adansa, "Kaniliya!"

⁴ Reve u zuwaa yi esu atsuma o wovon, reve u damma, "Zagbain nye i da?"

Reve malingata ma Asula ma damma yi, "Avasa a na vaa yuwan ni ikambi ya alambi a na vaa yuwan u rawa ta a makakan ma Asula. Gogo Asula a uwuwa ta avasa a wu. ⁵ Gogo lyungu ama a 'yawa Japa tsara e de Simo za na ee desu Bituru. ⁶ Za na cu'wain o u'wa wa Simo za na aa yuwan yozu vu kwan, za na u'wa wa yi u ri zuzu na mala."

⁷ Ana malingata ma Asula ma na ma yuwaan niyi adanshi ma karai, reve u de agbashi e re a yi, na soja ro, za na a uwuwa wovon wa Asula, atsuma a aza a na a yuwan yozu vu kwan, za na u'wa wa yi u ri zuzu na mala."

Bituru ene ta alavu alavu

⁹ Ana usana u tawai, cina urana u rawa a aci, agbashi a Kaniliya atsuma a mmalu, dada a rawai zuzu na lyuci*li*. Avu Bituru kumba o u'wa wa zuva tsara u yuwan avasa.

¹⁰ Reve wu uwuwa ambulu, hali u ciga u lyuwa ilyalya. Agba ele pe atsuma e ifobi yi ilyalya, avu we ene alavu alavu. ¹¹ Reve we ene zuva kpat'wa, ni ili i ro a cipusa oroci a aapalutsu o umuna ne elentsu a nashu uguzu a tyo e ida. ¹² A aapalutsu'u cu'un vi inama suru a ta pe: inama ya ana a nashu, ni inama yi

10

Bituru na Kaniliya

¹ Atsuma a Kasariya vuma na a tsu de Kaniliya dana ta pe atsuma a yali ya asoja, u dana ta atsuma a Asoja a Italiya. ² Ayi vuma va abula da. U ta uwuwa wovon wa Asula, ayi na muwun ma yi suru. U tsu kambusa ta ama a na a ri ni ili shi. U tsu yuwan yozu vu kwan, za na u'wa wa yi u ri zuzu na mala."

³ Urana u ro, zuzu na rumu ta'atsu vu ulivu, reve we ene malingata ma Asula a alanga e eteshe atsuma a

ikatapu, nā nnunu.*¹³ Reve wu uwuwa udyo adansa yi, "Bituru, 'yon vu pada, reve vu tama."

¹⁴ Reve u damma, "Zagbain, o'o! A wuma u vā koto n tama cu'un vā yi shi, adama a na ątsu tsu tsu tā nā Wilā u na tsu tama le shi, adama a na ąti idaba."

¹⁵ Reve udyo'o u dammisa yi, "She vu yuwan mawasan nā Ąsula wan. Nu u damma u tu ulobonu she vu damma u lamba tā ulobonu wan."

¹⁶ U tsurā tā alavu alavu o ndolo toto uta'atsu. Reve a palu'ushi aapalutsu'u ą tyo zuva.

¹⁷ Bituru dānā tā a majiyan, ko cu'un vā alavu alavu e ne da we enei. Reve ama a na Kaniliya lyunguyi a rawa ą lyuci'i, reve e ece u'wa wā Simo. Ana a rawai, ąvu e isawan mishin o unąntsu.¹⁸ Ąvu a yuwan ązo'wa, e eceshe ko Simo na ą tsu de Bituru cu'wan tā ubatā'a.

¹⁹ A mantsa ma na Bituru dānāi a majiyan ma alavu alavu o ndolo, reve Ruhu damma yi, "Ama a ta'atsu a da ndolo e izami ya wu.²⁰ 'Yon vu cipā vu kuru le. She vu lyawa ookolo ą wu a 'yon wan, adama a na ąmu da n lyungu nle."

²¹ Reve Bituru cipā u cina ama'a, ąvu u damma le, "Amu dada i ri e izami. Nye i zuwai i ri azama mu?"

²² Reve a damma yi, "Yalit ya ąsoja ya Roma da, za na ą tsu de Kaniliya lyungu

ntsū. Vuma vā ąbulā da, za na a uwuwa wovon wā Ąsula. Aza a Isra'ilā suru a ta yuwusan adanshi a sa'ani a aci ą yi. Ayi da malingata ma Ąsula ma dammai u lyungu tsu ubatā wā wu vu tawā, tsarā wu uwuwa ili i na vaa damma." ²³ Ana Bituru uwai ne, reve u uwato le o u'wa, reve u ca le ubatā u na aa asa.

Bituru 'yawā tā ubatā wa Kaniliya

Ana usana u tawai, reve a kārā suru, ąvu nron mi Itoni n ro ątsuma a Japa e shewun yi. ²⁴ Reve a rawa Kasariya nu usana. Reve Kaniliya dānā a pura le, ąvu u banu edenge ą yi na n'utsā ma yi. ²⁵ Ana Bituru uwai o u'wa wā yi, reve Kaniliya kādāto e idā a mākākān ma yi. Reve u teme a yuwusaan yi ągāndā. ²⁶ Reve Bituru damma yi, "'Yon mishin ąmu fo yuma da."

²⁷ Reve u 'yon a yuwunlai adanshi wa'a, reve a uwa ubatā u na ama o ro ą ri ubolotowu. ²⁸ Reve Bituru damma le, "Ireve tā a na Wilā u tsu u putsaa ntsū a na tsāa yuwan ndammulai na Atak-paci. Amma Ąsula o roco mu tā she n de za ro za babu akiza wan, ko za vi idaba wan.

²⁹ Ana i lyunguwā numu n tawā, n tawā tā babu usan. Gogo damma numu ili i na i zuwai i lyunguwā numu."

³⁰ Reve Kaniliya damma, "Rana nāshi na karāi, ąmu ątsuma a avasa a māntsā ma

* **10:12** Ątsuma a aapalutsu'u inama i ro i dānā tā pe a na aza a Isra'ilā a tarai a tu ulobonu adama o utamu, waru ozo o ro ą dānā tā pe a na a tara nle ą ri idaba i na aa gura tama shi.

na n tsu yuwusan. Reve me ene vuma mishin a mākākān mā vā wotowu ni itana a madala.³¹ Reve u damma mu, ‘Kaniliya, a uwua tā avasa a wu, Əsulə e reve tā a na vaa casu alambi ili.³² Vu lyungu ama a 'yawa Japa e de Simo za na a tsu de Bituru. U cu'wan tā o u'wa wā Simo, za na aa yuwusan yozu vu kwan, za na u'wa wā yi u ri zuzu nā mala.’³³ Koto a jima shi a na n lyunguwā nuwu, əvu da nda vu tawushi babu usan. Ətsu da nda a mākākān mā Əsulə, tsara tsu uwua ili i na Zagbain damma nuwu vu damma tsu suru.”

Bituru yuwan tā adanshi na Kaniliya

³⁴ Reve Bituru yuwaan le adanshi a na, “N gura tā reve gogo, Əsulə a ri na adangulu shi.³⁵ U ciga tā vuma na a uwusa wovon wā yi ətsumā e ida suru, vuma na a yuwusan isa'ani i na Əsulə a cigai.³⁶ I reve tā ikaka i na Əsulə a lyunguwāyi aza a Isra'ilā. Ü damma le tā Alabari a Sa'ani o tā lo, nā nden mo okolo e Yesu Zamawawa, za na əyi da Zagbain vi ili suru suru.³⁷ I reve tā cine ili i ndolo i farai ətsumā a Yahuda suru. Yahaya damma tā vuma suru a rumbu yi, ili i ndolo suru i fara tā diga Galili.³⁸ Yu uwua tā alabari e Yesu vuma va Nazara, ununa Əsulə a sukuma niyi nā Ruhu va Akiza, reve u ca yi ucira. Yesu dānā tā a kāndāruwusa a yuwusan ulinga u sa'ani. U wawusa tā aza a na Mekerenkesu ma zuwai elime,

adama a na Əsulə o to obolo nā ayi.

³⁹ “Ətsu waru tse ene tā ne esu a tsu ili i na u yuain suru ətsumā a Urishelima ni ida ya aza a Isra'ilā. Dada waru a vara niyi zuva va akpata.⁴⁰ Reve gba Əsulə a 'yasən yi o urana wa ta'atsu, reve u lyawa yi u roco aciyayi ubətə wa ama.⁴¹ U roco aciyayi ubətə wa ama suru shi, amma a tyo ya'a tsu, ətsu na Əsulə a dangwai tso o'wo alingi a yi. Tsu lyuwa tā tsu sowo obolo nā əyi ana u 'yoyin ətsumā a əkwakwā.⁴² U damma tsu tā tsu yuwaan ama alajiya, tsu damma waru əyi da za na Əsulə a zuwai u ge'eto aza a wuma nā əkwakwā.⁴³ Amasulə suru a yuwan tā adanshi adama a yi, a na za na cayı okolo e ekere a yi u tā tsurə gafura vu unusu ətsumā a ala a yi.”

A ca tā Atakpacı Ruhu va Akiza

⁴⁴ Bituru ətsumā a adanshi, reve Ruhu va Akizat cipāa aza a na a dānāi a uwusa adanshi a yi suru.⁴⁵ Aza e İtoni a Yahuda, aza a na a tawāi obolo nā Bituru a uwa tā asalama a na e enei Atakpacit fo a tsurāi une'e u Ruhu va Akiza.⁴⁶ A uwua le tā a yuwusan adanshi ne elentsu o ro, a casu Əsulə tsugbain.

Reve Bituru damma,⁴⁷ “Nanza tā lo za na aa gura putsaa a rumbu ama a nda a mini? Ele da nda a tsurāi une'e u Ruhu va Akiza cine ətsu tsu tsurāi.”⁴⁸ Reve Bituru damma a yuwaan le

urumbusu ątsuma a ala e Yesu Zamawawa. Reve a pati yi u dānu ne ele rana meketeci.

11

Bituru kamba ta Urishelima

¹ Reve ajiya nā ązā e Itoni ątsuma a Yahuda a uwwa a na Atakpací ą usuyi adanshi ą Ąsula. ² Ana Bituru kambai Urishelima, reve aza a Isra'ila a na o o'woi ązā e Itoni a gasa yi nā agaci a adanshi. ³ Avu a damma, "Ayi da nda vu uwai ątsuma a Atakpací, hali vu lyuwa ilyalya obolo ne ele!"

⁴ Reve Bituru cuduwa le ili i na i yuwain suru. ⁵ Avu u damma, "N shi tā ą lyuci va Japa ąmu ątsuma a avasa, reve n uwa ątsuma a alavu alavu. ątsuma a alavu alavu'u me ene tā zuva kpatu'wai, reve ą cipatowa mu ili i ro ana aapalutsu o umuna uguzu ne elentsu ą nashi ą yi. ⁶ Ana n kālyuwai pe, reve me ene inama ya ana ą nashi yu uvadi, ni inama yi ikatapu e ida, nā nnunu. ⁷ Reve mu uwwa udyo u ro adansa mu, "Yon Bituru! Vu pada vu tama."

⁸ "Reve n usu, 'Ne da shi Ąsulazuva! Koto n tama ili i na Wilā wā wu u putsayi shi.'

⁹ "Reve udyo'o u dāshi dammisā ire, 'She vu kambuwā ili i na Ąsula o o'wotoi cece ili yi idaba wan.' ¹⁰ Ne da a yuwain hali toto uta'atsu, reve o koso o rono umuna'a ą tyo zuva.

¹¹ "Amu lo dāda ama a Kasariya a ta'atsu a rawushi,

aza a na ą lyunguyi ą tāwā yā'ā vā, reve a rawa o u'wa u na n shi. ¹² Reve Ruhu va Akizat damma mu, she n 'yuwan ą kuru le wan. Reve ama ą tāli ątsuma ą ązā e Itoni ą kuru mu, reve tsu uwa o u'wa u yuma ro. ¹³ Reve vuma'a u damma tsu ununa we enei malingata mā Ąsula o u'wa wā yi. Reve u damma yi, 'Vu lyungu ozo o ro ą lyuci va Japa e dewe wu Simo za na a tsu de Bituru. ¹⁴ Vuma'a u tā tāwā wu nu ure u na aa wawa wu na ama a na ą ri pe o u'wa wā wu suru.'

¹⁵ "Ana n farai adanshi, reve Ruhu va Akiza tāwā le ununa u tāwā ntsu o ufaru. ¹⁶ Dāda n cuwain a na Ąsulazuva a dammai, 'Yahaya rumbut du tā na mini, amma Ąsula ą tā rumbu du nā Ruhu va Akiza.' ¹⁷ To, nā Ąsula a ca Atakpací a nda une'e unāta nā atsu a mantsa ma na tsu ushiyi Yesu Zgbain Zamawawa, zane da ąmu a na maa wasan ili i na Ąsula a cigai?"

¹⁸ Ana a uwai ili i na Bituru dammai, reve a lyawa mawasan. Reve a uwa a cibalasa Ąsula, reve a damma, "Gogo Ąsula a lyawa tā Atakpací a vadala adama ą tsurā wuma u babu ukotu!"

Aza e Itoni ątsuma a Antakiya

¹⁹ A mantsa ma nda cina o una Istifanu, reve ązā e Itoni a na ą ri Urishelima e bēte'we adama ą ątsumalima. Reve ą kārā ą tyo e ida ya Finisiya nā Kuburu nā Antakiya va Suriya. Reve a yuwusaan aza

a Isra'ila goon alajiya a Alabari a Sa'ani e Yesu Zagbain. ²⁰ Reve əza e Itoni aza a na ə ri ama ə Kuburu nə Kurani, ə kara ə tyo Antakiya, əvu a uwa a yuwusaan Atakpací alajiya a Alabari a Sa'ani e Yesu Zagbain. ²¹ Ucira wə Əsulazuva u shi tə obolo ne ele, reve ama nə əbundə a ca okolo e le. Reve a vadala a kuru Əsulazuva.

²² Reve əza e Itoni ətsumə ə Urishelima a uwwa ili i na i farai ətsumə a Antakiya, əvu ə lyungu Banaba de.

²³ Ana u rawa we enei icigi i na Əsula ə yuwaan nle, reve u yuwan məzəngə. Avu u ca le əsalə adama a kaba asuvu, waru a lyuwa elime ni itoni ya Əsulazuva. ²⁴ Banaba vuma və əbulə da, waru u tu ushitowun nə Ruhu va Akiza nu ucawu wo okolo. Reve ama o ro nə əbundə ə dəshi usuwisə ə kuru Əsulazuva.

²⁵ Reve u kuru ə tyo Tarsu adama u bunga Shawulu. ²⁶ Ana we ene niyi reve u təwə nə əyi Antakiya. Reve ele ra o una aa'wan məbulə pe obolo na əza e Itoni oo ritosu ama nə əbundə. Ətsumə a Antakiya a da a fara deyi aza a na ə kurusu Yesu "Azə e Itoni."†

²⁷ A mantsa ma nda ma da aməsula o ro o utai Urishelima reve ə tyo Antakiya. ²⁸ Reve vuma tə ətsumə e le za na ə tsu de Agabu 'yon mishin. Ni ikambi i Ruhu va Akiza, reve u damma a na a ta yuwan ambulu lon ubətə suru ətsumə o uvadi. A yuwan tə il'i a mantsa ma

na Kaladiya dənəi o tsugono tsı ida tsə Roma.† ²⁹ Reve əza e Itoni ya Antakiya a yuwan majiyan ə lyungu ni ikambi ə tyo ubətə wə əza e Itoni a na ə ri nden e ida ya Yahuda. Vuma suru u ca ununa waa gura. ³⁰ Ne da a yuwin, reve ə lyungu Banaba nə Shawulu ni ikambi i le a ca mbara mə əza e Itoni n Urishelima.

12

Bituru o u'wa wa ali

¹ A mantsa ma na Banaba nə Shawulu ə təwəyi nu une'e ətsumə ə Urishelima, reve mogono Hiridu† Agaripa teme ə təwusə nə ətsumalima e ekere ə əza e Itoni de Urishelima. ² Reve u zuwa əsoja o kodo aaci a Yakubu aajiya, mawun mə ənəwu ma Yahaya. ³ Ana we enei ili i ndolo i yo'onoto tə okolo a ama'a, reve u lyungu əsoja'a tsərə e reme Bituru a mantsa mə Abuki o Opopofu.† ⁴ Reve u zuwa le ə ələru yi o u'wa wa ali, reve u zuwa əsoja ə nəshi ə nəshi obolo ə nəshi ə piri yi. Uyuwan tə ifobi tsərə u ge'eto yi a alanga e eteshe no o koto abuki'i.

⁵ A mantsa ma na Bituru dənəi ətsumə o u'wa wa ali, əza e Itoni a lyawa avasa adama ə yi shi.

Malingata mə Əsula ma wawa tə Bituru

⁶ Ətsumə a ayin o ndolo ana Hiridu yuwin majiyan ma na woo utəqə nə Bituru nu usana u tawa, Bituru dənə tə wunlu a nlavu na akani e re ətsumə ə əsoja e re. Əsoja e re

o ro waru lo mishin ą pirishi unantsu. ⁷ Ele lo babu usan, reve ekan e ikana ątsuma o u'wa wa ali ątsuma a aasula a na u dənai, reve malingata ma ąsula† me isawan elime ą Bituru. Reve u lapa yi e eebele tsəra u jisan yi. Reve u damma, "Jikə! Vu 'yon!" Reve akani'i o oco diga e ekere ą Bituru.

⁸ Reve malingata'a u damma, "Oto itana ya wu na atan ą wu." Reve Bituru yuwan ili i na u damma niyi u yuwan. Reve malingata'a u damma, "Kəndə'wə umuna wə wu reve vu toni mu." ⁹ Reve Bituru toni malingata ma ąsula, reve a lyawa u'wa wa ali'i. Agba Bituru reve ko ili i na yaa farasa amayun a dashi. Uta dansa alavu alavu a da yi. ¹⁰ A pasa əsoja o ufaru na əsoja e ire reve ą təwə o unantsu wu rumu za na ri ą tyo ą lyuci gbain. Reve u kpațu'wəqə le na aciyayi, reve o utaq lo. Reve ą kəraq lo o ure'e. Reve malingata'a u lyawushi niyi.

¹¹ Reve esu ą Bituru ą təwə o ure, dada u revei ili i na i farai. Reve u damma, "N reve tə Zaghain da lyunguyi malingata ma yi u təwə u wawa mu e ekere ą Hiridu na azagbain a Isra'ilə ątsuma e ili i na ą shi a cigai a yuwan na ąmu."

¹² Ana Bituru revei ne, əvu u kəraq ą tyo o u'wa wə Merit za na əyi da mma va Yahaya.† Yahaya waru ą tsu de

yi tə Marku. Əza e Itoni na əbundə o boloto tə ubətələ a yuwusan avasa. ¹³ Reve wu gugula unantsu wu u'wa'a, reve aagbashi o usheli za na ri na aala Roda təwə tsəra u usu yi. ¹⁴ U reve tə a na Bituru da adama a na u revei udyo wə yi. U yuwan tə na mazəngə ma əbundə, hali u kudə ą kpațu'wə unantsu'u. Reve u suma ą 'yəwə ubətə u na ama ą ri, reve u saala, "Bituru da ri de o unantsu!"

¹⁵ Reve a damma yi, "Vu jaara tə!"

Reve gba u lyuwa elime adansa, "Bituru da! Bituru da!"

Reve a damma, "U to o'wo malingata ma yi ma da."*

¹⁶ Reve gba Bituru lyuwa elime na wugulu wu unantsu, she na ą tyo o ukosu ą kpațu'wəqə niyi. Ana e ene niyi a shiwan tə na mazəngə. ¹⁷ Reve Bituru yuwaan le ukere ą rungwə. Reve u damma ununa Zagbain utaq niyi o u'wa wa ali. Reve u damma, "Dammai Yakubu† na akapi ą əza e Itoni ili i na i farai."

¹⁸ Ana usana u tawai reve əsoja o u'wa wa ali'i, əza a na ą dənai ą kəlyuwusə Bituru'u o o'wo udamu lon. Avu ą kəraq a majiyan ko nye i da i cina niyi. ¹⁹ Reve Hiridu zuwa əsoja ą yi ą bunga Bituru, agba ą tsurə e ene yi shi. Reve u yuwaan le yeci ya əbundə,

* **12:15** A mantsa mo ndolo ama o ro ą usu tə a na ąsula a zuwa tə nlingata ma yi ą kəlyuwusə vuma suru atsuma a ama ą yi. Waru nlingata n ta gura təwə ubətə u na vuma ri oroci a vuma'a. † **12:17** Yakubu na o unai da nda'a shi, amma zawa'a və Yesu da nda'a.

agba a gura usu yi mejege shi, dada u zuwai o una nle.

Ukwā wā Hiridu

Ana Hiridu yuwain ne, reve u lyawa ida ya Yahuda, əvu u kara a tyo Kasariya. Əvu u dānu de rana meketeci. ²⁰ Hiridu dāna tā na ətsumolāngu na ama a Sida nā Taya. Reve ama'a a zagwa ama a lyungu le tsara a pati ankuri. A yuwan tā ne adama a na ilyuci'i i ciga tā ilyalya i na yoo utusā e ida ya yi. A yuwan tā tsu'utsā nā Bilasata, za na dānai toni vā Hiridu. Reve u fobo tsāra Hiridu usu le.

²¹ Ana urana u rawai, reve Hiridu oto atugu o tsugono tsā yi, reve u dānu o ootogu o tsugono, reve u yuwan adanshi ne ele. ²² Ana obolo a ama'a a uwwa niyi, reve a 'yasañ udyo, "Udyo u māsula mā tsu mo ro ma da, udyo u vuma u da shi!" ²³ Ama'a ətsumā a yisaali, reve malingata mā Əsula ma faba Hiridu a cipa e ida. A yuwan tā ne adama a na u tarai tsugbain tsā Əsula. O ukosu azun ətsumā a yi a da a tamusai lipu vā yi, hali u kuwā.

²⁴ Adanshi a Əsula a lyuwa tā elime nā mabaza.

²⁵ Ana Banaba nā Shawulu o kotoi ulinga u na a lyungu nle, reve a lyawa Urishelima a kambā Antakiya obolo nā Yahaya Marku.

13

Lingata va Banaba na Shawulu

¹ Aq'isa a aza e Itonit a Antakiya a dāna tā na amasula na munlu lon. Ele da nan Banaba, nā Saminu za na e desuyi "Vuma Limā," nā Lusiya za lyuci va Kurani, nā Manayan za na kungwai mantsa mā tā nā Mogono Hiridu Antiba nā Shawulu. ² Ele pe a yuwusaan Əsulazuva aganda ətsumā a akuli, əvu Ruhu va Akiza damma le, "Dangula numu Banaba nā Shawulu tsāra a yuwan ulinga u na n dangula nle a yuwan." ³ Ana a yuwain akuli na avasa əbundā, əvu ama a kuruwā le ekere a zuwaa le aba'un o ulinga wā Əsula a na aa yuwan, əvu a lyawa le a kara.

Banaba na Shawulu a Kuburu

⁴ Ana Ruhu va Akiza lyunguyi Banaba nā Shawulu, a kara tā a tyo a lyuci va Salusiya. Ele pe əvu a lyawa Salusiya a uwa a wantsun a tyo e ida i memere mā mini mā Kuburu. ⁵ Yahaya Marku fo u dāna tā obolo ne ele tsāra u kambusa le. Ele pe ətsumā e ida ya Kuburu reve a kara a tyo a lyuci va Salami əvu a uwa a a'isā a aza a Isra'ilā, reve a uwa alajiyā a adanshi a Əsula.

⁶ Ele pe ətsumā e ida ya Kuburu, əvu a kandaruwā ilyuci i na i ri lo zuzu suru. A rawa tā lyuci na a tsu de Pafo, lo da a cinai za va Isra'ilā ro na a tsu de Ba-Yesu. Waru vumavəsula va amayun da shi, boci da shi. ⁷ Vuma nda əyi da u tsu walasa nā

gwamna vi ida'a, za na ą tsu de Sarajiya Bulu. Gwamna'a vuma da na ri nu ugbozu waru u tą nu urevu wi ili lon. Əvu u de Banaba ną Shawulu ą tawə. U yuwan tą ne adama a na u cigai wu uwua adanshi ą Asula.⁸ Agba boci Alima u dənə tą a tsushu'un ne ele, u yuwan tą ątyo a na waa yuwan u putsaa gwamna u usu alajia e le. (Ną Tsuheleni Alima tą nu urevu wa aala Ba-Yesu ną Tsuyahuda.)[†] U yuwan tą ątyo a na waa putsaa gwamna'a a na waa ca Asulazuva okolo. ⁹ Shawulu, vuma na ama ną ąbunda ą tsu de Bulu, u tu ushitowun ną Ruhu va Akiza. Əvu u varaa Alima esu mejege.¹⁰ Əvu u damma, "Əvu mawun mą Mekerensesu! A mantsa suru vu tsu damma mejege shi, waru vu tą pususən ama ugbozu. Əvu rala da e ekere e ili i na i ri ulobonu. Urana u ne vaa lyawa tsushu'un na adanshi ą Asulazuva?"¹¹ Asulazuva a ta ca wu atsumalıma, vu to o'wo irumbə hali mantsa moro."

Babu usən, əvu esu ą yi a yuwushin dalimbaa, əvu irumbu yi pala yi, reve u dənə e izami yi za na ąa guzə yi ukere.¹² Ana gwamna'a enei ili i na i farai, reve u ca Asulazuva okolo. Reve waru u uwa asalama lon adama o uritosu wə Asulazuva u na wu uwuai.

¹³ Əvu Bulu na aza a na ą dənə obolo ną ąyi a lyawa Pafo, əvu a uwa a wantsun ą kərə ąt yo e ida ya Bamafiliya.

Əvu a rawa e isawan ą lyuci va Pega. Ele pe Pega əvu Yahaya Marku lyawa le, əvu u kərə ą kəmbə Urihelima.¹⁴ Banaba ną Bulu gba əvu a lyawa Pega ą kərə ąt yo ą lyuci na ą tsu de Antakiya va Bisidiya. Əvu ą kərə ą 'yawə ą ąa'isət o urana wa Ashibi, tsərə a yuwan ągəndə.¹⁵ Ana o kotoi desununa ątsumə a atagada a Musa na a amasula, reve aza a na ą dənəi azagbain ą ąa'isət ą ą lyungu vuma tą we ece le, "Aza ą tsu, ko i tą ni ilii ro i na yəqə dashi tsu okolo ugbamu, təwəi i damma tsu!"

¹⁶ Əvu Bulu 'yon mishin reve u 'yasən ekere zuva adama ama'a ą rungwə, əvu u teme adanshi. Əvu u damma, "Ama a Isra'ilat na Atakpaci a na a yuwusaan Asulə ągəndə, poloi atsuvu ą du yu uwua." ¹⁷ Asulə a Isra'ilila a dangula tą nkaya n tsu, waru u lyawa tą ama ą tsu o o'wo ąza o utsuru e ida ya Masar. Nu ucira wə yi u da waru wu utəqə nle ątsumə e ida'a.¹⁸ Waru u yuwan tą ankuri ne ele nu ulambu wu ugbozu u le ątsumə o ogozo a'wan amunga.¹⁹ Əvu u usa ida i cindere i Ka'anat, əvu u ca aza a Isra'ilila ida'a agadu.²⁰ Ili i nda suru i fara tą ątsumə a a'wan ukpakunəshi nə kupoton (450).

"Ana mantsa ma ndolo mo kotoi, əvu ąza o uge'etosu a yuwan tsugono hali a mantsa ma Sama'ilat vumavəsula.²¹ Amma ama a pati tą a ca le mogono. Əvu Asulə

a ca le Shawulu wo o'wo mogono me le hali a'wan amunga. Shawulu mawun ma Kishu ma da o ugundo wa Banyami.† 22 Avu Asulə a cipəto yi o ootogu o tsugono'o, avu u zuwa Dəwuda o unə wə yi. Avu Asulə a yuwan adanshi adama a Dəwuda, adansa, ‘Dəwuda za na ri mawun mə Yese,† Dəwuda nda vuma da na a dangulai u zuwa okolo a və u yuwan mazanga. U ta yuwan ili suru i na n ciga niyi u yuwan.’

23 “Asula a yuwan ta nzuwulai a na vuma tə o ugundo wə yi tə təwə u wəwa aza a Isra'ilə, vuma'a gba əyi da Yesu. 24 Amma kafu Yesu təwə, Yahaya dənə tə a dansaa vuma suru ətsumə a Isra'ilə u kəmbə ubətə wə Asulə, avu a rumbu yi a mini. ◊ 25 Yahaya o kotuso ularinga wə yi, avu u yuwan yeci, ‘I ta a majiyan əmu da Zamawawa'a? O'o! Amma u tə lo a təwə babu ujimu. Waru əmu n rawa m bədə vunu və atan və yi shi.’ ◊

26 “Uwwai gogo, ədu ama o ugundo wa Ibrahim! Poloi atsuvu a du yu uwwa, hali na Atakpacı a na a təwəi a yuwaan Asulə agandə! Uwwai adanshi a nda ununa yaa yuwan i tsurə iwawi, za va koyan da. 27 Ama a na a ri na nden ətsumə a Urishelima a tsu uwwa tə adanshi a aməsulə urana wa Ashibi suru a na a tsu desununə a atsuvu e le. Agba suru nə

ne, a tara Yesu da vuma na aməsulə a yutain adanshi a yi shi. Ele na azgbain e le o shiton tə udammu wa aməsulə ana o una niyi. 28 A tsurə ili i na i zuwai o una niyi shi, amma suru nə ne, a pati tə Bilatu tə zuwa əsoja a yi o una yi.

29 “Ana o kotoi mayan me ili suru i na a danai adama a yi, avu a cipəto yi a akpata† a na a vara niyi, reve a cido yi a aason a aatali. 30 Amma Asulə a 'yasən yi tə ətsumə a əkwəkwa. 31 Rana nə abunda u roco tə aciyayi ubətə wa aza a na a dənə Galili nə əyi avu a kərə a tyo Urishelima waru nə əyi. Ama a nda ele da o o'woi esu a yi a tyo e ekere a ama a Isra'ilə.

32 “Gogo əmu nə Banaba tsu tə pa nə ədu, adama tsu təwəqə du na Alabari a Sa'ani a nda. Nzuwulai mə Asulə a tyo e ekere a nkaya n tsu wo o'wo tə amayun a mantsa mə tsu. 33 Asulə a 'yasən tə Yesu. Ayi nda əyi da ili i na Aatagada e Ica a qədívə e ire aa yuwan adanshi ana u dammai,

‘Avu Mawun mə və ma da. Ana'an mo o'wo tə Dada və wu.’ ◊

34 “Asulə a 'yasən tə Yesu ətsumə a əkwəkwa, waru mantsa mo lo na waa lyawa lipu və yi shama shi. Utu ununa Asulə a dammai a Aatagada a Ishaya vumavəsula,

◊ 13:24 Mak. 1:4; Luk. 3:3. ◊ 13:25

Mak. 1:7; Luk. 3:16. ◊ 13:33 Ica 2:7.

◊ 13:34 Isha. 55:3.

'N ta zuwaa du aba'un a akiza
a na n yuwain nzuwu-
lai n̄ D̄awuda.' ◊

35 "Aatagada e Icať a ąaqdīvā
o ro a ca t̄ urevu u sa'ani, a
na,

'Vaa lyawa Vuma v̄a wu va
akiza u shama a aason
shi.' ◊

36 "Gogo udammu u nda ą
tyo ya D̄awuda da shi, adama
a na D̄awuda yuwaan t̄ ama
a mantsa m̄ yi ągandā un-
una Asula a cigai. U kuwa ta,
avu ą cido yi obolo n̄ nkaya
m̄ yi, waru lipu v̄a yi shama
t̄. 37 Gogo tsunda udammu
u nda u t̄ ą tyo e ekere a
za ro, Yesu, za na Asula ą
'yasaın ątsumā ą ąkwakwa,
waru lipu v̄a yi shama shi.

38 "Az̄a ą v̄a, adanshi'i ayi
da, Yesu da aa gura yuwaan
du gafura vu nusu du! 39 Wilā
wa Musa waa gura wawa du
ątsumā ą nusu du shi. Amma
za na cayi okolo ubat̄a wā
Yesu biti, a tara yi waru za vu
unusu e ekere ą Asula shi.

40 "I yuwan ugbozu! She
i lyawa adanshi a amasula a
shewan a aci ą du wan. Adan-
shi ą Asula a damma t̄,

41 'Kalyuwai ądu aza a adan-
shi a vama,

i ta yuwan asalama n̄ ye ene
ili i na Asula aa yuwan,
reve i kuwa!

Adama a na maa yuwan ili i
ro a mantsa m̄ du,
ili i ro i na i cayi okolo shi,
waru ko n̄ za ro dammisā du
adama ą yi.' ◊

42 Bulu n̄ Banaba azama
a lyawa ubat̄a e ibolo'o, reve

ama'a a pati le ą d̄ashi yuwan
adanshi e ili i nda ubat̄a e
ibolo'o urana wa Ashib̄i u
na w̄a t̄awa. 43 Ana o kotoi
mayan m̄ ągandā'ą, ąvu
aza a Isra'ilā na Atakpacī n̄
abunda a na a yuwayin Asula
ągandā ą kuru le. 44 Avu Bulu
n̄ Banaba a pati le a ca okolo
e le e ekere ą Asula, za na
yuwaan nle isa'ani.

*Aza a Isra'ilā a 'yuwan t̄
ikaka'*

44 Ana ajuma ą kandaruwai,
dada ama suru o utai tsarā
a uwua adanshi ą Asula.
45 Ana azagbain a Isra'ilā e
enei obolo a ama'a, reve a
yuwan tsushu'un lon, reve a
uwa mawasan e ili i na Bulu
dammai ąvu ą kara ą durusa
yi.

46 Avu Bulu n̄ Banaba a
yuwan adanshi no okolo ug-
bamu reve a damma, "Wo
o'wo t̄ n̄ tsu 'yuwan tsu
ciga Alabari a Sa'ani ą Asula
a nda tsu fara ca du ayi, ądu
na yo o'woi aza a Isra'ilā.
Amma i 'yuwan t̄ ikaka i
nda, ayi nda u roco t̄ yi ntsaa
i tsurā wuma u babu ukotu
shi. Adama o ndolo tsu t̄
kambā ubat̄a wa Atakpacī.

47 'Atsumā a Aatagada a
Ishaya, Asulazuva a zuwa tsu
t̄ tsu yuwan ulinga u nda,
adansa,

'N zuwa du t̄ pa nda yoo o'wo
ekan ya Atakpacī.

I taru ucira wi iwawi ya Asula
ą tyo ubat̄a wa ama,
ubat̄a suru o uvadi.' ◊

48 Ana Atakpacit a uwuai
ili i nda, a yuwan t̄ mazangā

◊ 13:35 Ica 16:10. ◊ 13:41 Hab. 1:5.

◊ 13:47 Isha. 42:6; Isha. 49:6.

lon, ɖvu o godyoo ɻ̩sulazuva adama a adanshi a yi'i. Reve ama a na ɻ̩sula a dangulai a tsurɑ wuma u babu ukotu o o'wo ɖzɑ e Itoni.

⁴⁹ ɖVu adanshi a ɻ̩sulazuva a rawa ubɑtɑ suru e ida'a. ⁵⁰ Amma azagbain a Isra'il a gba a kɑrɑ a 'yawusɑ ubɑtɑ wa azagbain a lyuci nu ubɑtɑ wa ɖamaci a ɖəbulɑ a na a tsu damma ɖvu a uwwa le. Reve a zuwa le a tawa ugbozu u le e ekere a Bulu nɑ Banaba, reve a ca le ɻ̩sumɑlɪmɑ, hali o lo le ɻ̩sumɑ e ida'a. ⁵¹ ɖVu Bulu nɑ Banaba a kákala mabantɑ ma ana me īe, tsɑrɑ wo o'wo iroci a tyo e ekere e le. ɖVu a kɑrɑ a tyo a lyuci va Ikoniya. ⁵² ɻ̩sumɑ a Ikoniya ɖzɑ e Itoni a dɑnɑ tɑ nɑ mazɑŋga lon, waru a dɑnɑ tɑ tapu nɑ Ruhu va Akiza.

14

Bulu nɑ Banaba a Ikoniya

¹ Ana a rawai Ikoniya, reve Bulu nɑ Banaba a uwa a aa'isɑ a aza a Isra'il a ununa a tsu yuwusan. ɖVu a yuwan alajiya, hali ama a Isra'il a na Atakpací nɑ ɖabundɑ a ca okolo. ² Ama aza a Isra'il a na a 'yuwain a ca okolo, reve a 'yasañ ugbozu wa Atakpací o ro. ɖVu Atakpací i a lɑŋgɑlɑi nɑ ɖzɑ e Itoni. ³ Suru nɑ ne gba Bulu nɑ Banaba a dɑnū tɑ pe hali rana re a yuwusan alajiya e isa'anit yi Zagbain nu ucira. Zagbain gba roco tɑ ularinga u le a alanga e eteshe ana u ca nle ucira u na aa yuwan ularinga wa asalama.

⁴ Ama a Ikoniya gba majyan me le me ne'eshenlei ta. Ozo o ro o wo'o ucinɑ wa aza a Isra'il a, ozo o ro gba shi o wo'o ucinɑ wa ajiya.

⁵ ɖVu Atakpací o ro na aza a Isra'il a o ro obolo na azagbain e le o golo aciyele adama a zuwa Bulu nɑ Banaba a addama, tsɑrɑ a vara le na atali.

⁶ Amma ana ajiya e revei ili i na yaa farasa, ɖvu a kɑrɑ a tyo e ida ye elentsu a aza a Likiya, a lyuci va Lisitira nɑ Daraba ni ilyuci i na i ri ukandɑruwu ne ele. ⁷ De da a lyuwai elime na alajiya a Alabari a Sa'ani.

Alajiya a Bulu a Lisitira nɑ Daraba

⁸ Ele pe ɻ̩sumɑ a Lisitira, ɖvu Bulu nɑ Banaba a cina aakutsumɑ. Ne da a matsan niyi ukutsumu, koto u rito dasu shi, ko ke'en. ⁹ Wu uwuwsa tɑ alajiya a Bulu. Reve Bulu kālyuwɑ yi, ana we enei vuma'a u tɑ nu ucawu wo okolo u na waa gura kambato yi gbaga, ¹⁰ ɖvu u 'yasañ udyo wɑ yi zuva nu ucira, "Yon vi isawan mishin!" Reve vuma'a gba u 'yoshin mishin reve u fara mmalu.

¹¹ Ana obolo a ama'a e enei ili i na Bulu yuwan, reve a 'yasañ udyo u le a mantsa mɑ tɑ adansa ne elentsu a Tsulikiya, "Amayun a da musula n cipɑq tsu tɑ ana'an nɑ lipu va ama!" ¹² ɖVu ama'a a ca Banaba aala Zafasa, reve e de Bulu Hamisa,* adama a na

* **14:12** Zafasa ɖamɑli a gbain a da a ɖzɑ e Heleni. Hamisa gba aajiya a Zafasa a da waru ɖamɑli a da.

ayi da u dənai za va adan-shi. ¹³ Aa'isə a Zafasa a dənə tə o ugyuru. Avu gañu nā ama a yi a təwə no ogono e inan nə yipalū ukəndəruwu o u'uwata u lyuci'i adama a yuwaan ajiya'a kucci.

¹⁴ Amma ana Bulu nā Banaba a uwmai ili i na yaa farasa, reve a kakara itana i le adama a ətsumolangu. Avu a suma nə yisaali o utə atsumə a ama'a, adansa, ¹⁵ "Azə a və, nye i zuwai yaa yuwanusili ili i nda? Atsu ama a da tsu ri tsə du. Alabari o uyo'o a da tsu təwəa ndu, adama i vadala i lyawa mayan me ili i babu ulobonu i kambə ubatə wa Asula a wuma. Ayi da za na yuwan zuva ni ida, nə mala, ni ili i na i ri pe biti. ¹⁶ A mantsa mo ufaru, u lyawa tə ama a yuwan ili i na a cigai a yuwan. ¹⁷ Suru nə ne u tsu roco tə aciyayi ubatə e ili i sa'anı i na u yuwan. Asulə a tsu lyungu tə ni iro'i diga zuva, reve u zuwa itana yu una i du i kungwa. U tsu ca du tə ilyalya nu uyo'o wo okolo." ¹⁸ Ko na Bulu nā Banaba a dammai ili i nda suru, u dana tə usan a na aa gura putsaa ama'a a na aa yuwaan le kucci.

¹⁹ Avu aza a Isra'ilə o ro diga Antakiya nə Ikoniya a təwə a vadala ugbozu wa ama'a, reve a uwa agaba na Bulu. Avu a vara yi, reve o rono yi o utə a lyuci'i, a majiyan me le a na u kuwa tə. ²⁰ Amma ana əzə e Itoni a kəndəruwə niyi reve u 'yon, u kərə a tyo ətsumə a lyuci.

Ana usana u tawai, əvu u kərə a tyo Daraba obolo na Banaba.

A kəmbə tə Antakiya

²¹ Bulu nā Banaba a yuwan tə alajiya a Alabari a Sa'ani a Daraba, əvu gba ama nə əbundə a ca okolo e le ubatə a Zagbain. Avu a kərə a kəmbə Lisitira nə Ikoniya nā Antakiya va Bisidiya. ²² Pe da a dashishiyi əzə e Itoni okolo ugbamu, a dansaa le e isawan mishin o ucawu wo okolo e le. Reve a damma, "Na tsu 'yuwan tsu ciga tsu sowo ətsumalimə lon, kafu tsu uwa o tsugono tsə Asula."†

²³ Avu Bulu nā Banaba a dəngula azagbaint ə a'isə a əzə e Itoni biti, reve a yuwanusili akuli, əvu a vasasaa le, reve a ca Asulə ele. ²⁴ Reve Bulu nā Banaba a kərə a kəmbə Bisidiya a tyo Bamafiliya. ²⁵ Avu a yuwanusili alajiya a Pega, reve a lyuwa elime a kərə a tyo Ataliya.

²⁶ Lo da a uwai a wantsun a tyo Antakiya va Suriya, ubatə u na e temei mmalu n le. De da əzə e Itoni a zuwaa nle unə u sa'anı, waru de da a zuwa nle o ukere wə Asulə, reve a lyungu le a yuwan ulinga u na gba o kotoi. ²⁷ Ana a rawai Antakiya reve e de əzə e Itoni suru ubatə u tə. Avu a damma ama'a ili i na Asulə a kamba nle nu ununa u yuwan hali Atakpaci a cayi okolo. ²⁸ Avu a dənu pe nə əzə e Itoni hali rana əbundə.

15

Azagbain a azı̄ e Itoni a Urishelima

¹ Reve waru ama o ro o uta de Yahuda, ąvu ą 'yawa Antakiya va Suriya, tsą̄ra o roco azı̄ e Itoni, a dansaa le, "Na a pada du uryumbu ununa Wilę wa Musa u dammai shi, yaa tsurę iwawi shi."

² Adama a adanshi'i Bulu ną Banaba o sowo tą a yuwusan mawasan lon na ama'a. Dada a zuwai Bulu ną Banaba na ama o ro waru ą 'yawa Urishelima ubața wa ajiya na azagbain adama a adanshi'i.

³ Ana azı̄ e Itoni e shewun nle, ana ąą kąmba Urishelima, dada a batsai e ida ya Finisiya ną Samariya. Reve ą kalyuwusą azı̄ e Itoni a dansaa le adama a na Atakpaci fo a cayi okolo e le. Reve azı̄ e Itoni suru a yuwan mazangę lon. ⁴ Ana a rawai Urishelima, reve azı̄ e Itoni suru obolo na azagbain na ajiya a raba Bulu ną Banaba. Reve a damma le ulinga u na Asulę a yuwan e ekere e le.

⁵ Dada aza a na ą shi Afarishi kafu a ca okolo e le, ą 'yoyin reve a damma, "Na a ciga a 'yuwan a pada le uryumbu, reve waru a zuwa le a kuru Wilę wa Musa."

⁶ Reve ajiyat na azagbain a azı̄ e Itoni o boloto adama e petelyuwe adanshi'i. ⁷ Ana a jimai ą asalą a adanshi'i, reve Bituru 'yon ąvu u damma le, "Aza a va, i reve tą de ufaru wi ili'i, Asulę a yuwan tą adangulu ątsumą ą du, a na o uną u vą u da Atakpaci aa uwua adanshi a Alabari

a Sa'ani,† reve a ca okolo e le. ⁸ Asulę gba za na ri nu urevu wo okolo a koyan da, u yuwaan tsu tą iroci a na u cayi Atakpaci Ruhu va Akiza ununa u ca ntsu. ⁹ Agba u roco adangulu e ekere a tsu ne ele shi, ana wu zaza'wai okolo e le adama o ucawu wo okolo e le. ¹⁰ Adama o ndolo, adama ą nye yaa lyungusą Asulę yaa zuwusaa agbashi a nda itana i na ątsu ną nkaya n tsu suru tsu kudai a tanu? ¹¹ She tsu yuwinne wan, tsu reve tą adama e isa'ani yę Yesu Zagbain i da tsu tsurai iwawit ununa ele fo ątsurai."

¹² Reve obolo a ama'a suru e isawan kuci kuci, reve o poloo Banaba ną Bulu atsuvu a mantsa ma na aa casu alabari a linga va asalama ni iroci i na Asulę a yuwin ubața wa Atakpaci o ukere u le. ¹³ Ana o kotoi adanshi, dada Yakubu usuyi, reve u damma, "Adu azı̄ a va poloo numu atsuvu. ¹⁴ Bituru da nda cayi aalabari ununa Asulę a fara kalyuwai Atakpaci, adama u dangwa ama o ro ątsumą e le oo o'wo ama ą yi. ¹⁵ Adanshi a nda'a gba wo o'wo tą unąta na adanshi a amasula, ununa u ri udanu a na,

¹⁶ 'Amu Asulazuva, nna n kąmbisą, n ta suwisa u'wa wę Dęwuda u na u riyai.

N'yasisan asa'a ą yi mi isawaton yi.

¹⁷ Adama akapi a ama a zami Asulazuva, obolo na Atakpaci na aza a na n deyi ą tyo yę'ą va.

Ne da Əsulazuva a dammai.
 18 Əyi na u rocoi ili i nda suru
 diga de a mantsa mo
 ufuru.'[◊]

19 "Adama o ndolo əmu ə
 yindi i və, she tsu zuwayi
 Atakpacı a na aa vadala
 ubətə wə Əsulə ili yu ume
 wan. 20 Amma tsu danaa nle
 a tawa ekere e le e ili i na a
 cayi əməli adama a na o o'wo
 tə ili yi idaba, waru a suma
 tsipere. She a tama əkutsu
 a mpasa wan. Waru she a
 tama nama vi inama i na ə
 pundarai wan. 21 Adama a
 na de nu ujimu ə lyuci biti
 a yuwusan tə de alajiya na
 atagada a Musa, waru e desu
 le tə nu unə ətsumə ə ə'isa
 Ashibi biti."

Mepepelime ə tyo a Atakpacı

22 Reve ajiya, nə əzə e Itoni,
 na azagbain e le suru e ene
 u lobono tə a dangula ama
 o ro ətsumə e le ə lyungu
 le Antakiya va Suriya obolo
 nə Bulu nə Banaba. Dada ə
 lyunguyi Yahuza (za na ə tsu
 de Basaba) nə Sila. Ele ra
 azagbain a da ətsumə ə əzə e
 Itoni. 23 Mepepelime ma na ə
 lyunguwa nle na əyi, ayi da:

"A tyo ubətə wa Atakpacı
 əzə e Itoni ətsumə a Antakiya
 ni ida ya Suriya nə Kilikiya.

"Ubətə wa ajiya na azag-
 bain, ətsu da əzə ə du ə əzə e
 Itoni.

"Tsu tə casasə du.

24 "Tsu uwwa tə a na ama
 o ro ətsumə ə tsu a ta dam-
 atosun ugbozu u du, agba tsu
 lyungu le shi. 25 Dada tse enei

u lobono tə ana adanshi ə
 təwə ntsu ə tə, tsu lyunguwa
 du ama o ro obolo nə n'utsə n
 tsu Banaba nə Bulu. 26 Ama a
 na a cayi wuma u le ko ukwə,
 adama a ala e Yesu Zagbain
 tsu Zamawawa. 27 Adama
 a adanshi o ndolo a da fo i
 zuwai tsu lyunguwa ndu nə
 Yahuza nə Sila adama ele fo
 a damma du ili'i na aciyele.
 28 Adama a na Ruhu va Akiza
 ene tə u lobono tə, ətsu fo ne
 da tse enei, she tsu zuwaa du
 ume wi ili i na i la'ai ili i na
 yaa gura yuwan wan, suru nə
 ne: 29 I suma utamu wi ili i
 na a padayi əməli, nu utamu
 wi inama obolo nə mpasa, nu
 utamu wi ili i na ə pundarai,
 nə tsipere waru. Ni i guzə
 aciyadu, ni i yuwan le shi, i tə
 danu lafiya.

"Yo o'wo lafiya."

30 Ana a ca nle lingata'a,
 reve ə kərə ə tyo Antakiya,
 ana a rawai reve o boloto
 əzə e Itoni, əvu a ca le
 mepepelime'e. 31 Ana e deyi
 mepepelime'e nu unə, reve ə
 zənganə adama a na ikaka i
 na yaa gbamato le okolo a da
 a ri pe. 32 Reve Yahuza nə Sila
 a na wo o'woi ele amasulə a
 da, reve a ca əzə e Itoni əsəla
 nə əbundə a na aa gbama
 asuvu. 33 Ana a jimai pe reve
 əzə e Itoni e shewun le na
 abə'un ə əbundə, adama ə
 kəmbə ubətə wa aza a na ə
 lyungu nle. [34 Sila gba u
 dangwa tə wi isawan wa'a ne
 ele ətsumə a Antakiya.]*

35 Reve Bulu nə Banaba
 gba'a e isawan pe Antakiya,

◊ 15:18 Emo. 9:11-12; Isha. 45:21. * 15:34 Akuci a Atagada o Ulinga wa Ajiya
 o ro ə ri nu uguzu u nda shi.

avu ele na ama o ro aa yuwusan uritosu na alajiya a adanshi a Zaghain.

Mmalu me Ire m̄a Bulu

³⁶ Ana a tarai mantsa, reve Bulu damma Banaba, “Tsu kambā tsu bura aza e Itoni e ilyuci i na tsu yuwait alajiya a adanshi a Zaghain suru. Adama waru tse ene ununa aa lyuwusa elime.” ³⁷ Reve Banaba ciga u tara Yahaya za na waru a tsu de Marku u 'yawā obolo ne ele. ³⁸ Bulu gba we ene u lobono a tara yi shi, adama a na u kudā tā uling'a waru u lyawa le tā e ida ya Bamafiliya. ³⁹ Reve a yuwan nwasanlai lon, hali u zuwa le a kakasa. Dada Banaba tarai Marku, reve a uwa a wantsun a tyo Kuburu. ⁴⁰ Reve Bulu gba'a u dangwa Sila. Ana aza e Itoni a yuwaan nle avasa e isa'ani ya Asula, reve a kara. ⁴¹ Reve Bulu na Sila a kurusu aza e Itoni e ida ya Suriya na Kilikiya adama a gbamato asuvu e le.

16

Timoti toni tā Bulu na Sila

¹ Bulu na Sila a fara ta 'yawā Daraba she Lisitira ubātā u na a cinai Timoti, za na mma vā yi za vi Itoni da, umatsun wa Isra'ilā u da. Dada vā yi gba shi Meheleni ma da. ² Aza e Itoni a na a ri atsuma a Lisitira na Ikoniyā a cuwusa tā Timoti. ³ Bulu shi tā ciga Timoti toni yi, dada u tara niyi. Reve u

pada yi uryumbu, adama a na aza a Isra'ilā a na a ri ubātā u ndolo, e reve tā a na dada vā yi Meheleni ma da. ⁴ Mantsa ma na Bulu na Sila a uwusai lyuci lyuci, reve a cuwuwa ama ili i na azagbain a dammulai adama a Atakpacī, tsārā a kuru. ⁵ Ne da aza e Itoni a dāshi tsurai ucira o ucawu wo okolo, waru urana suru a dāshishi tā abunda.

Bulu enei alavu alavu a Makidoniya

⁶ Reve o toni ida ya Firi-jiya ni ida ya Galatiya, adama a na Ruhu vā Asula putsaa le tā a yuwan alajiya ne'en atsumā a Asiya wan. ⁷ Ana a rawai o utyo wi ida ya Misiya, reve a yuwan atyo o ukadu u na a yuwan tsārā a tyo e ida ya Bitiniya, amma Ruhu vā Yesu lyawa le shi. ⁸ Reve o toni a mbāngā mi ida ya Misiya, reve a kara a cipa a tyo Taruwasa. ⁹ Na ayin, reve Bulu ene alavu alavu. Atsumā a alavu alavu'u we ene tā vuma va Makidoniya mishin, a patishi yi, adansa, “Tāwā Makidoniya tsārā vu kamba tsu.” ¹⁰ Ana Bulu enei alavu alavu o ndolo, babu usān reve tsu* 'yon a 'yawā Makidoniya, tsu reve tā a na Asula a da e de ntsu tsu yuwaan le alajiya a Alabari a Sa'ani.

Lidiya ca tā okolo atsuma a Filibi

¹¹ Reve tsu 'yon tsu uwa atsumā a wantsun diga

* **16:10** Ayi aajiyala a nda “atsu” a yuwan tā ulinga na ayi adama a na Luka (vuma na danai aatagada a nda) dāna tā na ajiya atsumā a mmalu n le a mantsa ma nda.

Taruwasa, reve tsu k̄ar̄a tsu 'yāwā e ida i memere mā mini ma Samutara. Ana usana u tawai, ̄avu tsu d̄ashi uwa atsumā a wantsun, reve tsu 'yāwā a lyuci va Niyapali.¹² Reve tsu koso rawa Filibi ubātā u na ama a Roma nā ̄abundā a dānuyi, waru ̄ayi da abajini a lyuci upasu wa Makidoniya. Tsu cu'wan tā a lyuci'i rana re.

¹³ Urana wa Ashibi, ̄avu tsu utā lo zuzu nu unāntsū u lyuci, reve tsu 'yāwā zuzu nu udolu a yuwusan majiyan ubātā u na aza a Isra'ilā aa yuwan avasa o tā lo. Reve tsu yuwaan ̄amaci a na a tawai adanshi. ¹⁴ Ka ro dānā tā lo za na a tsu de Lidiya, za na tsu yuwusaan ̄Asulā ̄agāndā a uwusua tsu. ̄Ayi ka'a umatsun wa Tayatira u da. U tsu winisa tā amuna a na a ri nā mādiya, aza a na a ri ni ikebe lon. ̄Asulā a kpātu'wā ta okolo a yi e ili i na Bulu ri adansa. ¹⁵ A rumbu yi ta obolo na ama a na a ri pe atsumā o u'wa wā yi, reve u pati tsu tso o'wo omocin a yi ̄avu u damma, "Ni i usu amu vuma na cayi okolo ubātā wā ̄Asulā a da, i tāwā o u'wa u vā i cu'wan pa." U kpara tsu tā hali tsu usu.

A ̄baru tā Bulu nā Sila o u'wa wa ali

¹⁶ Urana u ro ̄atsu a 'yāwa ubātā wa avasa, reve tsu ga'an na aagbashi o usheli a na a ri no otoni a limā a yindi. Aza a na a ri nā ̄ayi gba a tā tsurisā ikebe lon o ukere u yindi u na waa yuwusan.
¹⁷ Reve u tonishi tsu ̄acapa a

yisaali, "Ama a nda agbashi o Mogono mā ̄Asulā ma dā o to rocosu ure wi iwawi."

¹⁸ U jima tā a yuwusan ne. Reve Bulu o'wo udamu, reve u vadala u damma otoni a limā'a, "N ta dansaa wu, vu utā atsumā a ala e Yesu Kristi Zamawawa, vu lyawa yi." Babu usanreve u lyawa yi.

¹⁹ Ana aza a na a ri nu usheli'i e enei ili i na i farai, agba aq tsurisā ikebe warushi, reve e reme Bulu nā Sila. ̄Avu o rono le a tyo e eden a tyo a mākākan ma azagbain. ²⁰ Ana a rawai, reve a damma, "Aza a Isra'ilā a nda a ta damatosun ama a tsu. ²¹ O to ritosu ili i na ̄atsu aza a Roma wu ntsayi tsu yuwan shi."

²² Reve obolo a ama o bolushi aci adama a adanshi a na aa yuwusan adama a Bulu nā Sila. Reve azagbai'in a zuwa a fufaba le na adanga. ²³ Reve a fufaba le wa'ashi, nā ne suru ̄avu a 'yāwāto le o u'wa wa ali. Reve a damma za vi ipiri va ama'a u lyawa le aq pusā wan. ²⁴ Reve u yuwan ununa a damma niyi. Reve u zuwa le pe pe ̄atsumā na akani a ana e le a ̄agbāla o ume.

²⁵ Ana ayin a cigai mābatsaa, reve Bulu nā Sila e reme avasa ni ishipa a tyo e ekere a ̄Asulā. Akapi a ama a na a ri o u'wa wa ali'i a uwusua le. ²⁶ Babu usanreve ida i rāmo nu ucira. U'wa wa ali'i u jingādā tā diga pe e ida. Reve nāntsū'u a kpātu'wā, reve akani suru a bādā a ana

a aza a na ą ri pe o u'wa wa ali'i suru.

²⁷ Ana za vi ipiri'i u ji-wain, reve we ene n̄antsu'u ukpātu'u, reve u jiyan gashi ama'a suru a suma t̄. Reve utara matsun me pe'enitṣara wu una aciyayi. ²⁸ Dada Bulu saalaa niyi, "She vu yuwan ne wan! Suru ntsu tsu t̄ pa!"

²⁹ Reve vuma'a u damma a t̄awaq yi na akata a akina reve wi ikana, dada u uwai pe pe o u'wa wa ali'i. N̄a meje'en m̄a lipu dada u kingyoi a m̄akakān m̄a Bulu n̄a Sila. ³⁰ Ana wu utaq nle ątsumaq o u'wa wa ali'i, reve we ece, "Nye i da maa yuwan tsar̄ a wawa mu?"

³¹ Reve a damma yi, "Vu usu Yesu Zagbain, vu t̄ tsur̄ iwawi, ąvu n̄a ąz̄a o u'wa a wu suru." ³² Reve Bulu n̄a Sila yuwaan vuma'a na ama a na ą ri pe ątsumaq o u'wa w̄a yi adanshi adama e Yesu Zagbain. ³³ Ayin ubuwu, reve u tara le a 'yaw̄a ubat̄ u na ą zaz̄a'w̄a antsu n̄a wufuru u na ą ri na ayi. Avu Bulu n̄a Sila a rumbu yi na ama a na ą ri o u'wa w̄a yi. ³⁴ Ama'a a yuwan t̄ m̄az̄anḡa m̄a abunda adama a na a cayi okolo e le e ekere a Ąsula. Ana o kotoi ili i ndolo, vuma'a u tara t̄ Bulu n̄a Sila a 'yaw̄a o u'wa w̄a yi, reve u ca le ilyalya a lyuwa.

³⁵ Ana usana u tawai, reve azagbain a lyuci a lyungu nlingata ubat̄ wu za vi ipiri'i a damma yi, "Lyawa ama o ndolo a kara f̄an."

³⁶ Reve za vi ipiri'i u damma Bulu, "Avu n̄a Sila i

ta gura kara gogo. Walai n̄a maz̄anḡa!"

³⁷ Reve Bulu n̄a Sila a damma nlingata'a, "Atsu ąz̄a a Roma da. A fufaba tsu t̄ babu e ece tsu ili i ro, reve a 6ar̄u tsu. Gogo a ciga tsu t̄ tsu kara usokowu? U ri n̄ yuwan ne shi! Lyawa le a t̄aw̄a na aciyele a lyawa tsu!"

³⁸ Ana nlingata'a n̄ dammai azagbain a lyuci a na Bulu n̄a Sila ąz̄a a Roma da, a uwua t̄ wovon. ³⁹ Reve a t̄aw̄a o u'wa wa ali ąvu a pati le ankuri. Reve o utaq le ąvu a pati le a lyawa lyuci'i. ⁴⁰ Reve gba Bulu n̄a Sila a kara mejege a 'yaw̄a o u'wa wa Lidiya, ubat̄ u na a cinai ąz̄a e Itoni, reve a ca le adanshi. Reve a kara.

17

Alajiya a Bulu ątsuma a Tasalonika

¹ Gogo Bulu n̄a Sila a yuwan t̄ mmalu reve a 6atsalai ątsuma a lyuci va Amifipali n̄a Apoloni, ąvu a rawa Tasalonika, ubat̄ u na ąa'lis̄a a aza a Isra'il a d̄anai.

² Avu Bulu uwa e memere me le ununa u tsu yuwanus, hali Ashibi a ta'atsu a yuwanus adanshi ątsuma a Aatagada a Ąsula ne ele. ³ U d̄anai t̄ a casu urevu w̄a ątsumalima a na Zamawawa sowoi na amasula a dammai woo sowo nu u'yosun w̄a yi diga o ukw̄a, ąvu u damma, "Yesu na maa yuwanus adanshi a yi, ayi da Zamawawa." ⁴ Reve aza a Isra'il a o ro a na ą d̄anai a uwwusa yi a usu ąvu a ca okolo, hali na Atakpacia na

o tonishi Wilā wā Əsula nā əbunda, nā əmaci ə əbunda a na ə ri nā tsugbain e ida'a.

⁵ Avu aza a Isra'il a e reme tsushū'un, reve ə bunga agbawata. Ana o bolotoi suru wirā u tā, əvu ə 'yasan ugbozu wa ama ə lyuci'i. Reve a uwa o u'wa wa Yason nu ucira, azama Bulu nā Sila, adama ə tāwā ne ele ubatā wa ama. ⁶ Ana ə tsurā nle shi, reve e reme Yason nā əzā e Itoni o ro, hali ə 'yawa ne ele ubatā wā əzā o uge'etosu, a yuwusan yisaali, adansa, "Ama a nda a dā ə 'yasasān ugbozu wa ama ubatā suru ətsumā o uvadī, ele dā nda a rawai pa nda. ⁷ Avu Yason ca le ucu'watan. Agba suru nle a ta kufusa wilā wa Kaisa,† adansa a na mogono mo ro mā tā lo aala ə yi Yesu."

⁸ Ana əzā o uge'etosu na ama ə lyuci a uwmai ne, reve okolo e le ə 'yon. ⁹ A lyawa Yason nā əzā e Itoni o ro'o go'o shi, she na a lyuwa nle ugana.

Bulu nā Sila ə 'yawa tā Biriya

¹⁰ Ana ayin a yuwain, reve əzā e Itoni ə shewun Bulu nā Sila, əvu ə kārā ə tyo Biriya. Ana a rawai, əvu a uwa ə əq'isā a aza a Isra'il a. ¹¹ Reve wo o'wo aza a Biriya a la'a tā aza a Tasalonika ugbozu, adama a na ə usu tā adanshi'i ne ekere e re. Waru a mantsa suru ə tsu dānā tā e desununā ətsumā a Atagada a Amasulā a na ə dānāi udanu, adama e ene ko ili i na Bulu dammai amayun a da. ¹² Adama o ndolo ama

nā əbunda ətsumā a aza a Isra'il a ca tā okolo, hali nā əmaci a Heleni a na ə ri nā tsugbain na ali ə əbunda.

¹³ Amma ana aza a Isra'il a na ə ri Tasalonika a uwmai Bulu tā de, a yuwusan alajiya ə lyuci va Biriya fo, əvu ə kārā ə tyo de a kushanu ama, waru ə 'yasasān ugbozu wa ama. ¹⁴ Reve əzā e Itoni a zuwushi Bulu u kara ə tyo e ikyun i mala, əvu Sila nā Timoti e isawan pe ətsumā ə lyuci'i ne'en. ¹⁵ Aza a na gba e shewuyin Bulu, e shewun yi tā ə tyo ə lyuci va Atina. Ana əq'isā kāmbā, reve Bulu ca le ikaka ə tyo ya Sila nā Timoti. U damma le tā ə tāwā ubatā u na u ri, she ə lungusā mantsa wan.

A 'yawa tā Atina

¹⁶ Bulu ətsumā e ipiri ya Sila nā Timoti a Atina, u yuwan tā ətsumolāngu lon, ana we enei lyuci'i nā əmāli əbunda. ¹⁷ Adama o ndolo u yuwusan tā adanshi na aza a Isra'il a ə əq'isā obolo na aza a Heleni aza a na o toniyi Wilā wā Əsula. Usana suru u tsu yuwusan tā adanshi na aza a na u cinai e eden.

¹⁸ Ne da waru əzā e

Epikuri* na aza a Sitoki† əzə o urevu wa adanshi a yuwusain mawasan nə ayi. Ana Bulu aa yuwusan alajiyə e Yesu nu ukwə wə yi nu u'yosun wə yi diga o ukwə. Hali ozo o ro e le a damma, "Nye i da za ve elemu a nda aa dansa?"

Ozo o ro waru a damma, "U tə vadamma za na a yuwusan alajiyə ə əməli e ida i ro da ko'o."

¹⁹ Adama o ndolo a da a tara niyi ə tyo ubatə wə əzə o urevu, ubatə u na ə tsu de Ariyopagu. Reve a damma yi, "Ko vu ta ca tsu ucuduwu wu uritosu u sa'avu u na vaa yuwusan? ²⁰ Koto tsu uwwa cu'un va adanshi a nda shi. Tsu ciga tə tsu reve urevu wi ili i na i ri pe." ²¹ Ama a Atina no omocin a na ə ri pe nden suru, a la'a tə ciga a uwwa adanshi a sa'avu waru a yuwan adanshi ə yi tsi ili i ro.

²² Reve Bulu 'yon mishin ə məkəkən mo obolo'o, avu u damma, "Adu aza a Atina, ama a da a na i cigai itoni ya əməli e ili suru. ²³ Ana n ri ə əkəndəriya ətsuma a lyuci'i, me ene tə ili i na yaa yuwusaan əgəndə. Me ene tə masa'a mo ro ni idana zuva və yi adansa, 'Za Ro na e Revei Shi.' Ayi za ro ndolo na yaa yuwusaan əgəndə za na

i revei shi'i, ayi da Əsulə a na maa dansaa du.

²⁴ "Əsulə əyi da u yuwain uvadı ni ili i na i ri pe ətsuma ə yi biti. Ayi na wo o'woi Əsulazuva a zuva ni ida, u tsu dənə ə əq'isə a na vuma suwai shi. ²⁵ Ne da waru u tsu zami ikambi ubatə u vuma shi, waru u tsu lamba ili i ro shi. Ana wo o'woi əyi da u cayi ama suru wuma, nə wivuwun na akapi e ili suru. ²⁶ Ayi da waru u yuwain ama o uvadı suru diga a vuma tə, adama ə dənə ətsuma ə o uvadı suru. Waru u fobo tə mantsa nu ubatə u na vadilimə suru wədənə.

²⁷ "Əsulə a yuwan tə ne tsara ə bunga yi, a patsa, ko ə tsurə yi, ko na wo o'woi u ri alanga nə ko za tə tsu shi. ²⁸ O una wə yi u da tsu ri wuma, waru tsu ri ə məzungwə, ne da a yuwan ntsu waru. Ununa əzə e ishipa ə du a dammai, 'Amayun, ətsu fo diga o ugundo wə yi u da.'

²⁹ "To, ana tso o'woi ətsu diga o ugundo wə Əsulə a da tsu utəi, u lobono shi tsu yuwan majiyan mə Əsulə a tu urumu vadamma ili i ro i na a yuwain nə zinariya ko azurufa, ko na aatali shi, ili i na vuma rumai nu ugbozu wə yi. ³⁰ De nu ufaru Əsulə a ca ama ətsuməlimə adama o unusu u le shi, adama

* **17:18** Əzə e Epikuri ə kuru tə uritosu wu za vu urevu wa adanshi e Epikuri. U rito tə ama a zuwa məzəngə mo o'wo le o okolo kuci, reve a kanzu'wa məqəla nə wovon. † **17:18** Aza a na ə kalyuwusə ili i na yaa farasa ele da ə tsu de əzə o urevu wa adanshi. Waru a tsu yuwusan tə majiyan ulivu na ayin ətsuma ə ili i na yaa farasa ətsuma ə uvadı u nda. Ele əzə o urevu wa adanshi e Epikuri a tsu dammulai tə ure u na oo toni tsəra ə tsurə uyo'o ətsuma ə uvadı u nda. Ele aza a Sitoki a tsu dammulai tə ure u na əə guzə aciyele, a ciga ili i na a uwaa aciyele uyo'o shi.

o ulambu wu urevu u le. Amma gogo u ciga tā ama suru ko te da a vadalaat a yuwaan le gafura vu unusu u le.

³¹ “Adama a na u zuwa tā urana u na waa tāwa u yuwaan ama o uvadī suru uge'etosu wa amayun e ekere a vuma ro na u dangwai. Asulā a yuwan tā nzuwulai n na waa yuwan ne, e ekere a vuma na u 'yəṣəin o ukwā.”

³² Ana a uwmai adanshi o u'yosun wā əkwakwā, əvu ozo o ro a yuwaan yi ulamu, reve ozo o ro gba a damma, “Tsu ta ciga tsu uwwa ili i na vāq dāshi damma a adanshi a nda.” ³³ Pa nda da Bulu lyawai adanshi ne ele. ³⁴ Ozo o ro e le gba ə kāmbā tā ubatā u na Bulu dānai, reve a ca okolo ətsumā e le hali nā Diyanisi, vuma tā ətsumā a azagbain, nā ka ro za na ə tsu de Damari.

18

Atsuma a Korinti

¹ Ana ili i ndolo i kotoi, reve Bulu lyawa Atina əvu u kārā ə tyo ə lyuci gbain vā Korinti. ² De da u cinai vuma va Isra'ilā ro za na ə tsu de Akila. Vuma vi ida va Pontu da, koto u shi u jima nā wutu e ida ya Italiya shi, ayi nā ka vā yi Birisika. U lyawa tā ida ya Italiya ana Kaladiya mogono ma zuwai vuma va Isra'ilā

suru u lyawa Roma.*†³ Ana wo o'woi cu'un vu ulinga u tā u da le, madava ma amuna mo ogodo, reve u dānu ne ele a yuwsan ulinga obolo. ⁴ Əvu Ashibi suru u yuwsan adanshi na aza a Isra'ilā na Atakpací a Heleni ətsumā a əq'isə adama u rono ugbozu u le.

⁵ Ana Sila nā Timoti o utai Makidoniya, əvu ə tāwā Korinti. Reve Bulu reme alajiya o rocosu aza a Isra'ilā Yesu Zamawawa da. ⁶ Reve aza a Isra'ilāt a 'yuwan adanshi ə yi, əvu e reme e isulusa yi. Dada u zākatsāi əbutā ə atugu ə yi,† əvu u damma le, “Mpasa n du n kāmbā e ekere ə du,‡ əmu n yuwan tā ili i na maa yuwan. Diga gogo ubatā wa Atakpací u da mee tyo.”

⁷ Reve u lyawa əq'isə'a, əvu u kārā ə tyo o u'wa wu Takpací ro zuzu nā əq'isə, za na ə tsu de Titiyu Yusutu vuma na aa yuwsaan Asula aganda. Əvu u dānā ə dānu pe. ⁸ Reve Kirisibu zaghbain vā əq'isə u ca Yesu Zaghbain okolo ə yi na ama o u'wa ə yi suru. Əvu fo ama ə Korinti a na a uwwa niyi a ca okolo reve ə rumble.

⁹ Urana u ro na ayin, reve Asulazuva a yuwan adanshi nā Bulu ətsumā a alavu alavu. Əvu u damma yi, “She vu uwwa wovon wan, lyuwa

* **18:2** Lyuci gbain vā Roma ayi da u la'ai mgbain ətsumā e ida ya Italiya ubatā u na Mogono Kaisa mā ri nu ubatā u na azagbain ə ri. Tsugono tsā Roma tsā dāna tā abajini lon. Atsumā ə yi a da Masar nā Isra'ilā ni ida ya Anasara i dānai. † **18:6** A mantsa mo ndolo, nā vuma zakatsā mabuta mā atugu ko wu kāla mabuta ma ana mā yi, ure u ro u da u na woo roco wu kasa tā aciyayi na ama ə lyuci ndolo.

‡ **18:6** “Mpasa n du n kāmbā e ekere ə du, nda u ta dansa imini yā yi yi pe shi adama a na u yuwan tā ətyo a na waa yuwan adama e le.

elime na alajiya, she ɓaṛu una wan.¹⁰ N to obole nā (avu, ko ili i ro yaq ju'wan) wu shi, adama a na n tā na ama a abunda a na aq kuru mu a lyuci nda'a."¹¹ Dada Bulu isawain a lyuci'i hali aa'wan a tā na akapi o ritosu le adanshi a Asulə.

¹² A mantsa ma na Galiya o'woi gwamna va Akataya, (avu aza a Isra'il a o bolo aci, reve e reme Bulu a tāwā na ayi ubatā wu uge'etosu.)¹³ Reve a damma, "Vuma nda u te le'eshishe ama a tsu aa zuwusa le aa yuwusaan Asulə agandā o ure u na Wila'a u 'yasain."

¹⁴ Bulu o mpolo u yuwan adanshi, dada Galiya dammai, "Adu aza a Isra'il a, a damma abajini o unusu u ro u da u yuwan ko ikpa'a, n shi ta gura poloo du atsuvu.¹⁵ Amma ana wo o'woi adama e idanshi i du i da, na adama a ala, nā Wila u du, 'yawai i salalai na aciyadu. Amu imini i vā yi pe na mee ge'eto cu'un vi ili i keke'en i nda shi."¹⁶ Reve u gbārā le a lyawa ukobu wu uge'etosu'u.¹⁷ Dada obolo a ama'a e remei Satsani zaghain vā aq'isa, avu a fufaba yi lon a aqarara zuzu nu ukobu wu uge'etosu. Galiya dama ni ili i na a yuwan shi.

Bulu na Birisika na Akila

¹⁸ Reve Bulu gba'a u dāshi jima pe atsumā a Korinti. Reve u 'yon u lyawa aza e Itoni u uwa a wantsun a tyo Suriya obolo nā Birisika nā Akila. Kafu u kārā, reve u

puna oogbondo de Kankiriya, adama u shiton akucunu a na u tarai.

¹⁹ Ana a rawai Afisu (pe da u lyawai Birisika nā Akila), reve u uwa a aq'isa a yuwusan adanshi na aza a Isra'il a. ²⁰ Reve a pati yi u dāshi jima pe ne ele, agba u usu shi.²¹ Avu u kārā u lyawa le, amma u damma le tā, "Nā Asulə a ciga, n tā lo a tāwisa."

²² Reve u uwa a wantsun de Afisu. Ana u rawai Kasariya, reve u 'yāwā u casā aza e Itoni atsumā a Urishelima, dada u kārāi a tyo Antakiya.

Mmalu ma Ta'atsu ma Bulu

²³ Ana u jimai pe wa'a, reve u 'yon u bubura ida ya Galatiya nā Firijiya a kurusu le lyuci lyuci a yuwusaan aza e Itoni adanshi e isawan ug-bamu.

Alajiya a Apolo a Afisu

²⁴ Reve vuma va Isra'il a ro za na a tsu de Apolo tāwā Afisu. Lyuci na a matsan niyi ayi da Iskandariya. U tā nu urevu, u reve tā adanshi a Asulə lon.²⁵ O rito yi tā lon o Ure wu Zagbain, waru u tsu yuwan tā adanshi ulobonu, avu u yuwusan uritosu adama e Yesu kuci mejege, ko a na wo o'woi urumbusu wa Yahaya u da u revei goon.²⁶ Reve u reme uritosu atsumā a aq'isa no okolo ug-bamu. Ana Akila nā Birisika uwwa niyi reve a banu yi o u'wa u le, reve a dāshi cuduwa yi ure wā Asulə mejege.

²⁷ Ana u cigai u gawan a tyo e ida ya Akataya, dada aza e Itoni a kamba niyi na asala, avu a danaa aza e Itoni a na a ri de mepepelime, adama a ushi yi ne ekere e re. Ana u rawai, reve gba u kamba aza a na a cayi okolo e le ni isa'ani ya Asula. ²⁸ Adama a na u polo ta aza a Isra'il a atsumaq a mawasan ma na a yuwusain, reve u rocosu le atsumaq a Adanshi a Asula a na Yesu da Zamawawa.†

19

Bulu atsuma a Afisu

¹ Yashi i na Apolo dana'i atsumaq a Korinti, Bulu gara ta a mbang'a mi ida'a, reve u rawa Afisu lyuci gbain. De da u cinai aza e Itoni o ro. ² Reve we ece le, "I tsura ta de Ruhu va Akiza a na i cayi okolo a du ubata wa Yesu?"

Reve a usu, "O'o, tsu uwwa adama a Ruhu va Akiza shi, ko ke'en."

³ Reve we ece le, "Cu'un vu urumbusu u ne u da a yuwaan ndu?"

Reve a usu, "Urumbusu wa Yahaya."

⁴ Reve Bulu usu, "Yahaya rumbu ta ama, tsara a kamb'a ubata wa Asula. Waru u damma le ta a na vuma ro ta lo a tawa, reve u damma le a ca okolo e ekere a vuma'a. Yesu da vuma na Yahaya yuwusain adanshi a aci a yi."

⁵ Ana a uwmai ne, reve a rumbushi nle atsumaq a ala e Yesu Zagbain. ⁶ Reve Bulu kuruw'a le ekere, reve Ruhu va Akiza tawa le. Reve a yuwan adanshi ne elentsu o ro, na adanshi e ikaka ya

Asula. ⁷ Ele da a danai ama kupa ne ejere suru suru.

⁸ Bulu 'yaw'a ta a aq'isa, atsumaq o woto ta'atsu u yuwusaan ta ama'a adanshi babu wovon. A dammulai ta, tsara u gura le e reve adama o tsugono ts'a Asula.

⁹ Ozo o ro atsumaq e le a 'yuwan ta adanshi a yi, a alanga e eteshe a da a yuain adanshi a vanvama o Ure wu Zagbain. Adama o ndolo, reve Bulu lyawa aq'isa'a, avu u tara aza e Itoni a kara na ayi. Reve u teme alajiy a aasula o uritosu a Tayaranu usana suru. ¹⁰ U yuwusan ta cu'un vu uritosu u nda, hali a'wan e re, hali aza a Isra'il a na Nhelenit a Asiya suru a uwua adanshi a Asula.

Muwun ma Shiva

¹¹ Asula a yuwan ta ili ya asalama i na i la'ai ili ya asalama o ro e ekere a Bulu.

¹² Ama a tara ta mukashi mu ukere na atugu o ulinga a na Bulu otoi, reve a tara le a 'yawa ubata u na aza o ubanakun a ri. Banakun na damatosuyi ama'a a lyawa le ta, hali no otoni a lima a kakasa ta ne ele waru.

¹³ Ama a Isra'il a o ro a 'yawusa ta lyuci lyuci o utusaa otoni a lima. Ama'a o rito ta yuwan ulinga na ala e Yesu Zagbain. A dansa ta idanshi i nda na a kambi: "N ta dansaa wu a ala e Yesu, za na Bulu aa yuwusan alajiy a, uta!"

¹⁴ Muwun n cindere ma ganugbaint na a tsu de Shiva, ele da a yuwusain ili i nda.

¹⁵ Urana u ro, otoni a lima†

a damma le tā, “N reve tā Yesu! Waru n reve tā adama a Bulu. Adu gba zane da i ri?”¹⁶ Reve vuma na dānai no otoni a lima wu 'yawan u raba le, reve wu ru'wā le, hali a suma o uta a alanga atabu, waru a uwawā tā usan.

¹⁷ Babu usan, aqv̄ alabari e ili i na i farai suru, u baza atsumā a Afisu, a 'yawa aza a Isra'ilā nā Nheleñi. Aza a lyuci'i a uwawā tā wovon lon, reve ala e Yesu Zagbain a tsurā ica lon. ¹⁸ Aza a na o o'woi aza e Itoni a damma tā unusu u le. ¹⁹ Aza a na a yuwusain ulinga u tsuboci, reve a tawā na atagada a na a yuwusayin ulinga, reve a kulāto le e memere ma ama. Ana e kecei ikebe ya atagada'a, a ta rawa ikebe ya aza a zamalinga na aa tsurā wu ulinga vu ulivu vu rana ukpakukupa kupoton (50,000).^{*} ²⁰ Ne da adanshi a Asulā a dāshi bazai, reve waru u yuwan ucira lon.

Nlangi atsuma a Afisu

²¹ Ana ili i ndolo i farai suru, reve Bulu yuwan majiyan o okolo a yi u 'yawa Makidoniya na Akataya, reve u kambā Urishelima. U damma tā waru, “Diga Urishelima n tā 'yawa Roma.”[†] ²² Timoti nā Arasata a kambusa tā Bulu. U lyungu le tā elime a yi a 'yawa Makidoniya, reve ayi wi isawan ne'en wa'a e ida ya Asiya.

²³ A māntsā mo ndolo adama a cina tā aza e Itoni yu Ure yi Zagbain. ²⁴ Addama a fara tā diga ya Dimitiriya, maruma za na aa yuwusan ulinga nā azurufa tsāra u yuwan mu'isā mā aamāli a ka Atima.[†] Ayi na aza a na a yuwusan cu'un vu ulinga'a a tā tsurusā ikebe lon o ure'e.

²⁵ Dimitiriya boloto tā ama'a na ama o ro a na a yuwusan oroci o ulinga u le, reve u damma, “Ama a va, i reve utsuru u tsu atsumā o ulinga u nda u da woo utusa.

²⁶ Ye ene tā, waru yu uwawā tā cine vuma nda Bulu oo ronuso ama nā abunda. U yuwan tā ne atsumā a Afisu, nā batā abunda e ida ya Asiya. U ta dansa aamāli a na atsu tsaa yuwusan, aamāli a abula a na a da shi, ko ke'en. ²⁷ Ama suru a tā dānā a adanshi a vama o ulinga u tsu. Aa dashi tara aa'isā a aamāli a ka Atima ili i ro shi. Woo lobono shi, adama a na a ta yuwusaan Atima aganda e ida ya Asiya na atsuma o uvadi suru. Waru a te icina nā abajini a aamāli a tsu!”

²⁸ Ana aza o ulinga o ndolo a uwai ne, reve a fara yisaali, “Atima tā mgbain, aamāli a aza a Afisu a da!” ²⁹ Reve obolo a fara o bolotosu, babu usan reve ugbozu wa ama atsuma a lyuci'i mābulā u 'yon. Ama suru a suma tā a tyo ubatā wi ifolo. Reve a zuwa Gayu nā Arista 'yawa obolo ne ele.

* **19:19** Danshi na a yuwayin ulinga pa nda nā Tsuheleni ayi da “aguriyon.” Kalyuwā Ucuduwu wi “Ikebe.” † **19:24** Atima aala a aamāli a ka a da. Ama e ida ya Asiya suru a yuwusaan yi tā aganda.

Ama e re'e a dana tā a mmalu
nā Bulu diga Makidoniya.

³⁰ Bulu shi tā ciga u 'yawa
u yuwan adanshi no obolo'o,
agba aza a yi a lyawa yi shi.
³¹ Azagbagbain o ro e ida'a
n'utsa mā Bulu n da. Reve
gba ama a nda a lyunguwa yi
ikaka. Ikaka'a ayi da she u
usu u 'yawa de wan, tsara u
kenee aciyayi addama wan.

³² Atsumā o ubatā'ā, ugbozu wa ama u 'yon tā. Ozo
o ro a yisaali adama e ili i
ro, ozo o ro gba shi a yisaali
adama e ili i ro. Ozo o ro gba
nā abunda e reve ili i na i
zuwai a ri de shi. ³³ Vuma
na a tsu de Iskandari da aza a
Isra'ilā a zuwai elime, ayi da a
zuwai u cuduwa ili i na ifarai.
U zuwa tā ama a rungwā,
reve u yuwan adanshi o una
wa ama a yi tsāra u voton
ugbozu wo obolo'o. ³⁴ Ana
ama'a e revei za va Isra'ilā
da, reve e teme yisaali, na
a dammi, "Atima abajini
a aqamali a aza a Afisu da!
Atima abajini a aza a Afisu
da!" A yuwan tā cu'un ndolo
hali irumu i re.

³⁵ O ukosu, avu vuma tā
atsumā a azagbain a lyuci
u zuwa ama'a a rungwā.
Reve u damma, "Ama a Afisu,
atsumā o uvadi u nda vuma
tā lo za na revei lyuci tsu
ubatā u na aa yuwsaan
Atima abajini a aqamali
aganda a da shi? Vuma tā lo
za na revei ana diga zuva da
u riyai agba waru u tā pa nda
shi? ³⁶ Babu za na a wasan
a na u reve shi. She waru u
balā du wan. Ko nye i da, she
i yuwan ili i tsulo wan.

³⁷ "I tāwāto tā ama a nda
ubatā u nda, koto e ivā ili i
ro atsumā a aa'isā shi, waru
koto a yuwan adanshi a vama
adama a aqamali a nda shi.

³⁸ Nā Dimitiriya na aza a
na aa yuwsan cu'un vu
ulinga'a a ri na adanshi a aci
e le, tsu tā nā 'wa vu uge'etosu
nā aza a o uge'etosu. Lyawa le
a tara adanshi e le a 'yawa de.
³⁹ Na adanshi o ro o lo, a tara
le a tyo ubatā wa azagbain a
lyuci.

⁴⁰ "N ta uwusa wovon
azagbain a gwamnati vā
Roma e te reme tsu nu unusu
adama a nlāngi, adama a na
babu ili i na i rawai a yuwan
ili i na aa yuwsan nda. Nā
Roma ciga ucuduwu wi ili i
na yaa farasa, tsāa tsurā ili i
na tsaa damma shi." ⁴¹ Dada
u damma nle a kārā, reve e
bete'we.

20

*Eiday Makidoniya na Heli-
leni*

¹ Ana ugbozu u voyin,
reve Bulu de aza e Itoni avu
u yuwaan le adanshi a na
e isawan ugbamu. Avu u
lyawa le u kārā a tyo e ida
ya Makidoniya. ² O ure'e,
reve u bātsasa bātā bātā a
yuwsaan le adanshi a na a
gbama okolo. Dada u tyoyi e
ida ya Heleni. ³ Wu una tā
woto ta'atsu pe.

A mantsa ma na waa zama
u uwa a wantsun a tyo e ida
ya Suriya, ana wu uwai
a na aza a Isra'ilā o bolo tā
una adama o una yi, reve u
kāmbā ni ida ya Makidoniya.
⁴ Waru ama e cindere a da

o toni niyi. Ele da Supata mawun ma Puruhu vuma va Biriya, Arista nã Sakunda ama a Tasalonika, nã Gayu vuma va Daraba, nã Timoti, waru nã Tikiku nã Tarafima ama e ida ya Asiya.

⁵ Ele ama a nda a wala ta elime, reve a 'yawã o puro tsu Taruwasa. ⁶ Ana o kotoi Abuki o Opopofu,† atsu gba avu tsu lyawa Filibi va Makedoniya a wantsun. Ana tsu yuwain rana ton a mmalu, reve tsu cina le Taruwasa. Pe da tsu yuwain ayin e cindere.

A 'yasain Afitiku

⁷ O urana wu ufaru wa ajuma, reve tsu boloto adama tsu lyuwa ilyalya. Avu Bulu yuwaan le adanshi adama a na u foboi na waq kara nu usana u tawa. Reve u reme adanshi hali ayin ubatsu.

⁸ Ifitila i shi ta pe abantu o u'wa wa zuva u na tsu bolotoi.

⁹ Reve ulobo u ro u na a tsu de Afitiku danu o ubatsu wu usowoto wu upepu. Avu gba nlavu m pura yi a mantsa ma na Bulu danai adanshi vadamma babu ukotu. Dada u fatsai de a aasula a ta'atsu o u'wa wa zuva'a. Reve e shede yi ukwa.

¹⁰ Reve Bulu cipa, avu u vowon ulobo'o u gbagbala yi ne ekere a yi avu u 'yasain yi. Dada waa damma, "She okolo a 'yon du wan! U ta wuma." ¹¹ Ana Bulu kumbai o u'wa wa zuva, reve u lyuwa ilyalya nã atsu. Dada u koso asai a adanshi, nu usana avu u reme ure. ¹² Dada ama a tarai ulobo'o a tyo o u'wa u le gbaga, avu asuvu e le a danu.

Bulu 'yawã ta Mitilini

¹³ Reve Bulu reme mmalu a tyo a lyuci va Asusu. Atsu gba'a reve tsu uwa a wantsun adama tsu ga'asan de, ubata u na tsaa tara yi a wantsun.

¹⁴ Ana u cina ntsu de, reve u uwa a wantsun dada tsu karai a tyo Mitilini. ¹⁵ Ana usana u tawai, reve tsu uwa wantsun a tyo zuzu ni ida i memere ma mini ma Kiyo. Reve ana usana u tawai, tsu pasa a tyo e ida i memere ma mini ma Samo. Ana usana u tawisai waru, reve tsu rawa Milita. ¹⁶ Bulu gba u zuwa ta okolo a yi u karalai atsumu a Afisu, adama a na u cigai u tara mantsa atsumu e ida ya Asiya shi. U zuwa ta okolo u rawa Urihelima a mantsa ma Abuki o Urana wa Kupoton.†

Bulu yuwaan ta mbara ma Afisu adanshi

¹⁷ Ana u rawai Milita, avu Bulu lyunguwa azagbain a aza e Itoni a Afisu, avu a tawa e enelei. ¹⁸ Ana a rawai, reve u damma le, "I reve ta cu'un vu nden n na n yuwain mantsa ma na n danuyi obolo na adu, diga urana u na n dasai ida ya Asiya. ¹⁹ N yuwan ta ulinga wa Asulazuva n tara aciyava ili i ro shi, hali na abara. Reve n yuwan ankuri ni ikpa'a i na ama a Isra'il a yuwusaan numu. ²⁰ Waru n kudai a damma du amayun shi, ko atsumu a ama ko a 'wa du. ²¹ Ili i na n dammai ama a Isra'il a yi da waru n dammai Atakpaci, yi da cine aa vadala ubata wa Asula,

reve a ca Yesu Zaghain okolo e le.

²² “Gogo nda gba, Ruhu va Akiza† pura tā ugbozu u vā a gbagbusa mu n tyo Urishelima. Ayi da nda gba n reve ili i na yaq tsurā mu de shi. ²³ N gura tā reve a mantsa ma na m burusai lyuci lyuci, Ruhu va Akiza dansaa mu tā a na u'wa wa ali u tā lo a pura mu, nā ătsumalimā waru. ²⁴ Suru nā ne, n tara wuma u vā ili i ro shi nnā koto n koto ulinga u na Yesu Zaghain zuwa numu shi. Ayi da ulinga wa alajiya a Alabari a Sa'ani a na oo rocosu icigi ni isa'ani ya ăsula.

²⁵ “N 'yawa tā băta băta a yuwusaan du alajiya, gogo ko vuma tā ătsuma ă du ă dashi ene mu shi. ²⁶ Lyawa n damma du mejege, nnā ăsula a tara wuma u vuma, za lo a damma ee ece yi e ekere a vā shi. ²⁷ Adama a na ko ili i tā n soko du shi n damma du tā ili i na ăsula a cigai i reve suru. ²⁸ I kălyuwă aciyadu ulobonu waru nā ăză e Itoni a na Ruhu va Akiza zuwa ndu yoo'wo aza a aguba e ikyont ya ăsula. Ele da aza a na u tsulai nā mpasa mā yi. ²⁹ N gura tā reve nā n kăra, munlu me epen n na n rotsoi nkerenkesu n tā tăwa agba aa lyawa ikyon ya ăsula shi. ³⁰ Ozo o ro fo ătsuma ă du o to gondoro ili i na i ri mejege adama ă tsurăa aciyele ojoro. ³¹ I dănu ufobu! I cuwan n dănu tā nā ădu a'wan a ta'atsu a ărasha du waru ă kălyuwusă du nu usana na ayin, nā moo ocosuyi abara.

³² “Gogo n zuwa du tā o ukere wā ăsula. I cuwan na adanshi e isa'ani ya yi! Ayi da waa suwa du, reve i ushi ili i na ăsula o foboi na waa ca du ama ă yi.

³³ “N ri a maluwa me ikebe yi za ro, ko gba itana shi.

³⁴ ădu na aciyadu i reve tā ne ekere ă vā a da n lingai adama n lyuwa, reve waru n kamba aza a na ă ri obolo nā amu.

³⁵ N yuwusan ta ne adama n roco du ure u na yaq kuru, adama i yuwan ulinga lon i kamba aza a na ă ri nu ucira shi ătsuma ă du. I cuwan na adanshi e Yesu Zaghain ana u dammai, ‘U la'a tā lobono vuma ca, ana wāq ushi.’”

³⁶ Ana Bulu kotoi adanshi, reve u kingyo obolo ne ele suru u yuwan avasa. ³⁷ Reve suru nle a uwa mesun, reve a katala yi adama a na wāq kăra. ³⁸ Ili i na i la'a zuwa nle ătsumolangu, ăyi da udammu u na u dammai a na ăq dashi ene yi waru shi. Reve suru nle e shewun yi a tyo ubăta u na u uwai a wantsun.

21

Mmalu mā Bulu a tyo Urishelima

¹ Ana tsu kasai nā mbara ma Afisu, ăvu tsu uwa a wantsun tsu sabă ă tyo Koso e ida i memere mā mini mejege. Ana usana u tawai, ăvu tsu rawa Rodusa, diga lo waru she Patara. ² Reve tsu cina lo wantsun u na waa pasalai ă tyo Finisiya, reve tsu uwa tsu lyuwa elime nā mmalu. ³ Tse ene tā ida i memere mā mini mā Kuburu

avu tsu lyawa yi ugulə tsu kara tsu cipa a lyuci va Taya, e ida ya Suriya, ubatə u na aq cipato itana i na i ri a wantsu'un. ⁴ Ana tsu uwai a lyuci, reve tsu cina pe aza e Itoni, reve tsu yuwan pe ayin e cindere. Reve Ruhu va Akiza zuwa le a ca Bulu əsalə she u 'yawə Urishelima wan. ⁵ Ana tsu yuwain ayin e cindere'e, reve tsu vasa tsu lyuwa elime na mmalu. Reve aza e Itoni na amaci na muwun n le e shewun tsu o uta a lyuci a tyo a nge'en m mala. Avu tsu kədato a wuyun tsu yuwan avasa. ⁶ Ana tsu kasalai, reve tsu uwa a wantsun. Ele gba a kambə o u'wa.

⁷ Reve tsu lyawa Taya a tyo Talamaya. Ana tsu əsalai na aza e Itoni, avu tsa asa pe ayin a ta. ⁸ Ana usana u tawai, reve tsu kara a tyo Kasariya, avu tsu cu'wan ya Filibu za va alajiya, vuma ta ətsumə a ama e cindere* a na a kambusai ajiya. ⁹ U ta ne esheli a nashi aza a na o koto o oloi shi, a tsu yuwusan ta adanshi e ikaka ya Əsula.

¹⁰ Ana tsu jimai pe, avu vumavasulə ro na a tsu de Agabu tawə diga Yahuda. ¹¹ Ana u tawai ya'a tsu, avu u tara gbakala vi ikyun ya Bulu, reve wu nlə aciyayi ekere na ana. Avu u damma, "Ruhu va Akiza damma ta, 'Ne tsunda tsa da aza a Isra'ilə a Urishelima aq nlə za gbakala vi ikyun i nda, avu a zuwa yi

e ekere a aza a Roma.' "

¹² Ana tsu uwai ne, reve atsu na aza e Itoni a na a ri lo tsu pati Bulu she u 'yawə Urishelima wan. ¹³ Reve Bulu usu u damma, "Adama a nye i ri e mesun a kufusa okolo a va? N ri ufobu n uwa o u'wa wa ali Urishelima goon shi, amma hali n kuwa adama e Yesu Zagbain." ¹⁴ Ana tse enei wa bulə shi, dada tsu dammai, "Lyawa a yuwan ili i na Asulazuva e enei a ri mejege."

Urawu wa Bulu Urishelima

¹⁵ Tsu jima shi, dada tsu foboi tsu vəsai a tyo Urishelima. ¹⁶ Reve ama o ro ətsumə a aza e Itoni a Kasariya e shewun tsu, reve a tyowetyo tsu o u'wa wa Nnasan ubatə u na tsədə danu. Ayi vuma va Kuburu da za na fara cayi okolo ətsumə e Itoni. ¹⁷ Ana tsu rawai Urishelima, reve aza e Itoni suru a raba tsu na mazangə.

¹⁸ Ana usana u tawai, reve atsu na Bulu tsu 'yawə tse ene Yakubu, waru azagbain a aza e Itoni a shi ta lo. ¹⁹ Ana Bulu əsa nle, reve u damma ununa Əsulə a yuwain ulinga na ayi adama u kamba Atakpacı.

²⁰ Ana a uwai ne suru, reve a cibala Əsula, reve a damma Bulu, "Za tsu, vu ta uwuwsa, ama ukpukukupa na abunda aza a Isra'ilə o o'wo ta aza e Itoni, agba suru nle o to mpolo nu ukurusu u Wilə wa Musa mejege. ²¹ Agba a damma le ta de a na

* **21:8** "Aza e cindere" a ta dansa ama e cindere a na a dangwai tsərə a kamba nu une'esun wi iliyalya a tyo ubatə wu nrnə. Kalyuwə Ajy. 6:1-7.

vu to rocosu aza a Isra'ila a na a ri nden ətsumə a Atakpacı, she a kuru Wilə wa Musa wan. A na vu ta dansaa le she a pada muwun n le uryumbu wan, waru she a kuru agadu a tsu wan.

²² "Cine tsaa yuwain gogo, ana wo o'woi əzə a tsu a uwua tə de na vu ri pa? ²³ Yuwan ankuri, vu yuwan ili i na tsaa dansaa wu. Tsu tə na ama a ənəshi aza a na a yuwayin Əsulə akucunu. ²⁴ Vu bolo ekere na ama a nda. Vu fobo aciyəwu adama a əganda a na a tsu yuwan adama a akucunu'u. Vu tsupa adama a puna aci e le. Dada ama ee reve adanshi a na a yuwayin a aci a wu epen a da. E te reve a na voo tono Wilə wa Musa.

²⁵ "Tsu damma tə de Atakpacı əzə e Itoni ili i na i lobonoi a yuwan. Tsu danaa le tə, she a lyuwa ili i na a cayi əməli wan. She a tama əkutsu a mpasa wan, waru a tama nama na a pundərəi wan. Tsu damma le tə waru she a yuwan tsipere wan."

²⁶ Reve Bulu usu əsələ e le. Ana usana u tawai, reve u 'yawə u yuwan əganda a wulecu obolo na ama'a. Əvu u uwa a Əə'lisamapada adama u damma le mantsa ma na akucunu e le oo koto, reve a yuwan kuccit adama a koyan ətsumə e le.

E remei Bulu

²⁷ Ana a yuwayin ayin e cindere a na akucunu'u oo koto, reve aza a Isra'ila o ro a na a ri e ida ya Asiya e ene Bulu ətsumə a Əə'lisamapada. Dada a 'yəsələ okolo a ama,

reve e reme Bulu. ²⁸ Na a saali, "Aza a tsu, kamba ntsu! Vuma nda u ta garasa bətə bətə o ritosu ili i vama a tyo e ekere a ama a tsu obolo nə Wilə wa Musa, na adama a Əə'lisamapada a nda. U zuwa tə ubətə wa akiza u nda wo o'wo ili i wono a na u tarai Atakpacı a uwa pe." ²⁹ Ozo o ro e le a shi tə de e ene Bulu obolo nə Tarafima vuma va Afisu ətsumə a lyuci. Adama o ndolo, a ta dansa u tara yi tə a uwa pe a Əə'lisamapada'a.

³⁰ Reve ugbozu wa ama a lyuci suru u 'yon, əvu ama a uwa a təwusa ni iladi bətə bətə. Dada e remei Bulu əvu o utəqə yi ətsumə a Əə'lisamapada reve a ərərushi nəntsü və Əə'lisamapada'a.

³¹ Ele o mpolo n na oo una yi, dada a dammai yali i gbaint yo obolo a əsoja və Roma a na, lyuci suru tə de azama u daba na akina. ³² Reve u tarashi nan yali nə əsoja o ro, əvu a suma a tyo ubətə u na ama a ri ubolotowu. Ana aza a addama'a e enei zagbai'in nə əsoja a yi əvu a lyawa malapa ma Bulu.

³³ Əvu yali i gbai'in u reme Bulu, əvu u zuwa a nlə yi na akani e re. Əvu we ece obolo a ama'a ko zane da Bulu'u, ni ili i na u yuwayin waru. ³⁴ Reve akapi a saala ili i ro, akapi waru ili i ro ko'o. Ana wo o'woi a yuwusan tə elemu lon, u gura reve ili i na aa dansa shi, dada u zuwa a tarai Bulu a tyo o u'wa wə əsoja. ³⁵ Ana a rawai a dasata, əvu yisaali i yuwan əbundə

she na əsoja'a a tanuyi Bulu a nlyungu adama a wawa yi.
 36 Əvu obolo a ama'a a kuru adansa, "O kototo yi, o kototo yi."

Bulu yuwayin ama'a adanshi

37 Əsoja azama o oto yi ətsumaq a aasula o ukari wa əsoja, əvu Bulu damma yali i gbai'in, "Ko vu ta lyawa n yuwan adanshi na əvu?"

Reve yali i gbai'in u usu ətsumaq a asalama u damma, "Vu gura tə Tsuheleni?†³⁸ Mu uwwa tə a na əvu da za va Masar na təwayı nu u'yəsun wa asuvu, əvu vu purə ama a akpaka ukpakukupa unashi (4,000) a tyo o ogozo mantsa mo ro de shi. Ne da shi?"

39 Əvu Bulu usu, "O'o, əmu za va Isra'ilə da umatsun wa Tarsu, lyuci na ri ili i ro ətsumaq a Kilikiya. Yuwan ankuri, lyawa n yuwan adanshi na ama'a."

40 Ana zaghbai'in u damma niyi u ta gura yuwan adanshi, reve Bulu isawan o udasata, əvu u yuwaan ama iroci ne ekere tsərə a rungwə. Ana a rungwai, dada u yuwaan nle adanshi na Tsu'arama.†

22

¹ Dada Bulu dammai, "Aza a və nə mbara n və, poloı atsuvu yu uwua adanshi a na maa yuwan adama a aciyava." ² Ana a uwua niyi u yuwaan nle adanshi na Tsu'arama* elentsu e le, a dashi tə polo atsuvu.

* 22:2 Tsu'arama elentsu a na a yuwusain da ətsumaq a Urishelima. Adama o ndolo a na a uwua niyi a yuwusan elentsu e le a uwa tə asalama.

³ Əvu Bulu lyuwa elime na adanshi, "Əmu za va Isra'ilə da umatsun wa Tarsu va Kilikiya, ətsumaq a Urishelima da n kungwai. Əmu o rito mu tə e ekere a Gamaliya, əvu gba u rito mu n kuru Wilə wu nkaya n tsu suru. N shi tə no okolo e itoni ya Əsulə mejge. N shi tə ununa suru ndu i ri ana'an. ⁴ N casu tə vuma na suru kuruyi Ure wu Zagbain nda ətsumalimə, hali gba n zuwa ozo o ro o u'wa wa ali, ozo o ro gba hali n zuwa o una le. N dangula ko ali a da ko əməci a da shi. ⁵ Aabara a nan ganu na azagbain na aciyele a tə usu ne da a yuwain. Ele da a tsu ca mu mpepelime n na məqə 'yawaqə ubatə wa aza a Isra'ilə əzə a tsu a na a ri Dimaska. Reve n reme əzə e Itoni de n təwə ne ele Urishelima a mmalu na akani, adama a ca le ətsumalimə."

Bulu dammai cine u ga'ain na Yesu

⁶ Əvu Bulu lyuwa elime, adansa, "Ne da gba urana u ro nu urana a aci əmu a marawaa Dimaska, dada ekan o ro diga zuva e ikanai zuzu na əmu. ⁷ Əvu n riya e ida, reve mu uwua udyo a dansaa mu, 'Shawulu, Shawulu, cine tsa da voo bongishi mu?'

⁸ "Reve n usu, 'Zagbain, əvu da zane?'

"Reve u usu, 'Əmu da Yesu va Nazara, za na voo bongishi!'⁹ Ama a na a shi

obolo n̄amu e ene t̄eka'an, agba a uw̄wa udyo'o shi.

¹⁰ "Avu me ece, 'Zagbain, nye vu cigai n̄ yuwan?"

"Reve Zagbain usu mu, 'Yon vu uwa ȣtsumā a Dimaska. N̄ vu rawa a ta damma wu ili i na vaa yuwan.'

¹¹ "Reve aza a na ȣ ri obolo n̄amu o rono mu adanga a uwa Dimaska, adama a na ucira we eka'an wo o'woto mu t̄ irumba."

¹² "Vuma ro na ȣ tsu de Hananiya shi t̄ pe n̄ den ȣtsumā a Dimaska. Vumavasula d̄a e ekere e itoni i Wil̄a. Aza a Isra'il̄a a na ȣ ri nden pe suru a tara yi t̄ vuma va ȣbul̄a d̄a. ¹³ Reve u t̄wā wi isawan zuzu n̄amu, ȣvu u damma, 'T'utsā i va Shawulu, ushi yeni ya wu.' Lo da me eneshi niyi!"

¹⁴ "Avu u damma mu, 'Asul̄a ȣ nkaya n̄ tsu a dangwa wu t̄ adama vu reve ili i na u cigai, waru ve ene Za va ȣbul̄a, ȣvu vu uw̄wa yi a adanshi. ¹⁵ Vu to o'wo za va alajiya ȣ yi na vaa tara adanshi ȣ tyo ubat̄a biti, a dansaa uvadi suru ili i na vu uw̄wai ni ili i na ve enei waru. ¹⁶ Gogo mantsa mo ulinga ma da, she vu lungusā mantsa wan. 'Yon, ȣ rumbu wu, ȣvu vu de ala ȣ yi, adama ȣ zaza'wā unusu wā wu.'

Asul̄a a damma t̄ Bulu yuwaan Atakpaci alajiya

¹⁷ Avu Bulu damma, "Ana n̄ kambai Urishelima urana u ro, ȣmu ȣtsumā a avasa ȣtsumā ȣ Aa'isamapada, reve me ene alavu alavu. ¹⁸ Reve me ene Yesu a adanshi. Reve

u damma mu, 'Jik̄ vu ut̄a Urishelima adama a na ȣq̄ usu adanshi ȣ wu a na vaa ca adama ȣ v̄ shi.'

¹⁹ "Reve n̄ usu, 'Zagbain, ama e reve t̄ n̄ 'yawusa t̄ ȣ a'isā ȣ a'isā n̄ remi ȣzā e Itoni ya wu n̄ n̄ ru'wi n̄le.

²⁰ O una t̄ Istifanu adama a na u yuwain adanshi adama ȣ wu. N̄ shi t̄ lo mishin waru n̄ usu t̄ ili i na a yuwain, ȣvu m̄ piri ȣtugu a aza a na o una niyi."

²¹ "Reve Zagbain damma mu, 'Yon vu 'yawā n̄ t̄ lyungusu wu alanga ubat̄a wa Atakpaci.' "

²² Avu obolo a ama'a o poloo yi atsuva hali ubat̄a u na u deyi, "Atakpaci." Dada ȣ 'yasain udyo u le reve a saala, "O kototo cu'un vuma nda! O una yi! Wu ntsaa u dana wuma shi!" ²³ Reve a uwa yisaali no o foduso ȣtugu na a kusha'wi m̄bul̄a ne ekere.

Bulu na yali i gbain

²⁴ Adama o ndolo reve yali i gbai'in u zuwa o oto Bulu ȣtsumā o ukari wā ȣsoja. Reve u zuwa a fufaba yi, adama u reve ili i na i zuwai ama a yuwsan yisaali a aci ȣ yi. ²⁵ Ana ȣ nl̄a niyi azama a fufaba yi, reve Bulu damma yali i na i ri lo mishin, "U lobono t̄ a fufaba za na ri umatsun u vuma va Roma,† babu ȣ tsurā yi nu unusu?"

²⁶ Ana wu uw̄wai ne, reve u 'yawā ubat̄a u yali i gbain ya yi, ȣvu u damma, "Nye i da gba vu cigai vu yuwan? Vuma nda vuma va Roma da."

²⁷ Əvu yali i gbai'in u rawa ya Bulu əvu we ece yi, "Damma mu, əvu vuma va Roma da?"

Əvu u usu, "Ee, əmu vuma va Roma da."

²⁸ Əvu u damma Bulu, "She na n tsupai ikebe ya əbunda, dada n tsurə mo o'woi vuma va Roma."

Əvu gba Bulu usu, "Amu umatsun wə Roma u da."

²⁹ Dada əsoja a na ə shi a cigai a fufaba yi, a lyawushi ana a uwai əyi umatsun wə Roma u da. Əyi fo yali i gbaint ya əsoja'a əvu wu uwai wovon, ana u revei u zuwa tə ə nlə yi azama a fufaba umatsun wə Roma.

Bulu yuwan tə adanshi na Azagbain a Mbara

³⁰ Ana usana u tawai, ana yali i gbai'in u cigai u reve ili i na i zuwai azagbain a aza a Isra'ilə ə təwayı na adanshi a aci ə Bulu, əvu u zuwa ə bədə yi. Dada u zuwai nan ganu a gbagbain na Azagbain a Mbarat suru o boloto. Reve u zuwa a uwa nə Bulu əvu u zuwa yi wi isawan ə məkəkən me le.

23

¹ Əvu Bulu varaa Azagbain a Mbarat esu, reve u damma, "Azə a və, hali ana'an n ri no okolo ukudu shi, ko ili i na yaa damatosun mu shi, adama a wuma u na n yuwin a məkəkən mə Əsula." ² Ana u dammai ne, reve Ananiya aabara a nan ganu zuwa ama a na ə ri mishin zuzu nə əyi əasa yi o unə. ³ Əvu Bulu

damma yi, "Əsula a ta əasa wu, əvu za vi ikpa'a vu tə gashi afili e ishina! Vu dənu tə lo, tsərə vu yuwaan mu uge'etosu u Wilə, əvu da nda gba vu zuwai a əasa mu, ili i na Wilə u putsayi."

⁴ Reve ama a na ə ri mishin zuzu nə əyi a damma Bulu, "Vu ciga tə vi isula aabara a nan ganu və Əsula?"

⁵ Əvu Bulu gba u usu le, "Azə a və, n reve a na əyi da aabara a nan ganu shi. Adama a na u tu ufanu, 'She vi isula zagbain va ama wan.' "

⁶ Ana Bulu enei ozo o ro e le aza a Sadukiya a da, ozo o ro gba shi Afarishi,† əvu u saala, "Azə a və, əmu fo Mafarishi ma da waru mawun ma Mafarishi ma da. O unə u na n zuwai okolo a na əqə 'yasən əkwəkwa əyi da i zuwai aa yuwsaan mu uge'etosu." ⁷ Ana u dammai ne, reve Afarishi'i na aza a Sadukiya'a e teme mawasan vani le, hali e ne'eshen ure. ⁸ Adama a na aza a Sadukiya† ə usu a na nlingata mə Əsula ko mukabi n ri lo shi, waru ə usu nu u'yosun wə əkwəkwa shi. Afarishi gba ə usu tə ili i ta'atsu i ndolo suru.

⁹ Reve e reme mawasan vani le, hali munlu n Wilə† ma Afarishi n 'yon mishin əvu a yuwan mawasan o unə wə Bulu. Əvu ə 'yasən udyo zuva, adansa, "Tse ene unusu u na vuma nda yuwin shi. Nu ululu u da ko malingata mə Əsula ma da ma yuwaan niyi adanshi gba?"

10 Mawasa'an u suduwa tā hali ama'a q̄ kārā o morono mā Bulu ebele ra ra ra. Dada yali ya əsoja i bungai ure u na wāq̄ kārā nā Bulu adama o wovon u na q̄ tāwā a kakara yi. Reve u zuwa əsoja a tara yi a tyo o ukari wā əsoja.

11 Na ayin o ndolo, reve Zagbain tāwā ubātā wā Bulu əvu u damma yi, "Vu gbama okolo, Bulu. Cine vu yuwayin ama adanshi q̄ vā Urishelima, ne da fo vaa yuwan alajiyia a Alabari a Sa'ani q̄ vā q̄ Roma."

Ifobi i na o una Bulu

12 Ana usana u tawai, reve aza a Isra'il a o bolo unā, əvu a yuwan akucunu a na aa lyuwa shi, agba oo sowo ili shi, she no o una Bulu. 13 Ama a na a yuwan akucunu a nda a la'a tā ama amunga. 14 Əvu q̄ 'yāwā ubātā u nan ganu a gbagbain na azagbain o ro, reve a damma le ili i na a yuwan. "Tsu nlā tā aciyātsu na akucunu a na tsaa lyuwa shi waru tsoo sowo shi, she na tsu una Bulu. 15 Adama a ndā, ədu Azagbain a Mbarat i damma yali i gbain u tāwāa du nā ayi, vadamma i ciga tā i dāshi petelyuwe adanshi q̄ yi ulobonu. Reve ətsu gba tsu dānā uvawun tsārā tsu una yi o ure."

16 Ana mawun ma zakpara mā Bulu ma uwai ili i na o foboi a na aa yuwan nā ayi, reve u kārā q̄ tyo o ukari wā əsoja əvu u kāmbuwā Bulu.

17 Əvu Bulu de yali i tā ətsumā q̄ əsoja q̄ Roma'a. Reve u damma yi, "Vu 'yāwā nu ulobo u nda a zagbain vā

wu, u tā ni ili i na waa damma yi." 18 Əvu vuma u usu, əvu u tara ulobo'o q̄ 'yāwā ubātā u na zaghbai'in u ri.

Reve u damma, "Vuma na ri o u'wa wa ali na q̄ tsu de Bulu da pati numu n̄ tara ulobo u nda q̄ tāwā ubātā wa wu, adama a na u tā na adanshi a na u cigai u damma wu."

19 Əvu yali i gbaint ya əsoja'a u guzā yi ukere, reve q̄ tyo q̄ m̄bāngā, əvu we ece yi, ayi q̄ nde'en, "Nye vu cigai vu damma mu?"

20 Reve u usu yi, "Ama o ro a ta zama a pati wu vu 'yāwā nā Bulu ubātā wa Azagbain a Mbarat a aza a Isra'il a nfa'an. A ta damma a ciga tā e petelyuwishe adanshi q̄ yi. 21 Amma she vu tara yi q̄ 'yāwā wan! Ama upasu na amunga q̄ tā de uvapu azama o una Bulu o ure. A kucina tā a na aa lyuwa shi, waru oo sowo shi, she no o una yi. A tu ufobu a pura vu usu ipati i ile."

22 Əvu yali i gbai'in u damma yi, "She vu lyawa za reve a na vu damma numu adanshi a nda wan." Əvu u lyawa yi u kārā.

A tara tā Bulu q̄ tyo Kasariya

23 Ana ulobo'o u kārā, əvu yali i gbai'in u de nan yali e re, reve u damma le, "I fobo na yāq̄ kārā q̄ 'yāwā Kasariya ni irumu kucci va ayin obolo nā əsoja ukpakure (200), nā əsoja a na a tsu kumba ido kupocindere (70), nā əsoja ukpakure (200) na a tsu yuwan nlāngi ni ibata. 24 Ədu waru i zamiya Bulu

ido i na waa kumba. Avu i 'yawato yi ubata wa gwamna Feli gbaga."

²⁵ Avu yali i gbai'in u dana mepepelime ma nda a tyo ya gwamna'a:

²⁶ "Amu Kaladiya Lisiya n te icasu yi zaghain gwamna Feli:

²⁷ "Aza a Isra'il a o ro e reme ta vuma nda, reve a shi a ciga o una yi. Amma ana n

revei vuma va Roma da, dada n jikai obolo na aosoja a va reve n wawa yi. ²⁸ Ana gba n cigai n reve unusu wa yi, reve n tara yi a tyo o ukobu wa Azaghain a Mbarat n le.

²⁹ Diga na n revei nronuloi n na aa yuwusan na ayi adama a Wilu u le da. Reve me ene ili i na i rawai a zuwa yi o u'wa wa ali ko o una yi da shi.

³⁰ Avu waru nanza damma mu ifobi i na aa yuwusan, tsara o una yi, ayi da i zuwai n zuwai a tara niyi a tyo ya'a wu. Waru n damma ta aza a na a ri na adanshi na ayi a tawa ubata wa wu."

³¹ Na ayin o ndolo, dada aosoja'a a tarai Bulu a tyo a lyuci va Antipatari ununa zaghain le damma nle. ³² Ana usana u tawai, reve a lyawa aosoja a na a tsu kumbusa ido a tara yi o koso tyo Kasariya. Reve aosoja e ida a kara a kamba o ukari wa aosoja u le.

³³ Ana a rawai Kasariya, reve a ca Bulu e ekere a gwamna'a na mepepelime'e.

³⁴ Ana gwamna'a u deyinuna e mepepelime ma na a ca niyi, reve we ece Bulu ko ayi za vi ida i ne i da. Avu Bulu

usu a na, "Amu za va Kilikiya da."

³⁵ Avu gwamna u usu yi, "N to polo atsuvu a va mu uwua adanshi a wu, a mantsa ma na aza a na a ri na adanshi na ayu, a tawai." Reve u zuwa a kpada yi pe o u'wa u na Hiridut suwai.

24

Feli ge'eto ta Bulu

¹ Ana a yuwain rana ton, avu ama o ro a tawa diga Kasariya adama a damma unusu u na Bulu yuwain. Ananiyaaabara a nan ganu a da a danai na azaghain a Isra'il a na Taratulu za va adanshi a mantsa mo uge'etosu. ² Ana e deyi Bulu a uwa o ukobu wa Feli, avu Taratulu damma gwamna unusu wa Bulu. Reve u damma, "Zaghain Feli, nu ujimu vu tawa ta na nden mo okolo atsuma a tsu, waru vu yuwan ta ulinga nu ugbozu wa wu, waru o una u na vu ri na majian me elime, ayi da i zuwai ama a tsu a ri a nden mu ulobonu. ³ Zaghain Feli, ama a tsu ubata suru o to godyusho wu. ⁴ Amma n kadatowa wu ta vu yuwaan mu ankuri, vu ca mu ugbozu wa wu ne'en ke'en, tsara n damma wu unusu u na tsu remei vuma nda na ayi.

⁵ "Tsu reme ta vuma nda za vu u'yasasan wo okolo wa ama a da. Vuma na zuwusai aza a Isra'il a atsuma o uvadi suru nlangi. Waru ayi zaghain vo mobolo ma Aza a Nazara da. ⁶ Hali u shi ta u ciga u lungusa

tsu Aq'isamapada. Dada tsu reme niyi.

[⁷ “Tsu shi tा tsu ciga tsu ge'eto yi nा Wilà u tsu. Agba Lisiya yali i gbain u usa yi tा nu ukadu e ekere à tsu. Avu u zuwa tsu tsu tàwà o ukobu wu uge'etosu wà wu, tsarà tsu damma wu unusu u vuma u nda.]*

⁸ “Vu tा tsurà amayun e ili i na tsaa dansa e ekere à yi nnà vu koto yi ugbozu nा yeci na aciyawu.”

⁹ Reve aza a Isra'ilà à usu, a na mejege ma da ili i na Taratulu dammai suru.

Bulu usuyi Feli

¹⁰ Ana gwamna damma niyi u yuwan adanshi, avu Bulu usu yi, “Zagbain Gwamna, n reve tा a na vu tा ge'etosu ama e ida i tsu a'wan nà abundà. Waru n ta yuwan adanshi adama a aciyavà nà mazangà. ¹¹ Vu ta gura kari mu ana, avu vu reve babu usan u kàrà rana kupa ne ejere shi a na n 'yawai Urishelima adama n yuwan agandà à Aq'isamapada. ¹² N yuwan mawasan nà za atsumà à Aq'isamapada shi. Waru n zuwa nlangi ko à aq'isà à tा shi, ko ara'an atsumà à lyuci shi. ¹³ Adanshi a na ama a nda adansa aa gura damma wu mejege ma adanshi'i ununa u ri shi.

¹⁴ “Gogo ili i tा i da maa usu, ana a dammai n tा kuru-su Ure wu Zagbain u na aa dansa amayun a da shi. Agba n tsu yuwaan tा Asula a nkaya n tsu agandà, waru n

usu tा ili suru i na i ri udanu a atagada a Amasula. ¹⁵ N tा nu uzuwu wo okolo à tyo e ekere à Asula à tा 'yasan azà à abulà na aza a na e revei Asula shi diga atsumà à aakwakwà, ne da fo ama a nda à danai nu uzuwu wo okolo. ¹⁶ Ayi da i zuwai n cigai n yuwan wuma u sa'ani adama n tsurà nden mo okolo à makakàn mà Asula na ama suru.

¹⁷ “N jima tा ana n tàwà Urihelima. Gogo, n tàwà tा ni ikebe i na maa kamba ama à và ne ele, avu waru n yuwaan Asula kucci. ¹⁸ Amantsa ma na aza a na a karishi mu ana e ene numu à Aq'isamapada, n danai tा o mokotoo mà aganda a matawa mà nshinda. Ama à danai obolo nà amu shi, waru ko za danai à nlangi shi. ¹⁹ Utà danai ulobonu ama a Isra'ilà diga e ida ya Asiya a na à danai lo à tàwà pa nna a ciga tा a kari mu ana. ²⁰ Waru ama a na à ri pa a damma wu unusu u na Azagbain a Mbarat e reme numu nà ayi, ana a yuwan uge'etosu wa adanshi a nda. ²¹ Ili i tा i na a gura damma a aci à và ayi da, a na n yuwan tा adanshi a nda nu udyo zuva o ukobu wu uge'etosu u le, ‘Ana'an n tा à atsumalimà adama a na n cayi okolo a na qà kambato akwakwà wuma.’”

²² Feli gwamna vuma da na danai nu urevu wu Ure wu Zagbain, reve wi isawaton le, avu u damma, “Na Lisiya zagbain vu ukari wà aosoja wà Ur-

* **24:7** Akuci a Atagada o Ulinga wa Ajiya o ro à ri nu uguzu u nda shi.

ishelima tawa, dada moo koto uge'etosu." ²³ Avu u zuwa yali piri Bulu'u, agba she a kpato yi wan. Waru she a putsaa n'utsa ma yi n kamba yi wan.

Bulu yuwan ta adanshi na Feli

²⁴ Ana a yuwain rana meketeci, avu Feli tawa na ka va yi. Za na a tsu de Durusila, waru za va Yahuda da danai. Avu a lyungu vuma ro dewe le Bulu, reve o polo atsuvi e le ana waa dansaa le adama o ucawu wo okolo e ekere e Yesu Za vi Iwawi. ²⁵ Bulu yuwan ta adanshi ne ele adama a qbulu, nu uguzu wa aci, nu uge'etosu u na u ri lo a tawa, avu adanshi'i a ju'wan Feli lon. Reve u damma Bulu, "U rawa ta ne ne'en. Vu ta gura kara. Amma na n tsura mantsa, n ta lyunguwu wu vu tawa." ²⁶ U ta zuwusa okolo gashi Bulu ta ca yi ikebe, dada waa yuwusan uro na ayi kuci adama wu uwuwusa ili i na vuma nda aa damma.

²⁷ Ana a yuwain a'wan e re a yuwusan ne, avu o utaq Feli o ootogu a yi. Reve Poruku Fesutu wo o'wo gwamna. Amma o unu u na Feli cigai u tsuru icigi e ekere a azagbain a Yahuda, avu u lyawa Bulu o u'wa wa ali.

25

Bulu tarai adanshi a tyo ya Kaisa

¹ Fesutu rawa ta Kasariya, tsara u fara ulinga u tsugwamna. Ana u yuwain rana ta'atsu, reve u lyawa

Kasariya u kara a tyo Urishelima. ² Pe da nan ganu a gbagbain na azagbain o ro a Isra'il a cina niyi adama a Bulu. Avu waru e ece yi ³ ko u ta ciga u tawa na Bulu Urishelima. A pati yi ta u tawa na ayi, adama a na a ta azama a vawan yi, tsara o una yi a mantsa ma mmalu.

⁴ Avu Fesutu usu le, "Bulu tu ugutsuwu a Kasariya, waru maa jima shi, n ta 'yawa de na aciyava. ⁵ Nnu u yuwan ili i na i lobonoi shi, i lyawa azagbain a du a kuru mu, avu a damma ili yu uwuyanu i na u yuwaan ndu de."

⁶ Fesutu dan ta de Urishelima hali rana kunla a tyo rana kupa, avu u kara a tyo Kasariya. Ana usana u tawai, reve u danu o ukobu wu uge'etosu, avu u damma le a tawa na Bulu. ⁷ Bulu a ma'uwaa, avu azagbain a Isra'il a na a tawai diga Urishelima o boloto a kandaruwa yi e memere. Avu a damma ili yu uwuyanu ya qabunda a na u yuwain, agba a gura damma amayun a adanshi a ta shi.

⁸ Bulu gba u wasan ta ili i na a dammai suru a aciyayi, reve u damma, "N ri nu unusu shi. Nyuwan unusu a tyo a Wil a wa aza a Isra'il a shi, ko a Aq'isamapada, ko a tyo a gwamnati va Roma shi."

⁹ Fesutu shi ta ciga u yo'onoto azagbain a Isra'il a okolo. Dada we ecei Bulu, "Ko vu ta usu vu kara a tyo Urishelima, tsara a yuwaan

wu de uge'etosu wa adanshi a nda a mākākān mā vā?"

¹⁰ Avu Bulu usu, "O'o! Ukobu wu uge'etosu u nda wā Roma u dā, adama a nda a dā aa yuwaan mu uge'etosu pa. Avu na aciyawu vu reve tā na n ri nu unusu e ekere a aza a Isra'ilā shi. ¹¹ Nnā n yuwan tā ili i na i rawai o una mu, n 'yuwan yu una mu shi. Amma nnā n ri nu unusu shi, ko əvu ko za ro lo na rawai u cā mu e ekere a ama a nda hali o una mu shi. N te ipati a tara adanshi a nda a tyo ya Kaisat mogono mā Roma."

¹² Reve Fesutu dammulai nā əzā o ucasu wā əsālā a yi, əvu u usu yi, "Ulobono tā! Vu pati tā a tyo ya Kaisa, vu tā gba a tyo ya Kaisa!"

Fesutu nā Agaripa mogono

¹³ Ana a yuwait rana re, əvu Agaripa* mogono nā ka vā yi Baranisi a tāwā Kasariya, tsārā a raba Fesutu. ¹⁴ A dānu tā de rana meketeci, ana Fesutu kambuwāi Agaripa mogono adanshi a na a dansa adama a Bulu. Əvu u damma, "Vuma na a zuwai o u'wa wa ali tā pa, za na Feli lyawai o u'wa wa ali, tsārā n yuwan uge'etosu wa adanshi a yi. ¹⁵ Ana n dānai Urishelima, nan ganu a gbagbain na azagbain a Isra'ilā a yuwasan tā adanshi a yi, hali a patishi mu m padaa yi ugana wu ukwā.

¹⁶ "Amma n damma le ta, atsu əzā a Roma u ri n yuwan tsu yuwaan za vu

unusu uge'etosu shi, she nā a 'yāwā nā ayi ubātā əzā e ida. Waru a tsu lyawa yi tā u yuwan adanshi a na a 'yāwāi nā ayi o ukobu wu uge'etosu a mākākān ma aza a na a 'yāwāi na adanshi'i.

¹⁷ Adama o ndolo, ana a tāwāi pa obolo nā əmu, n lungusā mantsa shi, n dānu tā o ootogu o uge'etosu, əvu n zuwa a tāwāq mu nā ayi. ¹⁸ Agba ana ama'a a 'yoyin a na aa yuwan adanshi a na a ri nā ayi a tyo e ekere a Bulu, a gura damma ko ili i tā yu uwuyanu i na n shi aa majiyan a damma shi.

¹⁹ Adanshi e Itoni i le a dā, waru adama a za na a tsu de Yesu na kuwāi a na Bulu gba a dansa u tā wuma. ²⁰ Əmu gba n shi tā n lamba ununa ma kari yi ana a adanshi a nda. Reve me ece yi ko u tā usu u 'yāwā Urishelima tsārā a yuwaan yi uge'etosu wa adanshi a nda. ²¹ Bulu gba u pati tā a lyawa mogono ma gbain ma uwua adanshi'i. Dada n zuwai a zuwa yi o u'wa wa ali hali n fōbō, əvu n tara yi a 'yāwā ya Kaisa."

²² Avu Agaripa damma Fesutu, "N ta ciga mu uwua ili i na vuma nda aa damma."

Dada Fesutu damma niyi, "Nfa'an, vu ta uwua yi."

Bulu nā Agaripa

²³ Ana usana u tawai, əvu Agaripa nā Baranisi o oto itana i tsugono reve a tāwā obolo na azagbain a əsoja na

* **25:13** Ayi vuma nda ulobo wā Hiridu Agaripa da a na e deyi ətsumā o Ajy. 12:1-22. Aala a tā a dā le nā dada vā yi.

azagbain a lyuci. Ayu Fesutu zuwa a tawā nā Bulu.²⁴ Ayu Fesutu yuwaan le adanshi u damma, "Mogono Agaripa obolo no omocin a gbagbain a na a ri pa, kalyuwai vuma nda! Aza a Isra'ila a na o utai Urishelima nā Kasariya suru a tawā ta ya'a va a patishi mu n zuwa o una yi.²⁵ Agba a yindi i va, u yuwan ili i na i rawai o una yi shi. Ana wo o'woi u pati tā a 'yawā na adanshi a yi o ukobu u mogono ma gbain, ayi da i zuwai n jiyain n 'yawā na adanshi a yi ubata u mogono mā Roma.[†]²⁶ Agba n ri na amayun a adanshi na maa danaa mogono adama a vuma a nda shi. Ayi da i zuwai n tawāi nā ayi a makakān mā du suru. Waru n tawā ta nā ayi a makakān mā wu, mogono Agaripa. Nā tsu koto adanshi a yi, dada māa tsurā ili i na maa dana.²⁷ A yindi i va u to o'wo ulambu wu ugbozu n tara vuma na ri o u'wa wa ali a tyo o ukobu u mogono ma gbain babu mejege ma adanshi e ili i na u yuwin!"

26

Agaripa yuwan tā adanshi nā Bulu

¹ Ayu Agaripa damma Bulu, "Vu yuwan adanshi na aciyawu, mu uwawa." Ayu Bulu 'yasan ekere a yi zuva, tsarā ama a rungwā. Reve u teme adanshi, ayu u damma, ² "Mogono Agaripa, n tā nā mazangā a na n tsurāi mantsa ma na maa yuwan

adanshi a makakān mā wu ana'an. N geshe aciyavā adama a adanshi a na ama a va a tawayi ubatā wā wu.³ N reve tā vu tā nu urevu wa agadu a aza a Isra'ila lon nā cu'un vu nden n le. Gogo, vu yuwan ankuri vu polo atsuvu a wu vu uwua mu ulobonu!

⁴ "A kungwato mu ta a Tarsu nu urevu wi ili suru wa aza a Isra'ila nā ətsumā a Urishelima. Azagbain a Isra'ila a tā nu urevu u nda suru.⁵ E reve mu tā nu ujimu, waru a tā nu urevu u na əmu Mafarishi ma da, aza a na a la'ai wilā ətsumā o ure wi itoni i tsu. A ta gura damma ne, nnā a ciga a damma mejege.⁶ Gogo, n tā mishin e ge'etosu mu adama o uzuwu wo okolo a na n zuwai a nzuwulai n na Asulā a yuwayin ama a tsu nu ujimu.⁷ Nzuwulai n nda n da n zuwai gundo tsu kupa ne ejere a yuwsaan Asulā agandā urana na ayin. Nzuwulai n nda n tawāta nā tsu nu uzuwu wo okolo. Mogono mā va, adama a na n ri nu uzuwu wo okolo a nda a da aza a Isra'ila a tawayi na adanshi a va pa nda.⁸ Nye i zuwai woo o'wo usan vuma usu a na Asulā a tsu 'yasan tā akwākwa?

⁹ "Amu aciyavā n shi tā n ciga n putsaa nā malyuwa me elime nā mayan ma adanshi e Yesu va Nazara.¹⁰ Nan ganu a gbagbain a ca mu tā ucira u na maa yuwan ili i nda suru, waru n reme tā azā e Itoni nā əbundā a Urishelima, reve n zuwa ukere u va fo tsarā o unusa le.¹¹ N zuwa tā a

fufaba le a mantsa n̄ abantu
 atsumā a a'isā, ko u ta zuwa
 le a wasan Kristi Zamawawa.
 N̄ dānā tā n̄ tsushū'un ne ele
 lon, hali n̄ karishi le ana a
 tyo e ilyuci ya alanga e ida
 yo omocin, avu n̄ zuwa le de
 atsumalima."

Cine Bulu ga'ain n̄ Yesu

¹² Avu Bulu lyuwa elime,
 adansa, "Urana u ro n̄ dānā
 tā atsumā a mmalu a tyo Di-
 maska, tsārā n̄ yuwan ulinga
 u nda, n̄ mepepelime ma na
 mā ri nu ucira u na nan ganu
 a gbagbain a zuwai ukere.
¹³ Mogono, a tyo o urana a aci,
 dada ekan a na a la'ai ekan o
 urana o utai de zuva, avu u
 reme mu esu obolo na aza a
 na a dānai n̄ amu. ¹⁴ Atsumā
 a tsu, koyan riya tā e idā. Reve
 mu uwu udyo a yuwusaan
 mu adanshi n̄ Tsu'arama,†
 adansa, 'Shawulu, Shawulu,
 nye i zuwai voo bongishi mu?
 Tsulo tsa da n̄ nan yuwan
 nlāngi na aadanga a aguba.'

¹⁵ "Reve me ece, 'Avu da
 gba zane, Zagbain?'

"Avu Zagbain u usu, 'Amu
 da Yesu za na voo bongishi.
¹⁶ 'Yon gogo! Ili i na i zuwai
 n̄ tawai ubatā wā wu gogo, n̄
 dangula wu tā vo o'wo aag-
 bashi a vā, reve waru vu
 damma ili i na ve enei. Vu ta
 damma uvadi ili i na i farai
 pa, n̄ mantsa mo ro n̄ ve
 ene mu. ¹⁷ N̄ tā lyungusu wu
 a tyo ubatā wa aza a Isra'ilā,
 waru n̄ ta lyungusu wu a tyo
 ubatā wa Atakpací. N̄ te kede
 wu na vā 'yāwā ubatā u na
 n̄ lyungu nuwu. ¹⁸ N̄ ta ciga
 vu kpātu'wā esu e le, reve
 waru vu vadala le a lyawa

irumbu a tyo ubatā e ekan.
 Avu a vadala a lyawa ucira
 u Male a kāmbā ubatā wā
 Asulā. Asulā a ta yuwaan le
 gafura vu unusu u le, avu a
 tsurā ure obolo na ama a na
 a tawai nshindā n̄ le adama o
 ucawu wo okolo e le ya'a va.'
 "

Ulinga wā Bulu

¹⁹ Avu Bulu damma waru,
 "Ne da waru, mogono
 Agaripa, n̄ wasan shi. ²⁰ N̄
 fara tā yuwaan aza a Di-
 maska alajiyā. Avu n̄ kārā a
 tyo Urishelima hali a tyo e ida
 ya Yahuda. Reve waru n̄ kārā
 a 'yāwā ubatā wa Atakpací.
 Avu n̄ damma le, ama suru
 a lyawa mayan mo unusu,
 avu a vadala a kāmbā ubatā
 wā Asulā. Reve a yuwan
 issa'ani tsārā o roco ama a na
 a vadalai.

²¹ "Ayi da i zuwai aza
 a Isra'ilā e reme numu a
 Aqā'isamapada, azama o una
 mu. ²² Amma Asulā a kamba
 mu tā, ayi da i zuwai n̄
 ri wuma ana'an, tsārā n̄
 damma ama amayun a nda,
 diga a vuma ke'en hali a tyo
 o mogono ma gbain. Ili i na n̄
 dammai suru ili i na amasulā
 n̄ Musa dammai da na yaa
 fara. ²³ Ili i na gba yaa fara,
 ele da Zamawawa to sowo
 atsumalima, ayi da waru
 wo o'woi vuma vu ufaru na
 'yoyin atsumā a akwākwa,
 waru u tā dānā ekan e ekere
 a aza a Isra'ilā na Atakpací."

²⁴ Bulu atsumā adanshi,
 reve Fesutu yuwan adanshi
 nu udyo zuva, "Bulu vu
 jaara tā wayan? Abunda e

desununq u zuwa tq mapuna
mq wu mq sqdq!"

²⁵ Avu Bulu kqambuwq yi,
"N jaara shi, Zagbain Fesutu.
Ili i na maa dansa amayun
a da, waru u tq nu urevu u
sa'ani. ²⁶ Agaripa mogono
u tq nu urevu wi ili i nda.
N tq yuwusan adanshi babu
wovon, n reve tq u tq nu
urevu wi ili i na i farai de
nu ujimu. Ili i nda i fara o
oboguzu o ro usokowu shi.
²⁷ Agaripa mogono, vu ca tq
okolo na amasula? N reve tq
vu ca tq—"

²⁸ Reve Agaripa gbandara
yi ne'en, "Vu ta a majiyan vu
to o'woto mu za vi Itoni a
mantsa wa'a?"

²⁹ Avu Bulu usu yi, "Ko nu
u tara mantsa me ke'en ko
mantsa mq abundq, avasa q
vq qyi da qvu na aza a na a
uwwusa mu ana'an yoo o'wo
ununa amu n ri! Shede maa
ciga du i dqnq wunlu na akani
a nda shi."

³⁰ Avu mogono Agaripa, nq
gwamna Fesutu, nq Baranisi,
na aza a na q dqnq obolo
ne ele suru q 'yon reve q
kqra a lyawa ubaqqa. ³¹ Ana
a dammulai vqni le, qvu a
damma, "Vuma nda yuwan
ili i na i rawai o una yi shi, ko
a zuwa yi o u'wa wa ali shi."

³² Hali Agaripa damma Fe-
sutu, "O unq u na u pati ntsu
tsu 'yqwq na adanshi q yi q
Kaisa da goon yaa putsaa tsu
tsu lyawa yi."

27

Bulu uwa tq a wantsun q
tyo q lyuci va Roma

¹ Ana mantsa ma na tsq
kqra q tyo Italiya yuwait,
avu a zuwa Bulu na akapi
a ama a na q dqnq o u'wa
wa ali e ekere a yali q asoja
i na q tsu de Juliyo tsqra u
kalyuwq le. U dqnq tq pe
atsumq a azagbain q asoja
a na q tsu de Asoja a Kaisa
Mogono. ² Arista dqnq tq
fo obolo nq atsu. Ayi vuma
lyuci va Tasalonika da upasu
wi ida ya Makidoniya. Tsu
uwa tq wantsun u na wu
utai Adaramiti. Ama a na
q luwusq wantsu'un q shi tq
a yuwan majiyan ma na e
isawan q mulyuci n na n ri
q nge'en m mala mi ida ya
Asiya.

³ Ana usana u tawai, reve
tsu uwa atsumq e ida ya Sida.
Juliyo zaghain q asoja u
yuwusaan tq Bulu isa'ani
lon. Hali u lyawusa yi u
kalyuwusq n'utsq mq yi,
tsqra a ca yi ili i na u cigai
suru. ⁴ Ana tsu lyawai lyuci
va Sida qvu upepu u purusq
tsu, qvu tsu kqra q tyo zuzu
ni ida i memere mq mini mq
Kuburu, tsqra tsi ivuwan nu
upepu'u. ⁵ Reve tsu kqra q tyo
uyagi q mbangq ma Kiliya
nq Bamafiliya, hali tsu rawa
q lyuci va Mira e ida ya Likiya.
⁶ Dada yali'i u tsurai wantsun
u na wu utai diga q lyuci va
Iskandariya waru u dqnq tq
q tyo Italiya. Adama o ndolo
a da u zuwa ntsu, tsu uwai a
wantsu'un.

⁷ Tsu yuwan tq mmalu
mq atsumalimq mu upepu
ni ikedq i mala rana kpara.
Ana tsu yuwait atsumalimq

lon, reve tsu rawa zuzu na lyuci va Kinida. Avu upepu u putsaa tsu a na tsaq kara elime. Dada tsu kandaruwai a tyo e ida i memere ma mini ma Karita zuzu nu ubata u na a tsu de Salamani, upasu u na Karita ee geshee tsu upepu'u.⁸ Ne da tsu yuwain mmalu na atsumalim a hali tsu rawa a wisawatan u wantsun u na a tsu de Ubata u Sa'ani u Wivuwun, zuzu na lyuci va Lasiya.

⁹ Tse ene ta lyushi yuwan ta zuzu, waru uluwu u wantsu'un u to o'wo na meleshe lon. Amayun urana wa abuki u Mayan ma Gafura mo Unusu*† ma kara ta. ¹⁰ Avu Bulu yuwan adanshi na azagbain adama a mantsa ma mmalu'u. Reve u damma, "Azagbain, n ta yuwusan majiyan na tsu lyuwa elime na mmalu n nda tsu ta uwa atsumalim a lon. Tsu ta ga'an ni iwuya i na ya lungusa wantsu'un. Tsu ta waru o oco itana i na i ri a wantsu'un a mini. Ama a ta uwua usan lon, waru wuma u tsu u ta dan a e ekere e iwuya."

¹¹ Yalit ya aza o u'wa wa ali'i gba u usu adanshi a Bulu shi, avu u usu adanshi a zagbain vu uluwusa u wantsu'un na za wantsu'un. ¹² Ana wo o'woi Ubata u Sa'ani u Wivuwun u tu ukpatu'u lon, waq dana ulobonu lyushi koto wantsun u le lo shi. Reve ozo o ro e le a damma a lyuwa elime na mmalu, tsara a rawa a

lyuci va Finikiya, adama lyushi cina le de. Finikiya wisawatan u wantsun u sa'ani u da a Karita,† za na a kalyuwusa ugana a tyo alivu nu uyagi a tyo alivu.

A ga'an ta nu upepu

¹³ Ana upepu u sa'ani u farai e kebushe diga uyagi, reve aza o uluwu u wantsu'un a yuwan majiyan a mantsa ma sa'ani ma da a yuwain mmalu cine o foboi. Avu o fodo rumu na a tsu vari a mini tsara wi isawaton wantsun, reve a kuru a nge'en m mala a tyo a nge'en mi ida ya Karita. ¹⁴ Amma avu abajini o upepu u na a tsu de "Upepu wu Ugana na Asana" u kebe tsu a tyo e memere ma mini. ¹⁵ Reve upepu'u u faba wantsun u tsu, hali tsu kuda a wala a tyo ubata u na tsu cigai. Avu tsu lyawa upepu'u u pura wantsu'un.

¹⁶ Avu tsu kuru na nge'en mi ida i memere ma mini ma Kawuda e ebele a na upepu waa damaton tsu shi. Tsu yuwan ta ukadu u na tsaa wawa wantsun u ke'en adama u langa wan. Avu tsu nl yi a wantsun u gbain. ¹⁷ Ana tsu ronoj wantsun u ke'en, tsu tawato niyi ubata wu zagbai'in, avu aza a wantsu'un a nl wantsun u gbai'in na amunga akandaruw a, tsara wo o'wo ubolu. Avu a cipato aapalutsu a wantsu'un adama u kara ben, tsara u gama mabula ma Siriti

* **27:9** Aza a Isra'il a tsu yuwan ta abuki a nda e memere mo Woto wa Kupa. Mantsa mo ndolo ma da Mala me Memere ma tsu dana ujaaru.

wan. ¹⁸ Ana usana u tawai, a yuwan tā upepu wu ucira, hali a varishi itana a mala. ¹⁹ Ana usana u tawisai, reve əzə o uluwu u wantsun a varishi itana i wantsu'un ne ekere e le. ²⁰ Ne da upepu'u u damatosun ntsu, agba u jebe shi, hali rana əbunda. Upепu'u u pala tā urana ni italyo'o, hali tsu tawa okolo a na tsaa la'a.

²¹ Ne da tsu dənai babu za na lyuwai ilyalya. A tyo de dada Bulu deyi ama a wantsu'un, reve u damma le, "Ama a nda, nni i shi yu uwwa mu a na tsu lyawa Ubətə u Sa'ani u Wivuwun shi. Ni i shi i yuwan ne, tsu shi a tsura antsu a nda shi, waru ko ili i tā i tsu tsu shi a lamba shi. ²² Amma gogo i gbama okolo, ko za pa na wəqə kuwə shi, amma tsu ciga tsu 'yuwan wantsu'un u ta liba a mini. ²³ I reve əmu vuma vu u'wa wə Əsula u da, waru n tsu yuwaan yi tā əgəndə. Na ayin o yon, Əsula a lyungu tā malingata mə yi a tyo ya'qə və. ²⁴ Malingata'a wi isawan tā a nge'en n və, reve u damma, 'Bulu she vu uwwa wovon wan! Vu te isawan a məkəkən mo mogono ma gbain Kaisa. Waru adama a wu a da Əsula ni isa'ani ya yi waa wawa ama a na a ri a mmalu obolo nə əvu.' ²⁵ Adama o ndolo i gbama asuvu! N ca tā okolo e ekere a Əsula, ne da woo o'wo. ²⁶ Ko na wo o'woi, upepu u to oco tsu e ida i memere mə mini waru wantsun u tsu u ta liba."

Upепu'u u lyuwa tā elime

²⁷ Tsu yuwan tā rana kupa na əzə a nəshi upepu'u e kebushe wantsu'un a təwə ubətə u nda nu ubətə u ndeđe o uyagi u mala'a e ida ya Italiya. Amma a tyo e memere ma ayin o urana wa kupa na əzə a nəshi, dada əzə o uluwu u wantsu'un e revei a na tsu rawai zuzu ni ida. ²⁸ Dada o rito, reve a cina aru'un a mini'i udasuwu ukpaku nu əshin (120). Ana a karai ke'en, reve o ritowiso əvu a cina əru'un a mini'i udasuwu kupakucci. ²⁹ Əvu a fara a uwuwusa wovon u na upepu wee kefe tsu a tyo ubətə wa atali e ida'a. Dada a variyi irumu yu ume i nəshi o ucinə u wantsu'un, tsərə u putsaa wantsu'un nə mmalu. Reve e teme a yuwusan avasa a patishi Əsula usana u tawa le gbaga.

³⁰ Reve əzə o uluwu u wantsu'un a shi a ciga a lyawa wantsu'un. Əvu a tara mawantsun, reve a zuwa a mini vadamma a ta vari rumu vu ume elime a wantsu'un tsərə a pusaən əzə e le ugbozu. ³¹ Reve Bulu damma yali nə asoja, "Nnə ama a nda e isawan ətsumə a wantsun u nda shi, babu ununa yaa yuwan i la'a." ³² Ana a uwuwai ne, reve əsoja'a a pupada amunga a mawantsu'un, əvu a lyawa yi pe a mini.

³³ Usana azama matawa, əvu Bulu pati le a lyuwa ilyalya, adansa, "Aza a və, tsu yuwan tā rana kupa nə əzə a nəshi a na tsu yuwin mmalu mə ətsuməlīmə a

mini, agba tsu lyuwai ili i ro shi.³⁴ Adama o ndolo n ta patishi du i lyuwa ilyalya adama a lafiya du, ana wo o'woi ko vuma tā atsuma a du aa lamba ąnji a tā a aaci a yi shi."³⁵ Ana u dammai ne, ąvu u tara opopofu, ąvu u yuwaan ąsulā mazāngā, reve wu bubusa yi, ąvu u tama. Ne da u yuwin a makakan me le suru.³⁶ Ąvu suru nle a dāshi ubgbamu wa asuvu, reve ele fo a lyuwa ilyalya.³⁷ Ąbundā a tsu na tsu dānai pe atsuma a wantsu'un gba ątsu da tsu dānai ama ukpakure nā kupocindere nā ązā a tāli (276).³⁸ Ana a lyuwa a cuwāin, reve o oco ishina yā ąbundā tsāra a sāda ume u wantsu'un.

Wantsu'un wu boso tā

³⁹ Ana usana u tawai, ązā o uluwu u wantsu'un a gura reve e ida i na a ri shi. Amma e ene tā oboguzu o ro a na a ri nā wuyun. Reve a yuwan majiyan ma na aa luwā wantsu'un a 'yawā ubātā u wuyu'un.⁴⁰ Ąvu a pupada amunga a na a tsu nlaqā irumu yu ume, reve a lyawa le pe a mala'a. Ąvu a bādā amunga a na a nlai aaci o uwatala u wantsu'un fo a mantsa mā tā. Reve a kārā a 'yasasān aapalutsu a wantsu'un ununa waa zuwa upepu u kebe wantsu'un a tyo elime hali a rawa a nge'en m mala.⁴¹ Agba wantsu'un u rawa e ida shi, ąvu tsu rawa ubātā u na mini ma palai wuyun, reve wantsu'un u uwa a wuyu'un hali u kudā

a zungwā. Ąvu wantsu'un u kārā o moğoso nā acapa adama o upepu ni ikedu i mala.

⁴² Ąvu ąsoja'a a shi a ciga o una ązā o u'wa wa ali, tsāra a yuwan udāsu a suma wan.

⁴³ Amma ana wo o'woi yali'i u ciga tā u wawa Bulu, reve u putsaa le. Ąvu u damma le aza a na a gurai udāsu a dāsa a tyo e ebele a mala.

⁴⁴ Akapi gba shi a kumba a akpata, ko a kumba akpata o ukosu u wantsun u na wu boso. Ne da a yuwin hali suru nle a rawai a nge'en m mala'a gbaga.

28

Bulu kambāto tā ama atsuma a Malita gbaga

¹ Ana tsu la'ai, ąvu tsu uwawa a na tsu tā e ida i memere mā mini i na a tsu de Malita. ² Ama a lyuci'i a yuwaan tsu tā isa'ani lon. Mantsa mā mini nā mantsa mo utānu ma da mā dānai, ąvu a kabatowo tsu akina, tsāra tsu lyasuwa.³ Ąvu Bulu zami danga a zuwusa a akina, reve yo ro na ri nā tsukono wu utā pe atsuma a danga'a adama o usufuwu, ąvu u kādā Bulu o ukere reve u kabā de.

⁴ Ana ama a lyuci'i e enei yo'o ukabu o ukere wā yi, ąvu a dammulai vāni le, "Vuma nda za mona ma amā ma da! Ye ene, ko na u kuwāi a mini shi, amma suru nā ne aamāli a ka o uge'etosu wa amayun a da a zuwai mpasa ma ama n kurusu yi, u tā gba a kuwā." ⁵ Ąvu Bulu zākātsā ekere a yi

reve u vari yo'o a akina, agba
wu uwuwa mbañalà shi.

⁶ Reve ama'a a kàrà a ma-
jiyan a na Bulu ta tsutsa ko u
riyà àvu u kuwushilo. Amma
ana a jimai, agba e ene ili i
fara nà ayi shi. Reve a vadala
majiyen me le, àvu a damma,
“Màsulà ma da.”

⁷ Vuma na à tsu de Pubiliya
da dàñai gwamna vi ida i
memere mà mini'i. U dàñà tà
ni ida lo zuzu à kandaruwa.
Àyi da u ushi ntsu, reve u
ca tsu ucu'watan o u'wa wà
yi hali rana ta'atsu. ⁸ Dada
va Pubiliya gba u dàñà tà
ni ivunà nu ucaruwu. Àvu
Bulu uwa ubàta u na u dàñai.
Reve u kuruwà yi ukere a
yuwusaan yi avasa, àvu gba
vuma'a u kàmbarà gbaga. ⁹ Ana
vuma wo o'woi gbaga, reve
ama e ida i memere mà mini'i
a kàrà à tawusaà na ama e
le a na à ri nu ubanakun ya
Bulu àvu u kàmbarà le gbaga.
¹⁰ Ama'a a ca tsu tà tsugbain
lon, waru ana tsàà kàrà a ca
tsu tà ili biti i na tsu cígai.

Bulu rawa tà à lyuci va Roma

¹¹ Ana tsu yuwain woto
ta'atsu a Malita, reve tsu
teme mmalu a mala'a. Àvu
tsu uwa a wantsun u na
wi isawain e ida i memere
mà mini'i a mantsa ma na
mmalu a wantsun n shi n
yuwan shi. Wantsun u lyuci
wa Iskandariya u da u dàñai.
A aaci a wantsu'un, iroci yu
ushe'en vu mpishe và àmali
a na à tsu de Kasata nà Polu
da dàñai de. ¹² Ana tsu rawai
à lyuci va Sirakusa, tsu dàñu
tà pe rana ta'atsu. ¹³ Reve tsu

uwa a wantsun àvu tsu lyawa
Sirakusa, àvu tsu kàrà a tyo
ubàta u na à tsu de Rigiyun.
Ana usana u tawai, upepu u
lapusa tà à tyosu ugana, àvu
tsu rawa à lyuci va Putiyoli.
¹⁴ Àtsuma à lyuci va Putiyoli
tsu cina tà pe àzà e Itoni, reve
a pati tsu tsu isawan pe ne ele.
Ana tsu yuwain ajuma à ta ne
ele, àvu tsu kàrà à tyo à lyuci
và Roma. ¹⁵ Ana àzà e Itoni
và Roma a uwai a na tsu tà
lo o ure à tawà, reve à tawà a
ga'aton tsu e Eden a Apiya.
Ozo o ro gba shi a ga'aton
tsu tà ubàta u na à tsu de
Cu'watan Ta'atsu. Ana Bulu
ene nle, reve u godyoo Àsula
reve u dàshi tsura ubgamu
wo okolo.

Bulu yuwan tà adanshi de Roma

¹⁶ Ana tsu uwai à lyuci và
Roma, a lyawa tà Bulu dàñà
ayi à nde'en obolo nà àsoja a
na à pirishi yi.

¹⁷ Ana tsu yuwain rana
ta'atsu, àvu Bulu de azagbain
a Isra'ilà àtsuma à Roma.
Ana o bolotoi àvu u damma
le, “Àdu àzà à và, ko na wo
o'woi n yuwaan ama à tsu
unusu shi, n nusaan le ubàta
e ili ya agadu a nkaya n tsu
shi. Suru nà ne e reme mu
tà à Urishelima, àvu a ca
mu e ekere a ama à Roma
ugutsuwu. ¹⁸ Ele gba àzà à
Roma e petelyewe tà adanshi
à và, àvu a ciga a lyawa mu,
adama a na e reme mu nu
unusu u na u rawai o una
mu shi. ¹⁹ Amma ana àza à
Isra'ilà à usu yi shi, àyi da i
zuwai u reme numu m patiyi
à tyo na adanshi à và ubàta

wa Kaisa mogono, ko na wo o'woi n ciga n 'yawā na ama a tsu o ukobu wu uge'etosu shi. ²⁰ Ayi da i zuwai n zamiyi ure u na me ene du, tsārā tsu dammulai ne'en, ana wo o'woi adama a vuma na aza a Isra'ilā e indanasa utāwu wā yi u da a nlā numu na akani a nda."

²¹ Reve a usu yi, "Ātsu tsu uwua adanshi a wu ubātā wa aza a Isra'ilā shi. Tsu tsurā mpepelime n na a danaa ntsu de Yahuda shi. Waru tsu uwua adanshi o uwuyanu a wu ubātā wa aza a na a rawai shi. ²² Amma tsu ciga tā tsu uwua yo okolo a wu. Ili i na ātsu tsu revei ayi da, adama o ure wā Asulā a sa'avu a nda na ama suru a yuwusan adanshi a vanvama adama a yi."

²³ Ana a zuwai urana u na a ga'an, reve ama nā abunda gba a tāwā ubātā u na u cu'wain. Diga usana hali a tyo ulivu u yuwusaan le tā adanshi o tsugono tsā Asula. Avu u yuwan ulinga na atagada a Wilā wa Musa na atagada a Amasulā, tsārā u vadala le a kuru Yesu. ²⁴ Ozo o ro e le a usu tā ili i na u damma nle, ozo o ro gba shi a 'yuwan tā a na a ca okolo.

²⁵ Avu a uwa mawasan vani le, reve a kārā e bete'ushe. A tyo o ukosu avu Bulu damma, "Ruhu va Akiza damma tā mejenge, ana u yuwan adanshi nā nkaya n tsu o unā wa Ishaya vumavāsulā,

²⁶ 'Vu 'yawā vu damma ama a vā,
"I ta uwua adanshi a vā, agba yaā tsurā urevu wā yi shi.

I te ene ili i na n yuwan, agba yaā dānā nu urevu wā yi shi.

²⁷ Suru ndu i tā no okolo ug-bamu.

Atsuvu a dū a ula tā, esu a dū waru a tu upalu. Yee ene shi, waru yaa uwua adanshi shi, waru yaā tsurā urevu shi. Ni i shi a uwua, ana i vadala tā a tyo yaā vā, waru n shi tā kāmbāto du gbaga." ▲

²⁸ "Adama a nda, n ciga tā i reve Asulā a lyungu tā na alabari e iwawi, hali a tyo e ekere a Atakpaci. Ele gba a tā ushi."

[²⁹ Ana Bulu dammai ne, avu aza a Isra'ilā a 'yon a lyawa ubātā'a, reve a kārā a mawasan vani le.]*

³⁰ Bulu gba u dānu tā pe o u'wa u na wa tsupusa ikebe hali a'wan e re. A ushishi vuma na tāwāi ubātā wā yi suru. ³¹ A shi a putsaa yi na alajiya shi. U yuwusan tā uritosu wa Yesu Zagbain Za vi Iwawi, babu wovon.

◊ ^{28:27} Isha. 6:9-10. * ^{28:29} Akuci a Atagada o Ulinga wa Ajiya o ro a ri nu uguzu u nda shi.

Mepepelime ma Bulu ą tyo ya Aza ą Roma

Ucuduwu wa aatagada a nda

Bulu dana tą mepepelime ma nda ą tyo ąza e Itoni ą Roma. A mantsa ma na Bulu danai aatagada a nda koto shi u buru Roma shi. Roma lyuci gbain da danaı, waru ngono n na e deyi Kaisa a yuwan tą tsugono pe. Lyuci'i u danaı tą ną ąza o urevu ąbunda pe. Bulu dana tą nu ugbozu adama u cuduwa ili i na Kristi Zamawawa yuwan ątsuma e ifobi ya Ąsula ą tyo o uvadi.

Bulu fara tą roco cine vuma suru oo o'wo za vu unusu e ekere ą Ąsula, adama o ndolo a da za suru o'woi wukasu ną Ąsula. Vuma aa gura danaı ushiwun shi, amma Yesu tu ushiwun. Ana u kuwai kucci da wo o'woi o una wa ama suru, waru Ąsula a ca ta za suru na usuyi Yesu Kristi ucira u kucci'i.

Ątsuma a aatagada a nda, ąza e Itoni e te reve lon cine Yesu yuwan ąabajini o ulinga adama u wawa le. E te isawan ubgamu ątsuma o ucawu wo okolo e le adama a na a gura reve mejego cine Ąsula ee inda le. Urevu u nda u ta zuwa a yuwan wuma mejego, waru u ta kamba le a damma ozo o ro adama e Yesu ną cine waa wawa le fo.

Ili ina iripe ątsuma a aata-gada a nda

1. Bulu ni ikaka ya Aalabari a Sa'ani ą yi (1:1-17)
2. Za suru tą nu unusu (1:18-3:20)
3. Ure u na Ąsula ą ushishi ama (3:21-4:25)
4. Wuma u sa'avu adama ą muwun mą Ąsula (5:1-8:39)
5. Ą te gba adama a ama a Isra'il? (9:1-11:36)
6. Cine aa yuwan wuma u sa'avu wi icigi (12:1-15:13)
7. Ifobi ya Bulu ni icasu ya yi (15:14-16:27)

Ucuduwu

¹ Amu Bulu da n danai mepepelime ma nda. Amu aagbashi e Yesu Kristi Zamawawa da. Ąsula a dangwa mu tą mo o'wo aajiya, † reve u lyungu mu n 'yawą n yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani ą yi.

² De nu ujimu, Ąsula a yuwan tą nzuwulai ma Alabari a Sa'ani a nda e ekere a amasula ą yi, ununa a danai ątsuma a Aatagada a Akiza.

³⁻⁴ Alabari a Sa'ani'i u ta yuwanusun adanshi adama a Mawun mą yi, Yesut Kristi Zagbain tsu. A matsan yi tą vuma za na shi mawun ma tsukaya mo Mogono Dąwuda. [†] Agba Ruhu na ri akiza roco tą nu ucira na Yesu Mawun mą Ąsula ma da, adama a na u 'yasən niyi o ukwą. ⁵ O ure wą Kristi Zamawawa da, Ąsula a ca numu ulinga u sa'ani wa aajiya. Ulinga u nda adama o rono ama e ida suru ą usu ąvu ąkuru da. N ta yuwanusun yi ulinga u nda. ⁶ Ądu fo i tą

pe ątsumą a ama a na Yesu Zamawawa dangwai.

⁷ N ta danasaa du aza a na ą ri ątsuma a abajini ą lyuci vā Roma† mepepelime ma nda. Ąsulą a ciga du tą ąvu waru u de du yo o'wo ama a akiza ąyi.

Lyawa Ąsulą Dada tsu ną Yesu Zagbain Zamawawa ca du isa'ani na asuvu nden.

Bulu yuwain avasa ąvu waru u godyo

⁸ Lyawa n fara damma n godyo tą Ąsulą ątsumą a ala e Yesu Zamawawa adama a du suru. N ta yuwusan ne adama a na ama a ta yuwusan adanshi o ucawu wo okolo ą du ubața suru. ⁹ Ąsulą e reve tą a na n lyawai a yuwusaan du avasa shi, n ta yuwusaan yi ągandą no okolo ą vą suru waru n ta casu Alabari a Sa'ani adama a Mawun mą yi. ¹⁰ Mantsa ma na maa yuwusan avasa biti, n tsu pati tą Ąsulą u lyawa mu m bura du, waru u to o'wo ne ną Ąsulą ą usu.

¹¹ N ciga tą me ene du, ąvu n ca du cu'un va aba'un a na Ruhu vą Ąsulą ca numu. U ta kamba du i kungwa nu ucira ątsumą a Zagbain. ¹² N ta dansa n ciga tą tsu kambulai nu ucawu wo okolo a na tsu ri ną ayi. Ucawu wo okolo a du u ta kamba mu, ucawu wo okolo ą vą waru u ta kamba du. ¹³ N'utsą n vą, n ciga du tą i reve na n tsu dana tą e ifobi i na maa bura du. Agba ili i ro i tsu gesheshe mu tą kuci. N ciga tą n zuwa ama ą kuru Zamawawa ątsumą ą Roma,

ununa n yuwain na akapi a Atakpacı.

¹⁴ Ną n ciga n 'yuwan n yuwaan ama suru ągandą: aza a na ą ri Nheleni† na aza a na Nheleni n da shi, waru na aza a na ą ri nu urevu na aza a na e revei ili shi. ¹⁵ Ayi da i zuwai n ri no okolo n yuwaan du alajiya a Alabari a Sa'ani ątsumą ą Roma.

Ucira wa Alabari a Sa'ani

¹⁶ Maa uwusua wono adama a Alabari a Sa'ani† ą Kristi Zamawawa shi, adama a na ąyi da ucira u na Ąsulą aa yuwusaan ulinga adama u wawa za na suru cayi okolo, o ufaru aza a Isra'il a reve ą kuru na Atakpacı. ¹⁷ Alabari a Sa'ani'i u to rocosu cine Ąsulą aa tarasa ama ną ąbulat ą mąkakan mą yi, ayi da o ure wu ucawu wo okolo diga o ufaru ą tyo o ukosu. Unąta ni ili i na Adanshi ą Ąsulą a dammai, "Ayi nda za na Ąsulą a tarasa za vą ąbulą da ą mąkakan mą yi, u tą tsura wuma o uną u na u cayi Ąsulą okolo." ◊

Ama suru a nusan tą

¹⁸ Ąsulą za na ri zuva u to rocosu cine waa uwusua upan wa ama adama a cu'un vu nusu ni iwuya i na aa yuwusan suru. E geshe tą amayun ni iwuya i le. ¹⁹ Ąsulą a ta casu le ątsumalimą adama a na e reve tą ili i na i lobonoi na za biti ee reve ą tyo e ekere ą Ąsulą, adama a na Ąsulą o roco le tą ili i ndolo suru a alanga e eteshe. ²⁰ Ama aa gura ene ucira wą Ąsulą u

◊ **1:17** Hab. 2:4; Gal. 3:11; M.Ib. 10:38.

na u ri babu ukotu nu ure wa akiza u majiyan m̄ yi shi. Diga ana Asulà a yuwain uvadi, ili i na u yuwain suru i roco t̄ cine ̄yi u ri. Adama o ndolo ama ̄ ri nu ure u motaq̄ shi. ²¹ Ko na e revei Asulà, a 'yuwan ta a ca yi tsugbain ana Asulà a amayun, ̄vu waru a 'yuwan o godyoo yi. Ana aa yuwan ne, reve majiyan me le mo o'wo ili ye pere. Okolo o tsulo tse le tsa shiwan t̄ ni irumbu. ²² A ta majiyan ̄ ta nu ugbozu, reve gba o o'wo olo. ²³ Aa yuwusaan Asulà a tsugbain za na ri wuma babu ukotu ̄gand̄ shi. O una u ndolo, reve a uwa a yuwusaan ̄mali ̄gand̄ a na a yuwain oroci a ama a na ̄a d̄an̄ wuma babu ukotu shi, obolo no oroci ̄ nnunu, ni inama, ni iyo.

²⁴ Adama a na a yuwusain ne, reve Asulà a lyawa le e eneshe. Reve a yuwan ili i na a cigai a yuwan suru, ̄vu maluwa me iwuya me le ma zuwa le e reme mayan m̄ tsipere. ²⁵ A 'yuwan t̄ amayun ̄ Asulà ̄vu ̄ usu epen. A yuwaan t̄ ili i na Asulà a yuwain ̄gand̄, ana a yuwaan za na yuwan nle ̄gand̄. Ayi da za na ̄a ushishi ica babu ukotu. Ami.†

²⁶ Adama a na ama a yuwain ili i ndolo, Asulà a lyawa le t̄ ̄ kuru re wono na a cigai. ̄maci a yuwusan tsipere na ̄maci, agba ne da wu ntsayi shi. ²⁷ Ali a ta yuwusan ne fo. A lyawa t̄ o vosun n̄ ̄maci reve e reme

a uwuwa maluwa ma na oo von na ali n̄ abund̄ lon. Reve a yuwan ili i wono v̄ani le, ili i na i cina nle ̄yi da oforo adama o tsulo tsa na a yuwain.

²⁸ Ama a yuwan t̄ majiyan ili ya ̄bulà i da shi ̄ dan̄ nu urevu wa amayun w̄ Asulà. Dada gba Asulà a lyawa nle ̄ karai no okolo e iwuya i le, ̄vu u lyawa le a yuwan ili i na yi ntsayi aa yuwan shi, ko ke'en. ²⁹ A t̄ tapu n̄ cu'un vu unusu ni iwuya suru. A ciga t̄ o bolotowo aciyele ili biti. A ta 'yuwusan ama. A t̄ tapu n̄ tsushu'un. A ciga t̄ mona, waru a ciga t̄ a yuwan nl̄angi v̄ani le. A t̄ ̄ mpusunlai mu ugbozu. A ta majiyan me iwuya ̄ tyo e ekere a ama. A ta yuwusan idami. ³⁰ A t̄ lungususà ama ala. A ta 'yuwusan Asulà. Aa casu ko vuma tsugbain shi. A t̄ 'yasasàn avangaci. A ta cuwusa aciyele. A ta yuwusan mpolo a yuwan iwuya e re sa'avu. Aa yuwusaan mbara n le tsutoni shi. ³¹ A ta yuwusan tsulo. A t̄ bulusà nzuwulai n le. O tsu roco isa'ani ko e ene iliyali yo ozo o ro shi. ³² E reve t̄ na wilà w̄ Asulà u dammai aza a na aa yuwusan nden n le ne tsunda, wu ntsaa t̄ a kuwa. Agba ili i ndolo i putsaa le a lyawa mayan me iwuya shi. Hali a ta gbagbusa ozo o ro a yuwan ne fo.

2

¹ U ta yuwan i dąnq adansa, "Kai! Icu'un ya ama a na vaa yuwusan adanshi adama e le a tą ni iwuya lon!" Adu gba fo ama a wuya a da tse le, waru i ri nu ure u motaq shi! A mantsa ma na yaa dansa ele aza e iwuya a da waru a tą tsurę atsumalima, i to kototosu aciyadu, adama a na cu'un vi ili i na yaa yuwusan dada ele fo aa yuwusan. ² Tsu reve ta Asula a ta mejege a mantsa ma na wee ge'etosu ama a na aa yuwusan ili i nda. ³ I te ge'etosu aza a na aa yuwusan ili i na i ri ili yi idaba, agba ađu na aciyadu fo i ta yuwusan ili i na i ri ili yi idaba'a. I ta majiyan i ta gura la'a uge'etosu wę Asula? ⁴ I tara isa'anit ya Asula ili i ro shi adama a na u tsu cashi atsumalima lo shi, avu u yuwusan ankuri ną ađu. Amayun i reve tą ili i na i zuwai Asula oo rocosu du isa'ani ayi da adama a na u ciga du tą i vadala a tyo ya'a yi.

⁵ Agba i tą na aciyogbamu reve i 'yuwan a vadala ubařa wę Asula. U ta zuwa du i sowo atsumalima a na a karalai, o urana u nā woo roco upan wę yi, reve u ge'eto mejege. ⁶ U ta cuwa ko u ca vuma suru atsumalima e ekere e ili i na u yuwin. ⁷ Aza a na a lyuwai elime ną mayan me ili i sa'ani adama a na a zama tsugbain ni ica ną wuma u babu ukotu, Asula a ta ca le wuma'a. ⁸ Agba u tą tsun upan ną atsumalima a yi a aci a aza a na aa yuwusan

nden adama a uwaa aciyele uyo'o goon, aza a na waru a 'yuwusan a kurusu amayun reve e reme mayan me ili i wuya. ⁹ Asula a ta zuwa aza a na aa yuwusan unusu kuci oo sowo atsumalima, reve waru a uwaa mbałla. Ili i nda i ta fara na aza a Isra'il a ne'en, reve o koso na Atakpaci. ¹⁰ Agba u ta ca za na aa yuwusan isa'ani biti, tsugbain, ni ica, na asuvu nden. Ili i nda i ta fara na aza a Isra'il a ne'en, avu o koso na Atakpaci. ¹¹ Ne da u ri adama a na Asula e te ge'etosu ama suru ūnata.

¹² Asula a ta ca Atakpaci atsumalima na a yuwan unusu, ko na e revei Wilę u na Asula a cayi Musa shi. Waru u ta ca aza a Isra'il a atsumalima na a yuwan unusu, adama a na a tą ną Wilę. ¹³ Asula a tsu kambato ama aza a abułla a makakan ma yi adama a na a uwmai ili i na Wilę waa dansa shi. Amma u tsu yuwan tą ne na aa yuwusan ili i na Wilę u dammai. ¹⁴ Ana Atakpaci, aza a na a ri ną Wilę shi, a yuwin majiyan na aciyele a kuru ili i na Wilę u dammai, o roco ta atsumę o okolo e le e reve tą ili i na i ri mejege ni ili i wuya. ¹⁵ O to rocosu na Wilę u ri pe atsumę e le, adama a na okolo e le e te ge'etosu le, adama e iwuya i na aa yuwusan, ko adansa le a na a ta yuwusan ili i sa'ani. ¹⁶ Ili i nda suru i ta fara o urana u na Asula ee ge'eto majiyan mo usokowu ma ama e ekere e Yesu Zamawawa. Alabari a Sa'ani a na maa yuwusan alajiya a

damma tā ne.

Aza a Isra'ila na Wila

¹⁷ Na avu za va Isra'ila da, vu ta zuwusa ucira q Wilà. Vu ta afalu qvu vuma v qAsulà da langa. ¹⁸ Vu reve tā ili i na u ciga nuwu vu yuwan ni ili i na waru vu revei q ri mejege, adama a na vu ritoi Wilà. ¹⁹ Vu ta zuwusa qvu da voo ronuso nrumbà adanga waru ne ekan a aza a na q ri e irumbu. ²⁰ Vu ta zuwusa vu to roco olo ure u mejege, reve vu rito aza a na e revei ili shi. Vu tā nà Wilà, adama o ndolo a da vu ri a majiyen vu reve tā ili biti waru vu reve tā amayun suru. ²¹ Vu to ritosu ozo o ro, to, adama q nye vu ritoi aciyawu shi? Vu ta dansaa ozo o ro she e ivà wan, qvu gba a yuwusan wivu. ²² Vu damma unusu u da a yuwan tsipere, qvu gba vu ta yuwusan ne. Vu damma u lobono a yuwaan amali agandà shi, agba vu tā tsurusà ili i na yaa uwusa wu ure u na u ri ulobonu shi q a'lisà e le. ²³ Vu to uvadu a na vu ri nà Wilà,^t agba vu zuwa ama a tara Asulà ili i ro shi ana vu 'yuwain q kuru yi. ²⁴ Ununa Adanshi q Asulà a dammai da, "Atakpac*i* a ta yuwusan adanshi a vama e ekere q Asulà adama q du." ♦

²⁵ Nà qvu za va Isra'ila da, qvu vu yuwan ili i na Wilà u dammai vu yuwan, na a pada wu uryumbu, ulinga we pere u da shi. Amma nà vu kuru Wilà shi, unà u da u ri nà q shi a pada wu uryumbu shi. ²⁶ A tsu pada

Atakpac*i* uryumbu shi, agba na a yuwan ili i na Wilà u dammai, qAsulà a tara le tā gashi a pada le tā uryumbu.

²⁷ qAsulà e te ge'eto du aza a Isra'ila, adama a na Atakpac*i* na aciyele q tā kurusu Wilà'à. I tā nà Wilà, waru i ushi tā mapada mo uryumbu,^t agba qvu i 'yuwan q kuru Wilà. A tā kurusu Wilà ko na a pada nle uryumbu shi.

²⁸ O unà u na ama a tarai qvu za va Isra'ila da, qvu waru a pada wu uryumbu, ili i ndolo i kambàto wu za va Isra'ila va amayun shi. ²⁹ Ne da shi, za va Isra'ila v qabulà ayi da za na okolo q yi q ri mejege nà qAsulà. Uryumbu wa amayun ayi da mapada mo ukwan mà lipu shi, amma ayi da uvadalasa wo okolo za na ulinga u Ruhu v qAsulà da. Agba uvadalu u ndolo ulinga u Wilà u na a danai da shi. Cu'un vuma ndolo tā tsurusà ica e ekere q qAsulà, agba e ekere a ama shi.

3

¹ Ele aza a Isra'ila q tā ni ili i na akapi a ama q ri nà ayi shi? Ulobonu u ne u da na a pada le uryumbu? ² U tu ulobonu e re nà q**abundà**! Ure wu ufaru ayi da qAsulà a lyawa tā ikaka yà yi e ekere a aza a Isra'ila.

³ Amayun a da ozo o ro e le a usu ikaka'a shi. Ayi ndolo ta gura putsaa a na qAsulà a yuwan ili i na u yuwin nzuwulai? ⁴ Ko ke'en! Ko na ama suru oo o'wo qazà e epen, qAsulà za va amayun da.

◊ 2:24 Isha. 52:5; Izk. 36:22.

Adanshi a Asulə a yuwan tə adanshi adama a yi,
 "Mantsa ma na vu yuwain adanshi suru, ama suru e te reve a na amayun a da wu.
 Mantsa ma na a tara nuwu a 'yawa ubatə wu uge'etosu, vu ta lyuwa aci e le." ◊
 5 Ama o ro a tsu damma tə, "Nə tsu yuwan unusu, u to rocosu a alanga e eteshe a na Asulə a abulə a da. Adama o ndolo nə Asulə a ca tsu q̄tsumalimə reve tsu damma u nusaan tsu tə." (Ne da ama aa gura damma.) 6 Mawasan ma nda amayun a da shi! Na amayun a da a na Asulə a tsu yuwan isa'ani kuci shi, to, amayun waa gura yuwaan uvadı u nda uge'etosu shi.
 7 Za ro waru tsu damma tə, "Nə n yuwan open, cine tsa da Asulə a damma a na q̄mu za vu unusu u da reve u ca mu oforo, ne open a və o roco tə ili i na u dammai amayun a da reve u ca yi tsugbain?"
 8 Nə ne da, vu ta gura damma, "Lyawa tsu dənai a yuwusan iwuya adama tsu cayi Asulə tsugbain." Ama o ro e isula tsu tə ana a dammai tsu ta yuwusan cu'un vu uritosu u ndolo. Amayun a da shi! Asulə e te ge'eto le q̄tsumə e ili i na aa yuwusan.

Babu za və abula

9 To, cine tsa da atsu aza a Isra'ilə, tsu ta tarasa tsu la'a tə akapi a ama a na a buwai? Ne da u ri shi, ko ke'en! Tsu roco tə de unusut u ta gubusa

aza a Isra'ilə obolo na Atak-paci fo. 10 Adanshi a Asulə a damma tsu tə,
 "Babu za və abula." † Ko vuma tə.
 11 Babu za vu ugbozu. Babu vuma na a zamishi Asulə.
 12 Ama a vadala tə Asulə ucinq̄ suru. Ama suru o o'wo tə ama e pere.
 Babu vuma na aa yuwusan ili ya abulə. Ko vuma tə babu." ◊
 13 "A tsu təwə tə nu ukwə adama a adanshi o unə u le.
 Adanshi e le a tə tapu ne open."
 "Ili i na aa dansa a tə gashi tsukono tso yo." ◊
 14 "A ta yuwusaan ama unə na adanshi a na a ri uyo'o shi kuci." ◊
 15 "Babu usən u da a tsu una ama.
 16 Ubətə u na a tyoyi suru a tsu təwəq̄ tə nu ulungusu nə q̄tsumalimə.
 17 A tsu yuwan ko ili i tə i na aa zuwa ama a yuwan nden n sa'ani na akapi a ama shi." ◊
 18 "A uwwusa wovon wə Asulə shi." ◊
 19 Tsu reve tə ili i na Wilə u dammai suru, u ta yuwusan adanshi a ama a na Asulə a cayi Wilə'. Ne da u ri adama ama a tsurə ure u motaqə wan, waru uvadı suru u reve u tə nu unusu a makakan mə Asulə. 20 Ko za lo na a gura yuwan ili i na Wilə u dammai suru shi, adama o

◊ 3:4 Ica 51:4. ◊ 3:12 Ica 14:1-3; Ica 53:1-3. ◊ 3:13 Ica 5:9; Ica 140:3. ◊ 3:14 Ica 10:7. ◊ 3:17 Isha. 59:7-8. ◊ 3:18 Ica 36:1.

ndolo Wilā'ə waa gura zuwa tsu tso o'wo əza a əbūlə shi. Ili i na Wilā waa yuwusan əyi da u zuwa tsu tsu reve cu'un vu nusu na tsaa yuwusan.

Asulə a kambəto tsu tə aza a əbūlə

²¹ Amma gogo Asulə o roco tə ure u ro ko'o a na waa tarasa ama əza a əbūlə. Wilā'ə ni idana ya Aməsulə a yuwan tə adanshi adama o ure u nda, amma utonishi u Wilā wa Musa u da shi. ²² Asulə a ta tarasa ama əza a əbūlə nə a ushi Yesu Zamawawa za na əa za'wə nusu le. Vuma suru to o'wo za və əbūlə e ekere a Asulə o ure u nda, ko cu'un vuma ne da u ri.

²³ Ama suru a yuwan tə unusu reve a əgasə a tsugbain tsə Asulə. ²⁴ Amma Asulə a ta tarasa le əza a əbūlə adama e isa'ani i na u cayi une'e pere. U yuwan tə ili i ndolo e ekere e Yesu Zamawawa, za na kambəto ntsu fəqən ana wu za'wai nusu tsu. ²⁵⁻²⁶ Asulə a ca tə Yesu Zamawawa wo o'wo kuccit na a təwəqə nə nsalalai, o ure wu ucasu wo okolo e ekere a mpasa mə yi. Asulə a yuwan tə ne adama u roco u tə mejege, ana de nə əcapə u yuwin ankuri, reve u sakato nusu va ama. Agba gogo u tə mejege ana waa tarasa za vu unusu na biti usuyi Yesu za və əbūlə e ekere a yi.

²⁷ Tsu tə ni ili i na yaa zuwa tsu tsu 'yəsan avangaci adama a aciyətsu? O'o, ana Asulə a usu ntsu, adama e isa'ani i na tsu yuwin da shi.

Amma adama o ucawu wo okolo a tsu a da. ²⁸ Asulə a zuwa tsu tə tso o'wo mejege na aciyayi adama a na tsu usuyi, amma adama a na tsu toniyi Wilā u da shi. ²⁹ Asulə a aza a Isra'il a da goon? O'o, ne da shi! Ayi fo Asulə a Atakpacı a da? Ee, ne dada! ³⁰ Asulə a tə a da a ri lo, waru ure u tə u də u ri lo a na u tsu usu ama. U tsu kambəto tə ama mejege na aciyayi goon na a usu. U 6alə ko ele aza a Isra'il a da ko ele Atakpacı a da shi. ³¹ Gogo a na tsu ri nu ucawu wo okolo, to, tsu ta vari Wilā'ə? Ko ke'en! Ucawu wo okolo u tsu zuwa tsu tə tso o'wo na amayun e ili i na Wilā u ciga ntsu tso o'wo.

4

Ucawu wo okolo a Ibrahim

¹ Nye tsaa damma a na akaya a tsu Ibrahim ritoi adama o ucawu wo okolo? ² Nə Asulə a tara yi za na ri mejege adama e ili i na u yuwin, to, u tə dənə ni ili i na waa yuwaan afalu. Agba waa yuwan ne e ekere a Asulə shi. ³ Adanshi a Asulə a damma, "Ibrahim ca tə Asulə okolo, adama o ndolo a da Asulə a kece niyi za və əbūlə." ◊

⁴ Nə vuma linga, a ciga a 'yuwan a tsu tsupa yi tə adama o ulinga u na u yuwin. Ikebe i ndolo une'e u da shi. ⁵ Agba vaa zuwa Asulə a tara wu za və əbūlə adama e ili i na vu yuwin shi. Asulə a tsu tara tə əza o unusu əza əbūlə goon adama a na a ca niyi okolo. ⁶ Ne da

fo Dàwuda dammai ana u yuwain adanshi a mazangà ma vuma na Asulà e kecei za va ąbulà, ko na wo o'woi ąbulà'ą adama e ili i na vuma'a u yuwain da shi:

⁷ "Ama a na a yuwain ili i wuya i na Asulà a yuwayin gafura, a tā nā mazangà ma amayun. Asulà a tawa tā unusu u le.

⁸ Ama o ndolo a tā nā mazangà, aza a na Asulazuva aa cuwusan nu unusu u le waru shi." [◊]

⁹ Mazangà ma na Dàwuda yuwain adanshi a yi, wo o'wo tā za va aza a na a padai uryumbu goon? O'o, ko ke'en! Wo o'wo tā za va aza a na a padai uryumbu shi fo. Adama a na tsu damma tā de ili i na Adanshi a Asulà a dammai, "Ibrahim ca tā Asulà okolo, reve gba Asulà e kece yi za va ąbulà." ¹⁰ Cine tsa da ili i nda i farai? Asulà a ushi tā Ibrahim kafu a pada yi uryumbu, ko cina a pada yi? Asulà a ushi yi tā kafu a pada yi uryumbu. ¹¹ Uryumbu'u iroci i da na Ibrahim cayı de okolo waru Asulà a ushi yi tā de reve u kece yi za va ąbulà, ko kafu a pada yi uryumbu. Adama o ndolo Ibrahim da dada va aza a na a cayı okolo e le, agba a pada le uryumbu shi. O o'wo tā aza a ąbulà e ekere a Asulà adama o ucawu wo okolo e le. ¹² Waru Ibrahim dada va aza a na a padai uryumbu da fo, amma she nā a ri nā cu'un vu ucawu wo okolo a na Ibrahim shi nā ayi kafu a pada yi uryumbu.

[◊] 4:8 Ica 32:1-2. [◊] 4:17 Ufr. 17:5.

Nzuwulai adama aza na ari nu ucawu wo okolo

¹³ Asulà a yuwaan tā Ibrahim nā muwun n tsukaya mā yi nzuwulai n na waa ca le uvadī. Asulà a yuwan ne adama a na Ibrahim kuruyi Wilà shi, amma adama a na ucawu wo okolo a yi ubatà wā Asulà u zuwa tā a tara yi za va ąbulà. ¹⁴ Na ama a ushi ili i na Asulà a yuwain nzuwulai adama e itoni i Wilà, to, ucawu wo okolo wo o'wo tā ili ye pere. Waru nzuwulai mā Asulà a tyo ya Ibrahim wo o'wo tā ili ye pere fo. ¹⁵ Asulà a tsu yuwan tā upan na ama a kuđa a kuru Wilà. Nā wilà u shi lo shi, vuma shi a kuđa wilà'a shi.

¹⁶ Adama o ndolo a tā ushi nzuwulai mā Asulà a mantsa ma na a cayı okolo. U ta casu yi pere, waru e reve tā a tā ushi yi. Nā a kuru Wilàt wa aza a Isra'ilà, ko a kuđa a kuru yi, a tā ushi yi nā a ri nu ucawu wo okolo tsa Ibrahim. Adama a na Ibrahim ayi da dada va aza a na a cayı okolo suru. ¹⁷ Ununa Adanshi a Asulà a dammai ana Asulà a dammai Ibrahim, [†] "N zuwa wu tā vo o'wo dada vi ida ya ąbunda." [◊]

A yuwaan tā Ibrahim nzuwulai n nda adama a na u cayı Asulà okolo, za na tsu 'yaşan ąkwąkwa a kambà wuma reve waru u yuwan ili i sa'avu yu uta ątsumà e ili i na i ri lo shi.

¹⁸ Ana Asulà a yuwayin Ibrahim nzuwulai a na u to

o'wo dada vi ida ya abantu, Ibrahim usu tā. Asulā waru a damma tā, "Muwun n tsukaya mā wu n to o'wo abantu tse italyo'o," [◊] ko na wo o'woi cu'un vu nzuwulai n ndolo u rotso tā gashi waa yuwan shi. ¹⁹ Reve Ibrahim lyuwa elime nu ucawu wo okolo, ko na u shi na a'wan a na a rawai zuzu nu ukpaku, na a shi a putsaa yi a na wo o'wo dada. Saratut ka vā yi fo u shi tā u kutsa, agba koto u shi u matsan shi. ²⁰ Ibrahim zuwa tā okolo na Asulā a ta gura yuwan ili i na u yuwin nzuwulai, agba u bulā shi. Ucawu wo okolo a yi u shiton yi tā nu ucira, avu u ca Asulā tsugbain. ²¹ U tara tā suru suru na Asulā aa gura yuwan ili i na u yuwin nzuwulai. ²² Reve gba adama o ucawu wo okolo a Ibrahim, "Asulā e kece yi za vā abula." [†] ²³ Ana Adanshi a Asulā a dammai "Asulā e kece yi tā za vā abula," a dana yi adama a Ibrahim goon shi. ²⁴ A dana ta ne adama a tsu fo, adama a damma tsu na Asulā ee kece tsu fo ązā a abula nā tsu ca Asulā okolo, za na 'yasaın Yesu Zagbain tsu ątsumā a akwakwā. ²⁵ Asulā a ca tā Yesu adama u kuwā adama o unusu u tsu, avu waru u 'yasaın yi, adama Asulā a usu tsu.

5

Ucawu wo okolo u tsu tawa tā na mazanga

¹ Asulā a usu tsu tā o ure wu ucawu wo okolo.

Gogo tsu tā na asuvu nden na Asulā adama e ili i na Yesu Zamawawa Zagbain tsu yuwaan ntsu. ² U yuwaan tsu tā ure adama tsu uwa ątsumā e isa'anit ya Asulā adama a na tsu ushiyi Zamawawa. Tsu ta yuwanus mazangā adama a na tsu tā pe na akunda ątsumā a tsugbain tsā Asulā. ³ Tsu tā waru nā mazangā ątsumā a addama, adama a na tsu reve tā ele nda a tsu tawāa tā nā makaba ma asuvu ątsumā a tsu. ⁴ Makaba ma asuvu ma da ma tsu lapula tsu nden, waru ulapulu wu nden n dada u tsu tawāa nu uzuwu wo okolo.

⁵ Nā tsu ri nā cu'un vu uzuwu wo okolo o ndolo, woo rono tsu e ida shi. Ili i nda i fara tā adama a na Asulā a ca ntsu Ruhu va Akiza, za na shitoyin okolo a tsu ni icigi ya yi.

⁶ Zamawawa kuwā tā adama a tsu mantsa ma na tsu kudai a kamba aciyatsu, ko na tsu dānai ązā o unusu. ⁷ Ili yu usan i dā nanza ciga u kuwā adama u wawa nanza na ąqā kurusu Wilā. Amma u ta gura o'wo u kuwā adama u wawa wuma wu za na a yuwsaan ozo o ro isa'ani kuci. ⁸ Amma Asulā o roco tsu tā abajini e icigi ana u lyunguyi Zamawawa tsārā u kuwā adama a tsu a mantsa ma na tsu dānai ązā o unusu.

⁹ Gogo Asulā e te keceshe tsu ązā a abula adama a mpasa mu Zamawawa, waru tsu reve tā u ta wawa tsu o upan wā Asulā. ¹⁰ Ko na tsu dānai n'yuwatan mā Asulā, u

kambəto tsu tə n'utsə mə yi, adama a na Mawun mə yi mə kuwai adama ə tsu. Gogo a na tso o'woi n'utsə mə Asulə, tsu reve tə amayun a da a na waa wawa tsu e ekere a wuma u Mawun mə yi.¹¹ Ayi ndolo da goon shi, amma tsu yuwan tə mazangə adama e ili i na Asulə a yuwan e ekere a Zagbain tsu Yesu Zamawawa, za na kambəto ntsu n'utsə mə Asulə.

Adāmu na Zamawawa

¹² Unusu u uwa tə ətsumə o uvadī adama e ili i na vuma tə yuwan, əvu unusu'u u tawaqə nu ukwə. Ayi da i zuwai ciga 'yuwan vuma suru kuwə adama a na vuma suru yuwan unusu.¹³ Unusu u tə pa ətsumə o uvadī kafu Asulə a ca Musa Wila. Asulə aa cuwusan nu unusu'u shi a mantsa mo ndolo, adama a na Wilə u dənə lo shi.¹⁴ Amma diga a mantsa ma Adāmut ə tyo a mantsa ma Musa, suru nle ə kuwə tə, ko na koto ə shi a 'yuwan a yuwan ili i na Asulə a damma nle a yuwan shi, cine Adāmu yuwan.

E re ro Adāmu cu'un vu Zamawawa da za na tawai nə əcapa.¹⁵ Amma ejere'e unata u da ə ri shi, adama a na une'e wə Asulə u ri tsu unusu wa Adāmu shi. Amayun a da ama nə abundə ə kuwə tə adama o unusu u vuma tə ndolo. Amma isa'ani ya Asulə i la'a tə mgbain lon, waru ama nə abundə ə tsura tə une'e u vuma wə Asulə adama e isa'ani i vuma tə.

Vuma ndolo ayi da Yesu Zamawawa.¹⁶ Waru ili i nə une'e pere wə Asulə u tawayi u tawa tə ko'o ni ili i na unusu u vuma tə u tawayi. Ana Adāmu yuwan unusu, Asulə a tsu ge'eto tə reve waru u ca ətsumalimə. Amma Asulə a usu tsu tə adama o une'e wi isa'ani u na u cayi, ko tsu yuwan unusu wə əbunda.¹⁷ Unusu u vuma tə nda, ayi Adāmu, u tawaqə tə nu ukwə əvu wo o'wo mogono e ekere a tsu. Amma ili i na Yesu Zamawawa yuwan la'a tə ili i ndolo nə əbunda lon. Asulə a tə ni isa'ani lon e ekere a tsu, waru u usu tsu tə adama e Yesu. Adama o ndolo tsu tə tsurə wuma reve tsu lyuwa aci o unusu nu ukwə.

¹⁸ Unusu u tə wa Adāmu u tawaqə tə nə ətsumalima o ukwə ə tyo a ama suru. Ne da waru, ili ya əbulə i tə i na Yesu Zamawawa yuwan u zuwa tə ama suru o o'wo mejege e ekere a Asulə. Ayi da u tawayi nə wuma wa amayun e ekere a ama suru.¹⁹ Adāmu 'yuwan tə o toni Asulə, ne da u zuwai ama nə əbunda o o'woi əzə o unusu. Avu Yesu Zamawawa yuwan tsutoni nə Asulə, waru u ta zuwa yi u kambəto ama nə əbunda əzə ə əbulə a makəkən mə yi.

²⁰ Amma Asulə a ca tə Wilə adama ama suru e reve cine ə ri nu unusu. Amma a na ama a lyuwusa elime ətsumə o unusu, Asulə waru a lyuwusa elime ətsumə e isa'ani ya yi.²¹ Unusu u ta yuwan tsugono a aci a ama suru, reve u tawaqə le nu ukwə. Ne da

waru gogo, isa'ani ya Əsula
yaa yuwusan tsugono, waru
u usu tsu tə adama e Yesu
Zagbain Zamawawa tsu. Ayi
ili i nda i da i təwəqə ntsu na
wuma u babu ukotu.

6

Unusu u ri nu ucira shi

¹ Tsu ta majiyan tsu lyuwai
elime nə mayan mo unusut
adama isa'anit ya Əsula i
lyuwa elime? ² O'o, ko ke'en!
E icigi yu unusu, to, qtsu
əkwəkwa a da, adama o
ndolo cine tsaa lyuwai elime
nə mayan mo unusu? ³ Yi
icina tə na suru ntsu tso o'woi
ili i tə nə Zamawawa ana ə
rumbu ntsu? Ana ə rumbu
ntsu, tsu kuwə tə cine ayi u
kuwai. ⁴ Ana ə rumbut ntsu,
wo o'wo tə ə cido tsu tə obolo
nə ayi adama a na tsu kuwa
tə obolo nə ayi. Dada'a u
zuwa tə Zamawawa kəmbisə
wuma e ekere a tsugbain nu
ucira wə yi. Ne da waru, u
zuwa ntsu fo tso o'woi wuma
ko'o o ure u sa'avu.

⁵ Zamawawa kuwə tə, qtsu
fo gba tsu boluloi tə nə ayi
o ukwə. Ne da gba Əsula aa
zuwa tsu tsu kəmbisə wuma
ununa u zuwai Zamawawa
kəmbisə wuma. ⁶ Tsu reve
tə o una tə ama a na tsu shi
nu ujimu a akpataf nə Yesu
adama a na unusu u lambai
ucira wə yi ətsuma a wuma
u tsu. Əsula a yuwan tə ne
adama lipu vu nusu tsu ə
dashi o'wo agbashi o unusu
wan. ⁷ Ne da u ri, mantsa ma
na vuma kuwai biti u fətsa tə
e ekere o unusu, unusu u ri
nu ucira a aci ə yi waru shi.

⁸ Nə tsu kuwə obolo nə Za-
mawawa, tsu reve tə na tsəqə
dənə wuma nə ayi waru. ⁹ A
'yasən tə Zamawawa ətsuma
ə əkwəkwa, agba tsu reve tə
u buwa ə kuwə shi. Ukwə u
ri nu ucira a aci ə yi gogo shi.
¹⁰ Ana Zamawawa kuwai, u
kuwə tə u tə adama u lyuwa
aci o unusu, agba waqə dashi
kuwə shi, ko ke'en. Gogo nda
u tə nə wuma u sa'avu, waru
wuma u sa'avu wə yi u to
obolo nə Əsula. ¹¹ Ne da waru,
i tara aciyədu tsə əkwəkwa a
tyo e ili i na i ri unusu, agba
i tə wuma obolo nə Əsula e
ekere e Yesu Zamawawa.

¹² Adama o ndolo she i
lyawa unusu u yuwusan
tsugono a aci ə du pa o uvadi
wan. She i kuru ili i wuya i
na i cigai i yuwan wan. ¹³ She
i lyawa upasu u na ətsuma a
lipu du wo o'wo ili i mayan
mo unusu wan. Amma o unə
u ndolo, i ca Əsula aciyədu
suru suru adama a na i tə tsa
ama a na ə shi ukwə, amma
əvu Əsula a zuwa du yo o'wo
wuma. I ca Əsula lipu du suru
suru adama i yuwan ili i na i
ri mejege, waru reve i təwəqə
Əsula nə tsugbain. ¹⁴ Unusu u
buwa a yuwan tsugono a aci
ə du shi. Isa'ani ya Əsula i da
yaa yuwusan tsugono tsə du,
agba Wilə shi.

*Aagbashi a na aa yuwusan
ili i na Əsula a cigai*

¹⁵ Adama o ndolo, u ta
dansa tsu ta lyuwa elime nu
unusu fəqən, ana wo o'woi
isa'ani ya Əsula i da yaa
yuwan tsugono a aci ə tsu,
agba Wilə shi? Ko ke'en,

ne da shi! ¹⁶ I reve tā ili i na i dangwai i toni suru wo o'wo ta zaghain du. I ta gura dangwa unusu, za na tsu tāwaa nu ukwā, ko i ta gura dangwa i toni Àsulà, avu yo o'wo aza a àbulà e ekere a yi. ¹⁷ De àcapà, agbashi o unusu a da i shi. Amma n godyo tā Àsulà a na i toniyi uritosu u na i usuyi i kuru mejege. ¹⁸ Àsulà a bàdà du tā e ekere o ucira wu unusu, avu yo o'wo agbashi a Àsulà adama i yuwan ili i na i ri mejege.

¹⁹ N yuwan tā adanshi ni iroci yi vadilima adama i tara ili i na maa dansa babu usan. De àcapà, i lyawa tā aciyadu yo o'wo agbashi e ekere o unusu ni iwuya. Gogo gba i ciga i 'yuwan i dangwa yo o'wo agbashi e ekere a àbulà adama yo o'wo aza a akiza.

²⁰ De àcapà, ana i shi agbashi o unusu, i shi adama e ili ya àbulà shi. ²¹ Nye i da i tsurai a mantsa mo ndolo a na i yuwsain iwuya? Gogo gba i ta uwusa wono u le. Ili i ndolo ukwā u da goon u tsu tāwaa. ²² Gogo nda Àsulà a bàdà du tā e ekere o ucira wu unusu, reve yo o'wo agbashi a yi. Gogo i ta yuwsan ili i na ya tawusà nà nden ma akiza, reve i koso a wuma u na woo koto shi. ²³ Atsupu o unusut ukwā u da, amma Àsulà a ca tsu tā wuma u babu ukotu pere e ekere e Yesu Zamawawa Zaghain tsu.

7

Iroci ubata u lolo

¹ Ama a va, suru ndu i reve tā Wilà wa Musa. Adama o ndolo i reve tā na Wilà u tsu yuwan tā tsugono a aci a ama ele ubuwu wuma goon. ² Iroci, na ka olo, wilà wu nlà yi tā na vali va yi, na vali'i u ri wuma. Amma nu u kuwā, wilà u lolo u buwa wunlu nà ayi shi. ³ Agba na wo olo vali ro vali va yi ubuwu wuma, Wilà u damma u ta yuwsan tsipere. Amma na vali va yi kuwā u tā fàan e ekere a wilà u lolo, waru u yuwan tsipere shi, ko na wo olo vali ro.

⁴ Ama a va, ne da u ri ya'qà du. Wilà u buwa o tsugono a aci a du shi, adama a na i kuwā tā o ucira wà yi ana i kuwài nà Zamawawa a akpata.[†] Gogo gba i to obolo nà za na a 'yàsain atsumà a àkwàkwa, adama tsu yuwayin Àsulà aganda. ⁵ De àcapà, upasu u lipu u tsu za na ri nu unusu tsu yuwan tā tsugono tsà tsu. Wilà u zuwa tsu tā tsu ciga mayan me ili i na i ri unusu u na u yuwin tsugono tsà lipu tsu. Waru adama o ndolo, ili i na tsu yuwin biti u tāwàto tsu tā o ukwā. ⁶ Agba Wilà u buwa a yuwsan tsugono tsà tsu shi. Tsu tā gashi àkwàkwa, waru Wilà wà tsurà ucira a aci a tsu shi, ko ke'en. Gogo tsu ta gura yuwaan Àsulà aganda o ure u sa'avu nà Ruhu va yi o ronuso tsu adanga, agba a akuci o ure u Wilà u na a danai shi.

Wilà nu unusu

⁷ I tā dàna a majiyan gashi n ta dansa unusu nà Wilà ili i

tā i da. Ne da u ri shi! Amma Wilā u da u zuwa numu n revei ili i na ą tsu de unusu. Iroci, n shi n reve ili i na waa dansa she vuma ciga ili yi za ro shi wan, she na Wilā u damma numu she n yuwan ne wan. ⁸ Unusu u da u tsurai ure e ekere ą wilā u nda, dāda u zuwa numu n dānā nā tsushu'un icu'un icu'un. Nā Wilā u shi lo shi, unusu u shi ą tsurā ucira u nda shi. ⁹ Ko ili i shi i 6ala mu shi kafu n reve ili i na Wilā u dammai u lobono tā n yuwan. Amma ana n reve niyi, n reve tā na n yuwan in unusu waru za vu unusu da n shi, za na ąq̄ kuwā. ¹⁰ Wilā u na u shi a zuwaa mu wuma, ąyi da u kambisai, u zuwaa numu ukwā.

¹¹ Unusu u tsurā tā ure u na wāq̄ pusān mu ugbozu, reve u yuwan ulinga nā Wilā'a adama wu una mu. ¹² Suru nāne, Wilā'a a aciyayi u tā na akiza, ili i na waru u dammai ą tā na akiza nā mejoge. ¹³ N ta dansa ili i na i ri ulobonu u ta zuwusaa mu ukwā? O'o, ko ke'en! Unusu u da u tarai ili i na i ri ulobonu reve u yuwan ulinga nā ąyi adama u tawāq̄ mu nu ukwā. Ili i nda i fara tā adama n reve ili i na unusu u rotsoi na amayun. Ili i na i zuwai Wilā u ri lo ąyi da adama u roco na unusu ili i wuya i da lon.

Mpolo adama a yuwan unusu wan

¹⁴ Tsu reve tā Wilā ili i sa'ani i da. Wilā u da wāq̄ tawusāq̄ na addama shi, amma ąmu da, adama a na ąmu vuma da goon. Adama

o ndolo, unusu u ta yuwan tsugono a aci ą vā gashi ąmu aagbashi ą yi a da. ¹⁵ N reve ili i na i zuwai maa yuwan tsu ili i na maa yuwan shi. N ciga tā n yuwan ili i na i ri mejoge na amayun, agba maa yuwan yi shi. O unā u ndolo, reve n reme a yuwan tsu ili i na n 'yuwain. ¹⁶ N reve tā na ili i na maa yuwan mejoge ma da shi, ąyinda u roco tā n usu tā Wilā u tu ulobonu. ¹⁷ Adama o ndolo ąmu da maa yuwan tsu ili i wuya i nda shi. Unusu u na u ri nden ątsumā ą vā a da a yuwan le. ¹⁸ Upasu u wuma u vā u na u ri akuci nu unusu u lyawa mu n yuwan tsu ili i na i ri ulobonu shi, ko ke'en. Ko nā n shi n ciga n yuwan tsu ili i sa'ani, n tsu gura shi. ¹⁹ Nā n ciga n yuwan isa'ani, n tsu yuwan shi. Waru nā n ri o mpolo n kudā a yuwan unusu, reve gba me eneshe ąmu da nda a yuwan yi. ²⁰ Agba nā maa yuwan tsu ili i na n cigai n yuwan shi, ąmu da na amayun maa yuwan yi shi. Unusu u na u ri ątsumā ą vā ąyi da waa yuwan yi.

²¹ Apa ili i na me enei a wuma u vā, nā n ciga n yuwan tsu ili i sa'ani ąvu n cina aciyavā a yuwan iwuya. ²² Okolo ą vā ą tā mazangā adama ą wilā u na wu utai ubāta wā Asula. ²³ Agba reve n cina ubāta biti ątsumā ą vā ili i ro a yuwan nlāngi nī ili i na okolo ą vā a cigai a yuwan, reve u kambāto mu aagbashi o unusu u nā waa yuwan

tsugono tse ili i na maa yuwusan suru. ²⁴ Adama o ndolo, okolo a va a dānu shi! Zane da o utaq̄ mu e ekere a lipu nda na aa zuwusa mu ukw̄? ²⁵ N godyo tā Əsulā adama e Yesu Zamawawa Zagbain tsu, ayi da za na wawa numu.

Nda cine n ri: o okolo a va, n ciga tā n kuru wilā wa Əsulā, agba upasu u lipu va u na u cigai u yuwusan unusu, wo o'woto mu tā aagbashi o unusu.

8

Lyawa Ruhu va Akiza yuwan tsugono

¹ Adama o ndolo, nā ədu aza e Yesu Kristi Zamawawa da, Əsulā ee ge'eto reve waru u kototo du shi. ² Adama a na ədu əza a yi a da, Ruhu va Akiza na tsu tāwāq̄ nā wuma u bādā du tā yo o'wo fāq̄an e ekere o ucira wu unusu u na u tsu tāwāq̄ nu ukw̄. ³ Ayi Wilā wa Musa u ri nu ucira u na waa wawa tsu shi, adama a na ətsu na aciyatsu əza o unusu a da tsu dānai. Amma Əsulā a yuwan tā ili i na Wilā waa gura yuwan ne shi. U lyungu tā Mawun mā yi a tyo o uvadi nā lipu tsā tsu, ili i na i tawai ko'o ayi da lipu tsu ta nu unusu. Əsulā o kototo tā ucira wu unusu u na waa yuwusan tsugono a lipu tsu, ana u ca ntsu Mawun mā yi tsā kucci adama a nusu tsu. ⁴ A yuwan tā ne adama a tsupa suru atsupu e mejoge a na wilā u dammai a aci a tsu, ətsu na tsso tono Ruhu, agba tsā kurusu ili i na lipu cigai shi.

⁵ Na ama a lyawa ili yu unusu i na ele a cigai a yuwan, i yuwan tsugono a aci e le, a tsu yuwusan tā majiyan mo unusu kuci. Amma aza a na a lyawai Ruhu yuwait tsugono a aci e le, a tsu yuwusan tā majiyan me ili i na yaa zuwa Ruhu'u waa uwua uyo'o u le. ⁶ Ni icigi i mayan me ili i wuya ma da maa yuwusan tsugono a aci a vuma, u tā kuwa. Amma nā Ruhu da a yuwan tsugono a aci a vuma, u tā dāna nā wuma na asuvu nden. ⁷ Ni icigi i mayan mo unusu ma da maa yuwusan tsugono a aci a vuma, kuci da waa yuwusan nlāngi nā Əsulā. U tsu toni ili i na Əsulā a dammai u yuwan shi. Amayun a da, waa gura yuwan tsundolo shi. ⁸ Aza a na a lyawai she ili i na lipu le damma nle a yuwan dāda aa yuwusan, aa zuwa Əsulā a uwua uyo'o u le shi.

⁹ Amma ədu i lyawa ili yu unusu u na i cigai i lyuwa elime a yuwusan tsugono a aci a du shi. Amma Ruhu va Akiza tā pe nden ətsumā a du, amayun u ta yuwusan tsugono tsā du. (Amma i cuwan za na ri nā Ruhu vu Zamawawa nden ətsumā a yi shi, ayi za vi Itoni da shi, ko ke'en.) ¹⁰ Lipu du tā kuwa adama o unusu. Amma nā Zamawawa ri nden ətsumā a du, Ruhu ta ca du wuma, adama a na Zamawawa kāmbāto du tā əza a əbulā e ekere a Əsulā. ¹¹ Ruhu va Əsulā na 'yāṣāin Yesu o ukw̄ tā pe nden o okolo a du. Ayi na u 'yāṣāin Yesu o ukw̄ u ta

ca lipu du na ą kuwą wuma, e ekere ą Ruhu və yi na ri pe nden ątsumą ą du'u.

¹² Adama o ndolo ama ą və, tsu ciga tsu 'yuwan tsu yuwain nden n na Ruhu və Əsula damma ntsu tsu yuwan. Tsu ciga tsu 'yuwan tsu yuwain cine tsu cigai tsu yuwan wan, adama a na ątsu na aciyatsu ązə o unusu a da. ¹³ Ili i na i zuwai ąyi da, ni i lyuwa elime nə mayan mo unusu u na i cigai, i tə kuwą. Amma ni i lyawa Ruhu kamba du i lyawa mayan mo unusu, i tə tsurə wuma wa amayun. ¹⁴ Muwun ma amayun mə Əsula ele da aza a na Ruhu və Əsula o ronuso le adanga. ¹⁵ Adama a na Ruhu na Əsula a ca ndu u kəmbəto du agbashi a na aa uwu wovon shi. Amma, ąyi Ruhu u kəmbəto du tə yo o'wo muwun mə Əsula, waru ąyi Ruhu'u u tsu ca tsu tə ucira u na tsəq shon ą tyo ubətə wə Əsula reve tsu damma, "Dada! Dada tsu!" ¹⁶ Ruhu və Əsula tsu bolo tə nə ruhu tsu, revə u roco amayun na ątsu muwun mə Əsula n da. ¹⁷ Adama o ndolo, tsu tə tsurə ili i na wəq guzasə adama a ama ą yi. Waru ili i na Əsula a cayi Mawun mə yi suru, Zamawawa, ązə ą tsu a da fo. Amma nə tsəq tsurə cu'un tsugbain tsa na Zamawawa tsurəi, tsu ciga tsu 'yuwan tsu sowo ątsumalimə cine ąyi fo u sowoi.

Tsugbain tsa na tsə ri lo a tawə

¹⁸ Nə tsu cuwan nə cu'un tsugbain tsa na waa ca tsu ą

tyo de, ątsumalimə a na tsso sowuso gogo ili i da shi. ¹⁹ Ili i na Əsula a yuwain suru a ta pura mantsa gogo na Əsula oo roco a alanga e eteshe cine muwun mə yi n ri na amayun. ²⁰ Əsula a yuwaan tə ili i na u yuwain suru unə. Ili i na u yuwain da a dangulai a yuwan tsundolo shi, Əsula a da a dangulai ne. ²¹ Nə tsundolo suru, Əsula o fofo tə a na waa zuwa ili i na u yuwain o o'wo fəqən, waru tsərə a shama wan, agba o to o'wo fəqən reve ą tsurə tsugbain tsə muwun mə Əsula.

²² Adama a na tsu reve tə diga o ufaru ą tyo a mantsa mo gogo ili i na Əsula a yuwain tə ą mangə nə mbələ, cine ka və ątsumə tsu dana nə ątsumə ą mbələ nu u ciga u matsan. ²³ Ko ątsu ązə e Itoni tsu tə ą mangə adama a mbələ, ko na tsu ri nə Ruhu va Akiza za na ąyi da ufaru wu une'e wə Əsula. Ətsu fo, tsu ta pura gogo urana u na Əsula ąq usu tsu tsə muwun mə yi suru suru, reve u kəmbəto lipu tsu fəqən suru. ²⁴ A wawa tsu tə, waru tsu tə nu uzuwu wo okolo a nda. Nə tse ene ili i na tsaa pura, ąyi ili i ndolo i dada uzuwu wo okolo wa amayu'un shi. Ama a tsu zuwa okolo e ili i na ą tsurəi de shi. ²⁵ Amma nə tsu ri nu uzuwu wo okolo e ili i ro i na tsu ri nə ąyi ne'en shi, tsu to purosu yi na ankuri.

²⁶ Waru ąyi Ruhu u tsu kamba tsu tə ątsu aza a na ą ri babu ucira. Tsu reve cine tsaa yuwan avasa a na a ntsayi shi. Amma Ruhu na

aciyayı tsu yuwaan tə Əsula
adanshi o unə u tsu, waru u
tsu pati tə Əsula o unə u tsu
nə məngə ma na ma la'ai ili
i na vuma aa gura damma.
²⁷ Əsula e tse ene tə ili i na i
ri pe ətsumə o ookolo a vuma.
Waru u reve tə ili i na i ri
pe ətsumə a asuvu ə Ruhu,
adama a na əyi Ruhu'u u ta
yuwusan adanshi nə Əsula o
unə wa ama ə yi cine Əsula a
cigai.

²⁸ Waru tsu reve tə Əsula
a tsu zuwa tə ili suru i lingga
obolo adama o ulobonu e
ekere a aza a na a ciga niyi.
Ele da ama a na u deyi,
adama a na ne da u foboi u
yuwan. ²⁹ Əsula e reve le tə
kafu u yuwan uvadı, waru u
dangwa le tə tsərə o o'wo tsa
Mawun mə yi, adama Yesu
Kristi Zamawawa wo o'wo
umatsun wu ufaru reve waru
u tsurə azawawa'a ə əbundə
lon. ³⁰ Ana u dangwa nle,
reve u de le ə təwa ubətə wa
yi. Ana u de nle, reve u tara le
əza ə əbulə ə məkəkən mə
yi, reve waru u yuwaan le
nzuwulai n tsugbain tsə yi.

Icigi ya Əsula

³¹ Cine tsa da tsaa damma
adama e ili i nda suru? Nə
Əsula ə ri obolo nə atsu, babu
za na aa gura lyuwa aci ə tsu.
³² U putsaa nə Mawun mə yi
shi, amma u ca yi tə adama ə
tsu suru suru. Ana u ca ntsu
de Yesu, to, amayun a da a na
waa ca tsu ili suru. ³³ Zane
da aa yuwan adanshi a vama
adama a ama a na Əsula a
dangwai? Ko vuma tə, adama
a na Əsula a da na aciyayı

za na kəmbəto nle mejege.
³⁴ Zane da oo kototo ama ə
Əsula? Ko vuma tə, adama
a na Yesu Kristi Zamawawa
kuwəi, waru ə 'yaşan yi tə
ətsumə o ukwə, gogo waru
u ta wuma o ukere usa'ani
wə Əsula, u ta yuwusan ipati
ubətə wə Əsula adama ə tsu.
³⁵ Ko ili yi lo i na yaa gura kasa
tsu ni icigi yi Zamawawa za
na u ri nə əyi ə tyo ya'ə tsu
shi. Nə tsu ri pe ətsumə
a addama, ko tsoo sowuso
ətsumalima, ko na ama o
bongi tsu, ili i ndolo yaa kasa
tsu ni icigi yi Zamawawa shi.
Ko nə tsu ri ni ili i na tsaa
lyuwa shi, ko nə tsu ri ni itana
i na tsoo oto shi, ili i ndolo
suru yaa kasa tsu in icigi yi
Zamawawa shi. Ko nə tsu ri
ətsumə e meleshe, ko na oo
una tsu, ko ni ili i ndolo suru
waa gura kasa tsu ni icigi yi
Zamawawa shi. ³⁶ Ne dada
u ri cine Adanshi ə Əsula a
dammai cida:

"Usana suru ama a ta dansa ə
to una tsu adama ə wu,
a ta yuwusan nə atsu cine a
tsu yuwan ni ikyon i na
tarai ə 'yawə ubətə u
na aa pada." ♦

³⁷ Amma ko ətsumə e ili i
ndolo suru, tsu tə nu ulyuwu
wa aci suru suru e ekere a
za na ciga ntsu! ³⁸ N reve tə
amayun a da a na babu ili i
na yaa gura kasa tsu ni icigi
ya yi: Ukwə waa gura kasa
tsu nə əyi shi, waru wuma
waa gura shi. Nlingata mə
Əsula maa gura kasa tsu nə
əyi shi, ko otoni ə limə. Ko
ele cira va zuvat aa gura kasa

tsu ni icigi ya yi shi. Ili i na yaa farasa gogo, ko ili i na yaa fara elime aa gura kasa tsu ni icigi ya yi shi.³⁹ Ko tsu ri zuva ve eleshe, ko tsu pe zalà mala, u rotso ili i ro shi, adama a na babu ili i na i ri pa ątsumą o uvadì u na yaa gura kasa tsu ni icigi ya Ąsula i na u roco ntsu e ekere e Yesu Zamawawa Zagbain tsu.

9

Ąsula na aza a Isra'ila

¹ Amayun a da maa dansaa du. Amu za vu Zamawawa da agba epen a da mu shi. Ruhu va Akiza na asuvu ą va ą usu tą ili i na maa dansa amayun a da. ² Okolo ą va ą tą ątsumoləngu ną mbàlə lon ³ adama a ama ą va, aza a Isra'ila cine n ri. Ko ną Ąsula aa yuwaan mu uną reve wu kasa mu ną Zamawawa adama ko ąa tsură iwawi,[†] she n usu ni iladi Ąsula a yuwan ne. ⁴ Ele ama a Isra'ila a da, aza a na Ąsula a dangwai o o'wo muwun ma yi, u roco le tą tsugbain tsą yi, reve waru u yuwanus akucunu ne ele. U ca le tą Wilę wa Musa. U damma le tą cine aa yuwan ągandą a amayun. U ca le tą nzuwulai ma yi e ekere e le. ⁵ Nkaya n le ama a gbagbain ą Ąsula a da ą shi, Zamawawa a aciyayı mawun ma tsukaya me le ma da. Ayi waru Ąsula a da, za na aa yuwanus tsugono tse ili i biti! Ica za va yi da babu ukotu! Ami.[†]

⁶ Maa dansa Ąsula ą kuđa tą a yuwan ili i na u yuwan nzuwulai na waa yuwan shi. Agba ama a Isra'ila suru da ą dənai ama ą yi na amayun shi. ⁷ Waru muwun n tsukaya ma Ibrahim suru n da Ąsula a yuwayin Ibrahim nzuwulai shi. Ąsula a damma tą Ibrahim, "Muwun ma Ishiyaku n da goon e de muwun n tsukaya ma Ibrahim suru da muwun ma amayun ma Ąsula shi. Muwun ma Ibrahim ma amayun ele da aza a na o o'woi muwun ma Ąsula adama a nzuwulai n na Ąsula a yuwayin Ibrahim." ⁸ Apa nzuwulai n na u yuwan: "A tyo nkoli a mantsa ma nda, n ta cina cina Saratu† matsan de ulobo." ⁹

¹⁰ Mawu'un ąyi da Ishiyakut akaya ą tsu. Ana u kungwai, reve u zuwa Rikatu,[†] za na matsain mpishe. ¹¹⁻¹² Agba kafu u matsan reve Ąsula a damma yi, "Zakpara ta yuwaan zawa'a tsugbashi." ¹⁰ A yuwan tą ne kafu muwu'un n yuwan ili i sa'ani ko ili i wuya. Ąsula a yuwan tą ne adama a na za na u dangwai ąyi da za na u cigai adama e ifobi ya yi, agba adama e ili i na mawu'un u yuwan da shi. ¹³ Ununa Adanshi ą Asula a dammai, "N ciga tą Yakubu, agba n 'yuwan tą Isuwa." ¹⁴

¹⁴ To, nye tsa damma adama e ili i nda? Ąsula a

◊ 9:8 Ufr. 21:12. ◊ 9:9 Ufr. 18:10. ◊ 9:11-12 Ufr. 25:23. ◊ 9:13 Mal. 1:2-3.

yuwan tā ili i na i lobonoi shi
a tyo e ekere a ama biti? Ne
da shi, ko ke'en!

¹⁵ Asulā a damma tā Musa,
“N to roco za na n dangwai
biti isa'ani,
waru n te ene iliyali yi za na
n dangwai me ene.” ◊

¹⁶ Asulā o to roco za na
u dangwai biti isa'ani, agba
adama e ili i na vuma'a cigai
waru waa yuwusan da shi.
¹⁷ Adanshi a Asulā a damma
ta, Asulā a damma tā mogono
ma Masar, “N zuwa wu tā
mogono adama a nda: N ciga
ta n roco ucira u va ya'a wu,
adama a yuwan adanshi a
ala a va ubatā biti atsumā o
uvadī.” ¹⁸ Adama o ndolo ye
ene, Asulā o tsu roco tā ozo
o ro isa'ani adama a na u
cigai u yuwan ne, waru u tsu
dangwa tā u zuwa ozo o ro o
o'wo aza a aciyogbamu.

Isa'ani nu upan wa Asulā

¹⁹ Nanza ta gura ece, “Cine
Asulā a tawaa tsu, nu u zuwa
tsu tsu yuwan cine u cigai
tsu yuwan?” ²⁰ She i damma
ne wan! N'utsa n va, n te
ecishe du, “Zane da yaa tarasa
aciyađu a na i ri aa yuwusan
mawasan nā Asulā? Upondo
u tse ece tā ma'i va yi, ‘Adama
a nye vu ma'a numu tsunda?’ ”
²¹ Ma'i tsu ma'a tā ili i na
u cigai u ma'a suru. U ta
gura kene olo'o reve u ma'a
matada ma sa'ani adama a
rana na a tsu linga nā ayi
langa goon, ili i ro waru gba
shi adama a linga va ana'an
nā nfa'an.

²² Ne da u ri nā Asulā. U
ciga tā u roco upan wā yi
adama ama e ene ucira wā yi
a aci a za na suru wu ntsayi
a lungusa yi. Amma reve
wo o'wo u ta yuwusan ankuri
ne ele. ²³ U yuwan tā ili i
nda adama u roco tsugbain
tsā yi lon ana we enei iliyali
ya ama, aza a na u foboyi a
ushi tsugbain tsā yi. ²⁴ Atsu
da gba ama o ndolo a na
Asulā e deyi. U dangwa tsu tā
atsumā a ama a Isra'ilā, agba
ayi dada ne goon shi, waru
u dangwa tsu tā fo atsumā
a Atakpaci. ²⁵ Cine Asulā a
dammai atsumā a aatagada a
Hosiya, vumavasulā:
“Aza a na a ri ama a va shi,
Ele da mee de ama a va gogo.
Waru n to roco icigi
a tyo ubatā wa aza a na n shi
n cigai shi.” ◊

²⁶ Waru
“De ubatā u na Asulā a
damma nle,
'Adū ama a va a da shi,'
De da Asulā a wuma ee de le
muwun mā yi.” ◊

²⁷ Waru apa ili i na Ishaya
vumavasulā dammai adama
a ama a Isra'ilā:
“Ama a Isra'ilā a tā abunda,
vadamma wuyun wu nge'en
m mala,
agba wa'a da aa wawa
atsumā e le.
²⁸ Asulazuva a tā jikā,
adama u ca ama o uvadi
atsumalima suru suru.” ◊

²⁹ Ishaya dammisa tā:
“Asulazuva Mogono me Ili
Suru Suru

ma lyawa tā ama o gundo tsu
wa'a a dāna wuma.
Nā ne da gba shi,
a tā lungusā tsu suru suru,
tse ilyuci yo Sodom nā
Gomora." [†]

Aza a Isra'ila na Alabari a Sa'anî

³⁰ To, adama o ndolo nye tsaa damma adama e ili i ndolo? ^{Ayi} nda dā: Atak-paci a yuwusan ukadu u na a zuwa aciyele aza a qbulā e ekere a Asula shi, amma Asula a dā a zuwa nle aza a qbulā na aciyayi adama a na a ca tā okolo ya'a yi. ³¹ Ama a Isra'ila a yuwan tā ukadu o toni Wilā adama o o'woto aciyele aza a qbulā na Asula. Agba a gura shi. ³² Adama a nye a kudai? Adama a na a ciga tā a zuwa aciyele aza a qbulā e ekere e ili i na aa yuwusan, amma a zami yi nu ucawu wo okolo ubatā wa Asula okolo mejego shi. Reve a karā a tādatsasā a aatali a gbain a na a ri o ure u le. ³³ Cine Asula a dammai atsuma a Adanshi a yi:

"N ta zuwa aatali atsuma a Sihiyona.*

Za na ama aq dāna a tādatsasā.

U tā tsa aatali a na aa zuwa le a riya.

Agba za na ca niyi okolo waa uwua wono shi." [◊]

10

¹ Ama a vā, ili i na n la'a cigai, n ciga tā aza a Isra'ila suru a tsurā iwawi. Avasa a vā a dā ndolo e ekere a Asula.

² N reve tā a na a cigai a yuwaan Asula aganda, agba a tsurā urevu ³ wi ili i na i tsu zuwa Asula a ushi ama shi. O unā u ndolo, reve a yuwan ukadu u na a zuwa aciyele o o'wo aza a qbulā e re le. Reve a 'yuwan o toni ure wā Asula u na u tsu kambato ama aza a qbulā. ⁴ Zamawawa zuwa tā Wilā wo o'wo babu ucira, adama o ndolo Asula a tā usu aza a na a cayi Zamawawa okolo suru.

Ama suru a ta gura tsurā iwawi

⁵ Musa dana tā cine Asula a tsu zuwa ama o o'wo aza a qbulā adama a na oo tono Wilā.

"U damma tā, "Za na yuwait tsutoni ni ili i na Wilā u dammai, u tā dāna wuma."

[◊] ⁶ Apa nda ili i na Adanshi a Asula o ritoyi cine vuma o o'wo za vā qbulā nu ure wu ucawu wo okolo: "She vu damma aciyawu wan, 'Zane da aq 'yawā zuva?' " (Za na a dansa, "She vu damma aciyawu wan, 'Zane da aq 'yawā zuva avu u tara Zamawawa a cipa o uvadi?' ")

⁷ "Waru she i damma wan, 'Zane da waru aq cipa pe ubatā wa akwakwā?' " (Za na a dansa, "She i damma wan, 'Zane da aq 'yawā ubatā wa akwakwā wu utā nā Zamawawa?' ")

⁸ Apa ili i na Adanshi a Asula a dammai: "Ikaka'a i tā zuzu nā avu, u tā o unā wā wu no o okolo a wu." Ayi da uritosu wu ucawu wo okolo u na tsaa dansa.

* 9:29 Isha. 1:9. * 9:33 Sihiyona aala o ro a dā a Urishelima. [◊] 9:33 Isha. 8:14; Isha. 28:16. [◊] 10:5 N.Gn. 18:5.

⁹ Nā vu damma a alanga e eteshe, "Yesu Zagbain dā," waru nā vu usu tā o okolo a wu a na Əsula a 'yasan yi tā pe o ukwā, Əsula a ta wawa wu. ¹⁰ Tsu usu tā no okolo a tsu, waru adama o ndolo a da Əsula a kambato ntsu mejege. Əvu tsu damma a alanga e eteshe tsu usu tā, waru adama o ndolo a da tsu tsurai iwawi.[†] ¹¹ Cine Əsula a dammai atsumā a Adanshi a yi, "Agba za na ca niyi okolo suru waa uwua wono shi." ◊ ¹² Ayi nda ta yuwusan adanshi a za suru, adama a na babu ili i na i tawulai na aza a Isra'ila na Atakpací. Zagbain tā da ri lo və koyan dā. Waru u tsu zuwaa tā aza a na a yuwusan avasa e ekere a yi aba'un a əbundā. ¹³ Cine Adanshi a Əsula a dammai, "Nā za dē a ala a Zagbain suru, Əsulazuva a ta wawa yi." ◊

¹⁴ Cine ama aa ca Zagbain okolo hali a pati yi u wawa le, nnə koto a uwua ada a yi shi? Waru cine a uwua, na za ro damma le shi? ¹⁵ Waru cine əə 'yawā a damma le, nā Zagbain lyungu le shi? Adanshi a Əsula a damma tā, "Ili i məzəngə i da lon na aza a na əə təwusə na a alabari a sa'ani a rawa." ◊

¹⁶ Aza a Isra'ila suru dā a usuyi Alabari a Sa'ani'i shi. Iroci, Ishaya vumavəsula ece tā, "Əsulazuva, vuma ro usu tā de ili i na tsu dammai?" ¹⁷ Ama a uwua tā Alabari a Sa'ani'i ana nanza damma

nle ada e Yesu Zamawawa. A tsu fara tā uwua ikaka'a, reve a usu. ¹⁸ Amma te da aza a Isra'ila? A uwua tā de ikaka'a? Ee, a uwua tā! Adanshi a Əsula a damma tā: "A damma tā ikaka'a a tyo ubatā wa ama suru. Waru a yuwan tā adanshi a yi batā koko'o a alanga atsuma o uvadi." ◊

¹⁹ Amma ama a Isra'ila e reve tā ili i na waa dansa na amayun gba? Ee, e reve tā, ko a mantsa ma Musa, Əsula a damma tā,

"N ta zuwaa ida i ro aba'un, reve i yuwan tsushu'un
N ta zuwaa olo Atakpací aba'un, reve yu uwua upan." ◊

²⁰ Ishaya yuwan tā adanshi babu wovon a na Əsulazuva a damma tā,

"Aza a na a shi e izami i va shi, ele da aza a na a tsurā numu.

N roco tā aciyava a tyo ubatā wa aza a na a shi e ipati i na ee ene mu shi." ◊

²¹ Waru Əsula a yuwan tā adanshi adama a aza a Isra'ila,

"Urana məgula n tsu bubaruwā tā ekere a və adama n ushi ama a na a ri na asuvu ugbawu waru a 'yuwain o toni." ◊

11

Əsula a yuwaan tā aza a Isra'ila isa'ani

¹ Adama o ndolo reve me ece: Əsula a 'yuwan tā ama

◊ **10:11** Isha. 8:14; Isha. 28:16. ◊ **10:13** Juw. 2:32. ◊ **10:15** Isha. 52:7. ◊ **10:18** Ica 19:4. ◊ **10:19** U.Wl. 32:21. ◊ **10:20** Isha. 65:1. ◊ **10:21** Isha. 65:2.

aq yi, aza a Isra'ila? Ne da shi! Amu na aciyavä za va Isra'ila da. Amu maci va Ibrahim da, waru za vu ugundo wa Banyamit u da.

² Asulä a dangwa tå ama a Isra'ila o o'wo ama q yi de nu ujimu, waru koto u wasan le shi. I cuwan tå ni ili i na Adanshi q Asulä a dammai adama a nda? Iliyat vumaväṣula 'yawä tå na adanshi a aci a ama a nda reve u damma,³ "Asulazuva, o una tå amäṣula q wu, waru q lungusa tå musa'a mä wu. Amu da vumaväṣula na buwai q nde'en, agba a ta zama o una mu fo gogo."

[◊] ⁴ Waru i cuwan tå cine Asulä q usuyi? U damma, "Avu da goon vu buwai shi. N tå na ama ukpakukupa ucindere (7,000) aza a na koto q kingyowayi qamäli Ba'alut shi!" [◊]

⁵ Ne da fo u ri gogo. Ama q ta lo wa'a na Asulä a dangulai adama e isa'anit ya yi. ⁶ Waru nnu u dangula le, adama e isa'ani ya yi i da, agba adama e ili i ro na a yuwain da shi. Nno o to o'wo ama q Asulä adama e ili i na aa yuwusan, une'e wi isa'ani ya Asulä wo o'wo une'e wa amayun shi.

⁷ Ayi nda u to rocosu ama a Isra'ila wa'a da, aza a na Asulä a dangwai, q tsuräi ili i na aza a Isra'ila suru q ri e izami. Agba akapi e le q tå na aciyogbamu. ⁸ Cine Adanshi q Asulä tå a dammai:

"Asulä a ca le tå okolo q tsutämu.

U rumbanäto le tå adama e ene wan, waru u ula tå atsuwu e le adama a uwuwan.

Ne da gba hali n gogo." [◊]

⁹ Waru Däwuda damma tå: "Lyawa abuki e le e reme le atsumä a maza me le, adama q tädätsä reve a ushi atsumalima adama e ili i na a yuwain.

¹⁰ Lyawa esu e le q rumbanä adama e ene wan, zuwa le q kädäto zalä vi itana yu'ume

u na aa cu'wan shi." [◊]

¹¹ Adama o ndolo reve me ece: Ana aza a Isra'ila q riya'i, uriyu u ndolo u lungusa le tå? Ne da shi! Adama a na a yuwain unusu, dada iwawi i tawäi ubäta wa Atakpaci, ayi nda gba ayi da waa zuwa aza a Isra'ila a yuwan tsushu'un.

¹² Na Atakpaci q ushi aba'un a qabunda adama a na aza a Isra'ila a 'yuwain a mantsa ma na Asulä q shi a cigai a wawa le, reve a mantsa ma na aza a Isra'ila q tawä q ushi iwawi'l o ukosu, aba'un e le a ta la'a qabunda.

Iwawiya Atakpaci

¹³ Gogo n ta yuwusaan du adanshi qdu Atakpaci. Asulä a dangwa mu tå mo o'wo aajiya a Atakpaci, waru n ta yuwusan afalu adama o ulinga u gbain u na u ca numu n yuwan. ¹⁴ N ta zama ure u na maa zuwa aza a Isra'ila a ciga ili i na qdu Atakpaci i ri na qayi, tsundolo tsa da mäq tsurä n wawa ozo

[◊] **11:3** 1 Ngo. 19:10; 1 Ngo. 19:14.
Isha. 29:10. [◊] **11:10** Ica 69:22-23.

[◊] **11:4** 1 Ngo. 19:18. [◊] **11:8** U.Wl. 29:4;

o ro e le. ¹⁵ Ana Əsula a vadalayi aza a Isra'ilə ucinə, wo o'wo tə i'utsə ya Atakpacı. Adama o ndolo ana Əsula aya yuwisan tsu'utsə na aza a Isra'ilə, u tə gashi ə kəmbətə tə əqəkwəkwa wuma. ¹⁶ Na a ca Əsula məbishi ma tsuwa, to, za və yi da məğulə. Waru na a ca Əsula aralu o udanga, eten o udanga'a suru za və yi da.

¹⁷ U tə gashi a saza tə eten o ro o udanga u zetun. [†] Ədu Atakpacı i tə gashi eeten e zetun a na a kungwai ətsuma o ogozo a na e lebenuyi zuva vu udanga u zetun. Gogo i ushi təili i sa'ani ina i shi za va aza a Isra'ilə cine eeten a sa'avu o tsu sowo mini mə yi diga a aralu o udanga. ¹⁸ Adama o ndolo she i yuwaan eten a na a sazai uvadu wan. Cuwain, ədu da yaqə bənəşə aralu o udanga ə ndede shi. Aralu ə yi a da ə bənəşə du. ¹⁹ U ta gura wo o'wo i yuwan majiyan a na a sazai ete'en, adama a zuwa du o unə u le u da. ²⁰ Amayun a da. A saza le tə adama a na a 'yuwain ə usu, ədu gba i buwa tə ubatə a adama a na i usuyi. She i 'yəsan avangaci wan, amma yu uwua wovon wi ili i na yaa gura fara. ²¹ Nnə Əsula a saza eten o ufaru o ndolo, ne da waa gura kodo du fo.

²² Adama o ndolo ye ene tə Əsula ə tə ni isa'ani, waru u tu usuduwu lon. U tsu ca tə aza a na a lyawai itoni ya yi ətsumalima. Ni i lyuwa elime nə nden cine woo roco

du isa'ani, to, u tə ari nocosu du isa'ani ya yi. Nnə gba i yuwan ne shi, u ta saza du diga o udanga'a. ²³ Waru na aza a Isra'ilə a zuwisa okolo e le ubatə wə Əsula, u tə kəmbatowisə le ubatə u na a shi. U tə nu ucira u na waa yuwan ne. ²⁴ Ədu Atakpacı i ta gashi eeten o udanga u zetunt u na u kungwai ətsuma ogozo u na o kodoi, reve e lebenu yi zuva vu udanga u zetun u sa'ani. Ne da ili'i u ri shi! Amma a na wo o'woi aza a Isra'ilə o ndolo ə tə gashi eeten a na a kungwai o udanga u sa'ani, ə tə gba e lebenuwishe le o udanga'a babu usan.

Asula a tsu yuwaan tə ama suru isa'ani

²⁵ Ama ə və, n ciga du tə i reve ili yu usokowu i nda, adama i reve na koto i revei ili suru shi, waru adama i 'yəsan avangaci wan. Aza a Isra'ilə o ro ə tə na aciyogbamu, agba ili i nda i ta lyuwa elime hali she nə ətyo a na Əsula a zuwayi Atakpacı a na a dangwai, ə təwə ubatə wə Yesu Zamawawa. ²⁶ Waru ne da Əsula aa wawa aza a Isra'ilə suru. Cine Adanshi ə Əsula a dammai:

"Zamawawa to utə Sihiyona,[†] reve u tawa iwuya suru diga o u'wa wa Yakubu.

²⁷ N ta yuwan akucunu a nda ne ele nə n tawa nusu le." ♦

²⁸ Aza a Isra'ilə a 'yuwan tə ə usu Alabari a Sa'ani'i, adama o ndolo o o'wo tə

◊ 11:27 Isha. 59:20-21; Isha. 27:9.

n'yuwatan mä Asulä. Ayi nda wo o'wo tä ne adama u kamba du, ädu na i ri Atakpaci. Agba hali n gogo aza a Isra'ila ama a da a na Asulä a dangwai, waru u ciga le ta adama a nzuwulai n na u yuwayin nkaya n le Ibrahim, nã Ishiyaku nã Yakubu.²⁹ Asulä a tsu vadala okolo ä yi a aci a ama a na u deyi ni ili i na u ca nle shi.

³⁰ De nu ufaru ädu Atakpaci i 'yuwan tä o toni Asula. Amma a mantsa ma na aza a Isra'ila a 'yuwain o toni, reve Asulä a yuwaan du isa'ani. ³¹ Ne da waru u ri hali n gogo, aza a Isra'ila a 'yuwan tä o toni, adama o ndolo Asulä a ta gura yuwaan le isa'ani cine u roco ndu isa'ani. ³² Asulä a ciga tä u roco isa'ani ä tyo a ama suru adama o ndolo u zuwa le tä o o'wo gashi aza a na ä ri o u'wa wa ali adama a na a 'yuwain o toni.

Ica ä tyo ubatä wä Asula

³³ Zane da aa gura rito utsuru, nu ugbozu, nu urevu u na Asulä ä ri nã äyi?
Zane aa gura reve ili yo okolo ä yi?
Zane aa gura cuduwa ili i na u tsu yuwan?

³⁴ Cine Adanshi ä Asulä a dammai,
“Zane revei okolo ä Asulazuva?”

Zane aa gura ca yi äsalä?”
³⁵ “Za ro tä ni ili i na woo tono Asulazuva,
i na a ciga a 'yuwan u tsupa yi?” ◊

³⁶ Asulä a yuwan tä ili suru.

Ayi da za na tsu zuwa ili suru i lyuwa elime.

Ili suru i tä lo adama a ca yi tsugbain.

Tsu 'yuwan tsu ciga tsu cuwa Asulä babu ukotu!
Ami.

12

Ica aciyadu e ekere ä Asula

¹ Ama ä va, Asulä ä tu ulobonu, ayi da i zuwai n ri a patishi du i ca aciyadu e ekere ä Asulä tsä kucci, ni i ri wuma. I ca aciyadu kpàrà-kpàrà i yuwaan Asulä ulinga waru i yo'onoto yi okolo. Ne da wu ntsayi i yuwaan Asulä agandä o okolo ä du. ² She i lyuwa elime nã mayan me ili i na ama o uvadi u nda aa yuwusan wan, amma, i lyawa Asulä a ca du okolo a sa'avu. Ne da yee reve ili i na Asulä a ciga ndu i yuwan: I te reve ili'i i tu ulobonu, ili'i waru i tsu yo'onoto yi ta okolo, nã cine wu ntsayi.

³ Asulä o roco mu tä isa'ani, adama o ndolo n ta dansaa za suru atsuma ä du: She vu tara aciyawu upasu nã cine vu ri wan, amma vu yuwan majiyan ulobonu waru vu kàlyuwä aciyawu cine Asulä a ca nuwu ucawu wo okolo.

⁴ Tsu tä nã pasu lipu äbundä ä lipu tä, waru pasu lipu nda suru tsu linga tä ko'o. ⁵ Ne da fo, tsu tä äbundä, agba za suru upasu u lipu vu Zamawawa u da, waru ätsu fo tsu tu uboluloi ubatä u tå.

⁶ Asula a ca tå za suru atsuma ä tsu une'e u na waa lingaa. Nu u ca tsu ucira

◊ 11:35 Isha. 40:13; Ayu. 41:11.

u na tsaa yuwan alajiya e ikaka, tsu 'yuwan tsu ciga tsu yuwan yi nu ucawu wo okolo suru u na tsu ri n̄ayi. ⁷ Nu u ca tsu ucira u na tsaa yuwain ągand̄a, tsu yuwain ągand̄a. Nu u ca tsu ta ucira tsu yuwan uritosu, tsu yuwan uritosu. ⁸ Nu u ca tsu ta ucira tsu dashi ozo o ro okolo ubbam, tsu dashi le okolo ubbam. N̄a tsu ta nu une'e wu ucasu, tsu ca no okolo a ta. N̄a Asula a zuwa wu ta zaghain, vu k̄ambato ugbozu vu yuwan tsugbain ulobonu. Nu u ca wu ta ucira u na vaa yuwaan ozo o ro isa'ani, vu yuwan yi n̄a maz̄anga.

Nden mu ulobonu

⁹ Vu ciga ama ni icigi ya amayun. Vu 'yuwan ili i na i ri iwuya, reve vu guza ili i sa'ani. ¹⁰ I cigalai cine wu ntsayi i cigalai n̄a za va wu. I ciga i yuwunlai tsutoni gogogo. ¹¹ She yo o'wo orogo wan, amma i yuwan ulinga ne ekere e re. I ca aciyad̄u kp̄ara-kp̄ara i yuwusaan Zagbain ągand̄a. ¹² I lyuwa elime n̄a maz̄anga adama a na i ri nu uzuwu wo okolo. Ni i ri na addama i dān̄a na ankuri. I yuwan avasa a mantsa suru. ¹³ I ca ama a Asula ili i na a lambai. I ushi omocin ąz̄a e Itoni a 'wa du.

¹⁴ Na ama a zuwa du ątsuma a ątsumalim̄a adama a na i ri ąz̄a e Itoni, she i yuwaan le un̄a wan. Amma i yuwaan le avasa Asula a zuwaa le aba'un. ¹⁵ I yuwan maz̄anga na aza a na

a yuwan maz̄anga, waru i shon na aza a na a ri e mesun. ¹⁶ I yuwan nden n̄a'ani n̄a ąz̄a a du suru. I yuwan tsu'utsa na ama a na a ri ili i ro shi. She i 'ȳasan avangaci ko i tara aciyad̄u i ta nu ugbozu wan.

¹⁷ N̄a za ro nusaan du, she i tsupa yi ni iwuya wan. I yuwan ukadu i yuwan ili i na yuma suru ri e inda u ri mejege. ¹⁸ I yuwan ątyo a na yaa yuwan tsara i yuwan nden mu uyo'o na ama suru. ¹⁹ N'utsa n̄a v̄a, she i ciga i ca ozo o ro ątsumalim̄a a na a nusaan du wan, amma i puro Asula a ca le ątsumalim̄a nu upan w̄a yi. Asulazuva damma ta ątsuma a Adanshi a yi,

"N ta ca aza a na a nusain ątsumalim̄a.
N ta tsupa le adama e ili i na a yuwan." ◊

²⁰ Amma i yuwan ili i na Adanshi a Asula a dammai:
"N̄a ma'yuwatan m̄a du m̄a ri na ambulu, i lyuwato yi.

Nu u ri na akuli, i ca yi mini mo oso.
Ne da waa uwawa wono wi ili i na u yuwaan ndu." ◊

²¹ She i lyawa iwuya i lyuwa aci a du wan, amma i lyuwa aci e iwuya n̄a mayan me ili i sa'ani.

13

Iyuwan tsutoni n̄a ngono

¹ I yuwan tsutoni n̄a ngono n na maa yuwan tsugono a aci a du. Asula a da goon a ri nu ucira u na waa ca

◊ 12:19 U.WI. 32:35. ◊ 12:20 Udm. 25:21-22.

vuma tsugono, အyi တa u zuwa nle o o'wo ngono. ² Adama o ndolo aza a na a 'yuwain o toni wil̄a u gwamnati, အsula a da a 'yuwain o toni. Adama o ndolo o to ronoo aciyele oforo. ³ Aza a na aa yuwusan isa'ani, အq dana a uwuwusa wovon wu ngono shi, amma aza a na aa yuwusan iwuya, ele da aza a na aa uwuwusa wovon u le. Babu ili i na yaa zuwa du yu uwua wovon u le. I yuwan ili i sa'ani, ni i yuwan tsundolo ele a ta cuwa du. ⁴ Mogono aagbashi အ a အsula a da, waru ulinga w̄ yi အyi တa u kamba du. Amma န̄ yaa yuwusan iwuya, reve yu uwua wovon w̄ yi, adama a na u t̄ nu ucira u na waa ca du oforo. Ana u tsu ca အq e iwuya အtsumalima, အyi aagbashi အ a အsula a da. ⁵ Adama o ndolo i ciga i 'yuwan i yuwan tsutoni na azagbain a gwamnati, adama a na tsundolo tsa da yaa yuwan အv i kanzu'wa oforo, waru adama a na ili i na yi ntsayi i yuwan da ndolo. ⁶ အyi တa i zuwai yaa tsupusa utafa. Ngono aagbashi အ a အsula a da, waru အ tsu ushi t̄ atsupu tsara a gura yuwan ulinga u na အsula a zuwa nle. ⁷ I tsupa le ili i na oo tono du suru. I tsupa ko cu'un vu utafa ne da suru. I ca le tsugbain waru i yuwan tsutoni ne ele suru.

I ciga ama

⁸ She i lyawa nanza toni du ili i ro wan. Ili i t̄ i da goon na ni i ciga i 'yuwan i yuwan, အyi တa i cigalai, adama a na vuma

na cigai ama u to tonishi Wil̄a suru. ⁹ Wil̄a'q u damma t̄, "She vu yuwan tsipere wan. She vu una nanza nu ucigu w̄a wu wan. She vi iv̄a wan. She vu zuwa okolo e itana yi za ro wan." Amma wil̄a u t̄ u t̄ lo za na dammai unata na aza a nda: "Vu ciga nron mu nden m̄a wu cine vu cigai aciyawu." ♦ ¹⁰ န̄ vu ciga ama, vaa yuwaan le iwuya shi. န̄ vu ri ni icigi ya ama vu to tonishi ili i na Wil̄a u dammai.

¹¹ Ni i ciga i 'yuwan i yuwan ili i nda adama a na i reve t̄ cu'un mantsa ma na tsu ri. Mantsa ma na u lobonoi i 'yon gogogo အtsumaq a nlavu a da, adama a na iwawi i tsu i la'a t̄ zuzu န̄ mantsa ma na tsu fara cayi okolo. ¹² U yuwan t̄ gashi ayin a ciga t̄ o koto, waru usana u ciga t̄ matawaa. Adama o ndolo tsu lyawai a yuwusan ili i na aa yuwusan အtsumaq e irumbu, reve tsu tarai itana i na tsaa yuwayin uvon အtsumaq e ekan. ¹³ I yuwan wuma u du ulobonu, cine ama a tsu yuwusan nu urana. She i yuwan iwuya a mantsa m̄a အbuki wan. She yoo o'wo ososowi wan. She i yuwan tsipere icu'un icu'un wan. She i yuwan nl̄angi vani du wan. She i yuwan tsushu'un no ozo o ro wan. ¹⁴ Amma i lyawa Zagbain Yesu Zamawawa rono du adanga a wuma u du suru suru. Reve waru i lyawa ifoibi yu ure u na yaa tsura ili i wuya i na i cigai.

◊ 13:9 Mt̄. 20:13-15; Mt̄. 20:17; N.Gn. 19:18.

14

She i ge'eto ama wan

¹ I ushi aza a na a kuru-su Zagbain, ko na aza a na ucawu wo okolo u le u ri nu ucira shi da. She i yuwan mawasan ne ele adama e ili i na a tarai u na u ri ulobonu ko ulobonu shi wan. ² Iroci, nanza tara tā unusu u da shi na a lyuwa ko cu'un vi ilyalya i na a tsurāi biti. Agba za na ucawu wo okolo a yi a ri nu ucira shi, u tsu tama nama na u tsurāi suru shi. ³ Aza a na a tsu lyuwa ko cu'un vi ilyalya i ne da a tsurāi, a ciga a 'yuwan o goro aza a na a 'yuwain a tama inama wan. Waru aza a na a tamusa inama shi, a ciga a 'yuwan a tara gashi aza a na a lyuwusa ilyalya a yuwan tā unusu wan, adama a na Asulā a usu tā vuma ndolo. ⁴ U ri ulobonu i yuwaan aagbashi a vuma ro uge'etosu shi. Zavu'wa vā yi da aa gura damma ko u ta yuwsan ulinga u sa'ani ko waa yuwsan ulinga u sa'ani shi. Ucira wu Zagbain u ta kamba aagbashi a yi a yuwan ili i na wu ntsayi u yuwan.

⁵ Aza e Itoni o ro a tara tā urana u ro u la'a tā urana u ro akiza, ozo o ro gba a tara tā urana suru unāta u da a ri. I yuwan majiyan me ili i na yi ntsayi na aciyādu. ⁶ Aza a na a tarasa a na urana u ro u la'a tā urana u ro, a tsu yuwan tā ne adama a na a ciga tā a ca Zagbain tsugbain. Ne da waru aza a na a lyuwusa ilyalya icu'un icu'un a ri. O tsu godyoo tā Asulā kafu a

lyuwa, tsundolo tsa da aa ca Zagbain tsugbain. Aza a na waru a 'yuwain a lyuwa ili suru a tsu ciga tā a ca Zagbain tsugbain reve waru o godyoo Asulā.

⁷ Adama a aciyatsu a da tsu ri wuma goon shi, waru tsu kuwā adama a aciyatsu goon shi. ⁸ Nā tsu ri wuma, adama a Zagbain a da tsu ri wuma, waru nā tsu kuwā, adama a Zagbain a da tsu kuwāi. Adama o ndolo, nā tsu ri wuma ko tsu kuwā e ekere a Zagbain a da tsu ri.

⁹ Ili i na i zuwai Zamawawa kuwāi reve waru u 'yon u kāmbā wuma ayi da adama wo o'wo Zagbain a aci a aza a na a ri wuma na aza a na a ri ukwā. ¹⁰ Adama o ndolo nye i zuwai yee ge'etosu aza a na a ri oo tono Zagbain? Waru nye i zuwai yoo ronuso aza a du aza e Itoni e ida? Urana u tā lo a tāwā a na Asulā ee ge'eto tsu suru. ¹¹ Asulā a damma tā atsumā a Adanshi a yi, "N kucina tā nā wuma u va, ama suru a tā kingyo a mākākān mā va."

A alanga e eteshe a da ama suru
a damma a na amu da Asulā."◊

¹² Ama suru a ta cuduwa ili i na a yuwan a mākākān mā Asulā, ni ili i na i zuwai a yuwan ne.

She i zuwa ama a riya wan

¹³ Tsu ciga tsu 'yuwan tsu lyawa e ge'etosulei. O una u ndolo, i dammulai u ri ulobonu i zuwa ama a tādātsā avu a riya atsumā o unusu

shi. ¹⁴ Amu n tu ubolu nã Yesu Zagbain, adama o ndolo n reve tã ilyalya suru a tu ulobonu u na a gura lyuwa le. Nã vuma tara ili i ro i ri ulobonu shi, to, ili i ndolo unusu u da e ekere a yi. ¹⁵ Voo rocosu icigi shi nã vu lyuwa ilyalya i na yaa zuwa za vi Itonit ro riya. She vu lyawa ilyalya i na vaa lyuwusa u lungusã vuma na Zamawawa kuwai adama a yi wan! ¹⁶ She vu lyawa ili i na vu tarai u ri mejege ma da u kãmbã ili i na ama o ro a tarai ili yi idaba wan. ¹⁷ Nã vuma ro yuwan adanshi adama o tsugono tsã Asulã waa yuwsan adanshi adama a wilã o unã wa alya e ilyalya no oso shi, amma gba u tsu yuwan tã adanshi adama a abulã, na asuvu nden, nã mazangã ma na Ruhu va Akiza a casu. ¹⁸ Ni i yuwaan Zamawawa aganda o ure u nda, i tsu zuwa tã Asulã a uwua uyo'o waru ama a tã usu du fo.

¹⁹ Adama o ndolo, tsu ciga tsu 'yuwan tsu yuwan atyo a na tsaa yuwan tsu yuwan ili i na i tsu tawaqã nã nden ma asuvu, waru ni ili i na i tsu kambulai e isawan ugbamu. ²⁰ She i lungusã ulinga wa Asulã adama e ili i na yaa lyuwusa wan. Ita gura lyuwa ilyalya suru, amma unusu u da vu zuwa nanza yuwan unusu adama e ili i na vaa lyuwusa. ²¹ She itama inama, ko i sowo marã, ko i yuwan ili i ro wan, nã wo o'wo i yuwan tsundolo u ta zuwa aza e Itoni o ro a riya.

◊ 15:3 Ica 69:9.

²² Atsumã e ili i na vaa yuwsan avu da nã Asulã a wu. Ama a tsu yuwan tã mazangã ne e reve ili i na a yuwsan mejege ma da, babu malalã adama a yi. ²³ Amma nã a ri a malala atsumã e ili i na aa lyuwusa, Asulã o kototo le tã na a lyuwa yi, adama a na e reve tã mejege ma da shi. Ni i yuwan ili i na i revei mejege ma da shi, i ta yuwsan unusu.

15

Vuyuwan ili i na vaa uwua uyo'o goon wan

¹ Atsu na tsu ri nu ucawu wo okolo o ucira, tsu yuwin ankuri nã azã e Itoni yi Zagbain aza a na ucawu wo okolo e le a ri nu ucira shi. She tsu cigai tsu zuwa aciyatsu na tsaa uwai uyo'o goon wan. ² Tsu yuwin ili i na yaa zuwa le a uwua uyo'o, reve waru tsu yuwin ili i na yaa kamba le. ³ Ko Zamawawa yuwan adama u zuwa aciyayi wu uwua uyo'o shi. Amma cine Adanshi a Asulã a dammai, "Ama a na e isulusa wu amu da fo e isulusa." ◊ ⁴ Ili i na a danai suru atsumã a Adanshi a Asulã a dana le tã adama o ritõ tsu. Adanshi a Asulã a ca tsu tã makaba ma asuvu, reve waru u ca tsu okolo ugbamu, adama tsu dana nu uzuwu wo okolo.

⁵ Asulã a da za na tsu zuwa tsu tsu kabã asuvu, reve waru u ca tsu okolo ugbamu. Nta yuwsan avasa Asulã a kamba du adama i yuwan nden n sa'ani na ama, atsuma

e itoni yi Zamawawa.⁶ Ne da suru ndu yoo boluloi dyo du i yuwaan Asulə ica reve waru i casu yi tsugbain, za na ɔyi da Dada və Yesu Kristi Zagbain tsu.

Alabari a Sa'ani adama aaza a Isra'ilna Atakpacı

⁷ Zamawawa usu du tə, adama o ndolo ədu fo i usulai. Ne da Asulə əa tsurə tsugbain.⁸ N damma du tə Zamawawa yuwan tə əgandə a tyo e ekere aaza a Isra'ilna adama u roco nzuwulai mə əbundə n na Asulə a yuwayin nkaya n le amayun a da.⁹ Waru u təwə tə tsərə Atakpacı a ca Asulə ica adama e isa'ani i na u roco nle. Ununa Adanshi a Asulə a dammai:

"N ta cuwa wu e memere ma Atakpacı.

N ta cana ica a tyo a aala a wu."¹⁰

¹⁰ Adanshi a Asulə a dammisatə:
"Zəngənai, ədu Atakpacı,
obolo na ama a yi, aza a Isra'ilna."¹¹

¹¹ Waru Adanshi a Asulə a damma tə:
"Cuwai Asulazuva, suru ndu Atakpacı.

Cuwa niyi, ama o uvadī suru."¹²

¹² Reve vumavəasulə Ishaya
damma,
"Nanza o u'wa u Mogono
Dawudat u tə təwə,
u ta yuwan tsugono a aci a Atakpacı,
waru a ta zuwa okolo e le e ekere a yi."¹³

¹³ N ta yuwsan avasa a tyo a Asulə, za na tsu cauzuwu wo okolo, u shiton du nə mazəŋə ma amayun na asuvu nden, a mantsa ma na i cayi okolo a du e ekere a yi. Ne da uzuwu wo okolo a du waa lyuwa elime o ucira u Ruhu va Akiza.

Bulu yuwan ta adanshi adama o ulinga wəyi

¹⁴ Ama a və, n reve tə i ta tapu ni isa'ani. N reve tə waru i tə nu urevu u na wu ntsayi i dənə nə ɔyi, waru n reve tə i tsu gura tə ritoloi.

¹⁵ Amma n danaa du tə a alanga eteshe adama e ili i na n ciga ndu i cuwan. N yuwan tə ne adama a na Asulə a yuwaan mu tə isa'ani,¹⁶ waru u ca mu tə ulinga u na moo o'wo aagbashi e Yesu Zamawawa a tyo ubətə wa Atakpacı. N ta yuwsaan Asulə tsugbashi ana mo ritosu Alabari a Sa'ani a yi. N dənə tə ana ganut adama Atakpacı o o'wo kucci na Asulə əa ushi, kucci na Ruhu va Akiza kəmbətəi akiza.

¹⁷ Adama o ndolo, n ta yuwsan mazəŋə adama e ili i na n yuwin adama a Asulə ətsuma e Yesu Zamawawa.¹⁸ Maa yuwan adanshi adama e ili i ro shi, she ili i na Zamawawa yuwin e ekere a və, ana n zuwai Atakpacı a yuwan tsutoni nə Asulə. A yuwan tə tsutoni nə ɔyi adama e ili i na n dammai ni ili i na n yuwin.¹⁹ Waru o toni tə Asulə adama o ucira wə

◊ 15:9 Ica 18:49. ◊ 15:10 U.WL. 32:43. ◊ 15:11 Ica 117:1. ◊ 15:12 Isha. 11:1.

abantini o ulinga wa asalamat u na e enei, na waru adama o ucira u Ruhu va Akiza. N yuwan ta alajiya a Alabari a Sa'ani atsumaq a Urishelima hali a tyo alanga a Iliriku, adama o ndolo n koto ta de alajiya ubata suru. ²⁰ N ciga ta n yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani kuci ubata u na ama o ro koto a uwai adama a Zamawawa shi, adama a na n ciga n yuwusan ulinga o ulinga u na nanza farai shi. ²¹ U ta cine Adanshi a Asula a dammai:

"Aza a na koto a damma nle adama a yi shi e te ene, waru aza a na koto a uwai adama a yi shi, a ta tsura urevu." [◊]

Bulu ciga ta u buru Roma

²² Ulinga u nda u da u shi u putsusaa numu a tawa ya'a du me ene du. ²³ Gogo gba n koto ta ulinga u na maa yuwusan batu nda. N shi ta n ciga n 'yawu ubata u du nu ujumu. ²⁴ N te ifobi n 'yawu Asibaniya, na maqara, n ta batsa Roma. [†] N reve ta n ta uwu uyo'o na m batsa me ene du, reve i kamba mu n reme ure. ²⁵ Amma kafu me ene du, n ciga n 'yuwan n 'yawu ne'en Urishelima tsara n tara une'e a tyo aza e Itoni a na a ri de. ²⁶ A'isa a aza e Itoni a na a ri Makidoniya na Akataya a ca ta ikebe fagan adama a kamba alambi a na a ri pe atsumaq a aza e Itoni a Urishelima. ²⁷ A uwu ta uyo'o u na aa yuwaan le ne, adama a na une'e'e wo o'wo ta she damma atsupu

o utan. O ufaru, Atakpaci a ushi ta isa'ani e ekere a Asula adama a aba'un atsumaq a ruhu e ekere a aza a Isra'il. Dada gba e enei u lobono ta a kamba le ni ili i na a ri na ayi. ²⁸ Na n koto a casu ikebe i nda, n ta kalyuwu du, reve n kara a tyo Asibaniya. ²⁹ N reve ta na n rawa ubata u du, Zamawawa ta ca mu abajini aba'un adama a du.

³⁰ Ama a va, n ta patishi du ankuri atsumaq a ala e Yesu Zamawawa Zagbain tsu, i bolo ekere na amu atsumaq o ulinga a yuwusan avasa a tyo ubata wa Asula adama a va. I yuwan ili i nda adama e icigi i na i ri na ayi a tyo e ekere a va na Ruhu va Akiza ca ndu. ³¹ I yuwan avasa adama a ama a na a ri e ida ya Yahuda aza a na koto a ushiyi Yesu Zamawawa shi, tsara a uwuato mu usan wan. Waru i yuwan avasa adama a aza e Itoni atsumaq a Urishelima a yuwan mazanga ni ili i na n yuwan adama n kamba le. ³² Na Asula a usu, n ta tawa ya'a du na mazanga, waru ukalyuwusa u va a tyo ya'a du u ta zuwa mu mu uwu uyo'o reve n tsara wivuwun. ³³ Gogo lyawa Asula, za na tsu ca asuvu nden, u danq obolo na adu suru. Ami.

16

Bulu casa ta n'utsa ma yi

¹ N ta ni ili i sa'ani i na maa damma adama a Fibi, ka na a yuwusan aganda atsumaq a aq'isa a aza e Itoni a Kankiriya. ² N ta patishi

du ankuri i ushi yi ątsuma a Zagbain o ure u sa'ani u na ama ą Asulą aa tsu yuwan. I kamba yi ątsuma o ure u na yaa gura suru, adama a na u kamba mu tą na ama ą abunda fo.

³ I ąsaa Birisika ną Akila, ḥ aza a na a yuwain ulinga obolo ną amu ątsuma a tsugbashi tsą Yesu Zamawawa.
⁴ A usu tą ą kuwa adama a kamba mu. N godyoo le tąlon, waru ąmu ą nde'en shi ą'isą ą ązə e Itoni a Atakpacı suru o godyoo le tą. ⁵ Waru, i ąsaa mu ąa'isą ą ązə e Itoni a na o tsu 6olotosu ątsuma o u'wa u le.

Waru i ąsaa mu i'utsa ya amayun i və Abayinitu. Ayi da vuma na fara o'woi za vi Itoni e ida ya Asiya.

⁶ I ąsaa mu Meri, za na yuwaan du ulinga wə ąbuləlon.

⁷ I ąsaa mu ama ą və, Andranika ną Juniya, aza a na ą danai ątsuma o u'wa wa ali obolo ną amu. O o'wo tą ązə e Itoni kafu ąmu, waru ąjiya a ta casu le tsugbain.

⁸ I ąsaa mu Amfiliya, ayi i'utsa ya amayun i və i da ątsuma e itoni yi Zagbain.

⁹ I ąsaa mu Uribanu, za na yuwayin Zamawawa ąganda obolo ną ątsu.

I ąsaa mu i'utsa ya amayun i və Isitaki.

¹⁰ I ąsaa mu Abali, za na rocoi amayun a da u toniyi Zamawawa.

I ąsaa mu Aristobulu na ama o u'wa ą yi.

¹¹ I ąsaa mu Hiruduyan, moron mą və.

Waru i ąsaa mu Nakisu na aza a na ą ri ątsuma o u'wa wə yi, aza a na ą ri ązə e Itoni yi Zagbain.

¹² I ąsaa mu Tarafina ną Tarafusa, ąmaci a na a yuwain ulinga u sa'ani adama a Zagbain.

I ąsaa mu nəwəyi va amayun və Barisia, ka ro na yuwain ulinga u sa'ani adama a Zagbain.

¹³ I ąsaa mu Rufo, za na ri aagbashi a sa'ani adama a Zagbain. Waru i ąsaa mma və yi, za na o'woi gashi mma və.

¹⁴ I ąsaa mu Asinkirita, ną Filiguna, ną Hamisa, ną Batureba, ną Hema, obolo ną ązə e Itoni a na ą ri obolo ne ele.

¹⁵ I ąsaa mu Fililugu, ną Juliya, ną Niriyu, ną mawun mą ąnawu mo usheli mą yi, ną Ulumfa, obolo na ama ą Asulą a na ą ri obolo ne ele.

¹⁶ I ąsala ni icigi yi Zamawawa.

A'isą ą ązə e Itoni a Zamawawa suru ą tą ąsasə du.

Morono ma atsuvi mo ukosu

¹⁷ Ama ą və, i kambuwə ugbozu u du ulobonu adama a aza a na ąa təwəqə nu une'esun nu u'yəsəsan wa asuvu e ekere o ucawu wo okolo wa ama, reve o rito ili i ro ko'o ni ili i na i tsurai. I suma le! ¹⁸ Aza a na a yuwsan ne a yuwsan Zamawawa Zagbain tsu ąganda shi, amma a ta yuwsan ili i na aa uwaa aciyele uyo'o. A tsu yuwsan tą ica ye pere,

reve ą lumą ama a na e revei cu'un morono ma adanshi me iwuya ma nda shi.¹⁹ Aza e Itoni suru a uwwa tą a na yaa yuwusan tsutoni e ekere a Zagbain, adama o ndolo n ta yuwusan mazanga adama ą du. Amma n ciga du tą i kambuwą ugbozu ątsuma e ili i na i ri ili i sa'ani, amma gba i suma iwuya.

²⁰ Əsulə a na gba ą tsu tawaqna asuvu nden, aa jima shi u ta minjira Male reve u ca du ucira a aci ą yi.

N ta yuwusan avasa isa'ani ya Yesu Zagbain tsu danu obolo ną ądu.

²¹ Timoti za na a yuwusan ulinga obolo ną ąmu, u tą lyungusaq du ni içasu ya yi. Waru ama ą va fo, Lusiya, ną Yason, ną Susibatara ą tą casasa du.

²² Əmu da Tatiyu, n ta danasa ili i na Bulu dammai n dana. Əmu fo n tą casasa du ątsuma a Zagbain.

²³ Gayu tą casasa du. U ushi mu tą obolo ną ąa'isə ą aza e Itoni suru ątsuma o u'wa wą yi.

Arasata, za vuuzuwa wi ikebe ą lyuci gbain, ni i'utsa i tsu Kawata ą tą casasa du fo.

²⁴ N ta yuwusan avasa Zagbain tsu Yesu Zamawawa u roco du isa'ani suru. Ami.*

Avasa e ica

²⁵ Tsu cayi Əsulə tsugbain! U tsu zuwa du tą yi isawan nu ucira ątsuma o ucawu wo okolo ą du, cine Alabari a Sa'ani a dammai. Ikaka i da adama e Yesu Zamawawa ni

ifobi i na u sokoi nu ujimu.
²⁶ Amma gogo idana ya amasula a zuwa le tą e reve amayun a alanga e eteshe. Waru Əsulə, a na ą tsu kuwa shi, a zuwa tą uvadi mağbulə e reve amayun a nda, tsara ą usu waru aa yuwan tsutoni ną ayi.²⁷ Lyawa Əsulə, za na ayi da goon u ri nu ugbozu, u ushi tsugbain o ure wą Yesu Zamawawa babu ukotu. Ami.

* **16:24** Akuci a atagada o ro ą ri nu uguzu u nda shi.

Mepepelime mo Ufaru mā Bulu a tyo ya Aza a Korinti

*Ucuđuwu wa aatagada a
nda*

Bulu dana tā mepepelime ma nda nā mepepelime mo ro a tyo ązā e Itoni o ro ątsuma a Korinti. Korinti ăabajini a lyuci a dā zuzu nā nge'en m mala. Ama bāta bāta a dāna tā de nā nden. Lyuci'i u dāna ta na ala a vama adama a mayan me iwuya ko ili yi idaba pe. Iroci yi ili i na a dansa ąyi da ąa'isā a ąmāli a Afurodata, ubāta u na a zuwai ashakala ukpakukupa (1,000) adama o ulinga wa aza a na aa yuwusaan ure we epēn ągāndā. Bulu 'yāwā tā de reve u linga adama u tsurā ikebe yi ili i na wāqā dāna a lyuwusa waru o ritosu ama adama e Yesu. Aza e Itoni nā ăbundā alambi a dā a dānāi a mantsa mo ndolo, amma ama o ro gba shi a shi tā nu ucira.

Atsumā e mepepelime ma nda, Bulu rito tā ązā e Itoni cine a yuwan nden n le ubāta u na ama a ăbundā a ri a yuwusan ili yi idaba. U damma tā ązā e Itoni a yuwan nden ma ankuri na akapi a ama a na a buwai, she a dāna wukasu wan. U rito tā amā she a yuwan tsipere wan ko iwuya i ro wan. U cuđuwu tā cine wu ntsayi lolo dāna. E mepepelime ma nda Bulu

damma tā cine icigi i ri nu ucira lon. U roco tā cine waru wu ntsayi a yuwan ągāndā. O ukosu, u cuđuwu tā ulyuwu wa aci e Yesu na a 'yāsāin diga o ukwā, ne da fo ązā e Itoni a yi suru ąa dāna nu ulyuwu wa aci.

Ulyuwu wa aci e ekere o ukwā u tawāa tā nu ucira e ekere ązā e Itoni. Icigi yi ili yu uvadī ăabajini e ili i wuya i da. Aatagada a nda a damma tsu tā ulyuwu wa aci e Yesu Zamawawa e ekere o ukwā a la'a tā icigi yi ili yu uvadī, ne da za vi Itoni a gura suma ili yu uvadī reve u kuru Zamawawa ulobonu.

*Ili i na iripe ątsuma a aata-
gada a nda*

1. Icāsu na avasa a Bulu (1:1-9)
2. Ipati adama o ubolu wa aci (1:10-4:21)
3. Addama ątsuma a tsu'utsā (5:1-7:40)
4. Tsutoni nā ąsula o una wā ąmāli (8:1-11:1)
5. Uritosu cine a yuwan ągāndā nā wuma wā ąa'isā (11:2-14:40)
6. Ulyuwu wa aci a Kristi Zamawawa a aci o ukwā (15:1-58)
7. Sadaka adama a alambi (16:1-4)
8. Ifobi yi mmalu mā Bulu (16:5-12)
9. Majiyan mā Bulu ni icāsu ya yi (16:13-24)

Ucuđuwu

¹ Amu Bulu da n danaa ndu ąa'isā a ązā e Itoni ątsuma a Korinti mepepelime ma nda. N tā lyungusā du ni icāsu.

I'utsaq i tsu Satsani fo u tā lyungusaq du ni icāsu. Asulā e de mu tā amu Bulu, mo o'wo aajiyā e Yesu Kristi Zamawawa, adama a na ne da u cigai. ² Asulā e de du tā yo o'wo ama a akiza a yi. U kāmbato du tā na akiza e ekere e Yesu Zamawawa. U yuwaan tā ne fo aza a na a yuwaan niyi agandā atsumā a Zagbain Yesu Zamawawa batā koko'o. Zamawawa da Zagbain tsu na akapi ama fo.

³ Lyawa Asulā Dada tsu obolo nā Zagbain Yesu Zamawawa a ca du isa'ani na asuvu nden.

Bulu godyoo tā Asula

⁴ N tsu godyoo tā Asulā kuci adama e ne'e na u ca ndu, gogo a na yo o'woi aza e Yesu Zamawawa. ⁵ E re suru yo o'wo tā aza o utsuru, atsumā a adanshi nu urevu suru adama a na yo o'wo tā ili i tā nā ayi. ⁶ Ayi nda u roco tā ili i na n damma ndu adama a yi amayun a da. ⁷ Adama o ndolo, i ushi tā ne'e suru na Ruhu vā Asulā aa casu, ađu a pura ukāmbu wu Zagbain Yesu Zamawawa. ⁸ U tā bānā du nu ucira hali o ukosu adama Asulā o goro du atsumā e ili i ro o urana u na wāq tāwisa waru wan. ⁹ Amayun a da Asulā a ta yuwaan du ne, adama a na u tsu yuwan tā ili i na u dammai, u dangwa du tā yo o'wo ili i tā nā Mawun mā yi, Zagbain tsu Yesu Zamawawa.

Ama e ne'eshen tā re re

¹⁰ Ama a vā, n ta patishi du, adama o tsugono tsu Zagbain tsu Yesu Zamawawa, na suru ndu i usulai. She yi kasa wan, amma i boluloi aciyadu ubatā u tā adama i dānā no okolo a tā nā majiyan mā tā. ¹¹ Ama a vā, ama o ro aza a na a ri de nden o u'wa wā Kuluwi* a damma mu tā a na i tā a mawasan vāni du. ¹² A damma tā vuma suru ta yuwusan adanshi a yi ko'o. Vuma ro damma, "N te itoni ya Bulu." Za ro a dansa "N te itoni ya Apolo." Za ro waru a dansa, "N te itoni ya Bituru." Za ro gba a dansa, "N te itoni yi Zamawawa."

¹³ A ta gura ne'eshen Zamawawa za na ri vuma tā koko'o? O'o! Bulu kuwā tā adama a du a akpata?† O'o! A rumbu du tā tsārā yoo o'wo otoni a Bulu? O'o! ¹⁴ N godyo tā Asulā a na n rumbuyi ko vuma tā atsumā a du shi, she Kirisibu nā Gayu. ¹⁵ Gogo babu vuma na aa damma a rumbu yi tā atsumā a ala a vā. ¹⁶ (Kai, n cuwan ta gogo! N rumbu tā Istifana nā ka vā yi nā muwun mā yi, waru maa gura cuwan ko n rumbu tā nanza shi.) ¹⁷ Zamawawa tā lyungu mu n rumbu ama shi. U lyungu mu tā n yuwan alajiyā a Alabari a Sa'ani. Nā n damma Alabari a Sa'ani'i, she n yuwan nu ugbozu wa ama wan, adama a na n ciga ucira wu ukwā wu Zamawawa zuva va akpata wo o'wo pere shi.

* **1:11** Kuluwi ka da, waru o utā yi a alanga e eteshe ko ama'a aza a yi a da shi, waru ko agbashi a da ko ama a na a ri pe na nden atsumā o u'wa wā yi u da shi.

Zamawawa da ucira nu ugbozu wə Asula

¹⁸ Na ama a na a ri o ure wu ukwə a uwwa ikaka adama o ukwə wu Zamawawa, u tso o'wo le tə gashi tsulo. Nə ətsu na Asulə a wawusa tsu uwwa yi, ucira wə Asulə u da. ¹⁹ A dana tə ətsumə a Adanshi a Asulə:

"N tə lungusə ugbozu wa aza a na a tarai aciyele a tə nu ugbozu.

N te geshe urevu wə əzə o urevu."[◊]

²⁰ Nye i da i ri ulobonu ətsumə o uvadī wə əzə o urevu wa adanshi, nə munlu n wilə, na aza a ndammulai? Asulə a zuwa le tə suru o o'wo olo waru u roco tə ugbozu u le u ri nə əbulə shi.

²¹ Asulə za na ri nu ugbozu o fobo tə ama o uvadī u nda aq tsurə yi shi, no o toni ugbozu u le. O unə u ndolo, u dangwa tə u wawa aza a na a ushiyi ikaka i na tsu yuwin alajiyi, ikaka i na yo o'woi gashi tsulo. ²² Aza a Isra'il a ciga tə ee ene ili ya asalam a tsarə u roco a na Asulə a ri o ulinga. Atakpaci a ciga tə a tsurə ugbozu. ²³ Adama o ndolo, ana tsu yuwin alajiyi a na Zamawawa kuwə tə a akpata,[†] aza a Isra'il a tara yi tə gashi unusu, avu Atakpaci a damma ili i tsulo tsa da.

²⁴ Amma ikaka'a a tyo e ekere a aza a na Asulə a dangwai, aza a Isra'il a obolo na Atakpaci, ayi da nda: Zamawawa, ayi da ucira wə Asulə waru ayi da ugbozu wə Asulə. ²⁵ Ko nə Asulə a yuwan gashi u tu

ulo, u la'a tə vadilimə ugbozu, ko nə wo o'wo gashi babu ucira, u la'a tə vadilimə ucira.

²⁶ Ama a və, cuwain cine i dənəi ana Asulə a dangwa ndu. Ama o uvadī u nda a jiyan gashi wa'a da ətsumə a du a ri nu ugbozu. Ama wa'a da a dənəi azagbain a lyuci ətsumə a du. Waru wa'a da utai ətsumə a du o u'wa u tsugono. ²⁷ Amma, Asulə a dangwa tə ili i na ama a tarai tsulo tsa da tsarə u zuwa aza a na a tarai aciyele əzə o ugbozu a uwwa wono. Waru u dangwa tə aza a na a ri nu ucira shi, tsarə u ca əzə o ucira wono. ²⁸ U dangwa tə ili i na ama o uvadī a tarai ili shi, ko babu əbulə, ko babu ili i ro ko ke'en, avu u linga ne ele adama ili i na ama a tarai ili ya əbulə yo o'wo babu əbulə.

²⁹ U yuwan tə ne tsarə vuma ro yuwan uvadū a məkəkən mə yi wan. ³⁰ Asulə a da za na zuwa ndu yo o'wo ubolu nə Yesu Zamawawa. U kəmbəto tə Zamawawa na aciyayi wo o'wo ugbozu adama a tsu. Adama a yi a da Asulə a usu ntsu. U kəmbəto tsu tə aza a akiza, waru u ca tə aciyayi tsarə wu utaa tsu ubatə wu unusu. ³¹ Adanshi a Asulə a damma tə, "Vuma na cigai yuwan uvadū, u yuwan goon ətsumə e ili i na Zagbain yuwin."

2

Adanshi adama a Zamawawa nu ukwə wə yi

¹ Ama a və, ana n təwə n damma ndu ikaka ya Asulə, n

[◊] 1:19 Isha. 29:14.

yuwaan du adanshi nu uguru wa adanshi ko n roco n t̄a nu ugbozu shi. ² Adama a na a mantsa ma na n d̄anai obolo n̄ ādu, n zuwa t̄a aciyav̄a mi icina ili i na i buwai suru, she Yesu Zamawawa goon nu ukw̄a w̄a yi a akpata. ³ Ana n t̄awai ubat̄a u du, lipu v̄a d̄anai nu ucira shi, waru n d̄anai t̄a e meje'en adama o wovon. ⁴ Waru ana n d̄anai o uritosu na alajiya n yuwan t̄a adanshi hawun. N yuwan ugbozu ko adanshi o morono mo ugbozu shi. N lyawa t̄a Ruhu v̄a Asul̄a roco ucira w̄a yi. ⁵ N yuwan t̄a ne ts̄ara i ca okolo adama o ucira w̄a Asul̄a, agba adama o ugbozu wu vadilim̄a shi.

Ugbozu w̄a Asul̄a

⁶ Na n ri obolo na aza a na a gbamai de ətsumā e Itoni, n tsu yuwan t̄a adanshi nu ugbozu. Amma cu'un vu ugbozu vu uvadī u da shi, waru cu'un vu ugbozu na azagbain o uvadī a cigai da shi. Ele da aza a na ucira u le woo o'wo babu ābul̄a. ⁷ Amma n ta yuwusan adanshi o usokowu wu ugbozu w̄a Asul̄a, za na u lyawai usokowu hali a tyo gogo. Kafu u yuwan uvadī, Asul̄a o fobo t̄a ugbozu u nda ts̄ara u t̄awaa tsu n̄a tsugbain. ⁸ Atsumā a azagbain o uvadī a nda babu za na tsurai urevu u ndolo. N̄a a shi e reve, a shi a vara Zagbain na ri n̄a tsugbain a akpata shi. ⁹ Amma Adanshi ā Asul̄a a damma t̄a: "Ili i na Asul̄a o foboyi aza a na a ciga niyi

u la'a t̄a ili i na ee eneshe ne esu e le,
waru u la'a t̄a ili i na a uwmai na atsuvu e le.
Koto nanza jiyan ili i ndolo o okolo ā yi shi!"

¹⁰ Amma tsu reve t̄a ili i ndolo suru adama a na Ruhu v̄a Asul̄a roco ntsu de ili'i suru. U reve t̄a ili suru, hali ni ili yu usokowu i na i ri a majiyan m̄a Asul̄a. ¹¹ Ayi da goon vu revei ili i na i ri pe ətsumā o okolo ā wu, waru Ruhu v̄a Asul̄a da goon revei ili i na i ri pe ətsumā o okolo ā Asul̄a. ¹² Amma Asul̄a a ca tsu t̄a Ruhu v̄a yi. Ayi da i zuwai tsu ri n̄a majiyan m̄a t̄a n̄a aza o uvadī a nda shi. Ayi da i zuwai waru tsu revei fo ili i na Asul̄a a ca ntsu faan. ¹³ Ana tsu damma n̄du ili i ndolo, tsu yuwan ulinga ni idanshi yu ugbozu wu vadilim̄a shi. Tsu yuwan t̄a adanshi a na Ruhu damma ntsu tsu damma ana tsu cuдуwai amayun a nda a tyo aza a na a ri n̄a Ruhu. ¹⁴ Ayi da i zuwai she vuma na ri n̄a Ruhu v̄a Asul̄a goon da aa gura reve aba'un a Ruhu. Vuma na ri n̄a Ruhu v̄a Asul̄a shi, u tsu jiyan t̄a gashi aba'u'un tsulo tsa da. ¹⁵ Vuma na ri n̄a Ruhu suru u ta gura petelyuwe ili i nda, amma babu vuma na aa gura petelyuwe vuma'a.

¹⁶ Adanshi ā Asul̄a a damma t̄a:
"Zane da gura revei majiyan m̄a Asulazuva?
Zane da aa gura ca yi āsalā?"

◊

Amma tsu gura tā reve ili i nda, adama a na tsu tā no okolo a Zamawawa.

3

Agbashi a Asula

¹ Ama a vā, ana n danaï obolo nā ądu n yuwaan du adanshi cine maa yuwaan aza a na a gbamai de ątsumā e Itoni shi. N yuwaan du tā adanshi gashi ądu aza a na a ri pe ątsumā o uvadī da ko gashi ądu nrebu n da ątsumā a Zamawawa. ² N lyuwato du tsuwa shi, adama a na i buwai a apasa maani. Ko gogo koto i rawa i lyuwa tsuwa shi, adama a na hali n gogo i buwa tā a yuwanusen nden n du gashi aza a na a ri pe ątsumā o uvadī. ³ I tā tsushu'un vāni du waru i ta mawasan vāni du. Ayi ili i nda i roco tā a na i buwai ątsumā o uvadī, waru i buwa tā o tono re vā yi. ⁴ Za ro a dansa, "N te itoni ya Bulu." Za ro waru a dansa, "N te itoni ya Apolo." Ana yaa dansa cu'un ndolo, i rotso tā ama o uvadī.

⁵ To, Apolo gba ili i ro i da? O'o! Bulu waru gba ili i ro i da? O'o! ątsu agbashi a Asula a da goon, aza a na aa kambusa du i usu. Za suru ątsumā a tsu u ta yuwanusen ulinga u na Zagbain ca niyi u yuwan. ⁶ ąmu n cu'wān tā avu Apolo tsun mini. Agba Asula a da a tsu zuwa yi u kungwa. ⁷ Za vu ą'an nā za vu utsusun u mini ili i ro i da a ri shi, amma Asula ili i ro i da adama a na ąyi da u tsu zuwa icu'u'un i kungwa. ⁸ Za vu

ą'an nā za vu utsusun u mini a ciga tā icu'u'un a kungwa tsāra udumā u lobono. Asula a ta ca vuma suru iliyinkapa ątyo o ulinga u na u yuwan. ⁹ Adama a na ątsu n'utsa mu ulinga n na tsaa yuwsaan Asula ulinga da, waru ądu udumā wā Asula u da.

Waru ądu usaa wā Asula u da. ¹⁰ N yuwan tā ulinga wu suwi va amayun, adama a na Asula a kamba mu tā n yuwan yi, waru n vara tā ikyun yu usaa, ąvu vuma ro reme usaa zuva vā yi. Suru ndu i yuwan ugbozu cine yaa yuwsan usaa'a. ¹¹ Ikyun yu usaa u na tsu varai de, Yesu Zamawawa da, waru babu vuma ro na aa varisa ikyun i ro. ¹² Vuma na a yuwan usaa e ikyun yu usaa i ndolo, za ro ta yuwan ulinga nā zinariya, ko azurufa, ko atali e ikebe, za ro gba shi danga, za ro waru alawan, ko tsu'iwa. ¹³ Amma urana wu uge'etosu u tā lo a tāwā a na ąqā lyungwā tsāra e ene cu'un vu ulinga na suwi suru yuwan. A ta zuwa ulinga u vuma suru ątsumā a akina tsāra e ene ko u tā kula. ¹⁴ Nu usaa'a u kula ątsumā a akina'a shi, to, suwi ndolo tā tsurā iliyinkapa. ¹⁵ Amma nu usaa'a u kula, ąyi suwi ndolo ta lamba ili suru. ąyi suwi'i u ta la'a, amma u to o'wo gashi vuma na utulai ątsumā a akina.

¹⁶ N reve tā a na i revei a na ądu ąqā'isā a Asula a da waru Ruhu vā Asula tā pe nden ątsumā a du! ¹⁷ Asula a tā lungusā vuma na lungusai ąqā'isā a Asula. Ili i na i zuwai

ayi da aq'isə a Əsula a tə na akiza, waru ədu aciyədu ədu dada aq'isə'a.

¹⁸ Lyawai a pususan aciyədu ana. Nə yaa yuwusan majiyan i tə nu ugbozu atsuma o uvadı u nda, to, i kambəto aciyəduolo adama a na ne da yoo o'wo əzə o ugbozu wa amayun. ¹⁹ Ili i na uvdı u tarai wo o'woi tsulo, ayi da ili i na Əsula a tarai ugbozu. Adanshi a Əsula a damma tə, "Əsula a tsa azu tə əzə o ugbozu a mantsa ma na aa yuwusan ugbozu u le." ²⁰ Waru u dammisatə, "Əsulazuva e reve tə a na ifobi i na əzə o ugbozu a yuwain suru pere da." ²¹ Adama o ndolo she i 'yasañ avangaci adama a na yoo tono vuma gbain ro wan. Ili suru əzə a du a da: ²² Bulu, nə Apolo, nə Bituru əzə a du a da. Waru uvdı məbulə za du da. Wuma, nu ukwə za du da. Ne da mantsa mo gogo nə mantsa ma na maqə təwə. Ili suru e ekere a du a da a ri, ²³ waru ədu e ekere a Zamawawa da i ri, waru Zamawawa e ekere a Əsula a da u ri.

4

Ulinga wa ajiya

¹ Lyawa ama a tara tsu agbashi a Zamawawa, aza a na Əsula a cayi ili ya amayun i na i ri usokowu. ² Na ama a ca agbashi ulinga, a ciga le tə a yuwan uling'a cine wuntsayi a yuwan. ³ Amu u ɓalə mu ko i ge'eto mu ko ukobu wu uge'etosu wa ama u ge'eto mu shi. N tsu

ge'eto aciyəvə shi. ⁴ Nreve tə asuvu a və a tə cece. Amma suru nə ne u kambəto mu cece shi, adama a na Zagbain da za na ee ge'eto mu. ⁵ She i ge'eto kafu mantsa mrawa wan, i puro hali Zagbain kambə. U to utaqə ili i na i ri usokowu atsuma e irumbu e ekan, waru u tə pəlu'wə ili i na ama a cigai i na i ri usokowu o okolo e le. Əsula a da aa cibala vuma na acibalu a na a ntsaa niyi.

⁶ Ama a və, qamu nə Apolo iroci i da atsuma e ili i na maa yuwusan adanshi a aci a yi, tsərə i tsurə urevu wi ili i na udammu'u u ri, "Toniyi ili i na a danai atsuma a Adanshi a Əsula goon." Tsundolo yaqə 'yasañ avangaci reve i tara manlu mə du ma la'a tə manlu mo ro shi. ⁷ Zane da vaa tarasa aciyəwu? Vu ta tarasa vu la'a tə akapi a əzə e Itoni? Nye da vu ri nə ayi na Əsula a da a ca nuwu əyi shi? Nni ili i na vu ri ne ele suru ubaqə wə Əsula a da o utai, cine vəqə 'yasañ avangaci gashi əvu da vu yuwan nle na aciyəwu?

⁸ I ta yuwusan majiyan gashi i tsurə tə de ili i na i cigai suru. I yuwan tə majiyan gashi i tə nu utsuru. I ta yuwusan majiyan yo o'wo tə ngono goon du reve i lyawa tsu. N ta ciga yo o'wo ngono na amayun adama tsu yuwain tsugono obolo. ⁹ Me ene tə gashi Əsula a zuwa tsu ətsu ajiyat a yi tso o'wo ama a na ama a tarai ili i ro shi, cine aza a na a ri o u'wa wa ali a ri əcapə suru suru.

Tsu t̄a tsa ama a na a tarai a tyo a agalaci reve o una le,* adama ama suru n̄a nlingata ma Åsula e ene cine aq̄a kuwa.¹⁰ Ama o uvadi a nd̄a q̄ te inda tsu gashi olo adama a na tsaa yuwusan ulinga wu Zamawawa. Amma aq̄u, i ta dansa i t̄a nu ugbozu lon, adama a na i ri e itoni yi Zamawawa. Agba ne da shi. I ta yuwusan majiyan tsu ri nu ucira shi aq̄u gba i t̄a nu ucira. I ta yuwusan majiyan ama a ta casu du tsugbain, agba a ca tsu tsugbain shi. Agba ne da shi.¹¹ Hali n gogo tsu lamba t̄a ilyalya n̄a mini mo oso. Akashi a da tsu ri ne ele goon na tsoo oto. Ama o to fongishi tsu lon. Tsu ri nu u'wa wa aciyatsu shi.¹² Tsu yuwan t̄a atyo a na tsaa yuwan ulinga ne ekere a tsu. Na ama a yuwaan tsu un̄a, atsu tsu zuwaa le t̄a aba'un. Na ama o fongi tsu, atsu tsu kaba t̄a pe asuvu.¹³ Na ama a yuwan adanshi a vanvama adama a tsu, atsu tsu damma t̄a ili i sa'aní aaci e le. Hali n gogo ama a ta tarasa tsu tse everi waru gashi akkama.

¹⁴ Maa danasaa du ili i nda adama yu uwwa wono shi. N ciga t̄a n rono du atsvu adama a na muwun n v̄a n da i ri.¹⁵ Ama ukpakukupa kupa (10,000) ta gura rito du adama a Zamawawa, amma amu da a nde'en dada du goon. Yo o'wo ta muwun n

v̄a ana n damma ndu adama e Yesu Zamawawa.¹⁶ Adama o ndolo m pati du t̄a i toni iroci i v̄a avu i yuwan cine maa yuwusan.¹⁷ Ayi da i zuwai maq̄ lyunguwisa du ulobo u v̄a Timoti atsuma e itoni. Ayi macigata maq̄ v̄a ma da waru aagbashi a abul̄a a Zagbain a da. U ta cuwaan du ni ili i na n ritoi adama e Yesu Zamawawa atsuma a a'is̄a a aza e Itoni ubat̄a u na n 'yawai suru.

¹⁸ Ozo o ro a du a t̄a 'yasasan avangaci adama a na i yuwaan majiyan ma na maq̄ tawā n kalyuwā du shi.¹⁹ Amma n̄a Zagbain lyawa mu n tawā, maa jima shi n tawā. N̄a n tawā n te ene ili i na aza a na aq̄ 'yasasan avangaci aa yuwusan. N te reve ko ubat̄a wa Åsula u da a tsurai ucira u le, ko adanshi a da aa yuwusan goon.²⁰ Adama a na tsugono ts̄a Åsula adanshi a da a yuwusan goon shi, amma adama o ucira.²¹ Atsuma e ili i reinda, zane da i ðangwai: n tawā du na aasudu ko n tawā du ben ni icigi?

5

Tsipere atsuma a aza e Itoni

¹ Mu uwwa t̄a ama a dansa za ro atsuma a du ta yuwusan tsipere, a na u ta yuwusan tsipere n̄a ka va dada v̄a yi. Ko atsuma a aza a na e revei Åsula shi a 'yuwan t̄a cu'un

* **4:9** N̄a yali ya Roma i lyuwa uvon reve u kamb̄a a wata, u t̄a dana elime, avu asoja na ama a na a kamba niyi a kuru acapa, aza a na a dana acapa suru suru ele da n'yuwatan n na e remei bat̄a o uvon reve a zuwa le o u'wa wa ali. Bulu ta kuratosu aciyayi na aza a na e remei na aa zuwa o u'wa wa ali aza na a ri acapa suru suru.

vu unusu u ndolo. ² U rawa t̄a yu uwwa wono, agba ̄adu da nda ̄a 'yasasan avangaci. I yuwan ̄atsumolangu adama o unusu u vuma'a. Ni i shi i yuwan ̄atsumolangu tsundolo, i shi ta putsaa vuma ndolo a yuwan ibolo n̄a ̄adu. ³ Ko na wo o'woi n̄ t̄a alanga n̄a ̄adu, n̄ tsu yuwusan t̄a majiyan adama ̄a du. N̄ yuwan t̄a uge'etosu gashi n̄ t̄a lo obolo n̄a ̄adu gogo. Nu ucira u na Yesu Zagbain ca numu, n̄ damma t̄a a na i ciga i 'yuwan i ca vuma na aa yuwusan unusu u ndolo oforo. ⁴ I de ibolo waru ucira w̄a Yesu Zagbain t̄a d̄an̄a obolo n̄a ̄adu ̄atsuma e ibolo i ndolo. ⁵ I 'yuwan i ciga i ca vuma ndolo ̄a tyo o ucira u Male, ts̄ar̄a u lungusa lipu vuma ndolo, amma a ta wawa ruhu v̄a yi n̄ Yesu Zagbain t̄awa.

⁶ Uvadu u du u ri ulobonu shi. I reve t̄a udammu u nda, "Ununa wolilot wa'a u tsu zuwa yira ya akala ̄atsuma e meretsu i tsutsa tapu." Ili i nda u to rocosu ni i lyawa vuma ndolo na aa yuwusan tsipere tso ndolo lyuwa elime n̄a ̄adu, ama o ro ̄atsuma ̄a du a ta gura reme mayan ne. ⁷ Cine aza a Isra'il a tsu tawa wolilo suru a 'wa le kafu a yuwan ̄Abuki a Mapasa, ne da yaa yuwan, yu utaq̄a vuma nda ̄atsuma ̄a du. ̄Asula ̄a kambato du t̄a cece adama a na Zamawawa kuwai tsara u kambato tsu faan e ekere o unusu. Wo o'wo t̄a ts̄a magiril'i ma na aza a Isra'il a unai de ̄a ̄Abuki a Mapasa nu

ujimu lon. ⁸ Adama a na ne da u ri na amayun, tsu d̄an̄ai a cuwusan kuci a na ̄atsu ama ̄a ̄Asula a da. Tso ocoyi akuci o wolilo, ele da tsurala, n̄a tsushu'un, n̄a re vi iwuya i na tsu yuwain kafu tso o'wo ̄az̄a e Itoni, amma tsu yuwain amayun n̄a ̄abula tsa akala tsa na a yuwain n̄a wolilo shi.

⁹ Ana n̄ d̄anaa ndu nu ufaru, n̄ damma du t̄a she i bolo aci na ama a na aa yuwusan tsipere wan. ¹⁰ N̄ ta yuwusan adanshi adama ̄a ̄az̄a e Itoni a na a yuwusan tsipere, agba a aci a aza a na ̄a ri ̄az̄a e Itoni shi. Amayun a da ozo o ro e le a yuwan t̄a de tsipere. Ozo o ro e le ̄a t̄a nu utsan̄, ozo o ro waru aza a a'usa, ozo o ro waru a ta yuwusaan ̄amali ̄aganda. Ni i ciga yi kasa n̄a cu'un va ama o ndolo, to i lyawa uvadi. ¹¹ Ili i na maa dansaa du ayi da yi kasa na za na e desu aciyayi za vi Itoni amma u ta yuwusan tsipere. Yi kasa na ama a na ̄a ri nu utsan̄ ne evu. Waru yi kasa no ososowi na aza a na e isulusa ama na aza a a'usa. Waru yi kasa na ama a na yuwusaan ̄amali ̄aganda. Ko tsuwa she i lyuwa obolo n̄a cu'un va ama o ndolo wan.

¹² N̄ ri nu ucira n̄ ge'eto aza a na ̄a ri ̄az̄a e Itoni a da shi. Amma i t̄a nu ucira u na yoo boryo aza ̄a du aza a na a tsu yuwan cu'un vu nusu ndolo. ¹³ ̄Asula ̄a te ge'eto ama a na ̄a ri ̄az̄a e Itoni shi. Adanshi ̄a ̄Asula a damma t̄a, "N̄a ̄atsuma ̄a du za ro pe ni

iwuya, i lo yi." ♪

6

Ntaralai a 'yawā o ukobu wu uge'etosu

¹ Atsumā a du nā za tā du ri nā mawasan nā za ro, she u 'yawā o ukobu wu za vu uge'etosu na ri za vi Itoni shi wan. U damma ama a Asulā e ge'eto adanshi'i. ² Adū i reve urana u ro atsu aza e Itoni tsu tā ge'eto uvadī shi? Nā adū da yee ge'eto uvadi, yaa gura ge'eto addama e keke'en a nda shi? ³ I reve tā mantsa mā tā lo a tāwā a na tsee ge'eto nlingata mā Asulā, adama o ndolo amayun a da tsu ta gura ge'eto ili i na i buwai atsumā o uvadi. ⁴ Ni i ri nā cu'un mawasan ndolo, cine tsa da yaa 'yawusa ubatā wā aza o uge'etosu a na a ri atsumā a tsu shi, aza a na ama a Asulā a tarai ili i ro shi? ⁵ N ta yuwusan adanshi a nda tsarā yu uwu wono. N reve tā atsumā a du aa lamba za vu ugbozu na aa gura ge'eto na a tsurā mawasan atsumā a aza e Itoni shi. ⁶ Amma o unā u ndolo, reve aza e Itoni e re a 'yawā o ukobu wu uge'etosu, avu a uwa mawasan a mākākān ma aza a na e revei Asulā shi. She i yuwan tsundolo wan!

⁷ Ni i tarā mawasan mā du a tyo o ukobu wu uge'etosu, to, i riya ta. Atsumā a du nā za vi Itoni ro nusaan du, she i 'yawāto yi ubatā wu za vu uge'etosu avu yi isula yi wan. U ta la'a i rungwā. Ko nā za vi Itoni ro paala du, she i 'yawāto yi ubatā wu za vu

uge'etosu avu yi isula yi wan. Utalā'a i lyawa yi ne. ⁸ Amma adū na aciyādu i tsu yuwan tā iwuya reve waru i paala ozo o ro, i tsu yuwan tā ne a tyo e ekere aza a du aza e Itoni!

⁹⁻¹⁰ She yi luma aciyādu wan. I reve tā za vi iwuya aqā tsurā tsugono tsā Asulā shi. Ama a nda ele da aza a na a yuwusaan amali a aganda. Ele fo aza a na a yuwusan tsipere, ama a nda aqā tsurā tsugono tsā Asulāt shi. Ne da waru ali a na a tsu lyawa ali a yuwan tsipere ne ele e re koko'o. Evu, nā aza o utsan, nā aza a ngalalai aqā tsurā tsugono tsā Asulā shi, obolo no ososowi, na aza a na a lungususā ala o ozo o ro. Aza a na a yuwain cu'un ndolo aqā tsurā tsugono tsā Asulā shi. ¹¹ Kafu i usu Zamawawa, ozo o ro a du a yuwan tā cu'un vi ili yi idaba i ndolo. Amma Asulā a zāzā'wā tā nusu du suru avu u kāmbāto du cece, reve u kāmbāto du babu unusu a mākākān mā yi. U yuwan tā ili i ndolo suru atsumā a ala a Zagbain Yesu Zamawawa waru nu ucira u Ruhu va Akiza.

*I ca Asulā tsugbain na lipu
du*

¹² Apa ili i na ozo o ro a du a dansa: "N ta gura yuwan ili i na n cigai, adama a na amu za vi Itoni da." Apa cine n tsu usu: "Ee, uritosu u ndolo amayun a da. Agba ili i na maa gura yuwan suru i da yaa kamba mu shi." N ta gura damma, "N ta gura yuwan ili i na n cigai biti," amma

n lyawa ili i ro i kambato mu aagbashi a yi shi. ¹³ I damma ta, "Ilyalya i tu ulobonu adama a aatsumä, waru aatsumä a tu ulobonu adama e ilyalya." Amayun a da, amma urana u ro Asula o to kototo le ra. Asula a yuwan lipu adama e tsipere shi. U yuwan yi ta tsara u yuwaan Zagbain aganda, waru Zagbain ta kpätu'waa lipu'u ure u matsura. ¹⁴ Asula a 'yasan ta Zagbain atsuma o ukwa, waru ayi fo u ta 'yasan tsu nu ucira wa yi. ¹⁵ I reve lipu du pasu lipu vu Zamawawa da shi? U tu ulobonu m bolo akapi a lipu vu Zamawawa na aashakala? O'o, ko ke'en! ¹⁶ Adanshi a Asula a damma ta, "Ejere'e o bolo ta avu o o'wo ili i ta." ◊ Adama o ndolo, tsu reve ta na vuma bolo aciyayi na aashakala, wo o'wo ta lipu ta na ayi. ¹⁷ Amma vuma na foloi na Zagbain, ruhu va yi na ruhu vu Zagbain o o'wo ta ili i ta.

¹⁸ I suma mayan me tsipere. Ko cu'un vu unusu u ne u da vuma yuwain a alanga a lipu a da u ri, she tsipere. Aza a na a yuwusan tsipere a ta nususaan lipu le. ¹⁹ Adu i reve a na lipu du u'wa wa Asula u da ubata u na Ruhu va Akiza ri nden shi? U ta pe aatsumä a du. Asula na aciyayi a da a ca ndu Ruhu va Akiza'a. Adu aza a aciyadu a da i ri shi, amma aza a Asula. ²⁰ Asula a tsula du ta. U tsupaa du ta na abunda lon. Adama o

ndolo, ili i na yaa zuwa lipu du yuwan suru u roco na yaa casu Asula tsugbain.

7

Uritosu adama o lolo

¹ To, gogo n ta damma du majiyan ma va adama e ili i na i danaa numu. I ta dansa, "Na vuma ciga zuwa Asula a uwua uyo'o, u ta danä ulobonu u kudä e reve ka ko ke'en." ² Apa u'ususu u va: Ama na abunda aa gura guza aciyele shi, reve a yuwan tsipere. Ayi da i zuwai u ri ulobonu vuma suru zuwa ka va yi avu u danu na ayi goon, waru u tu ulobonu ka suru yuwan lolo avu u danu na vali va yi goon. ³ She vali 'yuwan o von na ka va yi wan. Waru, u ri ulobonu ka 'yuwan o von na vali va yi shi. ⁴ Ka'a gba u ri nu ucira adama a lipu va yi shi, she vali va yi, ne da waru vali ri nu ucira u lipu va yi shi, she ka'a. ⁵ She i 'yuwunlai a ca aciyadu lipu wan, she ni i usulai a mantsa wa'a tsara i ca mantsa ma avasa. Reve i tawulai waru tsara Malet ma lyungwa du u na yaa gura guza aciyadu wan. ⁶ N damma ta ne tsara n ca du ure adama yi kasa na nven ne'en hali mamantsa. Wilä u da shi. ⁷ N shi ta ciga azä e Itoni suru a danä babu lolo, cine amu n ri babu lolo. Amma vuma suru Asula a tsu ca yi ta une'e wa yi. Vuma ro nu une'e u nda, za ro waru nu une'e u ndede.

⁸ Gogo n ta dansaa ali na amaci a azä e Itoni aza a na

ali ko ɣamaci e le ɣ kuwai de. U ta la'a ulobonu ɣ dashi yuwan lolo waru wan. I dana ne babu lolo cine ɣamu n ri.

⁹ Amma na yaa gura guza aciyadu shi, to, i yuwan lolo. U ta la'a ulobonu i yuwan lolo a na ya ɣ dana a majiyan ma lipu kuci agba yaa yuwan majiyan me ili i ro shi.

¹⁰ N t ɣ na wil u nda adama a aza a na ɣ ri na lolo. Amma amayun a da a na Yesu Zagbain na aciyayi a da u ca ntsu wil u nda. Ayi da u zuwaa ndu wil' ɣ, ɣamu da shi. Avu ka, she vu kakasa lolo va wu wan. ¹¹ Amma na vu lyawa yi, she vu dashi yuwan lolo ro wan, amma vu kamb ubata u vali va wu. Avu vali waru, she vu gbar ka va wu wan.

¹² Gogo n ta yuwusan adan shi na aza a na oloi aza a na ɣ ri ɣaz e Itoni shi. Yesu Zagbain ca tsu wil adama a nda shi, amma ɣamu n ta ca du uritosu va. Ozo o ro aza a na ɣ ri ɣaz e Itoni ɣ na ɣamaci a na ɣ ri ɣaz e Itoni shi. Nu u ciga u dana na avu, she vu lo yi wan. ¹³ Waru, na avu ka da na vu usuyi Yesu, agba vali va wu za vi Itoni da shi, avu u ciga u dana na avu, she vu kakasa na ayi wan. ¹⁴ Na ka da vu ri atsum e Itoni, agba vali va wu za vi Itoni da shi, adama ɣ wu lolo du wo o'wo t ɣ na akiza. Waru na vali da vu ri atsum e Itoni za na ri na ka na ri atsum e Itoni shi, adama ɣ wu lolo du wo o'wo t ɣ na akiza. Na ne da shi a na muwun n du fo o o'wo t ɣ idaba, amma gogo ɣ t ɣ na akiza adama a akiza a na vu

tawayi atsum o lolo.

¹⁵ Na za na ri za vi Itoni shi ciga u lyawa za vi Itoni, she za vi Itoni zuwa yi wi isawan wan. Na cu'un ndolo fara, za vi Itoni ndolo t ɣ f ɣan a kasa. Nu u ri n yuwan, yi isawan na vali ko ka na ri za vi Itoni'i shi, adama a na Asula a ciga tsu t ɣ az e Itoni tsu dana na asuvu nden na ama. ¹⁶ N ta dansaa ɣamaci a na ɣ ri ɣaz e Itoni: Kila ali ɣ du ɣ t ɣ kuru Zamawawa fo adama ɣ du. Ayi nda fo ne da u ri amayun ɣ tyo ali ɣaz e Itoni: Kila ɣamaci ɣ du ɣ t ɣ kuru Zamawawa adama ɣ du.

Itoni Zagbain kuci

¹⁷ Atsum ɣ a ɣlis a ɣaz e Itoni suru n damma t ɣ ama e isawan cine a dana a mantsa ma na Yesu Zagbain dangwa nle, reve Asula e de le o o'wo ɣaz a yi. Gogo n ta dansaa du ne fo. ¹⁸ Iroci, vali na a padai uryumbu kafu wo o'wo za vi Itoni, she u ciga u pala aalana'a wan. Waru, na koto a pada yi uryumbu shi, she a pada yi uryumbu mantsa ma na u temei itoni yi Zamawawa wan. ¹⁹ Ko a pada yi uryumbu ko a pada yi uryumbu shi, ayi ndolo babu addama. Ili i na i ri ulobonu ayi da a yuwan ili i na Asula a dammai a yuwan. ²⁰ I lyuwa elime cine i dana ana Asula e de ndu. ²¹ Avu aagbashi a da? She vu lyawa ili i ndolo i ba la wu wan. Amma na vu tsur ure u na voo o'wo f ɣan, to, vo o'wo f ɣan. ²² Aza a na ɣ dana agbashi ana Zagbain de nle, o o'wo t ɣ f ɣan ana o o'wo e ekere a Zagbain. Ne da waru,

aza a na ą dənai fəqan ana Zagbain de nle, gogo o o'wo tə agbashi a Zamawawa.²³ Əsula a tsula du tə de. U tsupaa du tə nə əbundə lon. She i yuwan gashi agbashi aza a na a zuwai na 'yuwan a ciga a zuwaa ama atsuvu agba a zuwaa Əsula atsuvu wan.²⁴ Ama ą və, n dammisə du tə, yi isawan cine i ri ana Əsula e de ndu, Əsula a ta kamba du i yuwan tsundolo.

*Uritosu adama a ama a na
a ri nə lolo shi*

²⁵ N ta dansaa du ama a na a ri nə lolo shi. Zagbain zuwa wilə wi ili i na aa yuwan shi, n ta dansaa du ili i na maa yuwan majiyan. I tə usu ili i na maa damma du adama a na Zagbain to rocosu mu isa'ani.²⁶ Adama a addama a na əzə e Itoni o sowuso, n ta dansaa aza a na koto a yuwan lolo shi a yuwan wan.²⁷ Amma ni i yuwan de lolo, she yi kasa wan. I buwa tə babu i yuwan lolo? She i zami ka wan.²⁸ Amma ko nə vu zuwa ka, vu yuwan unusu shi. Waru ko usheli u yuwan lolo, əyi fo u yuwan unusu shi. Amma n ciga tə n kamba du adama a addama a na a ri pe ətsumə ə nden n lolo.

²⁹ Ama ą və, n damma du tə mejege, mantsa ma na yaa danu ətsumə o uvadi u nda u buwa əbundə shi. Adama o ndolo mamantsa ma na ma buwa ntsu, tsu lungusə yi adama a majiyan mo lolo wan.³⁰ Ni i ri e mesun adama ə ətsumoləngu, i lyuwa elime a yuwsaan Zagbain əganda. Ni i ri e izo'oshi nə məzəŋə,

she i lyawa məzəŋə mo ndolo u putsaa du a na yaa yuwaan Zagbain əganda wan. Ni i tsurə ili nə əbundə adama a aciyədu, ili i ndolo i putsaa du a na yaa yuwaan Zagbain Yesu Zamawawa əganda wan.³¹ Ni i yuwan ili i na ama a tsu yuwan ətsumə o uvadi, she i lungusa mantsa mə du a majiyan me le wan, adama a na ili i na i ri pe ətsumə o uvadi u nda suru o to koto babu usən.

³² N ciga du i dama adama e ili yu uvadi i nda shi. Za na ri nə lolo shi, ta gura dənə a yuwan ətsumə ulinga wu Zagbain, reve waru u yuwan majiyan me ili i na yaa zuwa Zagbail'in wu uwua uyo'o.³³ Amma za na ri nə lolo u tə na addama ə əbundə. U ciga u 'yuwan, u yuwan majiyan me ili yu uvadi, ni ili i na waa yuwan tsərə ka və yi uwua uyo'o.³⁴ U tə no okolo e re. Ka ko usheli u na u ri nə lolo shi, u ta gura dənə a yuwan ətsumə ulinga wu Zagbain, obolo nə lipu nə wuma wə yi. Amma nə ka ri nə lolo, u tsu ca tə mantsa a yuwan ətsumə ili yu uvadi waru u ciga tə vali və yi uwua uyo'o wə yi.³⁵ Ili i na i zuwai n yuwaan du cu'un va adanshi o ndolo gogo əyi da n ciga tə n kamba du, amma mu nlə du shi. N ciga du tə i yuwan ili i na ama a Zagbain aa yuwan, tsərə i yuwaan Zagbain əganda waru babu ili i na yee geshe du.

³⁶ Amma nu ulobo waa yuwan ətsumə əganda waru babu ili i na yee geshe du.

maluwa ma na waa yuwan lolo lon, u yuwan lolo'o, unusu u da shi. ³⁷ Agba nu u jiyan tā ątsumā o ookolo ą yi ili i na waa yuwan, agba babu vuma na zuwa niyi elime a na waa zuwa eegebe ą yi, waru u ta gura guzā aciyayi, u toni ili i na u jiyain de a na waa zuwa yi shi. Ayi fo u yuwan tā ili i na i la'ai ulobonu.* ³⁸ Na a yuwan lolo, u lobono tā. Na a yuwan lolo shi, u la'a tu ulobonu.

³⁹ Ka dānu nā vali vā yi ątsumā o lolo, hali she ukwā. Nā cu'un ndolo fara u tā fāqān u yuwisan lolo ro, amma wo olo vali na ri za vi Itoni yi Zagbain. ⁴⁰ N ta majiyan u ta la'aa yi mazāngā nu u lyuwa elime nā nden n tsuruñā, waru n ta a majiyan Ruhu vā Ąsula fo ta dansa ne.

8

Inama i na a padayi ąmāli

¹ Gogo n ciga tā n yuwan adanshi adama e inama i na ama a padai adama ą kucci vā ąmāli. Suru ntsu tsu reve tā ili i ro adama e ili i ndolo. Adama o urevu tsu tsu 'yasan tā avangaci ą tsu nu uvađu, amma icigi i tsu zuwa tsu tā tsu kambulai. ² Nā vuma aa yuwisan majiyan ma na u ri nu urevu, koto u tsurā urevu wa amayun shi.

³ Amma vuma na cigai Ąsula, ąyi da Ąsula e revei waru u tā kālyuwā yi.

⁴ Apa ili i na maa dansa adama o utamu wi inama i na a padayi ąmāli: Tsu reve tā ąmāli ili i ro i da shi ątsumā o uvadī, waru tsu reve tā Ąsula ą tā a da goon. ⁵ A tsu de tā ili nā abundā de zuva nā pa o uvadī "musulā" na "azagbain" agba "musulā" na "azagbain" a amayun a da shi. ⁶ Amma tsu reve tā tsu tā nā Ąsula ą tā goon, ąyi da Dada, za na yuwin ili suru, u yuwan tsu tā tsrā tsu yuwaan yi aganda. Yesu Zamawawa ąyi da Zagbain tsu goon. Babu ili i na u kudāi a yuwan, waru adama ą yi a da tsu tsurāi wuma.

⁷ Amma ama suru a da e revei amayun a nda shi. Ozo o ro a ta zuwusa okolo e le bāta ą ąmāli o ndolo, dada i zuwai hali na ana'an na aa tamusa cu'un vi inama i ndolo, a tsu buwa tā a majiyan inama'a ązā ą ąmāli a da. A ta yuwusan majiyan na a lyuwa cu'un vi ilyalya i ndolo u tā kāmbāto le idaba. A ta yuwusan majiyan ne adama a na asuvu e le ą ri nu ucira u na aa gura kurātō isa'ani ni iwuya mejege shi. ⁸ Amayun a da ilyalya i da yaa rawato tsu zuzu nā Ąsula shi. Nā tsu lyuwa yi shi, tsu lamba

* **7:37** Waru u ta gura o o'wo urevu wu uguzu'u ąyi da: A damma dada ta putsusaa usheli wā yi she u yuwan lolo wan, agba a'wan ą yi a ciga tā ą kāra lolo. Nā ąyi dada we ene wu ntsaa tā u geshe yi, amma gba ąyi mawun ma ka u ciga ta u yuwan lolo she u putsaa yi wan. Unusu u da shi. A damma o okolo a dada u zuwa tā de okolo a na wee geshe usheli'i u putsaa a na waa yuwan lolo agba za ro da zuwa niyi elime tsrā u putsaa usheli'i nā lolo shi. U toni ili i na u fofoi o okolo ą yi mawun ma ka u dānā lo babu na u yuwin lolo. Ayi ndolo fo ili i sa'ani i da.

ili i ro shi ko ke'en. Waru na tsu lyuwa yi, tsu tsurə ili i ro shi.

⁹ Amma i yuwan ugbozu. She i lyawa fəqən na yaa lyuwa cu'un vi ili i ndolo wo o'wo ili i na yaa zuwa aza a na ə ri nu ucira a majiyan mo okolo e le shi ə riya wan. ¹⁰ I reve tə əmali ili i ro i da shi, adama o ndolo waa damaton du i 'yawə i lyuwa ilyalya ə əa'isə ə əmali shi. Amma nə vuma na asuvu ə yi ə ri nu ucira shi we ene du a tamusa, əvu fo u ciga u tama. ¹¹ Adama o ndolo urevu wə wu u lungusə tə vuma na ri nu ucira'a shi za na Zamawawa kuwəyi. ¹² Nə vu yuwaan əzə ə wu cu'un vu unusu ndolo, hali vu zuwa le a yuwan ili i na a tarai unusu u da, əvu fo vu ta yuwusaan Zamawawa unusu. ¹³ Ni ili i na maa tama waa zuwa moron ma və ma yuwan unusu, məqə dashi tama nama shi, hali n kuwə, adama a na n ciga yi u riya shi.

9

Unətə u da Bulu rina akapi a ajiya

¹ Əmu n tə fəqən. Əmu aa-jiya fə a da. Me ene tə Yesu Zagbain tsu, waru ədu da utsuru wu ularinga u na Zagbain aa yuwusan o ukere u və. ² Ko shi nə za ro tara amu aajiya a da shi, amayun e ekere ə du əmu aajiya a da. Adama a na i ri uboluloi nə Zagbain u roco tə əmu a aajiya a da.

³ Apa ili i na n tsu usu aza a na a tsu ciga a yuwan adanshi o uge'etosu a aci ə və: ⁴ Tsu tə na tsəqə ushi ilyalya adama o ularinga u na tsu yuwin. ⁵ Ajiya a na a buwai na azawawa'a a Zagbain, nə Bituru a tsu walasa tə na əmaci e le aza a na ə ri əzə e İtoni ətsumə a mmalu. Tsu tə na tsaa yuwan ne fo. ⁶ Əmu nə Banaba da goon nə tsu ciga tsu 'yuwan tsu linga adama tsu tsurə ikebe yi ilyalya?

⁷ Nə soja 'yawə bətə o uvon, u ta tsulaa aciyayı ilyalya? Za tə lo na tsu cu'wən udfumə reve u lamba a lyuwa itana yu udfumə'q? Za va aguba tə lo a gubusa ikyon reve u kudə o sowo maani me le? ⁸ Maa dansa ili i nda o uyuwun u və shi, amma ne da fo Wilə wə Asulə u dammai. ⁹ Tse ene tə ə Wilə u na Musa danai: "She vu ərə unə wu nan əyi a dadasa ishina wan."* Ana Asulə a dammai ne, majiyan me inan ma da goon u shi nə əyi? O'o! ¹⁰ Adanshi ə tsu a da u shi a yuwusan. Za na ri e iluma nə za na ri a faba a ta yuwan ularinga u le na a zuwusai okolo a na əqə tsurə akunda ətsumə e ili i na a gasai. ¹¹ Ana tsu damma ndu ikaka'a ili i tə i da nə ca'ən vi icu'un və Asulə o okolo ə du. Adama o ndolo tsu tə na tsəqə ushi ilyalya ni ili i ro gashi ugasa u tsu ya'ə du. ¹² Ni i kamba ama o ro a na a yuwusaan ndu alajiya, ətsu tsu la'a le tə ntsaa.

Agba koto tsu zuwa du i ca

* ^{9:9} Ətsumə a rana ndolo, na a ciga a faba ishina, inan i tsu dadasa le tə ə 'yawə nə ə kəmbi e ishina'a.

tsu ne shi. O una u ndolo, tsu ta yuwusan ulinga ni ili i na tsu ri n̄ ayi adama tsu geshe Alabari a Sa'ani a Zamawawa a na waa baza wan. ¹³ I reve t̄ a aza a na aa yuwusan aganda atsuma a Aq̄'isamapada a tsu ushishi t̄ a ilyalya i le pe. Ne da waru nan ganu aza a na aa padasa kucci vi inama a asa'a a tsu ushishi t̄ a akunda e inama'a. ¹⁴ Ne da fo Zagbain roco t̄ a na aza a na aa yuwusan alajiya a Alabari a Sa'ani a ushishi ilyalya i le adama o ulinga'a.

¹⁵ Agba koto n zuwa du i ca tsu ne shi. Waru maa danasaa du ili i nda gogo adama a na n ciga ndu i ca mu ili shi. Me ene t̄ a gashi u la'aa mu t̄ a n kuwā a na yaa yuwan ne. ¹⁶ Maq̄ 'yasasān avangaci adama a na maa yuwusan alajiya a Alabari a Sa'ani shi. Ulinga u ndolo u da Asulā a zuwa numu n yuwan, agba n̄ a n ciga n 'yuwan n yuwan yi. Woo yo'ono mu shi n̄ a n yuwan yi shi! ¹⁷ N̄ a n yuwan ulinga u nda adama a na amu na aciyavā n dangwai n yuwan yi, u to lobono i tsupa mu. Amma n ta yuwusan ulinga u nda mejego adama a na Asulā a da za na zuwa niyi e ekere a vā. ¹⁸ To, atsupu a nye a da maq̄ ushi? Ayi da nda n ciga t̄ a n yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani fān, agba maa zuwusa ama a tsupa mu adama o ulinga u nda shi.

¹⁹ Amu aagbashi a za da shi, agba qvu n kāmbātō aciyavā aagbashi a ama suru adama n lyuwa aci a ama n̄ a abunda.

²⁰ Na n ri obolo na aza a Isra'ilā, n tsu yuwan t̄ a tsu za va Isra'ilā adama n lyuwa aci e le. A t̄ a zālā Wilā wa Musa, amu gba shi. Agba n t̄ a kurusu Wilā'q̄ mejego adama n lyuwa aci e le. ²¹ Ne da waru, n̄ a n ri obolo na Atak-paci, reve n yuwan tse le, aza a na oo tono Wilā shi, adama n lyuwa aci e le. Ayi nda woo rocosu n 'yuwan t̄ a a kuru wilā wā Asulā shi, amma n t̄ a kurusu wilā wu Zamawawa. ²² N̄ a n ri obolo na aza a na Itoni i le i ri ubgamu lon shi, n tsu yuwan t̄ a gashi amu fo n ri ubgamu lon shi, adama n lyuwa aci e le. N ta yuwusan ununa ama aa yuwusan ubatā biti adama n yuwan atyo a na maa gura yuwan adama n lyuwa aci a za na biti maa gura. ²³ N ta yuwusan ili i nda suru adama m baza Alabari a Sa'ani, waru n ta uwuwsa uyo'o adama a aba'un a Asula.

²⁴ I cuwan na a yuwusan ala'anlai e iladi, koyan tsu suma t̄ a, agba vuma t̄ a da tsu tsurā ilyinkapa. Adū fo ni i ciga i 'yuwan i suma cine yaa lyuwa.

²⁵ Za na ri e iladi ya ala'anlai biti u tsu fobuso t̄ a aciyayi lon adama u lyuwa une'e wo ookokolot a qvu'un a na aa jima shi. Amma tsu to fobuso aciyatsu adama tsu lyuwai une'e wo okokolo a na oo koto shi. ²⁶ Ayi da i zuwai ma sumusa mejego. Ayi da i zuwai maa dakanusu tsu za na ri a nlāngi nu ukere wā yi ukukumuwu adama u lyuwa, agba ana za na a

falishi ątsumą o upepu shi.
 27 N tą dudukusą lipu vą reve
 n kąmbuwą yi aagbashi ą
 vą adama a na ną n tąwą n
 koto a yuwusaan ozo o ro
 alajiya, Ąsulą a putsaa mu ni
 iliyinkapa wan.

10

*She i yuwaan musula n ro
 aganda wan*

¹ Ama ą va, n ciga du ta i cuwan ni ili i na i farai ną nkaya n tsu aza a na ą kuryi Musa. Ąsulą a walaa le tą elime ana u lyunguyi eleshe a na a walai elime e le, reve u pasato le a Mala ma Shilit ni ida yu u'yewu. ² Ne da Ąsulą ą rumbu nle reve o o'wo otoni a Musa ątsuma e eleshe na a mala. ³ Suru nle a lyuwa tą ilyalya i na yu utai zuva. ⁴ Suru nle o sowo tą mini ma na mo utai nu ucira wą Ąsulą. Mini mo ndolo mo uta tą a aatali diga zuva a na e shewun nle, ąyi aatali o ndolo gba Zamawawa da. ⁵ Agba suru ną ne, ną ąbunda e le Ąsulą a uwua uyo'o u le shi. Adama o ndolo a da ą kuwai, reve lipu le o o'wo ubazu ątsuma o una.

⁶ Ili i nda i fara tą adama wo o'wo iroci ą tyo ya'a tsu, adama u tiga tsu tsu lyawa icigi yi iwuya ununa ama o ndolo a yuwain. ⁷ She i yuwaan ąmali ąganda cine ozo o ro e le a yuwain wan. Adanshi ą Ąsulą a damma, "Ama'a a yuwan tą mere reve a yuwan ąbuki a vanvama nu uje'en." ⁸ Reve ozo o ro e le a yuwan tsipere,

adama o ndolo a da gba, ą tyo ama ukpukukupa ushin nu ukpukukupa uta'atsu (23,000) ą kuwai urana u ta. She tsu yuwain unusu ununa a yuwain wan. ⁹ She tsu lyungwai Ąsulazuva cine ozo o ro e le a yuwain wan, reve gba ą kuwą ana iyo yi kada nle. ¹⁰ Waru she i yuwan adanshawuya cine ozo o ro e le a yuwain wan, adama o ndolo a da Ąsulą ą lyunguyi malingata mą yi mo ukwą wu una le.

¹¹ Ili i nda suru i fara ta adama e iroci. A dana le tą adama o rono tsu atsu, adama a na mantsa mo ukosu ma yuwan tą zuzu. ¹² Ną vu ri a majiyan gashi vu tą mishin, vu yuwan ugbozu adama vu riya wan. ¹³ A mantsa ma na a lyungwą ndu suru, i cuwan ą tą lyungusą akapi a ama ne fo. Ąsulą a tu uguzu ną nzuwulai mą yi, agba waa lyawa mąlyungwą'ą ma la'a ucira u na yaa kaba asuvu shi. A mantsa mą mąlyungwą'ą, u ta ca du ucira u na yaa gura kaba asuvu, ne da Ąsulą aa ca du ure u na yaa lyuwa elime.

¹⁴ Ama ą va, adama o ndolo, i suma itoni yą ąmali. ¹⁵ Ądu ama a na a ri nu ugbozu u da. I yuwan majiyan na aciyadu ko ili i na n cigai madamma amayun a da. ¹⁶ Ną tsaa cuwusan mantsa ma na Zagbain tarai opopofu, reve tsu sowo masayan ma inabi, ąvu tsu godyoo Ąsulą adama ą yi, tsu tą na akunda ątsuma a mpasa mu Zamawawa. Ną tsu tara opopofu reve tsu

ne'eshen tsu tama yi, tsu tā tsurā akunda ą lipu vu Zamawawa na amayun. ¹⁷ Ana tsu ne'eshein opopofu ą tā, tso o'wo tā lipu tā, ko a na tsu ri ąbunda.

¹⁸ I cuwan na ama a Isra'ilā, za suru reve tā na a pada kucci a masa'a, aza a na a tamai inama i ndolo suru, a tā tsurā aba'un ą kucci'i. ¹⁹ Maa dansa ąmāli ko ilyalya i na a yuwayin ąmāli kucci ili i da shi. ²⁰ Amma n ta dansa ili i na a cayi ąmāli, kucci vo otoni ą limat a da, agba Asulā a dā a cayi shi. Agba n ciga du yoo o'wo ili i tā no otoni ą lima shi. ²¹ Yoo sowo o mokoto ma Zagbain reve waru i sowo o mokoto mo otoni ą lima shi. Yaa lyuwa ilyalya i na a cayi Zagbain reve waru i lyuwa ilyalya i na a cayi otoni ą lima shi. ²² Tsu ciga tā tsu zuwa Zagbain tsushu'un? Tsu te inda tsu tā nu ucira u na tsaa 'yuwan Zagbain reve u kudā a ca tsu ątsumālima?

A ca Asulā tsugbain kuci

²³ Ozo o ro ątsumā ą du i ta dansa, "Tsu ta yuwan ili i na tsu cigai biti!" Amma n ta dansaa du ili biti i da i ri ulobonu u na yaa yuwan shi. I ta gura damma, "Tsu ta yuwan ili i na tsu cigai fo!" Amma n ta dansaa du ili biti i da i ri ni ikambi shi. ²⁴ She i ądāna e izami yi ili i na i ri ulobonu ya'ą du goon wan. Amma i zami ili i na i ri ulobonu e ekere a akapi a ama.

◊ 10:26 Ica 24:1.

²⁵ I tama inama i na aa winasa e eden. Agba ye ece ko a yuwaan tā ąmāli kucci ne ele wan, ne dā asuvu ą du ą ądāna nden. ²⁶ Adama a na Adanshi a Asulā a damma tā, "Uvadi ni ili i na i ri pe ątsuma ą yi suru za vu Zagbain da." ◊

²⁷ Na aza a na ą ri ąza e Itoni shi, e de du i lyuwa ilyalya, reve i ciga i lyuwa, to, i lyuwa ili i na a ca ndu biti. She i yuwan yeci i ro wan, adama a na yeci'i u tā ątsumāna addama. ²⁸⁻²⁹ Amma na vuma ro damma du, "Ilyalya i nda a ca tā ąmāli." To, she i lyuwa ilyalya i ndolo wan, ko asuvu ą du a tara yi unusu u da shi. She i lyuwa wan, adama a na za na damma ndu'u, u tara tā unusu u da ni i lyuwa.

Adama ą nye aa 'yasan mu a yuwan ili i na n ri faan na maa yuwan, adama wo o'wo unusu a asuvu o ozo o ro wan? ³⁰ Nā moo godyoo Asulā adama e ilyalya'a reve n lyuwa yi, adama ą nye e de numu za vu unusu?

³¹ Nā yaa lyuwa, ko i sowo, ko i yuwan ili i ro, i yuwan ili biti cine aa ca Asulā tsugbain. ³² She i yuwan ili i ro na yaa nusaan aza a na ą ri aza a Isra'ilā, ko Atakpaci, ko ąza e Itoni wan. ³³ Yuwain cine n tsu yuwan. N ta yuwsan mpolo n na koyan da a uwwa uyo'o ątsumā e ili i na maa yuwsan suru. Maa zamishi ili i na ya'ą ątsumā mu ni ili yu ulobonu shi, amma n te izami yi ili i na i ri ulobonu e ekere a koyan da adama a wawa le.

11

¹ Ni i ciga i 'yuwan i kuru iroci i va, ununa ɻamu maa kurusu iroci yi Zamawawa.

Uritosu adama a aganda

² N ta cuwusa du adama a na yaa cuwusan na ɻamu kuci, ɻvu waru i kuru ili i na n rito ndu.

³ Agba n ciga du ta i reve nda: Zamawawa ta na tsugbain a aci a vali, vali waru u ta na tsugbain a aci a ka va yi, ɻasulà waru u ta na tsugbain a aci a Zamawawa. ⁴ Vali na suru pupalai aaci a yi a mantsa ma na u ri a avasa ko a yuwusan uritosu wà ɻasulà u ta tawusaa Zamawawa na wono. ⁵ Amma ka na suru pupalai aaci a yi shi a mantsa ma na u ri a avasa ko o uritosu wà ɻasulà u ta tawusaa vali va yi na wono. Ka ndolo ili i ta i da na ka na a punai ogbondo adama wo o'wo iroci yi ili i wono. ⁶ To, nu u 'yuwan a pala aaci a yi a puna yi ogbondo. Agba ana wo o'woi ili i wono i da ubatà a ka a puna yi ogbondo, to, wu pala aaci a yi. ⁷ ɻasulà a yuwan ta ali oroci a yi adama a ca yi tsugbain. Ayi nda u roco ta she vali oto ili i ro a aaci a yi wan. ɻasulà a yuwan ta ɻamaci a tawaa ali e le na tsugbain. ⁸ ɻasulà a yuwan vali vu ufaru diga atsumà a ka shi, amma wu utaa ta ka vu ufaru diga a vali. ⁹ ɻasulà a yuwan vali adama a ka shi, amma u yuwan ta ka adama a vali. ¹⁰ Adama o ndolo a da ka a pupala aaci a yi adama u roco u ta zaɻà tsugbain tsa

vali va yi, adama a nlingata ma ɻasulà waru.

¹¹ Atsumà e Itoni i tsu yi Zagbain, a kasa ɻamaci atsumà a ali shi, ali waru a kasa le atsumà a ɻamaci shi. ¹² Amayun a da ka vu ufaru wu uta ta diga a vali, amma ɻamaci a da a matsain akapi a ali. Agba ɻasulà a da za na yuwan ili biti. ¹³ Ecei aciyàdu, na ka yuwan avasa babu aaci a yi wupalu, ili i ndolo ili i wono i da shi?

¹⁴ Ye ene ure u na ɻasulà a yuwan o uvadi, na vali ri na anji zakpakpa ili i wono i da shi? ¹⁵ Agba na ka ri na anji uga'an, ili i sa'ani i da. ɻasulà a ca yi ta anji ne wo o'wo aapalutsu. ¹⁶ Hali n gogo ama o ro a ta ciga a yuwan mawasan adama e ili i nda, amma n ta dansa atsu na akapi a a'isà a ɻaza e Itoni tsaa yuwusan ili i ro ko'o shi.

Adama e Ilyalyayi Zagbain

¹⁷ Atsumà o uritosu u na n cigai n roco du, maa cuwusa du shi, adama a na a mantsa ma na i bolotoi suru, yaa yuwusan ili i sa'ani shi, reve i reme a yuwusan ili i vama.

¹⁸ O ufaru, mu uwwa ta a na ni i boloto i tsu ne'eshen ta aciyàdu koko'o, agba n usu ta a na ili i ro i na a dammai amayun a da. ¹⁹ Amayun a da i ta pe une'esun koko'o, ne da e reve aza a na a yuwusan ili i na i ri mejege. ²⁰ A mantsa ma na i bolotoi, i ta a majiyan i ta lyuwusa Ilyalya yi Zagbain, agba ne da u ri shi. ²¹ Adama a na ni i ri a alya, i tsu gadara ta adama i zazan ili suru reve

gba akapi a ama ą dąna na ambulu. Ozo o ro gba hali o o'wo usowu! ²² I ri ną 'wa na yaa lyuwa i sowo shi? Ko i tara tą ąa'lisą ą azą e Itoni ą Asulą ili i na i ri ąbulą shi? Ko i ta casu alambi wono? Nye i da i lobonoi na maa damma du? I ciga tą n cuwa du a na yaa yuwusan ne? Maa cuwa du shi, ko ke'en!

²³ Zagbain da ca numu ili i na n rito ndu. Ətsumą a ayin a na a winai Yesu Zagbain, u tara tą opopofu. ²⁴ Reve u godyoo Asulą adama ą yi. Reve wu busa yi mubishi mubishi ąvu u damma, "Nda lipu və dā, za na n cayi kucci adama ą du. I yuwusan ne adama u zuwa du i dąna a cuwusan ną ąmu." ²⁵ Ne da waru, ana a lyuwai ilyalya, reve u tara mokoto ma masayan ma inabi, ąvu u damma, "Mokoto ma nda akucunut a sa'avu ą Asulą a da, za na o rocoi amayun a da adama a mpasa n və. I yuwusan ne adama u zuwa du i cuwusan ną ąmu a mantsa ma na yoo sowuso yi kuci." ²⁶ A mantsa ma na yaa tamusa opopofu a nda ni i sowi mokoto ma nda biti, i ta dansa na Zamawawa kuwai. I yuwusan ne hali u kambā.

²⁷ Adama o ndolo ną za ro ətsumą ą du tama opopofu a Zagbain ko u sowo o mokoto ma yi o ure u na u ca niyi tsugbain shi, u yuwan tą unusu e ekere a lipu ną mpasa mu Zagbain. ²⁸ Adama o ndolo a da və ą kalyuwą aciyawu kafu vu tama opopofu'ko sowo o

mokoto'o. ²⁹ Adama a na ną vu ri nu urevu wu ucuduwu u lipu wu Zagbain shi a mantsa ma na vaa tamusa opopofu'u ąvu vu sowo o mokoto'o, vu te ge'etosu aciyawu ną vu tama vu sowo. ³⁰ Ayi da i zuwai ozo o ro ą du ną ąbunda ą ri ubanakun o o'woi takałyą, ozo o ro gba shi ą kuwai. ³¹ Ną tsu kalyuwą aciyatsu kafu tsu lyuwa tsu sowo, Asulą ee ge'eto tsu shi. ³² Agba Zagbain tsu ge'etosu tą nu u bari ntsu adama ą tyo o ukosu Asulą ą ri na woo kototo tsu shi, a mantsa ma na woo kototo uvadı.

³³ Adama o ndolo ama ą və, a mantsa ma na i bolotoi i lyuwa Ilyalya yi Zagbain, i purolo. ³⁴ Waru no ozo o ro a uwusua ambulu a lyuwa ilyalya ne'en a 'wa le, adama Asulą e ge'eto du a mantsa ma na i ri alya obolo wan.

N ta damma du ili i na yaa yuwan adama a akapi e ili, ną n tawą.

12

Ne'e koko'o

¹ Ama ą və, gogo n ta danaa du adama e ne'e na Ruhu va Akiza tsu ca koyan da ətsumą ą tsu.

N ciga du tą i reve ili ya amayun adama e le. ² N ciga du tą i cuwan kafu yo o'wo ązą e Itoni yi Zagbain, ą kuru tą ną ądu o ure u na u ri mejege shi, reve i yuwaan ąmali a na a tsu yuwan adan-shi shi aganda. ³ N ciga du tą i reve ną Ruhu və Asulą ri obolo ną vuma, vuma ndolo a damma, "A yuwaan tą Yesu

una!" shi. Waru ko za lo aa ðamma, "Yesu Zagbain ða" shi, she nã Ruhu va Akiza zuwa yi u yuwan ne.

⁴ Ne'e tã lo koko'o, agba suru Ruhu tã ða aa casu le. ⁵ Re tã lo koko'o na tsaa yuwusan ikambi, agba suru ntsu Zagbain tã ða tsaa yuwusaan ȝaganda. ⁶ Ama a ta yuwusan linga icu'un icu'un, agba ȝasula ȝ a tã a ða a cayi vuma biti ucira u na waa yuwan cu'un vu ulinga u ndolo.

⁷ Ruhu tsu roco tã aciyayi ȝatsuma a za vi Itonit biti ana u ca niyi ulinga ko'o na waa kamba ȝazã e Itoni suru. ⁸ Ruhu vã ȝasula tsu ca tã vuma ucira u na waa ca ȝasala o ugbozu. Ruhu dada waru tsu ca za ro ucira u na waa yuwan adanshi a na ȝa ri tapu nu urevu. ⁹ Ruhu tã dada waru tsu ca za ro ucawu wo okolo a gbain. U tsu ca tã za ro ucira u na waqã kambato ȝazã o ubanakun gbaga. ¹⁰ U tsu ca tã za ro ucira u na waa yuwan ulinga wa asalama,† reve waru u ca za ro ucira u na waa ðamma ikaka ya ȝasula. U tsu ca tã za ro ucira u na waa kurato ili i na yu utai ubata wã ȝasula ko ubata u ro. U tsu ca tã za ro ucira u na waa yuwan adanshi ne elentsu o ro. Reve waru u ca za ro ucira u na waa gura cuduwa ili i na a ðammai ne elentsu koko'o. ¹¹ Ayi ða waru Ruhu va Akiza tã goon za na aa casu ne'e nda. Ayi ȝ a nde'en ða tsu ca cu'un vu une'e u na u tsu ntsaa koyan.

Lipu vu Zamawawa na pasu vã yi

¹² Lipu vuma ili i ða i ða, agba u tã nã pasu koko'o. Ko a na wo o'woi lipu tã nã pasu koko'o, pasu ndolo o boluloi tã reve o o'wo lipu tã goon. Ne ða fo lipu vu Zamawawa ri. ¹³ Ozo o ro ȝ tsu aza a Isra'il a ða, ozo o ro waru Atakpaci* a ða. Ozo o ro waru agbashi a ða ozo o ro waru gba shi ȝ a tã faan. Amma Ruhu vã ȝasula rumbu tã koyan tsu reve u zuwa tsu tso o'wo upasu u lipu vu Zamawawa. Suru ntsu tsu ushi tã Ruhu tã.

¹⁴ Amayun, lipu tã nã pasu icu'un icu'un, agba upasu u tã goon shi. ¹⁵ Na anana a ðamma, "Amu upasu u lipu u ða shi, adama a na ȝamu ukere u ða shi," ili i nda i geshe yi tã a na woo o'wo upasu u lipu'u? O'o! ¹⁶ Waru nu utsuvu u ðamma, "Amu upasu u lipu u ða shi, adama a na ȝamu utsuvu u ða goon agba lyusu ða shi," ili i ndolo i putsaa yi tã a na wo o'wo upasu u lipu? O'o! ¹⁷ Nã lipu suru lyusu ða, cine waa uwwa? Waru nu utsuvu u ða u shi goon, cine wa uwwa maguru? ¹⁸ Amma ȝasula a yuwan tã lipu tsu nã pasu ȝabunda, reve gba u zuwa upasu suru ubata u na u ciga niyi. ¹⁹ Ili i wovon i ne i ða lipu shi o'wo nu u shi upasu u tã goon! ²⁰ To, lipu tã nã pasu vã ȝabunda, amma lipu tã ða goon.

* **12:13** Vuma na ðanai aatagada a nda u yuwan tã ulinga nã danshi "Nheleni" a yuwusan adanshi a Takpaci.

²¹ Lyusu aa damma ukere, "Ili i buru mu n̄ aqv" shi. Aaci aa damma ana, "Ili i buru mu n̄ aqv" shi. ²² Pasu lipu na rotsoi gashi ̄ ri nu ucira shi, amayun ele da a la'ai ulinga. ²³ Pasu lipu ro na tsu tarai gashi a la'ashi ulinga shi o t̄ lo, agba ele da tsu la'a kambuw̄ayi ugbozu o ugolobuso u le. Ȑtsu tsu pala t̄ lipu tsali ts̄ tsu adama ama e ene le wan, ²⁴ agba tsu ta gura lyawa upasu u ro babu pupala. Ȑsul̄ e gere t̄ lipu tsu hali n̄ pasu na tsu tarai ̄ ri nu ulinga shi, a t̄ gba nu ulinga. ²⁵ U yuwan t̄ ne adama u zuwa pasu lipu'u suru a linga obolo, upasu suru a kambusa za v̄ yi. ²⁶ Nu upasu u lipu u ro u sowo atsumalima, akapi a pasu a tsu uwu yi t̄. Na a ca upasu u ro tsugbain, to, akapi a pasu a tsu yuwan t̄ maz̄anḡa obolo n̄ ayi.

²⁷ Suru ndu suru lipu vu Zamawawa da. Koyan atsuma ̄ du upasu u da ̄ lipu v̄ yi. ²⁸ Apa nda pasu ro na Ȑsul̄ a zuwai atsuma ̄ lipu vu Zamawawa. Ele da: U fara t̄ zuwa ajiya, za ve ire, aza a na a yuwsan alajiya e ikaka ya Ȑsul̄, za va ta'atsu munlu. Reve u toni na aza a na a yuwsan linga va asalama, na aza a na ̄ ri nu ucira u na ̄ kambato ama gbaga. Reve waru u

zuwa aza a na aa kambusa ozo o ro, na azagbain. Reve u zuwisa aza a na aa yuwsan adanshi ne elentsu icu'un icu'un. ²⁹ Vuma suru da aajiya? Ko ke'en ne da shi. Za suru da a yuwan alajiya e ikaka ya Ȑsul̄? Suru da munlu? Za suru da ri nu ucira u na waa yuwan linga va asalama? ³⁰ Suru da a ri nu ucira u na ̄ kambato ama gbaga? Ȑsul̄ a ca t̄ suru ntsu ucira u na tsaa yuwan adanshi ne elentsu icu'un icu'un? Vuma suru da aa gura cuduwa ili i na a dammai ne elentsu icu'un icu'un? O'o! ³¹ Amma na amayun i zuwa okolo a na yaq̄ tsur̄ ne'e na la'ai.

Gogo n ta damma dū ili i na i la'ai suru suru.

13

Icigi

¹ N̄ maa yuwan adanshi ne elentsu o ro a ama ko hali ne elentsu a nlingata m̄ Ȑsul̄, agba waru n̄ n ri ni icigi ya ama shi, adanshi ̄ v̄ o rotso t̄ ilama i malapa m̄ rumu, ko ilama yu ulingi.* ² N̄ Ruhu ca mu ucira n yuwan alajiya e ikaka ya Ȑsul̄ agba n ciga ama shi, ili i ro i da n ri shi. Ne da waru n̄ n gura reve ili biti, hali ni ili i na i ri usokowu suru suru. Ne da waru n̄ n ri nu ucawu wo okolo hali na maa gura damma masasan m̄ q̄ shuw̄ ubat̄ u ro, reve u yuwan ne.

* **13:1** Ele nda a tsu yuwan t̄ ulinga ne ele atsuma ̄ aganda ̄ amali. Elemu a na a yuwsan waq̄ tawusaq̄ n̄ tsugbain e ekere a Ȑsul̄ a wuma shi. Tsundolo, n̄ vuma ro yuwan adanshi ne elentsu o ro agba wu pe ada ts̄ar̄ u kamba ̄q̄is̄ a ̄z̄ a e Itoni shi, ne dada elemu a na amali a tsu yuwsan atsuma ̄ aganda ̄ amali waru u tsu t̄w̄a n̄ tsugbain e ekere a Ȑsul̄ a wuma shi.

³Naq n ca alambi ili i na n ri ne ele suru, hali gba naq n ca lipu va kucci vu ukulatosu, agba naq n ciga ama shi, wo o'wo mu ta ulinga we pere.

⁴ Icigi i ta na ankuri nu ulobonu. Icigi i ri naq tsushu'un shi. Icigi i tsu yuwan adanshi nu u'yasasan wa avangaci shi. U tsu tara aciyayi ili i ro shi. ⁵ U tsu yuwan adanshi adama u sudato ozo o ro asuvu shi. U tsu danaq o mpolo n na waqa tsuraaq aciyayi ili shi. U tsu yuwan upan go'o shi. U tsu cuwan unusu u na ama o ro a yuwaan niyi de shi. ⁶ U tsu yuwan mazanga adama a na ili i wuya i farai shi, amma u tsu yuwan taq mazanga na amayun o uta a alanga e eteshe. ⁷ Icigi i tsu bulaa mayan me icigi shi, u tsu kudaq a usu shi, u tsu danaq taq nuuzuwo okolo kuci, waru u tsu kabat aq asuvu kuci.

⁸ Icigi i tsu koto shi. Ne'e na aa yuwan alajiya e ikaka yaq Asulaq o to koto. Ne'e na aa yuwan adanshi ne elentsu icu'un icu'un o to koto. Ne'e vu urevu fo to koto. ⁹⁻¹⁰ A mantsa ma nda une'e u tsu wu urevu nu ucira u na tsaa yuwan alajiya e ikaka yaq Asulaq aq ri ushiwun shi, mantsa ma na za vu ushiwun tawai, dada une'e u na u ri ushiwun shi waa buwa nu ulinga waru shi. ¹¹ Ana n shi mawun, n yuwanus taq adanshi ununa mawun ma tsu yuwan, n yuwanus taq majiyan ununa mawun ma tsu yuwan, n tawusaq taq na re gashi mawun. Ana n kungwai, reve n lyawa a

yuwusan ununa mawun ma tsu yuwan. ¹² A mantsa ma nda, tsu te inda ili yaq Asulaq, agba tsu te inda le akapi, ununa i tse ene ululu wa'a ni i kalyuwaaq madubi. Mantsa maq taq lo aq tawaq na tsee ene Asulaq esu esu. Gogo wa'a da goon n revei, amma a mantsa'a n te reve suru suru, ununa Asulaq e reve numu suru suru.

¹³ Ili i ta'atsu i nda o taq lo no oo koto shi: ucawu wo okolo,uzuwo wo okolo ni icigi, agba za na la'ai qatsumaq e le suru suru aqyida icigi.

14

Udashiwu wu uritosu adama e ne'e Ruhu

¹ I yuwan atyo a na yaa yuwan tsaraq i ciga ozo o ro. Waru i zuwa okolo tsaraq i ushi ne'e na Ruhu va Akiza aa ca du. Agba une'e u na u la'ai aqyida une'e wa alajiya e ikaka yaq Asulaq. ² Aza a na aa yuwanus adanshi ne elentsu o ro, aa yuwanus ozo o ro a na a uwuwa le adanshi shi, amma aq tyo aq Asulaq za na a uwuwa le. A ta yuwanus adanshi a amayun e ili yu usokowu nu ucira u Ruhu va Akiza. ³ Amma aza a na a yuwanus alajiya e ikaka yaq Asulaq a ta yuwanus ama adanshi reve waru a ca le ikambi, nu ubgamu wa asuvu, nu ucasu wa adanshi adama aq tsuraaq asuvu nden.

⁴ Aza a na a yuwanus adanshi ne elentsu o ro, aciyele a da aa kambusa goon, amma aza a na a yuwanus alajiya e ikaka yaq Asulaq a ta kambusa

aa'isə a aza e Itoni suru. ⁵ N ta dansa, u tə dənə ulobonu suru ndu i yuwan adanshi ne elentsu o ro. Amma u ta la'a ulobonu suru ndu i yuwaan ama alajiya e ikaka ya Əsula. Une'e u ndolo u la'a tə une'e u mayan ma adanshi ne elentsu o ro. Une'e wa adanshi ne elentsu o ro u tu ulobonu nə za ro gura cuduwa ili i na a dammai, adama aa'isə a məbulə u tsurə ikambi.

⁶ Ama a və, nə n təwə n yuwaan du adanshi ne elentsu o ro, cine ili i ndolo yaa kamba du? Ili i ndolo yaa kamba du shi, ko ke'en, she nə n damma du ili i na Əsula o roco numu, ko nə n damma du ili yu urevu, ko ikaka i na Əsula a ciga numu n damma du, ko uritosu. ⁷ Ili i wivulu gashi papin ko ili mawa'a ko kumburu a ri wuma shi. Babu za na ee reve ishipa i na aa wa'asa, she nə za mawa'a u wa'a yi a alanga eteshe. ⁸ Na aavana a na oo rocosu əsoja ure wu uvon u ca mesun ma sa'ani shi, cine tsa da əsoja'a oo fobo adama e teme uvon? ⁹ Ne da waru, babu za na ee reve ili i na yaa dansa, she ni i yuwan adanshi a alanga eteshe. Nə ne da shi, vu tə dənə a yuwan adanshi o upepu goon. ¹⁰ Tsu tə ne elentsu icu'un icu'un ətsumə o uvadı u nda, agba babu za na ri lo elemu goon reve u lamba urevu. ¹¹ Nə vuma ro yuwan adanshi ne elentsu a na mu uwai shi, tso o'uloi tə omocin. ¹² Na amayun a da i cigai ne'e Ruhu, i pati Əsula a ca du aza a na aq dənə ni

ikambi ətsumə a aa'isə a aza e Itoni məbulə.

¹³ Vuma na ri nu une'e wa adanshi ne elentsu o ro, u yuwan avasa tsərə a ca yi fo une'e wu ucuduwusa wi ili i na u dammai. ¹⁴ Nə n yuwan adanshi ne elentsu o ro, ruhu və da aa yuwan avasa, amma əmu aciyəvə n reve ili i na maa dansa shi. ¹⁵ To, nye maa yuwan? N ta yuwan le ra. N ta yuwan avasa ətsumə a ruhu, waru n ta yuwan avasa ni idanshi i na n revei. N ta cana ishipa ətsumə a ruhu, waru n ta cana ishipa ni idanshi i na n revei. ¹⁶ Ni i boloto ubətə u tə, ni i yuwaan Əsula ica ətsumə a ruhu du, ozo o ro ee reve shi. Ne e reve ili i na yaa dansa shi, cine ee reve cine aq usu, "Ami, wo o'wo ne?"[†] ¹⁷ I to godyusho Əsula o ure u sa'ani, amma əyi ndolo aa kamba za ro shi.

¹⁸ N godyoo tə Əsula a na n la'a ndu suru mayan ma adanshi ne elentsu o ro. ¹⁹ Amma nə tsu boloto ubətə u tə tsərə tsu yuwan Əsula əganda, n ta dansa u ta la'aa mu ulobonu n damma idanshi i ton i na ama ee reve ana maa damma idanshi ukpukupu kupa (10,000) ne elentsu o ro.

²⁰ Aza a və, lyawai a yuwan majiyan cine muwun n tsu yuwan. Yoo o'wo gashi muwun n na koto n yuwan iwuya shi. A majiyan mə du i yuwan majiyan tsa aza a na o gbozoi de. ²¹ A dana tə ətsumə a Adanshi a Əsula:

"Əsulazuva a damma tə,

'N ta yuwaan ama a va adanshi
ne elentsu a na omocin aa gura damma.

Amma na ne suru aa zuwaa
mu atsvu shi.' "

22 Une'e wa adanshi ne elentsu o ro iroci i da adama a aza a na a ri ele aza e Itoni a da shi, amma adama a aza e Itoni a da shi. Une'e wa alajiya e ikaka ya Asula iroci i da a tyo ubata waz aza e Itoni, amma adama u kamba aza a na a ri ele aza e Itoni a da shi. 23 Ko na ne, na za na ri za vi Itoni shi ko ama a na e revei ili i ndolo shi, a taw a ubata wi ibolo i du avu a uwua du a yuwusan adanshi ne elentsu o ro, a ta jiyan gashi i jaara ta. 24 Amma na ama o ndolo a uwua a na za suru ta yuwusan alajiya e ikaka ya Asula, e te reve a na ele aza o unusu da, waru ili i na a uwuai u te ge'eto le. 25 A ta damma ili i na i ri pe usokowu atsuma o okolo e le. A ta kingyo avu a yuwan aganda avu a damma Asula, "Amayun a da vu ri na ama a nda."

Isa'ani atsuma a aganda

26 N'utsa n va, ni i boloto tsara i yuwan aganda, ni i ciga i 'yuwan i yuwan ili i sa'ani i na yaa kamba ama a na a ri lo suru. Ne da wu ntsayi u dana na vuma ro cana ishipa ko u yuwan uritosu ko u damma ili i na Asula a dammai ko u yuwan elentsu o ro ko u cuduwa ili i na vuma'a u dammai. 27 Ni i boloto ubata u ta, i ta gura lyawa vuma ro yuwan adanshi ne elentsu o ro, ko ama

e re, amma she u la'a ama a ta'atsu wan. A yuwan adanshi aza a ta ta, reve vuma ro cuduwa ili i na a dammai. 28 Na babu za na aa cuduwa ili i na a dammai, ayi za na yuwan adanshi ne elentsu o ro nu u 'yuwan u ciga u rungw a, avu u yuwan adanshi na aciyayi na Asula goon.

29 Ama e re ko ama a ta'atsu a yuwan adanshi e ikaka ya Asula, avu ama a na a buwai a kalyuwa ili i na a dammai ulobonu. 30 Na vuma ro aa yuwusan alajiya e ikaka ya Asula, avu Asula o roco za ro ili i ro, za na a yuwusan alajiya e ikaka'a wi isawan avu u lyawa vuma ndede lyuwa elime na adanshi. 31 A mantsa ma ta i lyawa vuma ta yuwan adanshi, avu suru ndu i rito ili i ro, reve waru i dashi tsur ugbamu wa asuvu. 32 Ama a na a yuwusan alajiya e ikaka ya Asula a ta gura guza aciyele, reve a lyawa ozo o ro a yuwan adanshi. 33 Asulazuva Asula o ujambaru a da shi, amma a asuvu nden da, cine u ri a qis a aza e Itoni suru.

Na ama a Asula o boloto adama a yuwan aganda, 34 lyawa amaci a dana kpaku. She i lyawa le a yuwan adanshi wan, adama a na Wil a u damma ta amaci a yuwan tsutoni. 35 Na a ciga e reve ili i ro, e ece ali e le na a kamb a a 'wa le. Ili i wono i da ka yuwan adanshi atsuma e ibolo.

36 Adanshi a Asula o uta ya'a du shi, waru ya'a du da u rawai goon shi. 37 Na vaa

yuwusan majiyan gashi ąvu vuma na a yuwusan alajiya e ikaka ya Աsulą a da, ko gba vu tą nu une'e u ruhu, vu te reve a na maa dana ili i na Zagbain damma numu n dana da goon. ³⁸ Adama o ndolo ama a na a 'yuwain a zuwa atsuwu e ili i na n dana she i zuwaa le atsuwu wan.

³⁹ Ama ą va, icigi yo okolo i du ąyi da i ciga i damma ikaka ya Աsula, amma she i putsa vuma na aa yuwusan adanshi ne elentsu o ro wan. ⁴⁰ Atsumą e ili i na yaa yuwan suru wo o'wo o ure u na wu ntsayi waru u tu ufobu ulobonu.

15

U'yosun wu Zamawawa

¹ Ama ą va, gogo n ciga tą n cuwaan du na Alabari a Sa'ani a na n yuwaan du de alajiya. I ushi yi tą de, ąvu waru yi isawan de nu ucawu wo okolo ą du. ² Ayi Alabari a Sa'anit a nda ąyi da waa wawa du ni i նղան ąyi ugbamu atsumą e ili i na n damma ndu. Ni i yuwan ne shi, ucawu wo okolo ą du wo o'wo tą pere.

³ N damma du tą ili i na a damma numu. Ayi ili i nda ąyi da u la'ai ulobonu suru: Zamawawa kuwą tą adama o unusu u tsu, ne da Adanshi ą Աsulą a dammai. ⁴ A cido yi tą, o urana wa ta'atsu ąvu ą 'yasən yi wuma, cine Adanshi ą Աsula a dammai. ⁵ U roco tą aciyayı ya Bituru, waru u roco tą aciyayı ą tyo a akapi Kupanejere'e. ⁶ Ana ąyi ndolo kotoi, u roco tą

aciyyayı ą tyo o otoni ą yi a na a la'ai ukpakuton (500) a mantsa ma tą. Aza a na e ene niyi ną զբունք a buwa tą wuma, ozo o ro gba shi ą kuwą tą de. ⁷ Avu waru u roco aciyayı ą tyo ya Yakubu, waru ąvu u roco aciyayı ą tyo ubatą wa ajiya suru. ⁸ O ukosu suru, u roco tą aciyayı ą tyo ya պատ ą va, gashi za na a matsain ą mantsa ma na koto wu ntsayi a matsan mu shi.

⁹ Ajiya suru a la'a mu tą. N rawa e de mu aajiya shi, adama a na m songi tą ազգական է Իտու պատ. ¹⁰ Amma isa'ani ya Աsulą i կամբատո mu tą ili i na n ri, waru isa'ani ya yi e ekere ą va pere da shi. N dakanu tą adama n la'a akapi a ajiya ulinga suru, waru amayun a da, ni isa'ani ya Աsulą i da n yuwin ulinga'a, nu ucira u վա սա shi. ¹¹ Ną զամու n yuwaan du alajiya ko ajiyat a yuwaan du alajiya, ili i tą i da tsaa yuwan, waru ili'i i dada i usuyi.

A damma ա յասան ակավական շի

¹² Nա tsu yuwan alajiya a na ա 'yasən tą Zamawawa diga o ukwą, to cine ozo o ro ա du aa damma ա յասան ակավական ա կամբա wuma shi? ¹³ Nա աyi ndolo amayun a da, u to rocosu ա 'yasən Zamawawa shi. ¹⁴ Nա ա 'yasən Zamawawa shi, to, alajiya ա tsu pere da, waru ucawu wo okolo ա du pere da. ¹⁵ Nա ա յասան ակավական շի, tsu yuwan tą epen ա tyo e ekere ա Աsulą ana tsu dammai ա 'yasən tą

Zamawawa, agba amayun a da shi. ¹⁶ Nà aa 'yasan àkwàkwa shi, koto fo a 'yasan Zamawawa shi. ¹⁷ Nà koto a 'yasan Zamawawa shi, ucawu wo okolo a du pere da, waru e te ge'eto du adama a nusu du. ¹⁸ Nà ayi ndolo amayun a da, ele ama a na a kuwai de cina a ca okolo e le ubatà wà yi a puwan tā ana. ¹⁹ Nà tsu zuwa okolo Zamawawa ta wawa tsu a wuma u nda goon amma a wuma u na wàqà tawà shi, to, iliyali i tsu i la'a tā akapi a ama.

Ili ya amayun cine aa 'yasan àkwàkwa

²⁰ Amayu'un ayi da a 'yasan tā Zamawawa atsuma o ukwà, ayi da umatsun wu ufaru atsuma a aza aa 'yasan a àkwàkwa. ²¹⁻²² Ama suru a kuwà tā adama e ili i na vuma tā yuwain, Adàmüt da tawàqà ntsu nu ukwà suru. Ne da fo aa 'yasan ama atsuma a àkwàkwa adama e ili i na vuma ro yuwain. Zamawawa da aa tawàqà tsu nà wuma suru. ²³ A tā 'yasan vuma suru o ure u na wu ntsayi. Zamawawa da a fara 'yasan. Nà Zamawawa kàmbà, a tā 'yasan ama a yi suru. ²⁴ Nà ayi ndolo koto, ukosu wu uvadi u nda u tā tawà. Zamawawa to kototo n'yuwatan mà yi suru suru, avu u ca tsugono'o e ekere a Àsulà Dada. ²⁵ Na a ciga a 'yuwan Zamawawa yuwan tsugono she nu u lyuwa aci a n'yuwatan suru àvu u zuwa le zàlà va apata a ana a yi. ²⁶ Ma'yuwatan mo ukosu ma

na woo kototo ayi da ukwà. ²⁷ Ana Adanshi a Àsulà a dammai a na u ta zuwa ili suru zàlà vu ucira và yi, o bolo pe Àsulà shi. Àsulà a da a zuwai ili suru zàlà vu ucira wu Zamawawa. ²⁸ Àvu, nu u lyuwa aci e ili suru, Mawu'un u ta zuwa aciyayi zàlà và Àsulà, za na zuwai ili'i suru zàlà và yi. Àvu Àsulà a yuwan tsugono tsi ili suru.

²⁹ Cine tsa da gba adama a ama a na a rumbuyi adama a aza a na a ri ukwà? Cine tsa da ulobonu wà yi? Nà a 'yasan àkwàkwa shi ko ke'en, cine tsa da aa rumbu ama adama e le?

³⁰ Adama a nye tsu zuwai aciyatsu atsuma e meleshe rumu suru? ³¹ Azà a và, usana suru n ta gashi n tā kuwà. Amayun a da maa dansaa du. Cine i revei maa lapusa mákakan nà adu na amayun adama e ili i na Zagbain Yesu Zamawawa yuwaan ndu, ne da maa dansa ili i nda'a. ³² Nà a 'yasan àkwàkwa shi, nye i da maa tsurà nà n yuwan nlàngi na ama a Afisu aza a na a ri nlyayi? Nà a 'yasan àkwàkwa shi nye i zuwai tsaa yuwan cine a dansa shi?

"Lyawa tsu lyuwai tsu sowoi, adama a na nfa'an tsu ta gura kuwai."

³³ She i lyawa nanza lulumà du wan. A ta dansa, "N'utsà n wuya n tā lungusa nden n sa'ani n du." ³⁴ I kàmbàto majiyan mà du e ili i sa'ani àvu i lyawa mayan mo unusu. Yu uwwa wono a na ozo o ro a du koto e revei Àsulà shi.

Lipu tsu na Åsula a 'yasan tsu

³⁵ Za ro te ece, "Cine a¤ 'yasan akwakwa a¤ kamb¤ wuma? Cu'un lipu ne da a¤ dana n¤ ayi?" ³⁶ Yeci i tsulo tsa da ndolo'o. Na vu cu'wan cu'un e ida, u tsu kungwa shi, she nu u kuwa ne'en. ³⁷ Icu'un i na vu cu'wain i tsu rotso ca'an na utai shi, nu u kungwa. Cu'un vu shina da goon na ri u'yewu ko ili i na vu cu'wain, agba ili i na vu cu'wain avu'un a da shi. ³⁸ Åsula a da a tsu zuwa cu'un ndolo kungwa cine u cigai, cu'un suru u tsu kungwa ta¤ na cu'un va¤ avu'un va¤ yi. ³⁹ Lipu na ri na¤ wuma suru a¤ ta¤ icu'un icu'un. Vadilima gba a¤ ta¤ na¤ cu'un lipu ta¤. Inama waru a¤ ta¤ na¤ lipu koko'o. Nnunu na¤ mugula a¤ ri ili i ta¤ shi. ⁴⁰ Cu'un lipu ta¤, ta¤ de zuva,† waru cu'un lipu ta¤, ta¤ pa¤ atsum¤ o uvadi. Ulobonu u lipu u na u ri de zuva u tawa ta¤ ko'o na¤ cu'un vu ulobonu u lipu na ri pa¤ atsum¤ o uvadi. ⁴¹ Urana u ta¤ nu ulobonu wa¤ yi, woto u ta¤ nu ulobonu u ro. Italyo'o waru a¤ ta¤ nu ulobonu u ro koko'o.

⁴² Ne da wa¤ dana n¤ a kamb¤ akwakwa wuma. Lipu tsu na tsu kuwa¤ reve u shama, a¤ ta¤ dana ko'o na¤ a¤ 'yasan le, adama a na a mantsa mo ndolo a¤ kuwa¤ waru shi ko ke'en. ⁴³ Na¤ a¤ ci¤o lipu tsu, a¤ ri ulobonu shi waru a¤ ri nu ucira shi. Na¤ a¤ 'yasan le, a¤ ta¤ dana ulobonu nu ucira. ⁴⁴ Gogo tsu te eneshe lipu va ndana,

amma na¤ a¤ 'yasan le, o to o'wo lipu na Ruhu va Akiza aa ca wuma.

Amayun lipu va ndana da, waru amayun a da lipu ro ta¤ lo na Ruhu va Akiza aa casu wuma. ⁴⁵ Adanshi a¤ Åsula a¤ damma ta¤, "Vuma vu ufaru Adamu ushi ta¤ wuma." Ayi vuma vu ukosu, za na¤ ayi da Zamawawa, wo o'wo ta¤ ruhu na tsu ca wuma. ⁴⁶ Ili i na i fara tawai ayi da lipu va ndana, avu lipu ruhu tawa na¤ acapa. ⁴⁷ Åsula a¤ kene ta¤ mabula¤ avu u yuwan Adamu vuma vu ufaru. Vuma ve ire gba zuva da wu utai. ⁴⁸ Vadilima suru ta¤ na¤ lipu cu'un va Adamu. Waru za na ri zuva suru u ta¤ na¤ lipu cu'un vuma na cipai diga zuva. ⁴⁹ Cine tsu ri gogo tsa Adamu, vuma na a yuwin na¤ mabula¤, ne da urana u ro tsu to o'woi tsu Zamawawa, vuma va zuva.

⁵⁰ Az¤ a¤ va¤, n¤ ciga du ta¤ i reve lipu tsu va ndana na¤ mpasa ta shama. Ayi nda u ta¤ dansaa tsu a¤ tsura¤ tsugono ts¤ Åsula¤ shi, za na¤ a¤ dana babu ukotu. ⁵¹⁻⁵² Gogo n¤ ta¤ damma du ili yu usokowu i na¤ Åsula¤ o roco numu: Ozo o ro a¤ tsu a¤ kuwa¤ shi, amma ne e ivula¤ aavana o ukosu, Åsula¤ a ta¤ vadala tsu babu usan, cine vu revei igipatsu ye esu i ri gogogo. Ne e ivula¤ aavana, a¤ ta¤ 'yasan akwakwa, waru a¤ dashi kuwa¤ shi, avu suru ntsu tsu ushi lipu sa'avu. ⁵³ Adama a na lipu tsu na¤ a¤ kuwa¤ avu u shama, a ciga a¤ 'yuwan a vadala le a¤ kamb¤ lipu va zuva na¤ a¤ kuwa¤ shi

suru suru. ⁵⁴ Ni ili i ndolo i fara, ɻvu lipu va ndana na aq kuwə a vadala le a tyo a lipu va zuva aza a na aq kuwə shi, ɻvu Adanshi a ɻsula a shiwan:

"O kototo tə ukwə, a lyuwa ta aci a yi suru suru!

⁵⁵ Te da ubatə u na ukwə u lyuwai aci?

Te da waru ucira wu liya vu ukwə na tsu tada na mbałə?"

⁵⁶ Unusu u da u tsu tawaa na mbałə n na ukwə u tsu tawaq. Wilə waru ɻyi da u zuwai unusu u tsurai ucira'a. ⁵⁷ Amma tsu godyo tə ɻsula ana u lyawai Zagbain Yesu Zamawawa tsu u ca ntsu ulyuwu wa aci!

⁵⁸ Ama a və, aza a na n cigai, adama a na ɻsula a yuwin ne, yi isawan nu ucira. She i lyawa ili i ro i jingadə du tsarə i lyawa ure wan. I zuwa aciyadu i yuwan ulinga babu uro na yaa yuwan ulinga wu Zagbain, adama a na i reve tə ulinga u na i yuwin adama a Zagbain suru woo o'wo pere shi.

16

Ubolotosu wi ikebe adama a ama a ɻsula

¹ Ni i ushi ikebe adama a ama a ɻsula, n ciga du tə i yuwan cine n dammai aa'isə a aza e Itoni a na a ri pe ɻsumə a Galatiya a yuwan. ² Urana wa Aladi suru i 'yuwan i ciga za suru u zuwa ikebe i ro e ili i na u tsurai. I zuwa le adama a sadaka. Ni i yuwan ne, yaa

tawə nda i 'yawə ndede tsarə i ushi utafa a mantsa ma na n tawai shi. ³ I dangwa aza e Itoni o ro a tara ikebe'e a 'yawə Urishelima. Nə n rawa n ta ca le mepepelime ma na woo roco ɻdu da i dangwa nle. ⁴ Nə wu ntsaa ɻmu fo n 'yawə, tsu ta yuwan mmalu suru.

Ili i na Bulu cigai u yuwan

⁵ Nə n kandaruwa Makidoniya suru, n tə tawə n kalyuwa du. ⁶ U ta yuwan n danu nə ɻdu ne'en rana re, ko a tyo o ukosu u mantsa mo utanu. ɻvu i kamba mu ɻsumə a mmalu n və, ubatə u na mee tyo suru. ⁷ Nə Zagbain usu, n ciga n rawa de go'o shi, tsarə n danu obolo nə ɻdu a mantsa nə abunda a na maa tawə ɻvu n karaši. ⁸ Amma n tə danə pa ɻsumə a Afisu hali urana u na aa yuwan ɻbuki o Urana wa Kupontə u kara. ⁹ Adama a na a kpatu'wə mu tə ure u sa'ani u ro adama o ulinga u gbain, waru ama nə ɻbundə a tə ususu, ko na wo o'woi n'yuwatan n tə lo nə ɻbunda.

¹⁰ Nə Timoti rawa, i ushi yi ne ekere e re. U ta yuwsan ulinga wu Zagbain, cine ɻmu maa yuwsan. ¹¹ She i lyawa nanza rono yi e ida wan. I zuwaa yi aba'un reve i kamba yi a mantsa ma na wə qəmbə ya'a və. N ta pura yi na ama a na aq tawə.

¹² Adama a za tsu Apolo, m patishi yi tə u 'yawə obolo nə aza a yi a mantsa ma na aq kalyuwa du, amma u ri na ada a na wə 'yawə gogo shi. Nu u tsurai mantsa u tə tawə.

*Ukosu u mepepelime ma
Bulu*

¹³ I dānā ufobu. I bānā ucawu wo okolo a dū ulobonu. Waru she yu uwua wovon wan. Yi isawan nu ucira. ¹⁴ I yuwan ulinga u dū suru ătsumă e icigi.

¹⁵ I reve tā a na Istifana nu u'wa wā yi mābulā ele da aza a na a fara o o'woi ăzā e Itoni ătsumă a Akataya, waru a ca tā aciyele adama a ăgandā a ama a Asulā. Mpati dū tā ama a vā, ¹⁶ i toni ama a nda na akapi e le aza a na a yuwusan ulinga obolo ne ele. ¹⁷ N yuwan tā măzāngā a na Istifana, nā Fatunatu nā Akayiku a rawai. A kamba mu tā adama a na i ri pa shi. ¹⁸ A ca mu tā ubgamu wa asuvu, waru n reve tā a yuwaan dū tā fo ne. Ni i ciga i 'yuwan i ca tsugbain a tyo aza a na suru a yuwain tsugbashi tsa na tsa ntsayi.

¹⁹ Aā'isā a ăzā e Itonit pa nda ătsumă e ida ya Asiya a tā lyungusāq dū icāsu i le. Akila obolo nā Birisika, obolo nā aā'isā a na o bolotosu o u'wa u le, a tā lyungusāq dū icāsu i le ătsumă a ala a Zagbain.

²⁰ Aăzā e Itoni yi Zagbain suru a tā lyungusāq dū icāsu i le. I casalai ulobonu.

²¹ Aāmu Bulu, aāmu da n danai icāsu i nda ne ekere a vā.

²² N ta yuwusan avasa Asulā a yuwaan vuma na 'yuwain Zagbain unā. Lyawa Zagbain tāwā gogo.

²³ Lyawa isa'ani yā Yesu Zagbain dānā obolo nā ađu.

²⁴ N ciga tā vuma na suru ri ătsumă e Yesu Kristi Zamawawa.

Mepepelime me Ire ma Bulu a tyo ya Aza a Korinti

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Bulu dana tā mepepelime me ire ma nda a tyo a aza e Itoni ətsumā a Korinti ana ama o ro a ri dē a yuwusan adanshi a vama adama a yi. Bulu lyungu tā kambi vā yi Titu u 'yawā u yuwan adanshi na ama adama e ili i na i ri amayun. Ana Titu kambai u damma tā a na ama nā abundā a usu tā Bulu, amma hali n gogo ozo o ro a 'yuwan yi tā. Ətsumā e mepepelime ma nda Bulu godyoo tā aza a na a kambusa yi, reve waru u yuwan adanshi adama a aza a na a 'yuwan niyi.

Bulu cuduwa tā ama cine u shi u cigai u yuwan, ni ili i na i putsaa niyi a yuwan ne. Reve waru u yuwisan adanshi adama a əganda a amayun a tyo a Əsula. U yuwan tā adanshi cine əza e Itoni aa kambulai. O ukosu u roco tā a na ayi aajiya a amayun a Zamawawa a da.

Ayi mepepelime ma nda ma ta dansaa tsu cine əza e Itoni a ana'an aa yuwan ulara obolo, waru nā cine aa kamba azagbain a amayun nā munlu n na maa yuwusaan Zamawawa ulara ana'an. U yuwan tā adanshi cine aa kamba ni ikebe ni ili ya əbulā a tyo ətsumā o ulara wā Əsula. U roco tsu tā zaghain va

amayun tsu linga tā adama ama suru a tsurā ili i sa'ani. U damma tā na a yuwan ili i ro babu ucira ko icigi ya Yesu Zamawawa, ili ye pere i da, amma ili i na a yuwan nu ucira ni icigi ya Yesu, ili i nda i tsu zuwa tā Əsula a uwua uyo'o reve waru a dānā nu ucira wa amayun ətsumā o uvadī u nda.

*Ili inai ripe ətsumā a aata-
gada a nda*

1. Bulu godyoo tā Əsula (1:1-11)
2. Ulinga wa aajiya adama a ama a Əsula (1:12-2:17)
3. Ugolobu ni icigi ya Kristi Zamawawa (3:1-7:16)
4. Une'e adama a alambi (8:1-9:15)
5. Bulu aajiya a amayun (10:1-13:10)
6. İcasu yu ukosu (13:11-13)

*Bulu casai aza e Itoni a Ko-
rinti*

¹ Amu da Bulu, Timoti za tsu tā pa obolo nā əmu. Amu da n dānaa ndu mepepelime ma nda. Əsula a dāngwa mu tā mo o'wo aajiya e Yesu Kristi Zamawawa.

N ta danasaa du əə'isa a əza e Itoni a Əsula ətsumā a ulara obolo na ama a Əsula suru upasu wa Akataya.

² Lyawa Əsula Dada tsu nā Yesu Zaghain Zamawawa roco du isa'ani na asuvu nden.

Bulu godyoo tā Əsula

³ Tsu yuwusayin Əsula ica, za na ayi da Dada vu Zaghain tsu Yesu Zamawawa! Əsula

ayi da Dada na ri tapu ni isa'ani waru ayi da u tsu casu adanshi suru. ⁴ U tsu ca tsu ta adanshi a mantsa ma na tsu ri ątsumą a ątsumalimą, adama ątsu fo tsu ca ama o ro adanshi. Na a ri a ątsumalimą tsu ta gura ca le adanshi cine Ąsulą a ca ntsu. ⁵ Amayun a dā tsu to sowuso ątsumalimą lon adama a Zamawawa. Waru amayun a da tsu tą tsurusą ucasu wa adanshi adama a Zamawawa. ⁶ Na tsu sowo ątsumalimą, uzuwu wo okolo a tsu ayi da Ąsulą a ta ca du adanshi ni iwawi adama o ndolo. Na Ąsulą a ca tsu adanshi, adama tsu ca du adanshi i kaba asuvu a da. Ne da yaa gura kaba asuvu na ankuri ątsumą e ili i na ątsu fo tsoo sowuso ątsumalimą. ⁷ Tsu tą no okolo ubgamu adama a na tsu reve tą ni i sowo ątsumalimą tsą tsu, i tą tsurą ucasu wa adanshi cine tsu ushiyi.

⁸ Ama a va, tsu ciga du tą i reve ununa tsu sowoi ątsumalimą e ida ya Asiya. A ca tsu tą ątsumalimą a na a la'ai ucira u tsu, hali tsu jiyan na tsaa la'a shi. ⁹ Amayun a da, tsu jiyan tą tsu tą kuwą. Agba ili i ndolo i zuwa tsu tą tsu zuwa ucira ubata wą Ąsulą amma o ucira wa aciyątsu shi, adama a na ayi da za na tsu 'yasan ąkwąkwa. ¹⁰ Ąsulą a wawa tsu tą diga a mantsa ma na tsu shi a kuwą, waru tsu reve tą u ta lyuwa elime ną mawawa ma tsu. ¹¹ U ta wawa tsu adama a na yaa kambusa tsu a mantsa ma na yaa yuwusan avasa adama a tsu. Adama o

ndolo, Ąsulą a tą usu avasa a abunda a du. U ta zuwaan tsu aba'un, waru ama ną abunda o to godyoo yi adama e ili i na uyuwaan ntsu.

Bulu bulai mabura ne'en

¹² Tsu ta gura damma ną tsu cuwan ili i na tsu yuwin, tsu tą a mazangą ną asuvu a tsu a ri cece. Mantsa suru tsu yuwan tą nden mą ąbulą, agba ątsu tsu soko du ko ili i tą shi. Isa'ani ya Ąsulą i da i zuwai tsu yuwin ne, urevu wu uvadi u nda u da shi. Tsu yuwan tą nden mą ąbulą ubata u na tsu dənuyi suru bele ątsumą a muwwulai n tsu ną ądu. ¹³ Ana tsu danaa ndu, tsu yuwan tą adanshi mejege a tyo ya'a du, agba tsu soko ikaka'a shi. Adama o ndolo a da, i gura revei ili i na tsu danai. ¹⁴ Gogo i gura tą reve ili i na tsaa dansa lo ne, agba tsu ta zuwusa okolo a na yaa tąwą i reve ili i na tsaa dansa mejege, adama o urana wu Zagbain Yesu i yuwan mazanga adama a tsu, reve ątsu waru tsu yuwan mazanga adama a du.

¹⁵ N reve tą ne ulobonu, waru adama o ndolo, n shi tą n ciga m bura du ne'en o ufaru. Ne da Ąsulą a zuwaan du aba'un adama a na n tą tawą ya'a du ure. ¹⁶ N shi tą n ciga mi isawan n kalyuwą du ana n temei mmalu a tyo e ida ya Makidoniya ną n kambą waru. Reve i kamba mu n 'yawa upasu wa Yahuda. ¹⁷ I ta yuwan yeci yi ili i na i zuwai n yuwin ili i na n foboi shi. N shi a yuwusan adanshi o uną goon shi. N rotso tą

ama o uvadi a na ą tsu usu a ta yuwan ili i ro reve waru a 'yuwisan a yuwanili'i?

¹⁸ Amma ni i tara ili i na Əsulə aa yuwan amayun a da, i te ene ili i na tsaa dansaa du "Ee" ko "O'o" da shi a mantsa mə tə. ¹⁹ Ne da u ri adama a na Mawun mə Əsula, Yesu† Zamawawa usu reve waru u 'yuwan a mantsa mə tə shi. U tsu usu tə kuci no okolo ą tə. Ayi da za na ąmu nə Sila nə Timoti tsu yuwaan du adanshi ą yi. ²⁰ Adama a na ąyi da za na shitoyin nzuwulai mə Əsulə suru. Ayi da i zuwai tsaa dansa "Ami"† nə tsaa casu Əsulə tsugbain ətsumə a aala a Zamawawa. ²¹ I cuwan, Əsulə a da za na aa gbamatosu tsu nə ądu suru ətsumə a Zamawawa. Waru Əsulə a da a dangwa ntsu. ²² U zuwaatsu tə urotsu† wu za vi ili adama u roco a na ątsu ąza ą yi a da goon. Waru u zuwa ta Ruhu və yi o okolo ą tsu tsuuzuwa adama u rocosu tsu ili i ro i tə lo ą təwə.

²³ Ana n damma ndu n 'yuwan tə ą kambə Korinti adama n dənə du usuñuwawan. Ne epen a da maa yuwan san ndede Əsula. ²⁴ Tsaa yuwan afalu a dansaa du ili i na ni i ciga i 'yuwan i usu da shi. Tsu reve tə i tə nu ucawu wo okolo lon waru yi isawan nu ucira ne. Tsu ciga tə tsu yuwan ulinga nə ądu adama i dənə tapu nə mazanga.

2

¹ N jiyan tə məqə 'yəwa ya'ə du waru shi, adama a na mantsa ma na n shi n 'yəwəi ya'ə du, suru ndu

u ɓalə du tə. ² Nə maa zuwa du ətsumoləngu, to, zane da aa buwa na waa zuwa mu mazəngə? She ądu goon, aza a na n zuwai ətsumoləngu. ³ Ayi da i zuwai n danai ne e mepepelime ma na n lyunguwa ndu de. N ciga m bura du shi, adama a na uga'asusan nə ądu ətsumoləngu a da waa zuwa mu goon. Agba ądu da ama a na wu ntsayi i zuwa mu mazəngə. Ili i na i zuwai n cigai n dənə ą mazəngə ayi da adama n zuwa du mazəngə. ⁴ A mantsa ma na n dənaa ndu nu ufuru, n shi tə udamu waru n shi nə mazəngə o okolo ą və shi, waru n dəna tə na afara lon. N dəna adama n zuwa du ətsumoləngu shi, amma n dəna tə adama i reve a na n ciga ndu lon.

I yuwaan za vu unusu gafura

⁵ Za ro ətsumə ą du zuwa mu tə ətsumoləngu, agba ąmu da ą nde'en shi, hali nə ądu suru. Ili i na maa dansa ayi da u zuwa tə ąza e Itoni ətsumoləngu kpara. (N ciga n yuwan adanshi a na ą kəralai adama o ndolo'o shi.) ⁶ Nə əbunda ətsumə ą du i golo tə ugbozü reve i ca yi awuya a na a ntsaa niyi. Awuya o ndolo a rawa tə. ⁷ Amma gogo i yuwaan yi gafura reve i ca yi adanshi adama u putsaa yi nə ətsumoləngu lon hali waru u lyawa itoni suru suru wan. ⁸ N ta patishi du, i roco a na i ciga niyi. ⁹ N dənaa du tə adama n lyunguwa du, reve waru me ene ko i toni tə

uritosu u və. ¹⁰ Ni i yuwaan vuma nda gafura, əmu fo n ta yuwaan yi gafura. Waru nə n yuwaan yi gafura (nu unusu u tə lo), n yuwan tə ne nu ucira wu Zamawawa o unə u du. ¹¹ N yuwan tə ne adama Malet ma yuwan tsu ugbozu wan, adama a na tsu reve tə ifobi yə yi lon.

Bulu yuwain alajiya a Taruwasa

¹² Ana n rawai Taruwasa adama n yuwan alajiya a Alabari a Sa'anit e Yesu Zamawawa, n cina tə cina Zabbain kpătu'wə de ure adama o ulinga'a. ¹³ Agba n shi tə udamu lon, adama a na me enei za tsu Titu shi. Reve n damma ama o ubatə'a, "She mantsa mo ro," reve n kara a tyo Makidoniya.

Ulyuwu wa aci adama a Zamawawa

¹⁴ Tsu godyo tə Əsulə lon! Ayi da za na kambato ntsu agbashi ə yi, reve waru u walaa tsu elime ətsuma a mmalu ma alya ma aci a Zamawawa. Əsulə waru u ta kambusa bazasa urevu wu Zamawawa ubatə biti ana maguru ma sa'ani. ¹⁵ Wuma u tsu tsə maguru ma na Zamawawa a casu Əsulə da, za na a bazasa ubatə wa aza a na Əsulə a wawusa na aza a na ə kuwusa. ¹⁶ E ekere a aza a na ə kuwusa, maguru'u u rotso tə ushamu wə əkwakwə, amma e ekere a aza a na ə ri wuma maguru ma wuma ma da. Zane da rawai u yuwan ulinga u nda? ¹⁷ Tsu ri tsa ama o ro a na a yuwan alajiya a adanshi

a Əsulə adama ə tsurə ikebe shi. O'o, ne da shi. Amma tsu tə kambusa ugbozu na tsu ri ama a na Əsulə ə lyunguyi, waru o ucira wu Zamawawa tsu ta yuwan adanshi e ikaka i tsu ə makakan mə Əsulə.

3

Akucunu a sa'avu ə Əsula

¹ Tsu fara tə u'yəşəşən wa avangaci adama a aciyətsu waru? Ama ə tə təwəsa nə mpepelime n na a danai n na maa yuwan adanshi e ica a aciyele ko gba shi a ta zuwusa du i danaa le mpepelime adama e le. U tu ulobonu tsu danai ni icu'un yi mpepelime n nda? ² Amma ədu da mepepelime mə tsu, waru i tə o okolo ə tsu na vuma suru ee denunə əvu u reve ili i na e deyinuna. ³ I to rocosu ədu mepepelime ma na Zamawawa danai da, əvu ətsu tsu təwə nə ayi. Ruhu və Əsulə za na aa casu wuma, u dana du tə o okolo ə tsu, agba ə əqvə'un shi, ko e ili yi idana i na a yuwan na abaci a atali shi.

⁴ Tsu ta damma ne adama o ucawu wo okolo ə tsu o ucira ə makakan mə Əsulə adama a Zamawawa. ⁵ Amma tsa dansa tsu ta gura yuwan ulinga u nda na aciyətsu shi. Əsulə a da a zuwusa tsu tsu gura yuwan ili i na tsaa yuwan suru. ⁶ U zuwa tsu tə tso o'wo agbashi a akucunu a sa'avu ə yi na o utusə ubatə wə Ruhu və Akiza. Akucunu a nda Wilə u na a danai da shi, adama

a na Wilà u tsu tawaqà tà nu ukwà, amma Ruhu tsu ca tà wuma.

⁷ Akuci a Wilà a dana le ta a atali, reve gba e ene tsugbain tsà Àsulà a mantsa'a. Ama a Isra'ilà a gura jima à kàlyuwusa urewesu wa Musa shi, adama a na u shi te ikanasa nu ucira lon, ko na wo o'woi wikanasa'a tsa jima shi. Adama o ndolo, nà Wilà za na ulinga wà yi ayi da u tawaqà nu ukwà u shi nà tsugbain ne tsundolo, ⁸ to, ulinga wà Ruhu và Àsulà u tà dana nà tsugbain tsa na tsa la'ai za Wilà. Amayun a da shi? ⁹ Nu ulinga u na u tsu kototo ama u shi nà tsugbain, to, ulinga u na u tsu kàmbàto ama mejege e ekere à Àsulà u tà dana nà tsugbain tsa na tsa la'ai. ¹⁰ Amayun a da tsugbain tsa akuci tsa akucunu u tsu rotso tsugbain waru shi, adama a na ekan a tsugbain tsa sa'avu tsa la'a yi ta. ¹¹ Wilà u shi tà nà tsugbain tsa na tso kporoi. Amma tsugbain tsa akucunu a sa'avu u la'a yi tà lon, adama a na woo kporo shi, ko ke'en.

¹² Tsu ta gura yuwan adanshi babu wovon adama a na tsu ri nu uzuwu wo okolo ne tsunda. ¹³ Tsu ri tsa Musa shi. Urewesu wà yi u shi te ikanasa, reve wu pala urewesu'u adama u geshe aza a Isra'ilà e ene ekan o ukporuso wan. ¹⁴ Ama'a à shi tà na aciyogbamu, ili i ro waru i ta putsusa le na ee ene amayun à mantsa ma na e desu Wilà nu unà. Yesu Zamawawa da goon a gura tawa

apalutsu a na aa putsusa le yeni. ¹⁵ Hali na ana'an, ne ee desu Wilà wa Musa nu una, aapalutsu a pala tà okolo e le.

¹⁶ Agba nà vuma vadalat ubata wu Zagbain (Yesu), u tsu tawa tà aapalutsu o ndolo'o. ¹⁷ Ana wo o'woi Zagbain Ruhu da, ubàtà u na Ruhu vu Zagbain ri suru, u tsu zuwa tà ama o o'wo faan. ¹⁸ Adama o ndolo a da urewesu u tsu u ri ukpatu'u adama tsu roco tsugbain tsà Àsulazuva. Waru nà Ruhu và Àsulazuva ri o ulinga àtsuma à tsu, tsu tà kàmbusà tsà yi kuci, waru tsu tà dàshi rocosu tsugbain tsà yi.

4

Uzuwa o upondo

¹ Àsulà, ni isa'ani ya yi, u ca tsu tà ulinga u nda tsu yuwan. Ayi da i zuwai tsu kunai shi. ² Tsu ta 'yuwusan mayan me ili i wono ni ili yu usokowu. Tsà lumusà ama shi, waru tsaa vadalasa adanshi à Àsulà shi. Adanshi a amayun a ða goon tsaa yuwan a mákakàn mà Àsula, adama ama o ro e reve a na tsu ri nà àbula. ³ Na ama o ro a gura reve Alabari a Sa'ani a na tsaa yuwan alajiya shi, u roco tà a puwaàn tà. ⁴ Male, ayi za wuya na a yuwan tsugbain tsu uvadi tsa nda tsa da. Waru u rumbànato tà okolo a aza a na a cayi okolo shi, adama o ndolo aa gura ene ekan a gbain a Alabari a Sa'ani a na e ikanasa ubàtà u le shi. Aa gura

reve ikaka i na tsaa yuwusan alajiya adama a tsugbain tsa Zamawawa shi, za na rotsoi Asulə foyi. ⁵ A mantsa ma na tsaa garasa a yuwusan alajiya a Alabari a Sa'ani, tsaa yuwusan alajiya a aciyətsu shi, amma Yesu da Zagbain. Ili i na goon tsaa dansa adama a tsu, ayi da ətsu agbashi a du a da adama e ili i na Yesu yuwait adama a tsu. ⁶ Asulə a da za na dammai, "Lyawa ekan e ikana ətsumə e irumbu!" U zuwa tsu tə tsu reve a na ekan a nda ayi da ekan a tsugbain tsa Asulə a na urewesu wə Yesu Zamawawa oo rocosu.

⁷ Tsu tə nu uzuwa u nda ubətə wə Asulə, agba tsu rotso tə mpondo n na a ma'ai no olo'o a na ari nu uzuwa'a. Ayi nda'a u to rocosu əbajini o ucira ubətə wə Asulə a da wu utəi, ubətə u tsu u da shi. ⁸ A ta zuwusa tsu ətsumalimə lon, agba a minjira tsu shi ko ke'en. Ko a mantsa ma na tsu revei ili i na tsaa yuwan shi, tsu kudə o ure shi. ⁹ O bongi tsu tə lon, agba Asulə a lyawa tsu shi. A mantsa mo ro a tsu dimbə tsu tə e ida, agba o kototo tsu shi ko ke'en. ¹⁰ A mantsa ma na tsoo sowuso ətsumalimə tsunda, urana biti lipu tsu to rocosu ununa Yesu sowoi ətsumalimə ana u kuwai, adama ama a gura ene wuma wə Yesu a lipu tsu. ¹¹ Amayun, a ta gura una tsu a mantsa biti adama a na tsoo tono Yesu, adama ama ee ene wuma wə Yesu a lipu tsu na aq kuwə. ¹² Tsu usu tə tsu yuwan mpolo nu ukwə, adama i tsurə wuma.

¹³ A dana tə a Adanshi a Asulə, "N yuwan tə adanshi adama a na n cayi okolo." Tsu tə nu ucawu wo okolo cu'un tə, waru tsu ta yuwusan adanshi adama a na tsu cayi okolo. ¹⁴ Asulə a 'yəsan tə Yesu Zagbain ətsuma a əkwəkwə, waru tsu reve tə na Asulə a tə 'yəsan tsu fo obolo nə Yesu. Asulə a ta tara tsu obolo nə ədu, əvu tsi isawain a məkəkən mə yi. ¹⁵ Ili i nda suru adama a du a da, ana ama a əbundə lon aq ushi isa'ani ya Asulə, a ta zuwa ugodyusho wə əbundə e yene reve Asulə a tsurə tsugbain lon.

Ucawu wo okolo ətsuma e Itoni

¹⁶ Ayi da i zuwai tsu kudai okolo a tsu shi. Ko na wo o'woi lipu tsu vu vadilima ri a ləngəsa, ruhu tsu tə tsurusə ucira u sa'avu usana biti. ¹⁷ Ətsumalimə a na tsoo sowuso gogo nda wa'a da, waru waa jima shi. Waru u ta kambusa tsu tsu tsurə tsugbain tsa na tsa la'ai ətsumalimə a tsu lon, waru tsugbain tso ndolo tsə ri nu ukotu shi. ¹⁸ Tsaa zuwusa esu a tsu e ili i na tsee inda shi, agba e ili i na i ri usokowu. Ili i na tsee inda waa jima shi, amma ili i na tsee inda shi ayi da wəqə dənə babu ukotu.

5

¹ Adama a na tsu reve tə no o kototo oogodo a ndana a nda ubətə u na tsu ri nden, a ta dansa, nə tsu kuwə tsu kasa nə lipu nda, Asulə o to foboo tsu u'wa zuva adama

tsu dānu pe. Ubātā u na ayı na aciyayi u yuwain, ubātā u na u ri babu ukotu. ² Tsu kuna tā ą lipu na tsu ri nā ayı gogo, tsu ta zama urana u na tsso oto lipu sa'avu de zuva ana itana i sa'avu. ³ A mantsa mo ndolo tsāqā dānā atabū shi, adama a na tso otoi lipu sa'avu'u de zuva. ⁴ Nā tsu ri nden nā lipu nda, tsu tā ni ili i na ya ɓalā tsu, waru tsu to sowuso ątsumalimā. Agba ukunu u dāda u tsu zuwa tsu tsu ciga tsu kuwā tsu lyawa lipu nda shi. Amma adama a na tsu ciga tā tsu kita'wa le tsu ushi lipu na ąqā kuwā shi, ko ke'en. ⁵ Ȑsula na aciyayi ayı da u fobo ntsu adama o ndolo, waru u ca tsu tā Ruhu va Akiza, tsuuzuwa u na woo roco wuma u sa'avu u nda ili ya amayun i da.

⁶ Adama o ndolo, tsu tā no okolo ugbamu. Tsu reve tā nā tsu ri wuma ątsumā ą lipu nda, tsu ri obolo nā Zagbain shi. ⁷ Tsu tā kurusu ili i na tsu cayi okolo, agba tsso tono ili i na tsee inda shi. ⁸ Dāda n dammai tsu tā no okolo ugbamu. Tsu la'a tā ciga tsu kasa nā lipu nda adama a na a mantsa ma dāda tsso o'wo de o u'wa ą mākākān ma Zagbain. ⁹ Nā tsu ri wuma ą lipu nda, ko nā tsu ri wuma shi, tsu la'a tā ciga tsu yuwan ili i na tsso yo'onoto yi okolo upasu ni ili i na i buwai lo suru. ¹⁰ Ili i na i zuwai ayı da urana u ro suru ntsu tsu tee isawan ą mākākān ma Yesu Zamawawa reve ū ge'eto tsu. Za suru ątsumā ą tsu u tā ushi ili i na yi ntsayi adama e ili i na tsu yuwan a mantsa ma

na tsu dānai wuma ątsumā ą lipu nda, ko isa'ani i da ko iwuya.

Ukambatosu wa ama ubātā wa Ȑsula

¹¹ Adama a na tsu revei tsu ta uwuswa wovon wu Zagbain, dāda tsu ri o mpolo adama ama a vadala ą kuru yi. Ȑsula e reve tā cine tsu ri na amayun. Tsu ciga du tā i dānā nu urevu wi icu'un ya ama a na tsu ri. ¹² Tsu ciga tsu 'yasañ avangaci shi, amma tsu ta dansaa du adama a aciyatsu tsara i yuwan māzāngā adama ą tsu. Dāda ya ąqā tsurā ili i na yaa damma adama a aza a na ąqā 'yasañ avangaci adama e ili i na ama a yuwanus mājiyan adama e le, agba ili ya ąbulā i da ą ri ą mākākān ma Ȑsula shi. ¹³ Nu u yuwan gashi tsu jaara tā, adama u tawāa Ȑsula nā tsugbain tsa da. Agba nā tsu tā nu ugbozu u tsu, adama u kamba du da.

¹⁴ Ili i na tsaa yuwanus suru tsu ta yuwanus adama a na icigi yi Zamawawa u ta gitsasa tsu. Tsu ca tā okolo na Zamawawa kuwā tā adama ą koyan, adama o ndolo tsu reve tā suru ntsu tsu kuwā tā fo. ¹⁵ U kuwā tā adama u wawa koyan, adama aza a na ą ushiyi wuma u sa'avu adama ą yi a buwa dashi yuwan nden o ure u na u yo'ono nle goon shi. Amma, a ta yuwan nden cine woo yo'ono Zamawawa, za na kuwāi reve ą 'yasañ yi adama e le.

¹⁶ Tsu lyawa tā a yuwusan adanshi a ama o ro tsi ili i ro a majiyan ma ama. De nu ujimu, tsu shi tā a majiyan adama e Yesu Zamawawa cine ama o uvadi aa yuwusan, agba gogo tsaa yuwusan ne shi. ¹⁷ Za na suru ri obolo nā Zamawawa, Asulā a kāmباtā yi tā vuma sa'avu. Akuci e ili suru o koto tā reve waru a kāra. Asulā o o'woto tā ili suru usa'avu. ¹⁸ Asulā a dāa a yuwain ili nda biti. U tāwato tsu tā zuzu nā ayi e ekere e ili i na Zamawawa yuwain. U zuwaas tsu tā ulinga u na tsāri n tsu tāwusa na ama zuzu nā ayi fo. ¹⁹ Ikaka i tsu ayi da Asulā a ta tāwusa na ama suru zuzu nā ayi e ekere a Zamawawa. Asulā aa cuwusan nu unusu u le shi. Reve waru u ca tsu ikaka ya asuvu nden a nda. ²⁰ Asulā a lyungu tsu tā tso o'wo aza o ulinga o unā wu Zamawawa, waru u ta dansaa du i poloo ikaka i tsu atsuvu. Tsu ta yuwusan adanshi a Zamawawa, waru tsu ta patishi du i lyawa Asulā o rono du zuzu nā ayi. ²¹ Zamawawa yuwan unusu shi, ko ke'en! Agba reve Asulā a zuwa wo o'wo za vu unusu, adama o ndolo Zamawawa zuwa tsu tā tso o'wo aza a abula e ekere a Asulā.

6

¹ Tsu ta yuwusan ulinga obolo nā Asulā, waru tsu ta patishi du she i ushi isa'ani ya Asulā reve i lyawa u kāra pere wan. ² Asulā a damma ta atsuma a Adanshi a yi,

"Ana mantsa ma na n dangwai ma rawai, mu uwua tā avasa a du. O urana wi iwawit n kamba du tā."[◊]

Amayun a da Asulā a tu ufobu na waa kamba du gogo. Ana'an urana wi iwawi i da.

Atsumalima a Bulu

³ Tsu ciga ulinga wā Asulā u na tsaa yuwusan wo o'wo ili ye pere e ekere a ama shi, dada tsu zamiyi ure u na tsaa yuwusan nden n na maa zuwa ama a riyā wan. ⁴ Ili i na tsaa yuwusan suru, tsu ta yuwusan mpolo tsu roco na atsu agbashi a amayun a Asulā a da tsu ri. Tsu ta kabā asuvu na ankuri nā cu'un va atsumalima suru. ⁵ A faba tsu ta. Waru a zuwa tsu tā o u'wa wa ali. Obolo a ama a yuwan tā upan nā atsu reve a uwa a 'yasasān ugbozu wa ama. Tsu linga tā hali tso o'wo utakalyuwu. Ayin o ro tsu lantsa shi, ko ke'en. Mantsa mo ro tsu lamba ilyalya. ⁶ Tsu roco tā aciyatsu na atsu agbashi a Asulā a da adama a na tsu guzā tā aciyatsu cece, waru tsu tā nu urevu u na Asulā aa casu. Tsu yuwan adanshawuya shi. Tsu ta yuwusaan ama isa'ani. Tsu tā nu ucira u Ruhu va Akiza, waru tsu ciga tā ama na amayun. ⁷ Tsu ta yuwusan alajiya e ikaka ya amayun, waru Asulā a ta casu tsu ucira. Tsu tā nā abula a na o o'wo ntsu ana matsun me pe'en i nā aaragā na tsu cigai adama o uvon. ⁸ Tsu ta yuwusaan Asulā agandā na

[◊] 6:2 Isha. 49:8.

ama a ca tsu tsugbain, ko a tara tsu ili i ro shi. Tsu ta yuwusaan Asulə agandə na a cuwa tsu, ko na a ca tsu ala a vama. Ama a damma atsu azə e open a da, agba tsu ta dansa amayun kuci. ⁹ Koyan da reve tsu tə, agba reve a yuwan nə atsu gashi e reve tsu shi. Tsu tə nden gashi ukwə u rawa tə zuzu, agba atsu da nda, tsu buwa tə wuma. Tsu to sowuso atsumalima lon, agba o una tsu shi. ¹⁰ Tsu tə a mazəngə kuci, ko a mantsa ma na tsu ri oo sowuso atsumalima. Tsu tə nu ulambu, agba tsu ta zuwusa ama nə abunda o o'wo azə o utsuru atsuma o ucawu wo okolo. Tsu ri ni ili shi, agba amayun a da tsu tə ni ili biti.

¹¹ Adu ama a Korinti, tsu yuwaan du tə adanshi mejege, okolo a tsu a tə tapu ni icigi i du. ¹² Tsu lyawa icigi i du shi, amma adu da i lyawai icigi i tsu. ¹³ N ta yuwusaan du adanshi gogo cine maa yuwan nə muwun n və. I yuwan ankuri i roco tsu cu'un vi icigi na tsu roco ndu.

Aa'isa a Asulə a wuma

¹⁴ She i yuwan mmalu obolo na aza a na a ri atsuma e Itoni shi wan. Isa'ani ni iwuya a wala obolo shi. Ekan ni irumbu a tsi isawan ubətə u tə shi. ¹⁵ Cine tsa da Kristi Zamawawa nə Male oo o'wo n'utsə? Cine tsa da za vi Itoni a dənə ubolu nə za na ri e Itoni shi? ¹⁶ Aa'isa a Asulə a ri a muwwulai nə aməli shi.

Atsu da gba aq'isə a Asulə a wuma. Asulə a damma tə "N tə danu obolo ne ele avu n zuwa u'wa u və ubətə u na a ri. N to o'wo Asulə e le, reve ele o'wo ama a və." ◊

¹⁷ Adama o ndolo, Asulazuva a damma tə, "Utai atsuma e le reve yi kasa aciyədu ne ele.

She i ju'wən ili i na i ri ushindalı wan, reve gba n ushi du." ◊

¹⁸ Asulazuva Mogono me Ili Suru ma damma tə, "N to o'wo Dada du, reve adu yo o'wo muwun n və." ◊

7

¹ N'utsə n və, Asulə a yuwaan tsu tə nzuwulai n nda nə abunda. Adama o ndolo tsu sumai ili i na yaa zuwa lipu no okolo a tsu o o'wo ushindalı. Tsu cayı Asula tsugbain avu tsu yuwain mpolo tsu danai unata nə ayi suru suru.

Mazəngə mə Bulu

² I yuwaan tsu ure atsuma o okolo a du! Tsu nusaan za shi. Tsu lungusə ucawu wo okolo a za shi. Waru tsu paala nanza shi. ³ Maa dansə ili i nda adama a na n cigai m bara du shi. N damma du tə de a na tsu ri a cuwusan du kuci, ko nye gba yaa farasa. ⁴ N soduwo du tə mətsən suru suru. N tə mazəngə adama a du kuci. Okolo a və a gbama tə adama a du. Ko na n ri a addama lon, i zuwa mu tə mazəngə.

◊ **6:16** N.Gn. 26:12; Izk. 37:27. ◊ **6:17** Isha. 52:11; Izk. 20:34. ◊ **6:18** 2 Sam. 7:14.

⁵ Ana tsu rawai e ida ya Makidoniya, tsu shi nã wivuwun shi. Tsu ga'an tã na addama ukandaruwu nã atsu. Tsu yuwan tã nlangi nã n'yuwatan. Tsu yuwan ta mpolo nã wovon o okolo a tsu. ⁶ Amma Asula, za na tsu ca aza a na a ri na addama mini mo utanu, u ca tã asuvu a tsu mini mo utanu ana Titu tawai. ⁷ Amayun, tsu yuwan tã mazangã na tse ene niyi, agba ili i na i zuwa ntsu mazangã na amayun ayi da cine i gbamato niyi okolo. U damma tsu tã cine i ri azama ye ene mu a na waru i langa tã atsuma adama e ili i na i yuwin. Waru u damma mu ta cine i cigai i kamba mu. Ana mu uwai ne, n yuwan tã mazangã lon.

⁸ Ko nã mepepelime mã va mã shi mã lango du okolo, u ɓala mu na n dana niyi shi. O ufaru u shi tã u ɓala mu, adama a na u lango ndu okolo, amma i jima a atsumolangu shi. ⁹ Agba gogo n tã mazanga. Maa yuwusan mazangã o unã u nã n zuwa ndu atsumolangu shi, amma adama a na atsumolangu a du a zuwa tã i vadala nden n du. Nã ayi ndolo, tsa amaton du shi ko ke'en. ¹⁰ Adama a na Asula a ta yuwan ulinga nã atsumolangu a tsu adama u kamba tsu tsu vadala o unusu u tsu adama tsu tsura iwawi. Tsã langa atsuma adama a atsumolangu o ndolo shi. Amma nã vumi ri a atsumolangu, agba u vadala ubata wa Asula shi, u tã tsurã ukwã, agba iwawi

shi.

¹¹ Votoyin ugbozu e ili i na atsumolangu a ndu na Asula a ciga ndu i sowu u yuwin atsuma a du. U zuwa du tã i lapula nden n du. U zuwa du tã i roco i nusan shi. U zuwa du tã upan nã wovon u na yu uwai. U zuwa du tã i ciga yee ene mu. U zuwa du tã i danã ada a ama. U zuwa du tã ye ene cine a ca za na nusain atsumalima. I roco ta a na i ri n unusu atsuma e il'i shi. ¹² N dana tã mepepelime mo ndolo adama ye ene, a makakan mã Asula, i kambuwã tã ugbozu lon. N dana yi adama a za na nusain, ko adama a za na a nusayin shi. ¹³ Ayi da i zuwai tsu ri no okolo ugbamu.

Ko na tsu ri no okolo ugbamu, tsu la'a tã mazangã na tse enei cu'un mazanga ma na Titu ri a yuwusan, adama a na i rocoi u ri ni ili i na yaa damaton yi shi. ¹⁴ Tsu damma yi tã ununa tsu ri a mazangã adama a du, reve gba i roco na n yuwin mejege. Ili i na tsu damma ndu suru amayun a da, waru avu gba i roco na ili i na tsu dammai Titu adama a du amayun a da. ¹⁵ Adama o ndolo icigi ya yi a tyo ya'a du u tã dashishi ucira, nu u cuwan cine suru ndu i ri ufobu u na ya'a kuru ili i na u dammai, nã cine i ushi niyi nã wovon nã meje'en mã lipu. ¹⁶ N tã a mazangã adama a na n to soduwo du matsan suru suru.

8

Ucasu no okolo a ta

¹ N'utsa n va, tsu ciga du ta i reve cine Asulə o rocoi isa'ani ya yi a tyo a q'isə a əzə e Itoni e ida ya Makidoniya.
² O sowo tə ətsumalimə lon, waru a dənə nu utsuru shi, agba məzəngə me le məri nu ukotu shi, reve a ca hali gba nu upasu.

³ N ta damma du a ca tə cine aa gura ca hali u kərə wira. Ko za damma le a yuwan ne shi. ⁴ Agba a patishi tsu tə kuci tsu lyawa le a kamba ama a na oo tono Asulə ətsumə a Urishelima.
⁵ Tsu yuwan majiyan ma na aa gura ca tsu ne shi! A fara tə ne'en ca Zagbain aciyele reve a kuru nə ətsu. Ayi da ili i na Asulə a cigai.

⁶ Titu da za na fara rito ndu cine yaa ca, dada tsu pati niyi u kəmbə adama u kamba du adama i koso ili i na i farai a casu. ⁷ I ta yuwusan ili biti mejege, hali nu upasu: I tə nu ucawu wo okolo lon. I tsu yuwan tə adanshi ulobonu. I tə nu urevu. I tsu ciga tə i kamba kuci. Waru i ciga tsu tə lon. Adama o ndolo tsu ciga du tə i ca ləngə, adama o ucasu i ca no okolo a tə.

⁸ Maa dansaa du ni i ciga i 'yuwan i ca shi, ko na wo o'woi q'isə a əzə e Itoni o ro a ciga tə a yuwan ne lon. Amma ayi nda ayi da ure u ro na yoo roco icigi i du amayun a da. ⁹ I reve tə isa'ani yi Zagbain tsu Yesu Zamawawa. I reve tə Zamawawa za vu utsuru da u shi, reve u kəmbə

za vu ulambu adama a du, reve ədu yo o'wo əzə o utsuru adama a na əyi wo o'woi za vu ulambu.

¹⁰ Apa a nda əsəla a va: Lyun nda ədu da aza a na i shi i cigai i fara ca, waru ədu da aza a na i fara cayi. ¹¹ Adama o ndolo i koso ulinga u na i farai. I roco i ta gura koso ulinga'a nə maluwa ununa i fara niyi. ¹² Ni i ciga i ca, ili yə əbundə i na yaa ca əyi da u la'ai ulobonu shi. Amma Asulə a ciga du tə i ca ətsumə e ili i na i ri nə əyi, agba ətsumə e ili i na i ri nə əyi shi wan.

¹³ N ciga i ca əbundə a na a la'ai ucira u du shi, reve i kəmbə a ətsumalimə o unə u na i buwayi wa'a. N ciga tə ili biti yo o'wo unətə e ekere a za na ili i burai suru. ¹⁴ A mantsa ma nda i tə ni ili nə əbundə. Ili i na i ri nə əyi u ta kamba aza a na a na əri nə əyi shi. Reve de, nə a təwə a tsurə lon, a ta kamba du ni i lamba, reve ili yo o'wo unətə. ¹⁵ Adanshi a Asulə a damma tə, "Vuma na bolotoi lon, u ri ni ili i na i la'ai əbundə shi. Za na waru bolotoi wa'a, u lamba ili shi." ◊

Titu nə n'utsa mə yi

¹⁶ N godyo tə Asulə adama a na u zuwai Titu ciga du ununa n ciga ndu. ¹⁷ Titu usu tə u yuwan ili i na tsu damma niyi u yuwan. U ciga tə u 'yawə ya'ə du kafu tsu damma yi u 'yawə. ¹⁸ Tsu lyungu yi tə obolo nə za tsu, za vi Itoni za na q'isə a əzə e Itoni suru aa cuwusa

adama a aganda a yi nu u yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani. ¹⁹ Waru, a'isə a əza e Itoni a dangwa yi tə u 'yəwə obolo nə ətsu a mantsa ma na tsaa ca une'e wi ikebe i nda. Tsu ta yuwusan aganda a nda adama tsu ca Zagbain tsugbain, reve waru tsu roco na tsu cigai tsu kamba na amayun.

²⁰ Tsu ciga ko za reme tsu nu unusu cine tsəq guzəsa une'e wə əbunda u nda shi. ²¹ Amma tsu ciga tə tsu yuwan ili i na i yo'onioi Zagbain ni ili i na ama a tarai u tə mejege.

²² Waru, tsu tə lyungusu vuma ro obolo na ama e re o ndolo. Vuma nda u tu ufobu kuci adama e ikambi. U roco tsu tə ne e re nə əbunda waru ko gogo u ciga tə u yuwan ikambishi i na i la'ai əyi nda, adama a na u soduwo ndu mətsən lon. ²³ Nə vuma ro ece adama a Titu, i damma za və da na aa yuwusan ulinga obolo nə əmu adama u kamba du. A'isə a əza e Itoni a lyungu tə ama e re o ro o ndolo waru ya'ə du, waru ə təwəq tə Zamawawa nə tsugbain. ²⁴ I roco le icigi i du, adama a'isə a əza e Itoni suru e reve na tsu ri mejege na tsu ri a məzəngə adama a du.

9

Ikebe adama a əza o ulambu

¹ Me ene ili i na yaa zuwa n dənaa du adama e ikebe i na i fəboi na yaa ca ama a na oo tono Əsulə shi. ² N

reve tə i ciga tə i kamba. N tə məzəngə adama o ndolo, waru n ta dansaa ama a Makidoniya a na ədu aza a na a ri Akataya i tu ufobu na yaa ca ili lon ili ya lyun. Waru okolo a maluwa ma na yaa ca u zuwa tə ozo o ro nə əbunda ətsumə e le o fəbo adama a ca fo. ³ Amma n tə lyungusu əza a tsu ya'ə du adama adanshi a tsu adama a du wo o'wo adanshi e pere wan. N ciga du tə i dəna ufobu adama a na n damma le tə a na i tə dəna ufobu. ⁴ N ta uwua wono, ədu waru fo i ta uwua wono, na ama o ro ətsumə a əza e Itoni a Makidoniya a təwə obolo nə əmu, reve tsu cina koto i fəbo shi, suru ni ili i na n damma nle! ⁵ Adama o ndolo n kəlyuwə tə u tə dəna ulobonu n lyungu əza a tsu a nda elime a və adama e reve une'e u na i yuwan nzuwulai i tu ufobu. U to roco na i cigai i ca adama a na i cigai, agba adama a na n zuwa ndu i ca nu ucira da shi.

⁶ Cuwain za na suru cu'wəin icu'un wa'a u ta gasa wa'a. Za na cu'wəin icu'un ya əbunda u ta gasa ili ya əbunda. ⁷ Koyan da ətsumə a du biti u fəbo ili cine waa ca. She vu ca wan, nə vu ciga shi. Waru she vu ca wan, na vu tara tə gashi a zuwa wu tə vu ca nu ucira. Adama a na Əsulə a ciga tə za na aa casu nə məzəngə. ⁸ Waru Əsulə a ta zuwaa du aba'un a na a la'ai ili i na i lambai. Ne da ya'ə dəna ni ili biti əbunda, reve i dəna ni ili i na yaa ca adama o ulinga u sa'ani biti. ⁹ Adanshi a Əsulə a damma

ta,
“Za va əbulə tsu ca tə alambi
une'e wə yi pere,
waru u tsu yuwan tə ili i na i
ri mejege kuci.” ◊

¹⁰ Asulə a da za na tsu ca
cimbi icu'un, reve waru u ca
ilyalya. U tə dashi ili i na i ri
nə əyi, adama i dashi lyuwa
elime ətsumə e ili ya əbulə i
na yaa yuwan. ¹¹ U ta ca
du utsuru o ure biti adama
i ca pere kuci. Reve ama
nə əbundə o godyoo Asulə a
mantsa ma na tsu cayi une'e
u du.

¹² Ili i re i da ili i na yaa
yuwan waa yuwan. U ta
kambusa əzə e Itoni ni ili i
na a lambai. Waru ili i ndolo
i ta zuwa ama nə əbundə a
yuwan mazəngə e ekere ə
Asulə. ¹³ I tə dənə a casu
Asulə tsugbain adama a na
yaa casu pere. I ushi tə ikaka
adama a Zamawawa, reve i
yuwan tsutoni nə əyi ana i
cayi ama a na oo tono Asulə
na akapi a ama o ro pere.
¹⁴ Gogo a ta avasa adama ə
du, waru a ciga tə ee ene du,
adama e isa'ani i na i karalai
i na Asulə a yuwan ndu.
¹⁵ Lyawa tsu godyoyi Asulə
adama o une'e u na tsaa gura
tsupa yi shi.

10

Buluyuwusan tə ulinga wa
Asulə

¹ Amu, Bulu n ta patishi
du nə cine Yesu Zamawawa
tarai aciyayı ili i ro shi na
ankuri. Ama o ro a damma
n tə nə wono nə n ri obolo
nə ədu amma nə n ri alanga

nə ədu n tu usuduwu. ² A
mantsa ma na məqə dashi
tawə n kalyuwə du, n reve tə
n tə dənə usuduwu ə tyo e
ekere a ama a na aa dansa tsu
tə kurusu ure wu uvadi. N
ciga i zuwa mu n yuwaan du
tsundolo shi. ³ Tsu tə nden
ətsumə o uvadi, amma tsaa
yuwusan uvon ununa ama o
uvadi aa yuwan shi. ⁴ Tsu
ta yuwan uvon ni itana yu
uvon i na i ri ko'o na aza a na
uvadi waa yuwan shi. ⁵ Tsu
ta yuwan uvon i tsu ə tə nu
ucira diga ubətə wə Asulə na
aa gura lungusə bətə a cira
ma'yuwatan. ⁶ Tsu tə lungusə
mawasan nə cu'un
vu u'yəsəsan wa avangaci
suru a na a putsusaa ama nu
urevu wə Asulə. Tsu te remushe
majiyān ma ama ma
na mə ri mejege shi, reve tsu
zuwa le a yuwan tsutoni nə
Zamawawa. ⁷ Reve ni i roco
na i kuruyi Zamawawa suru
suru, tsu tə dənə ufobu u na
tsaa ca za na suru 'yuwain a
yuwan tsutoni oforo.

⁷ I tə kalyuwusə ili ne esu a
na ə ri ətsumə ə lipu du. Ni
i ciga i 'yuwan i cuwan a na
ətsu aza a Zamawawa da un
una aza a na a dansa na afalu
a na ele aza a Zamawawa
da. ⁸ Amayun a da tsu ta
yuwan adanshi əbundə na
afalu e ekere o ucira u na Za
gbain ca ntsu na tsaa kamba
du, amma gba adama a na
tsaa amaton du da shi. Agba
maa uwuwsa wono adama o
ndolo shi. ⁹ Nə n dənəa du, n
ciga du i uwa majiyān gashi
n to mpolo n na maa ca du
wovon da shi. ¹⁰ Ama o ro

◊ 9:9 Ica 112:9.

a ta dansa, "Mpepelime mą Bulu n tą nu ucira waru gashi ili ya amayun i da, agba nu u ri obolo ną ątsu ądalimbą a da. Waru adanshi a yi ili i ro i da shi." ¹¹ Lyawa le e reve nda: Tsu de obolo ną ądu gogo shi, dada tsaa danasa adanshi a nda a mpepelime. Amma ną tsu de obolo ną ądu, tsu to roco tsugbain ununa tsoo rocosu ątsumą a mpepelime n tsu.

¹² Tsu kawan tara aciyatsu unąta na aza a na a tarai aciyele ili i ro shi. A yuwaan tą aciyele ronutsu reve o rito aciyele na ayi. Waru e te ge'etosu aciyele ni ili i na ele na aciyele a ri. Ayi nda u roco tą e reve ili shi. ¹³ Agba tsaa yuwan afalu adama e ili i na i ri alanga nu ulinga u na Asulą a ca ntsu tsu yuwan shi. Tsu ta yuwan afalu adama o ulinga u na u lyungu ntsu tsu yuwan goon, waru ądu fo ątsumą o ulinga u dada i ri. ¹⁴ Ana ądu fo ątsumą o ulinga a dada i ri, tsaa yuwusan afalu upasu ną cine u lobonoi tsu yuwan shi. Ayi da nda gba, ątsu da aza a na tsu fara tławą ndu na Alabari a Sa'anı a Zamawawa.

¹⁵ Tsaa yuwusan afalu adama e ili i na ama o ro a yuwan shi, gashi ątsu da tsu yuwan ili'i na aciyatsu. O una u ndolo, tsu ta zuwusa okolo a na ucawu wo okolo a du u ta kungwa, reve waru ulinga u tsu ątsumą a du u lyuwa elime lon. ¹⁶ Tsu ciga tą tsu 'yawą bąta va alanga tsu ca Alabari a Sa'anı. Tsu

ciga tsu yuwan afalu adama o ulinga u na ama o ro a yuwan de ubąta u le shi. ¹⁷ Adanshi a ąsulą a damma tą, "Na vu ciga vu 'yasan avangaci, vu 'yasan adama e ili i na ąsulazuva a yuwan." ◊ ¹⁸ Adama a na za na tarai u tą tsurą ica na aciyayı ayi da u tsu tsurą ica'a shi. Agba na ąsulazuva a zuwa vuma tą tsurą ica, ayi da za na tsu tsurą ica ya amayun.

11

Bulu na ajiya e open

¹ N ta zuwusa okolo i ta yuwan ankuri ną ąmu ko ną shi n yuwan gashi n reve ili i shi. Ee, n ta patishi du i yuwan ankuri. ² N ta ada a du ununa ąsula a ri ada a du. I rotso tą usheli u na koto u revei vali shi, za na n yuwayin nzuwulai n lolo ną vali tą goon, ayi da Zamawawa na aciyayı. ³ Agba gogo n ta uwuwusa wovon u na ąa pusən okolo a du adama i lyawa itoni yi Zamawawa ątsumą a amayun na akiza, cine yo lulumai Hawat o ure u vama wą yi. ⁴ Tsu damma du tą adama e Yesu, reve i tsurą Ruhu va Akiza ąvu i usu ıkaka i tsu. Agba reve i lyawa ama o ro a dansaa du ili i ro ko'o adama e Yesu. Gogo nda i tu ufobu na yąa ushi ruhu ro ko'o reve i ushi ikaka i ro ko'o. ⁵ N reve tą aza a na ee desu aciyele "ajiya a gbagbain" a la'a mu shi. ⁶ Maa yuwan adanshi ulobonu cine ele aa yuwusan shi, agba n reve tą ili i na maa

dansa. Tsu roco du tā ne a alanga e eteshe o ure bīti.

⁷ N zuwa du i tsupa mu adama a Alabari a Sa'ani a na n yuwaan ndu alajiya shi. Mo o'woto tā aciyavā zālā reve n ca du tsugbain. Unusu u da ndolo'o? ⁸ U yuwan tā gashi n te ivusā a'isā a əzə e Itoni o ro, ana n ushiyi ikebe i le adama n yuwaan du əgandā. ⁹ Nā n lamba ili i ro a mantsa ma na n shi əbolo nā ədu, m pati du i kamba mu shi. Aza a tsu a na o utai Makidoniya əvu a rawa de ele da a ca numu ili i na n ciga suru. Ko ke'en koto m pati du ikambi i ro shi, waru maa yuwan ne shi, ko ke'en. ¹⁰ Ko za ətsumā e ida ya Akataya aa zuwa mu n lyawa adanshi a əbundā adama o ndolo shi. N ta dansa ili i nda na amayun a Zamawawa na ri ətsumā a va. ¹¹ Nā n damma maa zuwa du itana yu ume shi, o unā u na n ciga ndu da shi? O'o! Asulā e reve tā na n ciga ndu.

¹² Waru n ta lyuwa elime ni ili i na maa yuwan gogo, adama a na n ciga m putsa ama o ndolo nu ure wu u'yasasan wa avangaci. A ta ciga a damma ularinga u na əa 'yasasan avangaci adama a yi, ili i tā i da nā za tsu. ¹³ Ama a nda ajiya e epen a da. A ta yuwan epen adama o ularinga u le, reve a vadala aciyele tsāra o rotso ajiya a amayun a Zamawawa. ¹⁴ Amma ili ya asalama i da mu shi! Ko Malet ma tsu vadalasa tā aciyayi o rotsuso malingata mā Asulā me ekan. ¹⁵ Adama o ndolo wo o'wo

tsu ili ya asalama shi, na agbashi a Male fo a zuwa aciyele o rotso agbashi a na aa yuwan ulinga u na u ri mejege. Agba o ukosu a tā tsurā ətsumālimā a na a ntsayı adama e ili i na a yuwin.

Bulu yuwan adanshi a ətsumālimā a yi

¹⁶ N tā dāshi dansaa du: Ko za tara mū gashi n reve ili shi. Agba nā ne da majiyan mā du, to, poloo numu atsuvu, ununa yoo poloo za na revei ili shi atsuvu, əvu fo n yuwan afalu ne'en ke'en. ¹⁷ A mantsa ma na maa cuwusa aciyavā ne tsundolo, maa yuwan adanshi cine Zagbain aa yuwan shi, amma tsu za na revei ili shi. ¹⁸ Ama nā əbundā a ta yuwan afalu adama e ili i na a yuwan ətsumā o uvadi. Adama o ndolo əmu fo n ta yuwan afalu. ¹⁹ Ədu aza a na i ri a majiyan i tā nu ugbozu, i ta uwuwa uyo'o o polusoo olo atsuvu! ²⁰ Hali i ta yuwan ankuri na aza a na əa kambuwusā du agbashi e le, ko aza a na aa paalasa du, ko aza a na aa yuwan epen. I ta yuwan ankuri na aza a na a tarasa a la'a du tā, ko aza a na aa basasa du a agbaguzu. ²¹ N ta uwuwa wono ana n dammai a na tsu ri nu ucira u na tsaa yuwan ili i na aa yuwan shi.

Na aa yuwan afalu, əmu fo n ta yuwan, agba yuwan ne tsulo tsa da. ²² A ta dansa ele mmaci ma Ibrahim n da, ko? Əmu fo

maci va Ibrahim da. Ele aza a Isra'ila a da? Amu fo ne da. Ele muwun n tsukaya ma Ibrahim n da? Amu fo ne da. ²³ Ele agbashi a Zamawawa da? Nā n damma n la'a le tā yuwaan yi agandā mo o'wo tā gashi ulo. N la'a le tā yuwan ulinga lon. A zuwa mu tā o u'wa wa ali kuci hali u la'a cine a zuwa nle o u'wa wa ali. Wufabu u na a faba numu u la'a tā cine a faba nle. N yuwan tā zuzu nu ukwā nā abunda. ²⁴ Aza a Isra'ila a faba mū tā mata'atsu nā kucci.* A yuwan tā ne toto uton. ²⁵ Aza a Roma a faba mu tā na adanga. A yuwan tā ne toto uta'atsu. A vara mu tā na atali azama o una mu u tā. N shi tā a mmalu a wantsun reve wu boso. A yuwan tā ne uta'atsu. Reve n dānā o udasu a mini diga ili yu ulivu hali ulivu u ro. ²⁶ Atsumā a mmalu mā abunda, n uwa tā atsumā e meleshe adama o dolu na shiwain, obolo nā aza a ngalalai waru. N uwa tā e meleshe e ekere a ama a va, aza a Isra'ila, ne e ekere a Atakpaci. N uwa tā e meleshe e ilyuci i gbagbain, nā atsumā o una, nā atsumā a mala. Waru n uwa tā atsumā e meleshe e ekere a ama a na a dansa ele aza e Itoni a da, agba ne da a ri shi. ²⁷ N yuwan tā ulinga wu ucira hali n tākalyuwā, waru mantsa nā abunda n lantsa shi. N dānā tā na ambulu na akuli, waru a mantsa nā abunda n lamba tā

ilyalya. N sowo tā utānu kuci adama a na itana i kālāma numu. ²⁸ Udaşhiyi e ili i nda suru, wo o'wo tā gashi n tu utanuwu ni itana yu ume urana suru adama a na n ri udamu adama a a'isā a aza e Itoni suru. ²⁹ Ana ozo o ro a dānāi lagaga, amu fo n dānā tā lagaga. Na a luluma nanza hali u yuwan unusu u tsu damaton mu tā lon.

³⁰ Nā hali maa cuwa aciyava, n ta yuwan ne adama e ili i na i rocoi n ri nu ucira shi. ³¹ Asulā e reve ta maa yuwusan epen shi. Ayi da Asulā nā Dada vā Yesu Zagbain, waru a ta cuwa yi babu ukotu. ³² A mantsa ma na n shi Dimaska, gwamna (ana Areti dānāi mogono) shi tā ciga u reme mu dada u zuwai asoja a kāndāruwā lyuci'i. ³³ Agba avu n'utsā n vā mu tālyuwāto mu atsumā a aasaka a wungu wu ukari u lyuci'i. Ne da n la'ai e ekere a gwamna'a.

12

Zagbain rocoi Bulu alavu alavu

¹ N ciga n 'yuwan n yuwan uvadu. Ko ili n tsurā nā ne shi, agba lyawa n 'yaşan avangaci adama a alavu alavu nā wenu u na Zagbain roco numu. ² A'wan kupa nā aza a nashi na a karai, Asulā a ushi tā za vi Itoni vu Zamawawa ro a tyo zuva suru suru. N reve shi ko lipu vā yi da karai, ko ruhu vā

* **11:24** A mantsa mo ndolo, na a faba vuma toto amunga, u tsu kuwā tā. A tsu faba yi tā mata'atsu nā kucci adama u sowo atsumalimā lon agba wāqā kuwā shi.

yi, Asulə a da e revei. ³⁻⁴ N kambisə tə n yuwan adanshi, n reve tə a tara tə vuma nda a tyo o u'wa u wivuwunt de zuva, n gura reve ulobonu shi, ko lipu və yi kərə tə zuva ko gba ruhu və yi da goon, Asulə a da e revei. Wu uwwa tə ili i na aa gura cuduwa shi, ni ili i na Asulə aa lyawa nanza damma shi. ⁵ Adama o ndolo n ta yuwan uvadu adama a vuma ndolo, agba maa yuwan afalu adama a aciyavə shi, she adama e ili i na yoo rocosu n ri nu ucira shi goon. ⁶ Amma na n ciga n yuwan afalu adama a aciyavə, moo o'wo ulo shi, adama a na amayun a da maa dənə a dansa. Agba maa yuwan afalu adama a aciyavə shi. N ciga ama a ca mu tsugbain tsa na tsa la'ai ili i na e ene numu a yuwanus ko a dansa shi.

⁷ Agba nə n ciga n 'yuwan n kudə yuwan uvadu əbunda adama e ili ya asalama i na Asulə o roco numu. Ayi da i zuwai u ca numu mbałə n ro na moo sowuso ətsumalima, cine aawanda a tsu sapa lipu. U rotso tə gashi malingata ma Male mo fobo tə adama u ca mu ətsumalimə adama a putsaa mu a nā maa yuwan uvadu. ⁸ M pati tə Zagbain toto uta'atsu u tawa mu addama a nda. ⁹ Agba u damma mu tə, "Isa'ani i və i rawa wu tə. A mantsa ma na vu ri takalyə, dada ucira u və u tsu dənə mejege ətsumə a wu." Adama o ndolo gogo n tə mazəngə n yuwan afalu adama o ulambu wu

ucira u və, adama ucira wu Zamawawa yuwan ulinga ətsumə e ekere a və. ¹⁰ Nə n ri nu ucira shi, nə tsundolo aqə təwəqə Zamawawa ni isa'ani, n ta yuwan mazəngə. Na ama e isula mu, ko n lamba ili, nə tsundolo aqə təwəqə yi ni isa'ani, n ta yuwan mazəngə. Waru ko ama o əongi mu ko n sowo ətsumalima, n ta yuwan mazəngə nə cu'un ndolo aqə təwəqə Zamawawa ni isa'ani. U to o'wo nə n ri nu ucira shi, a mantsa mo ndolo ma da moo o'wo nu ucira.

Bulu ciga tə ama a Korinti

¹¹ N ta yuwusan adanshi ana ulo, agba ədu da i zuwa numu n yuwanin ne. Ədu da aza a na ulobonoi i damma ili i na i ri ulobonu a tyo e ekere a və. Adama a na ko nə n ri ili i ro shi, aza a na a dansa ele "ajiya a gbagbain" a da a la'a mu shi. ¹² Ana n shi obolo nə ədu, n shi tə na ankuri hali n yuwan linga vu ucira ni iroci ni ili ya asalama na aajiya a amayun a tsu yuwan. ¹³ Adama o ndolo i tsurə tə ili i na a'isa a əza e Itoni o ro a tsurai. Ili i tə i da goon i shi i tawai ko'o: mo o'woto aciyavə itana yu ume e ekere a du shi. I yuwaan mu gafura adama o ndolo!

¹⁴ N te ifobi i na maa kalyuwə du wa ta'atsu. Agba ko nə n shi n təwə moo o'wo du itana shi. Ədu da n cigai, amma ikebe i du shi. U ri ulobonu muwun n zuwusa ikebe adama aqə kalyuwə aza a na a matsan nle shi. Ne da shi! Mbara n da n tsu kalyuwə muwun n le. ¹⁵ Adama o ndolo n tə

mazanga adama n ca ili i na n ri na ayi suru adama q du, hali gba na aciyava. I ta jiba icigi i va adama a na n la'a ciga ndu?

¹⁶ Ozo o ro q du q usu ta mo o'wo du itana shi. Agba a buwa ta a majiyan n yuwan ta ugbozu, reve n yuwan epen adama n tsura maa azu du. ¹⁷ Atsuma a ama a na n lyunguwan, za ro paala du ta? ¹⁸ M pati ta Titu u 'yawa ya'a du, qvu n lyungu za vi Itoni ro obolo na ayi. Agba ayi u paala du shi. Waru i reve ta a na qmu na ayi ili i ta i da tsu yuwan, waru tsu ta no okolo q ta.

¹⁹ I ta gura yuwan majiyan gashi tsu ta dansa ili i nda suru adama tsu roco tsu ta mejege. Ne da u ri shi. Tsu ta yuwan adanshi cine Zamawawa aa ciga tsu tsu yuwan adanshi q makakan ma Asulaa. Adu n'utsa n tsu n da, waru ili i na tsaa yuwan suru adama tsu gbamato du da. ²⁰ N ta uwuwa wovon na n tawa n kalyuwa du, nden n du moo yo'ono mu shi, adama o ndolo, nden n va moo yo'ono du shi. N ta uwuwa wovon u na maq tawa n cina du a mawasan waru i ta tsushu'un tsi ili i na ama q ri na ayi. Waru n ta uwuwa wovon na n tawa ya'a du n cina du a yisaali nu upan, qvu waru i ciga ili biti adama a aciyadu. N ta uwuwa wovon n tawa n cina du a dansa ili i vama adama a ama o ro, qvu waru i dana a yuwan idami. Na n tawa

n ciga n cina du q 'yasasa avangaci shi, waru n ciga du i yuwusan nden iwawu shi. ²¹ Amayun, n ta uwuwa wovon na na n tawa, Asulaa q ta kadato mu adama q du. N ta yuwan mesun adama a aza a na a yuwan de unusu agba koto a lyawa nden maashinda shi, na tsipere, ni ili i wono.

13

Asala q Bulu

¹ N ta tawa ya'a du wa ta'atsu. Adanshi a Asulaa a damma, "Esu e re ko a ta'atsu u to roco na adanshi a na a yuwan a aci a za ro amayun a da." ◇ ² Ana n dana*ai* obolo na qdu we ire, n rono ta aza a na a yuwan unusu atsuvu. N ta dashi dammisa gogo a na n ri alanga: Na n dashi tawa, za q fatsa oforo shi. ³ N to roco a na amayun a da na Zamawawa aa yuwan adanshi e ekere q va. Ana waa yuwan ulinga e memere ma du, u ri babu ucira shi, amma u ta nu ucira. ⁴ Amayun a da u shi nu ucira shi ana o una niyi a akpata,† agba u ta wuma gogo o ucira wa Asulaa. Tsu ri nu ucira shi, cine Zamawawa shi nu ucira shi ana u dana*ai* a akpata. Agba i te ene na tsaq dana*ai* wuma nu ucira wa Asulaa, cine Zamawawa ri.

⁵ I kalyuwa aciyadu ulobonu. Ye ece aciyadu ye ene ko i to tono ili i na i usuyi. Ni i reve na Yesu Zamawawa ri atsuma q du shi, i riya ta a malyungwa. ⁶ Amma n

◊ 13:1 U.WI. 19:15.

ta zuwusa okolo a na yee
 ene na atsu na aciyatsu tsu
 riyai mālyungwā'q̄ shi. ⁷ Tsu
 te ipati ya Asulā i yuwan
 iwuya wan. Tsaa yuwusan
 avasa ne adama tso o'woto
 aciyatsu ama q̄ abula shi,
 amma adama tsu zuwa du
 i yuwan ili i na i ri mejege,
 ko nā shi wo o'wo gashi tsu
 riyā tā. ⁸ Tsu ta yuwan ili i
 na yaq̄ cacosu amayun elime.
 Tsaa yuwan ili i na yoo rono
 yi acapa shi. ⁹ To ko nā tsu ri
 nu ucira shi, tsu tā māzāngā
 a na i ri nu ucira. Tsu ta a
 avasa a na yaq̄ kāmbā yoo
 o'wo ama q̄ abula. ¹⁰ N ta
 danasa ili i nda kafu n rawa.
 Ne da maa bāra nu usuduwu
 shi a mantsa mā na maa
 yuwusan adanshi nu ucira
 u na Zagbain ca numu. U ca
 mu tā ucira u nda, adama n
 kamba du, amma n lungusā
 du da shi.

Icasu yu ukosu

¹¹ Gogo ama q̄ va, n to ko-
 suso mepepelime ma nda. N
 ta dansa: Yuwain māzāngā!
 I lapula nden n du. I polo
 atsuvu e ili i na n dammai.
 I dānā no okolo q̄ tā nā aza
 q̄ du. I dānu obolo atsumā
 a asuvu nden. Dada Asulā e
 icigi na asuvu nden oo o'wo
 obolo nā q̄du.

¹² I casalai ni icigi ya aza
 e Itoni. ¹³ Azā e Itoni pa
 nda suru q̄ tā lyungusā du ni
 icasu i le.

¹⁴ Lyawa isa'ani yi Zagbain
 tsu Yesu Zamawawa, ni icigi
 ya Asulā, nā nden m muwwu-
 lai n Ruhu ya Akiza mo o'wo
 obolo nā q̄du suru.

Mepepelime ma Bulu ə tyo ya Aza a Galatiya

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Bulu dana tā mepepelime ma nda ə tyo əzə e Itoni ətsumə a Galatiya. Galatiya ida i da, waru ilyuci i gbagbain i tā pe ətsumə ə yi. Bulu dana tā mepepelime ma nda ə tyo ə ə'isə əzə e Itoni suru. Bulu kandaruwa ta ida'a suru, adama o ndolo u tā nā n'utsə ətsumə ə əzə e Itoni a na ə ri pe. Agba ozo o ro de a damma tā a na Bulu aajiya a amayun a da shi.

Bulu danaa tā ama tsārə u roco cine wo o'woi aajiya a amayun. Ana u kotoi a yuwusan adanshi e ili i nda, u rito le tā a na ə tā tsurə iwawi o ure u sa'ani adama a na ə tā nu ucawu wo okolo ətsumə a Kristi Zamawawa. Ure wi itoni i wilə u tsu tāwā ni iwawi shi. U roco le tā a ta gura toni ure wā Əsula za na wu ntsayi faan, waru a cigalai.

Ili i na Bulu dammai əzə e Itoni a Galatiya suru amayun a da fo ə tyo əzə e Itoni a ana'an. Suru tsu tā faan na tsoo toni Əsula o ure u na wu ntsayi, o ure wu ucawu wo okolo. Wilə u tsu kamba tsu tā tsu reve cine tsaa yuwan wuma, amma ucawu wo okolo a da goon woo golo tsu nā Zamawawa reve u tāwā tsu ni iwawi.

Ili i na iripe ətsuma a aata-gada a nda

1. Ajiya a amayun ni ikaka ya amayun (1:1-10)
2. Əsulə a dangwa tā Bulu o o'wo aajiya (1:11-24)
3. Bulu isawaan tā ikaka ya yi (2:1-21)
4. Ucawu wo okolo a da goon u tsu tāwā ni iwawi (3:1-4:31)
5. Za na ri nā Ruhu tsu roco tā icigi (5:1-6:10)
6. Morono ma atsuvu mo ukosu (6:11-18)

Icasu

1-2 Əmu, Bulu, n ta danasa mepepelime ma nda ə tyo ə ə'isə ə əzə e Itoni ətsumə e ida ya Galatiya. Əmu aajiya a da. Vadilimə da dangwa numu shi. Waru obolo a ama a da a dangwa numu shi. Amma Yesu Kristi Zamawawa da dangwa numu na aciyayı. U yuwan tā ne obolo nā Əsula Dada, za na 'yəşəqin Yesu diga o ukwā. Ama ə tsu a na ə ri pa fo suru obolo nā əmu tsu tā lyungusəq du ni icəsu i tsu.

3 Lyawa Əsula Dada tsu nā Zaghain tsu Yesu Kristi Zamawawa roco du isa'ani, reve waru a ca du asuvu nden. 4 Yesu Zamawawa Zaghain kuwā tā adama o unusu u tsu, cine Əsula Dada tsu foboi, tsərə u wawa tsu diga o uvadī wi iwuya i nda ubata u na tsu ri ə nden gogo. 5 Ayi da i zuwai tsugbain suru tso o'woi za və Əsula ə tyo a mantsa suru babu ukotu. Ami.

*Alabari a Sa'ani a nda
goon*

⁶ N yuwan tā asalama lon a na i farashi uvadalasa a lyawusa Àsula. U dangwa du tā adama e isa'ani ya Yesu Kristi Zamawawa. Amma gogo àdu da nda o tonishi ikaka i ro ko'o. ⁷ Amayun a da, ikaka i ro yi lo shi, she ikaka ya Alabari a Sa'ani goon, ko na wo o'woi ama o ro o tā lo na a gbandarasa du. A ciga tā a vadala a Alabari a Sa'ani e Yesu Zamawawa à tyo ili i ro ko'o. ⁸ Lyawa Àsula a yuwaan za na yuwaan ndu alajiya e ili i ro ko'o ni ikaka i tsu à tyo ya' à du suru unà! Àsula a yuwan ne, ko nà shi wo o'wo àtsu a aciyatsu tsu tawàq ni ikaka i ro ko'o, waru ko nà shi wo o'wo malingata mà Àsula ma da mà tawayi ni ikaka i ro ko'o. ⁹ N damma tā ne, waru n tā dashi dammisa: Nnà za ro yuwan alajiya o ro ko'o na za na i fara ushiyi, lyawa unà wà Àsula u reme vuma ndolo.

¹⁰ Maa yuwusan ili adama n yo'onoto ama okolo shi. Amma n ciga tā n yo'onoto Àsula okolo. I ta majiyan n ciga tā n zuwa ama a ciga mu? Nà ne da maa yuwusan, n shi o o'wo aagbashi à Kristi Zamawawa shi.

Àsula e de tā Bulu

¹¹ Ama a va, n ciga du tā i reve Alabari a Sa'ani a na n yuwaan du alajiya, ili i na ama a yuwin da shi. ¹² Ubàta wa ama a da n tsura niyi shi. Ko za rito mu ayi shi. Yesu Kristi Zamawawa da roco numu uritosu u nda suru.

¹³ I reve tā cine n dànai ana n dànai o tono ure wa aza a

Isra'ila. N ca tā azà e Itoni àtsumàlimà waru n yuwan tā ukadu u na mee bete'we le. ¹⁴ Aza a Isra'ila o ro u'yowun u da tsu tā, amma n la'a tā ozo o ro e le nà àbundà toni wilà wu nkaya n va. N dàna tā e meje'en n yuwan ne.

¹⁵ Agba kafu a matsan mu, Àsula a dangwa mu tā. U yuwan tā ne adama e isa'ani ya yi. ¹⁶ Reve mantsa mà tawàq ana u roco numu Mawun mà yi adama n yuwan adanshi à yi ubàta wa Atakpaci. A mantsa mo ndolo, m pati za ca mu àsala shi. ¹⁷ N 'yawà Urishelima adama n cina de ama a na o o'woi de ajiya kafu mo o'wo aajiya shi. Ili i na n yuwin a mantsa mo ndolo ayi da, n kàrà tā a tyo Laraba n dànu de mantsa wa'a. Reve n kàrà a kàmba Dimaska.

¹⁸ Ana a'wan a ta'atsu a kàràj, reve n kàrà à tyo Urishelima n 'yawà m bura Bituru, avu n dànu de hali rana kupa no ozo o ton. ¹⁹ Waru me ene tā fo Yakubu zawa'a vu Zagbain, agba me ene akapi a ajiya'a a mantsa mo ndolo shi. ²⁰ N kucina tā nà Àsula, open a da maa yuwusan shi.

²¹ Mantsa mo ro de, n toni tā ni ida ya Suriya ni ida ya Kilikiya. ²² A mantsa'a azà e Itoni àtsumà a Yahuda koto à shi e ene mu shi. ²³ Ele a uwàta tā a yuwusan adanshi à và goon adansa: "Apa vuma na tawàq ntsu na addama, waru u yuwusan tā ukadu u na wee bete'we azà e Itoni. Amma gogo u ta dansaa ama

o toni ikaka'a." ²⁴ Reve a cuwa Asulə adama a va.

2

Ajiya a ushiyi Bulu

¹ Ana a yuwain a'wan kupa nə əzə a nəshı, reve n kəmbisə Urishelima obolo Banaba, waru n tara tə Titu. ² N 'yawə tə de adama a na Asulə o roco numu alavu əlavu adansa mu n kərə. Amu de, n yuwan tə adanshi na azgbain a əqə'isə a əzə e Itoni goon. N shi tə n ciga n zuwa le e reve ikaka i na maa dansaa Atakpacı. N shi tə n ciga ajiya'a a lyungwa ili i na moo ritosu. Nnə a usu uritosu u va shi, uritosu u na n yuwain hali a tyo a mantsa ma nda u to o'wo ili ye pere. ³ Ana a uwmai ili i na n dammai, a usu yi tə. A zuwa a pada i'utsə i va Titu za na shi obolo nə əmu uryumbu shi, ko na wo o'woi əyi Takpacı* da.

⁴ Əzə e itoni e open o ro o odoru tə a uwa ətsuma a tsu. A uwa tə ətsuma a tsu gashi aza a matawa mo utyo adama e reve ufəlu u na Yesu Kristi Zamawawa ca ntsu. A ciga tə a kəmbəto tsu agbashi. Ama o ndolo a da a zuwa ntsu tsu yuwain adanshi a mapada mo uryumbu.[†]

⁵ Amma tsu tonoo ada əzə e itoni e open o ndolo shi, ko ke'en. Tsu ciga tə amayun a Alabari a Sa'ani a dənə obolo nə ədə.

⁶ (Ozo o ro ətsuma a əqə'isə a əzə e Itoni a nda a tara tə aciyele gashi azgbain a da, amma əyi ndolo ili i ro i da shi ya'a va. Asulə a ta tarasa ama ili i tə.) Ne da aa vadala Alabari a Sa'ani a na n yuwain shi. ⁷ E ene tə Asulə a ca mu tə ulara wa alajiya a Alabari a Sa'ani a tyo ubətə wa Atakpacı, cine u cayi Bituru ulara wa alajiya a tyo ubətə wa aza a Isra'ilə. ⁸ Asulə a ca tə Bituru ucira u na waa yuwan ulara wa aajiya ətsuma a ama a Isra'ilə. Ne da fo u ca numu ucira u na maa yuwan ulara wa aajiya a tyo ubətə wa Atakpacı.

⁹ Ana Yakubu nə Bituru nə Yahaya[†] (aza a na ama suru e revei azgbain a da) e revei Asulə a ca mu tə une'e u gbain u nda, reve əushi mu nə Banaba alingi ətsuma a aza a na aa yuwusan ulara obolo. A dəshi tsu tə asuvu ugbamu tsərə tsu lyuwa elime a yuwusaan Atakpacı alajiya, waru a mantsa mə tə a ta lyuwa elime nu ulara u le ətsuma a aza a Isra'ilə.[†] ¹⁰ Ili i tə i na a pati ntsu tsu yuwan, əyi da tsu cuwan na alambi, waru n dənə tə no okolo a na maa yuwan ne!

Bulu əra tə Bituru

¹¹ Urana u ro, ana Bituru təwai ətsuma a Antakiya, u yuwusan tə ili i babu ulobonu lon, reve əmu adama o ndolo m əra yi

* **2:3** Titu Takpacı da, waru ele ama o ndolo a tsu pada vali uryumbu shi. Aza a Isra'ilə gba vali suru a ta pada yi uryumbu. Ili ya asalama i da ana wo o'woi ajiya a zuwai a pada Titu uryumbu shi. † **2:9** Ətsuma o uguzu u nda Bulu yuwan tə ulara nə Tsu'arama u de aala a Bituru: "Kefa."

a mākākān mā ązā e Itoni. ¹² Apa ili i na i farai: Ana u fara rawai, u lyuwusa tā obolo na Atakpaci ązā e Itoni. Avu Yakubu lyungu ązā e Itoni o ro aza a Isra'ila ą tyo Antakiya. Ana ama a nda a rawai, Bituru dāshi lyuwisa na Atakpaci waru shi, adama a na u dānā tā a uwuwusa wovon wiili i na ama a nda aa damma adama ą yi. ¹³ Reve akapi ą ązā e Itoni a Isra'ila fo o toni yi nā mayan me ikpa'a ne, hali fo nā Banaba toni le tā nā mayan me ili i babu i mejege i nda.

¹⁴ Ana me enei oo tono mejege ma amayun a Alabari a Sa'ani shi, reve n yuwan adanshi nā Bituru ą mākākān me le suru. Avu n damma, "Bituru, ąvu za va Isra'ila da, amma vu ta yuwanusun ili gashi Takpaci, agba vadamma ąvu za va Isra'ila da shi. Nā ne da, nye i zuwai vu cigai vu zuwa Atakpaci a nda o toni ili i na aza a Isra'ila a yuwanusun?

¹⁵ "Amu nā ąvu umatsun wa aza a Isra'ila a da, waru ątsu omocin a da shi e ekere a Ąsulā cine Atakpaci ą ri. ¹⁶ Amma suru nā ne, tsu reve tā a na tso o'woi ązā ą ąbulat nā Ąsulā nu ucawu wo okolo ątsumā a Zamawawa, agba adama a na tsu yuwan ilı i na Wilā'ą u damma ntsu tsu yuwan da shi, adama a na za lo na ą kāmbā za vā ąbulā nā Ąsulā nu utonishi u Wilā shi. Adama o ndolo tsu ca tā Yesu Zamawawa okolo, tsārā Ąsulā ą ushi tsu adama o ucawu wo okolo ą tsu e

ekere a Zamawawa.

¹⁷ "Aza a Isra'ila o ro a tara tsu tā ązā o unusu adama a na tsu ca tā okolo Kristi Zamawawa tā kāmbuwā tsu ązā ą ąbulā nā Ąsulā adama o ndolo a da tsu toniyi Wilā wa aza a Isra'ila suru shi. Ayi ndolo u ta dansa Zamawawa zuwa tsu tā tsu yuwan unusu? O'o, ne da shi! ¹⁸ Amma nā n kāmbā n toniso Wilā'ą waru, to, n ta yuwaan Ąsulā unusu wa amayun. ¹⁹ Ana n toniyi Wilā'ą, u polo mu tā, reve u putsaa mü a yuwan wuma u na Ąsulā a cigai. Gogo nda gba Wilā'ą u buwa nu ucira a aci ą vā shi, adama n yuwan wuma u na Ąsulā a cigai. ²⁰ A vara mu tā a akpata† obolo nā Kristi Zamawawa. Amu na aciyavā a da maa yuwanusun wuma shi, amma Kristi Zamawawa na ri nden pe ątsumā ą vā. Pe ątsumā a lipu vā ątsumā o uvadī u nda n ca tā okolo ubātā u Mawun mā Ąsulā. U ciga mu tā waru ąyi na aciyayi a da u dangwai u kuwā tsārā amu n dānā wuma. ²¹ Amu mu pe ątsumā a ama a nā a 'yuwain isa'ani yā Ąsulā shi. Nna Ąsulā ą ushi tsu nu ure u Wilā, to, Kristi Zamawawa kuwā tā pere."

3

Ica okolo

¹ Ądu, olo aza a Galatiya! Zane da pusān ndu ana? N roco du tā mejege ili i na i zuwai Yesu Kristi Zamawawa kuwātā ą akpata. ² N ta yuwan du yeci i tā: I ushi tā

Ruhu va Akiza adama a na i toniyi Wilā? O'o, ne da shi! Ruhu va Akiza tāwā du tā adama a na i usuyi ikaka i na yu uwmai e Yesu Zamawawa.
³ Adu i ri na aci shi? I fara tā a yuwusan wuma ḥatsuma a Kristi Zamawawa ḥatsuma a Ruhu va Akiza, amma gogo i ciga tā i lyuwa elime nu ucira u du.
⁴ I sowo tā ḥatsumalimā lon adama a Alabari a Sa'ani. N ciga ḥatsumalimā a nda a kara pere shi.
⁵ Ana Ȣsula a ca ndu Ruhu va Akiza vā yi waru ana u yuwain linga va asalama ḥatsuma a du, u yuwan tā ne adama a na i toniyi Wilā wa Musa? Ne da shi! U yuwan tā ili i nda adama a na i ushiyi ikaka ya Yesu Kristi Zamawawa na yu uwmai.

⁶ Apa ili i na Adanshi a Ȣsula a dammai: "Ibrahim ca tā Ȣsula okolo a yi, Ȣvu Ȣsula a tara yi Ȣbulā e ekere a yi."

⁷ Ayi nda u roco tā muwun ma Ibrahim ele da aza a na suru a cayi okolo ubatā wā Ȣsula.
⁸ De nu ujimu Adanshi a Ȣsula a damma tā a na Ȣsula a tā ushi Atakpaci adama o ucawu wo okolo e ele. Ȣsula a yuwaan tā Ibrahim nzuwulai ma Alabari a Sa'ani a nda de nu ujimu ana u dammai, "Uvadi mābulā u tā tsurā aba'un adama a wu." ◊

⁹ Ayi nda u to rocosu za na suru ri nu ucawu wo okolo, u tā na akunda ḥatsuma a aba'un a na a cayi Ibrahim adama o ucawu wo okolo a yi.

¹⁰ Za na suru ri a majiyan utonishi u Wilā u da waa

zuwa yi wo o'wo mejege nā Ȣsula, u tā ushi unā wā Ȣsula. Adama a na Adanshi a Ȣsula a damma tā, "Za na suru aa yuwusan tsutoni nā Wilā suru u na u ri pe ḥatsuma a Aatagada a Wilā shi, u tā ushi unā wā Ȣsula." ◊ ¹¹ U tā babu usan vu reve za lo, na itoni i Wilā yaa zuwa yi za vā Ȣbulā e ekere a Ȣsula shi, adama a na Adanshi a Ȣsula a damma tā, "Ȣsula a ta cā za na ri nu ucawu wo okolo wuma."
¹² Ili i bolo utonishi u Wilā nu ucawu wo okolo shi, adama a na Adanshi a Ȣsula a damma tā, "Vuma na cayi okolo a Wilā u ta yuwan wuma cine Wilā'qā u dammai." ◊

¹³ Amma Yesu Kristi Zamawawa wawa tsu tā diga o unā u na Wilā u yuwain. Ana a vara niyi a akpata u ushi tā unā u na u shi a tāwā ya'qā tsu. Adama a na Adanshi a Ȣsula a damma tā, "Ȣsula a yuwaan tā za na a varai a akpata biti una." ◊ ¹⁴ Adama a na Yesu Kristi Zamawawa yuwain ne, dada Ȣsula a zuwayi Atakpaci aba'un cine u yuwayin Ibrahim nzuwulai, ne da fo ḥatsu aza e Itoni tsu ushiyi Ruhu va Akiza a na Ȣsula a yuwan nzuwulai adama o ucawu wo okolo.

Adama a Wilā

¹⁵ Ama a vā, apa iroci cine tsaa yuwusan wuma: Nna ama e re a yuwan akucunu o ure u sa'ani, she za ro kuda ko u vadala adanshi o ndolo wan. Ne da u ri nā nzuwulai mā Ȣsula n nda.

◊ 3:8 Ufr. 12:3; Ufr. 22:18. ◊ 3:10 U.Wl. 27:26. ◊ 3:12 N.Gn. 18:5. ◊ 3:13 U.Wl. 21:23.

¹⁶ **Asulà** a yuwaan tà Ibrahim nzuwulai n nda nà mawun ma tsukaya mà yi. ♦ U yuwaan muwun n tsukaya n ro mà abantà nzuwulai'i shi, amma a tyo a za tà, ayi gba za tà ndolo ayi da Kristi Zamawawa. ¹⁷ Apa ili i na maa dansa: **Asulà** e isawaton tà adanshi nà Ibrahim waru u yuwan tà akucunut a na wàq guzà yi. A'wan ukpakunashi nà mata'atsu (430) nà acapa, dada u cayi Wilà'q. Wilà u ndolo waa gura vadala nzuwulai'i shi. Nu u shi u yuwan ne, u shi tà lungusà nzuwulai n na **Asulà** a yuwayin Ibrahim. ¹⁸ Nnà Wilà'q waa gura ca tsu aba'un a na **Asulà** a yuwayin Ibrahim, to, aba'u'un u buwa adama a nzuwulai'i shi. Amma wo o'wo ne shi, adama a na **Asulà** a ca tà Ibrahim aba'un a yi pere e ekere a nzuwulai n na u yuwayin.

¹⁹ Adama a nye Åsulå a zuwai Wilål'a? U zuwa yi tå adama a na ama a yuwusan tå unusu. U zuwa tå lo Wilål'a, hali she nå vuma tå na ú dammai wåq tåwå'a u rawa. U zuwa tå nlin-gata mä yi n ca Musa Wilål'a, reve Musa ca ama a Isra'ilå Wilål'a. Ne da Musa danaï za na shi e memere me le.
²⁰ Za na ri e memere ma ama u tsu yuwan tå adanshi na ama a na u ri e memere me le, amma Åsulå na aciyayı a da a yuwain nzuwulai'i ayi a nde'en.

²¹ Asula a ta a tsurala nā
nzuwulai mā yi ana u cayi

Wila? Ne da shi. Nna a
shi a tsurā wuma u babu
ukotu atsuma a Wilā, to, a
na a kambato tā aciyele aza a
aṣulā e ekere a Asulā nu uton-
ishi u Wilā.²² Amma Adan-
shi a Asulā a damma tsu tā
unusu wu nlā tā vuma suru,
waru waa gura toni Wilā shi.
Adama o ndolo ure u tā goon
u na Asulā aa ca za ili i na
u yuwain nzuwulai ayı da na
vuma ndolo ca okolo ubaṭa
wa Yesu Kristi Zamawawa.

²³ Wilā'a u golo&uso tsu tā
tsa aza a na ą ri o u'wa wa ali.
U zuwa tsu tā ʐałą vu ucira
və yi, hali she ną mantsa ma
na tsaa ca okolo mą tawā.
²⁴ Wilā'a u dānā tā zaghain
tsu, hali she na Kristi Zamawawa tawāi. Ana Kristi Zamawawa tawāi u zuwa tsu
tā ąza a ąbulą e ekere a Ąsula ana tsu cayi okolo ya'ą yi.
²⁵ Gogo a na tsu ri nu ucawu
wo okolo ya'ą yi, Wilā'a u
buwa o tsugono tsa tsu shi.

Adu muwun ma Asula n da

²⁶ Suru ndu muwun ma
sulà n da adama o ucawu
wo okolo a du ya Yesu Kristi
amawawa. ²⁷ Waru ana
rumbu ndu, wo o'wo ta
ashi yo oto ta Kristi Za-
mawawa cine i tsu oto itana
sa'avu. ²⁸ Ucawu wo okolo
a Yesu Kristi Zamawawa da
kambatoi za suru ətsuma
du unata: na əvu za va
sra'ilà da ko Meheleni,† nnà
vu aagbashi a da ko əvu
aagbashi a da shi, ko na əvu
ali da ko ka, za suru unəta u
a u ri na za va yi. ²⁹ Adama
ndolo na adu aza a Kristi

[◊] **3:16** Ufr. 12:7; Ufr. 13:15; Ufr. 24:7.

Zamawawa da, gogo ądu yo o'wo tą muwun n tsukaya ma Ibrahim, waru vu tą ushi agadu a na Ąsula a yuwain nzuwulai.

4

¹ N ta cayisa du iroci i ro: mawun me ke'en ma na dada vą yi kuwai wąq guzə itana i na dada vą yi dammai ąza a yi a da shi. U tą dąna gashi aagbashi a mantsa mo ndolo ko na wo o'woi ayi da za vi itana'a. ² Ama a na ąq kalyuwusə yi ni itana ya yi ele da ąq kalyuwą ili suru, hali she ną mawu'un u kungwa ununa dada vą yi dammai. ³ Ne da u shi ną ątsu. Tsu shi tą gashi muwun waru cira vu uvadi u nda icu'un icu'un ą shi tą o tsugono a aci ą tsu.

⁴ Amma ana mantsa ma yuwain, Ąsula ą lyungu tą Mawun mą yi, reve ka mat-san yi. Avu Mawun ma yi ma yuhan tsutoni ną Wila'a, ⁵ adama u lyawa tsu fąan e ekere ą Wila'a, tsąra ątsu fo tso o'wo muwun mą Ąsula. ⁶ Ana wo o'woi ądu muwun mą Ąsula n da, u lyungu tą Ruhu Mawun mą yi o okolo ą du, reve Ruhu'u u saala, "Dada, Dada vą." ⁷ Adama o ndolo gogo ąvu aagbashi a da shi, ąvu mawun mą Ąsula ma da, waru ne da waa ca wu ili i na u yuwain nzuwulai.

Bulu roco tą aza a Galatiya icigi

⁸ Ana i shi i revei Ąsula shi, i dąna tą agbashi e ili i na i ri ili ya ąmali, agba ili i nda'a Ąsula a da shi, ko

ke'en. ⁹ Amma gogo i reve tą Ąsula, waru u lobono tą n damma du na Ąsula e reve ndu. Adama o ndolo, nye i zuwai yaa kambą a cira icu'un icu'un vu uvadi u nda na ri nu ucira shi, waru ili ye pere i da? Nye i zuwai i cigai i kambisə agbashi e le waru? ¹⁰ Hali yaa yuwusan ąbuki o ucuwusan vu rana ro, ną woto ro, ną mantsa mo ro, na a'wan o ro. ¹¹ Gogo n ta uwuwsa wovon adama a na mantsa ma na n yuwain ulinga ną ądu wo o'wo tą pere. ¹² Ama ą vą, n te ipati i dąna fąan ni ili i nda, cine ąmu n yuwain wuma fąan. Adama a na mo o'wo tą gashi cine ądu Atakpacii dąnai, n ta dansa n dąna tą fąan ną Wilą.

Ana n fara yuwaan ndu alajiya i le'e mu shi. ¹³ I cuwan n dąna tą ubanakun ana n fara tąwaa ndu na Alabari a Sa'ani e Yesu Kristi Zamawawa. ¹⁴ Ko na wo o'woi ubanakun u vą wo o'wo tą mąlyungwą e ekere ą du, agba suru ną ne i 'yuwan a ca mu tsugbain shi, waru i kudə ą kalyuwą mu ulobonu shi. Amma, reve i ushi mu gashi ąmu malingata mą Ąsula ma da. I ushi mu tą waru gashi ąmu dada Yesu Kristi Zamawawa'a na aciyayı. ¹⁵ N ta gura damma na amayun, hali gba u shi tą gashi u ta la'aa du i fodo esu ą du reve i ca mu ele. A te ısa'ani i du ą tyo ya'ą vą gogo? ¹⁶ ąmu ma'yuwatan mą du ma da gogo adama a na maa dansaa du amayun?

¹⁷ Munlu me open n nda

maa yuwusan ili i nda adama a tawaqaq du ni isa'ani shi. A ciga ta a lyuwa aci a du na abunda lon adama i kuru le. A to ukadu u na ee geshe du na amu adama i poloo le atsvu ulobonu. ¹⁸ Gogo u lobono ta a na i ri e meje'en i yuwan ili i sa'ani, waru u la'a ta ulobonu na yaa yuwusan ne ana n ri obolo na qadu shi. ¹⁹ Amma suru na ne, ncigata n muwun n va, n ta gashi n ta uwuusa mbala n limatan adama a du cine n yuwin nu ufaru, waru mbala' a n ta lyuwa elime hali she na ama e ene Kristi Zamawawa pe atsuma a du. ²⁰ N ta maluwa a damma n ta de obolo na qadu gogo, tsara n yuwan adanshi na qadu ben. Gogo majiyan ma va mo o'wo ta wumbu a aci a addama a nda.

Muwun n re ma Ibrahim

²¹ Hali n gogo ozo o ro a du a ciga ta a dana zala Wila. Damma numu, i reve ta ili i na Wila' a waa dansa? ²² Adanshi a Asula a damma ta Ibrahim dana ta na muwun n re. Mma mawun ta aagbashi a da a dana*ai*, mma vu za ve ire gba shi aagbashi a da shi. ²³ Reve ka na dana*ai* aagbashi a matsan cine wu ntsayi a matsan. Amma avu ka na dana*ai* faqan u matsan fo adama a na ne da Asula a yuwayin Ibrahim nzuwlai ili na yaa fara.

²⁴ Ili i nda suru i ta fo o ritosu ili i ro: Amaci e re'e a ta gashi akucunu e re a na a ri e memere ma Asula

na ama a yi. Akucunu a ta ayi da Wila u na Asula a cayi Musa zuva Masasan ma Sinai,^t waru ama a na o toniyi akucunu a nda a ta gashi agbashi. Ka na a tsu de Hajarat za na dana*ai* aagbashi ayi da tsa akucunu o ndolo. ²⁵ Ayi da iroci i Masasan ma Sinai atsuma a Laraba. Amma gogo lyuci va Urishelima wo o'wo ta gashi Masasan ma Sinai, adama a na lyuci'i na ama a yi a ta a nden n tsugbashi atsuma a Wila. ²⁶ Amma Saratu, ka na aagbashi a da shi, iroci i Urishelima va zuva da. Waru ayi da mma tsu. ²⁷ Adanshi a Asula a yuwan ta adanshi adama a yi,

"Vu yuwan mazanga avu idari yi ka!

Avu na koto vu revei cine mbala n limatan n ri shi,
vu teme ishipa avu vu yuwan ikeleni mazanga.
Adama a na muwun mu ka na ri idari
gogo a la'a ta muwun mu ka na n ri na vali abunda."

²⁸ Ama a va, qadu muwun ma Asula n da adama a nzuwlai ma yi, cine Ishiyaku dana*ai*. ²⁹ A mantsa mo ndolo, Isma'ila,^t mawun ma na a matsain cine wu ntsayi a matsan, ma ca ta Ishiyaku atsumalima, za na a matsain o ure u Ruhu va Asula. Ne da fo u ri ana'an.
³⁰ Amma nye Adanshi a Asula a dammai a aci e ili i nda? U damma ta, "Vu lo aagbashi

a ka'a n̄ mawun m̄ yi. She mawun ma aagbashi'i u utsur̄a ili ya agadu a t̄ atsumā o utsuru wa dada v̄ yi wan. Mawun ma ka ma na m̄ ri fāqan u gada le suru." ♦ 31 Ama a v̄, q̄tsu muwun mu ka na n̄ ri fāqan da, amma aza a aagbashi a da shi.

5

Tso o'wo t̄ faqan atsuma a Zamawawa

¹ Gogo tso o'wo t̄ faqan, adama a na Yesu Zamawawa zuwa tsu t̄ tso o'wo fāqan. Adama o ndolo yi isawan mishin. She i vadala i kambis̄a agbashi a Wil̄a waru wan.

² Uwwai! Amu Bulu, n̄ ta dansaa du ilī i nda: Nni i lyawa le a pada du uryumbu, u to rocosu Zamawawa ili ye pere i da e ekere a du. ³ N̄ ta dansaa du waru nu ucira za na a padai uryumbu suru u 'yuwan u ciga u toni Wil̄a' a suru. ⁴ Waru n̄ vu yuwan ukadu u na voo yo'onoto Əsul̄a okolo n̄ mayan mo tsutoni n̄ Wil̄a, vu kasa t̄ aciyawu n̄ Zamawawa, waru vu 'yuwan t̄ a ushi isa'ani ya Əsul̄a. ⁵ Ruhu da tsu zuwa tsu tsu reve a na Əsul̄a a t̄ ushi tsu tsa ama a əbul̄a adama a na tsu ca t̄ okolo ubat̄a wu Zamawawa. ⁶ N̄ əvu za vi Itonit v̄ Yesu Zamawawa da wo o'wo ili i ro shi ko na a pada wu uryumbu ko na a pada wu shi. Ili yu ulobonu əyi da ucawu wo okolo a wu əyi da waa zuwa wu vu ciga ama.

◊ 4:30 Ufr. 21:10. ◊ 5:14 N.Gn. 19:18.

⁷ Ununa i dānai o tonishi Kristi Zamawawa u dāna t̄ ulobonu, reve nanza taw̄a u vadala du diga a amayun. ⁸ Amma amayun a da vuma ndolo Əsul̄a a da shi, za na dangwa ndu. ⁹ Wolilo wa'a u tsu zuwa t̄ yira ya əbundā i tsutsa. Ili i na waa dansa əyi da, uritosu we epēn wa'a u tsu vadala t̄ ama a əbundā. ¹⁰ Amma n̄ zuwa t̄ okolo ubat̄a w̄ Əsul̄a, yaa usu uritosu wa ama e epēn o ndolo shi, amma i toni ili i na n̄ dammai. Əsul̄a a ta ca aza a na a jambaraş̄a du atsumalim̄a, ko n̄ zane da u shi.

¹¹ Ama a v̄, nn̄ m̄ buwa a yuwan alajiya, a na ama a 'yuwan a ciga a pada le uryumbu, nye i zuwai aza a Isra'il̄a a casu mu atsumalima? N̄ n̄ shi a yuwan alajiya a nda, o un̄ u na maa yuwan alajiya o ukw̄a w̄ Kristi Zamawawa, n̄ shi a dānai a nususaan le shi. ¹² N̄ te ipati za na a damatosun du suru a pada le uryumbu goon shi, amma o fodo arawa e le!

¹³ Ama a v̄, Əsul̄a e de du t̄ adama yo o'wo fāqan! Amma she i lyawa mo'wo m̄ fāqan mo ndolo wo o'wo du ure u na yaa dāna a maluwa ma mayan mo unusu wan. Amma, i cigalai waru i kambulai. ¹⁴ Wil̄a' a suru ili i t̄ da n̄ əyi nda: "Vu ciga moron m̄ nden m̄ wu cine vu cigai aciyawu." ♦ ¹⁵ Amma ni i lyuwa elime n̄ ngagalai n̄ ncalai m̄ atsumalima, ni

i yuwan ugbozu shi, i taq lun-gusulai suru suru.

Ruhu va Asula ni ili i na tsu cigai

¹⁶ N ta dansaa du: I lyawa Ruhu lyuwa elime aq du, ne tsundolo tsa da yoo toni ili yi iwuya i na i cigai shi.

¹⁷ Ruhu'u ni ili i na i cigai n'yuwatan n da. A mantsa suru a tsu yuwusan taq nlangi vani le, adama o ndolo yaa yuwan ili i na i cigai shi.

¹⁸ Amma naq Ruhu da aa lyuwusa elime aq du, Wilaq waa danaq o tsugono a aci aq du shi.

¹⁹ Za suru reve taq ili i wuya i na okolo a tsu ciga: A tsu yuwan taq tsipere. A tsu yuwan taq ili i wono. A tsu yuwan taq majiyan me tsipere lon. ²⁰ A ta yuwusaan amali aganda. A ta yuwusan nkunu. A tsu 'yuwan taq ama. Izami ya addama i da ulinga u le. A tsu dana taq a tsugamu. ²¹ A taq waru tapu nu upan lon. Majiyan ma aciyele ma da goon a tsu yuwusan. She mawasan ma na ma tsu taqwa na wukasu. Waru une'esun u da aq ri adama a aciyele. A tsu zuwusa taq esu e le e itana ya ama o ro. Ele waru ososowi a da. A tsu 'yawa taq ubata a abukit a na ama a tsu gura golobo aciyele shi. Reve a yuwan ili yi idaba i ro koko'o. N rono du taq de atsuvu, waru n to roniso du atsuvu: Aza a na a yuwusan ili i nda aq ushi aba'un o tsugono tsq Asula shi.

²² Amma naq Ruhu va Asula o golobuso du, u ta matsan muwun n nda: I taq dana

ncigalai. I taq dana aq mazang'a, na asuvu nden. Ruhu ta zuwa du i yuwan ankuri. I taq dana a nkambulai. I ta yuwan ili i isa'ani. O to soduwo du matsan. ²³ I yuwan nden mu ulobonu na ama. Na Ruhu o ronuso du adanga i to golobo aci aq du. Wilaq wu lo na waa damma ili i nda i ri ulobonu shi. ²⁴ Na ama aq e Yesu Kristi Zamawawa a da, a lyawa taq nusu le acapa ni icigi i mayan me iwuya. ²⁵ Adama a na Ruhu va Asula ca ntsu wuma u sa'avu, lyawa tsu yuwin ili i na Ruhu'u u damma ntsu tsu yuwan. ²⁶ She tsu 'yasan avangaci wan, ko tsu zuwulai addama wan, ko tsu danai aq tsushu'un wan.

6

Ikambulai

¹ Ama aq va, naq za ro atsumaq a du yuwan taq unusu, to, aqdu a na i ri nu ucira atsumaq a Ruhu i kambaro vuma'a o ure u mejege. Amma i yuwan yi ben. Amma i yuwan ugbozu, adama aqdu fo i yuwan cu'un vi iwuya i ndolo wan. ² I kambulai nni i ri ni itana yu ume i na yaa tanu. Ni i yuwan ne, i taq dana a yuwusan ili i na Kristi Zamawawa ciga ndu i yuwan. ³ Na za ro a tarasa aciyayi ili i ro i da, agba ayi ili i ro i da shi, aciyayi a da waq lumusaq. ⁴ Za suru u petelyewe wuma wa yi. Nnu u yuwan taq mejege, u taq zangana nu ulinga wa yi. Amma she u kurato ulinga wa yi naq linga va ama wan.

⁵ Za suru nu u 'yuwan u ciga u tanu itana ya yi.

⁶ Za na aqushishi uritosu wa Asula, u ne'eshen ili i sa'ani i na u ri na ayi na manlu ma yi.

⁷ She yi luma aciyadu wan: She i jiyan gashi i ta gura pusan Asula ugbozu wan. Ili i na vuma cu'wan ayi da waa gasa. ⁸ Nna a cu'wan ta adama o yo'onoto icigi yi iwuya i le, icigi yi iwuya i le i ta lungusa le. Amma na a cu'wan adama o yo'onoto Ruhu okolo, a ta ushi wuma u babu ukotu ubata wa Ruhu'u. ⁹ She tsu kunai na mayan me ili i na i ri ulobonu wan, tsu ta ushi ugasa u wuma u babu ukotu u tsu a mantsa ma sa'ani nna tsu kuda o ure shi. ¹⁰ Adama o ndolo tsu yuwayin ama suru isa'ani na tsu tsura mantsa suru. U la'a ta ulobonu tsu yuwayin aza a tsu aza e Itoni i sa'ani.

Bulu koto ta ucasu wa asala

¹¹ I ta gura ene idani i gbagbain i na n yuwin ana n danai nu ukere u va.

¹² Aza a na a cigai o yo'onoto aza a Isra'ilila okolo a da a yuwsan ukadu a zuwa du mapada mo uryumbu. A ta uwuwa wovon u na aza a Isra'ilila a ca le atsumalima nno o toni akpata e Yesu Zamawawa goon. ¹³ Aza a na a padai de uryumbu, ele a aciyele oo tonishi Wila'a shi, amma a ciga du ta i pada uryumbu adama a 'yasan avangaci e ekere e ili i na a zuwa ndu i yuwan nu ucira. ¹⁴ Amu gba, n ciga n 'yasan

avangaci a aci e ili i ro shi, she o ukwa wu Zagbain tsu Yesu Kristi Zamawawa a akpata goon. Adama a akpatat o ndolo, maa yuwsan waru wuma cine ama o uvadi a nda a yuwsan shi. Amma a gura reve ili i na i zuwai maa yuwsan cu'un wuma'a shi. ¹⁵ Wo o'wo ili i ro shi nna a pada vuma uryumbu ko na a pada yi uryumbu shi. Amma ili i na i la'ai ulobonu ayi da vuma ushi wuma u sa'avu diga ubata wa Asula. ¹⁶ Asula a ta ca ama a na o toniyi adanshi a nda asuvu nden ayi, waru u ta zuwaa le aba'un. Ama o ndolo ele da ama a Asula a amayun.

¹⁷ Diga gogo a 'yawa, she nanza dashi damaton mu ni ili i nda waru wan. Alana a na n ri nda ne ele a lipu va o to rocosu amu za va Yesu da.

¹⁸ Ama a va, lyawa isa'ani yi Zagbain tsu Yesu Kristi Zamawawa i dana obolo na adu suru. Ami.

Mepepelime ma Bulu a tyo ya Aza a Afisu

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Bulu dana taq mepepelime ma nda a tyo a aza e Itoni a na a ri atsuma a Afisu a mantsa ma na u danai atsumaq o u'wa wa ali. Bulu danai taq atsuma a Afisu a'wan a ta'atsu o ritosu ama adama e Yesu Zamawawa. Ayi amali Atima u danai taq naq abajini a aa'isaq atsuma a lyuci'i. Aza o ulinga a yuwan taq abajini e eden adama a na a danai taq a winasa amali. Alajiya a Bulu a zuwa taq ama a lyawa atsulu a amali'i. Adama o ndolo a daa atsuma a langai aza o ulinga'a lon a aci a Bulu.

Ana a tarai mantsa wa'a dada Bulu danai aatagada a nda. Atsuma aatagada a nda u damma taq aza e Itoni atsuma a Afisu ili ya asalama yaq abunda a na a tsurai adama a na a ri obolo naq Zamawawa. Ili yu uvadi i nda i da shi, amma ili ya zuva i da i na i la'ai ili yu uvadi. U damma le taq a na aza e Itoni suru ili i taq i da atsuma e Itoni yaq Yesu Zamawawa, babu adama e elentsu koko'o. Waru u rito taq ali naq amaci cine aa yuwan nden atsuma e Itoni. Waru u rito taq muwun cine a yuwan tsutoni naq mbara n le, waru fo u rito taq azagbain aza a na a ri na agbashi, waru u rito taq agbashi.

Ili i na Bulu dammai aza e Itoni atsuma a Afisu ne da fo u ri ubataq aza e Itoni ana'an. Tsu taq ni ili i sa'ani de zuva adama a na tsu ri naq Yesu Zamawawa. Ne da fo, u ri ulobonu tsu yuwin wuma cine aatagada a nda o ritoi tsu yuwin wuma.

Ili i na iripe atsuma a aata-gada a nda

1. Icasu (1:1-2)
2. Zamawawa tawaaq taq na aba'un a akiza (1:3-3:21)
3. Wuma u sa'avu obolo naq Zamawawa (4:1-6:20)
4. Icasu yu ukosu (6:21-24)

Icasu diga ya Bulu

¹ Amu Bulu, amu da maa danasa mepepelime ma nda. Amu aajiya e Yesu Kristi Zamawawa da, adama a na Asulaq a dangwa mu taq mo o'wo ne.

N ta danasaama a akiza a na a ri pe atsuma a Afisu, aza a na aa yuwanusitanon i toni ya Yesu Zamawawa na amayun.

² Lyawa Asulaq za na ayi da Dada tsu obolo naq Zagbain Yesu Zamawawa u roco du isa'ani waru u ca du asuvu nden.

Aba'un adama e Yesu Zamawawa

³ Tsu yuwaan taq Asulaq na Dada vu Zagbain Yesu Zamawawa ica. Ayi da u zuwaa ntsu aba'un ana u ca ntsu ili i sa'ani suru za na utai diga zuva tsara u kamba wuma u tsu atsuma a ruhu. U yuwan ta ne ana u bolo ntsu naq Yesu Zamawawa. ⁴Ko kafu Asulaq a yuwan uvadi, u dangwa tsu taq tso o'woi ama a yi a na u bolo ntsu naq Yesu Zamawawa. U

yuwan tā ne adama tso o'woi na akiza a mākākān mā yi, waru babu ili yi idaba i na yāqā dānā a mākākān mā yi a na waa tawaa tsu na addama.⁵ Adama a na Asula a te icigi i tsu, u yuwan tā ne, adama u kāmābātā tsu muwun mā yi o ure wi ili i na Yesu Zamawawa yuwin. Asula a yuwan tā ne nu ujimu, adama a na ili'i i zuwa yi tā tu uwwa uyo'o, waru u ciga tā u yuwan ne. ⁶ Adama o ndolo tsu cuwa yi tā adama a abajini e ili i isa'ani i na u yuwaan ntsu. U ca tsu ta isa'ani i ndolo pere, Atsumā a Zamawawa, za na u cigai. ⁷ Atsumā e Yesu Zamawawa tso o'wo tā fāqān adama a mpasa mu ukwā mā yi, ayi da ili i na i zuwai tsu tsurai gafura vu nusu tsu. O ure u nda u da Asula o roco ntsu abajini e isa'ani yā yi abunda lon. ⁸ Adama a na Asula a tā nu ugbozu, waru u reve tā ili suru suru, ⁹ u yuwan tā ili i na u cigai u yuwan. U roco tsu tā ili i na i dānāi usokowu i na u foboi u yuwan e ekere e Yesu Zamawawa. ¹⁰ Nā mantsa'a ma yuwan a na woo shiton ifobi yā yi, reve u bolo ili suru i na i ri zuva nu uvadi nā mogono mā tā, ayi da Zamawawa.

¹¹ Asula a dangwa tsu tā tso o'wo ama a yi ana u bolo ntsu nā Yesu Zamawawa. U yuwan tā ne adama a na u jiyen tā nu ujimu u yuwan ne, reve u zuwa ili'i i fara cine u cigai. ¹² U yuwan tā ne tsara atsu, aza a na a ri aza o ufuru atsumā o uzuwu wo okolo e

ekere e Yesu Zamawawa, tsu ta zuwa ama a yuwaan Asula ica adama a na u ri nā tsugbain. ¹³ Waru ne da u ri nā adu amayun. Yu uwua tā adama a Alabari a Sa'ani za na ayi da ikaka ya amayun, waru a wawa du tā. I usu tā Yesu Zamawawa reve o bolo du nā ayi. Adama o ndolo, Asula a ca du tā Ruhu va Akiza za na u yuwayin ama a yi nzuwulai. Ayi Ruhu'u, u tā tsu urotsu za na tsu roco adu aza a Asula a da. ¹⁴ Adama a na tsu ushiyi Ruhu va Akiza tsuuzuwa ne'en, tsu reve tā ili i ro yi lo shi, Asula a ta ca tsu ili i sa'ani i na u yuwin nzuwulai. Waru tsu reve tā Asula a ta zuwa ama a yi o'wo fāqān. Ayi ili i nda u ta zuwa ama a cuwa Asula adama a na u tā nā tsugbain lon.

Avasa a Bulu

¹⁵ Adama a na Asula a zuwaan ntsu aba'un tsundolo, n ta yuwsan avasa a tyo yā a yi adama a du. A mantsa ma na mu uwmai a na i ushi tā Yesu Zagbain Zamawawa, waru i ciga tā ama a Asula, ¹⁶ n to godyusho Asula adama a du a mantsa suru. Mantsa ma na n yuwin avasa suru, n tsu yuwaan du tā avasa. ¹⁷ N ta yuwsan avasa a tyo ya Dada tsu za na ri nā abajini a tsugbain. Ayi da Asula e Yesu Zagbain Zamawawa tsu. N ta patishi yi wo o'woto du aza o ugbozu reve waru u roco du aciyayi, adama i dashi reve yi ulobonu lon. ¹⁸ Waru n ta yuwsan avasa u zuwa du i dānā nu urevu ulobonu lon, adama i reve ili i sa'ani i na u

foboi adama ą du. I to purosu i ushi ili i sa'ani i nda adama a na u de ndu yo o'wo muwun ma yi. Waru n ta yuwusan avasa i reve ąabajini a aba'un a nzuwulai a na u yuwain a na waa ca ama ą yi.¹⁹ Waru n ta yuwusan avasa i reve ucira wą yi, za na la'ai ili suru, waru za na tsu kamba tsu, ątsu aza a na tsu usuyi. Ayi dada ąabajini o ucira²⁰ a na u yuwayin ulinga ana u zuwai Yesu Zamawawa kambisa wuma, reve waru u zuwa yi u dąnu o ootogu a tsugbain o ukere usa'ani wą yi de zuva.[†]²¹ Yesu Zamawawa ta yuwusan tsugono a aci a cira suru, aza a na ą ri de zuva ko na wo o'woi ą tą nu ucira lon. Aala ą yi a la'a tą akapi a ala a na aa yuwusan tsugono. Gogo ili i nda amayun a da, waru u to o'wo amayun a mantsa ma na maa tawa.²² Ąsula a ca tą Yesu Zamawawa tsugono a aci e ili suru suru, reve u zuwa yi aci ą ąa'isa ą ązə e Itoni, lipu vą yi.²³ Ayi ąa'isa ą ązə e Itoni ą tsu ushi tą ucira wą yi e ekere e Yesu Zamawawa, waru ayi da za na tsu ca wuma e ekere e ili suru ubątą suru waru.

2

Gogo tsu tą na wuma

¹ Nu ufaru, i rotso tą akwakwą adama a na i 'yuwain a yuwan tsutoni ną Ąsula reve i yuwusan unusu.² I tsu yuwusan tą nden n du tsaa ama o uvadi. I yuwan tą tsutoni ną Male, za na ąyi da mogono mo otoni ą limą za

na ri de zuva. Ayi da otoni ą limą a na aa yuwusan ulinga ątsumą a ama a na a 'yuwain a yuwan tsutoni ną Ąsula.³ Suru ntsu tsu yuwan tą cine ele fo a yuwusain nu ufaru. Tsu yuwan tą ili yi iwuya i na tsu cigai tsu yuwan biti. Tsu toni tą ili i na okolo ą tsu a cigai tsu yuwan suru ni ili i na majiyan ma tsu ma ca ntsu tsu yuwan. Adama a na tsu yuwan iwuya wu ntsaa tą Ąsula a ca tsu ątsumalima, cine waa ca akapi a ama.

⁴ Amma isa'ani ya Ąsula ąabajini a da, waru u ciga tsu ta lon.⁵ U bolo tsu tą ną Yesu Zamawawa, reve u ca tsu wuma u sa'avu. U yuwan tą cu'un ndolo ko na u dąnai a mantsa mo ndolo tsu dąnai tą tsą akwakwą adama ą nusu. Adama e isa'ani i da goon Ąsula a wawa ndu.⁶ U 'yasań tsu tą diga o ukwą ną Yesu Zamawawa, reve u zuwa tsu zuva tsąra tsu dąnu obolo ną Yesu Zamawawa, reve waru tsu yuwan tsugono obolo ną ayi. Ąsula a yuwan tą ne ana u bolo ntsu ną Yesu Zamawawa.⁷ U roco tsu tą isa'ani ya yi o ure u nda e ekere e Yesu Zamawawa, tsąra a a'wan a na ąa tawa ama ee ene ąabajini e isa'ani a yi waru u la'a tą akapi e ili suru.⁸ Adama e isa'anit i na Ąsula o roco ndu da goon u wawa ndu o ure u na i usuyi Yesu Zamawawa. U wawa du adama e ili i sa'ani i na i yuwin shi.⁹ Ayi nda une'e wą Ąsula u da ątyo ya'a du, amma adama e ili i na i yuwin i da shi. Ayi da i

zuwai nanza aq 'yasan avangaci shi.¹⁰ Asulà a da a zuwa ntsu tso o'woi ili i na tsu ri. Asumà e Yesu Zamawawa, Asulà a yuwan tsu tå tsara tsu yuwan linga sa'ani. Ure u na u foboi u nda nu ujimu u da adama tsu toni.

Yesu Zamawawa bolo tsu ta ubata u ta

¹¹ Adu Atakpaci a da i shi. Adu da ama a na aza a Isra'ilà a tsu de "aza a na a padai uryumbu shi." Aza a na e de ndu "aza a na a padai uryumbu shi", e de ta aciyele, "aza a na a padai uryumbu." (Mapada mo uryumbu ili i na a tsu yuwan a lipu le da.)¹² I cuwan a mantsa mo ndolo, koto i shi i reve Yesu Zamawawa shi, i shi pe atsumà a ama e ida ya Isra'ilà shi. Asulà a yuwan ta akucunu ne ele, amma na qadu shi, reve u yuwaan le nzuwulai mi ili ya qabunda agba adama a du a da shi. I shi ta pe atsumà o uvadi u nda agba i shi ni ili i na yaa zuwa okolo shi, waru koto i shi i reve Asula shi.¹³ De acapa, i danà ta alanga, amma gogo a na o bolo ndu na Yesu Zamawawa, Asulà a rawato du ta zuzu na aciyayi o ure wu mpasa wa Yesu Zamawawa.

¹⁴ Yesu Zamawawa na aciyayi u tawaa tsu ta na asuvu nden. Nu ufaru tsurala tsa na tsà ri pe e memere ma aza a Isra'ilà na Atakpaci u ta gashi ubabu. U tawa ta tsurala tso ndolo, reve u kambato tsu ama e ili i ta.¹⁵ Wilà wa aza a Isra'ilà a ta ni ili i na ama oo toni

na qabunda, amma Yesu Zamawawa tara le ta reve u zuwa le a ngelen o ure wu ukwà wa yi. U yuwan ta ne tsara u bolo aza a Isra'ilà na Atakpaci a tyo e ekere a yi adama o o'wo ili i sa'avu i ta. O ure u nda u da u tawayi na asuvu nden atsumà e le.¹⁶ Waru ifobi ya Yesu Zamawawa i da i kototoi tsurala tsa na tsà ri pe e memere ma ama o ndolo. Reve u kambato le o o'wo lipu ta, reve waru u kambato le ubata wa Asulà. Yesu Zamawawa yuwan ta ili i ndolo suru nu ukwà wa yi a akpata.¹⁷ Utawà ta atsumà o uvadi u nda, reve u yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani za na aa yuwusan adanshi adama a asuvu nden. U yuwaan du ta Atakpaci alajiya, aza a na a danai alanga, waru a tyo ya'a tsu aza a Isra'ilà, aza a na a ri zuzu.¹⁸ Gogo suru ntsu, aza a Isra'ilà na Atakpaci, a tawà ya Dada o ure u Ruhu va Akiza ta adama e ili i na Yesu Zamawawa yuwaan ntsu.

¹⁹ Adama o ndolo, adu Atakpaci, i buwa omocin ko aza a na ari azà e ida ya alanga shi. Amma, yo o'wo ta ama e ida i ta na ama a Asulà. Adu ama a da a na ari pe atsumà o u'wa wa Asulà.²⁰ I ta gashi ikunku atsumà o u'wa aza a na a yuwusaan usaa a atali. Ajiya na Amasulà a ta gashi ikyun yu usaa u ndolo, waru Yesu Zamawawa da ikyun yu ucira yu usaa'a.²¹ Ayi da za na banai usaa u ndolo mafulà.

U zuwa yi tą u kungwa reve waru u kambą aq'a'isą a akiza adama a Zagbain. ²² Adama a na i tu ubolu ną Zamawawa u bolo du tą ną ązą e Itoni, tsarą yo o'wo u'wa, ubatą u na Asulą aq'a dānu nu ucira u Ruhu va Akiza.

3

Ulinga wa Bulu

¹ Amu, Bulu n tą ątsuma o u'wa wa ali adama o ulinga u na Yesu Zamawawa zuwa numu n yuwan, adama n kamba du, ądu Atakpacı. ² I reve tą de na Asulą ątsuma e isa'ani yą yi u ca mu tą ulinga u nda tsarą n kamba du. ³ Asulą a zuwa mu tą n reve ifobi i na u sokoi. N danaa du tą de wa'a adama e ili i nda. ⁴ Nni i deyinuną ili i na n danai, i te reve ili i na n revei adama e ifobi i nda adama a Zamawawa. ⁵ Asulą o roco ama a na a yuwin de nden ifobi i nda shi. Amma gogo o roco yi tą e ekere a Ruhu va Akiza. O roco yi tą a tyo ubatą wa ama a na u dangwai o o'wo ajiya na ama a Asulą a yi. ⁶ Ifobi yą Asulą i da nda: ądu Atakpacı i ta ushi aba'un a na Asulą a cayi suru, ununa aza a Isra'il a ushi nle. Atakpacı na aza a Isra'il a o o'wo tą ama a tą. Ądu Atakpacı fo i tą ushi ili i na Asulą a yuwayin ama a yi nzuwulai adama a na ądu fo i tu ubolu ną Yesu Zamawawa. Ayi nda ayi da ili i na Alabari a Sa'ani a dammai.

⁷ Ayi nda ayi da Alabari a Sa'ani a na maa yuwsan ala-jiya. Adama a na Asulą a tą ni

isa'ani, u ca mu tą ulinga u na maq'a dānə a dansaa ama Alabari a Sa'ani, waru u kamba mu tą n yuwan ulinga u nda nu ucira u na u ca numu. ⁸ Amu da za na la'ai ukalāmu a tsugbain suru ątsuma a ama a na a uwuṣa wovon wą Asulą, amma nę ne suru, Asulą a ca mu tą ulinga u nda n damma Atakpacı ili i sa'ani i na Zamawawa cayı. Ili i sa'ani i nda i la'a tą a na ama aa gura reve. ⁹ Waru Asulą, za na yuwin ili suru, ca mu tą fo ulinga u na maa damma ama suru adama e ifobi i na u sokoi diga o ufaru. ¹⁰ U yuwan tą ili i nda, tsarą u roco cira icu'un icu'un de zuva, u dānə tą nu ugbozu ątsuma e ili i na u yuwin suru. Asulą o roco tą ili i nda e ekere e ili i na u yuwayin ązą e Itoni a yi. ¹¹ Asulą a dangwa tą u yuwan ili i nda, nu ujimu kafu u yuwan uvadi, amma gogo u zuwa yi tą u fara e ekere e ili i na Yesu Zagbain Zamawawa tsu yuwin. ¹² Adama a na tsu cayı okolo yą'a yi waru o bolo tsu tą ną ayi, tsu ta gura tawa ubatą wą Asulą faq'an waru babu wovon. ¹³ Adama e ili i nda, n te ipati i du, she asuvu a du a kuda wan adama a na moo sowuso ątsumalimą adama a du. Ątsumalimą a nda a tą tawaa du ną tsugbain.

Zamawawa ciga tsu tą

¹⁴ Adama o ndolo, n tą kingyosu a mąkakən ma Dada tsu, reve n yuwsaan du avasa. ¹⁵ Ayi da Dada va amayun vu 'wa suru, va

aza a zuva na aza a na a ri pa o uvadī. ¹⁶ Asulā a ta gura zuwaa du aba'un a abantā lon. Adama o ndolo m pati tā tsāra Ruhu vā yi ca du ucira, adama okolo a du a gbama. ¹⁷ Waru m pati tā tsāra Zamawawa dānu ătsumā o okolo a du adama a na i ca tā okolo ya'a yi. N ta a avasa i dānā e icigi ya Asulā nā aza a du. Nni i yuwan ne, i tā dānā tsu udanga u na u sapai aralu ătsumā e ida, waru gashi u'wa u na a suwai e ikyun yu usaa yu ucira. ¹⁸ O ure u nda, ađu na ama a na a uwusua wovon wā Asulā suru, i te reve cine Zamawawa ciga ntsu. U tā ni icigi lon, upasu nā cine vuma aa gura reve. ¹⁹ Ko na wo o'woi za lo na aa gura reve cine Zamawawa ciga ntsu shi, m pati tā Asulā i reve ili i nda, adama yoo o'wo cine yi ntsayi i dānā, cine Asulā a ri.

²⁰ Asulā a tā nu ucira u na waa yuwan ili i na i la'ai ili i na tsu pati niyi u yuwan, hali ni ili i na tsu jiyan. Waru u yuwan le tā nu ucira u na waa yuwusan ulinga o okolo a tsu. ²¹ Tsu cuwa niyi babu ukotu waru nā tsugbain tsā yi na o rocoi ătsumā e ili i na waa yuwusan e ekere a a'a'isa a aza e Itoni ne e ekere e Yesu Zamawawa! Ami.†

4

Lipu ta

¹ N tā ătsumā o u'wa wa ali adama a na maa yuwusaan Zagbain aganda, agba n ta

patishi du i yuwan nden n na mu ntsayi nā desu na Asulā e de ndu i yuwan. ² ătsumā e ili i na yaa yuwusan biti, i tara aciyădu ili i ro wan, reve waru i kuru ben na ama. Adama a na i cigai ama, i yuwan ankuri, waru she i yuwan upan wan, na a yuwan unusu. ³ Ruhu va Akiza o'woto du tā ili i tā, adama o ndolo i yuwan ătyo a na yaa yuwan i dānu obolo na asuvu nden, adama i dānā ili i tā. ⁴ Suru ntsu lipu tā da tsu ri. Ruhu vā Asulā tā da ri lo. Waru Asulā a ca tsu tā uzuwu wo okolo a tā ana u dāngwa ntsu tso o'wo ama a yi. ⁵ Suru ntsu tsu tā nā Zagbain tā. Suru ntsu waru tsu usu tā uritosu u tā. Suru ntsu tsu ushi tā urumbusu u tā. ⁶ Tsu ta yuwusaan Asulā a tā aganda, waru ayi da Dada tsu suru. Ayi da za tsugono tsi ili suru, waru u tu ubata suru, waru u tā ătsumā a tsu suru.

⁷ Agba waru Zamawawa ca tā za suru ătsumā a tsu une'e langā adama tsu yuwin ulinga wā yi. U yuwan tā ne adama a abantā e isa'ani ya yi. ⁸ Cine Adanshi a Asulā a dammai,

“Ana u kumbai a tyo zuva suru suru,
u tara tā aza a na a ri o u'wa
wa ali obolo nā ayi,
reve u ca ama ne'e.” ◊

⁹ (Gogo n ciga du tā i yuwan majiyan adama e idanshi i nda, “u kārā tā a tyo zuva.”)

¹⁰ Nnu u kārā a tyo zuva, ciga 'yuwan u ta dansa tsu, u shi tā de u tāwā pa zālā ubata

◊ 4:8 Ica 68:18.

o udaluwu o uvadi u nda. Vuma na tawai pa o uvadi u nda ayi da waru u kumbai zuva suru suru, adama u zuwa ili biti yo o'wo cine wu ntsayi.)¹¹ Ayi da za na cayi aa'isa a aza e Itoni ne'e nda: u dangwa t̄ ozo o ro o o'wo ajiya, ozo o ro amasula, ozo o ro waru aza a alajiya a adanshi a Asulə. Reve waru u zuwa ozo o ro a kalyuwusa aza e Itoni, reve ozo o ro waru aza o uritosu.¹² U yuwan ta ne adama u fobo ama a Asulə a na aa yuwaan yi aganda, adama aa'isa a aza e Itoni, za na ayi da lipu vu Zamawawa, u yuwan ucira.¹³ Ne tsunda tsa da, suru ntsu tsoo o'wo obolo a t̄ o ure u na tsu cayi Asulə okolo waru tsu revei Mawun m̄ yi, waru suru ntsu tsu ta kungwa ulobonu. U ta dansa, tsu to o'wo tsu Zamawawa, za na o o'woi cine wu ntsayi u dānā.

¹⁴ A mantsa'a tsaa buwa tsaa muwun waru shi. Aq dashi vutala tsu nda na ndede tsa wantsun tsa na mini ma mala ma tsu vutalasa nda na ndede shi. Tsoo poloo ama a na a cigai a lum̄ tsu nu uritosu we epen atsuvu shi.¹⁵ O unaq u ndolo, tsu ta yuwin adanshi a amayun, reve tsu cigalai, adama tsu kungwai avu tso o'woi tsu Zamawawa suru suru, za na ayi da Aci a aa'isa a aza e Itoni.¹⁶ Yesu Zamawawa bolo t̄ ama a yi, cine aruva o tsu bolo pasu lipu vuma suru. Nu upasu suru u yuwan ulinga wa yi, u tsu kamba t̄ akapi a pasu a kungwa, adama lipu'u suru

u dānā gbaga waru ugbamu tapu ni icigi.

Wuma u sa'avu

¹⁷ Adama o ndolo, n ta dansaa du, waru n ta 6arasa du atsumā a ala a Zagbain, i lyawa a yuwusan nden tsa ama a na e revei Asulə shi. Ununa aa yuwusan majiyan ili ye pere i da.¹⁸ A ta atsumā e irumbu, waru e reve ili shi, adama a na a 'yuwain o polo atsuvu. Adama o ndolo a tsurə wuma u na Asulə aa casu shi.¹⁹ A mantsa ma na aa yuwusan ili i wono, a buwa a uwusua wono shi. A ca t̄ de aciyele a mayan me ili i na lipu cigai, waru a ta yuwusan cu'un tsipere suru, waru a lyawa mayan me ili i nda shi.

²⁰ Adu gba, a mantsa ma na i revei Zamawawa, ne da a damma ndu i yuwan nden n du shi.²¹ N reve t̄ a na yu uwuwi adama a yi, waru i ta atsumā a yi, adama o ndolo o roco du t̄ amayun a na a ri atsumā e Yesu.²² O roco du t̄ i lyawa cu'un vu nden mu ufaru n na i shi aa yuwusan. A mantsa mo ndolo nden n du u shi t̄ a langasə adama a na i shi i cigai i yuwusan cu'un vi ili i wuya biti.²³ Gogo gba i lyawa Asulə a vadala wuma u du adama i fara majiyan ma sa'avu.²⁴ Lyawa Asulə a kambəto du ama a sa'avu. U yuwan du t̄ yo o'wo tsə yi, adama o ndolo ni i ciga i 'yuwan yo o'wo aza a abulə na akiza atsumā a amayun.

²⁵ Ni i ciga i 'yuwan i lyawa epen. Za suru u damma za va yi za vi Itoni amayun, adama

a na ątsu tsu tą gashi pasu lipu tą koko'o. ²⁶ Ną vu ri ątsumą o upan, she vu yuwan unusu wan, waru vu lyawa urana u riya wu ąvu ątsumą o upan wan. ²⁷ She i lyawa Mekerensu ma lyuwa aci ą du wan. ²⁸ Vuma na shi vivu she u dąshi yuwan wivu waru wan. U ta la'aa yi u yuwan ulinga lon adama u tsurą ili i na waa ca alambi.

²⁹ She i yuwan adanshi a vama wan, amma i yuwan adanshi a sa'ani a na aa gbamato ama. Vu damma ili i na yi ntsayi adama u kamba aza a na a uwusa wu. ³⁰ Waru she i lungusą Ruhu va Akiza okolo wan. Adama a na Ruhu va Akiza rotsu tą urotsut u na woo rocosu ądu ązə ą yi a da. Ąsulą a ca du tą Ruhu'u adama u roco Ąsulą a ta lyawa du fąan o urana wu ukosu. ³¹ I lyawa adanshi a vama o okolo nu upan na asuvu usuduwu e ekere a ama o ro. She i yuwan nlęngi ko yi isulusa ama wan, ko i yuwan ili i ro i na i rotsoi n'yuwunlai wan, ko ke'en. ³² Ana yaa yuwan ne, u la'aa du tą i yuwunlai ili i na i lobonoi, reve i roco isa'ani ą tyo ama a na a uwusa ątsumalima. I yuwaan ama ątsumą a du gafura na a nusaan du, cine Ąsulą a yuwaan ndu gafura vu nusu du adama e Yesu Zamawawa.

5

I yuwan nden ątsuma e ekan

¹ Adama o ndolo i yuwan wuma tsą Ąsulą, adama a na ądu muwun mą yi n da n na u cigai lon. ² I ciga ama kuci, cine Zamawawa ciga ntsu, hali u kuwą adama ą tsu. U ca tą Ąsulą wuma wą yi gashi kucci, reve gba wo o'wo tse ili i magurut lon e ekere ą Ąsulą.

³ She ą tsurą unusu u tsipere ątsumą ą du wan, ko cu'un vi ili i wono i ro wan, ko utsan wan. Icu'un yu nusu ndolo a ntsaa ątsumą a ama ą Ąsulą shi. ⁴ Waru wu ntsaa i yuwusan adanshi o wono shi, waru she i yuwan adanshi a vanvama wan, ko i yuwan tsuzo'o na adanshi e iwuya wan. Amma i godyo Ąsulą adama e ili i na waa yuwusaan du. ⁵ I reve tą ili i nda amayun a da za na a yuwusan ili i nda waa uwa o tsugono tsu Zamawawa ną tsą Ąsulą shi: nną vuma aa yuwusan unusu u tsipere, ko ną waa yuwusan ili i wuya, ko ni ili i tsu rawa yi shi, adama a na za na ili i tsu rawa shi suru u ta yuwusaan masulą aganda. ⁶ She i lyawa nanza pusaan du ana wan, a dansaa du ili i na i ri mejege shi. Ąsulą ąa ląpą ca aza a na a 'yuwain a yuwan tsutoni ną ąyi ątsumalima shi, aza a na a yuwusan ili yi idaba i nda. ⁷ Adama o ndolo, she i 6olo ekere na ama a na aa yuwusan ili yi idaba i ndolo wan.

⁸ De nu ufaru, i dąną tą ątsuma e irumbu, amma gogo i tu ubolu ną Zagbain, reve i uwa ątsuma e ekan. Adama o ndolo i yuwan nden

tsa ama a na ą ri ązə e ekan.
⁹ N damma tą ili i nda adama
 a na ekan a tsu zuwa tą ama
 a yuwan ili i sa'ani, ni ili
 i mejege, ni ili ya amayun.
¹⁰ Adama o ndolo, i rito ili i na
 yoo yo'onoto Zagbain okolo
 waru i yuwan le. ¹¹ She i bolo
 ekere a mayan me ili i na ama
 a na ą ri ątsumą e irumbu aa
 yuwusan wan. Ili i ndolo ili
 ye pere i da. Amma, i zuwa
 ama e reve a na ili i ndolo
 ili yu uwuyanu i da. ¹² Ili i
 wono i da a yuwan adanshi e
 ili i na ama a nda a yuwusan
 usokowu. ¹³ Amma ne ekan e
 ikana le, za suru te ene cine
 ili i ndolo i ri, ¹⁴ adama a na
 ekan o tsu roco tą ili suru. Ayi
 da i zuwai a dammai,
 "Adu a na i ri a nlavu, i 'yon!
 I 'yon diga o ukwą,
 Zamawawa te ikana a aci a
 du."

¹⁵ Adama o ndolo i yuwan
 ugbozu cine yaa yuwusan
 nden n du. She i yuwan nden
 n tsulo tsa ama wan, amma
 i yuwan nden nu ugbozu.
¹⁶ I yuwan ulinga ną mantsa
 ma na i tsurą suru i yuwan
 isa'ani, adama a na ama a
 ta yuwusan iwuya a mantsa
 ma nda. ¹⁷ Amma she yo
 o'wo olo wan, amma i rito
 mayan me ili ma na Zagbain
 ciga ndu i yuwan. ¹⁸ She yoo
 o'wo ososowi wan, adama
 a na ąyi ndolo u tą lungusą
 du. Amma i lyawa Ruhu va
 Akizat shiton du nu ucira wą
 yi. ¹⁹ I cana icu'un yi ishipa
 ya Asulą suru tsarą i dəshilai
 asuvu ubgamu. I cana ishipa
 adama i cuwa Zagbain no
 okolo ą du suru. ²⁰ I godyoo

Asulą Dada tsu kuci adama e
 ili suru adama a Zagbain tsu
 Yesu Zamawawa.

Amaci na ali

²¹ I yuwan ntoniloi, adama
 a na i ta casu Zamawawa
 tsugbain.

²² Adu ąmacı, i yuwan tsu-
 toni na ali a du cine yaa
 yuwusaan Zagbain tsutoni,
²³ adama a na vali da aci a
 ka, cine Zamawawa ri Aci a
 ąa'lisa a ązə e Itoni, lipu vą
 yi. Waru ąyi da za na tsu
 wawa yi. ²⁴ Adama o ndolo,
 ka suru yuwan tsutoni ną vali
 vą yi ątsumą e ili suru, cine
 ą ąa'lisa'a a tsu yuwan tsutoni
 ną Zamawawa.

²⁵ Adu ali, za suru ątsumą a
 du u 'yuwan u ciga u ciga ka
 vą yi, cine Zamawawa cigai
 ąa'lisa'a, ąvu u kuwą adama
 ą yi ²⁶ adama u kąmbąto
 yi na akiza. Wu zą'wą yi
 tą ną mini waru na adan-
 shi ą yi. ²⁷ U yuwan tą
 ili i nda adama wo o'woto
 ąa'lisa'a yi ulobonu, ąvu waru
 u tawato yi a makakan mą
 yi tsa kasa'avu babu abasa
 a wufuru, waru babu urak-
 patsu ko ili i ro a aci ą yi.
 Amma, u dąną na akiza waru
 a tsurą ili i na o goro a aci
 ą yi wan. ²⁸ Ne da waru fo,
 vali ciga ka vą yi, cine u cigai
 lipu vą yi. Vali na cigai ka
 vą yi u ciga tą aciyayı. ²⁹ Za
 lo na 'yuwain lipu vą yi shi,
 amma u tsu lyuwato yi tą,
 reve waru u fobo yi. Waru ili
 i na Zamawawa a yuwusaan
 ąa'lisa'a ązə e Itoni a da ndolo,
³⁰ adama a na ątsu pasu lipu
 vą yi da. ³¹ Cine Adanshi ą

Àsulà a dammai, "Vali lyawa dada nà mma và yi, reve u suraa ka và yi àvu ele ra o o'wo ili i ták." ³² Amayun o ro à ták pe usokowu àtsumà o uritosu u nda. N ta yuwusan adanshi a Zamawawa nà àa'isà'q. ³³ Amma àyi nda fo amayun a da à tyo ya'q du: za suru ciga ka và yi cine u cigai aciyayi, waru ka suru u 'yuwan u ciga u ca vali và yi tsugbain.

6

Muwun nà mbara

¹ Àdu muwun, i yuwan tsutoni nà mbara n du adama a na àdu aza a Zagbain da, adama a na ili i na yi ntsayi i da. ² Za vu ufaru àtsumà à Wilà Kupa na kosoi nà nzuwulai àyi da: "Vu yuwan tsutoni nà dada nà mma và wu." ³ Waru apa nzuwulai'i: "Nà vu yuwan tsutoni nà dada nà mma và wu, ili i ta wala wu mejewe, waru vu ta jima o uvadí."

⁴ Mbara, she i zuwa muwun n du n yuwan upan wan. Amma, i kàlyuwà le ulobonu, i ca le àsàlà waru i rito le cine Zagbain cigai.

Agbashi na azagbain

⁵ Àdu na i ri agbashi, i yuwan tsutoni na azagbain à du pa o uvadí. Yu uwwa wovon u le, waru i ca le tsugbain, waru i yuwaan le àgàndà no okolo à ták cine yaa yuwaan Zamawawa. ⁶ I yuwan ulinga na amayun a

mantsa suru, ko yaa yuwusan majiyan ma na azagbain à du à ri lo zuzu nà àdu shi. Amma ili i na i la'ai àyi da i yuwan linga du no okolo à ták, cine Àsulà à ciga ndu i linga, adama a na àdu agbashi a Zamawawa a da. ⁷ I yuwan linga du nà mazàngà, gashi Zagbain da yaa yuwusaan, waru adama a ama a da goon shi. ⁸ I cuwan Zagbain ta ca iliyinkapa a aci o ulinga u na za suru yuwain, ko nà àyi a aagbashi a da ko na aagbashi a da shi.

⁹ Àdu na i ri azagbain, i guzà fo agbashi à du ulobonu. She i damma i ta zuwa le o sowo àtsumàlimà wan. I cuwan, azagbain na agbashi, suru ndu i ták nà Zagbain ták de zuva, waru u ták kàlyuwusa za suru unàta.

Itana yu uvon ya aza e Itoni

¹⁰ Ikaka yu ukosu i và à tyo ya'q du àyi da: I dàna nu ucira wu Zagbain u na u ri mgbain kuci, adama a na o bolo du ták nà àyi. ¹¹ Yo oto itana yu uvon i na Àsulà a ca ndu adama a na Mekerénesu ma cigai mà pusàn du ana, ne da yaa gura isawan nu ucira àvu i kudà riya. ¹² Na ama tsà tsu tsà da tsaa yuwusan nlàngi shi, amma tsu ták nlàngi nà nan ruhu a wuya obolo nà cira icu'un icu'un i na i ri o tsugono àtsumà o uvadí u tsu u nda na ri ni irumbu, waru tsu ta yuwusan nlàngi nà cira vi iwuya na ri zuva. ¹³ Adama a nda, i tara itana yu uvon i na Àsulà

a ca ndu suru. Ne da o urana wi iwuya yaa vadala shi. I ta yuwan nlangi hali a tyo o ukosu, waru i ta buwa mishin nu ucira. ¹⁴ I fobo aciyadu! I damma amayun a mantsa suru. Amayun a ta gashi gbakala na vuma tsu nl a e ikyun tsara u dana ufobu u na waa yuwan ili. I yuwan ili i na i ri mejege, adama a na nden n sa'ani u ta gashi utugu wu rumu. ¹⁵ I lyuwa elime nu u'ususu wa Alabari a Sa'ani a na a casu asuvu nden. Ne da wo o'wo gashi i ta na atan a ana a du, waru i ta dana ufobu ulobonu. ¹⁶ Ili i ro i da nda waru: I lyuwa elime nu ucasu wo okolo e ekere e Yesu Zamawawa. Ucawu wo okolo a du a ta dana gashi aaraga a na ee geshe iliya ya akina yu utan, aza a na Male me tewiyin a tyo ya'a du. ¹⁷ Lyawa iwawi ya Asula yo o'wo du ts a melezu ma aaraga na tsu geshe aci a du. Waru i dana ufobu u na yaa yuwan ulinga na Adanshi a Asula. U ta gashi matsun me pe'eni ma na Ruhu va Akiza ca ndu. ¹⁸ Na yaa yuwan ili i ndolo, i yuwan avasa waru i pati Asula a kamba du atsum a e ili suru a mantsa suru cine Ruhu va Akiza roco ndu. Waru ni i ri a avasa, i dana ufobu. I lyuwa elime na mayan ma avasa kuci adama a ama a Asula suru.

¹⁹ I yuwaan mu fo avasa, cine Asula a ca mu idanshi i sa'ani i na maa damma n na n fara mayan ma adanshi, tsara n yuwan adanshi babu wovon, tsara waru n damma

ama ikaka i na Asula o roco ntsu gogo atsum a Alabari a Sa'ani. ²⁰ Yesu Zamawawa dangwa mu ta mo o'wo malingata ma yi, n yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani a nda, ayi da i zuwai n ri ugutsuwu na akani gogo atsum a o u'wa wa ali. I yuwan avasa na maa yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani'i n yuwan yi babu wovon, cine wu ntsayin yuwan.

Icasu yu ukosu

²¹⁻²² N ciga du ta i reve cine n ri waru ni ili i na maa yuwsan. Ayi da i zuwai ma lyungusu Tikiku ya'a du. Ayi za tsu da za na tsu cigai, waru u ta yuwsaan fo Zagbain aganda ulobonu. U ta damma du ili i na yaa cinasa tsu, waru u ta dashi du asuvu ubamu.

²³ N ta yuwsan avasa Asula Dada obolo na Zagbain Yesu Zamawawa ca du asuvu nden, ni icigi, nu ucawu wo okolo a tyo a za vi Itoni suru! ²⁴ Lyawa Asula o roco isa'ani ya yi a tyo ubata wa aza a na a cigai Zagbain Yesu Zamawawa ni icigi i na yoo koto shi.

Mepepelime ma Bulu a tyo ya Aza a Filibi

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Bulu dana tā atsumā o u'wa wa ali ana u dānai mepepelime ma nda a tyo aza e Itoni a na a ri a lyuci vā Filibi. U dana yi tā adama u godyoo le adama e ikambi i na a yuwaan niyi ayi pe o u'wa wa ali, waru tsārā u rito le cine a yuwan wuma u sa'ani adama a Kristi Zamawawa.

Bulu damma tā aza e Itoni o o'wo tsu Zamawawa a mantsa suru. U roco le tā cine aa yuwan māzāngā ko nā a pe o sowuso atsumalima. U damma le tā a na ili yi ulobonu i da a yuwan ulinga obolo ulobonu.

Nā aza e Itoni ana'an e desununā mepepelime ma nda, a tsu yuwan tā asalamā adama a na mepepelime ma da ma na mā ri tapu na adanshi a māzāngā diga atsumā o u'wa wa ali. Ucira u na wo o'woto niyi ne ayi da ucira u na e revei Zamawawa waru nā mayan mo ulinga tsārā tso o'wo tsā yi. Ucira u ndolo za vā aza e Itoni a da suru ana'an cine u dānai za vā Bulu nā aza e Itoni a na a dānai pe Filibi.

*Ili inai ripe atsumā a aata-
gada a nda*

1. Icāsu na avasa (1:1-11)
2. Urevu u wuma e ekere a Bulu (1:12-30)

3. Zamawawa iroci yu ukādātosu wa aci wa amayun (2:1-18)
4. Alabari a n'utsā ma Bulu (2:19-30)
5. Aṣulā a usu wu (3:1-4:9)
6. Bulu godyoyi aza a Filibi (4:10-20)
7. Icāsu yu ukosu (4:21-23)

¹ Amu da Bulu, waru Timoti tā pa obolo nā amu. Atsu agbashi e Yesu Kristi Zamawawa da.

N ta dānasaaz azagbain na akambit a azagbain a aā'isā a aza e Itoni, waru a tyo aza e Itoni suru atsumā a Filibi aza a na Aṣulā a dāngwai.

² Lyawa Aṣulā Dada tsu nā Zagbain tsu Yesu Zamawawa roco du isa'ani, reve waru u ca du asuvu nden.

Avasa a Bulu nu ugodyusho

³ N tsu godyusho tā Aṣulā a vā a mantsa ma na n cuwain nā adū biti. ⁴ N tsu dana tā nā māzāngā nā maa yūwusan avasa adama a du. ⁵ Adama a na i shi tā obolo nā amu atsumā a mābaza ma Alabari a Sa'ani adama e Yesu Zamawawa. I fara tā a yuwusan ne a mantsa ma na yu uwai alabari a nda aya i lyuwa elime nā mayan ne hali n gogo. ⁶ Aṣulā a da a farai ulinga u nda atsumā a du, waru n reve tā waa lyawa shi, she nu ulinga u nda u shiwan o urana u na Yesu Zamawawa aqā tāwā.

⁷ Mejegē ma da n tara ne tsunda adama a du suru. I tā nu ubātā lāngā atsumā o okolo a vā adama a na tsu to obolo atsumā a aba'un a Aṣulā. Tsu yuwan tā ne a

mantsa ma na n shi o u'wa wa ali na a mantsa ma na n dānai fān, waru n dānai o mpolo n yuwan adanshi a amayun adama a Alabari a Sa'ani.⁸ Asula e reve tā cine n ciga ndū ni icigi ya Yesu Zamawawa. Waru u reve tā cine n cigai n dānā obolo na ađu.

⁹ N ta a avasa ncigalai n du n yuwan ăbundă lon hali u la'a ne. N ta a avasa waru a na yaa lyuwa elime na akungu ătsumař o urevu nu ugbozu.¹⁰ N ta a avasa ne adama a na n ciga du tā i reve ili i na i ri ya ăbulā na amayun, adama i dānu cece nā wuma u babu unusu hali Yesu Zamawawa tāwā.¹¹ Waru wuma u du u tā dānā tapu nā mayan me ili i na ăsula a cigai waru ili i nda i tā tāwāa ăsula nā tsugbain ni ica. Ili i sa'ani i ndolo ele da ili i na Yesu Zamawawa zuwai a wuma u du.

Alabari a Sa'ani ătsumař o u'wa wa ali

¹² Ama a va, n ciga du tā i reve ili i na a yuwaan numu u kamba tā Alabari a Sa'ani a lyuwa elime.¹³ Gogo nda koyan da pa nda reve tā a na a nlā numu na akani adama a na maa yuwsaan Zamawawa ăgandā. Hali gba na ăsoja a na aqā pirishi ukobu u mogono surū e reve tā a na maa yuwsaan yi ăgandā.¹⁴ Waru adama a na a nlā numu, ăzā e Itoni nā ăbundă pa nda a tsurā tā ugbamu wo okolo hali gogo nda a ta dansaa ozo o ro adama a Zamawawa no okolo ugbamu babu wovon.

¹⁵⁻¹⁶ Ozo o ro a ta yuwsan alajiya adama a na a ciga numu, waru a ciga tā a yuwan ili i na i ri mejge. Ama a nda a ta yuwsan alajiya adama a na e reve tā Zagbain tāwāto mu tā pa adama n yuwan mpolo n yuwan adanshi a amayun adama a Alabari a Sa'ani. Agba amayun a da waru ama o ro a ta yuwsan alajiya adama a tsushu'un nā tsurala.¹⁷ Ama a nda ătsumař a alajiya e le adama e Yesu Zamawawa, a tā no okolo o ro ko'o. A ta yuwsan alajiya ni icigi ya aci i le tsarā a tsurā ica. Amayun a pe ătsumař e le shi waru a kāmbuwā ugbozu shi. A ciga tā a dāshi mu usuduwu ătsumař a akani a na n ri.

¹⁸ Agba ko cine tsa da majiyan mo okolo me le mā ri, amayun a da a ta yuwsan alajiya e ikaka adama e Yesu Zamawawa. N ta yuwsan mazāngā adama a alajiya e le. Waru n ta lyuwa elime nā mazāngā¹⁹ adama a na n reve tā avasa a du ni ikambi i Ruhu vā Yesu Zamawawa u ta zuwa a lyawa mu.

²⁰ N te icigi kuci n yuwan nden n na maa yuwan ili i na yaa zuwa mu mu uwua wono wan, amma o una u ndolo, n ciga tā n yuwaan Kristi Zamawawa ăgandā babu wovon kuci. N shi nā wovon de ăcapā shi, waru n ciga tā n dānā nu ucira gogo hali a 'yāwā elime adama wuma u vā u ca yi tsugbain kuci, ko n ri wuma ko nā n kuwā.

²¹ Nà n ri wuma, u to o'wo adama ą Kristi Zamawawa, agba nà n kuwà u ta la'aa mu. ²² Agba nà n lyuwa elime nà wuma ą lipu nda, n tā tsurā n lyuwa elime nu ulinga wā Kristi Zamawawa. N gura reve ili i na maa dangwa shi. ²³ Asalà a na maa tara u yuwan tā usan. A mantsa mo ro n la'a tā ciga n dānà wuma, a mantsa mo ro gba shi, n la'a ta ciga n kuwà adama n dānù obolo nà Kristi Zamawawa. N dānà obolo nà ayi u la'aa mu tā ulobonu suru suru. ²⁴ Agba n reve tā i buwa ta a zama mu tsarà n dānà obolo nà ądu.

²⁵ Waru adama a na i buwai a zama mu, n reve tā n ta buwa wuma tsarà i kungwa ątsumà o ucawu wo okolo ą du waru ne da yaà ushi mazangà mo ucawu wo okolo ą du. ²⁶ Nà ne da, nà n tawisa yaà ą du waru, i tā dānà nà mazangà mā ąbundà adama e ili i na i cina numu, waru i tā tsurà ili nà ąbundà na yaa zuwa i damma Yesu Zamawawa tu ulobonu.

²⁷ Amma ili i na i farai biti, ayi da, ni i ciga i 'yuwan i yuwan nden n na mā tawàa Alabari a Sa'ani tsugbain adama e Yesu Zamawawa. To, ko n dāshi tawà me ene du ko mu uwua adama ą du, n te reve a na i ri mishin a majiyan mā tā ni ifobi i ta, o mpolo n na yaà tsurà aza a na aa ca okolo a Alabari a Sa'ani. ²⁸ She yu uwua wovon adama a n'yuwatan n du wan. Ne da woo o'wo le iroci i na Asulà na aciyayi ąa lungusa le ąvu gba u wawa du. ²⁹ Adama e Yesu

Zamawawa, Asulà a ca du tā ili i sa'ani a na a ca niyi okolo, waru u ca du tā ili i sa'ani i na yoo sowo ątsumàlimà adama ą yi. ³⁰ I reve tā cine a ca numu ątsumàlimà hali gba gogo nda yu uwua tā a na ne da u buwai. Ądu fo i te reveshe cu'un vā ątsumàlimà'ą.

2

I dana tsà Yesu

¹ I tā nu ubamu wa asuvu adama a na i ri uboluloi nà Zamawawa? I tā nu uwo-towun wo okolo adama e icigi ya yi? I ta muwwulai obolo ątsumà a Ruhu va Akiza? I te inda iliyali ya azà ą du, reve i ri ą kurusu ben ne ele?

² Adama a na n revei ne da u ri, n ciga du tā i zuwa mu mu uwua uyo'o lon. Apa ili i na yaa yuwan: i salalai vāni du ulobonu, i cigalai, reve waru i yuwan ulinga obolo nà majiyan mā tā a yuwusan ili i tā.

³ She i yuwan ili adama ą tsushu'un wan, waru she i yuwan ili adama o u'yasasan wa avangaci wan. Amma vu tara aciyawu ili i ro wan nà vaa yuwusan ili, reve vu dānà a majiyan vuma ro la'a wu tā. ⁴ She i dānà adama e ili i na i buru ndū goon wan, amma i dānà ada ama o ro fo.

⁵ Atsumà a wuma ą du ni i ciga i 'yuwan i yuwan majiyan waru i dānà aza a mayan ununa Yesu Zamawawa yuwain majiyan reve waru u yuwan.

⁶ Yesu ili i tā i da nà Asulà foyi, agba u yuwusan majiyan ma na waa uwua uyo'o

u na Asula a uwuwusa
shi.

⁷ O una u ndolo reve u
kambato aciyayi ili i ro
i da shi,
avu wo o'wo una ana aag-
bashi.

A matsan yi ta vadilima.

⁸ Reve u dana cine vu revei
vuma.

Avu u yuwan tsutoni na
Asula,
agba u kambato aciyayi ili i
ro shi suru suru,
hali u kuwa a apkata.

⁹ Adama o ndolo, Asula a
'yasan yi ta,
reve u rawato yi ubata u na u
la'ai suru suru.

Reve Asula a ca yi ala a na a
la'ai ala biti.

¹⁰ Ne da vuma suru aq kingyo
na wu uwwa ala e
Yesu.[◊]

Koyan da atsuma a zuva na o
uvadi u ta yuwan ne.

¹¹ Waru ne da una biti
waa damma a alanga
eteshe
a na Yesu Zamawawa Zag-
bain da,
waru ili i nda i ta tawa Asula
Dada na tsugbain.

Yi ikana tsi italyo'o

¹² N'utsa n va, i kurusu ta
Asula kuci a mantsa ma na
n danai obolo na adu. Gogo
gba a na n ri obolo na adu
shi, i kuru hali u la'a cine i
yuwusain. I lyuwa elime nu
ulinga u na woo roco a wawa
du ta, agba i yuwan ne nu
ucasu u tsugbain na wovon.
¹³ Asula a to ulinga atsuma
a du, a zuwusa du i ciga i
yuwan tsutoni, waru a casu

du ucira u na yaa yuwan ili i
na i yo'onoto niyi okolo.

¹⁴ She i yuwan mokodo ko
nwasanlai atsuma e ili i na
yaa yuwan wan. ¹⁵ Na ne
ko za oo goro du adama e ili
i ro shi, ko ke'en. I yuwan
nden n cece, wuma u na u ri
nu unusu shi, adu muwun ma
Asula n da atsuma o uvadi wi
irumbu za na ri tapu na ama
a na ari aqa e iwuya waru aza
a na aa yuwan unusu kuci.
Lyawai wuma u du wi ikana
lon tsi italyo'o ubata wa ama
a nda. ¹⁶ I guza adanshi a
wuma ulobonu, adama ko na
Yesu tawa, n gura damma
n riya ala'anlai e iladi'i shi,
waru ulinga u va wo o'wo
ulinga we pere shi. ¹⁷ Ucawu
wo okolo a du a tyo yi Zag-
bain na cine yaa yuwan
yi aganda wo o'wo ta kucci e
ekere a yi. Waru u to o'wo she
damma a tsun ta mpasa n va
atsuma a kucci du. Ne da maa
yuwan mazanga, waru n ta
yuwan mere obolo na adu. ¹⁸ I
yuwan mere adama o ndolo,
reve waru i yuwan mazanga
obolo na amu.

Bulu lyunguyi ni ikambi

¹⁹ Na Yesu Zagbain usu aa
jima shi, n te ifobi i na ma
lyunguwa du Timoti. Reve
nu u kamba ubata u va n
ta yuwan mazanga adama a
alabari a na wa tawa mu
adama a du. ²⁰ N ri na za ro
tsa yi shi. U te inda iliyali
i du i na u la'ai koyan pa.
²¹ N ta dansa ne adama a na
koyan da ta majian me ili
i na u cigai goon, o una u

majiyán me ili i na Yesu Zamawawa cigai.²² Agba i reve tā cine Timoti rocoi aciyayi gashi mawun ma na mā ri obolo nā dada vā yi da. U kamba mu tā ătsumā a alajiya a Alabari a Sa'ani.²³ Nā n reve ili i na aa yuwan nā ămu, n tā lyungu yi ya'ă du.²⁴ Waru n zuwa tā okolo waa jima shi Zimbain ta zuwa mu n tāwā ya'ă du.

²⁵ I lyungu tā Abafaroditu ana malingata mā du, reve gba u yuwan ili i na n cigai suru. Za vā da ătsumā e Itoni, u yuwan tā ulinga obolo nā ămu, waru soja da obolo nā ămu. Gogo, n yuwan tā majiyán u lobono tā n lyawa yi u kāmbā ubătā u du.²⁶ Adama a na u ciga tā u dānu nā ădu lon. U dama tā ana yu uwai u shi tā ubanakun.²⁷ Amayun a da u shi tā u banakan, u shi tā u yuwan gashi u tā kuwā. Amma ăsula e ene tā iliyali ya yi, reve ana u wawai wuma wā yi, avu u putsa mu nā mesun adama a ătsumolāngu a ăbunda.²⁸ Ayi da i zuwai n la'a cigai n lyungu yi ubătā u du. Nā ye enishe yi i ta yuwan mazāngā, ne da ătsumolāngu a vā ee jebe.²⁹ I raba yi ulobonu ătsumā a Zimbain reve i yuwan mazāngā lon. Icu'un ya ama o ndolo i ca le tsugbain.³⁰ I yuwan ne adama a na u shi tā ăkuwā adama o ulinga wā Yesu Zamawawa, adama a na u tāwā tā u shiton ikambi i na ădu na aciyădu yaa yuwan shi.

3

Ununa ăqă tsură utsuru wa amayun

¹ Gogo gba, ama ă va, i yuwan mazāngā adama a Zimbain! N tā mazāngā n danaa du ili i na n damma ndu de. Hali gba u tā dăshi kamba du.

² She i lyawa ama a vama o ndolo a pusan du ana wan. Ele da ama a na a tsu zuwa mapada mo uryumbu ma vama, o rotso tā musăñ me idaba.³ ătsu tsu tā nu uryumbu wa amayun adama a na tsu ta yuwusan ăgăndă nā Ruhu vā ăsula. Tsugbain tsă tsu tsă tāwā tā adama e Yesu Zamawawa waru tsu zuwa ucira u tsu ă lipu shi.

⁴ ămu gba n ta gura zuwa ucira e ili i lipu. Nā za ro te eneshe u tā tsură ulyuwu wa aci ni ili i nda, n ta la'a yi ătsumā e ili i nda suru.⁵ A pada mu tā uryumbu ămu na ayin kunlă nu umatsun. ămu ătsumā a aza a Isra'ilă a da. ămu ugundo wa Banyamit u da. U to rocosu na amayun ămu za ve elentsu a Ibrahim a da. Nā tsaa yuwan adan-shi ă Wilă, ămu Mafarishi ma da.⁶ ămu za vu ucira da n shi, n zuwa tā ăză e Itoni ătsumălimă. Babu za na ee reme mu nu unusu u makuda mo upasu u tā u Wilă.

⁷ De ăcapă, n shi tā a majiyán gashi ili i nda ili ya ăbulă i da, agba gogo n tara le ili i ro shi, adama e ili i na Zamawawa yuwaan numu.⁸ Upasu nā ne, n te inda ili biti babu ăbulă nā n kurato yi nu urevu wā Yesu Zamawawa. Urevu wā Yesu

Zagbain Zamawawa va u la'a ta ili biti ąbulę, waru amayun a da. Adama ą yi a da mo ocoyi ili biti, ąvu n tara le tse everi adama mo o'wo za vu Zamawawa suru suru.⁹ Waru adama mo o'wo obolo ną ąyi suru suru, m buwa a zuwusaa isa'ani i va ko itoni i wilę ucira shi, amma n zuwaa tą Yesu Zamawawa ucira adama u wawa mu. N ta yuwusan ne adama a na ure wą Asulę u na waa zuwa tsu mejegę obolo ną ąyi u to ucasu wo okolo.¹⁰ N ciga tą n reve Yesu Zamawawa, nu ucira u na u 'yasan niyi ątsumą ą ąkwąkwa. N ciga tą mo o'wo obolo ną ąyi, adama n reve ątsumalimą ą yi. Waru n ciga tą mo o'wo obolo ną ąyi ątsumą o ukwą wą yi.¹¹ Ne da n ri nu uzuwu wo okolo na amu fo ąą 'yasan mu ątsumą ą ąkwąkwa!

Lyuwai elime ną mpolo

¹² Koto n koto mayan me ili i nda shi, waru koto a zuwa mu n shiwan shi. Amma n ta lyuwusa elime nu ulinga hali ą tyo o ukosu na aa zuwa mu mo o'wo ili i na Yesu Zamawawa ciga numu mo o'wo.¹³ Ama ą va, maa dansa n tsurą tą de n guză ili i nda suru shi, amma apa ili i na maa yuwusan: N zuwa aciyavą e ili ya ącapa shi, n to tono nu ucira adama n reme ili i na i ri elime.¹⁴ N lyuwa tą elime nu ulinga adama n rawa ukosu a mantsa ma na aa ca mu ılıyinkapa, a mantsa ma na Asulę ee de mu ą tyo zuva adama e Yesu Zamawawa.

¹⁵ Koyan ątsumą ą tsu za na kungwai de ątsumą ą Ruhu u ta yuwan majiyan ne tsunda. Agba ni ilii ro i tą lo na i usuyi shi, Asulę a ta zuwa du yee ene ili i na i ri mejegę.¹⁶ Ili i na i la'ai ili biti ąyi da: tsu lyuwai elime ni itoni yi ili i na tsu revei de amayun a da.

¹⁷ Ama ą va, kuruyi cine maa yuwusan nden, reve waru i rito ą kąlyuwusą ama a na a yuwusan nden ana iroci i na tsu ca ndu.¹⁸ I yuwan nden ne, adama a na ama ną ąbundą ą tą lo ą nden o ure u na woo rocosu ama ele n'yuwatan ma akpatań e Yesu Zamawawa da. N damma du tą de ne, agba hali n gogo n te mesun na abara adama a na ili i nda amayun a da.¹⁹ Ama a nda a ta rawa o ukosu reve a cina ukwą suru suru. Ili i na aa yuwusaan ągandą goon ąyi da ili i na ele na aciyele a cigai adama ą lipu le. A tą tsrusą tsugbain ątsumą e ili i wono i na aa yuwusan. A zuwa tą okolo e le e ili yu uvadı u nda suru suru.

²⁰ Ątsu gba ama a zuva a da, ubatą u na Yesu Kristi Zagbain Zamawawa ri nden. Agba tsu te ipiri ya yi lon o utawu wą yi Zamawawa tsu.²¹ U ta tawa lipu tsu aza a na ą ri nu ucira shi o uvadı u nda, reve u kąmbańo le lipu tsugbain gashi za va yi, u ta yuwan ne nu ucira u gbain u na waa zuwa ili biti i yuwan tsutoni ną ąyi.

du, waru n ciga taq me ene du. I zuwa mu taq mu n yuwan mazanga waru adu da oookokolo a na a ca numu. Adama o ndolo yi isawan nu ucira atsuma e Itoni yi Zagbain.

*Ununa ee isawan mejeg*e**

²⁻³ Za vaq, avu za vu ulinga va amayun da vu ri obolo naq amu, n ta patishi wu vu kamba amaci e re a na a ri de obolo naq avu. N te ipati ya Afodiya naq Sintiki amaci e re a nda, e reme muwwulai adama a Zagbain. De acapa a yuwan taq ulinga lon obolo naq amu adama a damma ozo o ro Alabari a Sa'ani. Waru a yuwan taq ulinga naq Kileme na akapi a aza o ulinga obolo naq amu. Asula a dana taq ala a ama a nda atsuma a aatagada a ama a wuma u na woo koto shi.

⁴ I yuwan mazanga kuci adama a Zagbain. N taq dashi gba damma ne, i yuwan mazanga! ⁵ I kuru ben na ama suru, i cuwan utawu wu Zagbain u yuwan taq zuzu.

⁶ She i dama adama e ili i ro wan. Agba i yuwan avasa avu i pati Asula ikambi e ekere e ili biti. I dana o godyusho, avu i damma yi ili i na i ri na ayi shi. ⁷ Ni i yuwan ne, i reve taq Asula a ta zuwa okolo a du a danu. Ayi nda ayi da ili i na i la'ai ulobonu upasu ni ili i na oookolo a vuma aa gura reve. Ne da waa tiga okolo a du na asuvu a du atsuma a nden n du atsuma e Yesu Zamawawa.

⁸ Ama a vaq, o ukosu n ta dansa ili i nda: i kambuwa

ugbozu u du e ili i na i ri amayun, waru ni ili i na i rawai a ca tsugbain ni ili i na i ri mejeg*e*. I yuwan majiyan me ili i na i ri cece, ni ili yi icigi, ni ili i na yi ntsayi. I kambuwa ugbozu u du e ili i na i la'ai ulobonu waru u rawai ica. ⁹ I dana a mayan me ili i na i ritoi ya'a vaq suru. Waru i yuwan suru ili i na suru yu uwua numu adansa. Waru i yuwan suru ye ene numu a yuwan suru. Adama a na ne da, Asula o okolo nden oo o'wo obolo naq adu.

Bulu damma u godyo ta

¹⁰ Nu ufaru i dana taq ada a vaq. N reve taq majiyan mo ndolo ma dana du taq lo, agba i tsur*aq* ure u na yaa lyuwa elime ni ikambi i vaq waru shi. Gogo nda n taq a mazanga a na i tsurai ure u na yaa kamba mu. ¹¹ Maa dansa ili i nda adama a na n lambai shi. O roco mu taq cine maa yuwan mazanga e ili i na i cina numu suru. ¹² N reve taq ili i na a tsu de ulambu. Waru n reve taq ili i na a tsu de utsuru. N reve taq cine maq dana a mazanga kuci. N reve taq cine maq dana a mazanga atsuma o ucuwun na a manaq ma ambulu. N reve taq cine maq dana a mazanga atsuma o utsuru waa abunda, ko babu ili suru suru. ¹³ N ta gura yuwan ili biti adama o ucira u na Yesu Zamawawa aa casu mu.

¹⁴ Agba suru naq ne, i yuwan taq ili i na i lobonoi adama i sowo naq amu atsuma a atsumalima a na moo sowuso gogo. ¹⁵ Waru adu ama a Filib*i* i reve taq a na a adu da goon

aza a na a ca numu ikebe adama e ikambi a mantsa ma na n t̄wāq̄ ndu na Al-abari a Sa'ani, reve waru n lyuwa elime n̄ mmalu n lyawa Makidoniya. Ko aq̄'isa a aq̄a e Itoni o ro a yuwan ne shi. ¹⁶ Ko a mantsa ma na n shi Tasalonika i ca mu t̄ ikebe u la'a t̄ u t̄.

¹⁷ Maa dansa ili i nda adama a na n cigai n d̄ashi ushi une'e u ro ya'a du shi. Amma ili i na n cigai ayi da i t̄ ushi atsupu adama a na i yuwaan numu isa'ani. ¹⁸ Gogo n t̄ ni ili i na n cigai suru. Hali gba ili i na n ri n̄ ayi u la'a t̄ ili i na n cigai. I lyungu t̄ nu une'e w̄ abunda o ukere w̄ Abafaroditu, waru n ushi le t̄. Kucci maguru ma sa'ani ma da, waru Asula a ushi ta kucci'i waru u yo'onoto yi t̄ okolo. ¹⁹ Asula a v̄, za na aq̄ kalyuwusa mu, u ta ca du fo ili i na i cigai suru nu utsuru u tsugbain ts̄ yi. Utsuru w̄ yi ele da ili i na u ca ntsu o ukere w̄ Yesu Zamawawa. ²⁰ Adama e ili i nda suru, i ca Asula Dada tsu tsugbain babu ukotu. Ami.

Icasu yu ukosu

²¹ I casaq̄ aza e Itoni atsumaq̄ a Filibi suru. Az̄a a tsu a na a ri pa a t̄ lyungusu ni icasu i le. ²² Waru akapi a aza e Itoni suru a t̄ casasq̄ du fo. Az̄a e Itoni a na aa yuwusan ulinga o ukobu u tsugono ts̄ Kaisa a t̄ lyungusaq̄ du ni icasu l̄anḡa.

²³ Lyawa isa'anit yi Zgbain Yesu Zamawawa yo o'wo obolo na asuvu a du.

Mepepelime ma Bulu a tyo ya Aza a Kolosi

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Bulu dana taq mepepelime ma nda a tyo aza e Itoni a na a ri pe atsumaq a Kolosi ayi atsumaq o u'wa wa ali. Bulu da farai aq'isa aza e Itoni a nda na aciyayi shi. Koto shi u buru ubataa shi ko ke'en. U reve taq adama aza e Itoni o ubataa adama e ili i na Abafara damma niyi. Abafara za vi Itoni da za na danai obolo na Bulu atsumaq o u'wa wa ali.

Aza e Itoni a Kolosi a fara taq itoni yu uritosu i na i ri mejege shi. A shi taq a ciga a putsaa aciyele ili i ro i na lipu cigai, waru a shi taq a ciga a yuwaan nlingata maq Asula aganda na akapi e ili i vama i ro. Bulu dana taq adama u damma le ili i ndolo suru amayun a da shi. U ciga taq u damma le e reve Yesu Zamawawa ca taq vuma ili i na vuma cigai suru. U cuduwa taq ulobonu lon cine Asula na Yesu Zamawawa kambai aza e Itoni.

Ana'an fo, Yesu Zamawawa ca taq ili suru i na vuma cigai adama tsu yuwaan Asula aganda o ure u sa'ani. Aatagada a nda a cuduwa taq adama a nda ulobonu lon a alanga e eteshe.

*Ili in airipe atsumaq a aata-
gada a nda*

1. Icasu (1:1-2)

2. Avasa o ugodyusho (1:3-8)
3. Yesu Zamawawa nu ulinga waq yi (1:9-2:19)
4. Wuma u sa'ani na Yesu Zamawawa (2:20-4:6)
5. Icasu yu ukosu (4:7-18)

¹ Amu da Bulu. Asula a dangwa mu taq adama mo o'wo aa jiya e Yesu Kristi Zamawawa. Timoti taq pa obolo na qamu, ayi mawun maq anawu maq tsu ma da.

² N ta danasa mepepelime ma nda a tyo ubataa wa ama a Asula aza a na a ri na nden Kolosi. Ele aza a tsu a da waru o to tono Zamawawa mejege.

Lyawa Asula Dada tsu roco du isa'ani na asuvu nden a yi.

Avasa o ugodyusho

³ Tsu ta yuwusan avasa kuci adama a du, waru tsu to godyusho Asula, Dada vu Zagbain tsu Yesu Zamawawa.

⁴ Ili i na i zuwai ayi da tsu uwua taq a na i cayi Yesu Zamawawa okolo a du, waru tsu uwua taq a na i ciga taq ama a Asula suru. ⁵ I taq nu ucawu wo okolo ni icigi i nda adama o uzuwu wo okolo a du, agba Asula a zuwa taq de ili i na yaa zuwusaa okolo de zuva adama a du, ubataa u na yee ene yi gogo shi. Yu uwua taq adama o uzuwu wo okolo a nda a mantsa ma na yu uwmai ikaka adama a amayun, Alabari a Sa'ani a na a damma ndu. ⁶ Alabari a Sa'ani a nda a vadala taq nden n du o urana u na yu uwmai amayun mejege adama e isa'ani i na Asula oo rocosu aza o unusu. Gogo gba

Alabari a Sa'ani a nda'a a ta rawusa ubaṭa suru ątsuma o uvadi. U ta matsasan muwun n na waa vadalasa nden ma ama ubaṭa suru ununa u vadala ndu.

⁷ Abafara to ulinga obolo na ątsu, waru tsu ciga yi tą lon. Ayi da za na tąwaq ndu na Alabari a Sa'ani'i. U yuwaan tą Zamawawa agaṇda mejege ana malingata mą tsu e memere mą du. ⁸ Ayi da za na damma ntsu ununa Ruhu va Akiza ca ndu icigi ya ama lon.

⁹ Adama o ndolo, tsu ta yuwsan avasa adama ą du kuci. Tsu yuwan tą ne diga o urana u na tsu fara uwai adama ą du, agba tsu lyawa avasa shi. Tsu ta patishi Ąsulą a ca du urevu u mejege e ili i na u ciga ndu i yuwan, waru tsu ta patishi yi u ca du urevu wi ili i ruhu. ¹⁰ Ne da cine yaa yuwsan nden n du maa ca Zagbain tsugbain kuci, ąvu wu uwwa uyo'o u du. I ta matsan muwun mą ąbulą na yaa yuwsan ili i sa'ani, waru i to roco isa'ani kuci. Ni i yuwan ne, i ta kungwa ąvu i reveshe Ąsulą kuci.

¹¹ Tsu te ipati Zagbain ca du ucira tsu ucira u tsugbain tsą yi adama i kabu asuvu waru i dana na ankuri, adama waru i kunę wan. Lyawa u shiton du na mazanga. ¹² Tsu ciga du tą i godyoo Dada kuci. U ta zuwa du i tsura akunda a na waa ca ama ą yi ątsuma o tsugono tse ekan. ¹³ U wawa tsu tą e ekere a za na ri a tsugbain o tsugono tsi irumbu, waru reve u

tawato tsu ątsuma o tsugono tsa Mawun mą yi, za na u cigai lon. ¹⁴ Ąsulą a tsupaa tsu tą na mpasa m Mawun mą yi reve tso o'wo faan, ne da u yuwaan ntsu gafura vu nusu tsu.

Kristi Zamawawa la'a ta koyan

¹⁵ Kristi Zamawawa ununa Ąsulą ą ri a da u ri, shede ama aa gura ene Ąsulą ne esu e le shi. Ayi da Mawun mo ufaru mą Ąsulą waru u to tsugono tsi ili i na Ąsulą a yuwin biti. ¹⁶ Ne da u ri adama a na Ąsulą a yuwan tą ili biti o ukere wą yi. U yuwan tą ili biti zuva ni ili biti pa o uvadi. U yuwan tą ili i na tsee ene ne esu biti, waru u yuwan tą ili i na tsee ene shi biti. U yuwan tą icu'un i tsugono na ą cira kokoo suru aza a na ą ri ubaṭa u na tse inda shi. Amayun a da Mawun mą Ąsulą ma yuwan tą ili biti adama ili biti i ca yi tsugbain. ¹⁷ U tą lo kafu ili biti, waru ayi da u zuwai ili biti yo o'wo obolo.

¹⁸ Kristi Zamawawa da aci ą ąa'isə ą ązə e Itoni, ązə e Itoni waru lipu və yi da. Ayi da za na farai ąa'isə ą ązə e Itoni waru ayi da za na Ąsulą a fara 'yəsain ątsuma ą ąkwakwə, ąvu u kambatowisa yi wuma. Adama o ndolo, u la'a tą ili biti. ¹⁹ Ąsulą ene tą u lobono tą cine ayi u ri, waru u dana ubaṭa wu Zamawawa suru. ²⁰ Ąsulą a zuwa tą o ure wa Yesu Zamawawa ili yu uvadi ni ili ya zuva suru a kambə cece ubaṭa wą Ąsulą. Mpasa

mã Yesu n ða n kãmbaïoi asuvu nden nã Åsulã ana a zuwai mpasa'a moo oco, ayi uvaru a akpata.[†]

²¹ De ãcapa, i shi tã alanga nã Åsulã. N'yuwatan mã yi n ða i shi, avu majiyan me iwuya nã linga du kakasa du nã ayi. ²² Gogo gba shi Åsulã a kambato du tã tsu n'utsã ma yi. U yuwan tã ne nã lipu Mawun mã yi, za na kuwai a akpata. Adama o ndolo, Yesu Zamawawa tãwato du tã a mäkakan mã Åsulã, avu yo o'wo babu unusu, ununa ko za aa yuwan adanshi o ro a aci a du shi, nã yi isawan a mäkakan mã yi. ²³ Amma ni i ciga i 'yuwan i lyuwa elime nu u'ususu na ili i nda amayun a da waru ni i ciga i 'yuwan yi isawan pe nu ucira. She i lyawa uzuwu wo okolo a du na ushiyi a mantsa ma na yu uwai Alabari a Sa'ani wan. A yuwan tã ala-jiya a Alabari a Sa'ani a nda o uvadî suru, waru aamu Bulu, mo o'wo tã aagbashi e itana yi ikaka i nda.

Ulinga wã Bulu

²⁴ N ta uwusa uyo'o a mantsa ma na aa casu lipu vã aåsumalimã adama a du. N to sowo aåsumalimã e ili i na i tãwai biti, agba suru nã ne n sowo aåsumalimã a na a rawai za na Kristi Zamawawa sowoi shi. Aåsumalimã a u tãwã tã aå'isã aza e Itoni ni ikambi za na ayi da lipu vã yi. ²⁵ Gogo aamu aagbashi a aå'isã a aza e Itoni a da adama a na Åsulã a zuwa mu tã n damma du

ikaka ya yi suru cine u ri amayun. ²⁶ Åsulã o sokoo tã ama ikaka'a de nu ujimu, agba gogo a mantsa ma nda u roco tã ama a yi ifobi ya yi. ²⁷ Åsulã o roco tã ikaka ya yi adama a na u cigai adu Atakpací i reve ili i sa'ani ni ili i gbain i nda. Ili i na i shi usokowu, avu gogo e ene yi a alanga eteshe, ayi da: Zamawawa tã nden aåsumã a du, waru ne ða i reve i na i ri na akunda aåsumã a tsugbain tsa yi.

²⁸ Adama o ndolo a da tsaa dansaa koyan ða adama a Zamawawa ubatã u na tsu 'yawai suru. Tsu to ronuso le atsuwaru tsu to rocosule. Tsu ta yuwusan ulinga nu urevu u na Åsulã a ca ntsu, adama a na tsu cigai a dana obolo nã Kristi Zamawawa waru oo o'wo wuntsayi nã aå 'yawã a mäkakan mã Åsulã. ²⁹ N ta yuwusan ulinga lon adama wo o'wo ne, agba n ca tã aciyavã suru suru o ucira u gbain wã Kristi Zamawawa za na aa yuwusan ulinga aåsumã a va.

2

¹ N ciga du tã i reve cine n yuwan aåtyo a na maa yuwan adama a du, waru adama a aza e Itoni aåsumã a Lawudikiya, waru na adama a aza e Itoni a na koto a ga'ain nã aamu shi. ² N yuwan tã ili i ndolo adama n dãshi le ugbamu wo okolo waru adama o boluloi ni icigi. Ayi nda u ta lyawa le a tsurã ili i sa'ani ya abundã i na i tsu tãwã ne e reve ili yu

usokowu ya Əsulə.³ Adanshi a Kristi Zamawawa da maa yuwusan. Ayi da za na ri uguzu ni ili yu ugbozu suru waru nu urevu u na tsee ene shi.⁴ N damma du tə ili i nda adama she za gura pusən du ugbozu wan na a yuwan ulinga nu urevu wu uvadi, waru a yuwan mawasan nə ədu.⁵ Ko na wo o'woi n ri zuzu nə ədu shi, okolo a va o to obolo nə ədu. Agba n tə a mazəŋə mə əbundə adama a na i ri a yuwusan nden n wuma na wu ntsayi, waru adama a na i ri nu ucawu wo okolo wu ucira a Zamawawa.

Zamawawa təwaaq ta na wuma wa amayun

⁶ Gogo gba a na i ushiyi Yesu Zamawawa, Zagbain du, i lyuwa elime ni itoni ya yi.⁷ I shuwə aralu a du ətsumə a yi reve i kungwa ətsumə e le. Ne da ucawu wo okolo a du a tsurə ikyun yu ubbam, cine o rito ndu. Ne da waru yaa shiwan nu ugodyusho.

⁸ She i lyawa nanza reme du ətsumə a mawasan me pere wan. Mawasan mo ndolo mə tə dənə gashi urevu u da, agba uritosu u vuma u da goon. A təwə tə o ucira u ruhu wu uvadi u nda amma ubətə wə Kristi Zamawawa da shi.⁹ Ili i na i ri pe ətsumə a Əsulə suru a tə pe ətsumə a Kristi Zamawawa.¹⁰ I to obolo nə ayi, adama o ndolo ili i na i ri ətsumə yi suru a tə pe ətsumə a du fo. Waru u ta yuwusan tsugono a aci a cira suru na ama a gbagbain suru.

¹¹ Ana i təwai ya Yesu Zamawawa u pada du tə

uryumbu o ure u ruhu. Mapada mo uryumbu mo ndolo cine vuma tsu pada vuma uryumbu da shi. Ili i na gba Kristi Zamawawa yuwain ayi da u pada tə wuma vu nusu du.¹² Ana a yuwaan du urumbusu, a cido du tə obolo nə Yesu Zamawawa. Reve a łyasən du a tyo a wuma adama a na i ri nu ucawu wo okolo ətsumə o ucira wə Əsulə, za na 'yasain Kristi Zamawawa ətsumə a əkwakwə.¹³ I dənə tə əkwakwə adama a nusu du waru adama a na i dənai no okolo a nusu. Amma Əsulə a zuwa du tə i dənə wuma ətsumə e Yesu Zamawawa. U yuwaan du tə gafura vu nusu du suru.

¹⁴ Udaru vu nusu dənə tə lo udanu, waru udaru u nda u tə a aci a tsu. Amma Əsulə a kimusə tə udar'u, u tara le tə reve u lungusə le ana a vara nle akpata a Kristi Zamawawa.¹⁵ O ure u nda u da, Əsulə a tawai ucira wu cira na aza a tsugbain. U ca le tə wono a alanga e eteshe a na u lyuwai aci e le a akpatat a Kristi Zamawawa.

¹⁶ Adama a nda, she i lyawa nanza kototo du, adama e ili i na yoo sowo ko i lyuwa wan. She i lyawa le o kototo du adama a na i kudai a yuwan abuki a rana va akiza o ro wan, ko a yuwan abuki o Woto Sa'avu wan, ko a na i kudai o toni wilə wa Ashibi wan.¹⁷ Adama a na wilə u ndolo oroci e ili i na i ri amayun a da. Zamawawa a aciyayı ayi da ili i na i ri amayun.¹⁸ Ama o tə lo a na a

3

Cine yaa yuwan wuma u cece

uvwxyz uyo'o lon na a tarasa aciyele ili i ro i da shi ne epen, waru a na yuwusaan nlin-gata m¤ Asul¤ agand¤. She i lyawa ama o ndolo e geshe du ana y¤¤ ushi ili i na yi ntsayi i ushi a na i lyuwai aci wan. Cu'un va ama ndolo a tsu damma t¤ ili suru i na e enei, waru wuma u babu a akiza e le u tsu zuwa le t¤ a 'y¤san avangaci atsum¤ o urevu u tsulo ts¤ le. ¹⁹ Ama a nda a ri obolo n¤ Yesu Zamawawa Aci a lipu shi. Adama a na tsu tu ubolu n¤ ayi a lipu e ekere a aruva o ugbamu a yi, waru tsu ta kungwa nn¤ tsu tsur¤ ilyalya i tsu nu ucira u tsu diga a Asul¤ goon.

²⁰ I kuwa t¤ obolo n¤ Zamawawa, rev¤ wo o'woto du fa¤n diga o ucira wu uvadi u nda. Adama a nye i ri oo tono wil¤ wu uvadi u nda vadamma adu a¤¤ o uvadi a da? ²¹ Wil¤ u nda u damma t¤, "She i gu¤¤ ili i nda wan!" ko "She i lyuwa ili i nda wan!" ko "She i ju'w¤n ili i nda wan!" ²² Wil¤ u nda u ta adanshi a aci e ili i nda i na i tsu jima shi. Nn¤ tsu yuwan ulinga ni ili i nda, tsu tso oco le t¤. Ne da fo wil¤ u na ama a zuwai. ²³ Wil¤ u nda a t¤ gashi a tu ulobonu adama a na a zuwa t¤ ama a yuwan ukadu o yo'onoto Asul¤ okolo, ko o roco uk¤¤atosu wa aci. Agba epen a da, waru a tsu zuwa t¤ ama a ca aciyele atsum¤lim¤ adama o yo'onoto Asul¤ okolo. Agba wil¤ u nda u tsu kamba vuma na cigai lyawa majiyan me iwuya ni icigi yi iwuya shi.

¹ Adama a na a 'y¤san ndu obolo n¤ Kristi Zamawawa, i ciga i 'yuwan i zuwa okolo a du e ili ya zuva, ub¤¤ta u na Yesu Zamawawa ri nden o ukere usa'ani w¤ Asul¤. ² I zuwa okolo a du a jiyan e ili ya zuva, agba she a jiyan e ili yu uvadi u nda wan. ³ I yuwan ili i nda adama a na i kuwa t¤ ana Kristi Zamawawa kuw¤i, gogo gba shi wuma u du u tu usokowu y¤ Yesu Zamawawa ub¤¤ta w¤ Asul¤. ⁴ Yesu Zamawawa da wuma wa amayun a du, agba nu u roco aciyayi, a¤¤ fo o to roco du atsum¤ a tsugbain ts¤ yi.

⁵ Ili i na i ri pe atsum¤ a lipu du, i ciga i 'yuwan yu una ili ndolo suru: ili ts¤ tsipere, hali ni ili i wono i tsipere i maluwa me icigi i tsipere. I 'yuwan i ciga i lyawa icigi vu cu'un vi iwuya suru. Waru i ciga i 'yuwan i lyawa uts¤n suru u na u rocoi agand¤ a amali. ⁶ Ucasu w¤ atsum¤lim¤ w¤ Asul¤ o t¤ lo a taw¤ a ama a na aa yuwusan ili i ndolo.

⁷ Ne da a¤¤ fo i yuwsain a mantsa ma na i yuwsain ili i nda de. ⁸ Amma gogo i ciga i 'yuwan i vari ili i ndolo suru. She i dan¤ no okolo ususuwu ab¤¤nd¤ wan. She i yuwan upan lon wan. She i yuwan ule'e wan. Waru she i yuwan adanshi e epen a aci a nanza wan, ko i yuwaan nanza adanshi a vanvama wan. ⁹ She i yuwlai epen

wan, ana wo o'woi i fodo taq de akuci o okolo a du waru na cine i shi a yuwusan ili.
¹⁰ Gogo yo oto taq okolo a sa'avu waru za na yuwain okolo a sa'avu'u u ta lyuwa elime nu u casu ndu urevu nu u zuwusa ndu yoo o'wo tsa yi.
¹¹ Atsumaq o ure u sa'avu u wuma u nda, wo o'wo ili i ro shi ko qdu aza a Isra'il'a da ko Atakpaci. Wo o'wo ili i ro shi ko a pada wu taq uryumbu ko a pada wu shi. Wo o'wo ili i ro shi ko avu mocin na koto e revei da shi, ko diga e elentsu ama a na a cigai addama da. Wo o'wo ili i ro shi ko avu aagbashi a da ko aagbashi a da shi. Ili i ta i na i la'ai ulobonu ayi da Kristi Zamawawa, waru u taq pe atsumaq a tsu suru.

¹² Adama e ili nda, waru adama a na Asula a dangwa ndu yo o'wo ama a yi, waru u zuwa du taq yo o'wo cece, waru adama a na u ciga ndu, adama o ndolo i guzulai ni iliyali, ni isa'ani. Waru i dana ben na ankuri. Ili i nda yo o'wo tsu utugu u na i tso oto.
¹³ She i dana a muwwulai mu upan vani du wan, waru ni i nusunlai, i yuwunlai gafura. Zagbain yuwaan du taq de gafura, adama o ndolo i yuwunlai gafura ne.
¹⁴ Waru ili i na i la'ai ulobonu ayi da, i ciga i 'yuwan i dana ni icigi. Icigi i da i bolo ntsu suru, reve u lyawa tsu tsu yuwain nden n sa'ani.

¹⁵ Lyawa asuvu nden e Yesu Zamawawa yuwan tsugono o okolo a du. I yuwan ili i nda adama a na qdu

ama a lipu taq da waru Asula e de du taq i yuwan wuma atsumaq a asuvu nden. Waru a mantsa suru i godyusho Asula.
¹⁶ I lyawa ikaka ya Kristi Zamawawa dana atsumaq o okolo a du lon waru i taq tsura ugbozu. I yuwan ulinga ni idanshi ya yi i ritoloi reve waru i calai asala a sa'ani. I dana o godyusho atsumaq o okolo a du waru a mantsa suru i dana a canasaa Asula ishipa i sa'ani icu'un icu'un.
¹⁷ Waru ili i na i yuwain suru ko ili i na i dammai suru, lyawa o o'wo gashi vuma na isawain o una wu Zagbain Yesu da. Waru a mantsa ma na yaa yuwusan ili i nda, i godyoo Asula Dada kuci e ekere a yi.

Cine yaa yuwan nden a 'wa du

¹⁸ Amaci, i toni ali a du, adama a na ayi ndolo ayi da ili i na yi ntsayi ana i toniyi Zagbain.

¹⁹ Ali, i ciga amaci a du, waru she i dana usuduwu e ekere e le wan.

²⁰ Muwun, i yuwan tsutoni na mbara n du atsumaq e ili suru, ne da yoo yo'onoto Zagbain okolo.

²¹ Nan dada, she i damatton muwun n du wan, tsara o o'wo nu ukudu wo okolo a wuma u le wan.

²² Agbashi, i ciga i 'yuwan i yuwan tsutoni na azagbain a du atsumaq o uvadi u nda. I yuwan ukadu i yo'onoto le okolo. She i yuwan ne a mantsa ma na a ri lo a kalyuwusa du goon wan. I yuwan ne no okolo a taq ko na

aq shi lo aq kalyuwusaq du shi.
Ne da ya ca Zagbain tsugbain.

²³⁻²⁴ Zagbain Yesu da yaa lingasaa a mantsa suru. Ama a da yaa lingasaa shi. Zagbain ta ca du ili i na u zuwayi ama a yi o una wi ili i na i yuwanin. Adama o ndolo, i linga nu ukadu u du suru. ²⁵ Adu waru i reve tą nni i yuwan ili i babu ulobonu, a ta tsupa du fo ni ili i babu ulobonu u na i yuwanin. Adama a na Asula a ri na adangulu shi.

4

¹ Azagbain, i kalyuwaa agbashi aq du ulobonu, waru i guza le ulobonu. I yuwan ne adama a na i revei a na i ri fo na Zagbain zuva.

Iyuwan avasa

² I danq a yuwanusavava kuci no okolo aq du ufobu waru nu ugodyusho atsumaq o okolo aq du. ³ Waru i yuwaan tsu avasa kuci. I yuwan avasa a na Asula aa kpantu'waa ikaka i tsu ure, adama tsu damma ama ili yu usokowu ya Kristi Zamawawa, ili i na i zuwai n ri wunlu na akani. ⁴ I yuwan avasa adama n gura yuwan adanshi e ikaka i nda ulobonu, waru o ure u mejege. ⁵ I danq nu ugbozu nni i ri obolo na ama aza a na aq ri aza e Itoni shi. I yuwan ulinga na mantsa ma na i tsurai biti mejege. ⁶ I yuwan adanshi ni idanshi i sa'ani waru i lyawa adanshi aq du o o'wo uyo'o u mawwa kuci tsa akpadii. Ayi da waa kamba du

i usu yeci i na za ro aa yuwan du.

Icasu yu ukosu

⁷ Tikiku ta damma du adama aq va. N ciga yi ta lon. Ayi za vi ikambi va amayun da za na aa lingasaa Zagbain obolo na amu. ⁸ N lyungu yi ta atsumaq a mmalu n sa'ani nda a tyo ya'aq du adama u damma du cine tsu ri pa a yuwanus, waru adama u dashi du okolo ubgamu. ⁹ Waru n ta lyungusu Unisima. Ayi fo za na oo soduwo matsan ma da waru za tsu na tsu cigai. Waru vuma ta da atsuma a ama aq du. A ta damma du ili suru i na yaa farasa pa nda.

¹⁰ Arista ta pa obolo na amu o u'wa wa ali. U ta lyungusaq du ni icasu ya yi, ne da fo Marku, za na kaka ta da le na Banaba. Tsu damma du ta de nu ufaru i ushi Marku nnu u tawa ya'aq du. ¹¹ Josuwa* za na waru a tsu de Yusutu, lyungu ta fo icasu ya yi. Ele nda ele da aza e Itoni atsumaq aza a Isra'il goon atsumaq aza a na tsaa yuwanus ulinga obolo. A ta pa a yuwanus ulinga obolo adama o tsugono tsaa Asula waru aq ta tanatosu mu okolo lon.

¹² Abafara vuma da diga a lyuci du, waru aagbashi e Yesu Zamawawa a da. Ulyunguwa du ta icasu ya yi. U tsu yuwaan du ta avasa babu uro. U tsu pati ta Asula a gbamato du waru u zuwa du yo o'wo wuntsayi, adama yi isawan nu ucira atsumaq e ili

* ^{4:11} Josuwa na Tsuyahuda ili i ta i da na Yesu na Tsuheleni.

i na Asulə a cigai suru. ¹³N ta gura yuwan adanshi a yi ana wi isawaan ndu obolo nə aza e Itoni ətsumə a Lawudikiya nə Hirafoli.

¹⁴I'utsə ya əbulə i tsu za vu urevu wə əgumə Luka tə lyungusu fo icəsu ya yi, ne da fo Dima. ¹⁵I yuwan ankuri i lyunguwə aza a tsu aza e Itoni ətsumə a Lawudikiya icəsu i və, waru nə Nimfa ka obolo na aza a na o tsu bolotosu o u'wa wə yi.

¹⁶Ni i koto desununa u mepepelime ma nda, i lyunguwə aza e Itoni ətsumə a Lawudikiya adama ele fo e deyinunə. Waru ədu fo i denunə mepepelime ma na n danaa nle. ¹⁷I damma Arikibu adanshi a nda, "Vu 'yuwan ciga vu koso ulinga u na Zagbain ca nuwu suru."

¹⁸Amu, Bulu, əmu da n danai icəsu i nda ne ekere a va.

I cuwan na akani a va.

Lyawa isa'ani ya Asulə i dənə obolo nə ədu.

Mepepelime mo Ufaru mā Bulu a tyo ya Aza a Tasalonika

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Bulu da danai mepepelime ma nda waru u dana tā mepepelime mo ro a tyo aza e Itoni a Tasalonika. Tasalonika lyuci gbain da a nge'en m mala ne eden abunda. Waru ubatā u da a na ama abunda a ri oo tono amali. Bulu tāwā tā atsuma a Tasalonika reve u rito ama adama e Yesu. Ayi pe u davusa tā amuna o ogodo adama u tsurā ikebe. Aza e itoni ya amali nā abunda o o'wo tā aza e Itoni ya Yesu. Aza a Isra'il fo atsuma a lyuci'i o o'wo tā aza e Itoni.

A mantsa wa'a, reve azagbain a lyuci'i a uwa tsushu'un, avu o loso Bulu ubata'a. A tyo de, reve Bulu lyungu kambi vā yi Timoti u 'yāwā u tāwā yi ni ili i na yaa farasa nā aza e Itoni a na u lyawai de Tasalonika. Timoti tāwā yi tā na adanshi a sa'ani, a mantsa ma na wu uwmai adanshi a sa'ani a nda a da Bulu danai mepepelime ma nda.

Abajini o uritosu atsuma e mepepelime ma nda ayi da, cine ili yaqā danā a mantsa ma na Yesu a kambā atsuma o uvadi u nda. Ili nā abunda i ta fara a mantsa mo ndolo. Tsaa gura reve urana u na ili i ndolo yaa fara shi, adama

o ndolo tsu 'yuwan tsu ciga atsu e ipiri tsu yuwan wuma cine Asula a cigai. Bulu cuduwa tā ili i nda suru atsuma e mepepelime ma nda.

*Ili in airipe atsuma a aata-
gada a nda*

1. Icasu (1:1-3)

2. Ucawu wo okolo wa aza a Tasalonika ni iroci i le (1:4-3:13)

3. Wuma u na u tsu yo'onoto Asula okolo (4:1-12)

4. Ili i na a zuwusa yaa fara na Zagbain kambā (4:13-5:11)

5. Ili yu ukosu i na aa yuwan ni icasu (5:12-28)

¹ Amu Bulu, nā Sila nā Timoti, atsu da tsaa danasaa aza e Itoni atsuma a Tasalonika mepepelime ma nda. U tā a tyo ubatā a ama a na a ri aza a Asula waru aza a na a ri aza a Zagbain Yesu Kristi Zamawawa a na a ri de ubatā'a.

N ta yuwusan avasa Asula o roco du isa'ani ya yi waru u zuwaa du aba'un a asuvu nden!

*Ama a Tasalonika a tā nu
ucawu wo okolo*

² Atsu tsu godyusho tā Asula adama a du. Waru a mantsa suru nā tsaa yuwusan avasa, tsu yuwaan du tā avasa. ³ Nā tsu yuwan adanshi nā Asula nā Dada tsu adama a du, tsu yuwan tā adanshi e ili i na yaa yuwusan adama o ucawu wo okolo a du. Waru tsu yuwan tā adanshi a du adama o ulinga wu ucira u na i yuain adama a na i cigai ama. Waru

tsu yuwan tā adanshi ā du adama o ulyuwu we elime u na yaa kalyuwusa Zagbain Yesu Zamawawa nni i ri pe atsuma ā atsumalima.

⁴ N'utsa n va, Asula ā ta na ādu o okolo, waru atsu tsu reve tā a na u dangwa ndu yo o'wo ama ā yi. ⁵ Ana tsu damma ndu Alabari a Sa'ani, ni idanshi i da goon shi, amma nu ucira, adama a na Ruhu va Akiza ca du tā urevu lon ana tsu damma ndu amayun. Ana tsu danai obolo na ādu, ye ene tā cine tsu yuwanin nden n tsu o rocosu amayun e ikaka i tsu. ⁶ Ne da i ritoi i yuwan cine atsu tsu yuwanin nden, waru cine Zagbain Yesu yuwanin nden mā yi. Ko na atsuma ā atsumalima ā abunda i ushi tā ikaka'a, Ruhu va Akiza zuwa du tā i yuwan mazanga.

⁷ Ne da fo yo o'woi iroci e ekere a ama a na o toniyi Zagbain atsuma a Makidoniya na Akataya. ⁸ Waru adama ā du a da ikaka yi Zagbain i bazai atsuma e ida i ndolo, hali u karalai ubata u ndolo suru. Ama ko te da a uwwa tā adama o ucawu wo okolo ā du. Adama o ndolo tsaa ciga tsu dashi yuwan adanshi o ndolo shi. ⁹ Ama'a na aciyele a lyuwa tā elime a yuwusan adanshi cine i ushi ntsu. Waru a yuwan tā fo adanshi cine i vadai i lyawai amali ā du na cine yaa yuwusaan Asula a amayun aganda za na ri wuma. ¹⁰ Waru a ta dansa cine i ri ufobu a pura mākambaa ma Mawun mā yi Yesu u tāwā diga zuva.

Asula ā 'yasan tā Yesu atsuma ā akwakwa, waru Yesu dada aa wawusa tsu atsumalima o uge'etosu u na waa tawā.

2

Ulinga wa Bulu atsuma a Tasalonika

¹ Ama ā va, i reve tā ana tsu buru ndu pere da shi. ² Cine i revei, tsu danai tā atsuma ā Filibi kafu tsu tāwā ya' ā du. De da a ca ntsu atsumalima reve waru a yuwaan tsu ulamu. Agba Asula a ca tsu tā okolo o ugbamu u na tsu damma ndu Alabari a Sa'ani a alanga e eteshe, ko na wo o'woi ama o ro e gigeshe tsu ta de. ³ Tsu tāwā du ni ikaka i tsu obolo ne epen shi. Waru tsu tāwā du na ayi no okolo o ro de ko'o shi, ko adama a na tsu cigai tsu yuwaan du ugbozu shi. Ne da shi, ko ke'en!

⁴ Asula a usu tsu tā, dada u ca ntsu Alabari a Sa'ani ā yi tsara tsu damma ama. Ili i na tsu cigai ayi da tsu yo'onoto Asula o okolo adama a na ayi da u tsu lyungwa okolo ā tsu. Atsu tsu zuwa atsuvu e ili i na ama a dansa shi. ⁵ Adu i reve tā a na ica i na tsu cuwa ndu ica ye epen i da shi, waru Asula na aciyayi u to roco ili i na tsu yuwanin, tsu yuwan le adama tso obonu ili suru shi. ⁶ Waru tsu yuwan ili i ro tsara tsu tsura tsugbain e ekere ā du shi, ko e ekere a ama a na a buwai.

⁷ O una u na, atsu ajiya e Yesu Zamawawa da, tsu shi ta zuwa du i ca tsu ili. Agba tsu yuwan ne shi, amma, reve tso

o'wo ben ątsumą ą du cine mma tsu ca mawun maani reve waru u golobo yi. ⁸ Tsu ciga du tą lon, waru tsu tą ną mazangą ma na tsaa damma du Alabari a Sa'ani ą Asula. Waru tsu tą ną mazangą ma na tsaa kamba du ątsuma ą ili icu'un icu'un, adama a na yo o'woi ama a na n cigai lon.

⁹ Ama ą va, i cuwan cine tsu yuwain ulinga nu ucira u tsu suru ana tsu danaı ną ądu. Usana na ayin tsu yuwusan tą ukadu wi izami yi ikebe adama e ili i na tsu cigai tsu tsula suru. Tsu zuwaa du ume shi, ana tsu danaı obolo ną ądu a yuwusan alajiya a Alabari a Sa'ani ą Asula. ¹⁰ Ądu ye ene tą ne esu ą du, waru Asula ą reve tą ne, a na tsu ri cece na amayun, waru ko za aa gura tsurą ili i na woo goro a aci ą tsu shi cine tsu yuwain ną ądu, ądu aza a na i usuyi Zagbain. ¹¹ Waru i reve tą cine tsu guzai za suru cine dada tsu kalyuwą muwun mą yi. ¹² Tsu te ipati i du, waru tsu ta casu du adanshi, waru tsu ta zuwusa du, i yuwan nden n na mąq tawaa Asula ną tsugbain adama a na ąyi da u de ndu i uwa ątsuma o tsugono tsą yi tsara i tsurą tsugbain tsą yi.

¹³ A mantsa suru tsu to godyusho Asula adama a na i usuyi ikaka i na tsu yuwaan ndu alajiya. I damma adanshi ą tsu idanshi ya ama a da goon shi. I ushi yi tą cine u ri amayun. Ikaka ya Asula i da. Waru ikaka'a i lyuwa tą elime a yuwusan ulinga ątsuma ą du aza a na ą usuyi.

¹⁴ Ama ą va, ana i usuyi ili i na tsu dammai, ama ą du a ca du tą ątsumalima. Ne da yo o'woi vadamma ą'isą ąz ą e Itoni ą Asula ątsuma a Yahuda. Ama o ndolo ą usu tą Yesu Zamawawa, amma ama e le, aza a Isra'ilila, a ca le tą fo ątsumalima. ¹⁵ Aza a Isra'ilila o ndolo o una tą amasula e le, hali ozo o ro e le o una Zagbain Yesu. Gogo a ca tsu tą ątsumalimą ąvu o loso tsu o uta. Ama a nda o yo'onoto Asula okolo shi, waru a 'yuwan tą ama suru. ¹⁶ A putsa tsu tą a na tsaa yuwan adanshi na Atakpacı, adama ą tsurą iwawi wan. A ta yuwan ne waru ą tą dăshishi nusu le. Gogo Asula a yuwan tą upan waru u ca le tą ątsumalima.

Bulu ciga tą burale

¹⁷ Ama ą va, ana o loso ntsu ątsuma ą du, tsu jima shi, reve tsu uwa maluwa ma na tsąq kambą ya'ą du. Tsu lyawa majiyan mą du shi, ko ke'en, tsu danaı tą ną maluwa ma na tsee ene du. ¹⁸ Amayun a da a na tsu shi tsu cigai tse ene du, ąmu Bulu, n yuwan tą ukadu mantsa ną abunda adama n tawą ya'ą du, amma reve Male me geshe tsu. ¹⁹ Ili i na i zuwai n cigai me ene du ąyi da i tą tawusą tsu nu uzuwu wo okolo, waru i tawąq tsu tą ną mazangą, waru ądu da iroci yu ulyuwu wa aci ą tsu. I ta zuwa tsu tsu yuwan mazangą ą mąkakən ma Zagbain tsu Yesu nnu u tawą. ²⁰ Amayun, ądu da tsugbain tsą tsu ną mazangą mą tsu.

3

¹ Adama a na tse enei tsaa gura dānu babu na tsu uwai alabari a du shi, fada tsu isawantoyi adanshi tsi isawan ətsumā a Atina ne'en, ² reve tsu lyungu Timoti ya'a du. U ta yuwusan ulinga obolo nā ətsu ana aagbashi a Əsula, reve waru u yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani a Kristi Zamawawa. Tsu lyungu yi tā adama u zuwa du i gbama waru u dāshi du okolo ubgamu o ucawu wo okolo a du. ³ Tsu ciga du yoo o'wo udamu adama a addama a na i ri pe shi. Nā ne suru, i reve tā a na a dangwa ntsu de adama o oso a ətsumalimā a nda.

⁴ A mantsa ma na tsu dānai obolo nā ədu tsu ronuso du tā atsuva a na addama a ri lo a tāwā du babu ujimu. Waru i reve a na addama'a a tāwai de. ⁵ N reve tā na addama a du, waru maa gura dānu babu na mu uwai ilii na yāqā 6ālā du o okolo a vā adama a du shi. Ayi da i zuwai n lyunguwā ndu nā Timoti. N lyungu yi tā adama we ene ko ucawu wo okolo a du a buwa tā ubgamu. N ta uwusaa wovon she Za Mālyungwā ma lyuwa aci a du o ure u ro əvu waru ulinga u tsu woo o'wo pere wan.

Timoti dammai ili i na we enei

⁶ Gogo da Timoti rawai ana wu utai ya'a du. U tāwāqā tsu tā na alabari a sa'ani adama o ucawu wo okolo ni icigi i du. U kāmbuwā tsu tā a na yaa cuwusan nā ətsu nā

mazānga, waru i ta maluwa ma na yee ene tsu cine ətsu tsu ri a maluwa ma na tsee ene du.

⁷ Ama a vā, ətsu a aciyatsu tsu tā pa na addama a abundā, waru a ta casu tsu ətsumalimā lon, amma tsu tsurā tā okolo o utānu adama a na i buwai pe nu ucira ətsumā o ucawu wo okolo a du. ⁸ Tsu reve tā i tā mishin nu ucira ətsumā a Zagbain Yesu, ayi da gba waa casu tsu mazāngā ma asuvu ma na wuma u tsu u tsurā tā ucira. ⁹ Tsu godyoo tā Əsula lon adama a du! Adama a du tsu tā nā mazāngā mā abundā a mākākan mā Əsula a tsu. ¹⁰ Urana na ayin tsu ta yuwusaan du avasa babu uro. Waru tsu te ipati ya Əsula u lyawa tsu tse enishe du adama ni i cigisa ili i ro ətsumā o ucawu wo okolo a du, tsu ca du.

¹¹ Tsu ta avasa Əsula Dada tsu nā Zagbain tsu Yesu lyawa tsu tsu bura du. ¹² Tsu ta yuwusan ipati Zagbain zuwa icigi i du i kungwa, waru u shiwan hali u kāra a rawusa ubatā azā a du hali a tyo e ekere a za suru, cine icigi i tsu i shiwain a tyo ya'a du. ¹³ Wi isawaton okolo a du aza a babu unusu ətsumā a akiza a mākākan mā Əsula Dada tsu, a mantsa ma na Yesu Zagbain aqā tāwā na aza a akiza a yi.

4

Vu yuwan nden n sa'ani a makākan mā Əsula

¹ O ukosu, ama a va, cine tsu damma ndu atsumaq a ala a Zagbain tsu Yesu Zamawawa, tsu ta fo e ipati i du i yuwan nden n na woo yo'onoto Asulaq o okolo. Tsu rito du ta de i yuwan ne waru i ta yuwusan ne. Waru tsu ta patishi du i lyuwa elime na mayan ne, ² adama a na i ta cuwusan ni ili i na tsu rito ndu a ala a Zagbain Yesu.

³ Asulaq a ciga du ta i dana cece, adama o ndolo i suma cu'un vu unusu u tsipere suru. ⁴ Reve za suru u golobo lipu va yi, avu u yuwan nden n na n ri na akiza na ama a ca yi tsugbain. ⁵ Ne da yaa yuwan nden atsumaq e icigi i mayan ma tsipere vadamma aza a amali shi. E reve Asulaq na re va yi shi.

⁶ She vu paala za va wu vi Itoni atsumaq e ili i nda, vu zami ka va yi wan, adama a na Asulaq a ta tawaa na atsumalima o una wi icu'un vu nusu ndolo suru. Tsu rono du ta atsuvu na abunda.

⁷ Asulaq a de tsu ta adama tso o'wo cece, agba u de tsu adama tsu yuwain nden mi idaba shi. ⁸ Za na kudai a yuwan nden oo tono wilq u nda, wilq u vuma u da u 'yuwain a yuwan tsutoni na ayi shi, amma Asulaq a da waa 'yuwusan, za na ca ndu Ruhu va Akiza va yi.

⁹ Asulaq na aciyayi u rito du ta i cigalai, adama o ndolo ili yi lo shi na yaa zuwa mu n danaa du adama e icigi ya aza e Itoni a na wu ntsayi e ene atsumaq a ama a Asulaq. ¹⁰ Amayun a da, gogo i ta ni

icigi ya abunda a tyo ubata aza e Itoni a na a ri e ida ya Makidoniya. Ama a va, ko na wo o'woi ne, tsu te ipati i du i dashi icigi a tyo ya'a le lon.

¹¹ Ili i na yaa la'a yuwan maluwa ayi da nda: I danu sanyi, i yuwan majiyan me ili i na yaa yuwan goon, waru i linga ne ekere a du, cine tsu damma ndu nu ufaru. ¹² Ne da ama a na a ri aza e Itoni shi a ca du tsugbain adama a nden n du, waru ya'a dana a kalyuwusa nanza ca du ikebe shi.

Cine Zagbain aq kambaa

¹³ Ama a va, n ciga du ta i reve ili i na yaa fara na aza e Itoni a na a kuwai, adama i dana tapu na atsumolangu tsa ama a na a ri nu uzuwu wo okolo shi wan. ¹⁴ Tsu usu ta a na Yesu kuwai, waru a'yasan yi ta avu u kambaa wuma. Waru tsu ca ta okolo na Asulaq aa tawato Yesu waru, u ta kambaa obolo na ama suru a na a cayi okolo ya Yesu kafu a kuwa.

¹⁵ Cine Zagbain Yesu yuwain adanshi na aciyayi a na, atsu na tsu ri wuma a mantsa ma na Zagbain aa kambaa tsaa wala elime a aza a na a ri pe ason e le shi.

¹⁶ Zagbain na aciyayi u ta cipa diga zuva. A mantsa ma ndolo ma da ama a uwua udammu wu ucira wu Zagbain, reve waru a uwua abajini a yisaali o una wu zgbain vu nlingata ma Asulaq, reve a uwua e ivulusa aavana a Asulaq. Ne da, aza a na a kuwai atsumaq a Kristi Zamawawa a fara

'yon a tyo zuva. ¹⁷ Reve q̄tsu na tsu buwai wuma ̄vu tsu buwa ̄tsumā o uvadī reve a fala tsu a tyo ̄tsumā e eleshe obolo ne ele, ̄vu suru ntsu tsu ga'asan nā Zagbain zuva reve tsu dānā obolo nā ̄yi babu ukotu. ¹⁸ Adama o ndolo i vowontoloi okolo waru i gbamatoloi aciyādu ni idanshi i nda.

5

¹ Ama a vā, ili i ro yi lo na yaa zuwa mu n dānaa du cine ko mantsa ma na ili i ndolo yaa fara shi, ² adama a na i reve tā ulobonu lon urana wu Zagbain u tā tāwā cine vivu tsu tāwā na ayin. ³ A mantsa ma na ama aa dansa, "Ili suru i tā mejege, asuvu nden tālo waru babu addama o ro," a mantsa ma dada ulungusu wāa riya le babu urevu, cine mbałā n limatan n ri usan lon nā mantsa ma rawa zuzu. A mantsa'a babu ure u mala'aa diga a addama o ndolo.

⁴ Ama a vā, she i dānā ̄tsumā e irumbu adama e ili nda wan, waru she i yuwan asalama nnu urana wu Zagbain tāwā gashi vivu wan. ⁵ Adama a na suru ndu muwun me ekan n da waru muwun mu urana n da. Tsu ri aqā e irumbu na ayin shi. ⁶ Adama o ndolo i yuwan ipiri i sa'ani, she i lantsa cine ozo o ro a ri a nlavu wan. I dānā e ipiri nu uguzu wa aci. ⁷ Ayin mantsa ma da na ama a tsu lantsa waru mantsa ma da na ama o tso o'wo usowu. ⁸ Agba q̄tsu na tsu ri a nden ̄tsumā e ekan tsu 'yuwan tsu ciga tsu gitsai aciyātsu. Cine soja tsu fobo aciyāyi nnā

wu nlā utugu wā aaraga a makakan ma yi, tsu 'yuwan tsu ciga tsu fobo aciyātsu adama nā Mekerensu mā tāwā, tsu gura lyuwa elime nu ucawu wo okolo yā Yesu ̄vu waru tsu lyuwai elime ni icigi ya ama. Cine soja tsu fobo aciyāyi nnā wo oto melezu mo uvon, tsu 'yuwan tsu ciga tsu dānāi nu uzuwu wo okolo a na Yesu a wawa tsu. ⁹ Tsu yuwin ili i nda adama a na Asula a zuwa ta okolo u wawa tsu o ucira wu Zagbain tsu Yesu Kristi. ̄yi Asulā u tsuwan tsu upan wā yi shi. ¹⁰ Zagbain Yesu kuwa tā adama a tsu, adama tsu yuwin wuma obolo nā ̄yi babu ukotu. ̄yi nda amayun a da nā tsu ri wuma ko cina tsu kuwa a mantsa ma na u kambai. ¹¹ Adama e ili i ndolo suru, i gbamatoloi asuvu reve i suwulai aciyādu cine i ri a yuwan.

Uritosu wu ukosu

¹² Ama a vā, i ca aza a na a ri azagbain a du ̄tsumā o ulinga wu Zagbain tsugbain. A linga tā lon ̄tsumā a du waru a damma du tā adama e ili i na i ri ulobonu shi a na yaa yuwan. ¹³ I ca ama a nda tsugbain waru i ciga le adama o ulinga u le. Waru i yuwan nden n sa'ani vāni du.

¹⁴ Ama a vā, ni i ciga i 'yuwan i rono orogo atsuvu. I dāshi aza a na a tsu lapa uwu wovon shi okolo ug-bamu. I toni ben waru i kalyuwa aza a na a ri nu ucira shi. I yuwan ankuri nā za suru.

¹⁵ She i lyawa nanza tsupa iwuya ni iwuya wan, amma i yuwan ukadu i yuwunlai isa'ani waru nã za suru.

¹⁶ I dãna nã mazangã kuci.

¹⁷ I lyuwa elime nã mayan ma avasa. ¹⁸ Ko ni ili i ro i fara, i dãna nã no okolo o ugodyusho, adama a na wo o'woi ili i na Asulã a cigai a tyo ya'a du da aza a na a ri aza a Kristi Yesu Zamawawa.

¹⁹ She i geshe Ruhu va Akiza wan. ²⁰ She i kuða a tara adanshi e ili yu usokowu ya Asulã ili ya aþulã wan. ²¹ Amma i 'yuwan i ciga i lyungwã ili suru i na a dammai. I guzã ili i na i ri ulobonu. ²² I suma cu'un vi iwuya suru.

²³ Tsu reve tã a na Asulã a da aa casu asuvu nden, waru n ta yuwusaan du avasa u zuwa du yoo o'wo aza a akiza o ure suru. N ta yuwusan avasa u geshe okolo na asuvu nã lipu du diga a mayan mo unusu e re suru, hali she urana u na Zagbain tsu Yesu Zamawawa kãmbai. ²⁴ Za na dangwa ndu za va aþulã da, waru u ta yuwan ili i ndolo.

²⁵ Ama a va, i yuwaan tsu avasa.

²⁶ I casã aza e Itoni a na a ri de suru ni ikatalu ya amayun.

²⁷ N te ipati i du atsuma a ala a Zagbain, i denuna o u'wa wu Zagbain suru mepe-pelime ma nda.

²⁸ N te ipati Zagbain roco du isa'ani ya yi suru.

Mepepelime me Ire ma Bulu a tyo ya Aza a Tasalonika

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Bulu danaa taqaza e Itoni a na a ri pe atsumaqa a Tasalonika. Ayi da mepepelime me ire ma na u danayi aqa e Itoni atsumaqa a lyuci na ri na abajini e eden a na a ri a nge'en m mala. U dana taq mepepelime ma nda adama a na ama o ro aa yuwusan uritosu u sa'ani shi adama o urana u na Yesu Zamawawa aa kamba. Ozo o ro e le a damma taq a na a tsuraq taq mepepelime diga ya Bulu agba epen a da le.

Atsumaqa e mepepelime ma nda Bulu dana taq amayun e ili i na yaa fara a makambaqa ma Yesu. U dashi taq damma ili i na u dammai de adama a adanshi a nda. Bulu yuwan taq adanshi e ili i ta'atsu i na i la'ai ulobonu atsumaqa e mepepelime ma nda. U damma le taq adama ada a mantsa ma na Yesu aqa kamba. Waru u dammisa le taq atsumalimaqa a na o sowuso ubataq waq Asulaqa a da wo utusaq shi. Atsumalimaqa a nda o to koto urana u ro reve a tsuraq wivuwun. A tyo o ukosu, u damma le taq a yuwan ulinga na atyo o ucira u na a ri na ayi kafu Yesu kamba.

Ili i nda suru amayun a da hali a tyo ana'an, cine a danai a mantsa ma ama a Tasalonika a na Bulu danaa nle mepepelime ma nda.

Ili i na iripe atsuma a aata-gada a nda

1. Icasu (1:1-2)
2. Ùkambu wu Zagbain amayun a da (1:3-12)
3. Koto Zagbain kambshi (2:1-12)
4. Vu yuwan nden ma aq
 - bul (2:13-17)
5. Vu yuwan avasa waru vu yuwan ulinga (3:1-15)
6. Avasa o ukosu (3:16-18)

¹ Amu Bulu, na Sila na Timoti, atsu da tsaa danasa mepepelime ma nda e tewee aqa e Itoni ya Tasalonika ama a Asulaq. Dada tsu aza a na a ri atsumaqa e itoni yi Zagbain Yesu Kristi Zamawawa.

² M pati taq Dada Asulaq na Yesu Zamawawa Zagbain u roco du isa'ani waru u ca du aba'un na asuvu nden!

Avasa o ugodyusho

³ Ama a va, u lobono taq tsu godyoo Asulaq adama a du kuci, tsu ta yuwusan mazangaqa adama a na ucawu wo okolo a du a ta kungusa atsumaqa e itoni nu ucira, waru suru ndu i taq dashishi ncigalai. ⁴ Na tsaa yuwusan adanshi a du na aqa e Itoni ya Asulaq bataq ro, atsu tsu yuwan ta mazangaqa a na yaa kabusa asuvu, avu i buwa nu ucawu wo okolo ko na yoo sowuso atsumalimaqa a malyungwaq na awuya.

⁵ Atsumalimaqa a nda o to rocosu Asulaq e te ge'eto koyan mejoge. Ne da Asulaq ee kece du atsumaqa a aza a na aa uwa o tsugono tsaq yi, agba gogo adama o tsugono tso ndolo tsa da

yoo sowuso ątsumalima'a.
⁶ Asulà a ta yuwusan ili i na
 i ri ulobonu kuci. U ta ca
 aza a na ą tawusaq du na
 addama ątsumalima. Waru
 u tą tawaq du ną wivuwun
 atsuma a ątsumalima a du.
⁷⁻⁸ A mantsa ma na Yesu
 Zamawawa Zagbain ąq tawaq
 diga zuva ną nlingata mą
 Asulà mu ucira mą yi obolo
 na akina ą makulà u ta ca tsu
 wivuwun fo.

Zagbain tsu Yesu ta ca
 aza a na e revei Asulà shi
 ątsumalima na aza a na a
 'yuwain a yuwan tsutoni na
 Alabari a Sa'anai a Zagbain tsu
 Yesu. ⁹ Ątsumalima a na oo
 sowo ąyi da ulungusu suru
 suru. A ta kasa le ną Zagbain
 waru nu ucira u tsugbain
 tsą yi suru suru. ¹⁰ Ili i nda
 i ta fara o urana u ndolo a
 mantsa ma na Zagbain ąq
 kambą adama u ushi ica ną
 tsugbain e ekere a aza a na a
 ca niyi okolo suru waru ą ri
 ązq ą yi. Ili'i obolo ną ądu da,
 adama a na i usu tą ili i na tsu
 dammai.

¹¹ Asulà a dangwa du tą,
 waru tsu ta avasa a na Asulà
 aa usu du yi ntsaa yoo o'wo
 ama ą yi. Tsu ta avasa a na
 ucira wą Asulà waa kamba
 du i yuwan ili i sa'anii na yaa
 ciga i yuwan suru. Ucawu wo
 okolo ą du a da waa zuwusa
 du i ciga mayan me ili i nda.
¹² Ne da za suru aa ca ala a
 Zagbain tsu tsugbain adama
 a du, ąvu a ca du tsugbain
 obolo ną ąyi. Ayi nda ili
 i mayuwaan i da e ekere a
 Asulà ą tsu ne ekere e Yesu
 Zamawawa Zagbain adama e

isa'ani ile.

2

Vuma Vama na 'yuwain
 Wilà

¹ Ama a va, tsu ta damma
 du ununa Zagbain tsu Yesu
 Zamawawa ąq tawaq, ną
 cine oo boloto tsu ubatą
 wą yi. ² She yoo o'ushi
 ną ątsumoląngu ko udamu
 adama a ama a na aa dansa
 a na urana wu Zagbain u
 tawaq ta de wan. A ta gura
 damma a uwwa tą ne ubatą u
 tsu o uritosu, ko e ikaka ya
 adanshi, ko e mepepelime.
³ She i lyawa a yuwan du
 ugbozu ni ili i na aa dansa
 wan.

Amayun ąyi da urana u
 ndolo wąq tawaq shi, she ną
 ąbajini o u'yasasən wa aci e
 ekere a Asulà a rawa reve
 waru o roco Vuma Vama na
 ąq lungusaq suru suru. ⁴ U tą
 'yasan aciyayı mgbain, reve
 u tara aciyayı u la'a ta ili i
 na ą tsu de ąamali suru. Ąvu
 waru u lungusaq ili i na aa
 yuwsaan ągandə suru. U ta
 uwa ątsuma a ąq'isamapada
 a Asulà, ąvu u damma ąyi na
 aciyayı Asulà a da.

⁵ I gura cuwan ana n dənai
 obolo ną ądu, n yuwaan du tą
 adanshi e ili i nda. ⁶ Gogo gba
 i reve tą ili i na yaa guzəsa
 yi, adama a na a to utaq yi
 a alanga e eteshe ną mantsa
 mą yi ma rawa. ⁷ Agba ko
 gogo ucira wu ulinga u vuma
 u na u ri ą nləngi ną Asulà u to
 ulinga usokowu. Agba za na
 ąq guzə yi ta lyuwa elime ną
 mayan ne hali she na a tawa
 za na ąq guzəsa yi'i. ⁸ Dada

Vuma Vama oo utaq aciyayi, ayi da za na Zagbain Yesu Zamawawa oo kototo nu upepu uwivuwun wu unaq wa yi. Ayi da za na Yesu Zamawawa aq lungusa, nu u tawq atsumaq a tsugbain tsaq yi.

⁹ Vuma vama n nda u taq u yuwan ulinga u Male nu ucira we open ni iroci ye open na linga va asalama ve open. ¹⁰ Waru u ta gura yuwan atyo e iwuya i na waa yuwan wu lumaq ama a na aq lungusa. A ta lungusa le adama a na a 'yuwan taq a ciga ili ya amayun reve waru a 'yuwan iwawi i na i tsu utaq ubataq wa Asulaq. ¹¹ Adama o ndolo Asulaq a lyunguwu le ta ni ili yu ucira i na yaq luluma le, avu u zuwa le a usu epe'en. ¹² Ne da oo kototo le adama a na a shi ta a uwusua uyo'o wi iwuya i na a shi a yuwsan, reve a 'yuwan a usu amayun.

Yi isawan nu ucira

¹³ Ama aq va, tsu godyoo ta Asulaq adama a du. Zagbain ciga du ta waru Asulaq a dangwa du ta de nu ujimu diga o ufaru adama u wawa du. Iwawi i nda i tawq ta adama a na Ruhu va Akiza kambato ndu cece, waru u tawq ta adama a na i usuyi ikaka ya amayun. ¹⁴ U de du ta i tsurq iwawi a mantsa ma na tsu damma ndu Alabari a Sa'ani. Gogo nda i ta gura uwa atsumaq a tsugbain tsu Zagbain tsu Yesu Zamawawa.

¹⁵ Ama aq va, adama e ili i nda, i ciga i 'yuwan yi isawan mejege, avu i guza ili i na tsu

rito ndu atsumaq a adanshi na atsumaq a madana.

¹⁶ Asulaq Dada tsu ciga tsu ta. Adama e isa'ani ya yi u ca tsu ta adanshi na asuvu nden nu uzuwu wo okolo u sa'ani u na u ri nu ukotu shi. ¹⁷ Tsu ta avasa Zagbain Yesu Zamawawa na Asulaq Dada tsu a zuwa okolo a du a gbama. Waru tsu ta avasa a ca du ucira u na yaa yuwan ili i sa'ani, reve waru i yuwsan adanshi a sa'ani.

3

Iyuwaan tsu avasa

¹ Ama aq va, o ukosu u mepepelime ma nda, n te ipati i yuwan avasa adama aq tsu. Ili yu ufaru, i yuwan avasa adama e ikaka yi Zagbain i baza go'o avu ubataq u na u rawai biti, a tara yi na qbulu ununa i yuwin a mantsa ma na ikaka'a i rawa ndu. ² Waru i yuwan avasa a wawa tsu e ekere a ama a vama na ama e iwuya, adama a na vuma suru da cayi Zagbain okolo shi. ³ Amma Zagbain za va qbulu da, u ta gbamato du, avu u geshe du e ekere a za vama. ⁴ Tsu ta nu uzuwu wo okolo atsumaq a Zagbain a na yaa yuwsan ili i na tsu damma ndu, waru tsu ta nu uzuwu wo okolo i ta lyuwa elime na mayan ne. ⁵ Lyawa Zagbain roco du cine Asulaq a ciga ndu, waru u roco du cine yaa kabu asuvu na atsumalim a ununa Zamawawa kabai asuvu.

Morono ma atsuvu adama aq aza o ukudu

⁶ Gogo gba ama a və, tsu ta zuwusa du i yuwan ili i nda ətsumə a ala a Zagbain tsu Yesu Zamawawa: Yi kasa nə vuma suru na ri nu ukudu ətsumə a du waru za na aa yuwsan nden mə yi a kuru-su uritosu u na i tsurəi ya'a tsu shi. ⁷ Adu na aciyədu i reve tə cine wuntsayi i toni ili i na tsu yuwin. Ana tsu dənai nə ədu, tsu dənə aza o ukudu shi. ⁸ Tsu ushi ilyalya une'e ubatə wu za ro shi, shede nə tsaa tsupa. Tsu linga tə lon urana na ayin adama tsoo o'wo itana a tyo ya'a du wan. ⁹ Tsu yuwan tə ne ko na tsu ri na tsaa zuwa du i lyuwato tsu, əvu gba tsu 'yuwan adama tsu lyawaa du iroci i na ya'a kuru. ¹⁰ A mantsa ma na tsu dənai obolo na ədu, tsu zuwaa du tə wilə u nda: "Za na suru lingai shi, she u lyuwa wan."

¹¹ Gogo gba tsu uwwa tə ozo o ro ətsumə a du a tə a nden me pere, reve a 'yuwan a linga, reve a uwa e gesheshe ulinga wa akapi a ama. ¹² Adama o ndolo, ətsumə a ala a Zagbain tsu Yesu Zamawawa, tsu ta patishi icu'un ya ama o ndolo, tsu tə gba waru a dansaa le, e reme ulinga adama a tsurə ilyalya waru a dənu ben.

¹³ Ama a və, she i kunə mayan me isa'ani wan ko ke'en.

¹⁴ I kalyuwə aza a na a 'yuwan a kuru ili i na tsu dammai ətsumə e mepepe-lime ma nda ulobonu. Yi kasa ne ele, adama o o'wo nə

wono. ¹⁵ She i tara ama a nda ana n'yuwatan n du wan, amma i yuwan adanshi ne ele ununa yaa yuwan adanshi nə əzə a du, za na lobonoi i 6ara yi adama o unusu u na waa yuwsan.

Icasu yu ukosu

¹⁶ Lyawa Zagbain va asuvu nden na aciyayi u ca du asuvu nden a yi kuci ətsumə e ili i na i farai suru. Lyawa Zagbain dənə obolo nə ədu suru.

¹⁷ Gogo nda apa icasu i və, əmu da n dana niyi ne ekere a və. Amu, Bulu, ne da n tsu yuwan o ukosu wu mpepe-lime n və suru, waru o to rocosu əzə a və a da na amayun.

¹⁸ Lyawa isa'ani yi Zagbain tsu Yesu Zamawawa yo o'wo obolo nə ədu suru.

Mepepelime mo Ufaru mā Bulu ə tyo ya Timoti

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Bulu da danai mepepelime ma nda ə tyo ya Timoti. Timoti tsu walasa tā obolo nā Bulu kuci adama a damma ama ada e Yesu. A mantsa ma na u danai mepepelime ma nda, Timoti yuwusan tā ulinga ə kandaruwusa mbangā n lyuci va Afisu.

Bulu danaa tā Timoti tsāra u kamba yi ətsumā o ulinga u na woo ronoo aq'isā o ubāta'ā adanga. Adama o ndolo əyi mepepelime'e u tā tapu nā cine aa dangwa azagbain, waru nā cine wuntsayi əzā e Itoni a yuwan nden n le ətsumā o ulinga wā Yesu Zamawawa.

A'isā əzā e Itoni ana'an bata da nā əzā e Itoni oo rito amayun adama ə Asulā waru ubāta u na aa linga suru obolo adama a kambulai waru a kamba fo ama e ili i na ya əgalā le. Əyi mepepelime ma nda u ca tā azagbain ə aq'isā əzā e Itoni uritosu ni iroci i sa'ani waru adama əzā e Itoni suru.

*Ili i na i ripe ətsumā a aata-
gada a nda*

1. Icasu (1:1-2)
2. Cine aq'isā aa yuwan wuma (1:3-3:13)
3. Ili i na Asulā o soko ntsu (3:14-4:5)

4. Asulā ə Bulu ə tyo ya
Timoti (4:6-6:21)

Ucuduwu

¹ Amu da Bulu, za na aa danasaa wu. Amu aajiya e Yesu Kristi Zamawawa da adama a na Asulā nā Yesu a zuwa yi tā wo o'wo ne. Asulā əyi da za vi iwawi i tsu. Yesu Zamawawa waru uzuwu wo okolo ə tsu.

² N ta danasaa wu Timoti, mawun ma amayun mā vā adama o ucawu wo okolo ə wu.

Asulā a da Dada tsu, waru Yesu Zamawawa əyi da Zagbain tsu. N ta yuwusaan wu avasa a ca wu icigi ni isa'anit na asuvu nden.

*Vu dānā nu urevu u munlu
me epen*

³ Ana n kārāi ə tyo e ida ya Makidoniya, n damma wu tā vu dānu ətsumā a Afisu. Adama a na n ciga nuwu vu bara ama o ro adama a lyawa uritosu wi ili i na i ri mejege shi.

⁴ She ə kuru ofoli a alabari e pere wan, agba she ə lungusā mantsa e itoni ya alabari o ugeru u limatan wa agadu a nkaya wan. Nna a yuwan ne ə tsu tāwā tā nu nronuloi ma adanshi n na n tsu kamba ama a yuwan wuma wu ucawu wo okolo e ekere ə Asulā shi.

⁵ Ili i na i zuwai vaa bāra le tsunda əyi da adama koyan na ri lo u shiwan ni icigi. Icigi i nda i tsu utā diga o okolo a na ə ri cece, na asuvu a sa'ani, nu ucawu wo okolo a amayun. ⁶ Amma ama o ro a 6atsa tā a lyawa ili i nda. Reve ə lungusā mantsa mā əbundā a adanshi e pere.

⁷ A ciga taq o o'wo munlu n Wilaq ma Asulazuva, agba a ri nu urevu wa amayun e idan-shi'i shi ko ana a ri afalu a na e revei.

⁸ Tsu reve taq Wilaq wa Musa u tu ulobonu nnaq vuma yuwan tsutoni naq ayi ununa Asulaq a cigai. ⁹ Waru tsu reve taq Asulaq a zuwa Wilaq'a adama a aza a na a ri naq abulaq shi. Amma u zuwa taq Wilaq'a adama a aza a na a 'yuwain a yuwan tsutoni waru na aza a na aa yuwusan ili yu uwuyanu a mantsa suru. Waru u zuwa le taq adama a aza a na a 'yuwain Asulaq waru na aza a na aa yuwusan unusu. U zuwa le taq waru adama a aza a na asuvu e le a ri cece shi, waru na aza a na aa yuwusaan Asulaq aganda shi. U zuwa taq Wilaq'a waru adama a aza a na aa gura una nan dada na nan mma le. U zuwa le taq adama a aza a mona. ¹⁰ Waru u zuwa le taq adama a aza a na aa yuwusan tsipere, na ali a na oo vosun na ali waru na amaci a na oo vosun na amaci. Waru Wilaq'a u taq lo adama a aza a na a winasa aza e le ana agbashi, na aza a na a yuwusan epen obolo na aza a na a yuwusan epen o ukobu wu uge'etosu. U zuwa taq Wilaq u ndolo adama a ama a na a yuwusan ili i wuya icu'un icu'un i na i wasain uritosu u sa'an. ¹¹ Uritosu u sa'an u ta ntsaa na adanshi e ikaka i sa'an i na moo ritosu adama a Asulaq a sa'an. Ayi nda ayi da ikaka i sa'an i na Asulaq a ca numu tsaraq n damma ozo o ro.

Isa'ani ya Asulaq a tyo ya Bulu

¹² N godyoo taq Yesu Zamawawa za na ri Zagbain tsu, u ca mu tu ucira. Reve u ca mu ulinga waq abulaq waq yi tsaraq n yuwaan yi. ¹³ Ili ya asalama i da, a na u yuwin ili i nda, adama a na n shi taq n tsu yuwusan adanshi a vama e ekere a ala a Zamawawa. N yuwusan taq ugengwa wa ama a yi tsaraq n yuwaan le iwuya o ure u na maa gura suru. Na ne suru Asulaq o roco mu taq isa'ani ya yi adama a na n yuwusain ili i ndolo suru atsumaq o ulambu wu urevu waru babu na n cayi okolo. ¹⁴ Zagbain yuwaan mu taq isa'ani ya abunda. Adama e isa'anit ya yi u zuwa mu taq n ca okolo, reve u ne'e mu icigi i na Zamawawa Yesu rocoi ama.

¹⁵ Yesu Zamawawa tawaq taq atsumaq o uvadi tsaraq u wawa aza o unusu. Ikaka'a amayun a da, waru vadi suru usu ikaka'a. Waru atsumaq a ama, amu da n shi n la'ai koyan da unusu suru. ¹⁶ Adama o ndolo, Yesu Zamawawa yuwaan mu taq isa'ani, reve waru u roco mu ankuri babu utyo, tsaraq mo o'wo iroci e ekere a aza a na aq tawaq a usu na acapa adama a tsura wuma u babu ukotu. ¹⁷ Tsu cayi Asulaq ica, reve waru tsu ca niyi tsugbain. Tsu yuwusain ne babu ukotu. Ayi da Mogono ma babu ukotu, za na a tse ene shi, agba u tsu kuwa shi. Ayi da Asulaq a nde'en. Ami.

¹⁸ Kafu mantsa ma nda, ama o ro a yuwan taq adanshi

adama e ili i na vaa yuwan. Mawun mā vā, Timoti, uwwa adanshi a vā, waru adanshi a vā' a u toni tā adanshi a na a yuwain a aci a wu de acapa. N ciga tā adanshi a nda a ca wu ucira u na vaa yuwan mpolo n sa'ani.¹⁹ Ávu a yuwusan ne mpolo, vu guza ucawu wo okolo a wu waru vu dānā na asuvu a sa'ani. Ozo o rō a 'yuwan tā na aa lyawa ucawu wo okolo e le u lyuwa elime a asuvu a sa'ani e le, ne da ucawu wo okolo e le a lāngai ana upepu wu ucira u tsu lungusā wantsun.²⁰ Ama o ro a na a yuwain ne, ele da Hamanaya nā Iskandari. Reve n ca ama a nda e ekere o ucira u Male, ne da oo rito she a yuwaan Ásula adanshi a vamat wan.

2

Uritosu adama a aganda

¹ Ili yu ufaru, n ciga tā n damma wu vu yuwaan za suru avasa. Nnā vaa yuwan ipati ya wu, vu pati Ásula u roco le isa'ani ya yi, reve vu damma Ásula vu godyo tā. ² Tsu yuwayin ngono na aza a na a ri na tsugbain suru avasa tsunda. Tsu yuwan ne adama tsu yuwan nden n sa'ani no okolo nden. Vu yuwan ne adama tsu yuwan cu'un vu nden n na Ásula a cigai, waru tsu ta yuwan nden n sa'ani na ama. ³ Mayan ma avasa

tsunda u tu ulobonu, waru tsu to yo'onoto Ásula okolo nnā tsu yuwan ne. ⁴ Ásula a da za na tsu wawa tsu, waru u ciga tā u wawa ama suru. Waru u ciga tā ama suru e reve ili i na i ri amayun. ⁵ Ásula a tā a da. Waru vuma tā tā lo na tsu uwa e memere mā Ásula na ama. Vuma tā ndolo ayi da Zamawawa Yesu goon. ⁶ Yesu Zamawawa da goon za na tsulayi koyan da ufālu, ana u cayi aciyayi reve o una yi. Ásula a ca tā ikaka i nda a tyo o uvadi a mantsa ma sa'ani ma na u dangwai.* ⁷ N damma du tā mejegé suru suru, ana n damma ndu Ásula a dangwa mu tā mo o'wo aajiya nā za va alajiya. Ulinga u vā ayi da n rito Atakpaci ucawu wo okolo wa amayun.

⁸ A mantsa ma na i bolotoi biti adama i yuwaan Ásula agandā n ciga tā ali a 'yaşan ekere e le zuva, nna a yuwusan avasa, waru n ciga tā ekere o ndolo a dānā cece. She a tsura upan ko mawasan atsumā a azā a na aa yuwusan avasa wan.

⁹⁻¹⁰ Waru n ciga tā amacı o oto itana i na yi ntsayı amacı a amayun o oto. O oto itana ulobonu, waru o oto itana i na yaa varu ama wan. O tsu roco tā ulobonu u le atsumā e ili i na aa yuwusan. Mađava me le ma da mo tso roco ulobonu u le ko iliyatsuvu i zinariya i na oo oto da shi.

* **2:6** Ure u ro u na aa damma urevu wā yi ubatā u nda ayi da: Ukwā wā Yesu tsā kucci urotsu u da u na woo rocosu Ásula a ciga tā a wawa ama. Urotsu u ndolo u tawā tā a mantsa ma na wu ntsayı. † **2:9-10** Ayi danshi Tsuheleni "iyedí yi ikebe" u ta yuwusan adanshi a muwara, cu'un muwara n na a tsu tsurā atsumā e inama i mala (Mat. 7:1).

Waru iyedi yi ikebe[†] i le i da
yoo rocosu ulobonu u le shi.
A suma ili i ndolo suru.

¹¹ Amaci o polo atsvu reve
waru o rito ben na a yuwin
tsutoni. ¹² N lyawa amaci
o rito ali shi, waru n lyawa
le a tsur a tsugbain a aci a
ali shi. Amma amaci o polo
atsvu ulobonu. ¹³ Ili i na i
tawai na ne ayi da Adamu da
Asula a fara yuwan, reve u
kuru na Hawa. ¹⁴ Reve waru
Mekerenkesu ma pusaan
ka ugbozu, dada unusu wee
teme. Mekerenkesu ma
pusaan Adamut ugbozu shi.
¹⁵ Adama o ndolo, Asula
a ta wawa amaci ana aa
matsasan muwun, agba
waru a dan za nu ucawu wo
okolo. A 'yuwan a ciga a
yuwan icigi waru a yuwan
wuma u na Asula a cigai.
A yuwan nden n wuma u
mejege.

3

Uritosu adama a azagbain

¹ Adanshi a nda amayun a
da: Vuma na cigai wo o'wo
zagbain[†] atsum a aza e
Itoni, u ta zama ili i sa'ani.
² To, zagbain nu u ciga u
'yuwan u yuwan wuma u
na ama aa yuwan adanshi
a vama adama a yi wan. U
ciga u 'yuwan woo o'wo vali
vu ka ta. U ciga u 'yuwan u
golobo aciyayi, waru u dan za
nu ugbozu. U dan za na ala a
sa'ani. U kalyuw a omocin
a na a tawusa o u'wa wa yi
ulobonu, waru u gura rito
ama. ³ She vuma ndolo wo

o'wo ososowi wan, she u
dan za vu ulungusu wan.
U ciga u 'yuwan u dan za ben.
U 'yuwan u ciga u ciga nden
n lafiya. She wo o'wo za vi
icigi yi ikebe lon wan. ⁴ U
ciga u 'yuwan u guza u'wa yi
ulobonu, reve waru muwun
ma yi n yuwan tsutoni, waru
a uwua adanshi a yi. ⁵ Na
vuma gura guza u'wa wa yi
ulobonu shi, cine waa gura
guza aq'isa a aza e Itoni a
Asula? ⁶ She za na oo o'wo
zagbain wo o'wo za vi Itoni i
sa'avu wan, adama u 'yas an
avangaci wan o un a u na a
dangwa niyi zagbain babu na
u jmai, reve Mekerenkesu
ma yuwan ulinga nu uvadu
u ndolo reve u varu yi wan.
⁷ Waru aza a na a ri pe
atsum a aq'isa a shi a yuwan
adanshi a sa'ani a aci a yi
ne da ama a yuwan adanshi
a vama a aci a yi shi, waru
waq'riya o wono a maza ma
Mekerenkesu shi.

⁸ Ne da waru akambi a azagbain[†] a aq'isa a aza e Itoni
a ciga a 'yuwan ama a ca le
tsugbain waru a dan za ama a
qbul a. She oo o'wo ososowi
wan, waru aq dan za ni icigi
yi ikebe uwuyanu wan. ⁹ A
ciga a 'yuwan o toni ili ya
amayun i na Asula o roco
ntsu adama a wuma wa aza e
Itoni. A ciga a 'yuwan
a dan za na asuvu a sa'ani.
¹⁰ Kafu ama a dangwa le a
yuwan ulinga wi ikambi ya
azagbain a aq'isa a, a yuwan
ne'en ulinga u ro u na woo
roco ama a qbul a da waru a

ta gura. Na a gura yuwan uling'a'ulobonu, to, a ta gura o'wo akambi a azagbain a aq'isə'a.

¹¹ Ne da waru ka vu kambi va azagbain və aq'isə a aqə e Itoni u ciga u 'yuwan e reve yi nə qəbulə, waru u dənə za va adanshi a vanvama wan. U gura bənə aciyayi waru e ili i na waa yuwusan suru, u dənə na amayun.

¹² Kambi va azagbain və aq'isə a aqə e Itoni u ciga u 'yuwan wo o'wo vali vu ka tə. U gura bənə u'wa wə yi maqulə ulobonu. ¹³ Kambi va azagbain a aq'isə a na a yuwan ulinga u sa'ani u tə tsurə atsupu a tsugbain e ekere o ozo o ro waru a tə dəshi yi okolo ugbamu atsumə o ucawu wo okolo a yi e ekere e Yesu Zamawawa.

¹⁴⁻¹⁵ N zuwa tə okolo a na məqə təwə ya'qəwu gogo. Agba nə n tsurə n təwə kedu shi, ayi da i zuwai maa danasaa wu ili i nda, adama vu reve cine wu ntsayi ama a dənə atsumə o u'wa wə Asulə. Za na ayi da aq'isə a aqə e Itoni a Asulə a na a ri wuma, ayi da atsura ni ikyun ya amayun.

¹⁶ Apa abajini a amayun o ucawu wo okolo a tsu za na Asulə a shi o soko ntsu:
Zamawawa təwə tə nə lipu vuma,

Ruhu və Asulə roco tə a na ayi da Za və qəbulə'a.

Nlingata mə Asulə me ene yi tə, waru a yuwan tə adanshi a yi o uvadī suru.

Ama bətə bətə atsumə o uvadī a zuwa tə okolo e ekere a yi,
reve Asulə a tara yi a tyo zuva ubətə u tsugbain. ◊

4

Morono ma atsuuu adama a munlu me epen

¹ Agba Ruhu va Akizat damma tə a alanga eteshe, a mantsa mo ukosu ozo o ro a ta lyawa ucasu wo okolo e ili ya amayun. Reve o toni nan ruhu vu upusəsun wu ugbozu ni ili i na otoni a limə o rocosu. ² Aza a na o tsu roco ili i ro reve a yəwə a yuwan ili i ro ko'o a tə təwəqə nu uritosu wo otoni a limə. Asuvu e le a kuwə tə de, ununa lipu na rumu vu usuđuwu kukulətoi. ³ Munlu n nda n ta dansa, u ri ulobonu a yuwan lolo shi, waru u ri ulobonu a lyuwa ilyalya i ro shi. Agba Asulə a yuwan tə ilyalya i ndolo adama aza a na e revei amayun waru a usuyi amayu'un, a lyuwa reve a yuwaan Asulə mazəngə. ⁴ Ana wo o'woi ili i na Asulə a yuwan suru a tu ulobonu, she tsu 'yuwan ili i ro pe wan. Tsu ushi nle nə mazəngə no okolo o ugodyusho. ⁵ Tsu reve tə adanshi a Asulə na avasa a kəmbəto le tə akiza.

⁶ Vu roco aqə e Itoni ili i nda. Nə vu yuwan ne, vu to o'wo aagbashi a qəbulə e Yesu Zamawawa. Waru ne da aqə aciyayi vaa yuwan ucira atsumə e ikaka ya amayun

e ili i na vu usuyi nu uritosu u sa'ani u na yoo tono. ⁷ She vu zuwa atsuvu e yitele i na e icinai nā Asulā, ko adanshi o tsulo wan. Apa nda ili i na vaa yuwan: Vu yuwan ukadu tsārā vu tsurā ucira ḥatsuma e isa'ani cine Asulā a ri. ⁸ U tu ulobonu vu sūdāfō lipu vā wu tsārā vu tsurā ucira, amma nā vu yuwan wuma adama vu yo'onoto Asulā okolo, utsu tawāq tā ni isa'ani ḥatsuma e ili suru. U tu ulobonu ya'a wu gogo, waru ne da wāq dānā a wuma wā wu we elime.

⁹ Ikaka i nda suru amayun a da, waru u tu ulobonu a usu le suru. ¹⁰ Atsu tsu ta yuwusan ḥabajini o ulinga nā ḥatsumalima tsārā ama a usu amayu'un. Tsū yuwan tā ne adama a na uzuwu wo okolo a tsu e ekere a Asulā a da u ri, za na ri wuma, ayi da u tāwāi nā mawawa ma ama surū, waru mawawa mā Asulā u te e ekere a aza a na a usuyi suru.

¹¹ Vu rito ili i nda, reve vu zuwa za suru u reve le. ¹² She vu lyawa ama o rono wu e ida adama a na vu buwai mawun wan. Ciga 'yuwan vo o'wo iroci i na aza e Itoni aā kuru. Voo o'wo iroci ḥatsuma a adanshi a sa'ani nā nden n sa'ani. Atsuma e icigi voo o'wo iroci. Ciga 'yuwan voo o'wo iroci ḥatsuma o ucawu wo okolo o ugbamu. Voo o'wo za vi izami ya a māci wan. ¹³ Vu deshe nu una ama Adanshi a Asulā waru vu cuduwusa le, reve waru vu ritosu le. Vu yuwusan ili i nda hali n tāwā. ¹⁴ She vu 'yuwan une'e u sa'ani u

na Asulā a ca nuwu wan, a mantsa ma na azagbain a aq'isa a aza e Itoni a kuruwa nuwu ekere, reve a yuwan adanshi a Asulā a aci a wu.

¹⁵ Vu yuwan ili i ndolo nu ucira wā wu suru. Vu yuwan ukadu vu yuwan ulinga u sa'ani adama ama ene ununa vaa lyuwusa elime. ¹⁶ Vu yuwan ugbozu nā wuma wā wu ni ili i na voo ritosu. Vu guzā ili i na i ri mejege ulobonu, ne da Asulā aa wawa wu, waru u ta wawa aza a na a uwua nuwu.

5

Asala adama a adanshi no ozo o ro

¹ She vu yuwaanaabara adanshi nu upan wan, amma vu yuwaan yi adanshi ben gashi dada vā wu da. Vu yuwan adanshi no olobo gashi azawawa'a a wu a da. ² Vu yuwaan mukuci ununa vaa yuwaan makuci mā wu, waru vu kuru ne esheli na akiza cine vāq kuru na azawawa'a a wu e esheli.

³ Aza e Itoni a kamba marunā ma na mā ri nā za na aa kamba yi shi. ⁴ Amma nnu u ri nā mawun ko muwun n tsukaya, na a ciga a 'yuwan o rito ure u sa'ani u na a usuyi tsārā o roco isa'ani ya Asulā ḥatsuma o u'wa u le nnā aā kalyuwusa aza a na a matsan nle. Ayi nda ayi da ure u na aa tsupa aza a na a matsan nle adama a na a kungwato nle. Waru Asulā a tsu uwua tā uyo'o wi ili i ndolo lon.

⁵ Marunā ma amayun, za na ri nā za na vi ikambi shi, za

na ri ą nden mą yi e ekere ą Əsulə da u gbasatoi. U tsu patishi ta Əsulə kuci, a yuwusan avasa urana nu usana suru.⁶ Mərunə ma na gba məri ą nden adama a mawwa mo uyo'o goon, ąąkwaķwə a da o okolo, ko na u ri wuma.⁷ Vu rito ązə e Itoni ili i nda suru, adama ama ą tsurə ili i vanvama i na a damma aci e le wan.⁸ Aza a na gba a 'yuwain ą kalyuwə mmaci n le, hali nə mmaci n na ą ri mpasa n tə, a 'yuwan tə ą usu ili i na tsu ushiyi. Icu'un ya ama o ndolo a la'a tə aza a na a ri ązə e Itoni shi ulambu wə ąbula.

⁹ Mərunə ma na ma ntsayi mə ushi ikambi, ayi da za na rawai a'wan kupotəli waru u 6anə tə vali və yi ulobonu.¹⁰ U dənə ni ica e ekere a ama adama a wuma u sa'ani u na u yuwain. Vu yuwan yeci i nda: U kungwato tə muwun mə yi ulobonu? U gura tə 6anə omocin? U gura tə yuwaan ązə e Itoni tsugbashi nu ukədətosu wa aci? U kamba tə aza a na ą ri ątsumalimə? U dənə tə ufobu u na waa yuwan isa'ani kuci?

¹¹ She ązə e Itoni a kamba nrnə n na m buwai wawa'a ne tsunda wan. Adama a na ucira wi icigi u lipu u le u ta la'a ucawu wo okolo e le ya Zamawawa, reve ą təwə a yuwan lolo ro.¹² Ne da aa yuwan, reve a kuda nzuwulai n le nə Zamawawa.* ¹³ Waru a ta

gura o'wo orogo, reve a uwa o tonishi 'wa 'wa a yuwusan idami. A tə kəmbəto ugbozu u le a linga va ama, reve ą kərə a yuwusan adanshi a na a ntsayi shi.¹⁴ Adama o ndolo n ta casu nrnə n keke'en ąsələ a yuwisan lolo ro. A yuwan limatan, reve ą kalyuwə 'wa le ulobonu. Ne da ma'yuwatan mə tsu maa gura damma ili i ro a aci e le shi.¹⁵ Ozo o ro e le batsa tə de, reve o toni Male.

¹⁶ Nə ka vi Itoni ri ne edenge aza a na ą ri nrnə, nu u ciga u 'yuwan u kamba le waru waa lyawaa ąą'isə ą ązə e Itoni nu ume u le shi. Tsara ąą'isə ą u gura kamba nrnə ma amayun aza a na ą ri nə za shi.

¹⁷ Azagbaint a na aa yuwusan ulinga u sa'ani a rawa tə a ca le tsugbain na atsupu a sa'ani. Ne da wu ntsayi ą tyo aza a na a yuwusan ulinga wə Əsulə na aza a na oo ritosu ili i mejege yə Əsulə.¹⁸ Apa ili i na i ri udanu ątsumə a Adanshi ą Əsulə, "She vu pala una wu nən wan, a mantsa ma na waa yuwusan ulinga ątsumə e ishina," waru a dəna tə, "Lingi rawa tə u ushi atsupu a yi."

¹⁹ She vu zuwa atsuvu a adanshi a vama a na ą təwayi adama a zaghain wan. She na ama a na e revei ili i na i farai a rawa ama e re ko ama a ta'atsu.²⁰ Vu yuwaan zaghain za na yuwan unusu adanshi ą məkəkən mə ązə e

* **5:12** "Makuda ma nzuwulai n na a yuwan nə Zamawawa" a rana ndede, kafu a kamba mərunə nə ąbundə, u ta yuwaan ązə ą ąą'isə ą ązə e Itoni nzuwulai n na wə ągu ąciyayi reve u dənu babu vali adama u yuwaan Zamawawa ąganda.

Itoni. Vu yuwan ne adama akapi e ene, tsarə a uwu wovon u na aa yuwan unusu.
 ♦ 21 A mākākān mā Asulā ma da n yuwaan nuwu adanshi a nda, waru a mākākān mā Yesu Zamawāwā, wāru a mākākān ma nlingata mā Asulā, aza a na Asulā a dāngwai. Vu zuwa ikaka i nda o ookolo a wu, she vu la'a ciga nanza a aci a nanza wan. Ko vu yuwan adangulu wan.

22 She vu yuwan meje'en wan a mantsa ma na vaa dangula azagbain nu ukuru-su we ekere a aci e le. Adama vu zuwa ekere a wu ătsumā o unusu wo ozo o ro wan, agba vu dānā cece.

23 Nreve tā vu tā nā mbāla. Adama o ndolo she vu sowo mini goon wan, amma vu bolo yi nā masayan ma inabi ke'en. U ta kamba wu.

24 Vu cuwan ozo o ro o to tono unusu, ama suru e reve tā nu unusu'u kafu a yuwaan le uge'etosu. Ozo o ro o tā lo aza a na aa yuwusan unusu, agba a tsu kpātu'wā unusu u le shi, she na a jima lon. 25 Ne da waru ozo o ro o tā lo na aa yuwusan isa'ani, waru ama suru e reve tā nā ne, waru ozo o ro o tā lo a yuwusan isa'ani agba ama a tsu reve ne ele shi, she na a jima.

6

1 Azā e Itoni a na a ri agbashi a yuwan tsutoni na azagbain e le ulobonu. A yuwan ne tsarə ama a yuwan adanshi a vama ala a Asulā wan, waru tsarə a yuwan adanshi a vama adama o uritosu wā

yi wan. 2 Agbashi a na a ri azā e Itoni a na a ri na azagbain azā e Itoni, she a kudā a yuwaan azagbain e le tsutoni wan. Amma, agbashi'i a dāshi yuwaan le tsugbashi, a na wo o'woi aza a na aq tsurusā ili adama o ulinga u le'e azā e Itoni a da, ncigata n le n da. Ayi da ili i na voo roco, reve waru vu damma azā e Itoni.

Utsuru wa amayun

3 Munlu me epen n ro n ta 'yuwan uritosu u nda, agba uritosu u nda u tu ulobonu nu ucira o uritosu wā Yesu Zagbain Zamawawa, waru ele da ikyun yu ucira wi ili i na vuma aa yuwan a na Asulā a cigai. 4 Za na ritoyi ili i ro ko'o u 'yaşan tā avangaci lon. Waru u ri nu urevu wa amayun shi. Cu'un vuma ndolo tsu yuwan tā mazāngā a na waa yuwan māwasan mo urevu wi idanshi'i. Nu u yuwan ne, u tā tāwāq nā mawasan ma na amā a uwa tsurala, reve waru ama a uwa nlāngi. Reve waru u zuwa le a yuwan adanshi a na a lungusā azā e le, waru a dānā nā majiyan me iwuya a tyo ubāta wā azā e le. 5 Ama a nda a tā ni izāmi ya addama kuci. A ri no okolo a sa'ani shi, waru a tsu yuwan adanshi a amayun shi. O tsu toni tā ădini tsarə a tsurə utsuru.

6 Isa'ani ătsumā e itoni yā Asulā obolo na ankuri ătsumā e ili i na tsu ri nā ayi, ayi da ăabajini o utsuru. 7 Ana a matsan ntsu, tsu tāwāq ni ili ătsumā o uvadī shi. Ne

da waru woo o'wo nã tsu kuwã, tsãq kãmbã ni ili shi.
⁸ Adama o ndolo, nã tsu ri ni ilyalya ni itana yu u'otosu, u rawa tã tso o'wo na asuvu nden.
⁹ Ozo o ro a ciga tã oo o'wo aza o utsuru lon, ana a cigai ili i na i ri nã ãbulã a amayun shi, reve a riya ãtsumã a mälyungwã, reve a riya a maza ma na mä lungusã nle na ama o ro.
¹⁰ Ili i na i zuwai ayi da, icigi yi ikebe lon ayi da ufaru wu cu'un vi iwuya suru. Ozo o ro a lyawa tã ucawu wo okolo, reve waru a tawã a ciyele na ãtsumolãngu adama a na a cigai ikebe lon.

Bulu ca tã Timoti asala

¹¹ Avu Timoti aagbashi a Asula a da. Adama o ndolo 'yuwan ciga vu suma iwuya i ndolo suru, waru vu toni ili ya ãbulã, reve vu yuwan ili i sa'ani. Vu yuwan wuma u sa'ani tsãraq Asula a uwua uyo'o wã wu. Vu roco ucawu wo okolo ni icigi. Vu lyuwa elime nu ulinga wã wu, waru vu yuwan yi ben.
¹² Vu yuwan mpolo n sa'ani, adama o ucawu wo okolo a tsu, vu ãbanã wuma u babu ukotu u na Asula a ca nuwu nu ucira. Vu yuwaan tã de ama a ãbundã adanshi a sa'ani adama a wuma u nda.

¹³ M bolo wu tã nã Asula, za na cayi vuma suru wuma, waru m bolo wu tã nã Yesu Zamawawa, za na yuwin adanshi a sa'ani a mäkäkan ma Bontu Bilatu,¹⁴ adama vu kuru ili i na u cigai mejege, babu ãshindã, tsãraq ozo o ro

a yuwan adanshi a vama aci a wu wan. Adama o ndolo za lo na wee reme wu nu unusu shi, hali utawu wã Yesu Zamawawa.

¹⁵ Asula o to roco Zamawawa diga zuva a mantsa ma na wu ntsayi. Asula a da goon za na rawai a cibala, ayi da goon za na ri nu ucira suru suru a yuwusan tsugono. Ayi da Mogono mo ngono, ayi da Zagbain va azagbain.
¹⁶ Ayi da goon za na aq kuwã shi, waru u tã pe ãtsumã e ekan a na vadilimã aa gura rawa zuzu shi. Za lo na e ene niyi de shi, waru babu za na aa gura ene yi. Tsu ca niyi tsugbain babu ukotu waru ucira za va yi da babu ukotu. Ami.

¹⁷ Vu damma aza o utsuru ãtsumã o uvadi u nda a 'yaşan avangaci wan, waru a zuwa okolo e le e ikebe i le wan. Ikebe yaa jima shi o to koto. Amma a zuwa okolo e le e ekere a Asula za na ri wuma kuci, waru ayi da waa ca tsu ili i na tsu cigai tsãraq waru tsu yuwan mazanga.
¹⁸ Damma le a yuwan ulinga u sa'ani ni ikebe i le. A yuwan ulinga u sa'ani tapu waru e ne'e aza o ulambu no okolo a tã. A ãdanã ufobu u na a kamba aza a na ari nã ayi shi ãtsumã e ili i na a Asula a ca nle.
¹⁹ Na a yuwan ne, ne da a ãdanã a zuwusaa aciyele utsuru de zuva. Utã ãdanã ikyun yu usaa ya amayun adama e elime, waru ne da aq tsurã wuma wa amayun ko gogo.

²⁰ Timoti, vu ciga 'yuwan vu guzã ili i na Asula a ca nuwu ulobonu. Vu lyawa

adanshi o tsulo na aza a na a
ciga nuwu shi, adama e ili i na
ee desu urevu u le. Cu'un va
adanshi o ndolo u tsu t̄waaq
Asulā ni ica shi. ²¹Ozo o ro a
lyawa t̄ q ucawu wo okolo e
le adama a cu'un va adanshi
o tsulo o ndolo.

Lyawa isa'ani ya Asulā i
dānā obolo nā qđu suru.

Mepepelime me ire ma Bulu a tyo ya Timoti

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

A mantsa ma na Bulu danayi Timoti mepepelime ma nda, u dana tā ətsumā o u'wa wa ali. Mepepelime ma nda u rotso tā mepepelime ma na dada tsu danaa mawun ma na u cigai. Bulu damma tā Timoti tāwā u kalyuwa yi pe ətsumā o u'wa ali.

Bulu damma tā Timoti cine wāq guza aciyayi ulobonu, reve u suma malyungwa. U yuwan tā iroci cine u lobonoi lingi vā əbulā a Kristi dana. U ca tā Timoti əsalā u lyuwa elime nu uritosu wā yi wa ama adama e Yesu Kristi.

Ana'an fo za vi Itoni to o mpolo nā malyungwa. Mepepelime ma nda ma ta kamba ama a kudā riya a malyungwa. Əsalā a Bulu a tyo ya Timoti ili i tā i da a tyo e ekere a əzā e Itoni ana'an.

*Ili inai ripe ətsumā a aata-
gada a nda*

1. Icasu na avasa adama a Timoti (1:1-2)
2. She a uwwa wono adama a Zagbain wan (1:3-18)
3. Cine vuma oo o'wo soja vā əbulā vā Kristi (2:1-26)
4. Cine ama oo o'wo a rana vu ukosu (3:1-9)
5. Malya me elime atsuma a amayun (1:10-4:8)
6. Əsalā a vuma lāngā ni icasu yu ukosu (4:9-22)

Ucuduwu

¹ Amu da Bulu, aajiya e Yesu Kristi Zamawawa adama a na Əsulā a ciga ta wo o'wo ne. U yuwan tā ne adama n damma koyan nzuwulai n na Əsulā a yuwin a na waa ca za suru wuma e ekere e Yesu Zamawawa.

² N tā danasaa wu Timoti, macigata ma mawun mā vā. Əsulā Dada tsu da waru Yesu Zamawawa Zagbain tsu da. Icigi i vā i da o roco wu isa'ani waru e ene iliyali ya wu. Waru a lyawa wu vu tsurā asuvu nden.

*Vu lyuwa elime nu ucasu
wo okolo*

³ Urana na ayin suru, n tsu cuwan tā nā əvu kuci ətsumā a avasa a vā. Nnā maa yuwsan avasa n tsu godyo tā Əsulā adama a wu. Ayi nda ayi da Əsulā a na maa yuwsaan əgandā na asuvu a sa'ani, ununa nkaya n vā n yuwin. ⁴ N ta ciga me enishe wu waru babu uro, adama a na n cuwan tā a na vu shoyin na abara a mantsa ma na tsu kasai. Nā tsu ga'asisan waru n tā zāngānā lon. ⁵ N reve tā vu tā nu ucawu wo okolo lon cine mma vā wu Afiniki ri nā ayi nā cine kaka vā wu vu ka Loyisi ri fo nā ayi. ⁶ Adama o ndolo n ta dansaa wu vu fala une'e u na Əsulā a ca nuwu ana n kuruwā nuwu ekere. ⁷ Əsulā a ca tsu okolo o wovon shi, əgbā u ca tsu tā okolo o ucira, ne e icigi, waru u tsu kambusa tsu tā tsu guza aciyatsu.

⁸ Vu damma ozo o ro adama a Zagbain tsu, waru

she vu uwu wovon wi ili i na ama aa damma wan, nnq vu yuwan ne. Waru she vu wasan mu atsumaq a ama adama a na a gutsu numu adama a Kristi Zamawawa wan. Amma, nu ucira u na Asulaq a ca nuwu vu sowo atsumalima obolo na amu adama a Alabari a Sa'ani.⁹ Asulaq a wawa tsu t^{aq}, waru u dangwa tsu t^{aq} tsu yuwan nden n wuma wa akiza. De nu ujimu kafu a yuwan uvadi dada u fofo niyi ne. U ciga t^{aq} u roco tsu icigi ni isa'ani ya yi e ekere e Yesu Zamawawa. U dangula tsu o unq u na tsu yuwin ili i ro i na tsu ntsayi a dangula tsu shi.¹⁰ Asulaq o utaq t^{aq} ili i na maa yuwusan adanshi a yi a alanga e eteshe, ana Yesu Zamawawa t^{aq} u kudai ucira wu ukw^a, reve u roco tsu ure u wuma u na u ri nu ukotu shi. Ayi da Za vi Iwawi waru Alabari a Sa'ani a dada nda.¹¹ Gogo Asulaq a dangwa mu t^{aq} n damma ili i nda. U dangwa mu t^{aq} mo o'wo aajiya. Reve waru u zuwa mu mo o'wo manlu ma Alabari a Sa'ani.¹² Adama o ndolo a d^a n ri pa o u'wa wa ali o sowuso atsumalima. Amma mu uwu wono shi, adama a na n reve t^{aq} vuma na n cayi okolo a va, waru n reve t^{aq} u te geshe ili i na n caniyi, waru u te geshe le hali mantsa ma na u kambai.*

¹³ Vu guzq ili i na n rito

nuwu wo o'wo iroci yu uritosu u mejoge. Waru vu cuwan vu zuwa okolo kpara ubata wa Yesu Zamawawa, avu vu ciga ama adama a yi.¹⁴ Vu kalyuw^a ili i na u ca nuwu ulobonu. Ruhu va Akiza to obolo na atsu, ayi da waru waa kamba wu vu yuwan ili i nda.

¹⁵ Ununa vu revei, ama a tsu atsumaq e ida ya Asiya a 'yuwan t^{aq} na aa kamba mu, hali na Fijala na Hamajana.

¹⁶ N ciga t^{aq} Zagbain roco isa'ani langa a tyo ya Onisifara na az^a o u'wa wa yi suru adama a na u tsu kalyuwus^a mu t^{aq} nu u dashishi numu asuvu ubamu. Ko na n danai o u'wa wa ali u wasan mu shi.¹⁷ Ana u tawai Roma, t^{aq} ubung^a ta ubata suru hali she na we ene numu.¹⁸ Adama o ndolo, n ciga t^{aq} Asulazuva o roco yi isa'ani langa o urana u na Kristi Zamawawa aq kamb^a. Waru vu reve t^{aq} Onisifara kamba mu t^{aq} lon ana n danai atsumaq a Afisu.

2

Soja va abula e Yesu Zamawawa

¹ Gogo mawun ma va, vu danq no okolo ubamu e isa'ani ya Yesu Zamawawa.² Vu uwu t^{aq} ikaka i va, waru ama na abunda a usu t^{aq} ikaka'a. Gogo, vu ca ama a na a gura soduwo

* **1:12** Ure u ro u na vuma a gura tsur^a urevu wi idanshi i na Bulu danai ayi da "u ta gura geshe ili i na u ca nuwu." Urevu wi ili i nda ayi da Zamawawa ca t^{aq} de Bulu az^a e Itoni a sa'avu nu ulinga u na waa yuwan, to gogo a na Bulu cigai makuwaa, u t^{aq} nu uzuwu wo okolo a na ulinga u na u farai u ta lyuwa elime adama a na Zamawawa'a na aciyayi u t^{aq} kalyuw^a ulinga u ndolo na aciyayi.

matsan ikaka'a adama o rito ozo o ro. ³ Vu bolo aci nã amu atsuma a atsumalima a na moo sowuso, ne da voo o'wo soja va ąbulã va Yesu Zamawawa. ⁴ Nnã za ro aa yuwusan ulinga u soja, u tsu yuwisan ulinga u ro shi. Ne da u tsu yo'onoto zaghain va yi okolo. ⁵ Nnã za ro uwa ala'anlai o uro wi iladi, waa lyuwa aci a ala'anlai'i shi, she nu u kuru wilã wa ala'anlai e iladi'i. ⁶ Cimbi na gasai ujuvu cacawu mejoge ayı da waa fara lyuwa ili i na u cu'wain. ⁷ Vu yuwan majiyan me ili i na maa dansa. Asulazuva a ta kamba wu vu reve ili i nda.

⁸ A mantsa suru vu cuwan na Yesu Zamawawa. A matsan yi ta diga o ugundo u Mogono Dãwuda waru a 'yasan yi ta diga o ukwa. Ayi da Alabari a Sa'ani a na maa yuwusan alajiya. ⁹ Waru adama a na maa dansa Alabari a Sa'ani a nda, ayi da i zuwai moo sowuso atsumalima ąvu a nlã mu na akani vadamma za vu unusu. Amma aa gura zuwaa adanshi a Asula akani shi. ¹⁰ N tu ufobu n sowo cu'un va atsumalima suru, nnu u ta tawaq ni iwawi ubata wa ama a na Asula a dangwai o o'wo ąza a yi, ąvu waru a tsurã tsugbain tsa babu ukotu e ekere e Yesu Zamawawa.

¹¹ Adanshi a nda amayun a da:
Nnã tsu kuwã obolo na ayı,
tsu ta yuwan wuma waru
obolo na ayı.
¹² Nnã tsu kaña asuvu na
atsumalima,

tsu ta yuwan tsugono obolo
na ayı.

Nnã tsu wasan yi,
ayı fo u ta wasan tsu.

¹³ Nnã tsu ri na ąbulã shi,
ayı u ta na ąbulã,
adama a na ayı waa wasan
acyayi shi.

Lingi na o soduwoyi matsan

¹⁴ Vu cuwaan za suru ili i nda, waru vu rono le atsuvi atsuma a ala a Asula a lyawa a yuwusan nlangi adama a adanshi a nda na adanshi a ndede. Cu'un mawasan mo ndolo ma ri nu urana shi, waru u ta varu aza a na a uwwa nle. ¹⁵ Vu yuwan ulinga babu uro adama Asula o soduwo wu matsan. Vo o'wo lingi sa'ani, za na a uwwa wono shi, waru za na aa gura ca ucuduwu wa adanshi a amayun. ¹⁶ Vu suma mayan ma adanshi a vanvama a na a tsu tawaq Asula na tsugbain shi. Ili i ndolo i tsu zuwa ta ama a kuda ca Asula tsugbain.

¹⁷ Icu'un ya adanshi a nda a tsu baza ta vadamma mbala mu dodî. Hamanaya na Filita ele da iroci ya ama a na aa yuwusan adanshi a nda.

¹⁸ Ama a nda a lyawa ta ure wa amayun, reve a kara a dansa a na Asula a 'yasan tsu ta de ąza e Itoni atsuma a ąkwakwa, ne da a lungusai ucawu wo okolo a ama o ro.

¹⁹ Amma amayun a Asula a ta lo vadamma ikyun yu usaa i na a varai na aatali ąvu e she'en de udammu u nda: "Asulazuva e reve ta aza a na a ri ąza a yi," waru "Aza a na

a adansa ąza a Asulazuva a da ą ri, a suma mayan me ili i wuya suru."

²⁰ O u'wa wu utsuru, itana i na a yuwain ną zinariya ną azurufa da ri pe goon shi, amma itana i ro gba shi a yuwan le tą ną danga no olo'o. A mantsa mą ąbuki ma da a tsu yuwan ulinga ni itana yi ikebe, aza a babu ikebe gba shi adama o ulinga wa ana'an ną nfa'an. ²¹ Ną vu kąmbaто ili yu uwuyanu i wuma wą wu cece, vu to o'wo tana na Asulą aa yuwan ną ąyi ili i na u cigai. Wuma wą wu u tą dąna cece, waru vu tą dąna ufobu u na Zavu'wa aa yuwan ulinga ną ąvu ątsumą o ulinga u sa'ani suru.

²² Vu suma icigi yi iwuya i tsumuwun suru na yą tąwąą ną mariyąą. Amma vu toni ili suru i na yaa zuwa wu vu yuwan ili i na i ri mejege. Vu zami ucawu wo okolo, ni icigi, na asuvu nden, waru vu uwua uyo'o wu mmalu obolo na aza a na ee desu ala a Asulazuva na asuvu a ta. ²³ Waru, n ta dansaa wu, she vo oto aciyawu ątsumą a mawasan ma adanshi o tsulowan, waru vu 6olo aciyawu na aza a na e revei ili shi wan. Ili i nda i tsu sato tą ama nląngi. ²⁴ Agbashi a Asulazuva a ciga a 'yuwan a yuwan mawasan wan, amma e ene iliyali ya ama suru. Waru a gura rito ozo o ro mejege, waru a yuwan ankuri na ama a na ą ri usən wu nden. ²⁵ O rito aza a na a wasain amayun na ankuri. Ko Asulą a ta

vadala okolo e le, reve a ushi amayun. ²⁶ Hali ama o ndolo a fara majiyan ma sa'ani ąvu a fątsą diga a maza me Mekerenesu. Adama a na hali n gogo Mekerenesu mą guzə le tą agbashi, adama u zuwa le a yuwan ili i na u cigai suru.

3

Rana vu ukosu

¹ Polo atsuvu a wu vu uwua, ątsumalimą a tą dąna lo ąbunda lon a rana vu ukosu. ² Ili i na i zuwai ąyi da, ama a ta a ciga aciyele goon, waru o to o'wo ąza e icigi ikebe lon. A tą dąna tapu nu uvadu ątsumą a adanshi, waru a dąna tapu nu u'yasəsan wa avangaci. A mantsa suru a tą dąna a lamusaa Asula. Aa yuwan tsutoni ną mbara n le shi, waru aa cuwa ili shi. Waru a ta 'yuwan ili yą Asulą. ³ Oo roco icigi shi, waru aa gura yuwaan o ozo o ro gafura shi. A ta yuwan epen a tyo ekere o ozo o ro, aa gura golobo aciyele shi. A tą dąna ąza e ibongi babu uyo'o, waru aa zuwa okolo e ili i na i ri ulobonu shi. ⁴ A ta wina n'utsą n le. A tą dąna a yuwusan ili babu majiyan, waru a ta shiwan nu u'yasəsan wa avangaci ną a ushiyi ica ye epen. A ta ciga mawwa mo uyo'o wi ili yu uvadi o uną u na aa ciga Asulą. ⁵ A ta yuwan gashi a ta yuwan ili i na Asulą a cigai, agba aa lyawa ucira wą Asulą u vadala le shi. Vu suma icu'un ya ama o ndolo.

⁶ Babu usan ama a nda a tsu uwa taq a 'wa ben reve a pusaq amaci a na a ri nu ucira shi na aza a na unusu wa damatosun, na aza a na icigi yi ili yu uvadi i zuwai elime ana. ⁷ A mantsa suru icu'un ya amaci o ndolo a tsu kuru taq uritosu u sa'avu, agba a tsu gura reve amayun shi. ⁸ Agba munlu n nda a mantsa suru a ta yuwusan nlangi na amayun cine Yanisu na Yambinsu* yuwain nlangi na Musa. Okolo e le a tu uwuyanu, waru ucawu wo okolo e le u ri mejege shi. ⁹ Aq tsuraq ulyuwu we elime shi, adama a na za suru te ene tsulo tse le. U fara taq ne na Yanisu na Yambinsu.

Bulu damma taq Timoti ili i na waa yuwan

¹⁰ Agba avu Timoti, vu reve taq ili i na n ritoi, waru vu reve taq cine n yuwain nden mu uvadi n va. A wuma u va vu reve taq ili i na n dana'i e izami. Vu reve taq nu ucawu wo okolo u va na cine n jmai na ankuri. Vu reve taq icigi i va na cine n kabai asuvu. ¹¹ Vu reve taq abunda a malyungwa ma na n sowoi waru vu reve taq abunda a atsumalima a na n sowoi. Vu taq nu urevu u malyungwa ma na n sowoi suru atsuma a Antakiya, ni Ikoniya, waru na Lisitira, avu gba Zagbain utaq mu atsuma e le suru. ¹² Ili i nda amayun a da: vuma suru na cigai u yuwan wuma hali u yo'onoto Asula okolo atsuma

e Yesu Zamawawa u to sowo atsumalima a malyungwa. ¹³ Amma aza e iwuya no oboci a taq tsuraq ulyuwu we elime. A taq ri n yuwusan ozo o ro ugbozu, waru ozo o ro a taq ri n yuwusan le ugbozu. ¹⁴ Amma vu 'yuwan vu ciga vo o'wo za vu ucawu wo okolo wa amayun a tyo e ili i na munlu ma wu n rito nuwu. Vu reve taq a na uritosu u le amayun a da, adama a na vu reve taq munlu ma wu waru vu soduwo le taq matsan. ¹⁵ Diga a mantsa ma na vu dana'i merebu o rito wu taq Adanshi a Asula. Ayi da u ca nuwu ugbozu u na vu ushiyi iwawi. Iwawi'i u tawa taq o ure wu ucasu wo okolo wa amayun ya Yesu Zamawawa. ¹⁶ Suru idana atsuma a Adanshi a Asula† o uta taq diga o unaq wa Asula, waru adanshi'i a taq nu ucira u na woo ritosu ili i na i ri amayun, waru u zuwa tsu tsu reve ili i na i ri mejege shi a wuma u tsu. Adanshi a Asula a nda u ta lapulusa nden m babu ulobonu u na tsaa yuwusan, waru u to ritosu tsu tsu yuwan ili i sa'ani. ¹⁷ Tsunda tsa da Asula o fobo ntsu adama e ili suru, adama tsu tsurai ili suru na aa zuwa tsu tsu yuwan ili i sa'ani i na Asula a ciga ntsu tsu yuwan.

4

¹ Vu reve na urana u ro Yesu Zamawawa te ge'eto vadilima suru na ri wuma,

* **3:8** "Yanisu na Yambinsu" Alabari a aza a Isra'ila a damma taq a na Yanisu na mawun ma anawu ma yi Yambinsu ele oboci a Firi'awuna a da a na a shi a cigai a putsaa Musa nu ulinga wa yi (Mt. 7:11). Ala e le a pe atsuma a Nzuwulai mu Ufaru shi. ¹⁰ **3:11** Ajy. 14:1-28.

waru u te ge'eto ákwaékwa suru. Ili i nda i to o'wo a mantsa ma na u tawai adama u teme tsugono tsə yi. Gogo, n tə mishin ə makakan mə Asulə nə ə makakan mə Yesu Zamawawa, waru n ta dansaa wu ² vu yuwan alaiya a adanshi ə Asulə. Vu 'yuwan ciga vu dənə a yuwusan ne ko nə mantsa, ko babu mantsa. Vu ciga vu 'yuwan vu yuwaan əzə ə wu ulapulu nu uritosu u sa'ani. Uritosu'u u roco le unusu u le, waru u dəshi ca le ubgamu wa asuvu. Vu yuwan ili i ndolo na ankuri. ³ Vu yuwan ne adama a na mantsa mə tə lo ə təwə a na ama oo polo atsuvu a uwwa uritosu u sa'ani shi. Ili i na a cigai adama a aciyele a da goon oo toni, waru a ta zami munlu n na maa damma le ili i na a cigai a uwwa. ⁴ Ama a nda a ta 'yuwan amayun, waru o to toni uritosu wa alabari o ro. ⁵ Suru nə ne vu yuwan majiyan ma sa'ani ətsumə e ili suru. She vu uwwa woyon u na voo sowo ətsumalima adama a Zagbain wan. Vu yuwan ulinga u na vəqə təwəqə na ama ubətə wə Kristi Zamawawa, ne da voo koto ulinga u na Asulə a ca nuwu.

Ukosu wi idanshi wə Bulu

⁶ Amu gba ə tə tsusun wuma u və tsə kucci ə tyo e ekere ə Asulə. Waru mantsa ma na məqə kuwə ma yuwan tə zuzu. [◊] ⁷ N yuwan tə mpolo n wuma ulobonu, n koto tə iladi, waru n guza tə amayun. ⁸ Gogo nda gba

babu usən n tə tsurə une'e wi iliyinkapa. Zagbain ta ca mu oookokolo tə nden mə əbulə. Adama a na Zagbain za vu uge'etosu za və əbulə da, ayi da i zuwai waa ca mu oookokolo ə abajini o urana u na wəqə kambə ətsumə o uvadi. Agba iliyinkapa i nda wəqə dənə adama ə və goon shi, amma ə tyo a ama a na a zuwai esu o ukəmbu u tsugbain tsə yi.

⁹ Vu yuwan ankuri vu təwə gogo. ¹⁰ Dima kərə tə u lyawa mu adama a na u cigai ili yu uvadi. Reve u kərə ə tyo Tassalonika. Waru Karaka kərə tə ə tyo Galatiya, Titu gba shi kərə tə ə tyo Dalamatiya. ¹¹ Luka da ri pa obolo nə əmu goon. Nna vəqə təwə pa ubətə u nda, vu təwə nə Marku obolo nə əvu adama u kamba mu. ¹² N lyungu tə Tikiku ə tyo Afisu. ¹³ Nna vəqə təwə, vu cuwan vu təwəqə mu nū utugu wu utənu u na nlyawai ya Kabu ətsumə a Taruwasa. Waru vu təwəqə mu na atagada ə və, waru vi icina vu təwəqə mu nə əvu'un ə tə ə tə a və wan.

¹⁴ Iskandari maruma ma da mə dənə. Vuma nda yuwaan mu tə iwuya lon, agba Zagbain te ge'eto yi adama e ili i na u yuwan. ¹⁵ Vu yuwan ugbozu nə ayi, adama a na u yuwan tə nləngi ni ili i na tsu dammai suru.

¹⁶ Ko za dənə obolo nə əmu shi a mantsa mo ufaru ma na ə 'yəwəi nə əmu ubətə wu za vu uge'etosu. Ama suru a

suma mu taq. N zuwa taq okolo ee kecee le unusu u ndolo o unq u nda shi. ¹⁷ Agba Zagbain danq taq obolo naq amu, reve u ca mu okolo ubbam, adama n yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani ubataq u na Atakpacio oo poloo mu atsuvu. Avu Zagbain wawa mu a na n shi a kuwa. ¹⁸ Ee, ne da Zagbain oo utaq mu atsumaq e iwuya suru, waru u taq tawaq naq amu gbaga o tsugono tsa zuva tsq yi. Lyawa tsugbain tsq danq e ekere a Asulaq babu ukotu. Ami.

Icasu ya Bulu yu ukosu

¹⁹ Vu casaq mu Birisika naq Akila na aza a na a ri pe atsumaq o u'wa wa Onisifara. ²⁰ Arasata buwa taq pe atsumaq a Korinti. Waru n lyawa taq Tarafima a Milita ubanakun.

²¹ Vu jikaq, vu tawaq ubataq u vaq kafu mantsa mo utaqnu. Waru Awubulu te icasu ya wu, ne da waru Budi naq Lina naq Kaludiya a ri e icasu ya wu, hali na aza a tsu aza e Itoni suru ali na amaci.

²² N te ipati Zagbain danq obolo naq wuma wa wu. Waru isa'ani yi Zagbain i danq obolo naq adu suru.

Mepepelime ma Bulu ą tyo ya Titu

Ucuduwu wa aatagada a nda

Titu kamba t̄ Bulu aajiya ątsumā o ulinga wā yi. Bulu dana t̄ mepepelime ma nda ą tyo ya Titu adama a na u shi t̄ u buwa ątsumā ą lyuci gbain va Karita, ąyi gba Bulu lyuwa t̄ elime nā mmalu.

Bulu yuwan t̄ adanshi cine wu ntsayi ązā e Itoni e Yesu a yuwan wuma u le. Waru u yuwaan t̄ mobolo suru adanshi aza a na ą ri pe ątsumā ą ąl'isā ązā e Itoni.

Nā vu ri zaghain ątsumā ą ąl'isā ązā e Itoni, ko aabara, ko makuci ma da vu ri, ko ulobo u da vu ri ko ka, vu t̄ tsurā uritosu u sa'ani adama ą wu ątsumā a aatagada a nda.

Ili i na iripe ątsumā a aata-gada a nda

1. Icaṣu na avasa ą tyo ya Titu (1:1-4)
2. Wilā adama a azaghain ą ąl'isā ązā e Itoni (1:5-16)
3. Wilā adama a ama ą ąl'isā (2:1-3:11)
4. Ąsalā ni icasu yu ukosu (3:12-15)

Ucuduwu

¹ Amu da Bulu aagbashi a Ąsula, waru ąmu aajiya e Yesu Kristi Zamawawa da. Ąsula ą lyungu mu t̄ tsarā n t̄awāq̄ nu ucawu wo okolo e ekere a aza a na u dangwai. Waru u lyungu mu t̄ tsarā

n rito le e reve amayun a na oo rocosu le ununa aa yuwan nden n sa'ani nu ununa Ąsula a a yuwan mazangā ne ele. ² Amayun a nda a ta ca le uzuwu wo okolo a wuma u babu ukotu, za na Ąsula a yuwaan nle nzuwulai kafu u yuwan uvadi, waru waa yuwan epen shi. ³ Gogo mantsa ma na ma ntsayi ma da, u rocoi Alabari a Sa'ani'i, waru tsu damma t̄ za suru. Nu udammu wā Ąsula Za vi Iwawi i tsu i da a zuwa numu n yuwaan yi ulinga u nda.

⁴ N ta danasaa wu mepepelime ma nda, Titu, mawun ma amayun mā vā ątsumā o ucawu wo okolo a na tsu ri nā ąyi. Lyawa Ąsula Dada nā Yesu Zamawawa tsu ca wu isa'ani na asuvu nden.

Ulinga wā Titu ątsumā a Karita

⁵ N lyawa wu t̄ ątsumā e ida ya Karita,† tsarā vu koso ulinga u tsu u na u ri de, waru tsarā vu dangula azaghain ątsumā ą ąl'isā ą ązā e Itoni ątsumā e ilyuci suru ununa n damma nuwu. ⁶ Zaghain suru u ciga u 'yuwan wo o'wo vuma nā amā a yuwan majiyan ma sa'ani a aci ą yi adama a na u yuwan nden n sa'ani. U ciga u 'yuwan u dānā vali vu ka t̄. Waru muwun mā yi moo o'wo ązā e Itoni ą ąbulā, aza a na aa yuwanusā nden mu uwuyanu shi, waru aza a na ą ri na aciyogbamushi. ⁷ Ne da waru zaghain u ciga u 'yuwan u yuwan wuma u sa'ani adama o ulinga wā Ąsula u na waa

yuwusan. U dānā za vu ug-bawu wan, waru u dānā za vu upan babu usān wan. U ciga u 'yuwan u dānā ososowi wan.* She u dānā za vu ulungusu wan. She wo o'wo za vi icigi yi ikebe lon wan. ⁸ U ciga u 'yuwan u kālyuwā omocin a na ąą tāwusā o u'wa wā yi ulobonu, u ciga ili i na i ri ulobonu suru. U ciga u 'yuwan u dānā nu ugbozu, waru u dānā za vā ąbulā. Wuma wā yi u dānā cece a na woo yo'onoto Ąsulā okolo, waru u gura guzā aciyayi ulobonu. ⁹ U ciga u 'yuwan u guzā uritosu wa adanshi a amayun. Reve u yuwan ulinga nu uritosu'u u kamba ama, waru u lapula aza a na a yuwusan mawasan na adanshi ą Ąsulā.

¹⁰ Ne da wāq dānā adama a na ama o ro o tā lō aza a na a yuwusan mawasan nu uritosu wa amayun. Ama a nda a tsu yuwusan tā adanshi a vama, reve waru ą lulumusā ama. Atsuma a munlu n̄ ndolo ozo o ro nā ąbunda ą tā pe ątsumā a aza a na a dammai she na a pada vuma suru uryumbu. Ama a nda ele da a la'ai adanshi a vanvama. ¹¹ I ciga i 'yuwan i bara ama o ndolo nā cu'un va adanshi o ndolo. A vadala tā de 'wa diga o uritosu wa amayun nā cu'un vu uritosu u vama u ndolo. A yuwan tā ili i ndolo suru tsārā ą tsurā ikebe

o ure u vama. ¹² Hali yuma tā ątsumā a aza a Karita za na ri za yīndi yuwan tā adanshi adama e icu'un ya ama o ndolo, u damma, "Ama a Karita suru ązā e epen a da, nā nlyayi, orogo, na aliwi." ¹³ Amayun a da. I bara le nu ucira tsārā a zuwa le a yuwan ucira ątsumā e Itoni. ¹⁴ Waru a 'yuwan a ciga a lyawa mazuwa ma atsuvu a alabari a aza a Isra'ilā, waru she a zuwa atsuvu e le a adanshi a ama a na a lyawai amayun wan.

¹⁵ Ili suru e ekere a aza a na okolo e le ą ri cece ą tā cece. Agba e ekere a aza a na ą ri no okolo e iwuya, ili suru ili yi idaba i da ni ili i na ąą usu shi, adama a na okolo e le na asuvu e le a buwa ulobonu shi. ¹⁶ Icu'un ya ama o ndolo ą tā kālyuwusā gashi e reve tā Ąsulā, agba a wasan yi tā ununa aa yuwusan wuma u le. Aza a tsu uwwa adanshi shi da, waru a tsu yuwan ili ą ąbulā shi. Ama suru a sumalē tā adama e ili yi idaba i na aa yuwusan.

2

Ili i na voo rito

¹ Agba ąvu, vu damma ązā e Itoni a yuwan cu'un wuma nā rotsoi uritosu u sa'ani. ² Vu rito mbara ą guzā aciyele, adama ą tsurā tsugbain waru ą dānā nu ugbozu. A ciga a 'yuwan ą dānā nu ucawu wo okolo lon,

* **1:7** A mantsa mā ndede aza a Isra'ilā o tsu sowō tā mārā gashi agumā a da, nā ą ri ubanakun. Waru, o tsu sowō tā wa'a na aa lyuwusa ilyalya. Amma a mantsa mā tsu tsaa gura sowō wa'a ąvu tsu lyawa shi, adama o ndolo u ta la'a ulobonu tsu rito sowō mārā wan, ko ke'en.

waru ą dānā ni icigi lon na ankuri.

³ Ne da waru, vu rito ąmāci a na a paduwai esu a yuwan nden n sa'ani n na mu ntsayi aza a na oo tono Zagbain. She ą kārā a yuwusan idami ya ązə e le ątsumā ą lyuci wan, waru she o o'wo ososowi wan. Na a yuwan ne, oo to rito akapi ą ąmāci ili i na i ri ulobonu. ⁴ A ciga a 'yuwan o rito ąmāci a wawa'a a ciga ali e le nā muwun n le. ⁵ O rito le a yuwan nden n sa'ani nu ugbozu. Waru o rito le cine ąa kalyuwa 'wa le ulobonu, waru a yuwan ili i sa'ani. O rito le ununa aa yuwan ntoniloi na ali e le ulobonu. Ne da aa yuwan ąvu ą kudə tāwāq Adanshi ą Asulā ni ili i wono.

⁶ Ne da waru, vu damma olobo ą dānā nu ugbozu ątsumā e ili i na aa yuwusan suru. ⁷ Ąvu na a aciyawu vu ciga vu 'yuwan vo o'wo iroci ye'e le a mayan me isa'ani ątsumā e ili suru. Atsumā e ili i na vaa yuwan suru, lyawa vu roco wuma u sa'ani nu usapu wa aci atsumā o uritosu wā wu. ⁸ Lyawa uritosu wā wu wo o'wo mejegē adama ą tsurā za na aa yuwan adanshi o ro a aci ą yi wan. Ne da aza a na a cigai a yuwan mawasan a uwu wono, adama a na ąa tsurā ili i wuya i na aa yuwan adanshi a aci ą tsu shi.

⁹ Na agbashi a ciga a 'yuwan a yuwan ntoniloi na azagbain e le, waru na a ciga a 'yuwan a yuwaan le ili i na yoo yo'onoto le asuvu.

She a yuwaan le adanshi nu ugbawu ko a yuwan le vivu wan. ¹⁰ Agba a ciga a 'yuwan o o'wo ama a sa'ani a na oo soduwo mātsān. Ne da oo o'woto uritosu wā Asulā Za vi Iwawi i tsu maluwa o ure suru.

¹¹ U to o'wo ne tsunda, adama a na Asulā o roco tā ama suru isa'ani ya yi tsāra ą tsurā iwawi. ¹² Isa'ani ya Asulā i roco tsu tā tsu vadala diga ą nden m ībabu Asulā ąvu waru tsu lyawa ure wi ili i na tsaa ciga u yo'onoto tsu okolo. Uvadi u nda u tā ni iwuya, tsu dānuyi pe nu uguzu wa aci. Waru nā tsu cigatsu 'yuwan tsu dānuyi na ala a sa'ani nu ucawu wa aci e ekere ą Asulā. ¹³ Ne da waru, tsu tā kālyuwusā urana u sa'ani u Mogono mā Asulā nā Za vi Iwawi i tsu, za na ąyi da Zagbain Yesu Zamawawa. O urana u ndolo Zamawawa tā tāwā nā tsugbain tsā yi suru. ¹⁴ U kuwā tā adama u wawa tsu diga o unusu suru, waru tsāra u kāmbāto tsu cece. Wāru u ca tā aciyayi tsāra u kāmbāto tsu ama ą yi, adama tsu kāmbā a mayan me isa'ani suru suru.

¹⁵ Ciga 'yuwan vu ritosu ili i nda, reve waru vu damma ama ą wu o toni le. Ciga 'yuwan vu barasa le ubātā u na a nusain. Vu tā nu ucira u na vaa yuwan ne, adama o ndolo she vu lyawa nanza kāmbāto wu mawun wan, waru she vu lyawa nanza kudə ą kuru ili i na vu dammai wan.

3

Yuwan ili i na i ri ulobonu

¹ Vu damma ama ą wu a yuwan tsutoni ną ngono, na azagbain a gwamnati. Ama ą wu waru ą dąna ną ntoniloi, reve waru ą dąna ufobu kuci na aa yuwan ili i na i ri ulobonu. ² Na a 'yuwan a ciga a yuwan adanshi e iwuya a aci a vuma ro wan, waru a ciga a 'yuwan a lyawa nwasanlai. Na a yuwan ne, ą tą dąna no okolo nven reve waru a ca ama suru tsugbain tsa amayun.

³ De nu ufaru, tsu dąna tą ną tsulo nu ulambu wu ntoniloi. A lulumą tsu tą de, ąvu tso o'wo agbashi e icigi yi iwuya ną mawwa mo uyo'o me iwuya. Reve wuma u tsu u dąna ni iwuya lon ną tsushu'un. Waru tsu 'yuwan tą ama o ro, reve ele fo a 'yuwan tsu.

⁴ Agba ayi Asula, za na ayi da Za vi Iwawi i tsu, u roco tsu tą isa'ani ni icigi yą yi. ⁵ U wawa tsu tą adama a na we enei iliyali i tsu, agba adama e ili i sa'ani i na tsu yuwain da shi. Wu zą'wą tą unusu u tsu ąvu u cą tsu wuma u sa'avu ątsumą ą Ruhu va Akiza. ⁶ Ąsula ą tsuwąqan tsu tą Ruhu vą yi pere adama e ili i na Yesu Zamawawa yuwaan ntsu. ⁷ U kąmbaто tsu tą aza a babu unusu adama ą ąabajini e isa'ani i na u yuwaan ntsu. Waru ątsu gogo tsu reve tą tsu tą tsurą wuma u babu ukotu. ⁸ Ili i na n dammai nda suru amayun a da. N ciga wu tą vu yuwsan ne tsarą aza a nā a cayi Ąsula okolo a yuwan

ugbozu a yuwan ili i sa'ani mantsa suru. Ili i nda ą tu ulobonu waru ą tą nu urana o ukere wą koyan.

⁹ She i uwa mawasan me pere adama a nkaya wan. She i uwa nląngi ną mawasan adama o tsutoni tsą Wilą wa aza a Isra'il a wan. Icu'un yi ili i nda suru ą ri nu urana shi, waru mantsa ma da ą tsu lungusa. ¹⁰ Ną za ro to mpolo u tąwąqan du ną wukasu, i ciga i 'yuwan i 6ara yi tsubari tsu ufaru, nu u dąshiyisa a yuwaan yi tsubari tse ire. Ną wu uwua shi, she ili i ro i dąshi 6olo du ną cu'un vuma ndolo wan. ¹¹ Icu'un ya ama o ndolo a lyawa tą amayun. Ama'a a ta yuwsan unusu, reve waru o kototo aciyele adama e ili i na aa yuwsan.

Icasu yu ukosu ya Bulu

¹² N te ifobi n lyunguwą du ną Aritima ko Tikiku. Ną vuma tą ątsuma e le u rawa, vu yuwan ątyo a na vaa yuwan tsarą vu cina mu a Nikafoli. Ili i na i zuwai ayi da n dąngwa tą n dąnu de mantsa mo utąnu. ¹³ Vu yuwan ątyo a na vaa yuwan tsarą vu kamba Zina, za vu urevu wu uge'etosu wa adanshi, ną Apolo ątsuma a mmalu n le. Vu kamba le ni ili i na a cigai suru. ¹⁴ Ąza e Itoni a zami ulinga u sa'ani na a ciga a 'yuwan, waru a kamba ozo o ro aza a na a cigai ikambi. Ili i na i zuwai ayi da adama ama ą tsu a yuwan nden me pere a wuma u le wan.

¹⁵ Ama suru pa nda ą tą ącasasą wu. Waru vu yuwan

ankuri vu c̄asq̄a mu ąz̄a e
Itoni suru aza a na a c̄iga
ntsu.

Lyawa isa'ani ya Asula i
dān̄a obolo nā ądū suru.

Mepepelime ma Bulu ə tyo ya Filimon

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

A mantsa ma na Bulu aa-jiya a danai mepepelime ma nda, u dana tə o u'wa wa ali adama a na u toniyi Yesu. U dana tə mepepelime'e ə tyo o toni və Yesu na ə tsu de Filimon.

Bulu nə Filimon n'utsə n da n dənai kafu a zuwa Bulu o u'wa wa ali. Filimon za vu utsuru da dənai waru u dana tə na agbashi. Aagbashi a na ə tsu de Unisima a sum a tə e ekere ə Filimon. Reve wo o'wo Unisima o o'wo tə a kambusa Bulu ayi atsuma o u'wa wa ali, reve wo o'wo toni və Yesu adama a adan shi ə Bulu. Gogo Bulu ciga tə Unisima kambə ubətə wu zavu'wa və yi Filimon. Bulu waru u ciga tə Filimon ushi aagbashi a na ə kambai o ure u na wuntsayi na wəqə tawaa Yesu nə tsugbain.

Mepepelime ma nda ma yuwan tə uritosu u mayan ma gafura. Waru u rito tə cine zaghain və əzə e Itoni aa yuwan ulinga wə yi tsa vuma na kədətoi aciyayi, vuma na fara yuwan ili i mejege kafu u damma ozo o ro cine aa yuwan wuma u le.

*Ili in airipe ətsumə a aata-
gada a nda*

1. Icasu ə tyo ya Filimon (1-3)

2. Bulu yuwan adanshi o unə wə Unisima ə tyo ya Filimon (4-22)
3. Icasu yu ukosu na avasa (23-25)

¹ Mepepelime ma nda ya'ə və da wu utai, əmu Bulu, nə Timoti zawa'a tsu. N tə o u'wa wa ali adama a na maa yuwan alajiya a Alabari a Sa'ani e Yesu Kristi Zamawawa.

N ta danasaa Filimon i'utsə yu ulinga i tsu, waru tsu ciga yi tə lon. ² Waru n ta danasaa fo zawa'a tsu vu ka Awufiya, waru n tə fo a danasaa Arikibu, soja vu Zagbain za tsu ətsumə o ulinga obolo nə atsu. N tə fo a danasaa əzə e Itoni a na oo bolotosu o u'wa wə wu.

³ M pati tə Əsula Dada tsu nə Zagbain Yesu Zamawawa o roco du isa'ani i le, reve ə tawaa du nə nden mo okolo.

*Ugodyusho wə Bulu na
avasa əyi*

⁴ Filimon, nnə maa yuwan avasa adama ə wu, n tsu godyo tə Əsula kuci. ⁵ N tsu yuwan tə ne o unə u na n ta uwusua a na vu cayi Zagbain Yesu okolo ə wu suru suru, waru vu ciga tə ama ə Əsula suru. ⁶ N ta yuwan avasa ucawu wo okolo u na u bolo nuwu nə əzə ə wu u lyuwa elime a na vu pedei ili i sa'ani i na Əsula a ca ntsu. Lyawa wo o'wo ne adama Yesu Zamawawa tsurə ica. ⁷ Icigi i na vu cigai ama ə Əsula u ca mu tə mazəngə mə əbundə nu ugbamu wa asuvu. Əvu, zawa'a və, vu tawaa tə ama ə

Asulà nà abantà wivuwun u sa'ani.

Ipati ya Bulu o unà wa Unisima

⁸ Adama e ili i sa'ani i na vaa yuwusan n ta pati wu ili i ro. Atsumà a ala e Yesu Zamawawa n shi ta yuwaan wu idanshi yu ume e ili i na yi ntsayi vu yuwan, amma maa yuwan ne shi. ⁹ Agba, o unà u na tsu cigalai, n ta pati wu vu yuwan ili i nda. Gogo, amu i'utsà yà wu, Bulu, n ta yuwusan adanshi, za na riaabara waru n ri o u'wa wa ali adama e Yesu Zamawawa.

¹⁰ Ili i na maa patishi ayi da: vu roco Unisima isa'ani. Gogo nda wo o'wo tà mawun mà và adama a na wo o'wo tà za vi Itoni amu pa o u'wa wa ali. ¹¹ De acapà u shi nu urana e ekere à wu shi. Gogo gba u ta nu urana e ekere à tsu ra. ¹² N tà kàmbuwà yi yà'ù wu, okolo à và o to obolo nà ayi lon.

¹³ N tà pa o u'wa wa ali adama a alajiya a Alabari a Sa'ani, n shi tà n ciga m kpada yi pa adama u yuwaan mu ulinga u na vu shi a yuwaan mu. ¹⁴ Agba n ciga n yuwan ili i ro ne tsundolo shi, she nà vu usu. Waru n ciga m gbagba wu shi, she nà vu ciga na asuvu à wu.

¹⁵ U ta gura wo o'wo ili i na i shi i zuwai u lyawa nuwu a mantsa me ke'en ayi da, adama u tàwà u dànu nà avu suru suru. ¹⁶ Gogo u buwa aagbashi shi, amma u la'a tà aagbashi, waru wo o'wo tà vadamma zawa'a tsu macigata. N ciga yi tà lon, avu

waru gogo she vu la'a ciga yi. Vu ciga yi ana aagbashi waru vu ciga yi ana mawun mà ànàwù àtsumà e Itoni yi Zagbain.

¹⁷ Gogo nda nà vu tara mu ta ana za na tsàa yuwusan ulinga u tà, càsà yi cine và càsà mu, vu raba yi nà cu'un vi irabu i na vaa yuwaan mu nà n tàwà yà'ù wu. ¹⁸ Nu u nusaan wu tà e ili i ro, ko nà vu to tono yi ilì i ro, n ta tsupa wu. ¹⁹ Àmu da Bulu waru ne ekere à và a da n danai idanshi i nda, "N ta tsupa." Koto n yuwan adanshi a nda shi waru maa yuwan shi, n to tono wu ili nà abantà adama a na n kamba wu tà vu tsurà wuma u sa'avu! ²⁰ Zawa'a và, vu yuwan ankuri vu yuwan ili i na n dammai nda, vu yuwaan yi gashi vu ta yuwusaan Yesu Zagbain àgàndà. U tà dàshi zuwa mu ubbamà wa asuvu àtsumà e Itoni yà Yesu. ²¹ Ko gogo amu a madana ma adanshi ma nda n ta zuwusa okolo vu ta yuwan ili i na n dammai, hali waru vu ta yuwan ili i na i la'ai ne! ²² Vu foboo mu aasula o omocin, adama a na n ta zuwusa okolo Àsulà à tà usu avasa à dù a lyawa mu n kàmbà ubàtà u dù go'o.

Icasu ya Bulu yu ukosu

²³ Abafara tà lyungusà wu icasu. Ayi fo u tà pa o u'wa wa ali obolo nà amu adama e itoni yà Yesu Zamawawa. ²⁴ Aza a na tsaa yuwusan ulinga obolo, Marku nà Arista, nà Dima, nà Luka, à tà càsàsà wu fo.

25 Lyawa isa'ani ya Yesu
Zagbain wo o'wo obole na
asuvu a wu.

Mepepelime a tyo ya

Mmaci ma Ibrahim

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Tsu reve vuma na danai mepepelime ma nda shi. Uta gura wo o'wo Bulu aajiyi a da dana niyi. Tsu reve tə u tə pe ətsumə a Adanshi a Əsulə adama o uritosu u na u ri nə əyi cu'un vu uritosu u na u ri pe ətsumə a Adanshi a Əsulə da. Waru nu ujimu azagbain a əqə'isə a usu yi tə fo ətsumə a Aatagada a Əsulə. Za na danai aatagada'a u cuduwa tə cine mayan mə əgəndə ma aza a Isra'ilə mo o'woi iroci ya əgəndə ya amayun a na ri pe ətsumə a Zamawawa.

Za na danai mepepelime ma nda ma damma tə əzə e desununa cine Yesu ri nə əbulə. Yesu la'a tə nlingata mə Əsulə suru. Waru u la'a ta aməsulə, waru u la'a ta Musa. Ayi da ganu gbain na ri ukaləmu shi waru koto u yuwan unusu shi ko ke'en, waru a na u cayi wuma wə yi u ca tə kucci adama o unusu o unə u mantsa suru. Ana u kuwai əvu u kəmbə wuma u kpətu'wə tə ure adama ama a tsurə ure u na a rawa ubətə wə Əsulə.

E ekere a ama a na e revei adama a kucci ətsumə a ədini, aatagada a Mmaci ma Ibrahim a tə nu uritosu wu ucira. Yesu Zamawawa zuwa tə kucci suru wo o'wo ili ye pere. Amma gogo ucawu wo

okolo ətsumə a yi əyi da ili i na i kpətu'wəyi ama ure a tyo ubətə wə Əsulə.

Ili i na i ripe ətsumə a aata-gada a nda

1. Tsugbain tsa Mawun mə Əsulə (1:1-4)
2. Yesu la'a tə nlingata mə Əsulə suru suru (1:5-2:18)
3. Yesu la'a tə Musa na Josuwa (3:1-4:13)
4. Yesu da Ganu Gbain (4:14-7:28)
5. Yesu təwəqə tə nə nzuwulai n na n la'ai ulobonu (8:1-9:22)
6. Kucci və Yesu u tə u da waru əyi da ne (9:23-10:31)
7. Ama a Əsulə a na a danai nu ucawu wo okolo (11:1-40)
8. Vu toni iroci ya Yesu Zamawawa (12:1-13:19)
9. Avasa o ukosu ni icəsu (13:20-25)

*Yesu Zamawawa Mawun
mə Əsulə ma da*

¹ De nu ufaru, Əsulə a yuwusaan tə nkaya n tsu adanshi o unə wa aməsulə nə re koko'o. ² Amma a mantsa mo ukosu ma nda, Əsulə a yuwan tə adanshi nə ətsu e ekere a Mawun mə yi. Əsulə a yuwan tə uvadı ni ili i na i ri pe ətsumə a yi suru e ekere a yi. Ayi da Əsulə a dangwai wo o'wo za vi ili suru. ³ Mawu'un u roco tə ekan adama a tsugbain tsə Əsulə, u rotso tə Əsulə foyi. U zuwa tə ili i lyuwa elime nu ucira wi ikaka ya yi. Ana Mawu'un u kəmbətoi ama cece ətsumə a nusu le, u dənu

ta o ukere usa'ani wā Əsula
Mogono me Ili Suru.

*Yesu Zamawawa la'a ta
nlingata mā Əsula*

⁴ Ayi Mawu'un u la'a tā
nlingata mā Əsula lon. Reve
Əsula a ca yi əbajini a aala a
na a la'ai ala e le.

⁵ Ili i na i zuwai əyi da Əsula
a yuwaan nlingata mā Əsula
adanshi e ili i ro tsa na u
yuwayin Mawu'un shi,
“Mawun mā vā ma da vu ri.
Ana'an mo o'wo tā Dada vā
wu.”[◊]

Əsula a dammisa tā,
“N to o'wo Dada vā yī,
waru əyi u to o'wo Mawun
mā vā.”

⁶ Ana Əsula ə shi a cigai u
lyungu magaji mā yi a tyo o
uvadi, u damma tā,
“Nlingata mā Əsula suru
a ciga a 'yuwan a
yuwaan yi agandā.”[◊]

⁷ Apa ili i na Əsula a
dammai adama a nlingata
mā yi,
“Mo o'woto tā nlingata n vā
tsu upepu.

Mo o'woto tā agbashi ə vā tse
elentsu a akina.”[◊]

⁸ Agba apa ili i na Əsula a
dammai adama a Mawun mā
yi,

“Avu Əsula a da, waru tsug-
ono tsā wu tsā ri nu
ukosu shi.

Vu ta yuwan tsugono nu
uge'etosu u na wu
ntsayi.

⁹ Vu ciga tā ili i mejegē reve
vu 'yuwan iwuya.

Ayi da i zuwai Əsula, Əsula a
wu, a dangwa nuwu,

reve u ca wu tsugbain tsa
na tsa zuwa nuwu vu
zāngānai.

Ayi tsugbain tsa nda u la'a tā
za na u cayi akapi e le.”[◊]

¹⁰ Əsula a dammisa tā,
“Zagbain, ətsuma o ufaru vu
yuwan tā uvadi,
waru ekere ə wu a da a
yuwain zuva.

¹¹ Mantsa mā tā tāwā ana za
ro enishe le shi,
A tā kunā suru tsa amuna.
Amma əvu vu tā dānā lo.

¹² Vu tā kutsulu le cine ə
tsu kutsulu akuci a
amuna.

A ta vadala tsa akuci e itana.
Amma əvu gba ne da vāq
dānā kuci mantsa
suru,
wuma wā wu waru woo koto
shi.”[◊]

¹³ Əsula a yuwaan nlin-
gata mā yi adanshi cine u
yuwayin Mawun mā yi shi,
“Dānu pa o ukere usa'ani u vā
she nā n zuwa n'yuwatan
mā wu mo o'wo uzuwata wa
ana ə wu.”[◊]

¹⁴ Nlingata mā Əsula† suru
nan ruhu da na aa yuwusaan
Əsula agandā, waru u lyungu
le tā tsārā a kamba aza a na
əq ushi iwawi.†

2

Iwawi i tsu i tā mgbain

¹ Adama o ndolo nā tsu ciga
tsu 'yuwan tsu dāshī yuwan
ugbozu tsu kuruyi amayun a
na o roco ntsu. Nā tsu yuwan
ne tsāq puwāqān shi. ² O roco
tā a na ikaka'a i na Əsula
a cayi nlingata mā Əsula a

[◊] 1:5 Ica 2:7; 2 Sam. 7:14. [◊] 1:6 U.Wl. 32:43. [◊] 1:7 Ica 104:4. [◊] 1:9 Ica
45:6-7. [◊] 1:12 Ica 102:25-27. [◊] 1:13 Ica 110:1.

ca nkaya n tsu amayun a da. Waru za na biti kuru niyi shi, ko za na 'yuwan niyi u taq ushi atsumalim a na a ntsayi ili i na u yuwain.³ Nye i da yaa zuwa tsu tsu danai a majiyan tsu ta la'a na tsu 'yuwan a ushi iwawit i gbain i nda? Zagbain da fara yuwain adanshi e iwawi i nda na aciyayi, reve aza a na a uwwa niyi o roco tsu amayun a da.⁴ Asula na aciyayi u roco taq a na ikaka ya yi amayun a da, ana u yuwain linga va asalama ni iroci yu ucira icu'un icu'un. Waru u ca taq Ruhu va Akiza a za suru na u dangwai.

Za na o rocosu tsu ure wi iwawi

⁵ Asula a dangwa nlingata ma yi n yuwan tsugono tsu uvadi u sa'avu u na u ri lo a taw shi, ayi da ili i na tsaa yuwusan adanshi a yi.⁶ Ununa a danai atsuma Adanshi a Asula ubat u ro, "Nye i zuwai vu ri ada a vadilim?"

Nye i zuwai vu ri ada a mawun ma vuma?

⁷ A mantsa ma wa'a vu zuwa taq ucira wa yi*

u kalama ucira wu nlingata ma Asula,
reve vu katala yi ookokolo na tsugbain nu ucira.

⁸ Reve vu zuwa yi u yuwan tsugono tsi ili biti."[◊]

Ana Asula a zuwa niyi mogono me ili biti, ko ili yi lo i buwai i na waa yuwusan tsugono taq yi shi shi. Agba

koto ne'en tse ene ili i nda i fara shi.⁹ Ili i na tsee inda ayi da Yesu, za na a mantsa wa'a ucira wa yi u shi u rawa za vu nlingata ma Asula shi. Agba gogo a katala yi taq ookokolo nu ucira na tsugbain, adama a na u sowoi atsumalim o ukwa o una u tsu. Amayun adama e isa'ani ya Asula i da, Yesu kuwai o una wa koyan da o uvadi.

¹⁰ Asula a da a yuwain ili biti, waru ili biti adama a na a ca yi tsugbain tsa da. U ciga taq muwun na qabunda a uwa ubat u tsugbain taq yi. Adama o ndolo a da u zuwai Yesu sowoi atsumalim, ne da u zuwai Yesu ntsayi tsara u roco ama ure wi iwawi.¹¹ Adama o ndolo, Yesu na aza a na wa qkambatos aza a akiza a taq na Dada taq. Ayi da i zuwai Yesu ri o wono u na wee de le azawawa'a a yi shi.¹² U damma taq Asula,

"N ta damma ama a va ili i na vu yuwain.

N ta cuwa wu no o boloto na aa yuwan aganda."[◊]

¹³ Waru u damma taq,
"N ta zuwaa Asula ucira."
Reve u damma,
"Amu da nda obolo na muwun n na Asula a ca numu."[◊]

¹⁴ Ama a Asula ama a da na lipu na mpasa, adama a nda Yesu na aciyayi wo o'wo taq unataq ne ele. U yuwan taq ne adama a na nu ukwa wa yi u to kototo Mekerenkesu, za na ri nu ucira wu ukwa.

¹⁵ Ne da u badai aza a na

* **2:7** Akuci a tagada na qabunda a dashi taq: Vu zuwa yi taq wo o'wo mogono a aci e ili i na vu yuwain suru. [◊] **2:8** Ica 8:4-6. [◊] **2:12** Ica 22:22. [◊] **2:13** Isha. 8:17-18.

aq shi agbashi o wovon wu ukwà a wuma u le suru suru.¹⁶ Suru ntsu tsu reve tà a na Yesu tàwà tà adama u kamba mmaci ma Ibrahim, amma u kamba nlingata mà Àsulà shi.¹⁷ Adama o ndolo a da Àsulà a zuwai Yesu u rotso ama q yi suru suru, adama wo o'woaabara a nan ganu lo za na oo rocosu isa'ani, za na Àsulà a cayi okolo suru suru. Ne da waa gura ca Àsulà kucci adama Àsulà a yuwaan ama gafura vu unusu u le.¹⁸ Ayi na aciyayi u sowu tà atsumalima, waru Mekerensu ma yuwan tà mpolo n na waa zuwa yi u nusan. Adama o ndolo gogo u ta gura kamba aza a na Mekerensu mà ri o mpolo u zuwa le a yuwan unusu.

3

Yesu la'a tà Musa

¹ Ama q va, Àsulà a dangwa du tà yo o'wo ama a akiza q yi. Adama o ndolo i yuwusan majiyan cine Yesu ri aajiyia Àsulà, waru ayi da aabara a nan ganu vu ucawu wo okolo q tsu.² U yuwan tà Àbulà e ili i na Àsulà a dangwa niyi u yuwan suru, cine Musa yuwin Àbulà e ili i na Àsulà a damma niyi u yuwan suru, atsumà a tsugbain tsq yi va aza a Isra'il.^{*}³ Yesu tsurà tà tsugbain tsa na tsa la'ai za va Musa, cine suwi tsu tsurà tsugbain tsa na tsa la'ai usaa u na u yuwin.⁴ Amayun a da ozo o ro da a suwai 'wa'a

suru, amma Àsulà a da suwi vi ili suru.⁵ Àsulà a lyawa tà u'wa wà yi e ekere a Musa, adama a na Musa aagbashi q Àbulà a da a na a zuwaa ucira, waru iroci i da i na Àsulà oo roco elime.⁶ Zamawawaà gba waru Mawun mà Àsulà ma da, ayi da za na Àsulà a lyawayi u'wa wà yi. Àtsu da u'wa wà yi nà tsu lyuwa elime nà màtsura mo okolo ugbamu, waru nà tsu zuwa ucira ouzuwu wo okolo q tsu ya'a yi.

Tsu 'yuwan tsu ciga tsu lyuwai elime ni itoni ya Àsulà

⁷ U tà cine Ruhu va Akiza dammai,

"Nà yu uwua udyo wà Àsulà ana'an,

⁸ she i dànà na aciyogbamu cine nkaya n du n dànài wan, ana a vadaleyi Àsulà ucinaà, a mantsa ma na q lyungwài Àsulà o ogozo.

⁹ Àsulà a damma tà, 'Reve q lyungwà mu, adama e ene ili i na maa yuwan, ko na wo o'woi e ene tà ili i na n yuwan atsumà a a'wan amunga.

¹⁰ Adama o ndolo n yuwan tà upan ne ele lon, reve n damma:

"Okolo e le q tsu dànà tà alanga nà qmu.

Waru a 'yuwan tà a yuwan ili i na n damma nle a yuwan."

¹¹ N yuwan tà upan reve n kucinaa le,

"Aa uwa ubatà u wivuwun u và shi, ko ke'en." ♪ ♪ ♪

* 3:2 Nà Tsuheleni idanshi "U'wa wà Àsulà" urevu wà yi u da "Aza a Isra'il."

◊ 3:11 Ica 95:7-11.

4

Nzuwulai mu ubata u wivuwun

¹ *Àsulà* a yuwaan tsu tà nzuwulai n na tsaa gura uwa ubata u wivuwun wà yi. Adama o ndolo, tsu yuwin ugbozu suru ntsu adama ko za tà tsu kudà a uwa pe wan. ² Tsu uwwa tà ikaka ya Alabari a Sa'ani'i, cine ele aza a Isra'il a fo a uwwa niyi. Amma reve a 'yuwan a ca okolo e ili i na a uwmai, waru ikaka'a i kamba le shi. ³ *Àtsu* na tsu usuyi *àtsu* da goon tsaa uwa ubatà u wivuwun wà yi. Cine *Àsulà* a dammai, "N yuwan tà upan reve n kucina,

'Aa uwa ubatà u wivuwun u và shi, ko ke'en!' " ◊

U damma tà ili i nda ko a na u foboi de ubatà u wivuwun wà yi diga na u yuwin uvadi.

⁴ *Àtsumà* a Adanshi a *Àsulà*, u yuwan tà adanshi adama o urana we cindere wa ajuma, u damma tà: "O urana we cindere *Àsulà* e ivuwan tà *àtsumà* a linga và yi suru." ◊

⁵ ⁵ Waru tsu de tà nu unà a mantsa mo ro u damma, "Ama a nda aa uwa ubatà u wivuwun u và shi!" ◊

⁶ Ele aza a na a fara uwmai ikaka i nda, a tsurà a uwa ubatà u wivuwun u nda shi, adama a na a kudà a kuru. Agba amayun a da ama o ro a ta uwa ubatà u wivuwun wà *Àsulà*'a. ⁷ Adama o ndolo *Àsulà* a zuwa tà mantsa mo ro a na ama aa uwa ubatà u wivuwun wà yi, mantsa mo ndolo ma da u deyi, "Ana'an."

¹² Ama a và, i yuwan ugbozu adama she za tà du dànà no okolo e iwuya, a na waa 'yan du a ca okolo wan. Icu'un yo okolo o ndolo a tsu vadala du tà diga ubatà wà *Àsulà* a wuma.

¹³ I dàshilai okolo ugbamu urana suru. Waru i lyuwa elime nà mayan ne n de nu urana wu lo. Ni i yuwan ne shi, unusu u tà pusaañ ozo o ro a du a na e reme a zuwa le *àtsumà* a aza a aciyogbamu. ¹⁴ *Àtsu* tsu to obolo nà Kristi Zamawawa nà tsu lyuwa elime hali a tyo o ukosu nu ucawu wo okolo o ugbamu u na tsu ri nà ayi diga o ufaru. ¹⁵ Adanshi *Àsulà* a damma tà,

"Nà yu uwma udyo wà *Àsulà* ana'an, she i dànà na aciyogbamu, cine nkaya n du n dànài wan ana a vadalayi *Àsulà* ucinà."

¹⁶ Nan zane da a uwmai udyo wà *Àsulà*'a reve a yuwaan yi aciyogbamu? Ele da aza a na Musa utayi *àtsumà* a Masar suru. ¹⁷ Nan zane da waru *Àsulà* a yuwin upan ne ele *àtsumà* a a'wan amunga? Ele da aza a na a yuwin unusu, aza a na a kuwai *àtsumà* o ogozo. ¹⁸ Waru nan zane da *Àsulà* a yuwusain adanshi ana u kucinai na aa uwa ubatà u wivuwun wà yi shi? Aza a na a 'yuwin a yuwaan yi tsutoni da. ¹⁹ Tsu tàwà tà tsu reve a na aa gura uwa ubatà u wivuwu'un shi, adama a na a 'yuwan tà a usu.

◊ 4:3 Ica 95:11. ◊ 4:4 Ufr. 2:2. ◊ 4:5 Ica 95:11.

Àsula a yuwan tā adanshi
e ekere à Dàwuda nā àcapa
cina a jima e idanshi i na a
yuwain de adanshi,

"Nā yu uwwa udyo wā Àsula
ana'an,

she i dānā na aciyogbamau
wan." ◊

⁸ Josuwat tara le tā à tyo
e ida ya Ka'ana,† agba àyi
dada ubàtā u wivuwu'un shi.
Nā Ka'ana dada shi ubata
u wivuwu'un, Àsula à shi
à dàshi yuwisan adanshi o
urana u wivuwusan u ro
shi. ⁹ Àyi nda to rocosu a
na mantsa mā wivuwun ma
ama à yi koto ma yuwan
shi. Mantsa mā wivuwun ma
nda u tā gashi wivuwun u
na Àsula a yuwan o urana
we cindere. ¹⁰ Za na uwai
ubàtā u wivuwun wā Àsula
suru, u te ivuwan nu ulingā
wā yi, cine Àsula e ivuwan
ana u kotoi mayan mo uvadī.
11 Tsu yuwan ukadu tsu uwai
ubàtā u wivuwun wā Àsula,
adama she za tā tsu kudā a
uwa wan, cine ele a yuwan
adama a na a 'yuwan a
yuwan tsutoni.

¹² Ikaka yā Àsula i tā gashi
ili i ro i na i ri wuma waru i ri
nu ucira. U la'a tā matsun me
pe'eni ma na e tewein nā re
vā yi wali. U tsu batsala ntsu
tā a uwa pe, àtsumā a asuvu a
tsu nā majiyan mā tsu. Waru
u tsu pada tā a uwa e memere
mā alàtā e etele à tsu hali u
batsalai laka. U tsu roco tā
a alanga e eteshe ili i na tsu
sokoi pe, ele ña ili i na tsu tsu
jiyan ni ili i na tsu cigai. ¹³ Za
lo a gura soko ili i ro àtsumā o

uvadī i na Àsula ee ene shi. U
tse ene tā ilí suru cine u ri. Àyi
da Àsula a na nā tsu 'yuwan
tsu ciga tsu cuduwa yi ili i na
tsu yuwan suru.

*Yesu daaabara a nan ganu
a tsu*

¹⁴ Tsu lyuwai elime nā
maguzā me ili i na tsaa dansa
tsu usuyi. Tsu yuwan ne
adama a na tsu tā naaabara
a nan ganu, Yesu Mawun mā
Àsula, za na karai à tyo zuva.

¹⁵ U gura tā reve na tsu ri
babu ucira. Mekerencesu
ma yuwan tā ukadu u na
waa zuwa yi u yuwan unusu
cine waa yuwusan ukadu u
zuwa tsu mayan mo unusu,
agba Zamawawa yuwan
unusu shi. ¹⁶ Adama o ndolo
tsu rawai zuzu no ootogu
o tsugono tsā Àsula babu
wovon. Àyi da za na o rocosu
ama isa'ani. Nā tsu yuwan
ne, tsu tā tsurai isa'ani e
ekere à yi, reve u kamba tsu
a mantsa ma na tsu cigai
ikambi.

5

¹ Àsula a tsu dangwa tā
aabara a nan ganu suru
àtsumā a ama, reve u ca
yi ulingā u na wā 'yāwā à
mákákán mā yi o unā wa ama
a na waa casu ne'e nā kucci
adama o unusu. ² Aabara a
nan ganu à ri nu ucira shi, u
tā tsa akapi a ama. Àyi da i
zuwai woo tono ben na aza a
na a yuwusan unusu adama a
na à ri nu urevu shi. ³ Adama
a na u ri nu ucira shi, u ciga
u 'yuwan u ca kucci adama

aq nusu və yi waru adama a
nusu va ama a yi.

⁴ Babu vuma na aa gura
ca aciyayi tsugbain adama
wo o'wo aabara a nan ganu.
Vuma tso o'wo tə aabara a
nan ganu nə Asulə e de yi,
cine u deyi Haruna.† ⁵ Ne da
u dənai e ekere a Zamawawa.
Ana wo o'woi aabara a nan
ganu, adama a na u dangulai
aciyayi wo o'wo nə tsugbain
tsa dəda shi. Asulə a da a
damma niyi,

“Mawun mə və ma da vu ri.
Ana'an mo o'wo tə Dada və
wu.” ◊

⁶ Ubətə u ro reve Asulə a
damma,

“Avu ganut babu ukotu da,
cine Malkisada† dənai ganu.”

◊

⁷ Asulə a tə nu ucira u na
waa wawa Yesu Zamawawa
ubətə o ukwə. Ana Yesu
dənai ətsumə o uvadī u nda,
u pati tə Asulə ni yisaali obolo
na abara tsərə u wawa yi.
Na amayun a da u yuwayin
Asulə tsutoni, reve gba, Asula
a zuwa yi atsuvu e ipati ya
yi. ⁸ Ko na wo o'woi Yesu Za-
mawawa Mawun mə Asulə
ma da, ətsumalimə a na u
sowoi u rito yi tə u yuwan tsu-
toni e ekere e ili'i. ⁹ Ana u ko-
toi ili i na wu ntsayi u yuwan
suru, wo o'wo tə za na a zuwa
ama a tsurə iwawi i babu
ukotu, aza a na a yuwanusun ili
i na u damma nle a yuwan.
¹⁰ O ure u nda u da Asulə a
zuwa niyi wo o'woi aabara a
nan ganu, ganu oroci a Malki-
sada.

*She i lyawa itoni ya Asulə
wan*

¹¹ Tsu tə ni ili i na tsaa
damma nə əbundə adama e
ili i nda, amma u tu usən u
na tsaa cuduwa adama a na
i tsu reve ili go'o shi. ¹² Yo
o'wo tə əzə e Itoni nu ujimu,
waru u to lobono i dənə o
ritosu akapi. Amma i ciga
tə nanza ritosu du ikaka yu
ufaru ya adanshi a Asulə. I
tə gashi ibəbə i na ya apasa
maani, agba i rawa tə na i
shi a lyuwa tsuwa. ¹³ Vuma
na buwai a yapu i maani waa
gura kakasa isa'ani ni iwuya
shi. ¹⁴ Amma ama a na o
gbozoi a ta lyuwusa tsuwa tsa
na ibəbə yaa lyuwa shi, waru
o ritosu tə de cine aa kakasa
iwuya ni isa'ani.

6

¹⁻³ O ufaru i rito tə uritosu
wu ufaru, aza a na a ntsayi
ibəbə. Ritosu n nda ele da
tsu vadai a nusu tsu na
tsu təwəqə nu ukwə, waru tsu
dənai nu ucawu wo okolo e
ekere a Asulə. Ele da waru
uritosu adama o urumbusu
nə mazuwa me ekere. Nu urito-
su adama o u'yosun diga o
ukwə, na adama o uge'etosu
u babu ukotu, a tə pe ətsumə
o uritosu wu ufaru. Amma i
reve tə de ili i ndolo. Adama
o ndolo, tsaa yuwan adan-
shi adama e le shi. Amma
nə Asulə a kamba tsu, tsu tə
kəmbuwə ugbozu adama tsu
rito ili i na yi ntsayi aza a na a
kungwai de.

⁴ No ozo o ro a lyawa itoni
yi Zamawawa, ko za lo aa
gura zuwa le a vadala a nusu

◊ 5:5 Ica 2:7. ◊ 5:6 Ufr. 14:17-24; Ica 110:4.

le waru shi. De nu ufaru, ama a nda ą shi tą e ekan ą **Asulə** waru e pede tą une'e wą yi. Ele obolo no ozo o ro ą ushi tą Ruhu va Akiza. ⁵ E reve tą cine ikaka ya **Asulə** i ri ulobonu, waru ą ushi tą ucira u mantsa ma na **Asulə** ąą dąnā a yuwusan tsugono. ⁶ Ana ą ushiyi ili i ndolo suru, reve a vadalaa Zamawawa ucina. U ri n yuwan ą kąmbątowisą icu'un ya ama o ndolo a vadalisa shi adama a na a ta varasa Mawun mą **Asulə** a akpatať waru reve a 'yuwan yi. A ta zuwusa yi o wono ą mąkąkān ma ama.

⁷ Ama o ro ą tą gashi ida i na i tsu tsurą mini mą abunda. Reve u tąwąą ną limatan vą ądumą lon e ekere a aza a na a cimbusa yi. **Asulə** a tsu zuwaa tą ida i ndolo aba'un. ⁸ Ozo o ro gba shi ą tą gashiida i na i tsu kungwato awanda na anlya a vama agba a tsu matsan ili shi. **Asulə** a tsu yuwaan tą ida'a uną, reve waru akina ą lungusą yi suru suru.

⁹ Ama ą vą a na n cigai, ko ną tsu yuwan adanshi tsunda, tsu dama adama ą du shi. Tsu reve tą a na i ri o ure u sa'ani, ure wi iwawi. ¹⁰ **Asulə** a tsu ge'eto tą cine u tsu ntsaa. U ta cuwan ną linga na vu yuwan, waru u ta cuwan ni icigi i na vu roco niyi ana vu kambai ama ą yi. Waru u ta cuwan a na vu buwai ą kambusa le hali n gogo. ¹¹ Ili i na tsu la'a cigai ąyi da, i lyuwa elime ną mayan ne hali ą tyo o ukosu,

adama a na i tą reve ili i sa'ani i na i ri a zuwusa okolo'o u too o'wo amayun. ¹² Tsu ciga du yo o'wo orogo shi. Amma, i kuru iroci ya aza a na ą ushiyi ili i na **Asulə** a yuwan nzuwulai adama o ustawu wo okolo na ankuri e le.

Asulə a tsuyuwan tą ili i na u yuwan nzuwulai

¹³ Ana **Asulə** a yuwayin Ibrahimt nzuwulai, u kucina tą na waa yuwan ili i na u yuwan nzuwulai. U yuwan tą akucunu a nda na ala ą yi, adama a na babu lo za na la'ai **Asulə**. ¹⁴ U damma ta, "Amu **Asulazuva**, n ta zuwaa wu aba'un, waru n ta ca wu mmaci mą ąbundą!" ◊ ¹⁵ Ibrahim yuwan tą ipiri na ankuri adama ili i nda i fara, reve u ushi ili i na **Asulə** a yuwaan niyi nzuwulai'i.

¹⁶ Na ama a yuwan akucunu, a tsu kucina tą na aala a za na la'a nle. Akucunu'u o roco tą ili i na a dammai amayun a da, waru u tsu isawaton tą mawasan. ¹⁷ **Asulə** fo u yuwan ta akucunu, adama aza a na ąą usu nzuwulai e reve a na amayun a da a na u tsu vadala ifobi yą yi shi. ¹⁸ Ili i re i nda i ri n vadala shi: **Asulə** a tsu yuwan open shi nu u yuwan nzuwulai, waru waa yuwan open na akucunu a na u yuwan shi. Ili i nda i ta dəshishi tsu okolo ugbamu ątsu na tsaa sumusa ą tyo ubaťa wą **Asulə** adama u kede tsu. U tą dəshishi tsu ucira adama tsu guzəuzuwu wo okolo u na u ca

ntsu. ¹⁹⁻²⁰ Uzuwu wo okolo o ndolo u tu ugbamu o okolo a tsu, cine rumu wantsun tsi isawaton wantsun ubaṭa u ta. Vuma na ya'q yi da tsaa zuwusauzuwu wo okolo a tsu ayi da Yesu, za na uwulai nu umuna a tyo Upasu u na u La'ai Akizat zuva. U yuwaan tsu ta ne. Wo o'wo ta aabara a nan ganu a babu ukotu, ganu oroci a Malkisada.†

7

Ganu Malkisada

¹ Malkisada† n nda ayi da u danai mogono ma lyuci va Salem waru ganu Mogono ma Asula ma da. Ana Ibrahim† unai ngono n naṣhi ayi a mākambaq o u'wa, avu Malkisada kara o uta u ga'an na ayi reve u zuwaa yi aba'un. [◊] ² Reve Ibrahim ca yi za ta atsumaq a kupa e ili suru a na u kambayi diga ubaṭa o uvon. Ili yu ufaru i na tsu cigai tsu damma adama a Malkisada, ayi da urevu wa aala a yi, "mogono ma na maa yuwusan ili ya abula." Ayi da waru "mogono ma asuvu nden" adama a na Salem ta nu urevu "asuvu nden." ³ Babu za na revei dada ko mma va Malkisada, ko ubaṭa u na wu utai, ko mantsa ma na a matsan niyi, ko mantsa ma na u kuwai. U ta gashi Mawun ma Asula waru ganu da babu ukotu.

⁴ I kalyuwā cine Malkisada danai na tsugbain! Ko Ibrahim, akaya a gbain a Isra'il, u reve ta cine Malkisada danai na tsugbain

ana u ca niyi za ta atsumaq a kupa atsumaq e ili i na u kambayi diga o uvon. ⁵ Wilā u rito ta mmaci ma Ibrahim a 'yuwan a ciga a ca aza a na a ri atsumaq a mmaci ma Levi aza a na a ri nan ganu za ta atsumaq a kupa e ili i na a tsurai, ko na shi wo o'wo edenge e le a da. ⁶ Malkisada diga e elentsu a Levi a da shi, agba u ushi ta za ta atsumaq a kupa ya Ibrahim. Reve u zuwaa Ibrahim aba'un, za na ushiyi de nzuwulai ma Asula. ⁷ Za suru reve ta vuma na ri nu ucira u na waa zuwaa za ro aba'un, u la'a ta za vu u ushishi wa aba'u'un qabundal. ⁸ Nan ganu a tsu ushi ta za ta atsumaq a kupa e ili i na ama a tsurai, ko na wo o'wo ele ama a da a na aq kuwa. Amma Malkisada la'a ta cine a ri, adama a na Adanshi a Asula o rito ta u ta wuma. ⁹ Tsu ta gura damma mmaci ma Levi, aza a na a tsu ushi za ta atsumaq a kupa, ele fo a tsu ca ta ana Ibrahim cayi Malkisada za ta atsuma a kupa. ¹⁰ Koto a shi a matsan Levi shi, amma u danai ta lo atsumaq a akaya a yi Ibrahim, ana Malkisada ga'ain na ayi.

¹¹ Ko na wo o'wo Wilā wa Musa u damma ta a na nan ganu a 'yuwan a ciga a danai mmaci ma Levi, nan ganu a nda aa gura kambato ko za o o'wo wuntsayi shi. Ili i na a lambai ayi da ganu tsu ganu Malkisada, ganu na utai o u'wa wa Haruna shi. ¹² Waru na cu'un va ganu ro ko'o tawa, na a 'yuwan a ciga

Wilā'q u vadala fo. ¹³ Tsuta yuwusan adanshi adama a Zamawawa, za na ri za vu ugundo u ro. Ko za diga o ugundo'o koto yuwan ulinga wā agandā wa ganu a masa'a shi. ¹⁴ Za suru reve tā a na u tāwai diga o ugundo wa Yahuza,† Musa damma ili i ro adama a ganu ətsuma o ugundo u ndolo shi.

Zamawawa ta tsa Malkisada

¹⁵ Ayi nda dāshi tā uta a alanga e eteshe ana tse enei ganu ro tāwai tsa Malkisada. ¹⁶ Vuma ndolo e de yi ganu adama a nkaya mā yi ko adama ə wilā shi, amma e de yi tā ganu adama a na ili i ro yi lo i na yaa gura zuwa wuma wā yi u koto shi. ¹⁷ Adanshi ə Asulā a yuwan tā adanshi adama ə yi,

"Avu ganu da babu ukotu, cine vu revei Malkisada." [◊]

¹⁸ A zuwa tā akuci ə wilā a nge'en, adama a na u ri nu ucira shi, waru ili ye pere i da. ¹⁹ Wilā wa Musa u gura zuwa ili i ro yi ntsaa shi. Amma gogo Asulā a ca tsu tā ili i sa'ani yā əbundā lon i ro i na tsaa zuwa okolo. Ne da tsaa rawai zuzu nā Asulā.

²⁰ Asulā a kicina tā na Zamawawa əə dānā ganu babu ukotu, agba u yuwaan ganu ro akucunu a nda shi. ²¹ Yesu da goon u dammai:

"Amu Asulazuva, n yuwan tā akucunu a nda, waru maa vadala okolo ə va shi.
"Avu ganu da babu ukotu." [◊]

²² Yesu da za na zuwai akucunu a nda o o'woi amayun, akucunu a na la'ai za na Asulā a yuwin na Musa.

²³ De nu ufaru, nā ganu kuwā, waa lyuwa elime nu ulinga wa ganu shi. Ayi da i zuwai nan ganu ə dānāi lo əbundā. ²⁴ Amma Yesu o'wo tā ganu babu ukotu, tsuganu tsā yi tsā ri n koto shi.

²⁵ Adama o ndolo, ayi da za na ri lo gogo, waru mantsa suru, za na aa gura wawa aza a na a tāwai ubātā wā Asulā e ekere ə yi. U tā dānā wuma mantsa suru adama u yuwsaan le ipati ubātā wā Asulā.

²⁶ Yesu da cu'un va aabara a nan ganu na tsu cigai, adama a na u ta kambusa tsu o ure suru. Ili i na waa yuwusan u to yo'onotosu Asulā okolo. U ri nu unusu shi. Asulā a kakasa yi tā na aza a na ə ri o uvadī aza a na aa yuwsan unusu. Waru Asulā a ca yi tā ubātā u na u lā'ai tsugbain suru suru zuva. ²⁷ U ri tsa akapi a nan ganu shi, aza a na a casu kucci usana suru adama ə nusu le, waru adama ə nusu va ama. Amma Yesu yuwan tā ayi ndolo u tā adama a mantsa suru na u cayi aciyayı kucci a akpata.

²⁸ Wilā u damma tā ama o tso o'wo tā abara a nan ganu, ko na wo o'woi aa gura yuwan cine wu ntsayi a yuwan shi. Ili yu ufaru, Asulā a ca tā Musa Wilā. Ana a yuwin ne, reve u zuwa Mawun mā yi mo o'wo aabara a nan ganu na akucunu. Ayi da za na gura yuwin ili i na Asulā a

◊ 7:17 Ica 110:4. ◊ 7:21 Ica 110:4.

ciga niyi u yuwan suru.

8

*Kristi Zamawawa da
aabara a nan ganu ą tsu*

¹ Ayi nda ayi da ili i gbain i na tsaa dansa: Tsu tą ną aabara a nan ganu na tsu dānu o ukere usa'ani wą Asulą Mogono me Ili Suru. ² Aabara a nan ganu'u u ta yuwusan ulinga u tsuganu ubąta wu Upasu u na u La'ai Akizat suru suru, ubąta wa amayun wą agąndą a na Asulą a yuwan, agba ama a da a suwa niyi shi.

³ Aabara a nan ganu suru ą tą nu ulinga wu ucasu wu ne'e nu ucasu u kucci ą tyo Asulą. Adama o ndolo aabara a nan ganu tsu fo u 'yuwan u ciga u ca Asulą ili i ro.

⁴ Nnu u shi pa o uvadi, u shi o o'wo ganu shi, ko ke'en, adama a na nan ganu ą ta pa, a na o tonishi Wilą a casu Asulą ne'e. ⁵ Agąndą a na nńan ganu aa yuwusan oroci o ululu wi ili i na i ri zuva da. Unąta u da u ri cine u dānai na Musa. Ana Musa dānai e ifobi i na waa yuwan Oogodo o Ucuwusan, Asulą a damma yi tą, "Vu cuwan ana vu dānai zuva masasan, n damma wu tą cine vaa yuwan yi. Vu yuwan yi cine n damma nuwu foyi."

◊ ⁶ Amma ulinga u tsuganu u na Asulą a cayi Yesu u la'a tą ulinga u na a cayi akapi a nan ganu. Ne da waru, akucunu a sa'avu a na Yesu tawayı diga ą Asulą ą tyo

ubąta wa ama ą yi u la'a tą za vu ufaru. Adama a na ana Asulą a yuwan akucunu a sa'avu, ili i na u dammai waa yuwan u la'a tą ili i na u dammai waa yuwan a akuci a akucunu.†

⁷ Nną akuci a akucunu a gura tą yuwan ili suru na wu ntsayi a yuwan, ili yi lo na yaa zuwa a yuwan za ve ire shi. ⁸ Amma Asulą na aciyayı, ana we enei ama'a a gura kuru akuci a akucunu'u mejeghe shi, dada u dammai: "N ta dansaa du, mantsa mo tą lo ą tawa, ana maa yuwan akucunu a sa'avu,

na ama o u'wa wa Isra'il a na ama o u'wa wa Yahuza.†

⁹ Akucunu a nda ą dāna tsu za na n yuwayin nkaya n le shi, ana n guzą nle ekere reve mu utaqę le e ida ya Masar.†

Amma a 'yuwan tą o toni yi, avu n vadalaal e ucinqę.

¹⁰ Amma, apa akucunu a sa'avu a na maa yuwan na ama a Isra'il a mantsa ma na mąqą tąwą: Amu, Asulazuva, n ta zuwa wilą u vą a asuvu e le, adama e reve le, waru n ta dana le ątsuma o okolo e le, adama ą kuru le.

N to o'wo Asulą e le, ele waru o to o'wo ama ą vą.

¹¹ Ama ąqą dąshi rito ama e le, ną nron mu nden n le shi, adansa, 'I reve Asulazuva,'

◊ 8:5 Mt. 25:40; Mt. 26:30.

adama a na ama'a suru e te
reve mu,
diga a zawa'a a tyo a zagbain
le suru suru.

¹² N ta yuwaan le gafura vu ili
i wuya i na a yuwain,
waru maa dashi cuwan na
nusu le shi, ko ke'en." ♦

¹³ Ana Asula a yuwain
adanshi a akucunu a sa'avu,
u to rocosu u yuwan ta de
za vu ufaru waru wo o'wo
ta ili ye pere. Waru ili i na i
kutsai de hali u kporoi suru u
ta puwan babu usan.

9

Akuci a wilā adama a aganda

¹ Akucunu† o ufaru a na Asula a yuwayin aza a Isra'il, u damma ta ama cine aa yuwaan yi aganda waru u damma le ta cine aa yuwan Oogodo o Ucuwusan,† ubata u na aa yuwan aganda.

² A shuwā ta oogodo a na a yuwain asula e re. A aasula o ufaru pe da wisawatan u fitila u ri, ni irika, no opopofu a na a cayi Asula. Reve e de aasula a nda Upasu wa Akiza.† ³ Waru umuna u dana ta pe u na u ne'eshein asula e re'e. Reve e de aasula e ire Upasu u na u La'ai Akiza.†

⁴ Pe da masa'at ma danai, za na a palai na zinariya, ubata u na a tsu kulato ili i maguru. Waru pe da a zuwai Akpati a Nzuwulait a akpata, za na a palai na zinariya e ebele suru. Ili i ta'atsu i dana ta pe atsumā a Akpati'i: Za vu ufaru, upondo u zinariya u

na o shitoyin na mana.† Za ve ire, aadanga a Harunat za na topoi. Za va ta'atsu, atali o ushe'un aza a na a danai na Wilā Kupa de udanu. ⁵ Zuva va Aakpati'i a rum a ta ili i wuma i re de i na i tsu roco a na Asula a ri lo.* A kpato ta ikpatatsu ya Aakpati'i ne evelu e le, ubata u na Asula a tsu yuwan gafura vu unusu. Agba tsaa gura damma ili suru adama e ili i nda gogo shi.

⁶ No o koto mofobo me ili tsundolo, nan ganu a tsu uwa ta a aasula o ufaru usana suru adama a yuwan ulinga u le. ⁷ Agbaaabara a nan ganu a da goon tsu uwa a aasula e ire, agba u tsu uwa ta u ta atsumā a aa'wan. U tsu uwa Upasu u na u La'ai Akiza babu mpasa shi. U tsu ca ta kucci vu mpasa'a adama a nusu va yi, na nusu na ama a yuwan atsumā o ulambu wu urevu. ⁸ Ili i nda suru ure u da na Ruhu va Akiza aa dansa nnā Oogodo o Ucuwusan a buwa ubata u da u na aa yuwan aganda, koto a kpatu'wā ure a uwa Upasu u na u La'ai Akiza shi. ⁹ Ayi nda iroci i da i mantsa mo gogo. U to rocosu ne'e na kucci na a casu aa gura zuwa za na a yuwan aganda u reve asuvu a yi a ta cece cine wu ntsayi shi. ¹⁰ Adama a na ili i ndolo suru wilā wi ilyalya i da ni ili yo oso na wuza'u. Wilā u ndolo suru adama a lipu a da, waru Asula a zuwa ta ama o toni le hali a tyo

◊ 8:12 Irm. 31:31-34. * 9:5 Aruma a yuwan ta ulinga wu uruma. Na Tsugana a tsu de le ta "kerubobin."

mantsa mo ure u sa'avu wà yi.

Mpsa mu Zamawawa

¹¹ Gogo Zamawawa da o o'woi aabara a nan ganu suru a aci e ili i sa'ani suru i na i tawai de. U uwa t̄ ubat̄ wà aganda a zuva za na la'ai ulobonu suru suru, za na ekere a ama a da a yuwan niyi shi, waru u ri pa atsumā o uvadi u nda shi. ¹² U fa o unà u mantsa suru u tarai mpasa a uwa ubat̄'a, agba mpasa mu mgbele ko ndindim n da shi. U tara t̄ mpasa m̄ yi, waru ana u yuwin ne, dada u tsupaa ntsu adama e iwawi i na yoo koto shi. ¹³ De nu ujimu, ana ama a danai nu unusu, lipu le tso o'wo t̄ cece nà ganu kyo'onuwo le mpasa mu mgbele nà za vo ogono e inan, nà a bulanuwà le okomo a anawu a nan na a kulatoi. ¹⁴ Agba Zamawawa yuwan unusu shi, ko ke'en, reve u ca aciyayi kucci e ekere a Asulà nu ure u Ruhu na ri lo babu ukotu. Ayi da i zuwai mpasa m̄ yi n ri nu ucira lon, reve wu za'wà asuvu a tsu diga a linga na tsu tawà a nu ukwa. Adama tsu yuwayin Asulà a wuma aganda!

¹⁵ Ayi nda ayi da i zuwai Zamawawa o o'woi za na gerei akucunu a sa'avu, adama aza a na Asulà e deyi a ushi aba'un a na oo koto shi, aza a na Asulà a yuwayin nzuwulai. Ayi nda ta gura o'wo adama a na Zamawawa kuwà t̄, reve u zuwa ama o o'wo fàn diga a nusu na a

yuwain ele o tono akucunu o ufaru.

¹⁶ Akucunu tsunda a ta gashi vuma na yuwin idana a aqv'u'un cine u cigai e ne'eshen utsuru wà yi nu u kuwà. Amma she na za suru reve ana vuma'a u kuwai dada a tsu ne'eshen utsuru'u. ¹⁷ Avu'u'un u t̄ nu ucira nà vuma na dana niyi'i u kuwà. Ko za lo a gura ushi ili i t̄ atsumā e le shi, nà vuma'a u buwa wuma. ¹⁸ Ayi da i zuwai akucunu o ufaru ili i ro i da shi, she nà mpasa adama u roco ukwa. ¹⁹ Wu ufaru, Musa damma t̄ ama Wilà suru. We ire, reve u tara mpasa mu mgbele nà mudindim reve u jambarà mpasa'a nà mini. Ayu u tara eleme e ikyon a na a suku mayi mini m̄ shili ayu u bolo yi no oosendorit adama u kyo'onuwo aatagada a Wilà na ama suru. ²⁰ Reve u damma, "Ayi nda ayi da mpasa n na n zuwai Akucunu a na Asulà a damma nfu i yuwan tsutoni nà ayi." ²¹ Ne da waru, Musa kyo'onuyi mpasa'a o Oogodo o Ucuwusant waru ni ili i na a yuwin aganda suru. ²² Wilà'q u damma t̄ a 'yuwan a ciga ili suru o kyo'onuwo le mpasa adama a danà cece. Waru Asulà aa yuwan gafura vu nusu babu wocowu wu mpasa shi.

Ukwa wu Zamawawa u tawa t̄ nusu

²³ Ayi da ili i na i zuwa nle a kambuwai Oogodo o Ucuwusant cece ni ili i na i ri pe suru nà mpasa mi inama. Ili i nda

suru oroci e ili ya amayun i na i ri zuva da. Amma kuccit na kambatoi ili ya amayun cece de zuva a la'a tā kucci vi inama.²⁴ Zamawawa uwa Upasu u na u La'ai Akiza na ama a yuwain ne ekere e le shi, za na ri ululu wi ili ya amayun. U kārā tā a tyo zuva waru u tā de obolo nā Asula adama u kamba tsu.²⁵ Waru u kārā a tyo zuva adama u dāshi cayisa kucci va aciyayi shi, gashi aabara a nan ganu vu uvadi na tsu uwa Upasu u na u La'ai Akiza a aa'wan suru adama u ca kucci vu mpasa vu nama.²⁶ Nu u shi u ca kucci va aciyayi aa'wan suru, a na u sowo tā atsumalima nā abantā diga a mantsa ma na a yuwain uvadi. Amma, u tāwā tā u tā, zuzu nā mantsa mo ukosu, o unā u mantsa suru, adama u tawa ucira wu unusu suru suru ana u kuwai tsā kucci adama a tsu.²⁷ Za suru u 'yuwan u ciga u kuwā u tā, nā ayi ndolo koto, Asula e te ge'eto yi.²⁸ Zamawawa kuwā tā u tā adama u tara nusu va ama a abantā. Agba nu u tāwisa, woo o'wo adama a matawa mo unusu shi. U tā tāwā adama u wawa za suru na ri lo a pura yi.

10

Aq dashi yuwan kucci ro shi

¹ Wilā wa Musa u tā gashi oroci o ululu e ili i sa'ani i na i ri lo a tāwā. Ayi ululu u nda ayi da ili ya amayu'un shi, adama a na waa gura zuwa ama a na a yuwusan

agandā o o'wo cine wu ntsayi shi, ko na wo o'woi a tsu ca tā kucci aa'wan suru.² Nnā Wilā u gura kambato asuvu e le cece cine wu ntsayi, ana a lyawa tā de mayan mā kucci. Ana Asula a shi tā a za'wā nusu vā aza a na a yuwusan agandā, waru asuvu e le a shi a ri n cuwusan nā nusu le shi.³ Agba ne da u ri shi! Ayi kucci nda tsu zuwa le tā a cuwan nusu le a aa'wan suru.⁴ Adama a na mpasa mo ogono e inan nā mgbele maa gura tawa nusu shi ko ke'en.

⁵ Ana Zamawawa tāwāi atsumā o uvadi, u damma tā Asula,

“Vu ciga kucci vi inama nā ne'e vi ishina shi.

Amma vu ca mu tā lipu adama n yuwan tsutoni nā əvu.

⁶ Inama i na aq kulatosu a masa'at waru nā ne'e adama a nusu tsu yo'onoto wu okolo shi.

⁷ Reve n damma, ‘Apa mu nda, n tāwā tā n yuwan ili i na vu cigai, Asula, cine a danai adama a vā atsumā a Adanshi a Asula.’”[◊]

⁸ Atsumā a Adanshi a Asula a nda u fara tā damma, “Vu ciga kucci nā ne'e shi. Vu ciga kucci vu ukulatosu shi, nā kucci adama a tawa nusu shi. Waru vaa uwuwa uyo'o u le shi.” (Ele nda kucci da suru na Wilā u zuwai a yuwan.)

⁹ Reve u damma, “Apa mu nda, Asula, n tāwā tā adama n yuwan ili i na vu cigai.”

Adama o ndolo a da Àsula a tawai akuci à kucci suru, reve u zuwa kucci vu Zamawawa o una u le.¹⁰ Adama a na Yesu Zamawawa yuwain ili i na Àsula a ciga niyi u yuwan, tsu tsurà tå wuza' u diga à nusu tsu adama a na u yuwan tå kucci nà lipu vã yi u tå o una u mantsa suru.

¹¹ De nan ganu a tsu yuwan tå ulinga u le usana suru, reve waru a lyuwa elime nu ucasu u kucci na aa tawa nusu shi. ¹² Amma Zamawawa† ca ta aciyayi kucci na ntsayi babu ukotu. Gogo u tå nden o ukere usa'ani wà Àsula. ¹³ Waru u tå dànú ñe hali she nà Àsula a zuwa n'yuwatan mà yi zala vu ucira vã yi. ¹⁴ Kucci tå ndolo, u zuwa tå ama o o'wo cine wu ntsayi à dàna babu ukotu, ele da aza a na Àsula a zuwai o o'wo aza a akiza.

¹⁵ Ruhu va Akiza fo damma tsu tå adama a nda. Wu ufaru u damma:

¹⁶ “Àsulazuva a damma tå,
 ‘Ayi nda ãyi da akucunu
a na maa yuwan ne ele a
 mantsa mo ndolo.
N ta zuwa wilà u vã o okolo e
 le,
adama e reve le.
Waru n ta dana le a asuvu e le,
adama à kuru le.’”

¹⁷ Reve u dammisa:
“Maa dàshi cuwisan nusu le
 ni iwuya i na a yuwan
shi, ko ke'en.”[◊]

¹⁸ Nà Àsula a yuwan gafura vu nusu, ili yi lo waru na yaa zuwa a yuwan kucci ro shi.

I lyuwa elime nu ucasu wo okolo

¹⁹ Adama o ndolo ama à vã, tsu ta gura uwa Upasú u na u La'ai Akizat babu wovon adama a mpasa mà Yesu.* ²⁰ U ca tå lipu va yi adama u kpàtu'wàqà tsu ure u sa'avu u na u tsu 'yawàto ubata u wuma! Waru ure u nda u tsu pasato tsu tå nu umuna'a. ²¹ Tsu tå nàaabara a nan ganu a gbain za na a yuwusan tsugono o u'wa wà Àsula de zuva.†

²² Adama o ndolo tsu ta gura rawa zuzu nà Àsula. Lyawa tsu yuwain ne no okolo à tå nu ucawu wo okolo à àbulà. Mpasa mu Zamawawa mu zà'wà tå asuvu à tsu a na tsu cuwan ni iwuya i na tsu yuwusain, amma à zà'wà tsu tå nà mini ma na mà ri kiza-kiza suru suru. ²³ Nà tsu 'yuwan tsu ciga tsu guza uzuwu wo okolo a na tsaa dansa tsu tå nà ãyi ulobonu, adama a na Àsula a ta yuwan ili i na u yuwain nzuwlai.

²⁴ Lyawa tsu dànai ada à àzà à tsu, reve tsu kamba nle tsàrà o roco icigi, waru adama a yuwan ili i sa'ani. ²⁵ Ozo o ro à tsu tawusà ubàta wà agàndà kuci shi, amma she tsu yuwain ne wan. Tsu lyuwai elime nà ndàshilài mo okolo ubam, a na wo o'woi i reve tå urana u mákambàqà

◊ **10:17** Irm. 31:33-34. * **10:19** Ayi umuna wu kasa tå Upasú wa Akiza nu Upasú u na u La'ai Akiza àtsumà o Oogodo o Ucuwusan nà Àqà'isamapada. U karalai tå mantsa ma na Zamawawa kuwà adama u roco Àsula a lyawa tå ama à tawà ubàta wà yi mejege.

ma Zagbain ma ta yuwusan zuzu.

²⁶ Ną tsu dangwa tsu lyuwai elime ną mayan mo unusu cina dę tsu reve amayun, kucci lo waru na aa yuwan adama ą nusu tsu shi. ²⁷ Amma ili i na i buwai goon ayi da she tsu piriyi uge'etosu u na u ri lo ą tawa ną wuna u na ą lungusą n'yuwatan mą Əsula! ²⁸ Nna ama e re ko ama a ta'atsu a yuwunlai adanshi a na nanza 'yuwain o toni Wilą wa Musa, a ta gura ca vuma ndolo ətsumalima hali u kuwą babu uro. ²⁹ Ną vuma yuwan ili i na yoo roco u ca Mawun mą Əsula tsugbain shi, u la'a tą uwuyanu lon ną cine aa 'yuwan a yuwan tsutoni ną Wilą wa Musa. Agba waru, ną vuma tawąq mpasa ma akucunu ną wono za na tsu kąmbaто tsu na akiza,† u la'a tą uwuyanu lon ną cine aa 'yuwan a yuwan tsutoni ną Wilą wa Musa. Ne da waru, ną vuma isula Ruhu va Akiza, za na o rocosu tsu isa'ani, iwuya i ndolo unąta u da na akapi. ³⁰ Tsu reve tą a na Əsula a dammai, "N ta ca aza a na a nusain oforo. N ta tsupa le." Waru u damma tą fo, "Əsulazuva e te ge'eto ama ą yi." ³¹ Ili i wovon i da lon vuma riyą e ekere ą Əsula a wuma.

³² I cuwan ną rana ndede, ana i fara revei amayun ą Əsula. I yuwan tą mpolo ną ətsumalima lon, reve gba i lyuwa elime nu ucira. ³³ A mantsa mo ro a amaton du

tą reve waru e isula du ą makakən mo obolo a ama. A mantsa mo ro i kamba tą fo aza a na o sowuso cu'un va ətsumalima'ą. ³⁴ I roco tą isa'ani ą tyo ubața wa aza a na a zuwai o u'wa wa ali. Ana a usai ili i na i ri ne ele suru, i yuwan tą asuvu ną mazangą, adama a na i reve tą na ili i sa'ani i ro i tą lo a pura du na yoo koto shi.

³⁵ Adama o ndolo, she i lyawa cine i zuwayi Zagbain ucira wan, ko ni ili i ro i shi i fara, adama a na ni i lyuwa elime a zuwusaa yi ucira, i tą ushi iliyinkapa i gbain. ³⁶ Gogo i rito makaba ma asuvu, adama i gura yuwan ili i na Əsula a cigai, tsara waru i ushi ili i na u yuwin nzuwulai. ³⁷ Cine Adanshi ą Əsula a dammai, "Waa jima shi za na ri lo ą tawą u tą tawą.

Waa lungusą mantsa shi.

³⁸ Ama a na Əsula ą ushiyi a ta yuwan wuma adama o ucawu wo okolo e le. Amma u tsu yuwan tą ətsumolangu ną za na ronoi ącapa." ³⁹

³⁹ Amma ətsu aza a na o tso rono ną ącapa da shi, aza a na ą lungusą. Tsu ca tą Əsula okolo ą tsu, adama o ndolo, u wawa tsu tą.

11

Ucawu wo okolo

1 Aza a na a casu Əsula okolo e reve tą na amayun a na a ta ca le ili i na a zuwai okolo suru. E reve tą na amayun e ili i na koto e enei

◊ 10:30 U.WI. 32:35-36. ◊ 10:38 Hab. 2:3-4.

shi a tə lo na amayun. ² Əsulaq a usu tə ama o ufaru adama o ucawu wo okolo e le.

³ Tsu tə nu ucawu wo okolo, dada tsu revei na Əsulaq a yuwain adanshi, waru nu ure u nda u da u yuwain uvadī ni ili i na i ri pe. Əsulaq a yuwan tə ulinga ni ili i na vuma tse ene shi, tsəraq u yuwan ili i na tsee ene.

⁴ Habilat dana tə nu ucawu wo okolo, dada u yuwain Əsulaq kucci na la'ai kucci na Kayinut cayi Əsulaq. Reve Əsulaq a damma wu uwwa tə uyo'o wu une'e u na u cayi, reve u deyi vuma va əbulə. Ko na wo o'woi Habilat kuwa tə de nu ujimu, wuma wə yi u buwa tə a yuwsaan tsu adanshi adama o ucawu wo okolo a yi.

⁵ Anuhu dana tə nu ucawu wo okolo, dada Əsulaq a tara niyi a tyo zuva adama u kuwa wan. E ene yi shi, adama a na Əsulaq a tara yi tə a kara. Adanshi a Əsulaq a damma tə kafu a tara yi a tyo zuva, u zuwa tə okolo a Əsulaq o yo'ono. ⁶ Za lo o yo'onoto Əsulaq okolo shi, she nu ucawu wo okolo. Za na aə təwə ubatə wə Əsulaq biti u 'yuwan u ciga u usu na Əsulaq a ri wuma, waru u tsu ca tə iliyinkapa a tyo aza a na a zama yi na amayun.

⁷ Nuhut dana tə nu ucawu wo okolo, dada wu uwmai ana Əsulaq o rono niyi atsuvu a aci e ili i na koto we enei shi. U yuwaan tə Əsulaq tsutoni reve u she'en wantsun u gbain adama u wawa u'wa wə yi. Nu ucawu wo okolo

ayi a da, Nuhu rocoi uvadi na a nusain. Hali wo o'wo vuma tə atsumə a ama a na a danai nə əbulə e ekere a Əsulaq adama o ucawu wo okolo a yi.

⁸ Ibrahim dana tə nu ucawu wo okolo, dada u yuwain tsutoni ana Əsulaq e de niyi u 'yawə ubatə u ro u na u yuwaan niyi nzuwulai n na waa ca yi. U lyawa tə ida ya yi, agba u reve ubatə u na wee tyo shi. ⁹ Adama a na Ibrahim ri nu ucawu wo okolo, reve u yuwan nden n limocin e ida i na a yuwaan niyi nzuwulai. Reve u dənu de o oogodo, ne da fo Ishiyaku nə Yakubu aza a na a danai muwun mu ugundo mə yi. Əsulaq a yuwaan le tə fo nzuwulai'. ¹⁰ Ibrahim yuwan tə ne adama a na u ri e ipiri i na waa uwa a lyuci gbain na Əsulaq o foboi waru u suwai na wədə dana lo babu ukotu.

¹¹ Saratut obolo nə Ibrahim a dana tə nu ucawu wo okolo, dada a tsurai mawun, ko na wo o'woi a shi tə a kutsalon, waru Saratu idari i da i shi. Ibrahim usu tə a na Əsulaq aa yuwan ili i na u yuwain nzuwulai n na waa yuwan. ¹² Vuma nda shi tə kutsu suru suru, u shi tə u rawa makuwə, amma ko nə ne əvu wo o'wo akaya a ama a əbundə a na a gura kece shi. Amayun, a tə lo nə əbundə cine italyo'o ya zuva i ri ko tsə məbulə mə nge'en m mala.

¹³ Ama a nda suru a na a danai nu ucawu wo okolo, a kuwa tə babu na a ushiyi

ili i na Asulə a yuwaan nle nzuwulai. A dənə tə nə mazangə ma na ee ene ili i ndolo ə təwə, ko na wo o'woi ə dənə zuzu shi. Avu a damma a na ə tə gashi omocin nə əza e ida i ro ətsumə o uvadı u nda.¹⁴ Nna ama a yuwan cu'un va adanshi a nda, o to rocosu a ta zamishi ure wi ida i na wo o'wo za le.¹⁵ Nə ə shi a adanshi e ida i na a lyawai, babu ili i na yaa putsa le a na əa kamba.¹⁶ Amma ə dənə te izami yu ubatə u na u la'ai ulobonu. U tə de zuva. Ayi da i zuwai Asulə a tsu uwwa wono shi nne e de yi Asulə e le, adama a na u foboo le tə lyuci gbain.

¹⁷ Ibrahim ♫ dənə tə nu ucawu wo okolo, dədə u cayi mawun mə yi Ishiyaku tsə kucci ana Asula ə lyungwa niyi. Ibrahim da vuma na Asulə a yuwayin nzuwulai'i, amma u fobo tə u ca mawun mə tə mə yi goon tsə kucci.¹⁸ De nu ufuru, Asulə a damma yi tə, "Mmaci n na n yuwaan nuwu nzuwulai ə tə o utə ya Ishiyaku."¹⁹ Ibrahim jiyan tə nə Ishiyaku kuwa, Asulə a ta gura kəmbəto yi wuma waru. Ne da Ibrahim yuwin, reve u yuwan gashi u ushiyisə tə mawun mə yi diga o ukwa.

²⁰ Ishiyakut dənə tə nu ucawu wo okolo, dədə u zuwayi muwun n re mə yi aba'un, Yakubu nə Isuwa.† U reve tə na Asulə aa yuwaan le ili i sa'ani elime.

²¹ Yakubut dənə tə nu ucawu wo okolo, dədə ana

wəqə kuwa, u zuwayi muwun mə Isuhu koyan da aba'un. Reve u yuwaan Asulə əgəndə əyi ukədətowu a aadāngə əyi.

²² Isuhu dənə tə nu ucawu wo okolo, dədə i zuwai ana wəqə kuwa, u yuwin adanshi adama a mantsa ma na aza a Isra'ilə aa lyawa Masar. Reve u damma le a tara etele ə yi nna əqə kərə.

²³ Nshəwū ma Musa n dənə tə nu ucawu wo okolo, dədə a gura soko niyi hali woto ta'atsu ana a matsan niyi. E ene tə Musa mawun ma sa'ani ma da, waru a uwuwusa wovon u na aa 'yuwan yuwan tsutoni nə wilə u mogono shi.

²⁴ Musa dənə tə nu ucawu wo okolo, dədə i zuwai ana u kungwai, u 'yuwin a na e de yi mawun mo usheli u mogono ma Masar.

²⁵ U dangwa tə u sowə ətsumalimə obolo na ama a na Asulə a dangwai, a na waa uwwa uyo'o u mayan mo unusu a mantsa ma wa'a.²⁶ U jiyan tə u la'a tə ulobonu u sowə ətsumalimə o unə wu Za na Asulə a Dangwai, a na wəqə tsurə utsuru wa Masar suru, adama a na u dənə tə a pura iliyinkapa yə Asulə i na i ri lo ə təwə.²⁷ Adama o ucawu wo okolo ə yi, Musa lyawa tə Masar, agba u dənə a uwuwusa wovon wu upan u mogono shi. Musa kabə tə asuvu adama a na u zuwaa tə Asulə a na aa gura ene shi esu.²⁸ Adama o ucawu wo okolo ə yi a da, u foboi Abuki a Mapasat reve u

kyo'onu mpasa e ebele nã gon vu nãntsü, adama a za na aq tawaq nu ukwã wu una muwun mu ufaru mo olobo ma aza a Isra'ilä wan.

²⁹ Ama'a a dana tã nu ucawu wo okolo, dada a pasai Mala mä Shilit gashi ida yu u'yewu. Amma ana aza a Masar o toni nle, reve mala ma lyuwa le suru.

³⁰ Ama a Asula a dana tã nu ucawu wo okolo, dada ana a kandaruwusai lyuci vã Jeriko rana cindere, avu ukari wã yi u riya.

³¹ Rahaput aashakala a dana tã nu ucawu wo okolo, dada u ushiyi aza a Isra'ilä aza a matawa mo utyo. Ayi da i zuwai o una niyi shi, ana o unai aza a na a 'yuwain a yuwan tsutoni nã Asula.

³² N dashi tawa ni iroci i ro? N ri nã mantsa ma na maa damma du ada o Gidiyon,† nã Baraka, nã Samuson,† nã Japuta, nã Dãwuda, nã Sama'ilä,† na akapi a amasula shi. ³³ Ucawu wo okolo e le u zuwa le tã a lyuwa aci e ida i ro ya abunda lon. A yuwan tã ili i mejege, reve a ushi ili i na Asula a yuwan nzuwulai suru. A 6aru tã nã vi ikamu. ³⁴ A kimusa tã wuna u na u tsu lungusa. A fatsa tã e ekere a aza a na a dana azama o una le nã mutsun mu pe'eni. Ko na wo o'woi a dana tã babu ucira lon, a tsura tã ucira. A dana tã nu ucira ubatã o uvon hali a lyuwa aci o uvon o omocin a qsoja o ro babu uro. ³⁵ Amaci o ro waru a ushiyisa tã mmaci n le a na

a shi a kuwai reve a kambisa wuma. Ama o ro gba ozo o ro a ca le tã atsumajimä adama o ucawu wo okolo e le, reve gba a usu le, "Tsãq usu tso o'wo faqñ cine i dammai shi!" A yuwã tã ne adama Asula a yasan le atsumä o ukwã a tyo a wuma u sa'ani. ³⁶ Ozo o ro o sowu tã ulamu, avu a faba le adama a na a cayi okolo ubatã wã Asula, ozo o ro gba shi a nlã le tã na akani reve a zuwa le o u'wa wa ali. ³⁷ Ozo o ro a kuwã tã adama a na a vara nle na atali. Ozo o ro gba shi a kuwã adama a na o kodulo nle tã ure. Ozo o ro gba shi o una le tã nã matsun me pe'eni. Ozo o ro a dana ni ili i ro shi, she kwan vu mgbele n na aq nlã. Alambi a ama a da a dana, reve e le'e le, waru o bongi le tã. ³⁸ Ama a nda a dana tã ama a sa'ani agba uvadi u nda wu ntsaa le shi. A baza tã atsuma o una na a nsasan, reve waru a pa'an atsuma a abanu nã a akari.

³⁹ Ama o ndolo suru o yo'onoto tã Asula okolo adama o ucawu wo okolo e le! Amma suru nã ne, a kuwã tã babu na a ushiyi ili i na a yuwaan nle nzuwulai. ⁴⁰ Adama a na Asula a dangwa tã a na woo foboo tsu ili i ro i na i la'ai ulobonu abunda lon. U fobo tã u yuwan ne adama she obolo nã atsu goon da oo o'wo cece wuntsayi.

12

Asula a da Dada tsu

¹ Tsu tã na ama abunda ukandaruwu nã atsu a na o

o'woi iroci i na ucaru wo okolo u ri. Adama o ndolo lyawa tsu yuwain ala'anlai e iladí a na a ri a makakan ma tsu, she tsu kunai wan. Tsu tawai ili i na yee geshe tsu a yuwan ili i na yi ntsayi a wuma u tsu, ayi da, unusu u na waq tiga tsu babu usan.² Na tsu ciga tsu 'yuwan tsu kalyuwusa Yesu goon, za na ayi da ufaru wu ucaru wo okolo a tsu waru ayi da za na kambuwu niyi ununa wu ntsayi. U sowu tã atsumalimã reve u kuwa a akpata.[†] Avu gba u ushi wono gashi ili i ro i da shi, adama a mazanga ma na waq tawu u tsurã elime. Gogo tsunda u tã nden o ukere usa'ani oootogu otsug-onu tsã Asulã.[†]³ Yuwan majiyan me iroci ma Yesu. U kaba tã asuvu a mantsa ma na ama a wuya a yuwusaan yi iwuya. Adama o ndolo she i kunai avu i lyawa mpolo wan.

⁴ I ta yuwusan mpolo nu unusu, agba mpolo n du koto n zuwa o una du shi. ⁵ Agba yi icina tã ili i na Adanshi a Asulã a dammai muwun ma Asulã adama u gbamato le asuvu:

"Mawun ma va, vu polo at-suvu a mantsa ma na Asulazuva oo ronuso wu atsuvu,
waru she okolo a wu a kuda wan a mantsa ma na waa barasa wu.

⁶ Adama a na Asulazuva a tsu bara tã za na suru u cigai,
reve waru u ca aza a na u usuyitsã muwun ma yi oforo." ♦

⁷ I kaba asuvu atsumã atsumalimã a na yoo sowuso adama a na u rotso tã oforo a na dada tsu ca mawun. Mawun mo lo ma na dada va yi tsu kudã a ca oforo shi. Asulã a ta yuwusan na aðu tsã muwun ma yi. ⁸ Asulã a tsu bara tã muwun ma yi suru, agba nu u bara du shi, to, aðu agirutu a da, agba i ri muwun ma amayun ma yi shi. ⁹ Suru ntsu tsu shi tã na mbara pa o uvadi aza a na a barasa ntsu. Reve gba tsu uwusua le. To tsaa la'a uwu Dada tsu na ri zuva adama tsu danai wuma shi? ¹⁰ Mbara n tsu bara tsu tã a mantsa wa'a o ure u na e enei mejege. Amma Asulã a ta barasa tsu adama u kamba tsu, adama tso o'woi aza a akiza ununa u ri akiza. ¹¹ Tsubari ili i na ama a tsu uwu uyo'o a mantsa ma na aa yuwusan yi da shi, u tsu galî tã! Na Asulã a bara le, ne da, adama u roco le ubata u na a nusain da, dada a tsu lapula reve a yuwan ili i na i ri mejege no okolo nden.

¹² I gbamato obolu a du a na a kunai, reve waru i gbamato alu a du. ¹³ I yuwan ure mejege adama a ana a du. Ne da aza a na oo tono du akutsumã, na a tãdatša, aqriy shi, amma a tã tsurã ucira.

Uwwai Asula

¹⁴ I yuwan mpolo i yuwan nden n sa'ani na ama suru, waru i yuwan mpolo i yuwan nden ma akiza. Za na suru wuma wa yi u ri na akiza shi, wee ene Asulã shi, ko ke'en. ¹⁵ I yuwan ugbozu she

vuma lamba à ushi isa'ani ya Àsulà wan. I kàmbuwà ugbozu tsàrà nanza tawaa du na addama wan. Cu'un vuma ndolo tà lungusà ama nà àbundà àtsuma à du nà àbundà.¹⁶ I yuwan ugbozu she nanza yuwan tsipere wan, ko u 'yuwan à kuru Àsulà ununa Isuwa àt yuwan wan. Isuwa àyi da mawun mo ufaru ma Ishiyaku, waru u shi tà ushi agadu a dada và yi suru, reve gba u wina yi adama u lyuwa ilyalya u tà.¹⁷ I cuwan tà ana Isuwa yuwan ne, u shì tà u cigisa dada và yi zuwaa yi aba'un, amma dada và yi 'yuwan tà. Agba babu ili i na waa yuwan u vadala ili'i, ko a na u patiyi dada và yi nà mesun.

¹⁸ I ri tsa ama a Isra'ila shi, aza a na a rawai a Masasan ma Sinai, ubàtà u na ee ene reve waru aa gura ju'wàñ. U shi tà à kulusà na akina, à báru yi tà ni irumbu i lima nà lipà.¹⁹ A uwwa tà mesun ma aavana nu udyo u ro. Ana ama'a a uwmai udyo'o, reve a pati Àsulà a lyawa adanshi,²⁰ adama a na u la'a ta ucira u na aa gura kuru ana u dammai, "Ko nà shi nama da ju'wàin masasa'an, na a 'yuwan a ciga o una yi nà mavara ma atali."²¹ Musa na aciyayi wu uwwa tà wovon wi ili i na we enei dada u dammai, "Mu uwwa tà

wovon lon hali n te meje'en."²²

²² Agba gogo i tawà tà a Masasan mà Sihiyona à waru nà Urishelima na ri zuva. Ayi da lyuci gbain và Àsulà a wuma, ubàtà u na obolo obolo a nlingata mà Àsulà mà àbundà lon m bolotoi adama a yuwan mazànga.²³ I tawà tà ubàtà e ibolo i muwun mà Àsulà tsà muwun mu ufaru mà yi aza a na a danai ala e le suru de zuva. I tawà tà ubàtà wà Àsulà na aciyayi, za na àyi da za vu uge'etosu va ama suru. Waru i tawà tà ya kwisà va ama a sa'ani, waru Àsulà à kàmbàto le tà cine wu ntsayi.²⁴ I tawà tà ubàtà wà Yesu, za na tawayi na akucunut a sa'avu diga à Àsulà. Mpasa mà Yesu* n da o kyo'onuyi tsà kucci, za na ri ni ikaka i na i la'ai mpasa ma Habilà.[†]

²⁵ Adama o ndolo i yuwan ugbozu waru she i 'yuwan o polo atsuvu wan, n nà Àsulà a yuwan adanshi. Ama a Isra'ila a na a vadala niyi ucinà ana u o rono nle atsuvu pa o uvadí, ko za la'a shi. Adama o ndolo u tà dana tsu uwuyanu nà tsu vadala Àsulà a na à ri zuva ucinà nu u rono tsu atsuvu.²⁶ Ana u yuwan adanshi nu ujimu de àcapà, udyo wà yi u jingàdà tà uvadí,[‡] amma gogo u yuwan tà nzuwulai, "N tà jingadisà uvadí u tà waru, agba uvadí

◊ 12:20 Mtà. 19:13. ◊ 12:21 Uwl. 9:19. * 12:24 Mpasa mà Yesu n tsu tawà tà nà gafura vu nusu, amma mpasa ma Habilà n tawà tà nà àtsumalimà e ekere a za na una niyi (Ufr. 4:10). † 12:24 Ana Kayinu unai Habilà, Àsulà a damma yi tà, "Mpasa mu zawa'a và wu n na n ri e ida n te dewu và (Ufr. 4:10)." Gogo tsunda, mpasa mu Zamawawa n da maa yuwusan adanshi e ikaka i na i la'ai mpasa ma Habilà. ◊ 12:26 Mtà. 19:18. ◊ 12:26 Hab. 2:6.

goon shi, hali n̄a zuva." ◊
 27 Ana u yuwain adanshi a
 nda, u ta dansa a na ili i na u
 yuwain suru ą t̄a lungus̄a le.
 She ili i na i ri n̄ jingađa shi,
 goon ele da aa buwa.

28 Ayi da i zuwai tsu dānai
 o godyusho a na tsu ushiyi
 tsugono tsa na ili yi lo a
 na waq̄a jingađa yi shi. Tsu
 yuwayin Əsula ąḡađa cine
 woo yo'onoto yi okolo, reve
 tsu ca niyi tsugbain ąvu waru
 tsu uwmai wovon w̄a yi,
 29 adama a na Əsula ą tsu
 akina a wuna u na u tsu
 lungus̄a ili i da.

13

Cine oo yo'onoto Əsula okolo

¹ I lyuwa elime n̄a nci-
 galai ni icigi yi Zamawawa.
² I cuwan i ushi omocin
 ulobonu a 'wa du. Ama o ro
 a yuwan t̄a de ne, ąvu gba ą
 ushi nlingata m̄a Əsula babu
 ele urevu. ³ She yi icina na
 aza a na a ri pe o u'wa wa
 ali wan. I sowo ątsumalima
 obolo ne ele gashi i t̄a de obolo
 ne ele. I cuwan na aza a na o
 fongiyi gashi ądu fo i t̄a pe
 ątsuma e le.

⁴ I ca nden n lolo tsugbain.
 Ka n̄a vali a mantsa suru i
 guz̄a amayun, adama a na
 Əsula a ta ca za na yuwain
 tsipere suru ątsumalima, ko
 za na kudai ą guz̄a amayun
 ątsuma ą nden n lolo suru. ⁵ I
 guz̄a aciyadu e icigi yi ikebe. I
 yuwan ankuri ni ili i na i ri n̄
 ayi. Əsula a damma t̄a,
 "Maa lyawa wu shi,

waru maa vadala wu ucin̄a
 shi, ko ke'en." ◊

⁶ Adama o ndolo, tsu ta
 gura damma babu wovon,
 "Maa uwua wovon shi,
 adama a na Əsulazuva za vi
 ikambi i v̄a i da.
 A gura yuwan ili i ro n̄ aamu
 shi."

⁷ I cuwan na azagbain ą du,
 aza a na o rito ndu Adanshi ą
 Əsula. I cuwan ni isa'ani i na
 wuma u le u t̄awayi, waru i ca
 okolo ą du a Zagbain cine ele
 a yuwain. ⁸ Yesu Zamawawa
 aa vadala shi, ko ke'en! Ne da
 u ri tso yon, tsa ana'an, waru
 babu ukotu.

⁹ She vu lyawa ą pusən wu
 ana wan, waru she vu lyawa
 uritosu icu'un icu'un i zuwa
 wu vu toni ure u wuya wan.
 Isa'ani ya Əsula i da yaq̄a d̄ashi
 wu okolo ubgamu, agba e
 itoni i wilə wi ilyalya i da yaa
 zuwa wu vu yuwan ne shi, ili
 i na yaa kambusa aza a na oo
 tono le shi. ¹⁰ Amma tsu t̄a
 n̄a masa'a t̄ mo ro, waru nan
 ganut na a yuwsan ąḡađa
 ubata w̄a ąḡađa o uvadi u
 nda, ą ri nu ucira u na a tama
 kucci na a cayi a masa'a m̄a
 tsu shi.

¹¹ Aabara a nan ganu a tsu
 tanu t̄a mpasa mi inama a
 uwa pe Upasu u na u La'ai
 Akiza ubat̄a u na u tsu ca
 mpasa'a adama ą nusu. Agba
 lipu vi inama'a ą tsu kulato
 le t̄a a alanga o uvalat̄a.
¹² Ayi da i zuwai Yesu sowoi
 ątsumalima o ugyuru, adama
 u kambat̄o ama ą yi aza
 a akizat̄ n̄ mpasa m̄a yi.
¹³ Adama o ndolo tsu karai

◊ 13:5 U.WI. 31:6-8; Ica 118:6.

aq tyo uba^{ta} w^a yi o ugyuru
wu uvala^{ta} adama tsu uwai
wono u na wu uwai.¹⁴ Tsu
ri na lyuci na a^qa dana^{ta} lo babu
ukotu o uvadi shi, amma tsu
te ipiri i lyuci tsundolo.

¹⁵ Lyawa kucci tsu lyuwa
elime a cuwusa Asul^a atsum^a
a ala e Yesu. Tsu casu ala a^q
yi tsugbain.¹⁶ She yi icina
i yuwan isa'ani wan, waru
i kamba ozo o ro, adama
a na ele da kucci na oo
yo'onoto Asul^a okolo.¹⁷ I
yuwan tsutoni na azagbain
a du, waru i yuwan ili i
na a damma ndu i yuwan.
A t^a kalyuwus^a du babu
wivuwun, adama a na e reve
t^a a na aa cufuwa Asul^a
cine ulinga u le u yuwait.
Ni i yuwaan le tsutoni, a
ta yuwan ulinga u le n^a
mazanga. Ni i 'yuwan gba
a yuwan tsutoni ne ele, a
ta yuwan ulinga u le n^a
atsumolang^a, agba a^qi nda
waa kamba du shi.

¹⁸ I yuwsaan tsu avasa
kuci. Tsu reve t^a asuvu a tsu
a t^a cece, waru tsu ciga t^a tsu
yuwan ili i na i ri mejege a
mantsa suru.¹⁹ N te ipati i du
nu ucira u na n ri na a^qi suru,
i yuwan avasa adama Asul^a a
kamb^ato mu ya^qa du ked^a.

Ayasa o ukosu

²⁰⁻²¹ N ta avasa Asul^a a
asuvu nden u ca du ili i sa'ani
i na i cigai biti adama i yuwan
ili i na u cigai. U 'yas^an t^a
Yesu Zamawawa Zagbain tsu
diga o ukwa. Gogo Yesu t^a
tsu Za va Agu^a a Gbain a na
aa yuwan ulinga n^a mpasa
ma^q yi adama a yuwan aku-
cunu a Asul^a ni ikyon ya yi,

akucunu a na oo koto shi.
N ta yuwusan avasa Asul^a a
yuwan ulinga atsum^a a tsu
adama tsu yo'onoto yi okolo
e ekere e Yesu Zamawawa.
Lyawa tsugbain tso o'wo za
va yi suru suru waru babu
ukotu. Ami.

²² Ama a va, n te ipati i du
i kambuw^a ugbozu e ikaka
yu udashishi wo okolo o ug-
bam^a u nda. Mepepelime ma^q
abund^a ma da shi.

²³ N ciga du t^a i reve a na
a lyawai Timoti za tsu diga o
u'wa wa ali. Nu u rawa ya^qa
va ked^a, tsu t^a taw^a uba^{ta} u
du ra adama tse ene du.

²⁴ I cas^a azagbain a du suru
na aza e Itoni suru.

Waru aza e Itoni a Italiya a
na a ri obolo na amu a te icasu
i du.

²⁵ Lyawa isa'ani ya Asul^a i
dana^{ta} obolo na adu suru.

Mepepelime ma Yakubu

Ucuduwu wa aatagada a nda

Yakubu zawa'a vu Zagbain Yesu Zamawawa ayı da za na danai aatagada a nda. U dana tə mepepelime ma nda a tyo ąza e Itoni e Yesu aza na a ri ubazu bata bata ątsuma o uvadı adama a ątsumalima a na oo sowuso adama e itoni ya Yesu Zamawawa.

Ana ątsumalima a yuwan abunda lon, reve e bete'we a tyo bata bata. Ayi da i zuwai Yakubu danaa nle mepepelime ma nda adama a na u ciga nle a kabा asuvu waru a yuwan ankuri ątsuma e itoni i na a yuwusan. Ayi da i zuwai aatagada a nda a yuwusan adanshi adama a ątsumalima, na addama, na makaba ma asuvu, obolo na avasa, waru na nden n na mu ntsayi a yuwan ątsuma a nden n na a yuwusan ątsuma e itoni.

Aza e Itoni ana'an na abunda o to sowuso ątsumalima e ekere a aza a na a kurusu Zamawawa shi. Suru na ne suru tsu toni niyi ulobonu. Aatagada a nda o roco tsu tə itoni ya Yesu ayı da a yuwan ili i sa'ani usana suru.

Ili inai ripe ątsuma a aata-gada a nda

1. Icasu (1:1)
2. Wuma wu ucawu wo okolo nu ugbozu (1:2-18)
3. Mawwa nu ukurusu wi ikaka ya Ąsula (1:19-27)

4. She vu roco adangulu a tyo ąza e ikebe wan (2:1-13)
5. Ucawu wo okolo na linga (2:14-26)
6. Ugbozu ni idanshi (3:1-18)
7. Morono ma atsuva adama a tsu'utsa nu uvadi (4:1-5:6)
8. Makaba ma asuvu, ni isa'ani, obolo na avasa (5:7-20)

Ucuduwu

¹ Amu da Yakubu, aagbashi a Ąsula waru aagbashi e Yesu Kristi Zagbain Zamawawa.

N ta danasaa ąza e Itoni ya amayun a na a ri ubazu suru ątsuma o uvadi.

N ta łyungusu icasu i va.

Uritosu adama a malyungwa

² N'utsa n va suru, i yuwan mazanga mantsa ma na addama a tawę ndu icu'un icu'un. ³ Adama a na i reve tə cine malyungwa mo ndolo ma tsu zuwa ucawu wo okolo a du u tawę na makaba ma asuvu. ⁴ I kabा asuvu hali malyungwa ma du mo koto. Ana i kabai asuvu o ndolo i to o'wo nu ucawu wo okolo ugbamu waru i tə dana ushiwun, yaa lamba ili i sa'ani shi. ⁵ Za na lambai ugbozu suru, u pati Ąsula, waru u ta ca yi ugbozu'u. Ąsula a tsu ca tə vuma ne'e pere. U tsu gbarana za na pati niyi ili shi. ⁶ Amma na vu pati ili i ro, vu ciga vu 'yuwan vu ca okolo, agba vu kuda okolo wan. Ni i kuda okolo i tə dana gashi ikedu i mala ma na upepu u tsu zuwusa yi a kandaruwusa. ⁷ Cu'un vuma ndolo yuwan majiyan

ma na Zgbain aa yuwaan yi ili ro wan, ko ke'en. ⁸ Cu'un vuma ndolo tsu gura yuwaan aciyayi majiyan mā tā shi, waru u tsu gura kuru ure u tā shi.

⁹ Azā e Itoni aza a na ą ri ni ili shi, a yuwan afalu adama a na Əsulə ą 'yasan le tā. ¹⁰ Azā e Itoni aza a na ą ri ni ikebe, a yuwan afalu fo adama a na Əsulə a zuwa le tā ą kādāto aciyele. Azā e ikebe o to koto ana yipalū ya anlya i na i tsu utā o ogozo. ¹¹ Urana u tsu tāwā tā nu usuduwu wa yi, ąvu u 'yeweto anlya, ąvu waru yipalū ya yi i riya e ida, reve ulobonu wā yi u koto. Ne da waru za vu utsuru oo koto ayı pe ətsumā a linga vā yi.

¹² Asula a tsu tāwā tā ama a na a kabai asuvu na ankuri nā mālyungwā nā māzāngā. Nnā mālyungwā mo koto, Əsulə a ta ca ookokolo a wuma u babu ukotu e ekere a za na riya ą mālyungwā'a shi. Əsulə a yuwaan tā aza a na a ciga niyi nzuwulai n nda.

¹³ Nā vuma ciga yuwan ili i babu ulobonu, cu'un vuma ndolo she u damma Əsulə ą lyungwā yi tā wan. Ža lo na aa gura lyungwā Əsulə a yuwan iwuya shi, waru Əsulə ą tsu lyungwā ama a yuwan iwuya shi. ¹⁴ Icigi i maluwa ma na tsaa yuwan iwuya u tsu lyungwā tsu tā tsu yuwan ili, reve u pusān tsu ana. ¹⁵ Maluwa mo ndolo u tsu yuwan tā ątsumā reve u matsan unusu, ne da waru unusu u ndolo u tsu

yawan mgbain hali u tāwāa nu ukwā.

¹⁶ Ama a na n cigai əbunda, she i kuru ili ye epen wan. ¹⁷ Ili i na i ri ulobonu suru une'e u da diga ubatā wā Əsulə de zuva, ne da waru ili suru i na i ri babu unusu. Ili i nda suru a ca tsu tā le diga ya Dada na yuwain ekan a zuva. Ne da u ri kuci, u tsu vadala cine ululu u tsu vadala babu usān shi. ¹⁸ Icigi ya yi i da tsoo o'wo ama a na u dangwai, dada u lynn-guwā ntsu ikaka ya amayun, ikaka i dada i matsan ntsu tsā muwun mu faru.

Zuwai atsuvu ą du

¹⁹ Ncigata n vā, i dāna nā mawwa babu usān, amma i yuwan adanshi go'o wan, waru i yuwan upan go'o wan.

²⁰ Ni i yuwan upan, ko ili i sa'anitā i na Əsulə a ciga ndu i yuwan, yaa yuwan shi. ²¹ I lyawa tsipere ni iwuya. Waru i kāmbāto aciyādu ili i ro i da shi, waru i usu ikaka i na ą shuwai ətsumā ą du, ikaka'a i tā nu ucira u na waa wawa du.

²² I yuwan ili i na ikaka'a i damma ndu, she yu uwwa na atsuvu ą du goon wan, ni i yuwan ne, i yuwaan tā aciyādu tsulo. ²³ Nā vuma uwwa adanshi ą Əsulə agba u yuwan ili i na u damma niyi shi, cu'un vuma ndolo tā gashi vuma na kālyuwai aciyayi ą mādubi. ²⁴ Reve nu u karā ąvu wi icina cine u ri babu usān. ²⁵ Agba nā vuma kālyuwā wilā wā Əsulə u na u ri ulobonu lon,

reve u lyuwa elime a yuwusan ili i na wilā'ę u dammai, vuma ndolo tā tsurā aba'un na asuvu nden a na wilā u cayi.

²⁶ Nā vuma aa yuwusan majiyan gashi u to tonishi Əsulā, agba u gura guzā una wā yi shi, wu lumā tā aciyayi, waru itoni ya Əsulā ya yi pere da. ²⁷ Ure u sa'ani u na wu ntsayi o toni Əsulā Dada tsu ayi da a kalyuwā mkpa'an na nrūnā, rēve waru a suman shindā mu uvadi.

2

Morono ma atsuvu adama a adangulu

¹ Ama a vā, Yesu Zagbain Zamawawa tsu tā nā tsugbain lon. Adama a na ądu ązā e Itoni a da, she i roco adangulu e ekere a ama o ro wan. ² Iroci, nā vuma ro utā de reve u tāwā ubatā wi ibolo i du, ayi wotowu ni itana i sa'ani nā makawani me ikebe ma zinariya, reve waru za vu ulambu tāwā wotowu ni itana yu uwuyanu wukaru. ³ Reve vu la'a ca ugbozu wā wu a za na otoyi itana i sa'ani, reve vu damma yi, "Yuwan ankuri dānu o ootogu a sa'ani a nda." Reve vu damma za vu ulambu, "Isawan ndede," ko vu damma yi, "Dānu e ida lo a mākākan mā vā." ⁴ Nā vu yuwan ne, vu ta yuwusan adangulu ətsumā a ama, waru ne da yaa yuwusan gashi ązā o uge'etosu a na a ri nā majiyan me iwuya.

⁵ Neigata n vā, zuwai atsuvu ądu yu uwua ulobonu:

Amayun a da Əsulā a dangwai ązā o ulambu ətsumā o uvadi u nda, reve o o'wo ązā o utsuru ətsumā e Itoni. Reve waru u dangwa le tsārā a uwa ətsumā o tsugono tsa na u yuwayin aza a na a ciga niyi nzuwulai. ⁶ Nā ne suru, i tsisulusa tā alambi! Waru gba ązā o utsuru ele da e le'eshe du, reve waru a tara du a tyo o ukobu wu uge'etosu. ⁷ Ele dada waru aza a na aa yuwusan adanshi a vanvama adama a ala a sa'ani e Yesu Zamawawa, waru itā pe ətsumā a ala'a.

⁸ Ili i na yi ntsayi ayi da i toni wilā u Mogono'o u na a tsurai ətsumā a Adanshi a Əsulā, "Vu ciga nron muden mā wu, cine vu cigai aciyawu." ⁹ Nā vu tara ama cine vee eneshe le ne esu, vu nusan tā, waru Wilā u kototo wu tā, vo o'wo tā za vu unusu. ¹⁰ Nā vuma toni Wilā wā Əsulā suru, ąvu u riya a za tā, vuma ndolo kudā tā o toni wilā'ę suru waru u yuwan tā unusu. ¹¹ Əsulā a na a dammai, "She vu yuwan tsipere wan," ayi da waru u dammai, "She vu una vuma wan." Nā vu yuwan tsipere shi, ąvu vu una za ro, vo o'wo tā za makuda mā Wilā wā Əsulā suru.

¹² Adama o ndolo vu yuwan adanshi, waru vu yuwan ili i na gashi gogogo da e ge'eto wu nā wilā u na waa ca wu ufālu. ¹³ Nā vee inda iliyali yo ozo o ro shi, ee ene iliyali yā wu shi. Nā voo rocosu ozo o ro isa'ani, to, o to roco wu isa'ani yā

Àsulà hali isa'ani'i i lyuwaaci o uge'etosu.

Ucawu wo okolo na mayan mo ulinga

¹⁴ Ama à vã, nye i da isa'ani, vu damma, vu tã nu ucawu wo okolo, agba vu roco yi nã linga shi? Cu'un vu ucawu wo okolo o ndolo aa wawa za shi. ¹⁵ A damma, ve ene tã vuma na cigai ilyalya ko itana yu u'otosu, ¹⁶ reve vu damma, "Vu rawa lafiya, Àsulà a ca wu malyuwaa nã mosowoo ni itana yu u'otosu," agba vu kamba yi atsumã e ili i na yãa ɓalà yi shi. ¹⁷ Nã ne da ucawu wo okolo à wu à ri goon, babu ulinga u na u rocoi, ucawu wo okolo o ndolo pere da, waru ąakwàkwa a da.

¹⁸ Za ro ta gura ece mu, "Vu tã nu ucawu wo okolo?"

Waru n tã usu yi, "N tã ni ili i na moo roco." Reve n damma yi, "Roco mu vu tã nu ucawu wo okolo, agba vaa yuwusan isa'ani shi, waru amu n to roco wu n tã nu ucawu wo okolo atsumã o ulinga u na maa yuwusan."

¹⁹ Vu usu tã na Àsulà à tã a da. U lobono tã. Ko otoni à lima fo à usu tã ne da, u tsu zuwa le tã e je'en nã wovon.

²⁰ Ayu ulo u vuma! Vu ciga tã she nanza roco wu ucawu wo okolo babu ulinga u sa'ani pere da? ²¹ Uwwai nda, akaya à tsu Ibrahim zuwa tã Àsulà a uwwa uyo'o ana u votoyin ulobo wã yi Ishiyaku a masa'a, tsàrà u yuwan kucci nã ayi. ²² Gogo

vu ta gura ene cine ucawu wo okolo a Ibrahim ni ili i na u yuwusain a lingai obolo. U roco tã ucawu wo okolo à yi amayun a da atsumã e ili i na u yuwain. ²³ Apa nda ili i na Adanshi à Àsulà a dammai, "Ibrahim tã nu ucawu wo okolo e ekere à Àsulà, reve waru Àsulà e kece yi atsuma à àza à abula." Ne da Ibrahim yuwain dada e de niyi i'utsa yã Àsulà.[◊] ²⁴ Ye ene tã gogo a na tsu ta gura zuwa Àsulà à zangana nã atsu adama e ili i na tsu yuwain, agba ni ili i na tsu usuyi goon shi.

²⁵ Iroci, Rahaput aashakala a da à dànaí. Amma u zuwa tã Àsulà a yuwan mazanga nã ayi ana u ushiyi aza a na à'yawai matawa mo utyo me ida, reve u wawa le àvu u kàmbato le o u'wa nu ure u ro. ²⁶ Lipu na ri babu ruhu, lipu ndolo ąkwakwà a da, ne da ucawu wo okolo à ri babu ulinga ąkwakwà a da!

3

Uritosu adama e eelentsu

¹ Ama à vã, she yo o'wo munlu ma Adanshi à Àsulà nã abunda wan. I reve Àsulà e te ge'eto tsu lon adama a na tsu ri munlu.

² Atsu tsu nusan tã e re nã àbunda, amma aza a na a gura guzai elentsu e le, a ta gura guzai aciyele e re na buwai. ³ Tsu tsu zuwaa tã ido rumu na amunga à nã tsàrà a uwwa tsu, tsàrà tsu gura zuwa le a yuwan ili i na tsu cigai a yuwan suru. ⁴ Ne da fo a tsu yuwaan wantsun. U tã

◊ 2:23 Isha. 41:8.

mgbain waru upepu u mala u tsu kebe yi tà. Nà ne suru nà zaghain yuwan ulinga na aaci o uwatala u wantsu'un u tsu vadala tà a tyo ubatà u na u ciga niyi u 'yawà.⁵ Ne da waru eelentsu, ili i ke'en i da atsumà a lipu, agba u tsu yuwan tà abajini e ili. Abajini o una a tsu kulà tà nà makina me ke'en.⁶ Eelentsu fo akina a da. U tà tapu ni iwuya, u tsu una tà vuma suru suru, reve u zuwa ure u wuma u vuma a akina, aysi aciyayi u'wa wa akina u da we ivulusa yi.

⁷ Ama a tsu gura tà zuwa nama suru vu uwua le, nà nnunu, ni iyo, nà mugula fo,⁸ agba babu za na aa gura zuwa eelentsu a yi oo toni yi. Ili i wuya i na vuma aa gura gitsa da shi. U tà nà yaza yu ucira.

⁹ Ne eelentsu a da tsu yuwaan Zagbain nà Dada ica. Ne eelentsu a dada waru a tsi isula ama, ko na a yuwan nle oroci a Asula.¹⁰ Ica nu una wu usan, o una u tà u da oo utusa, aza a va, she wo o'wo ne wan.¹¹ Lyusumini tà ta gura tawà nà mini mo uyo'o nà mini mo okono?¹² Aza a va, ashe ubiri u ta gura matsan zetun?¹³ Ko zetun u matsan ubiri? O'o, ne da waru vee kene mini mo uyo'o a lyusumini ma na ma ri okono shi.

Cu'un vu gbozu re

¹³ Atsumà a du, vuma ro tà pe za na ri nu ugbozu nu urevu wi ili ya Asula? Ama a na a ri ne, o tsu rocoo tà cine aa yuwan wuma u sa'ani u le, waru o tsu rocoo tà cine aa yuwan ili

i sa'ani babu u'yasasan wa avangaci.¹⁴ Amma nà vu ri nà tsushu'un ni icigi ya aci o ookolo a wu, she vu 'yasasan avangaci a na vu ri nu ugbozu wan. U'yasasan wa avangaci a wu suru amayun a da vaa 'yuwusan.¹⁵ Icigi ya aciyawu, nà tsushu'un tsà wu ubata wa Asula a da wo utusa shi. Icu'un i ndolo ili yu uvadi i da, babu akiza, waru Mekerenkesut ma da ma tsu tawa ne ele.¹⁶ Ubata u na icigi ya aci nà tsushu'un tsà ri suru, ubata u ndolo ujambaru u da u tsu danà lo waru iwuya suru i tà lo.

¹⁷ Amma ugbozu u na wu utai de zuva suru u tà cece. U ciga tà asuvu nden. Mantsa suru ben da u tsu danà, waru u tsu zuwaa tà ama atsumu. U tà ni isa'ani, waru u tsu yuwan tà linga sa'ani. U tsu roco mayan me ili koko'o shi, waru u tsu yuwan ili ni ikpa'a shi.¹⁸ Aza a na aa casu ama adanshi a asuvu nden a tsu cu'wan tà icu'un ya asuvu nden, reve a gasa isa'ani.

4

Ica aciyadu e ekere a Asula

¹ Nye i da gba yaa tawusa nà mawasan nà nlangi atsumà a du? Ili i na yaa tawusa na addama a nda suru ele da ili i na i cigai, a na a ri a nlangi atsumà a du.² I ciga tà ili i na i ri nà aysi shi, avu i yuwan ifobi avu yu una tsara i tsurà ili i ndolo. I ta yuwan tsushu'un tsà ili i na ozo o ro a ri nà aysi, waru yaa tsurà ili i ndolo adama

a aciyadu shi, ayi da i zuwai yaa yuwusan mawasan na nlangi adama i usa le e ekere a aza a na a ri ni i da. Suru na ne, ili i na i zuwai i tsurai ili i na i cigai shi, ayi da, i pati Asulə shi.³ Waru ko ni i pati, i tsu tsurə shi adama a na no okolo a sa'ani a da i yuwayin ipati'i shi, i ciga tə ili i na yoo yo'onoto du okolo.

⁴ Adu aza o ulambu wa əbulə! I reve, ni i ciga ili yu uvadi i nda, i to o'wo n'yuwatan mə Asulə.⁵ Ko i ta majiyan pere da Adanshi a Asulə a dammai, Ruhu və yi tə pe ətsumə a tsu waru u tə a tsushu'un lon.⁶ U tsu roco tsu tə isa'ani ya yi na əbunda. Ayi da i zuwai adanshi a yi a dammai:

"Asulə a 'yuwan tə za na a 'yəsəṣən aciyayi,
amma u tsu yuwaan tə za na
votoyin aciyayi ubata
wa yi isa'ani."

⁷ Adama o ndolo, i ca aciyadu e ekere a Asulə. I 'yuwan Mekerensu, u ta sumu u lyawa du.⁸ I təwə zuzu na Asulə, ayi waru u tə təwə zuzu na ədu. Adu aza o unusu, yi za'wə ekere a du, reve i zuwa okolo a du o o'wo cece. Adama a na i ri no okolo e re re.⁹ I yuwan ətsumoləngu, i shon, i yuwan abara adama e ili yu uwuyanu i na i yuwayin. I lyawa izo'oshi i du i kəmbə ətsumoləngu, mazəŋə waru mə kəmbə mesun mə əbunda.¹⁰ I voton aciyadu e ekere a Asulazuva, ayi waru u tə 'yəsən du.

¹¹ Ama a və, she i yuwusan adanshi a vanvama a tyo e ekere a aza a du wan. Nnə vu yuwan adanshi o unusu a na za və wu vi itoni yuwayin, əvu waru vu tawaa yi na addama, vu te ge'etosu Wilə wə Asulə. Agba waru əvu za vu uge'etosu da shi, za na aa gura reve Wilə'a u tə mejege ko u ri mejege shi. Ulinga wə wu ayi da vu yuwan tsutoni na ayi.¹² Asulə a da a yuwayin Wilə, ayi da waru a nde'en na waa gura yuwan uge'etosu ətsumə a tsu mejege. Ayi da waru a nde'en u ri nu ucira u na wəa lungusə ko u wawa. Adama o ndolo, əvu zane da a na vee ge'eto za və wu?

Yaa gura reve nfa'an shi

¹³ I kəmbuwə ugbozu e ili i nda, i ta dansa, "Ana'an ko nfa'an tsu tə 'yawə a lyuci ndede, tsu yuwan de aa'wan a tə a tsulusa na tsu wini a tsurusə ikebe i na yaa uwusa tsu."¹⁴ I damma tə tsunda, agba i reve ili i na yaa fara nfa'an shi. Adama a na wuma u du u tə vadamma megeve. U tsu dənə tə pa nda gogo a mantsa me ke'en u kərə.¹⁵ Adama o ndolo, u to lobono i damma, "Nnə Asulazuva a ciga tsu dənə wuma, əvu tsu yuwan ili i nda ne ele ndede."¹⁶ Ko na wo o'woi, i dənə tə a yuwan nfa'an nu uvadu adama a na i tarai aciyadu ili i ro. Cu'un vu uvadu u ndolo biti iwuya i da.¹⁷ I cuwan, unusu u da na vuma reve ili i

na i lobonoi u yuwan, reve u 'yuwan a yuwan i da.

5

O rono tā aza o utsuru atsuyu

¹ Aza o utsuru, zuwai atsuyu a du. I tā shon nā yisaali adama a ətsumalimā a na a ri lo a tawā du. ² Utsuru u du u ta shama, waru aran a ta tama itana i sa'ani yi ikebe i du. ³ Gogo zinariya nā azurufa oo o'wo ili shi. Ili yi ikebe i na i zuwayi ucira, a tā lungusā lipu du ətsumā a akina.† Ili yi ikebe i na i bolotoi nda suru, e te isawan a makakan mā du o unā wi ili i na i yutain o urana wu uge'etosu. Adu da nda gba i bolotoi utsuru u du a rana vu ukosu u nda. ⁴ Zuwai atsuyu a du gogo! Yu uwua mesun ma aza a zamalinga aza a na i 'yuwain a tsupa. I 'yuwan tā a tsupa melen me le, ikebe i dada n nda a yuwusan adanshi a aci a du. Asulazuva a uwwa tā mesun ma aza a zamalinga'a. ⁵ I dānu tā ətsumā o uvadi babu linga, nā ne suru yu uwwa tā uyo'o u na i cigai. I yuwan tā waru mgbain gogo i fobo tā aciyadu adama o urana u mapada. ⁶ I yuwaan tā ama a sa'ani uge'etosu wu uwuyanu, reve i kambato le aza o unusu, reve yu una le, agba a yuwaan du ili i ro shi.

I yuwan ankuri na ətsumalima

⁷ Aza a va, i yuwan ankuri ana wo o'woi i ta pura ukambu wu Zagbain. I jiyā aza a na a tsu yuwusan cimba, aza a na o tsu puro

mini mo ujuvu, waru a tsu yuwan tā ankuri hali mantsa mo ugasa. I cuwan cine a tsu yuwan ankuri, reve o puro itana yu udfumā i kutsa ulobonu. ⁸ Ne da fo yaa yuwaan ankuri. I gbama asuvu adama a na Zagbain tā lo a tawā gogo. ⁹ Aza a va, she i yuwan adanshawuya e ekere aza a du wan. Nā ne da shi Asulā e te ge'eto du. I kalyuwā ulobonu! Za vu uge'etosu u gbain u tā lo a tawā. U tā lo mishin o unāntsū!

¹⁰ Aza a va, i kalyuwā ama a Asulā aza a na a yuwusan adanshi o unā wā yi ətsumā o ucira wa ala a yi. Ele da iroci ya ama a na yaa kalyuwā adama o mosowo mā ətsumalimā. ¹¹ Tsu tsu ca tā aza a na a yuwait ankuri ətsumā a ətsumalimā tsugbain. Ayuba iroci i vuma na kabai asuvu na ankuri da lon. Atsumā e ili i na i cina niyi, tse ene tā ifobi yā Asulazuva cine u kosoi ulobonu a wuma wā yi, adama a na Asulazuva a tā tapu ni isa'ani nu urocosu wi iliyali.

¹² Aza a va, u tā dāna ulobonu lon she i kucina nā zuva wan. She i yuwan ne avu i de ida ko ili i ro wan. Ili i na yi ntsayi i yuwan ayi da i damma "ee" ko "o'o" goon. Ni i yuwan ne yaa nusan shi, waru oo kototo du shi.

Uritosu adama a avasa

¹³ Ətsumā a du za ro tā pe nā ətsumalimā? Vuma ndolo lyuwa elime na avasa. Nanza ətsumā a du u tā nā mazāngā?

Vuma ndolo cana ishipa yi ica. ¹⁴ Atsumā a du nanza tā pe nu ubanakun? Vuma ndolo banu azagbaint a ązā e Itoni tsāra a yuwaan yi avasa. A tā tsuwāqān yi mani'in atsumā a ala a Zagbain. ¹⁵ Avasa a na azagbain a yuwain no okolo a tā, avasa o ndolo a tā kāmbāto za vu ubanakun u ndolo gbaga. Asulā a tā kāmbāto yi gbaga. Waru nu u yuwan unusu suru, Asulā a ta yuwaan yi gafura. ¹⁶ Adama o ndolo, i dammulai unusu u du, reve i yuwunlai avasa tsāra Asulā a kāmbāto du gbaga. Vuma na Asulā a uwuusa uyo'o wāyi, avasa a yi a tā nu ucira waru u tsu tāwāqā tā ni isa'ani.

¹⁷ Iliyat vuma da oroci a tsu. U yuwan tā avasa na amayun she o ro'o wan, waru o ro'o e ida shi, hali a'wan a ta'atsu na akapi. ¹⁸ Reve u yuwisan avasa, reve Asulā a yuwan iro'i, dada ida i matsain itana yu una ulobonu.[◊]

¹⁹ Aza a va, nā za ro puwāqān atsumā o ure wa amayun, za ro atsumā a du u 'yāwā u kāmbāto vuma ndolo. ²⁰ I cuwan ulobonu, vuma na kāmbātoi za vu unusu na riyāi, vuma ndolo ta wawa za vu unusu'u diga o ukwā, adama o ndolo Asulā a ta yuwaan vuma ndolo gafura vu nusu vā ąbundā na u yuwait.

[◊] 5:18 1 Ngo. 18:41-46.

Mepepelime mo Ufaru ma Bituru

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Bituru, vuma na danai aatagada a nda, aajiya a da a danai. U dana tā zuzu nā Yesu. We ene tā cine Yesu sowoi atsumalimā ne esu a yi. Atsuma e mepepelime ma nda u yuwaan tā aza e Itoni a na a ri bata koko'o adanshi adama a atsumalimā.

Bituru damma tā aza e Itoni a mantsa mo ndolo a na a yuwan mazangā adama a atsumalimā a na oo sowuso. Ana wo o'woi Yesu sowo tā atsumalimā atsuma o uvadi u nda, ne da fo aza e Itoni a yi na a 'yuwan a ciga o sowo cu'un va atsumalimā o ndolo. Atsumalimā a tsu zuwa tā ucawu wo okolo a vuma a dashi gbama. U damma le tā isa'ani ya Asula u to obolo ne ele a mantsa ma na oo sowuso atsumalimā o ndolo.

Ana'an aza e Itoni o to sowuso fo atsumalimā, waru ne da, Asula a tā nā abula hali ana'an n nda. Aata-gada a nda a ca tsu tā urevu adama a amayun a akiza a na aa kamba tsu nā tsoo sowuso atsumalimā. Waru u damma tsu tā ili i sa'ani ya abunda i na tsaa yuwan a mantsa ma na tsu ri oo sowuso atsumalimā ko nā tsu ri a asuvu nden.

*Ili inai ripe atsuma a aata-
gada a nda*

1. Icasu na avasa (1:1-2)

2. Adanshi a amayun adama o uzuwu wo okolo (1:3-12)
3. Nden tsa ama a Asula a na a ri na akiza (1:13-2:17)
4. Iroci ya atsumalimā e Yesu (2:18-25)
5. Za vi Itoni nā atsumalimā (3:1-4:19)
6. Asala adama a azagbain aza a aq'isə aza e Itoni (5:1-11)
7. Icasu yu ukosu (5:12-14)

¹ Amu Bituru, aajiya e Yesu Kristi Zamawawa, amu da māq lyungusā du mepepelime ma nda. N ta danasaa ama a na Asula a dangwai. Ele da aza a na a ri a nden ana omocin atsuma e ida ya Pontu, nā Galatiya, nā Kafadokiya, na Asiya ni ida ya Bitiniya.

² Asula Dada u dangwa du tā de nu ujimu waru Ruhu kambuwā du tā aza a akiza. Adama o ndolo a da i yuwain tsutoni nā Yesu Zamawawa, reve mpasa mā yi mo o'woto du cece. N ta avasa i tsurā isa'ani ya Asula na asuvu nden a yi a wuma u du nā abunda lon.

*Aza e Itoni a dana nu
uzuwu wo okolo*

³ Ica a tyo ubata wa Asula, Dada vu Zagbain tsu Yesu Zamawawa. Atsuma e isa'ani ya abunda ya yi i da a matsisan ntsu. Adama o umatsun u sa'avu u nda u da tsu ri nu uzuwu wo okolo a na a ri wuma, waru tsu tsurā yi tā adama a na a 'yasain Yesu Zamawawa atsuma a akwakwā. ⁴ Waru umatsun u sa'avu u nda u tawāq tsu tā

na agadu a na ąq ląnḡa shi, waru za na ri cece agba woo kporo shi. Əsulə a tu uguzu na agadu ą du de zuva, agba waa lyawa ili i ro i ju'wān yi shi. ⁵ Adama o ndolo ni i ca Əsulə okolo ą du, ucira wā yi waa lyawa ili i vama i ju'wān du shi, hali she nu u roco iwawi a mantsa mo ukosu. Waru ama suru e te ene iwawi i nda.

⁶ Ili i nda amayun a da, adama o ndolo i yuwan mazānḡa adama e le. Amma gogo i to sowo ətsumalim̄a icu'un icu'un mantsa wa'a.

⁷ Ətsumalim̄a' a tāwā tā adama u roco ucawu wo okolo ą du amayun a da. Ucawu wo okolo ą du ili ya ąbulə i da u la'a tā zinariya. Akina a da o tsu lobonoto zinariya agba suru nā ne u tsu ląnḡa tā. A mantsa ma na koyan da ee ene Yesu Zamawawa, i tā tsurā ica, nā tsugbain, ni isa'ani adama o ucawu wo okolo wa amayun ą du. ⁸ I ciga tā Zamawawa ko ana koto ye ene niyi shi. Ko na yee inda yi gogo shi, ąvu gba i ca yi okolo. Waru ko gogo i tā mazānḡa nā mazānḡa ma gbain ma na yaa gura cuduwa shi. ⁹ Adama a na i ca niyi okolo ą du, i tā ushi une'e wi iwawi i wuma i du.

¹⁰ Amasulə a yuwan tā adanshi cine Əsulə oo roco du isa'ani ya yi, reve ą bunga ulobonu adama a tsurā urevu wi iwawi i na Əsulə aa ca du. ¹¹ Ruhu vu Zamawawa shi tā ətsumā e le, reve u yuwan adanshi a

ətsumalim̄a a na Zamawawa oo sowo waru nā tsugbain tsa na wāq tsurā na ətsumalim̄a o koto. Amasulə' a shi tā a ciga e reve mantsa nā cine ili i nda yaa fara. ¹² Reve Əsulə o roco le aa yuwan adanshi e ili i na yaa fara a mantsa me le shi, ili ya amayun i na a dammai adama a du a da. Gogo nda Əsulə a İyungu tā Ruhu va Akiza u kamba ama a mantsa ma na aa yuwsaan du alajiya a Alabari a Sa'ani. Hali nā nlingata mā Əsulə fo n ciga tā n reve ili i nda'a.

Nden ma akiza

¹³ Adama e ili i nda suru, i yuwan majiyan ma sa'ani, reve i guzā okolo ą du. I yuwan majiyan ununa Əsulə oo roco du isa'ani ya yi a mantsa ma na Yesu Zamawawa ąq kambā. Mantsa ma na i cuwain ni ilī i ndolo suru, u ta ca du uzuwu wo okolo. ¹⁴ I yuwaan Əsulə tsutoni adama a na ądu muwun mā yi n da. She i kambā acapā a yuwan adamsi i wuya ununa i yuwan a wuma u du de acapā wan. A mantsa mo ndolo i shi i reve ununa u lobonoi i yuwan shi. ¹⁵ Əsulə a dangwa du tā adama yoo o'wo muwun mā yi, adama o ndolo gogo ni i ciga i 'yuwan i dānā na akiza tā ətsumā e ili i na yaa yuwan biti, ununa Əsulə a ri na akiza. ¹⁶ Əsulə na aciyayı u damma tā, "Ni i ciga i 'yuwan yoo o'wo na akiza adama a na ąmu za va akiza a da." ♦

◊ 1:16 N.Gn. 11:44-45; N.Gn. 19:2; N.Gn. 20:7.

¹⁷ I cuwan i ta yuwusan avasa e ekere a Dada za na ri zuva. Ayi da za vu uge'etosu, agba u tsu la'a ciga za ro e ekere a za ro shi. U ta ca du ątsumalimą ko iliyinkapa adama e ili i na i yuwait. Adama o ndolo i ciga i 'yuwan i ca Ąsulą tsugbain ątsuma ąnden n na yaa yuwusan pa o uvadı ana omocin. ¹⁸ I reve tą Ąsulą a tsupań tą ili i gbain i ro adama u wawa du diga o ure u vama u na nkaya n du n lyawaa ndu. Agba atsupu a na u tsupai ili i da tsa zinariya ko azurufa, ili i na i tsu jima shi. ¹⁹ U tsupaa du tą ną mpasa mą ąbulą mą Yesu Zamawawa. Ayi da Magiril'i mą Ąsulą ma na ma yuwait unusu shi suru suru, waru u ri na abasa shi, ko ke'en. ²⁰ Ąsula a dangwa yi tą adama o ndolo de nu ujimu kafu a yuwan uvadı, gogo gba a rana vu ukosu u nda Ąsulą ą lyungu yi tą o uvadı adama koyan da ee ene yi. Waru Ąsulą a yuwan tą ne adama ą du. ²¹ Gogo nda, i ca Ąsulą okolo ą du adama a Zamawawa. Waru adama a na Ąsulą ą 'yasań Zamawawa ątsuma ą ąkwakwą, avu u ca yi tsugbain tsa gbain. I ta gura usu reve i zuwa okolo ą du ubatą wą Ąsulą na amayun.

²² Gogo nda, i ta gura cigalai ną ązə ą du na amayun ana ama o u'wa u tą. Adama a na ą za'wai okolo ą du cece a mantsa ma na i usuyi Alabari a Sa'ani ili ya amayun i

da. Adama a nda ni i ciga i 'yuwan i cigalai lon, nu ucira u na u ri o okolo ą du suru. ²³ Ąsulą a zuwa tą a matsisan du. Wuma u sa'avu u du wu utą ubatą wa aza a na a matsan ndu o uvadı shi. Adama a na wuma u na a ca ndu u to koto o ukwą. Ayi gba wuma u sa'avu u nda u ri nu ukotu shi, adama a na wu utą tą ątsuma ą adanshi a wuma wą Ąsulą, agba adanshi'i u ri nu ukotu shi. ²⁴ Ishaya yumavasulą dana tą:

"Ama suru ą tą tsa anlya tsa na tsą tsu kuwushi, ulobonu u le waru u tsu kotsushi tą ununa vu revei ulobonu u yipalı wo ogozo.

Anlya ą tsu 'yewe tą reve yipalı yo oco e ida.

²⁵ Amma adanshi a Zagbain ą ri nu ukotu shi." ♫

Waru adanshi a Zagbai'in ayi da Alabari a Sa'ani a na tsu yuwait alajiya ą yi a tyo ya'q a du.

2

¹ Adama o ndolo ni i ciga i 'yuwan i lyawa unusu u na yaa yuwusan. I lyawa ą lulumusą ama. I lyawa a dansa i tą ną ąbulą agba ne da shi. She i tonoo tsushu'un wan, agba i lyawa adanshi e ili i na yaq 6ali ama o ro. ²⁻³ I ciga i 'yuwan i dąną a maluwa ma na yoo sowo maani ma akiza ma na mą ri diga ubatą wą Ruhu, adama i kungwa nu ucira ątsuma ą iwawi i du. I saala e izami ya adanshi ą Ąsulą ununa baba tsu dana

e mesun ma maani, adama a na i pedei isa'ani yi Zagbain.

Aatali a wuma

⁴ Yesu Zagbain ayi da Aatali a wuma. Ama a 'yuwan yi ta, reve gba Asulà a dangwa yi reve u ciga yi lon. ⁵ Ne da qđu waru i ri. Qđu atali a wuma a da aza a na Asulà aa yuwusaan ulinga u suwa u'wa atsumà o tsugono tsà yi. Waru qđu obolo a nan ganu va akiza a da, waru i ta ca kucci atsumà a Ruhu, za na oo yo'onoto Asulà okolo atsumà e Yesu Zamawawa. ⁶ Adanshi a Asulà a damma tsu tå:

"Kalyuwai! N ta zuwusa
aatali e ikyun yu ucira
yu usaa atsumà a Si-
hiyona,[†]

za na n dangwai,
ayi da macigata mä va.

Za na cayi vuma ndolo okolo,
u te ene u nusan vuma
na waa ca okolo shi."[◊]

⁷ Ayi macigata mä du ma da,
qđu aza a na i ushi
niyi. Amma aza a na a
'yuwan niyi,

"Aatali a na asuwi a 'yuwain
ayi da gba wo o'woi aatali
e ikyun yu ucira yu
usaa."[◊]

⁸ Waru Adanshi a Asulà a
damma tå,

"Ayi da aatali a na aa zuwusa
ama utđatsasa,
aatali a na aa zuwa le a riya."[◊]

A ta tađatsasa adama a na
o poloi atsuvu reve a kuru
Adanshi a Asulà shi. Adama
o ndolo reve a cina ili i na o
foboo nle.

[◊] 2:6 Isha. 28:16. [◊] 2:7 Ica 118:22.
1:9; Hos. 2:23.

⁹ Amma qđu i ri tsa ama
o ndolo shi, adama a na qđu
elentsu a na Asulà a dangwai
a da. Qđu obolo a nan ganu
a da aza a na aa yuwusaan
Asulà tsugbashi ana Mogono,
qđu ama a akiza a da, waru
qđu ama a Asulà a da. Asulà
o utaqđu tå atsumà e irumbu
a tyo atsumà e ekan a gbain a
sa'ani a yi. Gogo nda ni i ciga
i 'yuwan i damma linga va
asalama na u yuwain suru.
Adanshi a Asulà a damma tå,
¹⁰ "De acapà i dana tå ama a
na a ri ne elentsu shi;
gogo gba shi qđu ama a Asulà
da.

De acapà, i shi i tsurà iliyali
ya Asulà shi,
gogo gba shi, i tsurà tå iliyali
ya yi."[◊]

¹¹ Ama a va, qđu omocin a
da na aza a mabura o uvadi.
Adama o ndolo n to ronuso
du atsuvu i suma icigi yi
iwuya adama a na a tå nlangi
no okolo a amayun a du.

¹² I yuwan ugbozu cine ya a
danusu obolo na ama a du
aza a na a ri e itoni shi. Ko
na aa dansa ne epen, a na i
ta yuwusan ili i na i lobonoi
shi, e te ene wuma u sa'ani u
du, reve a ca okolo e le avu a
ca Asulà tsugbain a mantsa
ma na waa tawà adama o
uge'etosu wu uvadi.

Tsutoni na azagbain

¹³ Zagbain ciga du tå i kuru
azagbain a ama. I yuwan tsu-
toni na aza a na la'ai tsugbain
atsumà a ama, ¹⁴ waru obolo
na azagbain a na u lyunguyi
suru. I yuwan ne adama a na

[◊] 2:8 Isha. 8:14. [◊] 2:10 Hos. 1:6; Hos.
1:9; Hos. 2:23.

mogono mā tsu lyungu le tā adama a ca aza a na aa nususan ḥtsumalimā, waru reve a cuwā aza a na aa yuwusan ili i mejege.

¹⁵ Ḫasula a ciga du tā i yuwan ili i mejege. Ni i yuwan ne, i tā ɓaru nā va ama a na a yuwan in adanshi e epen a aci ə du pere m pere. ¹⁶ Ȑdu agbashi a da shi i tā fān. Agba nden m babu tsugbashi tsə du u zuwa du i yuwan iwuya shi. Ufalu u na yaq dānu ana agbashi ə Ḫasula a da. ¹⁷ I ca koyan da tsugbain, reve i roco icigi langa ə tyo e ekere ə aza e Itoni. Yu uwu wovon wā Ḫasula, əvu i ca mogono tsugbain.

¹⁸ Agbashi, ni i ciga i 'yuwan i yuwaan azagbain ə du tsutoni, əvu i ca le tsugbain. I yuwaan ne aza a na ə ri nā əbulā waru ə ri nā majiyan me isa'ani, waru agba ni i ciga i 'yuwan i yuwaan aza a na ə ri usuduwu. ¹⁹ Ḫasula a tsu yuwan tā mazangā nā vuma kabā asuvu ə ḥtsumalimā e iwuya i na wu ntsayi i soso shi adama a na u revei Ḫasula. ²⁰ Agba na a faba du adama o unusu, yaq tsurā ili i ro pe shi. Amma Ḫasula a ta zuwaa du aba'un nā wo o'wo i to soso ḥtsumalimā adama a na i yuwan in ili i sa'ani. ²¹ Zamawawa Ȑyi da iroci i du, waru u soso tā ḥtsumalima adama ə du. I kuru ili i na u yuwan. Ḫasula e de du tā adama i soso ḥtsumalimā. Adanshi ə Ḫasula a damma tā: ²² "Zamawawa nusan shi,

waru wu lumā za shi." [◊]

²³ Ana ama a uwai e isulusa yi, u tsupa le shi. Ana ama a ca niyi ḥtsumalimā u damma she ne ele fo o soso ḥtsumalimā shi. Ȑyi de u zuwa aciyayi e ekere ə Ḫasula za na tsu yuwan uge'etosu mejege. ²⁴ Ȑyi na aciyayi u tanuyi unusu u tsu a lipu vā yi ana u kuwai a akpata,† adama ətsu tsu kakasai nu unusu u tsu, reve tso o'wo wuma adama tsu yuwan ili yq əbulā. Yo o'wo tā gbaga adama a antsu ə yi! ²⁵ I shi tā e igaru tsiikyon i na i puwāin. Agba gogo i kambā tā ubatā wu Za va Aguña du, za na əa kalyuwusā wuma u du.

3

Cine aa yuwan nden n lolo

¹ Ȑdu waru əmaci, i kuru ali ə du, ununa yaq kuru Za va Aguña du. Na ali o ro a 'yuwan ə ushi ikaka'a, nden n sa'ani mā əmaci n le n ta zuwa le ə usu upasu na adanshi a na aa yuwan. ² A ta yuwan ne, ne e ene nden n sa'ani n na n lobonoi na yaa yuwusan.

³ She i yuwan mpolo n na yoo o'wo ulobonu e esu a ama wan. I damaton aciyadu adama ə abundā a madava mā ənji ko ili i na a yuwan nā zinariya ko adama e itana yi ikebe lo wan. ⁴ Ana yaa yuwan ne, i lyawa e reve du adama o ulobonu u na u ri o okolo ə du. Ulobonu u nda ə tsu tsurā yi tā o okolo a na a tarai aciyayi ili i ro shi. Ḫasula a tara yi tā ili i

sa'ani yu usokowu yo okolo
a na u ri n koto shi.⁵ Ne
da Ɂamaci a akiza de Ɂacapa o
o'wotoi aciyele ulobonu. A ca
ta Ɂasula okolo e le, reve waru
a ca ali e le tsugbain.⁶ Iroci,
Saratut yuwan ta tsutoni na
vali va yi Ibrahim, ana u de
niyi zagbain va yi. Ɂadu esheli
a yi a da ni i yuwan ili i na i ri
mejege babu wovon wi ili i na
yaa cina du.

⁷ Ne da waru, Ɂadu ali ni i
ciga i 'yuwan i kuru ben na
Ɂamaci Ɂadu. Iguzal le nu urevu
atsumaq a nden n du obolo. I
cuwan i la'a le ta ucira. I
cuwan ele fo a ushi ta une'e
u sa'ani wa Ɂasula za na ayi da
wuma. I yuwan ne adama ko
ili i ta i geshe avasa a du wan.

Iyuwan nden n sa'ani vani du

⁸ Gogo gba, i yuwan nden
n na n lobonoi vani du, reve
ili i na i farai na za ro atsumaq
a du i tara yi gashi ya'a du
da, Ɂavu i cigalai ana muwun
ma Ɂanawu. I roco ama isa'ani
agba i tara aciyadu ili i ro
wan.⁹ Na vuma ro yuwaan
du iwuya, she i kambuwu yi
ni iwuya wan. Waru na za
ro isula du, she i tsupa wan.
Amma i zuwaa le aba'un. I
yuwan ne adama a na Ɂasula
e de du ta tsara i zuwaa
ozo o ro aba'un. Ne da
Asula aa zuwaa du aba'un fo.¹⁰
Adanshi a Ɂasula a damma
ta:

"Na vuma ciga wuma u
mazanga na rana
sa'ani,

nu u ciga u 'yuwan u geshe
eelentsu a yi a adanshi
a vama,
waru nu u ciga u 'yuwan
u geshe una wa yi a
adanshi e epen.

¹¹ Nu u ciga u 'yuwan u lyawa
mayan me iwuya,
waru nu u ciga u 'yuwan u
yuwan isa'ani.

Nu u ciga u 'yuwan u yuwan
a tyo a na waa yuwan
adama u yuwan nden
n sa'ani na ama.

¹² Esu a Ɂasulazuva a ta
ka lyuwusaq aza a na
aa yuwusan isa'ani,
waru atsuvu a yi a tu
ukpatu'u na aa yuwu
san avasa. Amma
Ɂasulazuva a tsu tawa
ta aza a na aa yuwusan
iwuya esu."[◊]

¹³⁻¹⁴ Zane da ri lo aa
yuwaan du iwuya, ni i ri
ufobu na yaa yuwaan le
isa'ani? Agba ko na aa ca
du atsumalima adama o
uyuwusan wi isa'ani, she yu
uwwa wovon wan, waru she
u damaton du wan. Asula
a ta ca du iliyinkapa adama
e isa'ani i na yaa yuwusan.

¹⁵ Ana yaa damaton aciyadu,
i yuwaan Zamawawa aganda
ana Zagbain. I ciga i 'yuwan i
danq ufobu u na yaa cufuwa
za na ece ndu, i damma ili
i na i zuwai i ri nu uzuwu
wo okolo.¹⁶ Agba ni i ciga i
'yuwan i yuwan ne ben na
tsutoni. I lyawa asuvu a du
a danq cece. Reve na ama
a yuwan adanshi a vama a
aci a du, a ta uwwa wono,
ne e ene nden n sa'ani n na

◊ 3:12 Ica 34:12-16.

yaa yuwusan adama a na yoo
tono Zamawawa.

¹⁷ Lyawa i yuwan isa'ani
reve i sowo ątsumalimą, ną
Ąsulą a ciga du i yuwan ne.
Ni i sowo awuya adama e
isa'ani, u ta la'aa du a na
yoo sowo awuya adama e
iwuya. ¹⁸ Zamawawa sowo
ta ątsumalimą a mantsa ma
na u kuwai adama ą nusu tsu,
agba u buwa ą dąshi shi. U
nusan shi ko ke'en, amma u
kuwą tą adama ą azą o unusu
adama u tawato tsu ubatą wą
Ąsula. Lipu vą yi kuwą tą,
agba ą kambato yi tą wuma
ątsumą ą Ruhu.

¹⁹ Reve u 'yawą nu ucira u
Ruhu'u u yuwaan ąkwąkwa
a na ą ri wunlu o u'wa wa
ali alajiya. ²⁰ Ąkwąkwa a
ama a nda a 'yuwan tą a
yuwaan Ąsulą tsutoni diga a
mantsa ma na Nuhut yuwan
wantsun. Agba Ąsulą ą shi tą
a yuwan ankuri ne ele. Ama
kunla da a uwai a wantsu'un
reve Ąsulą a wawa le ą mini
ma gbain.

²¹ Mini ma gbai'in iroci yu
urumbusu u na waa wawusa
du da gogo. Agba urum-
busu adama ą wuzą'u wą
ashindą a da shi. U to rocosu
uvadalasa ubatą wą Ąsulą
na asuvu e cece, adama a
na ą 'yasain Yesu Zamawawa
ątsumą ą ąkwąkwa. ²² Gogo
Zamawawa tą zuvą, ubatą u
na u ri nden o ukere usa'ani
wą Ąsula. Nlingata mą Ąsula
suru obolo ną cu'un vo otoni ą
lima suru na a ciga a 'yuwan
a yuwaan yi tsutoni.

4

*I yuwan ununa Za-
mawawa yuwin*

¹ Gogo nda, adama a na Za-
mawawa sowoi ątsumalimą
a lipu vą yi, ądu fo i
dąna ufobu u na yoo sowo
ątsumalima. Adama a na
ni i usu i sowo ątsumalimą
adama a Zamawawa i
'yuwan tą a yuwan unusu.
² Adama o ndolo ne da yaa
kuru ili i na lipu du cigai shi,
amma reve i yuwan ulinga
ną wuma u du i yuwan ili i
na Ąsulą a cigai. ³ I tara tą
de mantsa lon nu ujimu a
yuwusan ili i na aza a na e
revei Ąsulą shi aa yuwusan.
I yuwusan tą tsipere icu'un
icu'un, i shi tą i yuwan ili
i wuya i na lipu cigai, i
yuwan tą de oso ną ąbukit
a vanvama ną yisowishi ni
itonи ya ąmali i na Ąsulą a
'yuwain.

⁴ Akuci ą n'utsą n du a
ta yuwan asalama a na i
dąshi 6oloi aci ne ele ątsumą
a mayan me ili i vama shi.
Hali gba a uwa a yuwusan
adanshi a vama a aci ą du
adama o ndolo. ⁵ Agba na
a ciga a 'yuwan ą usu za
na ee ge'eto koyan da, aza a
wuma na aza a na ą kuwai
de. ⁶ Adama o ndolo a da
u yuwayin ąkwąkwa alajiya
a Alabari a Sa'ani. Adama
ko ne e ge'eto le tsa akapi
a ama ą lipu, u yuwaan le
ta ne tsarą ą tsurą mantsa
ma na a vadala a yuwan
wuma ątsumą ą ruhu cu'un
na Ąsulą a ri ną ayi.

⁷ Aa jima shi ili biti i to
koto. Adama o ndolo i yoton
ugbozu ąvu i guzə aciyadu

adama i gura yuwan avasa.
⁸ Ili i na i la'ai ąyi da, i cigalai ni icigi ya amayun, adama a na icigi i tsu zuwa tą i yuwan gafura vu nusu və ąbundą a na a yuwaan ndu. ⁹ Ni i ciga i 'yuwan i kalyuwulai ulobonu babu adanshawuya.

¹⁰ Ąsulą a ca tą koyan da ątsumą a du une'e koko'o. I yuwan ulinga ni ili i na Ąsulą a ca ndu adama i roco isa'ani† ya Ąsulą a tyo a ama. ¹¹ Ną ąvu za na tsu yuwan adanshi a da, vu yuwan adanshi gashi Ąsulą na aciyayı a da aa yuwsan adanshi na avu. Ne e de wu tą adama vu kamba ama, vu yuwan yi na ątyo o ucira u na Ąsulą a ca nuwu. Adama e ili biti Ąsula a tsurą ica ątsumą e Yesu Zamawawa. Tsugbain tsą yi nu ucira wą yi a ri nu utyo shi. Ami.

Ątsumalimą adama e itoni

¹² Ama a və, she i yuwan asalama wan na a ca du ątsumalimą gashi akina. She i yuwan majiyan gashi ili i ro i da ko'o wan. ¹³ Amma i yuwan mazangą adama a na i uwai a ątsumalimą a Zamawawa. Adama yo o'wo ną mazangą mą ąbundą a mantsa ma na o rocoi tsugbain tsu Zamawawa. ¹⁴ Ne e isula du adama a ala a Zamawawa, i ushi tą aba'un, adama a na u roco tą tsugbain tsą Ruhu və Ąsulą u to obolo ną ądu. ¹⁵ U lobono tą i sowo awuya ną yu una vuma, ko i yuwan wivu, ko ili i vama i ro. Ne da waru ni i damaton aciyądu

ugondoru ątsuma e ili ya ama o ro, u lobono tą i sowo awuya. ¹⁶ Amma ni i sowo ątsumalimą adama a na yo o'woi ązə e Itoni, she yu uwua wono wan. Amma i cuwa Ąsulą a na i ri na ala o ndolo.

¹⁷ Gogo nda mantsa ma da a na Ąsulą aa fara uge'etosu na ama o u'wa wą yi ne'en. Waru nu uge'etosu u fara ną ątsu ązə e Itoni, cu'un vu uge'etosu wu usuduwu u na waa yuwaan aza a na a 'yuwain a yuwan tsutoni na Alabari a Sa'ani a yi? ¹⁸ Adanshi a Ąsulą a damma tą,

"Nu u ri usan za və ąbulat tsurą iwawi,
cine tsa da woo o'wo e ekere
a aza a na e revei Ąsulą
shi, ną ązə o unusu?" ◊

¹⁹ Adanshi a nda suru ąyi da ną yoo sowuso ątsumalimą ununa Ąsulą a zuwai, i lyuwa elime ną mayan me mejege, i ca okolo, Ąsulą za na yuwan ndu u ta kamba du. Amayun a da wąq kudą a kamba du shi.

5

Uritosu adama a azagbain

¹ Gogo gba, n ta yuwsan adanshi a tyo a azagbaint a ązə e Itoni. N ta patishi du ana zaghain fo. Ǻmu me ene tą ątsumalimą a na Zamawawa sowoi. Waru n tą tsurą n uwa ątsuma a tsugbain nu ucira wą yi a mantsa ma na u kambai. ² I kalyuwą ama a nā Ąsulą a zuwai e ekere a du, ununa

aza a aguba a tsu kalyuwusa ikyon i le. I yuwan ne adama a na i cigai, agba she i yuwan adanshawuya wan. I yuwan ne adama a na yaa uwusua uyo'o i yuwaan Asula aganda. She i yuwan adama e ili yu uvadi i na yaa tsura wan. ³ She yo o'woto aciyadu ana zaghain, a zuwusa ama mayan me ili wan, amma yo o'woto aciyadu iroci yi ili i na i ri ulobonu. ⁴ Ne da, na Mogono ma Aguba maq tawa, u ta ca du iliyinkapa adama a na i ta uwa obolo na ayi atsuma a tsugbain nu ucira wa yi u na u ri nu ukotu shi.

Muwun n yuwan tsutoni na mbara

⁵ Adu olobo, i kuru mbara. Reve suru ndu, i kambulai gashi agbashi a Asula a na a tarai aciyele ili i ro shi, adama a na, "Asula a ta a nlangi na za na tarai aciyayi ili i ro, agba u tsu ca ta ama a na a tarai aciyele ili i ro shi isa'ani ya yi." [◊]

⁶ Adama o ndolo, i kambuwa aciyadu zala e ekere o ucira wa Asula, reve na mantsa ma na ma ntsayi ma tawa, ayi na aciyayi u ta'yasan du zuva. ⁷ I lyawaa Asula ili i na yaa damatosun du suru, adama a na u ta adama a du.

⁸ I dana nu ugbozu kuci, waru i dana ufobu. Mekerenkesu,[†] ma'yuwatan ma du ma da, waru u te igaru

a yisaali ana kamu a zama za na wee reme avu u tama. ⁹ I dana nu ucira atsuma e ili i na yoo tono, ne da yaa 'yuwan yi nu ucira wa Asula. I cuwan aza e Itoni yi Zagbain ubata suru atsuma o uvadi a ta uwusua cu'un va atsumalima'a.

¹⁰ Ni i sowo atsumalima mantsa wa'a, Asula na aciyayi u ta lapula ili, reve u gbamato du asuvu, avu u shuwa du yi isawan nu ucira. U ta yuwan ne adama a na ayi za vi isa'ani i da kuci. U zuwa du ta fo i tsura tsugbain tsa yi babu ukotu adama a na u bolo ndu na Zamawawa. ¹¹ Ayi da za tsugbain nu ucira u babu ukotu. Ami.

Icasu

¹² N tara ta Sila ana mawun ma anawu, waru ayi da za na maa ca asuvu. Ayi da u kamba numu dana mokodi me mepepelime ma nda. N dana ta adama m gbamato du asuvu, reve waru n damma du isa'ani i na Asula a ri na amayun, adama i lyuwa elime nu ucawu wo okolo a du ya'a yi. ¹³ Aza e Itoni a na a ri Babilia^{*†} a ta casasa du. Asula a dangwa le ta fo cine u dangwa ndu. Mawun ma va Marku ta casasa du. ¹⁴ I casalai ulobonu atsuma e icigi ya aza e Itoni. N ta avasa Asula a ca za vi Itoni va Yesu Zamawawa suru asuvu nden.

[◊] 5:5 Udm. 3:34. * 5:13 Ayi "Babilia", aza o urevu wa adanshi a Asula a ta dansa a na adanshi a Roma da a yuwusan.

Mepepelime me Ire ma Bituru

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Ayi nda ayı da mepepelime me ire ma na mo utai e ekere a Bituru a tyo azə e İtoni a na a ri ubazu bətə suru.

Atsumə e mepepelime ma nda Bituru damma tə aza a na e desununə atsumə a yi a na Asula o rono tə adanga a ama a na a danai Adanshi a Asula a nda, adama o ndolo za vi İtoni suru u reve Adanshi a Asula ulobonu lon. Waru u cuduwu tə a na munlu me epen n ri lo, waru u roco tə cine ee reve ili ye epen ni ili ya amayun. O ukosu, u damma tə a dana nuuzuwo okolo o urana u na Yesu Zamawawa aqə kambə.

Ana'an munlu me epen n tə lo nə əbundə waru uritosu we epen o tə lo nə əbundə. Adama o ndolo, u tə dana ulobonu azə e İtoni ana'an e reve Adanshi a Asula ulobonu lon. Nə tsu kalyuwə Adanshi a Asula tsu te ene Zagbain Yesu tə lo a kambə atsumə o uvadī u nda, ayı da i zuwai tsu ri nuuzuwo okolo u na nanza aa usa yi e ekere a tsu shi.

*Ili i na i zuwai tsu ri nu
uzuwo wo okolo*

1. Icasu na avasa (1:1-2)
2. Cine wu ntsayi azə e İtoni yi Zagbain a yuwan wuma (1:3-15)
3. Tsugbain tsu Zamawawa (1:16-21)

4. Amasula e epen nə munlu me epen (2:1-22)
5. Ukambu wu Zagbain atsumə o uvadi amayun a da (3:1-18)

Ucuduwu

¹ Amu da Simo Bituru. Amu aagbashi e Yesu Zamawawa da waru obolo na aajiya a yi. N dana tə mepepelime ma nda a tyo ya'a du suru aza a na a ri nə cu'un vu ucawu wo okolo a na tsu ri nə ayı. Ucawu wo okolo o ndolo u tu ulobonu waru Yesu Zamawawa da ca ntsu ayı. Ayı da Asula nə Zamawawa tsu, waru u kambəto tsu tə vede na Asula.

² N ciga tə Asula o roco du isa'ani na asuvu nden a yi a əbundə a na yaa lyuwa elime nə mereve me Yesu kuci adama a na ayı da Asula nə Zagbain tsu.

*Ili i na i zuwai tsu ri nu
uzuwo wo okolo*

³ Ana wo o'woi tsu reve tə Yesu mejegi, u ta yuwusan ulinga nu ucira wa zuva wə yi, u ca tsu tə ili suru i na tsu cigai adama tsu yuwin wuma u na waa zuwa Asula mazəngə. U de tsu tə tsu ushi tsugbain ni isa'ani ya yi!

⁴ Waru nu ucira u dada, u ca ntsu ili i gbagbain nə nzuwulai n sa'ani. U yuwan tə nzuwulai n na yaqə fətsə e ili yi idaba i na i ri ukandaruwu nə ədu suru. Ili i ndolo ele da ili i na icigi i lipu i tsu zuwa. Waru u yuwan tə nzuwulai n na yoo o'wo vadamma Asula.

⁵ Adama o ndolo i yuwan ukadu i dəshi isa'ani o ucawu

wo okolo a du. Wuma wi isa'ani u tsu zuwa du ta i reve Asula lon. ⁶ Urevu wa Asula u tsu zuwa du ta i gura guza aciyadu. Uguzu wa aci u tsu zuwa du ta i kabu asuvu, waru makabu ma asuvu ma tsu zuwa du ta i yuwan wuma suru suru adama a Asula. ⁷ Ni i yuwan wuma tsundolo, i ta ciga aza a du, o ukosu i ta ciga vuma suru ni icigi ya amayun. ⁸ Ni i lyuwa elime nu udashishi wi ili i sa'ani i nda, a ta geshe du atsumu a mayan me ili ye pere, reve a zuwa du i yuwan ili ya abunda adama o urevu wu Zagbain tsu Yesu Zamawawa. ⁹ Amma aza a na a 'yuwain a yuwan ili i ndolo nrumba n da waru e tse ene mejege shi. E icina ta de a na Asula a kambato nle cece diga a akuci o ure a wuma u le vu unusu.

¹⁰ Ama a va, adama o ndolo i lyuwa elime nu ukadu tsara i roco ama a na Asula e de ndu, waru i roco le a na a dangwa ndu yoo o'wo ama a yi. Ni i yuwan ne yaa taqatsa shi waru ya puwa'an shi. ¹¹ Ne da Asula aq ushi du ulobonu atsumu o tsugono tsa Zagbain tsu na Zamawawa Yesu.

I poloo ikaka ya Asula atsuu

¹² I reve ta de ili i nda suru, waru i ta mishin nu ucira atsumu a amayun. Suru na ne n ciga ta n dana a cuwusaan du ni ili i nda suru. ¹³ U lobono ta n dana a cuwusaan du

adama e ili i nda hali she na n kuwa. ¹⁴ Waru Zagbain Yesu Zamawawa roco mu ta na maa jima shi n ta kuwa. ¹⁵ Adama o ndolo n ta yuwan ulinga babu uro tsara n lyawa du i reve ili i nda ulobonu. N ciga du ta i dana a cuwusan ne ele a mantsa na abunda acapa a va.

¹⁶ Ana tsu damma ndu cine Zagbain Yesu Zamawawa aq kambu nu ucira, yitele yu ugbozu i na za ro dammai da tsu dana a dansaa du shi. Ne da u ri shi! Amma tse ene ta tsugbain tsa amayun tsu yi ne esu a tsu. ¹⁷ Asula Dada da ca niyi tsugbain nu ucira ana u deyi nu udyo wu ucira u Tsugbain tsu Abunda tsu yi adansa, "Ayi nda macigata ma Mawun ma va ma da, waru n ta mazanga na ayi." ¹⁸ Waru atsu na aciyatsu tsu dana ta obolo na Yesu a masasan ma akiza, waru tsu uwwa ta udyo u nda a yuwusan adanshi diga de zuva.

¹⁹ Ili i nda suru i zuwa tsu ta tsu reve ili i na amasula a dammai amayun a da. Adama o ndolo i kambuwu ugbozu e ikaka i le, cine yaa yuwan na fitila na a dabai atsumu e irumbu. I lyuwa elime na mayan me ili i nda, hali she urana u na Zamawawa tawai avu ekan a akina a yi e ikana atsumu o okolo a fu.* ²⁰ Ili i na i la'ai suru ayi da, i ciga i 'yuwan i reve adanshi a na amasula a dammai a majiyan me le ma da wu utai shi. ²¹ Amasula'a

* **1:19** Ele idanshi i Tsuheleni pa nda ele da "she nu urana u koto reve talyo'o vu usana 'yon pe atsumu o okolo a du."

a yuwan adanshi adama a na ele aciyele a cigai a yuwan adanshi a da shi. O'o, ne da u ri shi! Ruhu va Akiza da zuwa nle a yuwan adanshi e ikaka ya Asulə.[†]

2

Munlu me epen

¹ De acapa a yuwan ta amasulə e epen a na a yuwayin aza a Isra'ila adanshi, ne da waru munlu me epen məq tawə atsuma a du. Nu ugbozu u da aq tawə nu uritosu we epen adama a Asulə a na waq lungusa ama. A ta 'yasaqan Zagbain le na tsupai adama u wawa le aci. Ele na aciyele aa jima shi a tə lungusa le. ² Ama na qabunda a tə kuru uritosu wi iwuya i le. Avu waru a kuru ili yi idaba i wono i le. Reve adama e le ama a yuwan adanshi a vama adama a Zamawawa nu ure wa amayun a yi. ³ Munlu n nda qa o utsan a da, waru a ta yuwusan ulinga nu ugbozu ne epen adama a paala du. Agba Asulə o kototo le ta de nu ujimu, waru ulungusu u le u ta lo a pura le.

⁴ Ko nlingata mə Asulə, Asulə a kuda a ca le atsumalimə shi, ana a yuwan unusu. U cəco le ta a tyo a akina reve u zuwa le atsuma a qabənu e irumbu. Waru na a ciga a 'yuwan a dənu pe hali mantsa mo uge'etosu. ⁵ Waru Asulə a kuda a ca uvadi u mantsa ma

Nuhut atsumalimə shi. Avu u wawa Nuhu na ama o u'wa wə yi ama e cindere. Agba Nuhu rono ta uvadi atsuvu adama o uge'etosu wə Asulə wə qəbulə. Dada gba Asulə a lungusai uvadi wa aza a na a 'yuwain Asulə suru na mini ma gbain.

⁶ Waru u ca ta ilyuci yo Sodom na Gomorat atsumalimə na u kulato nle na akina reve o o'wo okomo. Wo o'woto le ta iroci yi ili i na yaq tsurə ama a na a kuruyi Asulə shi. ⁷ Agba ko na ne, Asulə a wawa ta Lutu.[†] Lutu ayi da u shi u danuyi cine Asulə a cigai, reve ili yi idaba ni iwuya i na ama a na u ri nden ne ele i damaton yi. ⁸ Adama a na u shi vuma va qəbulə a yuwusaan Asulə tsutoni, reve atsuma a langasa yi ana we enei iwuya, reve wu uwua iwuya i na aa yuwusan urana suru.

⁹ Ili i nda i to rocosu Asulə a ta gura wawa ama a na a kuru niyi mejege ko atsuma a atsumalimə a na oo sowuso. Reve waru o roco Asulə a tsu reme ta ama a na a ca niyi tsugbain shi. Waru u ta casu le atsumalimə kuci hali a tyo o urana wu uge'etosu.

¹⁰ Asulə a tsu daši ta ama atsumalimə, aza a na aq kuru su illi i iwuya i na lipu le cigai, reve waru a 'yuwan a kuru azagbain. Icu'un ya ama a nda a tə nu u'yasaqan wa aci no okolo o ugbamu. A ri na wovon shi, hali a tsi

[†] **1:21** Ure u ro u na aa gura tsurə urevu wi idanshi i Tsuheleni pa nda ayi da "Ciga 'yuwan vu reve babu vuma na aa gura tsurə urevu wi ikaka ya amasulə na aciyayı goon."

isula tà azagbain a zuva, agba ko okolo à tsu je'en le shi.
 11 Agba nlingata mà Àsula n la'a tà icu'un i munlu me epen a nda ucira nà tsugbain. Agba ko nà ne, a tsu isula azagbain a zuva à makakan mà Àsulazuva shi.

12 Ama o ndolo o rotso ta inama yu una, aza a na a tsu yuwan majiyan shi. A mat-san le tà adama o urana u ro e reme o una le langa. Ama a nda a tsu yuwan tà adanshi a vama e ekere à Àsula adama e ili i gbagbain i na e revei aciyele shi. Cu'un wuma babu ulobonu u le u tà tàwaa le nu ukwà. 13 Atsupu e le o to o'wo ulungusu adama a wamatowun u na a amatozin ama. À tsu dana tà à mazanga a mantsa mà na aa yuwusan iwuya i na a cigai nu urana gayin. À tsu tàwaa tà nà wono àtsumà à du, reve a zuwa du yoo o'wo ili yi idaba. A tsu lyuwa tà elime na mayan me ili ye epen ma nda a mantsa ma na a lyuwusa iliyalya nà à du ubatà wà àbuki. 14 A ta yuwusan tsipere ne esu e le, waru icigi i lipu ye esu e le à tsu cuwan shi. Reve à dana o mpolo n na o oto ama a na à ri mishin shi àtsumà o unusu. À vu o rito aciyele o o'wo àzà o utsan. Ama a nda obolo a ama a da aza a na a yuwayin unà. 15 Alyawa tà de ure u mejegé,

reve à kuru ure wa Balamà vumavasulà ve epen, mawun ma Beyuru.* Ayi vuma da za na cigai u tsura ikebe o ure u na u ri mejegé shi. 16 Agba reve mololi ma bара yi nu udjo wu vadilimà. Nama na tsu yuwan adanshi shi, àvu u yuwan adanshi u geshe tsulo tsà yi.

17 Ama a nda à tà gashi esumini a na e 'yewei. O rotso tà eleshe a na à tsu dana e igaru zuva àtsumà o upepu. Ili i nda i tsu yuwan tà gashi àbulà nà abunda agba ko ili à tsu tàwaa shi. Babu usan Àsula à tà caco ama o ndolo àtsumà o ubatà u na u la'ai irumbu suru suru. 18 Ama a nda à tà nu u'yasasan wa aci àtsumà o ofoli a adanshi. Nà za ro teme de a lyawusa ure wu unusu, ama a nda a tsu yuwan tà ulinga ni ili yu unusu u na vuma ndolo cigai adama à kambato yi àtsumà e ili i na i ri ulobonu shi.

19 Ayuwaan tà ama nzuwulai mu nden faqan. Agba ele na aciyele na amayun agbashi à nden mi idaba n da, adama a na ama agbashi a da e ili i na a la'a cigai. 20 Ama a lyawa tà ili yu uvadì i na ya lungusà le, a mantsa ma na e revei Zagbain Zamawawa tsu Yesu. Agba ni ili yu uvadì i remishe ama o ndolo reve o polo le, àtsumalimà e le u tsu la'a tà àtsumalimà o ufaru.

* 2:15 Atsumà a alabari a Balam a aatagada a na o foboi diga KLP "Alabari a Musa" (Mkc. 22:1-24:12), tse ene tà ubatà u na Balam dammai Mogono Balak ili i na Àsula a damma niyi u damma. Ayi dada ne alabari a Balam goon shi. Mantsa moro Balam ushi tà ikebe e ekere a Balak reve u ronoo aza a Isra'il a danga adama a yuwaan àmali àganda, (Mkc. 31:16). Ayi aalabari a nda wu pe àtsumà a atagada a na KLP yuwin de àtsumà a "Alabari a Musa" shi.

21 U shi ta la'aa ama o ndolo nã ą shi e reve ure wã Ʉsula shi suru suru. U tsu la'a tã uwuyanu nã vuma reve ure u sa'ani, reve u 'yuwan ili i cece ni ili i sa'ani i na Ʉsula a ca niyi. 22 Ili i na i ri amayun Ʉtsumã o udammu u nda, u tã fo amayun e ekere a ama a na ą ri ne: "Musãn ma tsu shaama ta, reve u kãmbisa u lyuwisa tsushaamu'u." Waru, "Magurusumu ma na ą sumbai, u tsu kãmbisa ta Ʉtsumã o yilyo'o."

3

Yesu tã tawisa

¹ Ncigata n vã, ąyi nda ąyi da mepepelime me ire mã vã a na n danaa ndu. A mpepelime'e n gura tã roco du cine yaa yuwan majiyan ma sa'ani, ąvu waru i cuwan mejege. ² N ciga du tã i cuwan ąvu i reve ikaka ya amasula a akizat de nu ujimu, waru n ciga du tã i cuwan ąvu waru i reve ili i na Zaghain tsu nã Zamawawa zuwai ajiya ą du a damma du i yuwan.

³ U tu ulobonu i reve a na a mantsa mo ukosu ązã o ulamu a na oo zo'oso amayun ą tã tawã, ąvu a yuwan cu'un vi iwuya i na a cigai a yuwan suru. ⁴ Avu a damma, "Te da utawu u na u yuwan nzuwulai n na wã ą tawã? Azaghain o ufaru ą kuwã tã de, agba ili biti i tã lo ununa ą ri diga a mantsa ma na a fara yuwan ili biti."

⁵ Reve ama a nda e icina a na de nu ujimu, na

adanshi a da Ʉsula a yuwan zuva. Reve waru a yuwan ida Ʉtsuma ą mini ąvu mini mã kãndaruwã ida'a. ⁶ Ana a tarai mantsa, reve Ʉsula a zuwa mini'i u sođu uvadi. ⁷ Reve waru gba Ʉsula a zuwa zuva ni ida yo gogo ą dana lo ą nden mi ipiri ma akina a na o foboi adama o urana wu uge'etosu, reve u lungusa ama a na e revei Ʉsula shi.

⁸ Ama ą vã ncigata, she yi icina a na Ʉsula a tara tã urana u tã unãta ana a'wan ukpakukupa (1,000) wan, waru u tara tã a'wan ukpakukupa unãta nu urana u tã. ⁹ Ama o ro a ta jiyasan gashi Zaghain ta jima, she nu u shiton nzuwulai mã yi suru. Agba Zaghain waa jima ununa ama o ndolo a tarai shi, u ta yuwsaan du ankuri. U ciga ko vuma tã kuwã shi, amma u ciga tã vuma suru vadala t u lyawa unusu. ¹⁰ Urana wu Zaghain u tã tawã babu urevetyowu, cine vivu tsu tawã. Zuva tã rukutsã na yisaali i gbain, ąvu akina o kototo ili biti. U to roco a alanga eteshe cine uvadi u ri ni ili i na i ri pe suru.*

¹¹ Adama a na ą tã lungusa ili suru, icu'un ya ama ą ne a da u lobonoi yo o'wo? Adama o ndolo i yuwaan Ʉsula ąganda, i yuwaan yi tsutoni cine yaa yuwsan nden n du. ¹² I zuwa ugbozu u du o urana u ndolo, reve i kamba yi i zuwa yi u rawa

* **3:10** Akuci a atagada o ro o koso tã uguzu u nda ni idanshi i nda "waru ili yu uvadi i nda i te jeruwe nu usuduwu wã ąbundã lon."

go'o. A mantsa mo ndolo ą ta lungusą zuva na akina, waru ili i na i buwai suru i te jeruwe ątsumą o usuduwu.

¹³ Agba tsu tą kălyuwusą tse ene zuva ni idą i sa'avu na Ąsulą a yuwain nzuwulai waa yuwan, uvadi u na koyan da aa yuwan ili i na Ąsulą a tarai mejege.

Icasu yu ukosu

¹⁴ Ama ą va ncigata, adama o ndolo i yuwan nden n na moo yo'onoto Ąsulą okolo, i yuwan ili i na yaa yuwan, i yuwan nden cece babu unusu ątsumą a rana na yaa pura ili i nda i fara.

¹⁵ I cuwan, Zagbain te ipiri adama ama ą tsurą mantsa ma na a wawa le, cine za tsu Bulu macigata ma danaa ndu nu urevu u na Ąsulą a ca niyi.

¹⁶ Bulu yuwan tą adanshi e ili i nda suru ątsumą ą mpepelime mą yi. Agba akapi e ili i na u dammai ą tu usan u merevee. Ama o ro ązə o ulambu wu urevu aza a na ą ri ugbamu ątsumą e itoni shi, reve a vadala ikaka ya yi'i a dansa ili i ro ko'o ni ili i na waa dansa. Ne da waru a yuwusan na akapi a Adanshi ą Ąsula. Ne da gba oo fobusoo aciyele ulungusu.

¹⁷ N'utsą n va, o rono tą atsvu ą du kafu mantsa'a! I dąnų ufobu adama i kuru ątsumą o unusu wa ama e iwuya a nda wan. She yu utą ątsumą o ucawu wo okolo o ucira u du wan. ¹⁸ I lyuwa elime ątsumą e isa'ani ną ątsumą o urevu wu Zagbain tsu ną Zamawawa Yesu. Tsugbain nu ucira suru wo

o'wo za va yi babu ukotu.
Ami.†

Mepepelime mo Ufaru ma Yahaya

Ucuduwu wa aatagada a nda

Yahaya dana tā mpepelime n wawa'a aza a ta'atsu ą tyo ama koko'o. E mepepelime mo ufaru ma nda, u de tā ązā e desununā vā yi muwun mā yi. Ana wo o'woi Yahaya aajiya a da waru zaghain vā ązā e Itoni a da a mantsa'a, u ta dānsa mepepelime ma nda za vā ązā e Itoni a da suru.

Atsumā a aatagada a nda, Yahaya yuwan tā adanshi cine vuma ąą dānā zuzu nā Asulā a yuwusaan yi ągāndā. U yuwan tā adanshi cine ąā dānā zuzu nā Asulā e re re. Ure wu ufaru ąyi da vuma isawan ątsumā e ekan ą Asulā. Ure we ire ąyi da vuma isawan ątsumā e icigi ya ąsulā.

Aatagada a nda a damma tsu tā a na tsu isawan ątsumā e ekan ąyi da tsu yuwan wuma cine ąsulā a cigai, ne da ili i ro ąyā dānā lo usokowu e ekere a ama ko ubātā wā ąsulā shi. Aatagada'a fo u damma tā a na vuma isawan ątsumā e icigi ya ąsulā ąyi da a cagalai pa ątsumā o uvadi. O ukosu, u cuwaan tsu tā na tsu ri nā abajini o ulyuwu wa aci nā tsu ri ubolu nā Zamawawa.

Ili in airipe ątsumā a aata-gada a nda

1. Adanshi a na a tsu ca Wuma (1:1-4)

2. ąsulā ekan a da waru Zamawawa da iroci i tsu (1:5-2:6)
3. Wilā u Sa'avu (2:7-17)
4. ń'yuwatan mu Zamawawa nā Muwun mā ąsulā (2:18-3:10)
5. Icigi ya ąsulā ni icigi i tsu (3:11-4:21)
6. Ulyuwu wa aci wu uvadi (5:1-21)

Adanshi a wuma

1 Za na dānāi wuma diga a mantsa mo ufaru, ąyi da tsu uwai adama ą yi, waru tse ene yi tā ne esu ą tsu, reve tsu kalyuwa ą yi ulobonu, waru tsu ju'wān yi tā ne ekere ą tsu. Ąyi da Yesu Kristi Zamawawa, Adanshi a wuma.
 2 Za na a casu wuma tāwā tā ubātā u tsu! Tse ene yi tā, waru atsu esu e ili i na tse enei da. Gogo tsu ta dansaa du adama a wuma a babu ukotu za na dānāi nā Dada reve u tāwā ubātā u tsu.
 3 Ili i na tse enei waru tsu uwai i da tsaa dansaa du, tsārā ądu fo i yuwan nden m muwwulai obolo nā ątsu. Waru nden n tsu obolo nā Dada nā Mawun mā yi Yesu Zamawawa da. 4 Tsu danaa du tā ili i nda tsārā i dānā tapu nā mazāngā obolo nā ątsu.

Asulā ekan a da

5 Apa a nda ikaka i na tsu uwai ubātā wā Yesu Zamawawa ąyi da gba tsaa dansaa du gogo: ąsulā ekan a da, waru u ri ni irumbu shi, ko ke'en. 6 Na tsu damma tsu tā ą nden obolo nā ąsulā, agba ątsumā e irumbu i da tsu ri nden, epen a da tsaa yuwusan, tsoo tono amayun

shi. ⁷ Amma n̄a tsu ri nden ətsumā e ekan, ununa Əsulə a ri ətsumā e ekan, tsu t̄ a nden m muwwulai. Waru mpasa m Mawun m̄a yi Yesu n̄ t̄ zəzə'usə nusu tsu.

⁸ N̄a tsu damma koto tsu yuwan unusu shi, aciyatsu a da tsəq̄ lumusa, waru amayun ə ri pe ətsumā ə tsu shi. ⁹ Amma n̄a tsu damma nusu tsu, u ta yuwaan tsu gafura vu nusu tsu adama a na əyi za na tsu shiton nzuwulai n̄ da, waru əyi za na tsu yuwan ili n̄ əbulə a da. Əyi waru u t̄ zə'wə tsu diga ə nusu na tsu yuwin. ¹⁰ N̄a tsu damma koto tsu yuwan unusu shi, tsu t̄ kəmbuwusa Əsulə za ve open, waru tsu to rocosu ikaka yə yi i ri nu ubətə wu nden o okolo ə tsu shi.

2

Yesu də za vi ikambi i tsu

¹ Ncigata m muwun n̄ va, n̄ ta danasaa du ili i nda adama i yuwan unusu wan.

Agba n̄a tsu yuwan unusu, Yesu Zamawawa za na ri za və əbulə, u ta pati Dada o unə u tsu.

Agba ni i yuwan unusu, Yesu Zamawawa tsu yuwan t̄ ili i na yi ntsayi kuci, u ta pati Dada o unə u tsu. ² Əyi da kucci adama ə nusu tsu. Nusu tsu da u tarai goon shi, amma hali n̄a nusu va ama ətsumā o uvad̄ suru.

³ Tsu te reve na amayun tsu reve t̄ Əsulə n̄a tsu toni ikaka i na u dammai suru. ⁴ Za na suru dammai, "N̄ reve t̄ Əsulə," agba u yuwan tsu-toni ni ili i na u dammai shi,

vuma ndolo za ve open da, waru amayun ə ri pe ətsumā ə yi shi. ⁵ Amma n̄a tsu yuwan tsutoni ni ili i na Əsulə a dammai, tsundolo tsa da icigi yə Əsulə yaa lamba ili i ro ətsumā ə tsu shi, ne da waru tsee reve tsu t̄ a pe ətsumā ə yi. ⁶ N̄a tsu damma ətsu ama ə yi a da, tsu yuwin cine Yesu yuwin.

*Əsulə a damma tsu cigai
ama*

⁷ Ncigata n̄ va, maa danasaa du tsərə n̄ ca du wilə u sa'avu shi. Za na a fara ca ndu dada, waru ikaka i na yu uwmai de da. ⁸ Amma hali n̄ gogo u tu usa'avu. Zamawawa roco t̄ wilə u nda amayun a da, ədu waru i roco t̄ ne. Ye ene t̄ irumbu i t̄ makara, waru ekan a amayun ə te ikanasa ulobonu.

⁹ Vuma na dammai suru, "N̄ t̄ a nden ətsumā e ekan," əvu u 'yuwan za və yi, cu'un vuma ndolo hali n̄ gogo u t̄ a pe nden ətsumā e irumbu.

¹⁰ Za na cigai əzə ə yi suru u ta a mmalu ətsumā e ekan, waru wəq̄ təwəq̄ nu utədətsəsə shi. ¹¹ N̄a tsu 'yuwan ozo o ro, tsu t̄ a nden ətsumā e irumbu, waru tsu t̄ a mmalu ətsumā e irumbu. Tsu reve ubətə u na tsəq̄ tyo shi, adama a na tsaa gura ene ili ətsumā e irumbu shi.

¹² N̄ ta danasaa du muwun n̄ va, adama a na Əsulə a yuwaan du t̄ a gafura vu nusu du ətsumā a ala e Yesu Zamawawa.

¹³ N̄ ta danasaa du nan dada,

adama a na i reve yi taq, vuma
na shi diga o ufaru.
N ta danasaa du olobo ne es-
heli,
adama a na i lyuwa taq aci a za
vi iwuya.
N ta danasaa du muwun,
adama a na i reve taq Dada'a.
¹⁴ N ta danasaa du nan dada,
adama a na i reve yi taq, vuma
na shi diga o ufaru.
N ta danasaa du olobo ne es-
heli,
adama a na i taq nu ucira.
Adanshi a Åsula a taq pe
atsumä a du,
waru i lyuwa taq aci a za vi
iwuya.

¹⁵ She i ciga uvadî ko ili yu
uvadî wan. Ni i ciga uvadî,
icigi ya Dada yi pe atsumä a
du shi. ¹⁶ Apa re vu uvadî: tsu
ciga taq tsu uwaa aciyatsu
uyo'o wu unusu, icigi yi
iwuya i na tse eneshe, waru a
'yaşasân avangaci adama e ili
i na tsu ri na ayi. Atsumä e le
babu ili i na yu utai ya Dada,
amma suru nle o uvadî u da
o utai. ¹⁷ Uvadî ni ili i na i ri
pe suru a na ama a cigai suru
o to koto, amma vuma na o
tonishi ili i na Åsula a cigai u
taq tsurâ wuma u babu ukotu.

Ma'yuwatan ma Yesu

¹⁸ Ncigata m muwun n va,
rana vu ukosu da nda'a. Yu
uwua taq de a na ma'yuwatan
ma Zamawawa maq ri lo a
tawâ, gogo gba n'yuwatan
maq abunda mu Zamawawa n
ta pa. Ne da tsu revei a na
rana vu ukosu da. ¹⁹ Ama a
nda a lyawa taq a'isâ a aza e
Itoni a tsu, adama a na ko de
e pe atsumä a tsu na amayun
shi. Na a shi pe atsumä a tsu

na amayun, a shi te isawan
obolo na atsu. Ùkaru u le u
roco taq a pe atsumä a tsu shi.

²⁰ I taq nu une'e u na Za va
Akiza ca ndu, adama o ndolo
suru ndu i reve taq amayun.
²¹ She na n danaa du adama
a amayu'un shi, adama a na
i reve yi taq de. I reve taq a
na ama e epen e pe atsumä
a amayun shi. ²² Zane da za
ve epe'en? Vuma na wasain
Yesu aysi dada Zamawawa'a,
ayi da za ve epen. Vuma
na dammai ne suru, ayi
ma'yuwatan ma Zamawawa
ma da, waru u 'yuwan taq
Dada'a na Mawu'un. ²³ Vuma
na wasain Mawu'un, vuma
ndolo fo u wasan taq Dada.
Amma na tsu damma tsu usu
taq Mawu'un, tsu usu taq Dada
fo.

²⁴ I lyuwa elime ni itoni yu
uritosu u na i tsurâi nu ufaru.
Ni i lyuwa elime ni itoni yi
ili i na i tsurâi nu ufaru, i
ta dana obolo na Mawu'un
waru obolo na Dada'a. ²⁵ Apa
ili i na Zamawawa yuwaan
tsu nzuwulai n na waa ca
tsu: u ta ca tsu wuma u babu
ukotu.

²⁶ N ta danasaa du tsarâ n
rono du atsvu adama ama
a na a cigai a lulumä du.
²⁷ Amma aðdu, Zamawawa
tsuwan du taq Ruhu va yi. Na
Ruhu va yi ri obolo na aðdu,
yaa ciga nanza roco du shi.
Adama a na Ruhu va yi tsu
rito du taq ili suru, waru ili i
na woo ritosu amayun a da,
epen a da shi. I toni uritosu u
Ruhu, waru i lyuwa elime na
mobolo na Zamawawa.

²⁸ Amayun, ncigata m
muwun n va, i lyuwa elime

obolo nā Zamawawa, adama nu u kambā, tsu to o'wo babu wovon waru tsu uwmai wono a makakan mā yi wan.
29 I reve tā Zamawawa tā nā əbulā. I reve waru vuma na a yuwusan ili yā əbulā suru wo o'wo tā mawun mā Asula.

3

Atsu muwun ma Asula n da

¹ Dada ciga tsu tā əbundālon, adama o ndolo a da e de ntsu muwun mā Asula. Amayun ətsu muwun mā yi n da. Adama a na ama o uvadi e revei Dada'a shi, ayi da i zuwai e reve ntsu shi.
² N'utsa n na n cigai, gogo ətsu muwun mā Asula n da, agba koto u roco tsu ili i na tsoo o'wo shi, nā Yesu Zamawawa kambā. Agba tsu reve tā nu u tawisā, tsu to o'wo cine u ri, adama a na tsu te ene yi cine u ri na amayun.
³ Aza a na a usuyi adanshi a nda ə guzasa aciyele cece cine Zamawawa ri cece.

⁴ Vuma na yuwain unusu suru u kuda tā wilā wā Asula, adama a na unusu unātā u da u ri nā nlāngi nā Asula obolo nā wilā wā yi.
⁵ I reve tā Yesu Zamawawa tāwā tā tsāra u tawa unusu, waru ayi u ri nu unusu shi.
⁶ Adama o ndolo vuma na əqā dānu obolo nā ayi waa lyuwa elime nā mayan mo unusu shi. Vuma na gba lyuwi elime nā mayan mo unusu koto we ene yi shi waru koto u reve yi shi.

⁷ Muwun n vā she i lyawa nanza lulumā du adama e ili i nda wan: na ama a yuwusan nden n sa'ani, a ta yuwusan ne adama a

na əzā ə əbulā a da, cine Yesu Zamawawa ri nā əbulā.
⁸ Vuma na lyuwi elime nā mayan mo unusu wo o'wo tā vuma Mekerenkesu.
Mekerenkesu ma ta yuwusan unusu diga o ufuru. Agba Mawun mā Asula mā tāwā tā tsāra u lungusa linga vā yi.
⁹ Aza a na ə ri muwun mā Asula a tsu lyuwa elime nā mayan mo unusu shi, adama a na u ca nle wuma u sa'avu. Waru adama a na Asula a da Dada le, aa gura lyuwa elime nā mayan mo unusu shi.
¹⁰ Tsu ta gura reve ko zane da mawun mā Asula, waru ko zane da mawun me Mekerenkesu. Vuma na a yuwusan ili i sa'ani shi suru, mawun mā Asula ma da shi. Vuma na gba cigai za vā yi shi, mawun mā Asula ma da shi.

Icigalai

¹¹ Cu'un vi ikaka i nda ayi da yu uwmai diga o ufuru: tsu cigalai.
¹² She yoo o'wo ana Kayinut wan, za na o'woi za vu za vi iwuya reve wu una zawa'a vā yi. Nye i zuwai wu una niyi? Adama e ili i na Kayinu yuwain iwuya i da, agba ili i na zawa'a vā yi yuwain isa'ani i da.
¹³ N'utsa n vā, she i yuwan asalamā wan na ama o uvadi a nda a 'yuwan ndū.
¹⁴ Icigi i na tsu cigalai u roco tā tsu pasa tā ukwā ə tyo wuma. Vuma na ri ni icigi cu'un nda shi, u buwa tā ukwā.
¹⁵ Vuma na 'yuwain za vā yi za mona da, waru i reve tā əzā ə mona ə ri nā wuma u babu ukotu ətsumā e le shi.

¹⁶ Apa cine tsu revei ili i na a tsu de icigi: Yesu ca t̄ wuma w̄ yi adama a tsu. Adama o ndolo ātsu fo u lobono t̄ tsu cayi wuma u tsu adama a ama o ro! ¹⁷ A damma za ro t̄ nu utsuru avu we ene vali ko ka nu ulambu, reve u 'yuwan a kamba yi. Icigi ya Ȣsula i ri ātsuma a cu'un vuma ndolo shi. ¹⁸ Muwun, tsu roco t̄ icigi a tyo ubat̄a wa ama, n̄a tsu kamba le na amayun, amma tsu yuwusain adanshi a aci a yi goon wan. ¹⁹ N̄a tsu ciga ama, tsu reve t̄ na tsu ri pe ātsuma a amayun, waru tsu t̄ na asuvu nden a makakan m̄ Ȣsula. ²⁰ Amma n̄a tsu ri na asuvu nden ātsuma a tsu shi adama o wono, to, Ȣsula a la'a t̄ okolo a tsu, waru u reve t̄ ili suru.

²¹ N'utsa n̄ va, n̄a tsu ri na asuvu nden ātsuma a tsu, tsu t̄ dana a makakan m̄ Ȣsula babu wovon. ²² U ta ca tsu ili i na tsu patiyi suru, adama a na tsu to tono yi waru tsu ta yuwusan ili i na yoo yo'onotosu yi okolo. ²³ Apa ili i na Ȣsula a dammai: tsu usuyi Mawun m̄ yi, Yesu Zamawawa, avu waru tsu cigalai. Ayi da waru ili i na Yesu roco ntsu tsu yuwan. ²⁴ Aza a na aa yuwusan tsutoni n̄ wilā w̄ Ȣsula, a t̄ pe nden ātsuma a Ȣsula, waru fo u t̄ pe ātsuma e le. Tsu reve t̄ Ȣsula a t̄ pe nden ātsuma a tsu adama a Ruhu na Ȣsula a ca ntsu.

4

¹ Ncigata n̄ va, she i usu vuma na t̄awai suru a dansa u ta n̄ Ruhu va Ȣsula wan. I lyungw̄ le ne'en suru, tsara i reve ko amayun a da o uta t̄ ubata w̄ Ȣsula. Ama a Ȣsula e epen a abunda a kara t̄ de a uwa ātsuma o uvadi. ² Apa cine yee reve Ruhu va Ȣsula: Vuma uta t̄ ubata w̄ Ȣsula nu u damma Yesu Zamawawa t̄w̄a t̄ o uvadi tsu vadilima. ³ Amma vuma na wasain adanshi a nda a adama e Yesu u ri n̄ Ruhu va Ȣsula shi. Cu'un ruhu vuma ndolo wu uta t̄ ubata u ma'yuwatan m̄ Zamawawa. I reve t̄ de a na ma'yuwatan mo ndolo m̄ t̄ t̄w̄a ātsuma o uvadi, waru u t̄w̄a t̄ de.

⁴ Muwun n̄ va, ađu aza a Ȣsula a da, waru i lyuwa ta aci a n'yuwatan n̄ ndolo. Ruhu va Ȣsula t̄ pe ātsuma a đu, waru u la'a t̄ za na ri pa o uvadi ucira lon. ⁵ N'yuwatan n̄ ndolo a ta yuwusan adanshi e ili yu uvadi adama a na ele fo aza o uvadi a da, waru ama o uvadi a tsu zuwaa le t̄ atsuvu. ⁶ Ātsu gba ama a Ȣsula a da, ayi da i zuwai aza a na e revei Ȣsula aa zuwusaa tsu atsuvu. Na ama a Ȣsula a da shi, aa zuwaa tsu atsuvu shi. Ne da tsee reve ko vuma ta n̄ Ruhu va amayun ko ruhu ve epen.

Ubata w̄ Ȣsula u da icigi i tsu uta

⁷ N'utsa n̄ va, tsu cigalai, adama a na icigi e ekere a Ȣsula a da wu utai. Za na rocoi icigi suru mawun m̄ Ȣsula ma da, waru u reve t̄ Ȣsula. ⁸ Vuma na ri ni icigi

shi, u reve Asulə shi, adama a na Asulə icigi i da. ⁹ Asulə o roco tsu tə icigi ya yi ana u lyunguyi Mawun mə tə mə yi atsumə o uvadi tsarə u ca tsu wuma. ¹⁰ Apa icigi ya amayun: Atsu dā tsu cigai Asulə shi, amma ayi da u ciga ntsu dada u lyunguyi Mawun mə yi wo o'wo kucci vi ili i na yaa tawa nusu tsu. ¹¹ N'utsən və, adama a na Asulə a ciga ntsu tsunda, atsu fo tsu cigalai. ¹² Babu vuma na enei de Asulə, amma nə tsu cigalai, Asulə a to obolo nə atsu, waru icigi ya yi i tə tapu atsumə a tsu.

¹³ Asulə a ca tsu tə Ruhu və yi. Ne dā tsu revei a na tsu ri obolo nə ayi cine u ri obolo nə atsu. ¹⁴ Asulə a lyungu tə Mawun mə yi wo o'wo Za vi Iwawi yu uvadi. Tse ene yi tə, dada i zuwai tsaa dansaa ama o ro adama a yi. ¹⁵ Za na tarai Yesu Mawun mə Asulə ma dā, u to obolo nə Asulə, Asulə fo u to obolo nə ayi. ¹⁶ Atsu aciyatsu tsu reve tə cine Asulə a ciga ntsu lon, waru tsu ca tə okolo a tsu e ekere a yi suru suru.

Asulə icigi i da. Na tsu lyuwa elime nə ncigalai, tsu to obolo nə Asulə, waru u to obolo nə atsu. ¹⁷ Na tsu ciga aza a tsu ni icigi ya amayun, avu tsu dənu cine Zamawawa yuwain atsumə o uvadi u nda, tsaa uwua wovon o urana wu uge'etosu shi. ¹⁸ Babu wovon atsumə e icigi, icigi ya amayun i tsu lo tə wovon. Na vuma ri a uwuwsa wovon u ta majiyan gashi a ta ca yi oforo. Na

vuma ri a uwuwsa wovon, icigi ya Asulə koto i ri ug-bamu atsumə a yi shi.

¹⁹ Tsu te icigi adama a na Asulə a da a fara ne'en ciga ntsu. ²⁰ Nə vuma damma, "N ciga tə Asulə," avu u 'yuwan za və yi, za ve epen a da. Aza a na a cigai aza e le a na e eneshe kuci shi, aa ciga Asulə a na koto e enei shi. ²¹ Apa wilə u na Asulə a ca ntsu: aza a na a cigai Asulə a ciga a 'yuwan a ciga aza e le.

5

Ulyuwu wa aci wu uvadi

¹ Vuma na usuyi suru a na Yesu Zamawawa da, mawun mə Asulə ma da. Vuma na cigai dada u ciga tə mawun mə yi fo. ² Apa cine tsu revei tsu ciga tə muwun mə Asulə: nə tsu ciga Asulə avu tsu yuwan ntoniloi ni ili i na u dammai. ³ Tsu roco tə tsu ciga tə Asulə na tsu yuwan ntoniloi nə wilə wə yi, waru a ri usən u na tsəq kuru shi. ⁴ Vuma na ri mawun mə Asulə suru, u ta lyuwa aci o uvadi, waru ucawu wo okolo a tsu ayi da ili i na i tsu ca tsu malyuwa ma aci'i. ⁵ Zane da aa gura lyuwa aci o uvadi? She vuma na usuyi Yesu da Mawun mə Asulə.

Adanshi a sa'ani adama e Yesu

⁶ Yesu Zamawawa da təwai ya'a tsu o ure u na a rumbu niyi nə mini nə mpasa mo ukwə mə yi. O ure u mini ma da u təwai goon shi, amma obolo nə mpasa nə mini. Waru Ruhu na aciyayi u

damma taq adanshi'i amayun a da, adama a na Ruhu'u a amayun a da. ⁷ Ili i ta'atsu i taq lo i na i yuwain adanshi adama e Yesu: ⁸ Ele da Ruhu, naq mini, obolo naq mpasa, suru nle adanshi a amayun a taq a da aa yuwusan. ⁹ Tsu usu taq ama na a damma ili i ro amayun a da. Amma ili i na Asulaq a dammai u la'a taq ucira, waru ili ya amayun a na u damma ntsu ayi da adama a Mawun maq yi. ¹⁰ Za na usuyi Mawun maq Asulaq suru u reve taq ili i na Asulaq a dammai a aci a yi amayun a da. Amma za na usuyi ili i na Asulaq a dammai amayun a da shi, nu u yuwan tsundolo u de taq Asulaq za ve epen. ¹¹ Apa ili i na Asulaq a damma ntsu: Asulaq a ca tsu taq wuma u babu ukotu, waru Mawun maq yi, ayi da u zuwai wuma u ndolo wo o'wo ne. ¹² Vuma na ri naq Mawu'un u taq naq wuma u nda, za na waru ri naq Mawun maq Asulaq shi u ri naq wuma'a shi.

Wuma u babu ukotu

¹³ Nta danasaa du aza a na a usuyi Mawun maq Asulaq, tsara i reve i taq naq wuma u babu ukotu. ¹⁴ Tsunda tsu ta gura 'yawaq ubataq waq Asulaq babu wovon, waru tsu reve taq u ta uwwa tsu naq tsu pati yi ili i na u cigaa ntsu. ¹⁵ U tsu uwwa tsu taq mantsa ma na tsu pati niyi. Adama a na tsu reve taq a na amayun a da, tsu reve taq waru u tsu ca tsu taq ili i na tsu pati niyi suru.

* **5:16** Unusu u na u tsu taq nu ukwaq ayi da vuma 'yuwan a usu Yesu Zamawawa, waru vuma 'yuwan a ciga aza a yi. She naq ayi za vu unusu u vadala da goon waq tsra gafura.

¹⁶ Naq ve ene za vi Itoni a yuwusan unusu u na u rawai ukwaq shi, i pati Asulaq, u ta ca vuma ndolo wuma. Nta yuwusan adanshi adama a ama a na a yuwan unusu u na u rawai ukwaq shi. Agba unusu u na u tsu taq nu ukwaq u taq lo,* n zuwa du i yuwan avasa ubataq waq Asulaq adama a cu'un ndolo shi. ¹⁷ Mantsa ma na i yuwan iwuya suru, unusu u da, agba cu'un vu unusu suru da tsu taq nu ukwaq shi.

¹⁸ Tsu reve taq aza a na a ri muwun maq Asulaq a tsu lyuwa elime naq mayan mo unusu shi. Yesu Zamawawa Mawun maq Asulaq maq tsu kalyuwusaq le taq, waru za vi iwuya aa gura ju'wan le shi.

¹⁹ Tsu reve taq e ekere a Asulaq da tsu ri, agba ayi za vi iwuya ta yuwusan tsugono tsu uvadi suru.

²⁰ Tsu reve taq a na Yesu Zamawawa Mawun maq Asulaq maq taq ayi u rocaq tsu Asulaq a amayun. Tso o'wo taq obolo naq Asulaq a amayun, adama a na tsu ri a muwwulai naq Mawun maq yi Yesu Zamawawa. Ayi da Asulaq a amayun za naq tsu ca wuma u babu ukotu.

²¹ Muwun n vaq, i ciga i 'yuwan i suma itoni ya amali.

2. Icasu yu Ukosu (12-13)

Mepepelime me Ire ma Yahaya

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Ayi nda ayi da mepepelime me ire ma na Yahaya danai. E mepepelime ma nda, u damma tā u dana yi a tyo a “ka na Əsulə a dangwai obolo nā muwun mā yi.” Ucasu wā atsumalimā a əzə e Itoni a dānā tā lo a mantsa'a, Yahaya yuwan tā ularinga ni idanshi i nda o unā wā əa'isə na ama a na a ri pe.

Yahaya damma tā icigi ili ya əbulə i da e ekere a Əsulə, ne da fo icigi i ri nā əbulə e ekere a əzə e Itoni. A mantsa mo ndolo, ama o ro a dansa tā a na Zamawawa vuma da na amayun shi, amma ruhu da na ama ee ene ne esu e le. Reve Yahaya damma ayi ndolo epen a da, amma amayun ayi da Yesu Zamawawa vuma da na amayun. Reve u damma əzə e Itoni a 'yuwan munlu me epen.

Ana'an fo, munlu me epen n tā lo aza a na a yuwan uritosu wa amayun shi. Əzə e Itoni a 'yuwan munlu me epen n ndolo. Ili ya əbulə i da əzə e Itoni a ciga amayun, waru a cigalai.

*Ili ina iripe atsuma a aata-
gada a nda*

1. Amayun ni Icigi (4-11)

Icasu

¹ Amu, Yahaya zaghain,* əmu da n danai mepepelime ma nda a tyo a ka na Əsulə a dangwai obolo nā muwun mā yi.[†] N ciga du tā na amayun. Amu da n ciga ndu goon shi. Ama a na e revei amayun suru a ciga du tā fo. ² Tsu ciga du tā adama a amayun a na a ri pe atsumā a tsu waru u tā dānā pe babu ukotu.

³ N ta yuwan uritosu wa amayun nā tsara Əsulə Dada nā Yesu Kristi Zamawawa za na ayi da Mawun mā yi u yuwaan tsu isa'ani waru we ene iliyali i tsu! Lyawa a ca tsu asuvu nden, na amayun ni icigi.

Amayun ni icigi

⁴ N yuwan tā mazangā mā əbundā ana mu uwai muwun n du n ro oo ton ure wa amayun, cine Dada damma ntsu tsu yuwan.

⁵ Nəwəyi və, n danaa wu tsara vu yuwan ili i sa'avu i ro shi. N danaa wu tā tsara n damma du i cigalai, ayi da ili yu ufaru i na a damma ntsu tsu yuwan. ⁶ Ayi nda ayi da icigi: nā tsu yuwan ili i na Əsulə a damma ntsu tsu yuwan. Waru u damma tā diga o ufaru i cigalai.

⁷ Munlu me epen nā əbundā a tā kandaruwusa atsuma o uvadi. Aza a wulumu a nda a ta dansa a na Yesu Zamawawa ri nā lipu cu'un vu vadilimā shi.

* 1:1 Danshi Tsuheleni pa nda ta yuwan uritosu wa amayun adanshi adama a abara tsu zaghain.

† 1:1 Ayi ka obolo nā muwun mā yi u ta yuwan uritosu wa amayun adanshi a əa'isə a əzə e Itoni na aza a na a uwusa pe.

Agba aza e open a da waru n'yuwatan mu Zamawawa n da. ⁸ I yuwan ugbozu. Ni i yuwan ugbozu shi, i ta gura lamba ili i na i lingai adama aq yi suru. Amma ni i yuwan ugbozu, i ta tsur^a iliyinkapa i du tapu. ⁹ Vuma na isawain atsum^a o uritosu wa Yesu Zamawawa shi, avu u feletyo, u ri obolo naq Asula shi. Vuma na isawain atsum^a o uritosu'u u to obolo naq Dada na Mawun. ¹⁰ Naq vuma taw^a atsum^a e ibolo i du, agba u yuwan uritosu wa amayun a aci a Zamawawa shi, she i banu yi a 'wa du ko i casa yi ko ke'en wan. ¹¹ Ni i raba cu'un vuma ndolo, i yuwan ta fo cu'un vu ulinga vi iwuya ya yi.

Idanshi yu ukosu

¹² N ta ni ili ya abund^a a na n cigai n damma du, agba n ciga n dana le aq aqv'un shi. Amma n ta a majiyan n taw^a n yuwan adanshi naq adu esu esu, tsara tsu dana tapu naq mazanga.

¹³ Muwun mu za v^a wu vu ka za na Asul^a a dangwai aq ta lyungusaaq wu ni icasu i le.‡

‡ **1:13** Ka na a yuwusan adanshi a aci aq yi pa nda aq'isa a na Yahaya danai ana u danai mepepelime ma nda ma da, muwun ele da aza a na a uwusa atsum^a aq'isa az^a e Itoni.

Mepepelime ma Ta'atsu ma Yahaya

Ucuduwu wa aatagada a nda

Ayi nda ayi da mepepelime ma ta'atsu ma na Yahaya danai. E mepepelime ma nda, u damma u ta danasaa Gayu i'utsa ya abulä ya yi.

Yahaya danaa t̄ Gayu a cuwusa yi cine u kambai munlu m̄ aza e Itoni ma amayun a mantsa'a. U yuwan t̄ fo adanshi a Diyotarifi, za na 'yuwain a kamba aza a na o ritoi amayun.

Ana Yahaya yuwaan ntsu adanshi a ama e re a nda, u roco tsu t̄ iroci i wuma i sa'ani n̄ wuma u babu ulobonu.

Ili in airipe atsumä a aata-gada a nda

1. Icasu a tyo ya Gayu (1-4)
2. Ulobonu wu mmalu obolo (5-12)
3. Icasu yu Ukosu (13-15)

Icasu

¹ Amu, Yahaya zagbain,* amu da maa danasaa wu mepepelime ma nda, i'utsa i v̄ Gayu. N ciga wu t̄ adama a na tsu to tono amayun.

² I'utsa i v̄, n ta yuwusaan wu avasa adama ili suru i wala wu mejenge, waru vu dānā n̄ lafiya lipu cine n̄ revei asuvu a wu a ri atsumä e Itoni. ³ N zānganā t̄ lon

ana aza e Itoni o ro a t̄awāi a damma numu adama a amayun a wuma a wu n̄ cine voo tono ure wa amayun. ⁴ N tsu yuwan t̄ māzāngā kuci n̄ mu uwua a na muwun n̄ v̄ n to tono ure wa amayun. Babu ili i ro i na i la'ai ili i ndolo māzāngā.

⁵ I'utsa i v̄, vu ta yuwusan ili ya abulä adama a na vaa kambusa munlu m̄ abulä aza a na ari atsumä a mmalu, ko na wo o'woi omocin a da e ekere a wu. ⁶ A damma t̄ aza e Itoni adama e icigi ya wu. N ta patishi wu vu kamba le o ure u na Aṣulä aa uwua uyo'o na a lyuwa elime atsumä a mmalu n na aa yuwusan. ⁷ A baza t̄ atsumä a mmalu n le tsārā a yuwaan Yesu Kristi Zamawawa aganda. A tsu ushi ili i ro e ekere a aza a na koto o o'woi aza e Itoni shi. ⁸ Adama o ndolo atsu na aciyatsu tsu kamba nle tsārā tsu lingai obolo adama a amayun.

⁹ N danaa t̄ de aa'isa mokodí me mepepelime, amma Diyotarifi vuma na cigai wo o'wo zagbain atsumä e le, u 'yuwan t̄ a uwua tsu. ¹⁰ N̄ n t̄awā n ta damma ili i ro i na waa yuwusan na adanshi a vama a na waa yuwusan a aci a tsu. Ili i na i la'ai usan ayi da, u 'yuwan t̄ a usu munlu nna n t̄awāi. Hali waru u tiga t̄ aza a na a cigai a raba le, reve u lo le atsumä a aa'isa.

¹¹ I'utsa i v̄, she vu toni ili i na i ri iwuya wan, amma vu toni ili i na i ri ulobonu.

* **1:1** Danshi Tsuheleni pa nda ta yuwusan adanshi adama a aabara ana zagbain.

Za na a yuwusan isa'ani suru vuma va Ʉsulà da. Amma za na a yuwusan iwuya koto u reve Ʉsulà shi.¹² Ama suru a ta yuwusan adanshi a sa'ani adama a Dimitiriya, waru wuma u sa'ani wa yi u roco t̄ a na vuma va Ʉbulà da. Ʉtsu fo tsu ta yuwusan adanshi a sa'ani adama Ʉ yi. Waru vu reve t̄ ili i na tsu dammai suru amayun a da.

Idanshi yu ukosu

¹³ N t̄ ni ili i na n cigai n damma wu n̄ Ʉbundà, agba n ciga n dana le Ʉ aqvu'un shi.
¹⁴ N ta majiyan n t̄wà ubatà u du go'o, Ʉvu tsu yuwan adanshi esu esu.

¹⁵ Avasa a va a da Asula a zuwaa wu aba'un a asuvu nden! N'utsà m̄ wu pa nda suru Ʉ t̄ casasà wu. N te ipati ya wu vu casà n'utsà suru de na ala.[†]

[†] **1:15** Adanshi Ʉ Ʉsulà o ro Ʉ t̄ n̄ guzu 14 amma ozo o ro Ʉ t̄ n̄ guzu 15, amma ele adanshi Ʉ t̄ a da aa yuwusan babu za na kàlämài ni ili i ro, adangulu a da goon.

Mepepelime ma Yahuza

*Ucuduwu wa aatagada a
nda*

Yahuza da za na danai mepepelime ma nda. Ayi zawa'a va Yesu da. Tsu reve ta ne adama a na u dammai ayi mawun maqanawu ma Yakubu ma da, waru Yakubu zawa'a va Yesu da.

Yahuza dana ta mepepelime ma nda adama u rono aza e Itoni e Yesu atsuvu adama a munlu me epen. U rono ta aza e Itoni atsuvu adama o tonoo uritosu we epen wa ama o ndolo wan. U rono le ta waru atsuvu adama o tonoo iroci yi iwuya i wuma ya ama o ndolo wan.

Munlu me epen n ta lo ana'an. O ufaru vu te ene gashi ili ya abul a i da oo toni le. Reve addama aqabunda a kara a tawusa. Aatagada a Yahuza o to ritosu tsu cine tsee revei munlu ma amayun na munlu me epen.

*Ili i na i ripe atsum a aata-
gada a nda*

1. Icasu (1-2)
2. Ugesu wu ucawu wo okolo e ekere a munlu me epen (3-23)
3. Avasa o ukosu (24-25)

¹ Mepepelime ma nda e ekere a va a da wu utai, amu da Yahuza. Amu aagbashi e Yesu Kristi Zamawawa da, waru zawa'a va Yakubu. Asula za na ayi da Dada, u de ta ozo o ro a dana pe atsum a e icigi ya yi waru Yesu

Zamawawa ta kalyuwusa le. Icu'un ya ama o ndolo a da maa danasaa.

² Lyawa i tsura isa'ani ya Asula, na nden mo okolo, ni icigi ya yi kukuci.

*Ili i na i tsu cina aza o un-
usu*

³ Ncigata n va, n shi ta n ciga n danaa du ili ya abunda adama e iwawi i na tsutsurai. Agba gogo n ciga n 'yuwan n danaa du adama e ili i ro ko'o. Nciga n 'yuwan n danaa du adama i geshe amayun a Alabari a Sa'ani. Asula a ca ta amayun a nda a na a ri n vadala shi u ta o una u mantsa suru adama a ama a akizat a yi.

⁴ N damma ta ili i ndolo adama a na ama a na a 'yuwain a yuwusaan Asula tsutoni a uwa ta e memere ma du usokowu. O to ritosu a na Asula a ta ni isa'ani waru u tsu yuwaan ta ama gafura vu unusu. Ne da u ri, amma reve a damma adama o ndolo a ta gura yuwan ili yu uwuyanu i na a cigai a yuwan biti. Asula a dangwa ta de ili i na waa yuwan ne ele nu ujimu adama a na a wasan ta Zagbain na Mogono ma tsu, Yesu Zamawawa.

⁵ N ciga ta n cuwaan du ni ili i na i revei de: Asulazuva a wawa ta de ama a yi a na wu utaq nle atsum a a Masar. Agba a mantsa mo ro reve u lungusa aza a na a 'yuwain a usu yi. ⁶ Waru n ta cuwusaan du adama a nlingata ma Asula aza a na e isawain o ucira u na Asula a ca nle shi. A lyawa ta ubata u na a ri, reve gba Asula

9 gutsu le na akani o u'wa wa ali wi irumbu. Gogo a ta pura urana wu uge'etosu.
 7 Waru she yi icina ilyuci yo Sodom nã Gomora,† ni ilyuci i na i shi zuzu ne ele wan. Ilyuci i ndolo i shiwan tã nã tsipere waru nã cu'un tsipere suru. Akina ą kulato tã ilyuci i ndolo suru suru, waru ele da iroci ya akina a babu ukotu a na aa ca ązã e iwuya ątsumalima.

8 Hali nã ne, munlu me epen n nda a ta dansa a zuwaa le atsuwu adama a alavu e le. Əvu ą lungusã lipu le nã nshindã n tsipere. Reve a 'yuwan a yuwan tsutoni nã tsugono, avu a yuwaan ucira wa azagbain a zuva ulamu.
 9 Agba ko Mika'ilu malingata ma Asula† ma gbain wu uwuwa tã wovon u na waa tawaa Mekerenkesu unusu na adanshi a vama, agba ąyi da zaghain vu nlingata suru suru. Ana Mika'ilu danai a mawasan nã Mekerenkesu adama ą ąqkwakwã ą lipu va Musa, ili i na u dammai goon ąyi da, "Zaghain bara wu."
 10 Amma munlu n nda n ta yuwusan ulamu, waru a ta yuwusaan ili i na e revei shi unã. A tã vadamma inama. A ta yuwusan ili i na lipu le cigai a yuwan, ne da ąa tawãa aciyele nu ulungusu.
 11 Atsumalima o uwuyanu a ta cina le! Adama a na

o toniyi iroci yi iwuya ya Kayinu,† za na unai zawa'a va yi. Vadamma Balam,† a ta yuwan ili suru adama ą tsurã ikebe.* Waru vadamma Kora,† ą tã kuwã adama o u'yasasan wa aci e le.

12 Nna ama a nda ą dãnu obolo nã ądu ą abuki a alya e ilyalya yi Žagbain, a tu ushindalu u na ąa lungusa ilyalya'a. Aciyele a da goon ą tsu kalyuwusã o ure u na u tsu tawãa nã wono. A tã vadamma upepu u na wunla u tsu kebe ą tyo e ida agba u tsu ro'o shi. A tã waru gashi danga na ri nã muwun shi a mantsa mo uta'an. Ukwã wa ndana u da ą ri goon shi, amma ą kuwã tã o ure suru suru, adama a na ą mulã tã aralu e le. 13 O tsu roco tã ili i wono i na aa yuwusan a alanga eteshe gashi upepu u mala za na tsu taþaluwa ąshindã ą mini. A tã vadamma italyo'o i na i ri a agara nã ą 'yawi nã ą tawi, waru ą tã 'yawã ubata e irumbu ya ąbunda i babu ukotu. 14 Anuhu fo za na shi za cindere diga o ugundo wa Adamu, u yuwan ta adanshi o usokowu ą Asulã adama a ama a nda, avu u damma, "Uwwai, Əsulazuva ą tã lo ą tawã obolo nã nlingata ma ąbunda ma yi n na aa gura kece shi.

15 U te ge'eto ama o uvadi.

* 1:11 Atsumã a aalabari a Balam a na ą ri pe ątsumã a aatagada a Alabari a Musa (Mkc. 22:1-23:12), tse ene tã Balam dammai Balak Mogono ili i na Əsulazuva a damma niyi u damma. Ayi nda ayi da aalabari a Balam goon shi. Mantsa mo ro Balam ushi tã ikebe e ekere a Balak reve u rono aza a Isra'ilila adanga adama a yuwaan ąmali ąganda, (Mkc. 31:16). Ayi aalabari a nda ą pe ątsumã a aatagada a Alabari a Musa ą KLP shi.

U to roco ama a na a 'yuwain
o toni Asulə a tə nu
unusu wi iwuya suru
i na a yuwain a na a
'yasayin Asulə aci.

Waru u to roco aza a na a
ri azə o unusu obolo
na aza a na a ri na
Asulə shi, a tə nu
unusu adama a na a
ta yuwusan adanshi
a vanvama a aci a
Asulə."

¹⁶ Ama a nda aza a adan-shawuya a da, waru mantsa suru a tsu dənə tə a adanshi a vama. A tsu yuwan tə cu'un vi iwuya i na a cigai a yuwan suru. A tsu 'yasasən tə avangaci e le, waru a tsu yuwaan tə ama adanshi uyo'o adama a tsrə ili i na a cigai.

Vu lyuwa elime nu ulinga

¹⁷ N'utsə n və, i 'yuwan i ciga i cuwan ili i na ajiya a Zagbain Yesu a damma ndu. ¹⁸ A damma, "A tyo de zuzu nu ukosu u mantsa, ama a tə dənə lo na aa wasan Asulə, waru ili i na aa ciga a yuwan goon ayi da, aq kuru ili i na okolo e le a cigai na aa yuwaan Asulə unusu."

¹⁹ Gogo gba a mantsa ma nda, a tə pa, waru ele da aza a na aa kakasasa du. A ta yuwusan wuma ni icigi i lipu adama a na Ruhu və Asulə ri nden ətsumə e le shi.

²⁰ Amma n'utsə n və, i 'yuwan i ciga i suwa aciyədu e ikyun yu ucawu wo okolo ya akiza a du. Waru i lyuwa elime na avasa cine Ruhu və Akizət rocoo ndu. ²¹ I guzə aciyədu ətsumə e icigi ya Asulə ko na yaa pura

isa'ani yi Zagbain tsu Yesu Zamawawa u rawato du a wuma u babu ukotu. ²² Vu kaba asuvu na aza a na koto e revei ili i na aq kuru shi. ²³ Vu wawa ozo o ro, vu usa le diga e elentsu a akina o uge'etosu. Ama o ro a tə lo aza a na vee ene iliyali, amma vu dənu nu ugbozu ne ele gashi unusu u le u zuwa tə itana i le yo o'wo na əshinda.

Avasa e ica

²⁴ Gogo, i ca Asulə tsugbain, adama a na u gura tə kalyuwə du tsərə i riya wan, waru u ta zuwa du yo o'wo aza a na a ri nu unusu shi, reve waru u ca du məzəngəlon. Avu waru u təwəto du ubatə u tsugbain tsə yi. ²⁵ Nu ujimu de, a tyo mantsa ma nda, hali a tyo o ukosu, Asulə a da Za vi Iwawi i tsu adama e Yesu Zamawawa Zagbain tsu. Tsugbain suru za və yi da. Tsugono suru za və yi da. Ucira suru suru za və yi da. Waru ili suru i tə o ukere wə yi.

Ami.

Wenu wa Yahaya

Ucuðuwu wa aatagada a nda

Aajiya Yahaya da danaai aatagada a nda. U damma tā ili i na we enei ȝtsumā a alavu alavu adama e ili i na ȝsula o foboi waru ni ili i na yaa fara o ukosu wu uvadi.

Ikaka'a u tā nā pasu ta'atsu. U damma tā a na cira vi iwuya tā pe ȝtsumā o uvadi o ulinga, adama o ndolo ȝza e Itoni o to sowo ȝtsumālima waru a tā kuwa. Ü yuwan tā adanshi a Magiri'i mā ȝsula, za na ȝyi da Yesu. U ta lyuwa aci a ama e iwuya suru nā cira na ri a nlangi na ȝsula. O ukosu, ȝsula a tā nī iliyinkapa i sa'ani yaa ȝbunda i na waa ca ama a na aa lyuwa elime nu ucasu wo okolo ya Kristi Zamawawa. Ikaka ȝtsumā a ȝavu'un suru ȝyi da ȝsula a tā na akiza waru u tā nu ulyuwu wa aci.

Aatagada a nda wenu wi ili i na ama aa gura ene da shi. Yahaya yuwan tā ulinga ni idanshi ya ama adama u damma cine ili ya zuva i ri. Re tā lo nā ȝbunda a na vaa gura reve ili i na i ri pe ȝtsumā a aatagada a nda, amma ȝbajini e ikaka u tā a alanga eteshe waru u vadala shi. Apa ȝbajini e ikaka'a: Yesu Kristi lyuwa tā aci a cu'un vi iwuya suru ubaþa suru. Urana u tā lo a tawā a na Male nā cu'un vi iwuya suru aþa tsun le ȝtsumā

a mala ma akina, reve zuva sa'avu nu uvadi u sa'avu u tawā ubaþa u na ȝza a na o toniyi Yesu aþa dana obolo na ayi na asuvu nden.

Ili inai ripe ȝtsumā a aata-gada a nda

1. Adanshi o usokowu diga Yahaya (1:1-8)
2. Alavu alavu a Asulazuva a Wuma (1:9-20)
3. Mpepelime a tyo a'isə e cindere (2:1-3:22)
4. Alavu alavu a aganda de zuva (4:1-11)
5. Aatagada ne erepu e cindere (5:1-6:17)
6. Aganda a mākakan mā ndanata mā ȝsula (7:1-17)
7. Avana e cindere (8:1-11:19)
8. Aagangu nā ȝdodo e re (12:1-13:18)
9. Alavu alavu o uge'etosu wā ȝsula nā mekedē (14:1-15:8)
10. Akwanu e cindere o upan wā ȝsula (16:1-21)
11. A lyuwa tā aci a n'yuwatan mā ȝsula (17:1-20:10)
12. Uge'etosu wu ukosu (20:11-15)
13. Zuva sa'avu nu uvadi u sa'avu (21:1-8)
14. Urishelima sa'avu (21:9-22:5)
15. Kristi Zamawawa tā kambā babu ujimu (22:6-21)

Yahaya yuwan tā adanshi a aatagada a nda

¹ Apa ili i na ȝsula o rocoi Yesu Kristi Zamawawa, adama u damma agbashi a yi ili i na ȝsula aa yuwan nu ujimu shi. ȝvu Yesu lyungu

malingata mā yi u roco aag-bashi a yi Yahaya tili'i.² Reve Yahaya damma ili i na we enei biti adama e ikaka ya Asulā na adama e ili i na Yesu Zamawawa dammai ni ili i na u yuwain waru.³ Asulā a ta zuwaa za na ee dewushe ama idanshi yi ikaka i nda nu unq̄ aba'un, waru u ta zuwaa za na uwaireve u yuwan tsutoni n̄ a yi aba'un. Adama a na mantsa ma yuwan t̄ zuzu a na ili i nda yaa fara.

Yahaya cas̄a ta a'is̄a a aza e Itoni e cindere

⁴ Apa mepepelime ma na Yahaya danai a tyo ubat̄a wa a'is̄a a aza e Itoni e cindere a na a ri a Asiya.*

N ta avasa Asulā o roco du isa'ani na asuvu nden a yi. Asulā ayi da za na ri lo diga o ufaru, u t̄ lo gogo, za na waru ri lo a t̄awa. Waru nan ruhu e cindere a na a ri a makakan mā ndanata n̄ tsugono ts̄ Asulā o to roco du isa'ani na asuvu nden.⁵ Ne da waru Yesu Zamawawa za na a zuwayi ucira o udansa wa amayun adama a Asulā. Ayi da za na fara 'yoyin atsumā a akwakwā. Ayi da mogono mo tsugono mo ngono mu uvadi.

Ayi da za na ciga ntsu, waru ayi da u zuwa ntsu tsu la'a ucira wu unusu u tsu ana wo ocoi mpasa reve u kuwā adama a tsu.⁶ Adama o ndolo reve wo o'woto tsu mmaci mā yi nan ganu a yuwusaan Asulā Dada v̄ yi aganda. Tsugbain nu ucira

babu ukotu za v̄ Yesu Zamawawa da! Ami.

⁷ Kalyuwai, ayi da ndolo a t̄awa e eleshe! Koyan da te ene yi, hali na aza a na a zuwa a sapa niyi ni ibata, waru elentsu o uvadi suru a t̄ shon lon adama a yi. Ne da, u to o'wo ne! Ami.

⁸ Asulā Zagbain damma t̄, "Amu da Alfa t̄ n̄ Omiga.† U ta dansa amu da Ufaru waru amu da Ūkosu. Amu da za na ri lo gogo, n̄ t̄ lo diga o ufaru, za na waru ri lo a t̄awa. Amu da Asulā Mogono me Ili Suru."†

Yahaya ene t̄ Zamawawa na 'yoyin

⁹ Amu da Yahaya, za du atsumā e Itoni ya Yesu Zamawawa, waru o bongi mu ta cine o bongi ndu. N ta atsumā o tsugono ts̄ Asulā cine ađu fo i ri. Waru n̄ ciga n̄ 'yuwan n̄ yuwan ankuri n̄ kaba asuvu n̄ atsumalima a v̄ cine yaa yuwusan. A caco mu t̄ nden mu u'wa wa ali a Batamus, ida i memere mā mini, adama a alajiya e ikaka ya Asulā na amayun a na Yesu Zamawawa rocoi.¹⁰ O urana wu Zagbain, reve Ruhu v̄ Asulā shiton wuma u v̄, reve mu uwua abant̄ini o udyo tse mesun ma aavana acapa a v̄. ¹¹ Avu udyo'o u damma, "Dana atsumā a aata-gada ili i na ve enei reve vu lyunguwā a'is̄a a aza e Itoni a na a ri e ilyuci i cindere i nda: Afisu, n̄ Simirina, n̄

* **1:4** "Asiya" e ida ya Roma ayi da akapi e ida ya Tukiya. † **1:8** Alfa n̄ Omiga idanshi yu ufaru n̄ yu ukosu yi idani i Tsuheleni tsa da, u ta dansaa tsu Yesu t̄ lo kafu a yuwan ili i ro waru u t̄ dān̄ lo babu ukotu.

Birigamu, nã Tayatira, obolo nã Sadisu, nã Filadalifiya nã Lawudikiya."

¹² Reve n vadala adama me ene za na aa yuwusan adanshi nã amu, avu me ene wisawatan wi ifitila i cindere i na a yuwain nã zinariya. ¹³ E memere ma wisawata'an, vuma dãna tã pe na rotsoi vadilimã. U dãna tã wotowu nã ătugu a gbagbain a na a rawai a ana ă yi, nã mapadi mo umuna ma na a davai nã zinariya ukãndã'u ă mákak n m n yi. ¹⁴ Anji ă yi u'uri puwu ana tsikilu, esu ă yi waru e ikanasa tse elentsu a akina. ¹⁵ Ana ă yi waru a madala tsu rumushili nã aruma a tsu rumareve o gboro yi, udyo w yi u rotso tã magugw  m mini m n  bund . ¹⁶ Reve u gu z  italyo'o i cindere o ukere usa'ani w yi, nã matsum me pe'en i ma na e tewein m n re o utus  o un  w yi. Urewesu w yi a madala tse ekan o urana a aci.

¹⁷ Ana me ene niyi, reve n k d ato ă m kak n m n yi n jingad  shi. Avu u kuruw  mu ukere usa'ani w yi reve u damma, "She vu uwua wovon wan,  mu da Ufaru nu Ukosu. ¹⁸  mu da za na aa casu wuma. N shi t n kuw , amma gogo n t wuma u na u ri n koto shi. N t n n  mkp tu'utsu n na maa casu mu ucira u na m  k tu'w  ko m   ru ub ta u na  kw kw    ri, reve n k m b to le wuma.

¹⁹ "Vu d na  t sum  a aata-gada ili i na v e inda gogo

suru ni ili i na y   t w  elime. ²⁰ Nda ucuduwu w  usokowu wi italyo'o i cindere i na ve enei o ukere usa'ani u v  , n  wisawatan u zinariya wi ifitila i cindere: Wisawatan i cindere'e  isa  az  e Itoni e cindere a da, ele waru italyo'o i cindere'e nlingata m   s l  n cindere n na m   k lyuwus   isa  az  e Itoni e cindere a da."

2

Ikaka   tyo Afisu

¹ Reve u damma mu, "Dana mepepelime ma nda   tyo a malingata m   s l   isa  az  e Itonit   lyuci va Afisu. Za na guz i italyo'o i cindere o ukere usa'ani w yi'i, za na waru ri a mmalu e memere ma wisawatan wi ifitila i cindere, u t  lyungusa  w  ikaka i nda: ² Nreve t  ili i na v a yuwusan suru, me ene t  ulinga wa amayun n  mak ba ma asuvu m n  bund  m n w . Nreve t  a na vu 'yuwain ama e iwuya. Vu lyungw  t  aza a na a dammai ele ajiya a da, agba na amayun ne da shi, reve vu cina le  az  e epen a da. ³ Vu yuwan t  ankuri vu k ba asuvu ni ibongi adama  va, waru okolo   w  a tu uk bu kuci  t sum  e itoni i va.

⁴ "Agba n ta  ara w  adama e ili i ro. Vu buwa e icigi y   az    w   az  e Itoni cine vu yuwain ana vu fara usu numu shi. ⁵ She vi icina ununa vu riyai  t sum  o unusu wan! Vu vadala reve vu lyawa mayan mo unusu, reve

vu yuwan ununa vu yuwan in ana vu fara usu numu. Nà vu lyuwa elime nu unusu, n tā tawā n ca wu oforo n tawa wisawatan u fitila wā wu ubatā u na u ri.⁶ Amma n ta cuwa wu adama e ili i sa'ani i na vaa yuwusan. Vu 'yuwan tā ili i na otoni a Nikola* aa yuwusan, ununa ąamu fo n 'yuwan ili i na aa yuwusan.

⁷ "Za na ri na atsuvu, wu uwwa ili i na Ruhu aa dansaa a'isə ą ąza e Itoni! N ta lyawa za na biti lyuwai aci u lyuwa muwun mu udanga n na n tsu ca wuma, za na ri ątsuma ą o u'wa u wivuwunt zuva."

Ikaka ą tyo Simirina

⁸ Reve u damma mu, "Dana mepepelime ma nda ą tyo a malingata mā Ąsulā mā ąa'isə ą ąza e Itoni ą lyuci va Simirina. Za na ąyi da Ufaru waru ąyi da Ukosu, za na kuwai agba wo o'wiso tā wuma, ąyi da wā ą lyungusaa wu ni ikaka i nda:⁹ N reve tā nā ątsumalimā ą wu nu ulambu wā wu, agba vu tā nu utsuru! N reve tā ni ili i babu ulobonu i na ama o ro a dansa a aci ą wu. A ta dansa ama ą Ąsulā a da, agba ne da ą ri shi na amayun. Obolo a ama a da a na ą ri aza a Male.¹⁰ She vu uwwa wovon wan, nā vu yuwan majiyan mā ątsumalimā ma na vu ri azama vu sowo. N ta dansaa wu, Mekerenkesu ma ta

zuwa le ą lyungwā wu a zuwa ozo o ro ą du o u'wa wa ali, waru o to bongi wu hali rana kupa. Vu guzə mejege, ko nu u shi wo o'wo ą to una wu, n ta ca wu wuma u babu ukotu vadamma ookokolot̄ wo o'wo wu iliyinkapa adama a na vu lyuwai aci.

¹¹ "Za na ri na atsuvu, wu uwwa ili i na Ruhu aa dansaa a'isə ą ąza e Itoni! Za na biti lyuwai aci e iwuya, woo sowo ątsumalimā ą ukwā we ire shi."

Ikaka ą tyo Birigamu

¹² Reve u damma mu, "Dana mepepelime ma nda ą tyo a malingata mā Ąsulā mā ąa'isə ą ąza e Itoni ą lyuci va Birigamu.[†] Za na ri nā matsun me pe'eni ma na e tewein mā nā re vā yi, ayi da za na ą lyungusa ą wu ni ikaka i nda:¹³ N reve tā vu tā nden ątsuma ą lyuci na Male[‡] mā ri o tsugono. Avu za vi Itonit va amayun a da, waru vu kudā ą usu mu shi, ko ke'en. Vu usu tā a mantsa ma na a zuwai o unai Antibā adama e isa'ani ą yi ą lyuci du, ubatā u na Male mā ri o tsugono. Antibā rocosu tā ama a na ąyi za vi Itoni va amayun ą vā a da a adanshi nili ina u yuwusain.

¹⁴ "Agba n 'yuwan n ciga m bāra wu adama e ili i ro. Ozo o ro ątsuma ą du o to tono uritosu wa Balam,[†] za na rocoyi Balak cine waa

* **2:6** Aza a na oo tono Nikola ama o ro a da a na aa yuwusan uritosu we epenaza a na a cigai ama a yuwaan ąmali ągandā reve waru a yuwan unusu u tsipere.

† **2:12** ątsuma ą lyuci gbain va Birigamu, a'isə ą dānā tā lo ubatā u na ama a yuwusayin mogono mā Roma ągandā tsā Ąsulā. Zuzu nā ąyi ąabajini a masa'a ą dānā tā lo ubatā u na a tsu yuwaan ąmali a Zafasa ągandā. Birigamu ąabajini a lyuci a da na Male mā dānāi a yuwusan tsugono ątsuma o uvadī. ♫ **2:14** Mkc. 25:1.

zuwa aza a Isra'ila† a yuwan unusu. ♦ Balam gbagba le t̄ a tama inama i na ama a padayi ̄amāli a na a yuwusaan ̄agāndā. Waru u zuwa le t̄ a yuwan tsipere. ¹⁵ Ununa aza a Isra'ila a yuwain unusu, ne da waru ozo o ro ̄a du a yuwain unusu ana o toniyi uritosu wo otoni a Nikola. ¹⁶ Gogo vu vadala vu lyawa nusu v̄a wu! N̄a vu yuwan ne shi, aa jima shi n̄ t̄ t̄wā wu reve n̄ yuwan nlāngi na ama o ndolo n̄ matsun me pe'enī ma na moo utus̄ o un̄a u v̄a.

¹⁷ “Za na ri na atsuvu, wu uwwa ili i na Ruhu aa dansaa ̄l'is̄ a ̄az̄ e Itoni! N ta ca za na biti lyuwai aci ̄atsumā a manat na o sokoi.‡ Waru n̄ ta ca za suru aatali ̄a uri a na a danai aala a sa'avu de. Za na ushiyi aatali a nda a da goon ee reve aala a nda.”

Ikaka ̄a tyo Tayatira

¹⁸ Reve u damma mu, “Dana mepepelime ma nda ̄a tyo a malingata m̄ ̄Asulā m̄ ̄aa'is̄ a ̄az̄ e Itoni ̄a lyuci va Tayatira. Mawun m̄ ̄Asulā, za na esu ̄a yi e ikanasa tse elentsu a akina waru za na ana ̄a yi a ri a madala tsu rumushili na o gboroi de, ̄ayi da za na lyunguwā nuwu ni ikaka i nda: ¹⁹ N̄ reve t̄ ili suru i na vaa yuwanus. N̄ reve t̄ a na i cigalai waru ̄adu otoni a amayun ̄a v̄a a da. N̄ reve t̄ cine i kambulai, waru n̄ reve t̄ a na vu kabai asuvu na ankuri. N̄ reve t̄ a na gogo vu ta yuwanus upasu n̄ cine

vu yuwanus ana vo o'woi za vi Itoni v̄a cacawu.

²⁰ “Agba n̄ ciga n̄ 'yuwan m̄ ̄bara wu adama e ili i ro. Vu geshe ka ndolo Yezebe shi, za na a yuwanus epen a na ̄ayi vumavasula da. Ana u ri o uritosu ̄a pususan agbashi ̄a v̄a ana, adama a yuwan tsipere waru a lyuwusa ilyalya i na a cayi ̄amāli. ²¹ N̄ ca yi t̄ mantsa u vadala u lyawa nusu v̄a yi, agba ̄avu u 'yuwan a lyawa tsushakala. ²² Adama o ndolo, n̄ ta zuwa wo o'wo ubanakun. N̄ ta zuwa aza a na a yuwanus tsipere n̄ ̄ayi o sowo ̄atsumālima lon. N̄ ta yuwan ili i nda gogo shede na a vadala a lyawa mayan me iwuya i na aa yuwanus. ²³ N̄ to una otoni ̄a yi. Reve ̄l'is̄ a ̄az̄ e Itoni suru e reve a na n̄ revei majiyan ma za suru waru ni ili i na a cigai suru. N̄ ta ca za suru ̄atsumā e le ̄atsumālima cine unusu w̄a yi u ri. ²⁴ Ozo o ro ̄a du ̄atsumā a Tayatira o toni uritosu w̄a yi shi. Koto i rito ili i na otoni ̄a yi e deyi ‘Ili yu usokowu i gbain i Male’ shi. N̄ t̄ ni ili i t̄ i na maa damma du: ²⁵ I lyuwa elime ni itoni i v̄a na amayun hali she n̄ n̄ kambā.

²⁶⁻²⁸ “N̄ ta lyawa za na lyuwai aci u d̄an̄a n̄ cu'un vu ucira u na waa yuwan tsugono tsa na Dada v̄a ca numu. N̄ ta yuwanus ne za na lyuwai elime n̄ mayan me ili i na n̄ damma niyi u yuwan,

‡ **2:17** Aza a Isra'ila ̄a usu t̄ a na Irimiya vumavasula soko t̄ upondo u mana u na ̄a shi a zuwai ̄atsumā a Akpati a Nzuwulai. ̄a tyo o ukosu, ̄a t̄ tsur̄a ili i nda waru u ta lyuwato ama.

hali a tyo mantsa mo ukosu
wu uvadi. N ta ca yi ucira u na
waa yuwan tsugono tsu uvadi
suru. Nu u yuwan tsugono
tsa nda, u tā dānā usuduwu,
waru u ta kpasu'wa le reve o
boso le miri-miri ununa ama
o tsu boso mpondo mo olo'o.
Waru n ta ca yi talyo'o na tsi
ikana nā wasasa, [§] iroci yu
ulyuwu wa aci wā yi. ²⁹ Za
na ri na atsvu, wu uwuwa ili i
na Ruhu aa dansaa a'isā a aza
e Itoni!"

3

Ikaka a tyo Sadisu

¹ Reve u damma mu, "Dana
mepepelime ma nda a tyo
ubatā u malingata mā Asula
ma aā'isā a aza e Itoni ātsumā
a lyuci va Sadisu. Za na ri o
tsugono tsa nan ruhu e cindere
a na aa yuwsaan Asula
tsugbashi, waru za na bānai
italyo'o i cindere, ayi da u
lyunguwa nuwu ni ikaka'a: n
reve tā ili i na vaa yuwsan.
Ama a ta dansa gashi vu tā
wuma, ashe gba aakwakwā
a da vu ri amayun. ² 'Yon!
Vu buwa nu ucira gbain shi,
u ciga tā mokotoo. Adama o
ndolo vu gbamato ili i na vu
ri nā ayi. Me ene tā ili i na
vaa yuwsan u rawa ili i na
Asula a vā a ciga nuwu vu
yuwan shi. ³ She vi icina ni
ili i na o rito nuwu, ni ili i
na vu uwai wan. Toni yi,
vu lyawa unusu wā wu. Nā

vu 'yon shi, n tā tāwā mantsa
ma na vu zuwai shi, cine vivu
tsu tāwā. ⁴ Ozo o ro ātsumā
a du aza a na a ri pe ātsumā
a Sadisu koto i lungusa itana
i du nu unusu shi. Ama a
nda o to oto itana i uri reve
a wala obolo nā āmu adama
a na a rawa tā a yuwan ne.
⁵ Vuma na lyuwai aci o unusu
biti, u to oto itana i uri cine
ama a nda a yuwin. Mā
kimusā aala a vuma ndolo na
a danai ātsumā a aatagada a
ama a wuma wa amayun shi.
Nā mi isawan a makākan ma
Dāda vā obolo nā nlingata mā
yi aza a na a yuwsaan yi
āgāndā, babu usān u da maa
damma a na n reve yi tā.

⁶ "Za na ri na atsvu, wu
uwuwa ili i na Ruhu aa dansaa
a'isā a aza e Itoni!"

Ikaka a tyo Filadalifiya

⁷ Reve u damma mu, "Dana
mepepelime ma nda a tyo
a malingata mā Asula mā
aā'isā a aza e Itoni ātsumā a
lyuci va Filadalifiya. Za na
ri na akiza na amayun u tu
ubānu nā makpātu'utsu mā
Dāwuda.* Nu u kpātu'wā
unāntsū babu za na aa gura
kpāto yi. Waru nu u bāru yi,
babu vuma na aā kpātu'wā
yi. Ayi da za na lyunguwa
nuwu ni ikaka i nda: ⁸ N
reve tā ili i na vaa yuwsan
suru. N reve tā a na ama
a tara nuwu tsa vuma gbain
shi. Waru vu toni tā uritosu
u vā, koto vu dāmma, 'N reve

§ 2:26-28 Talyo'o vu usana: Adama a na ama nā ābundā a mantsa mo ndolo a usu
ta a na italyo'o i tsu zuwa tā ili i na i cina nle ātsumā a wuma u le, a ca tsugbain a tyo
a talyo'o na la'ai ucira a ta dansa u tu unātā cine Zamawawa a yuwsan tsugono
tsu uvadi mābulā. * **3:7** Makpātu'utsu mā Dāwuda urevu wā yi ayi da u tā nu
ucira u na waa yuwan tsugono.

Yesu shi shi.' M kpătu'wa tă de unantsu a măkăkan mă wu, za nă vuma aa gura kpăto yi shi.⁹ Gogo vu te ene ili i na maa yuwan na ama a na a ri o tono Male. Ele a damma tă a na ama a Asulă a da, agba epen a dă le. N ta zuwa le a tăwă a kingyo a măkăkan mă wu. Ne dă ee reve a na n ciga nuwu.¹⁰ Vu yuwan tă ankuri vu kabă asuvu cine n damma nuwu vu yuwan. Adama o ndolo, n te geshe wu a mantsa ma na măa lyungwă ama o uvadî, nă n zuwa le a uwua ătsumălimă a ăbunda.¹¹ N tă lo a tăwă gogo. Vi isawan ugbamu ătsumă o ucawu wo okolo a wu, tsără nanza usa okokolo a wu wan, za na văa ushi adama a na vu lyuwai aci.¹² N ta zuwa vuma na lyuwai aci e iwuya wo o'wo aatsura a na a tsu bănă u'wa u gbain ubătă u na maa yuwsaan Asulă agandă. Vuma nda tă dăna de kuci. N ta dana ala e re a lipu vă yi, aala a Asulă a vă, waru na aala a Urishe-limăt Sa'avu, ayi dă aala a lyuci gbain vă Asulă a vă, za na aq cipa ubătă wă Asulă de zuva. N ta danaa yi waru a lipu vă yi aala a sa'avu a vă.

¹³ "Za na ri na atsuvu, wu uwua ili i na Ruhu aa dansaa a lăisa a aza e Itoni!"

Ikaka a tyo Lawudikiya

¹⁴ Reve u damma mu, "Dana mepepelime ma nda a tyo a malingata mă Asulă ătsumă

a aq'isă a aza e Itoni a lyuci va Lawudikiya. Ayi dă Za na Ri Ne. Waru ayi lyusu vă ăbulă da waru u tsu yuwusan tă adanshi a amayun kuci. O ure wă yi u da Asulă a yuwin ili suru. Ayi dă u lyunguwa nuwu ni ikaka i nda:¹⁵ Nreve tă ili i na vaa yuwusan suru, vu ri usuduwu shi,[†] agba vu ri utănu shi. U shi ta la'a ulobonu nă vu ri za tă.¹⁶ N ta 'yuwan wu adama a na vu ri dămu.¹⁷ Vu damma, 'N tă nu utsuru, waru m bolotowo tă aciyăvă ili yă ăbundă. N ciga ili i ro shi, ko ke'en.' Agba vu reve cine vu ri shi na amayun: ili i wono i da vu ri, ni iliyali, ko ili i tă vu ri nă ayi shi, irumba i da vu ri, waru vu ta atabu.¹⁸ Adama o ndolo, n ta casu wu ăsală vu tsula zinariya na maa winasa. Zinariya na e jeruwetoi da waru a lapula yi tă. Tsula yi tsără vo o'wo za vi ikebe. Ciga 'yuwan tsula itana i uri adama vo otuo aciyăwu, tsără waru vu lyawa a uwusa wono a na ama a te inda wu atabu. Ciga 'yuwan vu tsula mani'in mă ăgumă tsără vu putala e esu, tsără vu gura ene.

¹⁹ "N tsu băra tă ăvu waru n ca ama a na n cigai biti oforo. Vu yuwan ătyo a na vaa gura, ăvu vu vadala vu lyawa mayan mo unusu.²⁰ Vu zuwa atsuvu, ămu da nda mishin o ukobu wu u'wa wă wu a yuwusan, 'Azō'wa!' Vuma na uwua numu ăvu u

[†] 3:15 Ubătă u nda 'usuđuwu' u tă nu urevu za na cayi aciyayı ătsumă o ulinga wu Zamawawa na amayun, (Vu yuwan ătyo a na vaa gura) nu 'utănu' u tă nu urevu ulambu wu ucawu ătsumă o ulinga wu Zamawawa.

banu mu n uwa, n ta uwa pe ətsumə o u'wa'a əvu n lyuwa obolo nə aysi.

²¹ “Aza a na a lyuwai aci, a tə dənu zuzu nə ndənətə n tsugono tsə və, cine əmu ana n lyuwai aci, əvu n dənu zuzu nə ndənətə n tsugono tsa Dada və.

²² “Za na ri na atsuvu, wu uwuwa ili i na Ruhu aa dansaa a'isə a əza e Itoni!”

4

Yahaya ene tə zuva

¹ Ana me enei ili i nda n kotoi, reve me enishe alavu alavu nu unəntsə u na a kpətu'wai a tyo zuva. Reve vuma na ri nu udyo vadamma aavana yuwisan adanshi nə əmu, u damma, “Kumba a təwə pa nda n to roco wu ili i na yaa fara nə nda koto.” ² A jima shi reve Ruhu və Əsula golobushi numu, əvu me ene pe ətsumə a zuva'a ndənətə n tsugono n na nanza ri nden. ³ Za na ri de nden te ikanasa madu-madu ne ekan a na a ri ushili nə mini mə əavu'un gashi atali e ikebe lon. Kambu kandaruwa tə ndənətə n tsugono'o e ikanasa. ⁴ Ndənətə ushin na əza a nəshi n kandaruwa tə ndənətə m mogono'o. Azagbain ushin nə əza a nəshi a dənu tə de nden. O oto tə ətugu a uri no okokolo a zinariya a aci e le. ⁵ Ili i nda a to utusa diga a ndənətə m gbai'in: imadatsu, nə əgiri'a, nə tsata. Akata a akina e cindere, aza a na a ri nan ruhu e cindere a Əsula, a

dənu tə a madala elime a ndənətə n tsugono'o. ⁶ Waru, ubata u na u dənəi uru'u elime a ndənətə a u tə gashi mala ma na a yuwain tsə mədubi tsa na vaa gura ene ili ye elime.

Ili i wuma i nəshi i kandaruwa tə ndənətə a, ebele a yi suru. Ili i wuma i nda a dənu tə wupalu ne esu elime nə əcapa.

⁷ Za vu ufuru dənu tə na aaci gashi kamu. Za ve ire dənu tə na aaci gashi oogono a nan. Za va ta'atsu gba shi u dənu tə nu urewesu gashi urewesu u vuma. Za və nəshi dənu tə gashi əakuru a na a ri a tsu'yan. ⁸ Ili i wuma i nəshi i nda suru a tə ne evelu a tali tali, waru a tə wupalu ne esu, hali na a mpakatalai me evelu'u. Ayin nu urana a lyawa ucanasa wi ishipa shi: “Zagbain tə na akiza. U tə na akiza. U tə na akiza.

Ayi da Əsula Mogono me Ili Suru Suru.

Ayi da za na ri lo diga o ufaru, waru u tə lo gogo, za na waru ri lo a təwə.”

⁹ Ili i wuma i nda a lyuwa ta elime a cibalasa za na ri nden a ndənətə n tsugono'o. Waru a ta casu yi fo tsugbain waru o godyusho yi. Ayi da za na yuwain wuma babu ukotu. ¹⁰ A mantsa mə tə waru azagbain ushin nə əza a nəshi'i a kingyo tə elime a za na ri nden a ndənətə n tsugono'o. Waru a mantsa ma na a yuwusaan za babu ukotu'u əganda, əvu a zuwa okokolo e le elime a ndənətə a reve a damma,

11 “Zagbain tsu nā Əsulə a tsu, vu rawa tā vu ushi tsugbain, tsugono nu ucira adama a na vu rawa tā vu ushi le. Əvu da vu yuwain ili suru, waru vu zuwa le tā a dāna wuma cine a ri adama a na vu ciga nle ne.”

5

Magiri'i ma kpătu'wă tā aatagada

¹ Ili i na me enishei atsuma a alavu alavu a vā ayi da za na dānai nden a ndānātā n tsugono, u guzā tā aatagada a na a kātalai a na a dānai uga'an na a dānai de idanshi a pasu ra.* Əsulə a kutsulu yi tā əvu u sura yi ulobonu ne erepu o urotsut e cindere.[†] ² Waru əvu me ene malingata ma Əsulə mo ucira, za na dammai nā əabajini o udyo: “Zane da rawai u răbuwă erepu a aatagada a ndā əvu waru u kpătu'wă yi?” ³ Agba atsuma a zuva ko o uvadī ko zalā vu uvadī a tsurā vuma na rawai na wāa kpătu'wă yi əvu u denunə shi.

⁴ N dānā tā e mesun lon, adama a na babu vuma na rawai u kpătu'wă aatagada o ndolo reve u deyinunā. ⁵ Əvu zaghain tā atsuma e le damma mu, “Lyawa mesun! Kālyuwā, ndede vuma na lyuwai aci. A tsu de yi tā Kamu, mogono ma gbain ma na mo utai

o ugundo wa Yahuza.[†] Ayi da ikyun i Mogono Dāwuda ana akaya a gbain a yi. Ayi da waa gura răbuwă erepu e cindere'e reve waru u kpătu'wă aatagada'a.”

⁶ Me ene tā Magiri'i mishin zuzu nā ndānātā n tsugono'o. Ili i wuma i nāshi i kāndāruwă yi tā obolo na azagbain. Lipu vā yi rotso tā gashi a pada yi tā o unā u kucci. U tā na avana e cindere ne esu e cindere, ele da nan ruhu e cindere vā Əsulə a na u lyunguyi a tyo pasu suru atsuma o uvadī. ⁷ U 'yāwā tā u ushi aatagada a na za na dānai nden a ndānātā n tsugono'o n dānai uguzu nā ayi o ukere usa'ani. ⁸ Ayi pe atsuma a mayan tsundolo, əvu ili i wuma i nāshi na azagbain ushin nā əzā a nāshi a kādāto a mākākān ma yi. Za suru dānā tā nā kumburu na aakwanu a na a yuwain nā zinariya za na u ənātā o ukere wā yi. Akwanu o ndolo a dānā tā tapu ni ili i maguru na o o'woi o unā wa avasa a ama a na aa yuwusaan Əsulə agandā. ⁹ Əvu a cana ishipa i sa'avu i nda:

“Əvu da vu rawai vu tara aatagada'a
əvu waru vu răbuwă erepu o urotsu wā yi
əvu vu kpătu'wă yi.
Ili i na i zuwai ayi da ama o una wu tā,

* **5:1** Aatagada o ukātalū: Atsuma a rana ndede a tsu yuwan tā aatagada a aav'uun o uga'an reve a kātalā yi a madanga. † **5:1** Atsuma a rana ndede a tsu ərū tā mepepelime ma na a dānai ne 'erepu' reve a zuwa iroci yi za na dānai niyi. Nā a kpătu'wă yi, erepu'u o tsu răbuwă tā waru babu vuma na a gura kpăto yi tsu ufaru. She za na za vi ili cayi ucira u da goon waa gura kpătu'wă erepu o urotsu o ndolo.

6

Magiri'i ma rabiwa ta erepu

dada mpasa mā wu mo o'woi
atsupu
ana vu tsupayi gundo, ne
elentsu, na ama, ni ifa,
avu gogo o o'wo ama ə Asula.
10 Vu kambato le tā o o'wo
mmaci mā yi
nan ganu aza a na a
yuwusaan Asula
aganda.

Waru a ta yuwan tsugono
atsumā o uvadi."

11 Avu n kalyuwisa, dada
mu uwai nlingata mā Asula
e ishipa. A dānā tā abunda
lon a la'a tā ucira u na vuma
a gura kece le. A kandaruwa
tā ndānātā n tsugono'o, ni ili i
wuma na azgbain. 12 A dānā
tā e ishipa nā abajini o udyo:
"Tsu ta yuwaan Magiri'i ma
na o unai ica,
waru adama a abajini o ucira
a yi,
nu utsuru, nu urevu, nu
ukadu wā yi.

U ushi tsugono nā tsugbain ni
ica suru suru!"

13 Avu mu uwisa ili i na
i ri wuma suru e ishipa, ele
aza a na a ri pe zuva suru,
nu uvadi, nā zālā vu uvadi,
nā mala. Apa ishipa i na aa
yuwusan:

"Za na ri nden a ndānātā
n tsugono obolo nā
Magiri'i
a tā ni ica nā tsugono nā
tsugbain nu ucira kuci
babu ukotu."

14 Avu ili i wuma i nāshi'i a
usu, "Ne dada u ri!" Avu azag-
bai'in a kādāto avu a yuwaan
yi aganda.

¹ Reve me ene Magiri'i'i a
rabiwusa eereput o ufaru
atsuma a aza e cindere a
aatagada'a. Avu mu uwawa
za tā atsuma e ili i nāshi i
wuma u damma nu udyo u
na u ri gashi tsata, "Tāwā!"

² Reve n kalyuwā, avu me ene
do uri. Za na kumba niyi
dānā tā nu utan, reve u ushi
ookokolo. Reve u kāra o uta
gashi za na lyuwai de aci o
uvon nā abunda, waru u tā
dāshi lyuwisa aci.

³ Reve Magiri'i'i mā
rabiwisa eerepu e ire, reve
mu uwawa ili i wuma i ire i
damma, "Tāwā!" ⁴ Reve do
ro na ri ushili gashi akina
o utā. Za na kumba niyi u
ushi tā ucira u na waa zuwa
ama a yuwan nlāngi atsuma
o uvadi, adama o unulai
atsuma o uvon. Za na kumba
niyi ushi tā matsun me pe'eni
ma gbain.

⁵ Reve Magiri'i'i mā
rabiwisa eerepu a ta'atsu,
reve mu uwawa ili i wuma
ya ta'atsu adansa, "Tāwā!"
Reve n kalyuwā, avu me ene
do limā. Za na kumba niyi
u tu uguzu ni ili yu uritosu
yu ume o ukere wā yi. ⁶ Reve
mu uwawa ili i ro gashi udyo
o utusā e memere me ili i
wuma i nāshi. Avu udyo'o u
damma, "Ikebe i na nanza tsu
tsurā o ulivu u tā,* ayi da a tsu
tsupa o unā u makundatsu
mā tā ma yitabo.† Waru nā

* 6:6 Danshi na a yuwayin ulinga pa nda nā Tsuheleni ayi da "dinari tā." Kalyuwā Ucuduwu wi "Ikebe."

abantə e ikebe i dada aa tsupaa nkundatsu n ta'atsu mi ishina. Waru she i lungusa mani'i'in na masayan ma inabit wan."

⁷ Reve Magiri'i'i ma rabiwisa eerepu a nashi a aatagada'a, reve mu uwu ili i wuma ya nashi i damma, "Tawa!" ⁸ Avu n kalyuwa reve me ene do vu ukporu. Za na aa kumbusa yi u ta na aala Ukwə, waru za ro ta lo za na a tsu de Ukwisə oo tono za vu ufaru zuzu. Asula e ne'eshen ta ama o uvadi abaci a nashi. Ukwə nu Ukwisa a ushi ta ucira u na oo una aabaci a ta e le atsumə a abaci a nashi'i nu uvon, na ambulu, na mbalə icu'un icu'un, ne ekere e inama yu una.

⁹ Reve Magiri'i'i ma rabiwisa eerepu a tawun. Reve me ene kwisə va ama o ro e ikyun i masa'a. Ele nda ele da aza a na n'yuwatan mu unai adama a na a dammai ikaka ya Asula na amayun. ¹⁰ Reve kwisə a saala na abajini o udyo adansa, "Asula Mogono me Ili Suru Suru, vu ta na akiza na amayun! Tsu te ipati ya wu, she vu jima wan vu ge'eto reve waru vu ca aza a na o una ntsu atsumə o uvadi atsumalima." ¹¹ Asula a ca ta za suru atsumə e le utugu u uri avu u damma le a yuwan ipiri ya ankuri wa'a ne'en. A yuwan ne hali she na n'yuwatan n le mu una əza e le a agbashi na əza e le cine o una nle hali she no o shiton abundə a na a cigai.

¹² Reve me enishe Magiri'i'i

a rabiwusa eerepu a tali. Reve a yuwan uramosu wi ida nu ucira. Reve urana u lyawa e ikanasa, avu a yuwan irumbu kpara-kpara. Reve woto u suluwan saan ana mpasa. ¹³ Reve italyo'o i riya diga zuva a tyo o uvadi cine biri na ri igishi tsu riya diga o udanga na a yuwan upepu wu ucira. ¹⁴ Avu eleshe a puwan gashi a katala ta aavalu avu a tara yi a kara. Avu nsasan suru ni ida i memere ma mini suru a lyawa batə le adama e ijingadu yi ida'a.

¹⁵ Reve ama suru, hali na ngono, a yuwan ukadu a pa'an atsumə a abanu ko e memere ma atali o uga'an atsumə a nsasan. Ama a nda fo a yuwan ta ukadu u na aa pa'an: Ama a gbagbain o ulinga u gwamnati, nan yali a əsoja, aza o utsuru, ama o ucira, na akapi a ama suru, ko na agbashi a da ko na agbashi a da shi. ¹⁶ Reve a kara e desu vu nsasan na atali adansa, "Tsu te ipati i du, riya ntsu tsara i pala tsu adama za na ri nden a ndanata n tsugono me ene tsu wan, waru Magiri'i'i maq tsura u ca tsu oforo shi." ¹⁷ Amayun a da nnu Urana u na Asula na Magiri'i'i maa ca za suru oforo ma tawa, ko za a la'a oforo a nda shi.

7

Ama a Isra'il a na a zuwai urotsu

¹ Ana ayi ndolo kotoi, avu me ene nlingata ma Asula n nashi mishin e ebele a nashi

o uvadi e geshei upepu nashi tsara upepu u lapa uvadi ko mala ko udanga wan.² Avu me enishe malingata ma Asula mo ro mo uta asana, u dana ta ni ili yu urotsu i na i tsu zuwa urotsu wa Asula a wuma. U de ta nlingata n nashi'i aza a na a cayi ucira a ca uvadi na mala atsumalima lon na abajini o udyo.³ Reve malingata'a u damma, "She i lyawa upepu u lungusa ida, ko mala, ko udanga wan, she na tsu zuwa rotsu e icin ya agbashi a Asula a tsu ni ili'i."⁴ Mu uwua ta ana u deyi nu ucira ilaamba ya aza a na nlingata ma Asula n zuwayi urotsu wa Asula e icin i le. Laamba'a dana ta ukpukukupa ukpaku nu ukpukukupa amunga nu ukpukukupa unashi (144,000). Ama a nda'a o uta ta diga o gundo va ama a Isra'il a kupa ne ejere. Ele da aza a na nlingata ma Asula n zuwayi urotsu:

⁵⁻⁸ A yuwaan ta ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o ugundo wa Yahuza,[†] a yuwaan ta ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o ugundo wa Roben waru urotsu.

A yuwaan ta fo ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o ugundo wa Gado, na ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o ugundo wa Asha.

Waru a yuwaan ta ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o

ugundo wa Nafutali, avu waru a yuwaan ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o ugundo wa Manasa.

A yuwaan ta ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o ugundo wa Saminu, na ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o ugundo wa Levi.

A yuwaan ta ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o ugundo wa Isaka, avu a yuwaan ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o ugundo wa Zebelun.

A yuwaan ta ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o ugundo wa Isuhu, waru a yuwaan ta ama ukpukukupa kupa nu ukpukukupa ure (12,000) o ugundo wa Banyami.[†]

Suru suru a yuwaan ta ama ukpukukupa ukpaku nu ukpukukupa amunga nu ukpukukupa unashi (144,000) urotsu.

Abajini o obolo a yuwaan ta Asula aganda

⁹ Ana ayi ndolo kotoi, avu n kalyuwaa dada me enei de obolo a ama a la'a ta abunda a na vuma aa gura kece le suru. O uta ta atsuma e ida, o gundo, na ama, ne elentsu suru, avu e isawan a makakan ma ndanata n tsugono na Magiri'i'i. O oto ta atugu a uri, suru nle a guza ta ashuwa-shuwa e ekere e

le. ¹⁰ A dānā tā a yisaali nā abajini o udyo,
“Asulā a tsu a da obolo nā Magiri'i a wawa ntsu,
Asulā a tsu u tā nden a ndānātā n tsugono.”

¹¹ Nlingata mā Asulā'ā suru obolo na azagbain ni ili i wuma i nashi'i a dānā tā lo mishin zuzu nā ndānātā n tsugono. A kādāto tā a ndānātā n tsugono avu a yuwaan Asulā agāndā. ¹² A dānā tā adansa,

“Tsu ta dansa Asulā a tsu a ta mbain,

Lyawa tsu yuwaan niyi ica,
tsu ca niyi tsugbain nu urevu,
tsu to godyusho yi,
u tā nu ucira nu ukadu,
azā a yi a da suru babu ukotu.
Lyawa wo o'wo ne!”

¹³ Avu zaghain tā ece mu,
“Nan zane da gba aza a na
o otoi ătugu a uri? Te da o utāi?”

¹⁴ Avu n usu, “Zaghain, n
reve shi, amma avu vu reve
tā.”

Reve u damma mu, “Ele
nda ele da aza a na a yuwait
ankuri a kabai asuvu nā
ătsumalimā agba a kuwā shi.
A za'wā tā ătugu e le cece
nā mpasa m Magiri'i za na
zuwai o o'woi u'uri.

¹⁵ “Adama o ndolo a
ta mishin a mākākan mā
ndānātā n tsugono tsā
Asulā.† A ta yuwusaan
yi agāndā urana na ayin
ătsuma a Aa'isamapada a
yi. Waru za na ri nden a
ndānātā a u tā dānū obolo
ne ele tsāra u kālyuwā le
ulobonu.

¹⁶ “Ama a nda aqā dāshi
yuwan ambulu shi, waru
akuli aqā dāshi reme le shi.
Urana u buwa a damaton
le shi, babu usuduwu u na
wāqā ju'wān le, ¹⁷ adama a
na Magiri'i za na ri zuzu nā
ndānātā n tsugono to o'wo za
va aguba le. U ta tara le a tyo
ubata u na mini ma na ma tsu
ca wuma moo utusa. Waru
Asulā a ta tasa abara e le.”

8

Eerepu e cindere

¹ Ana Magiri'i mā rābuwāi
eerepu o urotsu† e cindere o
ndolo, a uwua ilama de zuva
shi, hali akapi a rumu tā.

² Avu me ene nlingata mā
Asulā m gbagbain n cindere
mishin a mākākan mā Asulā,
avu a ushi avana.

³ Avu malingata mā Asulā
mo ro mā tāwā wi isawan
elime a masā'a.† U dānā tā
uguzu nā matafa za na a
yuwain nā zinariya na a
kulatosuyi ili i maguru.† U
ushi tā ili i maguru i nda nā
abunda obolo na avasa a ama
a Asulā suru. Ayi malingata'a
u zuwa tā sadaka nda a
masā'a ma na a yuwait nā
zinariya na ri de a mākākan
mā ndānātā n tsugono'o. ⁴ Ili
i maguru i ndolo i dānā tā
a mākulā a matada ma na
malingata'a mā dānātā uguzu
nā ayi, avu waru mikyon
obolo na avasa a ama a Asulā
a rawa de zuva ubātā wā
Asulā. ⁵ Avu u tara akinkina
de a masā'a avu u shiton
matada'a. Avu wo oco yi
a tyo o uvadi. A yuwan tā
elemu a abunda, nā tsata

tsa abantu ni imadatsu, avu waru a yuwan uramosu wi ida nu ucira.

Nlingata n nashi mi ivula ta' avana

⁶ Avu waru nlingata n cindere n na n dñai na avana e cindere a dñan ufobu u na ee ivula le.

⁷ Ana malingata mo ufuru me ivulai aavana a yi, dada nlingata n variyi atayan obolo na akina ujambaru na mpasa a tyo o uvadi. Avu akina'a a kulato aabaci a ta'atsuma a abaci a ta'atsu o uvadi, dada u lungusai dangana anlya suru a na a ri pe atsuma aabaci a nda.

⁸ Dada waru malingata me ire me ivulai aavana a yi. Avu a vari ili i ro gashi abajini a masasan ma na ma ri a makul a na akina atsuma a mala. Aabaci a ta'atsuma a abaci a ta'atsu u mala'a wo o'wo ta' gashi mpasa. ⁹ Avu ili suru i na i ri pe atsuma aabaci a mala'a suru a kuwa, antsun a na a ri pe atsuma aabaci a mala'a suru a lungusa le ta.

¹⁰ Ana malingata ma Asula ma ta'atsu me ivulai aavana a yi, avu abajini a talyo'o za na a kulusa gashi aakata a akina, o uta diga zuva a tyo e ida. Avu u riya a aabaci o usolu a ta'atsuma o dolu ta'atsu na aabaci a lyusu mini ma ta'atsuma e esu a ta'atsu. ¹¹ Aala a talyo'o ndolo a da Agum a o Okono. Aabaci a ta'atsuma

abaci a ta'atsu a mini o ndolo a kamb a ta' okono. Ama na abunda a kuwa ta' adama a na mini'i u danai okono lon.

¹² Avu malingata ma Asula ma nashi me ivula aavana a yi. Avu ili i ro i faba urana dada u lungusai aabaci a ta'atsuma a abaci a ta'atsu vu urana, avu waru u faba woto ni italyo'o dada u lungusai aabaci a ta'atsuma a abaci a ta'atsu o woto ni italyo'o. Avu mantsa me ekan me jebe, irumbu i da i danai atsuma aabaci a ta'atsuma a abaci a ta'atsu vu urana.* Avu woto ni italyo'o a 'yuwan a ca ekan aabaci a ta'atsuma abaci a ta'atsu a ayin.

¹³ Ana n kalyuwai, avu me ene aakuru a tsu'yan de zuva o mogogolo, avu mu uwua yi a yisaali na abajini o udyo, "Atsumalima! Atsumalima! Atsumalima a ta'cina ama suru a na a ri pa atsuma o uvadi, na akapi a nlingata ma Asula n ta'atsu n na n cigai e ivula avana e le e ivula."

9

¹ Avu malingata ma tawun me ivula aavana a yi, avu me ene ili i ro tsa talyo'o na riyai diga zuva a tyo o uvadi. Ayi talyo'o'o a ca yi ta'makpatu'utsu tsara u kpatu'w a aakari a aru'un lungu-lungu. ² Ana u kpatu'w a niyi, avu mikyon mu uta gashi mikyon n na n shitoyin aakari a na a ri

* **8:12** Urana u tsu ca ta'ekan irumu kupa ne ejere, amma a mantsa mo uguzu u nda, rumu kunla da goon u tsu ca ekan. Unata u da u ri na woto ni italyo'o, rumu kunla da goon a tsu ca ekan. A mantsa ma na aa casu ekan shi irumbu i da suru suru.

tapu na akinat a na ą ri usuduwu lon. Ayi mikyo'on n shiton tą zuva ąvu u putsaa urana a na waa ca ekan dada gba ubața wo o'woi irumbu.

³ Avu akyun ą abantu ą cipa atsuma ą mikyon o ndolo ą tyo atsuma o uvadi, waru a tsurę tą ucira u na aa tada ama tsa agashi. ⁴ A damma le ta, "I ciga i 'yuwan i tada ama a na ą ri ną rotsu və ąsula e icin i le wan, she ama a na ąsula a zuwayi rotsu və yi shi. Waru she i tada danga ko anlya wan." ⁵ ąsula a lyawa le tą a zuwaa ama o ndolo atsumalima ą abantu hali woto ton, amma u lyawa le o una le shi. Mbałal n le n rotso tą cu'un vu mbałal mu ugashi. ⁶ Atsuma ą rana ndolo, ama a ta zami ili i na yoo una le, amma aa tsura shi. A ciga a kuwa, amma aa tsurę shi.

⁷ Ele akyu'un o rotso tą ido i na i ri ufobu adama o uvon. A tą no okokolo a zinariya a aci e le, waru urewesu u le u rotso tą urewesu wa ama. ⁸ Anji e le ą tu uga'an gashi anji ą ąmaci, anga e le waru gashi anga e ikamu. ⁹ A nlą tą ątugu e irumu ą nkakęn n le. Elemu a na evelu e le aa yuwusan u yuwan tą gashi elemu e ido e ikeke yu uvon e iladı ą 'yawę ubața o uvon go'o. ¹⁰ A tą na aya e ezan e le aza a na a tsu ca le ucira u na a zuwaa ama atsumalima hali woto ton. ¹¹ Mogono me le malingata ma ąsula ma da ma na maa yuwusan tsugono a aakari ą aru'un lungu-lungu. Aala ą

yi a da Za vu Ulungusu, (na Tsuyahudat ayi da Abadan, na Tsuhelenit gba shi ą tsu de yi tą Afoliyo).

¹² Atsumalima o ufaru o koto tą. Amma atsumalima o ro e re o tą lo ą tawa.

¹³ Avu malingata ma ąsula ma tali me ivulę aavana a yi. Avu mu uwua udyo u yuwan adanshi na amu atsuma a avana ą mbangę m masa'a ma na a yuwan ną zinariya, za na ri mishin ą makakan ma ąsula. ¹⁴ Udyo'o u damma tą malingata'a, "Bąda nlin-gata n nashi aza a na ąsula a shi ą nlą ą ąabajini o Udolu u Yufiriti!" ¹⁵ Dada u bądai nlin-gata ma ąsula n nashi'i, aza a na ąsula o foboi a yuwan ulinga ą rumu nu urana u nda obolo ną woto u nda na adama aa'wan a nda. Dada ą 'yawę tsarę o una aabaci ą tą atsuma ą abaci a ta'atsu a ama o uvadi ma'bula. ¹⁶ A uwaa tą ąsoja elime aza a na ą dana'i ukumbu e ido. A damma mu tą a dana'i tą ama ukpaku-pupa udobonuwu uk-pakure (200,000,000).*

¹⁷ Atsuma a alavu alavu a va, me ene tą ido na aza a na a kumba nle. A nlą tą ątugu e irumu ą nkakęn n le aza a na ą dana'i ushili gashi akina, nu ulimę tsa aakaramuna, ną mini ma tsusumba. Aci e ido'o a yuwan tą gashi aci e ikamu, waru akina na mikyon ną farinwuta o utusa ą ną le. ¹⁸ Ele mbałal n ta'atsu n nda, (ele akina, ną mikyon, ną farinwuta na mo utusa ą

* **9:16** ąsoja 200,000,000 ą dana'i tą lo. Laamba nda tą abantu wa'ashi.

nä vi ido'o) o una t̄a aabaci a t̄a o obolo a ama ̄atsumä a abaci a ta'atsu a ama o uvadi suru.¹⁹ Nä vi ido dada ne goon shi, ezan e le fo a t̄a nu ucira u na a tada ama. Ezan e le a t̄a gashi iyo na aci a na a tsu k̄anda ama.

²⁰ Amma ama a nda a kuwa ̄atsumä a m̄balä n nda shi, a 'yuwan t̄a a na a vadala a lyawa iwuya i le. A lyuwa t̄a elime a yuwusaan otoni a limä aganda, waru a ta yuwusaan ̄amäli a na a rumai nä zinariya, nä azurufa, nä rumushili, na aza a na e she'ein na atali, nä danga aganda. ̄Amäli a nda e tse ene shi, waru a tsu uwua ili i na a dammai shi, waru a tsu wala shi!²¹ Ama a nda a lyawa munulai shi, ko mayan ma nkunu, nä tsipere, nä wivu shi.

10

Malingata ma ̄Asula na matagada

¹ Reve n yuwisan alavu alavu, avu me ene malingata ma ̄Asula mo ucira o utusa diga zuva.[†] Avu u k̄anda'wä aciyayi ne eleshe gashi umuna, u shi t̄a nä kambu ukandaruwu a aaci a yi. Avu urewesu wä yi u dala gashi urana, ana a yi waru gashi atsura a akina.² U tu uguzu nä matagada ma na wu bärwai. U zuwa t̄a anana o usa'ani wä yi a mala, anana o ugulä wä yi gba a alanga.³ Reve u saala nä ̄abajini o udyo gashi udyo wu kamu. Ana u saalai, reve tsata n cindere n usu.⁴ Ana

tsata n cindere'e n yutain adanshi, reve n fara madana. Avu mu uwua udyo de zuva adansa, "Vu soko ili i na tsata n cindere'e n dammai ulobonu, waru she vu dana le wan."

⁵ Reve malingata ma ̄Asula'a ma 'yasan ukere usa'ani wä yi a tyo zuva.⁶ Avu u kucina na ala a ̄Asula, za na aä kuwa shi, waru za na yutain zuva ni ida ni ili i na i ri pe atsumä e le suru, a na amayun a da waa dansa. U damma t̄a, "̄Asula oo puro waru shi, kafu u yuwan ili i na u foboi.⁷ Agba nna malingata ma ̄Asula me cindere me ivulä aavana a yi, reve ̄Asula a yuwan ili i na i ri usokowu hali ana'an, cine u dammai agbashi a yi, amasula."

⁸ Reve udyo diga zuva u dewishe mu: "Kara a 'yawä vu ushi matagada ma na wu bärwai, za na malingata ma ̄Asula'a ma guzai."

⁹ Reve n kara a 'yawä ubata u malingata ma ̄Asula'a, avu n damma yi u ca mu matagada'a. Reve u damma mu, "Vu tara matagada'a reve vu tama yi. O unä wä wu u t̄a dana älimu tsi ishiki, agba a ̄atsumä a wu u t̄a dana okono."¹⁰ Reve n tara matagada ma na u dana uguzu nä ayi avu n tama yi. Avu u dana älimu tsi ishiki o unä u vä, agba ana n sodu niyi, reve wo o'wo okono gashi n ta shaama.¹¹ Reve a damma mu, "Nä vu 'yuwan vu ciga vu dammisila ili i na ̄Asula o foboi na waa yuwan na ama,

ni ida, ne elentsu, waru na ngono suru."

11

Ama e re a na o o'woi esu

¹ Reve n ushi aadanga o uritosu, avu Asulə a damma mu, "Kara ą 'yawə vu rito Aq'isamapada ą Asulə nə masa'a, reve vu kece ama a na ą ri pe a yuwusan ąganda.² Amma she vu rito agalaci ą Aq'isamapada'a wan, adama a na ąmu Asulə n ca tə de aza a na ą usu numu shi ubatə'ą. A ta yuwan tsugono tsə lyuci və a'wan a ta'atsu na akapi.* ³ N tə lyungu ama e re ą və, aza a na e enei ili i na i farai, adama a yuwan alajiya a amayun ą və. O to oto itana i na o tso oto adama ą ątsumoləngu waru a tə dana a yuwusan alajiya ą və ątsuma a a'wan a ta'atsu na akapi o ndolo." ⁴ Ama e re a na a yuwusan alajiya a adanshi ą Asulə e te isawan ą makakən mə Asulazuva za na a yuwusan tsugono tsu uvadi maɓula. Ama e re'e ele da danga zetunt re waru nə wisawatan wi ifitila re. ⁵ Nnə za ro yuwan mpolo n na waa amaton le, reve akina o uta ą nə le o kototo n'yuwatan n le. Tsunda tsa da Asulə oo una za na yuwan mpolo n na waa amaton le suru. ⁶ A mantsa ma na a yuwusan alajiya e ikaka ya Asulə, u ca le tə ucira a putsaa ni iro'i. Waru ą ushi

tə ucira u na ą kambəto mini mpasa, waru ą zuwa cu'un vu mbələ suru a amaton uvadi. A ta gura yuwan ili i nda a mantsa ma na a cigai suru.

⁷ Na ama e re'e o koto alajiya e ikaka i le, reve ądodo a na o utai diga ą ąkari ą ąru'un lungu-lungu a yuwan uvon ne ele. U ta lyuwa aci e le reve wu una le. ⁸ A ta vari lipu le o ure u gbain u lyuci u na a varai Zagbain le a akpata.† A kurato tə lyuci'i nə Sodom† nə Masar. ⁹ Ama suru, ni ida, nu ugundo, ne elentsu, a ta kalyuwə ąkwəkwa e le. Agba aa lyawa za ro cido le shi, hali she na a yuwan rana ta'atsu na akapi. ¹⁰ Ama o uvadi suru a ta yuwan mazangə adama a na ama e re a nda ą kuwai. A ta yuwan ąbuki reve waru a lyungulai ne'e, adama a na amasulə e re a nda a zuwa tə ama o sowo ątsumalimə lon.

¹¹ Amma ana a yuwin rana ta'atsu na akapi, reve Asulə a zuwa wivuwun u wuma ątsuma a amasula e re'e waru. Reve ą 'yon mishin, ąvu za na ene nle suru wu uwwa wovon lon.

¹² Reve amasulə e re'e a uwwa ąbajini o udyo o utusə diga zuva adansa, "Tawai pa nda!" Reve ą kara ą tyo zuva ątsuma e eleshe, n'yuwatan n le mishin ą ąkanla e le.

¹³ Avu ida i ramo nu ucira ąvu aabaci ą tə ątsuma a abaci

* **11:2** Ątsuma a aatagada a nda mantsa ma na a zuwai a'wan a ta'atsu na akapi u tə nu ucira ąbunda lon. A yuwan tə ulinga nə re koko'o. Ure u ro u na a yuwin ulinga nə ayi da "mantsa nə mantsa me re na akapi a mantsa." Ure u ro waru ayi da "woto amunga ne ejere," ure u ro waru ayi da "rana ukpakukupa nu ukpakure nə kupotəli" (1,260). Kalyuwə Wen. 11:3; Wen. 12:6, 14; Wen. 13:5.

kupa suru a rāmo ątsuma
a lyuci'i. Ama ukpakukupa
ucindere (7,000) u da kuwai
adama o urāmosu wi ida u
ndolo. Avu aza a na a buwai
wuma a uwua wovon lon,
reve a ca Əsula a na a ri zuva
tsugbain.

¹⁴ Atsumalimə e ire o koto
ta, agba za va ta'atsu tə lo a
tawə.

Aavana e cindere

¹⁵ Reve malingata mə Əsula
me cindere me ivulə aavana
a yi, əvu mu uwua nlingata
mə Əsula t ma zuva a yuwa-
san adanshi nu ucira adansa,
“ Əsula a tsu waru nə za na
u dangwai wo o'wo Za-
mawawa u tə nu ucira
u na waa yuwan tsug-
ono tsu uvadi suru,
waru Əsula a ta yuwan tsug-
ono babu ukotu.”

¹⁶ Reve azagbain ushin nə
aza a nashi, aza a na a ri
nden a ndanata n tsugono a
makakan mə Əsula a kingyo
nu urewesu u le e ida əvu a
yuwaan yi əganda. ¹⁷ Reve a
damma,

“ Əsulazuva Mogono me Ili
Suru,
za na ri wuma gogo, waru u
ta wuma mantsa suru,
tsu to godyusho wu a na
voo rocosu tsu ucira
wə wu,
waru vu fara tə tsugono.

¹⁸ Ama o uvadi a yuwan tə
upan nə əvu,
amma gogo mantsa mo upan
mə wu ma rawa tə.
Mantsa ma da na vee ge'eto
akwakwə,
əvu vu tsupa agbashi a wu.
Vu ta tsupa amasula a wu na
ama a akizat a wu,

vu ta tsupa ama a na a
uwusa wovon wa ala
a wu,
diga a za ke'en a tyo a zag-
bain.
Waru vu tə lungusə za suru
na təwəyi nu ulungusu
atsumə o uvadi.”

¹⁹ Reve Əa'isamapada a
Əsula de zuva a kpatu'wə,
reve e ene Akpati a Nzuwu-
lai t pe. Avu a yuwan
imadatsu, nə əgiri'ə, nə tsata,
nu urāmosu wi ida na atayan
a gbagbain.

12

Ka na aagangu

¹ Reve me ene iroci i gbain
de zuva i na i zuwai za suru
asalama. Ka dənə tə lo,
umuna u na gba wu nləi
urana u da. U kuru tə ana
a yi o woto. Wo oto ta
ookokolo a na a ri ni italyo'o
kupa ne ejere a aaci. ² U
danu tə limatan, əvu mbəla
nə atsumalimə a limata'an a
zuwa yi yisaali. ³ Avu me
eneshi iroci i ro zuva, aa-
gangu a gbain a shili na aci
e cindere a na a ri na avana
kupa. Aaci suru u tə nə
mokokolo. ⁴ Avu wizan wə yi
u rada aabaci a tə atsuma a
abaci e italyo'o a ta'atsu suru
diga e eleshe'e, reve u vari le
a tyo o uvadi. Avu aagangu'u
e isawan a makakan ma ka'a
adama u soðushi mawu'un
nu u matsan yi. ⁵ Reve u
matsan mawun mo ulobo, za
na ri nu ucira suru u na
waa yuwan tsugono tsa ama
o uvadi u nda. Avu malingata
mə Əsula ma usa yi mawu'un
reve u tewee Əsula adama u

dānu ą ndānātā n tsugono tsā yi. ⁶ Əvu ka'a u suma u uwa o ogozo, ubātā u na Əsulə o fofoo niyi. A tā kālyuwā yi pe ulobonu hali a'wan a ta'atsu na akapi. [◊]

⁷ Babu usan əvu e temushi uvon de zuva: zaghain vu nlingata mā Əsulə Mika'ilu na nlingata mā yi mā Əsulə a yuwan uvon na aagangu'u, reve aagangu'u nā nlingata mā yi fo ą piri. ⁸ Agba aagangu'u u lyuwa aci shi, waru ąq dāshi lyawa yi obolo nā nlingata mā yi ą dānu zuva shi. ⁹ Reve Mika'ilu obolo nā nlingata mā yi mu utaq əabajini a aagangu'u diga zuva reve ą cāco yi obolo nā nlingata mā yi ą tyo e ida. Aagangu a nda ąyi da za na ri lo wuma nu ujimu. Ayi da za na ą tsu de Mekerenesu ko Male. Ayi da za na ąq lulumusə ama suru.

¹⁰ Əvu mu uwuwa nanza a yuwusan adanshi diga zuva nā əabajini o udyo adansa:

"Gogo Əsulə ą tsu a ta wawa ama ą yi!"

Gogo u ta yuwan ulinga nu ucira wā yi,
reve u yuwan tsugono ana mogono!

Gogo Zamawawat vā yi to roco ucira wā yi a aci o uvadi!

Adama a na Mekerenesu māq dāshi isawan ubātā u na Əsulə ą tsu ą ri shi,

waru waa tawisaa ąq ą tsu agbashi na addama na ayin nu urana shi.

O utaq tā Mekerenesu diga zuva!

¹¹ Ama ą tsu a lyuwa tā aci e Mekerenesu adama a mpasa m Mağiri'i, obolo na alajiya e ikaka i na aa yuwusan.

Aa uwuwa wovon u na ąa kuwā shi.

¹² I yuwan māzāngā suru ndū ədū na i ri nden zuva.

Agba ədū na i ri nden ətsuma o uvadi na a mala, i to sowo ətsumalimā lon.

Adama a na Mekerenesu mā kārā tā ą cipā ya'a du, waru u tu utsutsu, adama a na u revei waa jima shi əvu e isawaton yi."

¹³ Ana aagangu'u we enei a vari yi tā ą cipā o uvadi, əvu u teme a sabusa ka na matsain mawun mo ulobo'o. ¹⁴ Reve ka'a u ushi evelu ą abajini ą əqkuru tsərə wu 'yawan ə kāmbā ubātā wā yi o ogozo.

Ubātā u na ąq kālyuwā yi ulobonu hali a'wan a ta'atsu na akapi, [◊] waru aagangu'u aa gura amaton yi shi. ¹⁵ Reve aagangu'u ą puvu mini tsu udolu adama u lyuwa ka'a u kārā nā ayi. ¹⁶ Əvu gba ida i kamba ka'a, reve u kpātu'wā una wa yi reve u sodu mini ma na aagangu'u u pupuyi.

¹⁷ Reve aagangu'u u yuwan upan lon nā ka'a, əvu u kārā ą 'yāwā u yuwan uvon na akapi ą muwun mu ka'a, aza a na o toniyi ili i na Əsulə a dammai, waru o toniyi ikaka i na Yesu rito nle.

◊ 12:6 Wen. 11:2. ◊ 12:14 Wen. 11:2.

¹⁸ Avu aagangu'u e isawan a nge'en m mala.*

13

Aqdodo a na o utai atsuma a mala

¹ Atsumaq a alavu alavu a va avu me ene aqdodo o utusa atsumaq a mala. U ta na aci e cindere na avana kupa. Avana suru a ta na mokokolo. Aaci suru u ta de ni idana ya aala i na yaa yuwusan adanshi a vama e ekere a Asula. ² Ayi aqdodo a nda o rotso ta utasu, agba ana a yi a ta uga'an waru u ta ne eleme waru akpatu a ana a yi a ta uga'an, gashi nama gbain vu una na a tsu de biya. Una wa yi waru u rotso ta una wu kamu. Aagangu a ca ta aqdodo ucira unata na za va yi, avu waru u ca yi ndanata n tsugono na tsugono. ³ Aaci a ta a dana ta na aalana a wuntsu u na u rocoi a na o una niyi, agba wuntsu'wi ina ta. Atsumaq o uvadi vuma suru o'wo ta a asalama a aqdodo o ndolo. ⁴ Suru nle a yuwaan ta aagangu o ndolo aganda, za na cayi aqdodo ucira. Avu waru a yuwaan aqdodo'o aganda reve a damma, "Babu za na ri ts'a aqdodo a nda! Babu za na aa gura lyuwa aci a yi."

⁵ Asula a lyawa ta aqdodo o ndolo a yuwan uvadi nu ucira wa yi dada gba u yuwaan niyi adanshi a vama. Asula a lyawa yi ta u dana

nu ucira u ndolo hali a'wan a ta'atsu na akapi. ⁶ Avu u dana a yuwsaan Asula adanshi a vama. Waru wi isula ta ala a Asula, nu ubata u na u ri nden, obolo na aza a na a ri zuva suru. ⁷ Asula a lyawa yi ta u yuwan nlangi na ama a yi avu u lyuwa aci e le. A ca yi ta ucira u na u la'ai gundo, ne elentsu, na ama, ni ida suru. ⁸ Ama suru a ta yuwaan yi aganda, ele da aza a na a danai ala e le atsumaq a aatagada a ama a wuma kafu a yuwan uvadi shi. Aatagada'a za Magiri'i ma na o unai da.

⁹ Vuma na ri na atsuvu, wu uwua.

¹⁰ Za na Asula a dangwai adama e reme yi, e te reme yi.

Za na Asula a dangwai adama o una yi na matsun me pe'eni, a to una yi. Ayi nda u ta dansa ama a Asula a ciga a 'yuwan a kaba asuvu avu waru a dana nu ucawu wo okolo.

Aqdodo e ire

¹¹ Waru me enishe ta aqdodo o ro a na o utai diga e ida. U ta na avana e re gashi azu a magiri'i, dada gba u yuwaan adanshi nu udyo wa aagangu. ¹² Ayi aqdodo a nda wi isawan ta a makakan ma aqdodo o ufaru, avu u yuwan ulinga na cu'un vu ucira na aqdodo o ufaru a ri na ayi. Adama o ucira o ndolo a zuwa ta ama o uvadi suru a yuwaan aqdodo o ufaru aganda, za na danai na

* **12:18** Adanshi a Asula o ro a zuwa ta guzu nda atsumaq o uguzu wa 17, ozo o ro gba tsunda tsa da a zuwa nle, cine uguzu wa 18 u ri. Akapi a Adanshi a Asula gba shi idanshi i nda atsumaq a aqdiva a 13 uguzu wa 1 u da a zuwa nle. ^{13:5} Wen. 11:2.

wuntsu u na wu una niyi ąvu wi ina yi.¹³ Dada waru gba ąadodo e ire a yuwain ąabajini e iroci yi ili ya asalama. U zuwa tą akina ą cipę diga zuva ą tyo o uvadi, ama gba a ąkanla. ¹⁴ Asula a lyawa tą ąadodo e ire a yuwan ili ya asalama ą mąkakən mą ąadodo o ufaru. Adama e ili ya asalama o ndolo, u gura tą lumą ama o uvadi. U zuwa ɬe tą a ruma ąamali ą ąadodo o ufaru, za na o unai ną matsun me pe'eni agba u kambą tą wuma. ¹⁵ Asula a lyawa tą ąadodo e ire a yuwan ąamali'i adama wo o'wo wuma, adama waru u gura yuwan adanshi waru u gura zuwa le o una aza a na a yuwaan niyi agandą shi. ¹⁶ A zuwa tą ama suru a yuwan rotsu o ukere usa'ani ko e icin i le, ko ama a gbagbain a da ko muwun, ko ązə o utsuru ko alambi, ko agbashi ko aza a na ą ri agbashi shi. ¹⁷ Aza a na ą ri ną rotsu da goon aa lyawa a tsula waru ele da goon aa lyawa a wina. Ayi urotsu u nda ąyi da urotsu wa aala ą ąadodo ko laamba na ee isawan a aala ą yi.

¹⁸ U to lobono vu tsurą ugbozu adama vu reve laamba və ąadodo'o! Ną vu ri nu ugbozu, vu te reve yi. Laamba və yi ąyi da ukpakutəli ną kupotali ną ązə ą təli (666), waru laamba'a u tą ą nden ma aala a vuma.

14

Magiri'i na ama ąyi

¹ Əvu me ene Magiri'i mishin a Masasan mą Sihiyona.*† Ama ukpakukupa ukpaku nu ukpakukupa amunga nu ukpakukupa unاشی (144,000) ą dənə ta mishin obolo ną ayi. Ele da aza a na a dənai e icin i le ala ą Magiri'i ną Dada və yi. ² Mu uwua tą nanza a adanshi de zuva. Udyo wə yi u rotso tą ilama i mini mą ąbundə ma na mo ocusho ko tsa tsata tsu ucira. U shon tą gashi mesun ma ama ą abundə a wa'asa ikumburu. ³ Ele da ama ukpakukupa ukpaku nu ukpakukupa amunga nu ukpakukupa unاشی (144,000) ą tə mishin zuzu ną ndənətə n tsugono, obolo ni ili i wuma i nاشی, na azagbain. A dənə tą a canasa ishipa i sa'avu, za na babu za na aa gura rito yi, she ele goon. Ele da aza a na a tsupayi o utəq nle ątsumə a ama o uvadi suru. ⁴ Ele da ama a na a lyawai aciyele cece a na a 'yuwain a yuwan tsipere, adama o ndolo a da ą ri cece. O toni tą Magiri'i ubata u na u tyoyi suru. A tsula le tą ątsumə a ama reve a ca le tsa makuda mą kucci vu ufaru, reve a ca Asula nə Magiri'i'i. ⁵ A tsu yuwan epen shi, waru ą ri nu unusu shi.

Nlingata mą Asula n ta'atsu

⁶ Əvu me enishe malingata mą Asula ma 'yawan zuva lon. U ciga tą u damma ikaka

* **14:1** Sihiyona aala o ro ą Urishelima a da, ubatə u nda u ta yuwusan adanshi adama ą ąabajini ą lyuci va ama ą Asula.

ya Alabari a Sa'anit a na a ri n koto shi a tyo ubat̄a wa aza a na a ri pe nden atsumā o uvadi, ele da ida, na gundo, ne elentsu, obolo na akapi a ama a na buwai. ⁷ Reve u damma na abajini o udyo, "I ciga i 'yuwan i ca Asula tsugbain avu i yuwan adan-shi a tsugbain tsā yi. Adama a na mantsa ma yuwan tā a na wee ge'eto ama o uvadi suru. I ca yi tsugbain, adama a na ayi da u yuwan uvadi na zuva, mala ne esu a mini a na o utusā e ida."

⁸ Reve malingata mā Asula me ire ma 'yawan zuva cine za vu ufaru yuwan avu u reme adansa, "Abajini a lyuci a Babila a riya tā! Ayi lyuci gbain da za na tsipere tsā yi tsa zuwai ida suru a yuwan ili yi idaba. U yuwan tā gashi wo o'woto le tā ososowi na tsipere tsā yi, ili i nda i ta zuwa Asula a ca le atsumalimā."

⁹⁻¹⁰ Avu waru malingata mā Asula ma ta'atsu u toni le, a saalasa, "Ama a na a yuwayin aqadodo o ndolo aganda suru avu waru a yuwaan aqamali a yi aganda, a ta nu urotsu wā aqadodo e icin i le ko e ekere e le. Asula o to sowoto le masayan ma inabi mo oforo mā yi. Masayan ma nda a sulā yi na mini shi, waru Asula na aciyayi a da a tsuyin oforo a yi atsumā o mokoto mo upan mo ndolo. Cu'un va ama o ndolo o to sowo atsumalimā na akinat a makulā a farinwuta lon a makakan ma nlingata mā Asula ma akiza obolo na

Magiri'i'i. ¹¹ Akina a na aq kulato le u to o'wo babu ukotu. Ama a na a yuwayin aqadodo o ndolo aganda obolo na aqamali a yi waru a ri nu urotsu wa ala a yi a lipu le, atsumalimā o to obolo ne ele ayin nu urana." ¹² Ili i nda suru u ta dansaa aza e Itoni a yuwan ankuri atsumā a nden nle. Ama a nda ele da aza a na a yuwan tsutoni na wilā wā Asula, avu waru o toni Yesu na amayun.

¹³ Avu mu uwua udyo zuva adansa, "Dana ili i nda: Aza aba'un a da aza a na a kuwai diga gogo a 'yawā adama e Itoni yi Zaggain!"

Reve Ruhu usu, "Ee, a te ivuwan atsumā a linga vā atsumalimā a na a yuwanus, linga sa'ani le na a yuwanus in to toni le."

Ugasa wu uvadi

¹⁴ Dada n kalyuwai, avu me ene eleshe a uri. Ili i na i rotsoi vuma dāna tā nden de e eleshe'e. U tā no ookokolo a zinariya a aaci a yi waru u tā nu ugonu wa alya uguzu o ukere wā yi.

¹⁵ Avu waru malingata mā Asula mo ro mo utā atsumā a Aq'isamapada, avu u saalaa vuma na ri nden e eleshe na abajini o udyo, "Fara ikani nu ugonu wā wu. Ili i na i lobonoi a kana atsumā o uvadi e ina tā de, gogo da mantsa ma na wu ntsayi o golo go le." ¹⁶ Avu za na ri nden e eleshe'e u rono ugonu wā yi, dada gba u kanai ca'an vu uvadi.

¹⁷ Avu me enishe malingata mā Asula me ire za

na utai de a Aa'isamapada a zuva, waru u dana tā nā matsun ma alya o ukere wā yi. ¹⁸ Avu waru malingata mā Asulā mo ro ma ta'atsu, za na ri nu ucira e ekere a akina, wu uta de a masa'a. Ayi malingata mā Asulā ma nda u de tā malingata mā Asulā me ire adansa, "Tara matsun ma wali mā wu əvu vu pada ataci tā alya o uvadi adama a na limatan vā yi e ina tā." ¹⁹ Dada gba malingata mā Asulāt mā vutalai matsun mā yi atsumā o uvadi. Dada u bolotoi limatan na ri pe atsumā o uvadi a tyo ubata u na o kpoko nle. Ne da gba Asulā o tsu kpoko əzə e iwuya nā waa casu le oforo. ²⁰ O kpoko tā muwun ma ataci i a alanga a lyuci gbain, əvu mpasa mu uta ubata u na o kpoko nle gashi udolu u na u ri imili ukpakure (200) uga'an nā əru'un ana uton.

15

Mbalala n cindere mu ukosu

¹ Avu me enishe əabajini e iroci de zuva a na a zuwai ama suru o o'woi a asalama. Nlingata mā Asulā n cindere m bānā tā mbalala n cindere mu ukosu. Nā Asulā o koto a casu ama oforo nā mbalala n ndolo, wā dashi yuwan upan waru shi. ² Reve me ene ili i na i rotsoi mala mā mādubi* ma na a jambarai na akina. Avu waru me enishe aza a na a lyuwai aci a aadodo nā qamali a yi, ayi da aadodo za na a dānai aala a yi

nā laamba. A dānā tā mishin zuzu nā mala mā mādubi, waru a guzā tā ikumburu i na Asulā a ca nle. ³ Reve a cana ishipa i na Musat aagbashi a Asulā a canai əvu waru a cana ishipa i na Magiril'i ma canai, adansa,

"Avu da Asulazuva Mogono
me Ili Suru,

vu ta yuwusan əabajini
əabajini e ili ya
asalama.

Vu ta yuwusan tsugono tsu
uvadi u nda suru.

Atsuma e ili i na vaa yuwu
san suru amayun a da
obolo nu ulobonu.

⁴ Vuma suru ta ca wu tsug
bain, Asulazuva!

Ama suru a ta damma, 'Vu tā
nā tsugbain nu ucira.

Babu vuma na ri na akiza,
she əvu goon.

Ama o uvadi suru a tā tawā a
yuwaan wu əganda.

Ama ene tā mejegē me ili i na
vu yuwain suru.'

⁵⁻⁶ Avu me ene de zuva,
nlingata mā Asulā n cindere
aza a na a bānai mbalala n cindere
o uta pe atsumā o Upasu
wa Akizat a Aa'isamapada.
Za suru oto tā itana i uri
i na i dānai a madala, a
kāndā'wā tā amuna a na a
davai nā zinariya a nkakān
n le. ⁷ Atsumā e ili i wuma
i nashi i ndolo za tā ca tā
malingata mā Asulā biti
aakwanu a zinariya tapu nā
atsumālimā a Asulā, za na
ri nā wuma u babu ukotu, a
tsun atsumā o uvadi. ⁸ Avu
Upasu wa Akiza'a u shiwan
nā mikyon n na moo utusa

* **15:2** Ayi "mādubi" ayi da Ashingini a tsu de "māsukaci".

diga de uba^{ta} u tsugbain tsā Asulā nu ucira wā yi. Babu vumā na aa gura uwa pe atsumā a Aq'isamapada o ndolo she nā mba^{la} n cindere n na nlingata n cindere n ndolo n tāwayi n koto.

16

Akwanu o upan wa Asula

¹ Mu uwua tā abajini o udyo de a Aq'isamapada a dansaa nlingata mā Asulā n cindere'e, "Yawai yo oco akwanu e cindere o upan wa Asulā'a atsumā o uvadi."

² Dada malingata mo ufaru mā 'yawai dada wo ocoi ili i nai ri pe atsumā a akwanu a yi atsumā o uvadi. Dada dodī vu mba^{la} mu usan lon o utai a lipu va aza a na a dānai nu urotsu wā aqadodo'o waru a yuwayin qāmāli a yi aganda.

³ Avu malingata me ire mo oco ili i na i ri pe atsumā a akwanu a yi a tyo atsumā a mala, dada gba mala mo o'woi mpasa gashi mpasa ma aakwakwā a vuma, reve ili i na i ri pe wuma atsumā a mala'a suru a kuwa.

⁴ Reve malingata ma ta'atsu mo oco ili i na i ri pe yi atsumā a akwanu a yi a tyo atsumā o dolu ne esu a mini, reve a kāmbā mpasa.

⁵ Dada mu uwai malingata ma na māqā kālyuwusā mini ma dammai,

"Avu da Asulā a Akiza.

Avu da vu ri wuma gogo,
waru vu tā lo wuma
kuci!

U tu ulobonu u na vee ge'eto
uvadi tsunda.

⁶ Azā e iwuya a zuwa tā mpasa ma ama a wū na ma amasulā n yene. Adama o ndolo a da vu ca nle mpasa o sowoi.

A tsurā tā ili i na a cigai!"

⁷ Avu mu uwua udyo o utusā diga a masa'a adansa:
"Ee, Asulazuva Mogono me Ili Suru,

Ure u na vu tsu ca ama e iwuya oforo amayun a da waru wu ntsaa tā."

⁸ Avu malingata mā nashi mo oco aakwanu a yi zuva vu urana, avu Asulā a lyawa urana'a wu vāvā ama nu usuduwu wā yi.⁹ Avu abajini o usuduwu wu vāvā ama suru, dada a yuwayin ala a Asulā adanshi a vama, za na tāwayi nā mba^{la} n ndolo. Nā ne suru a 'yuwan tā a vadala o unusu u le avu waru a 'yuwan a cuwa tsugbain tsā yi.

¹⁰⁻¹¹ Avu malingata ma tawun mo oco ili i na i ri pe atsumā a akwanu a yi a ndanātā n tsugono tsā aqadodo, reve ida i na waa yuwusan tsugono tso o'wo irumbu. Ama a na a dānai pe a dānā tā a magaga ma anga me le adama a na antsu e le a tā a mba^{la} lon. Nā ne suru a yuwaan tā Asulā adanshi a vamat reve a 'yuwan a vadala a kāmbā uba^{ta} wā Asulā tsārā a lyawa iwuya i le.

¹² Dada waru malingata mā tali mo oco ili i na i ri pe atsumā a akwanu a yi a tyo a abajini o Udolu wā Yufiriti dada mini mo udolu'u u 'yewei. Ni ili i ndolo i fara, dada ngono diga asana aqā

tawā nā əsoja e le. ¹³ Avu me ene otoni a lima a ta'atsu a na o rotsoi opodo. A to utusə o una wā abajini a aagangu, nā o una wā aadodo o ufaru nā waru o una wā aadodo e ire vumavasula ve epen. ¹⁴ Ele otoni a limat a nda a tā nu ucira u na aa gura yuwan iroci yi ili ya asalama. A 'yawā tā bata o ngono mu uvadi suru, tsara o boloto le ubata u tā tsara a yuwan uvon nā Asula Mogono me Ili Suru a abajini o urana u na wee ge'eto ama.

¹⁵ Reve Zagbain damma, "Zuwai atsvu! N tā lo a tawa cine vivu tsu tawa vuma babu urevu. Asula a ta zuwaa vuma na ri e ipiri ni itana ya yi ufogu aba'un, adama u wala atabu ama e ene atabu a yi, wu uwua wono wan."

¹⁶ Avu otoni a lima a o boloto ngono'o ubata u tā, ubata u na a tsu de Amagedon nā Tsuyahuda.

¹⁷ Avu malingata me cindere mo oco ili i na i ri pe atsumā a aakwanu a yi de e eleshe. Dada Asula a yuwan adanshi nā abajini o udyo diga de a ndanata n tsugono atsumā a Aa'isamapada, adansa, "N koto tā ili suru."

¹⁸ A yuwan tā imadatsu nā agiri'a nā tsata tsə abunda, dada gba ida i rāmoi nu ucira u na u la'ai aza a na aa yuwan hali na Asula a yuwan vadilima atsumā o uvadi. ¹⁹ Abajini a lyuci o ndolo e ne'eshen tā toto uta'atsu, reve ilyuci i ro

atsumā o uvadi a rāmo suru suru. Avu u cuwan nā nusu lyuci gbain va Babilia, avu waru u zuwa ama a Babilia o sowo oforo a na a ri atsumā o mokoto mo upan mā yi. ²⁰ Ana ida i jingadai tsundolo, ida i memere mā mini suru nā nsasan m bete'we tā. ²¹ Reve abajini abajini a atayan a riya a ama diga zuva. Ume wa atayan u rawa tā uritowu wu ume ukpaku.* Amma adama a na Asula a lyunguwā nle na atayan tsara u ca le atsumalimā lon ama a yuwaan yi tā adanshi a vama.

17

Aashakala a ka obole na aadodo

¹ Avu malingata mā tā atsumā a nlingata n cindere n ndolo aza a na a ri na akwanu e cindere u tawa ya'a vā reve u damma mu, "Tawa, n to roco wu cine aa ca aashakala a na ama suru e revei atsumalimā, ayi dada abajini a lyuci a na a suwai zuzu nā dolu vā abunda. ² Ngono mu uvadi n yuwan tā tsipere nā ayi, waru ulambu u wono wā yi u zuwa tā ama suru o o'wo gashi ososowi a mara atsumā a tsipere tsā yi."

³ Avu atsumā a alavu alavu'u a na Ruhu roco numu, reve malingata mā Asula ma tara mu a tyo o ogozo. Dada me enei ka ro nden a aadodo a saan. Adana ta wisulusa wā Asula a lipu vā aqadodo'o ubata biti, waru u dāna tā na aci e cindere na avana kupa. ⁴ Ayi ka'a wo

* **16:21** Ume wa atayan u la'a tā ume u bufu siminti.

oto tā itana i tsugono i na i ri sawun dāq-dāq na aza a na a ri saan. Waru wo otowiso tā ili i na a yuwain nā zinariya, na atali a madala icu'un icu'un ni iyedī yi ikebe. [†] O ukere usa'ani wā yi u tā lo na mokoto ma zinariya mā māra tapu, ayi dada ili yi idaba ya abundā nā tsipere tsa na waa yuwusan. ⁵ A cin vā yi a dāna tā de aala a na a ri nu urevu wu usokowu, “Amu da Babila vu ucira, mma va ashakala suru suru, mma va aza a na a yuwusan ili yi idaba suru suru ətsumā o uvadi.”

⁶ Reve me ene ka'a u sowo mpasa ma aza a na a yuwusan adanshi a sa'ani a Əsula, aza a na o unai adama a na a dānai uguzu nā Yesu ubbam. U zuwa yi tā wo o'wo ososowi.

Ana me ene niyi mo o'wo tā a asalama lon. ⁷ Dada malingata'a me ece numu, “Nye i zuwai vu ri a asalama? N ta damma wu ili yu usokosu yi ka nda obolo nā əqdodo a na u kumbai, za na ri na aci e cindere na avana kupa. ⁸ Ayi əqdodo a na ve enei nda gogo u dānā tā wuma, amma gogo əqkwākqwā a da. U ciga tā motāq ətsumā a aakari a aru'un lungu-lungu, reve u kārā a tyo ubātā u na Kristi Zamawawa[†] oo kototo yi suru suru. Ama a na a ri pa o uvadi u nda, aza a na Əsula a danai ala e le ətsumā a aatagada a ama a wuma shi ana a yuwain uvadi, a ta yuwan asalama abundā nā a kalyuwā əqdodo'o. U dānā tā wuma, agba gogo u tu ukwā,

agba u tā kāmbisa wuma.

⁹ “I ciga tā okolo a sa'ani o urevu tsārā i reve ili i nda. Ele aci e cindere o ndolo ele da agadi e cindere a na ka ndolo ri nden. Aci o ndolo waru ngono n cindere n da a dansa. ¹⁰ Ngono n ton n riya tā de, gogo za vā tāli da ri o tsugono, za ve cindere koto u tāwā shi, agba tsugono tsā yi tsaa jima shi. ¹¹ Ayi əqdodo u dānā tā wuma, amma gogo əqkwākqwā a da, waru ayi fo ayi da mogono mā kunlā. Atsumā o ngono n cindere n ndolo n da wu utāi, waru u tā pe a mmalu a tyo ubātā u na oo kototo yi suru suru.

¹² “Ele avana kupa a na ve enei, ele da ngono kupa n na koto a yuwain tsugono shi, agba a tā tsurā ucira u na aa yuwan tsugono tsu ngono obolo nā əqdodo hali rumu tā. ¹³ A tā usu a ca yi ucira nā tsugono tse le. ¹⁴ A ta yuwan uvon nā Magiril'i, agba Magiril'i mo ndolo ma ta lyuwa aci e le adama a na ayi da Zagbain a aci a azagbain nā Mogono mo ngono suru suru. Ama a yi ele da aza a na u deyi waru u dangwa le tā waru a tā kurusu yi na amayun kuci.”

¹⁵ Avu malingata'a ma damma mu, “Dolu na ve enei, bātā na aashakala a ri nden da, ele da obolo a ama, ni ida, ne elentsu, nā gundo.

¹⁶ Avana kupa nā əqdodo a na ve enei a ta 'yuwan aashakala'a. A ta usa ili i na u ri nā ayi suru əvu a lyawa yi atabu. A ta yanzala lipu vā

yi reve a tama yi, reve waru o koso kuləto akapi ą lipu və yi na akina. ¹⁷ Ngono kupa nda n ta yuwan ne adama a na Asulə a zuwa le tə a yuwan ili i na u cigai. Adama o ndolo ą tə usu suru nle a ca ąqdodo o ndolo ucira u na woo o'wo le mogono. A ta yuwan tsutoni nə ąqdodo o ndolo hali mantsa ma na Asulə a zuwa ifobi yə yi i shiwan. ¹⁸ Ayi ka na ve enei ndolo ayi da abajini ą lyuci a na ą ri nu ucira za na mogono mə yi mo o'woi mogono e ekere o ngono e ida suru ątsuma o uvadī."

18

A lungusa tə Babila

¹ Ana alavu alavu a na me enei ka na kumbai ąqdodo o ndolo ą karai, dada me enei malingata mə Asulə mo ro ą macipə diga zuva. U tə nu ucira lon, əvu ekan a gbain o utə diga yə'a yi, reve wi ikana uvadī. ² Reve u saala nu ucira: "Abajini ą lyuci va Babila a ləngə tə suru suru.

Ama a buwa pe shi,
otoni ą limə icu'un icu'un i da
i ri pe nə nden.

Waru nnunu mi idaba icu'un
icu'un i da i ri pe nə
nden.

³ Idə suru o'wo tə ososowi ą
mara mə yi,
ayi da maluwa mə tsipere tsə
yi.

Ngono mu uvadī suru n
yuwan tə tsipere nə
ayi,
waru aza a awina ą tsu tsurə
tə ikebe yə ąbunda

adama a na u cigai ili i sa'ani
yə ąbunda."

⁴ Əvu mu uwvisa udyo u ro
diga zuva adansa:
"Ama ą və, utai ątsuma ą
lyuci gbain ndolo,
tsərə i yuwan unusu cine əyi
u yuwin wan,
tsərə waru i tsurə oforo cine
əyi wəqə tsurə wan.

⁵ Nusu və yi rawa tə aaganga
o obolo a na a rawai de
zuva,
waru koto Asulə e icina ni
iwuya i na u yuwsain
shi.
⁶ I ciga i 'yuwan i yuwaan
yi cu'un vi ili i na u
yuwain
cine u yuwin ą tyo e ekere a
akapi.

Amayun, i tsupa yi toto ure
nə cu'un vu unusu u na
u yuwin.

I ciga i 'yuwan i tsun marə
ma na mə ri nu ucira toto ure
o mokoto mə yi,
cine u foboyi akapi.

⁷ U ca tə aciyayi tsugbain lon,
əvu waru u tsurə ili i na u
cigai suru.

I ca yi ątsumalimə nə
ątsumoləngu lon.

U ta yuwsaan aciyayi
uvadu, əvu u damma,
'Apa mu nden,
əmu ka da na n ri a yuwsan
tsugono.

N ri nə vali na ąq kuwa mu
shi,
adama o ndolo məq shon
adama ą yi shi.'

⁸ Adama a na Babila ka
'yəsəin avangaci tsun-
dolo,
waa jima shi,

avu Asulə a ca yi atsumalima
nu ubanakun,
avu waru ama aqyi akuwa,
waru u ta yuwan ambulu.
Akina aqta kulato yi,
adama a na Asulə a na ee
ge'eto yi,
aqta nu ucira."

⁹ Ngono mu uvadi n na n
yuwain tsipere na ayi reve a
lyuwa atsuma o utsuru wa yi,
e te ene mikyon m magugwa
ma akina za na aa lyuwa
yi, aqta shon reve a yuwan
atsumolangu adama o ndolo.
¹⁰ E isawan tə alanga, adama
a na o to wōvon a na o to
sowo atsumalima cine woo
sowuso. A ta damma,
"Atsumalima!"

Cine waa dana wu na
atsumalima,
abajini aqlyuci na lyuci vu
ucira Babilia,
adama a na atsuma arumu ta
oforo aqta wu ta!"

¹¹ Waru aza a awina
atsuma o uvadi aqta shon
waru a yuwan atsumolangu
adama aqyi, adama a na babu
za na aa tsula itana i na aa
winasa. ¹² Apa ili'i: zinariya,
na azurufa, na atali a madala
e ikebe,† ni iyedi yi ikebe,†
ni itana i na i la'ai aza a
na a yuwan na tsikilu, ni
itana i na i ri sawun daan-daan,
ni itana yu ulobonu i
na i ri saan, na danga icu'un
icu'un i na i ri na maguru mo
uyo'o lon, na akapi e ili i na a
yuwayin na anga a agiwa na
danga vi ikebe, na rumushili,
ni irumu, na atali e ikebe o
usaa, ¹³ ni ili i maguru† i na

a tsu de furenkisen† na mur†
adama o usa'an, waru adama
a masa'a, waru adama o
usukumu qlipu, na masayan
ma inabi, na mani'in, na yira,
ni ishina, ni inan, ni ikyon,
ni ido, obolo ni ikeke yi ido i
na a tanusu itana, obolo na
agbashi, na ama a na e remei
ubatə o uvon.*

¹⁴ Aza a awina a ta damma
yi,

"Ili i sa'ani i na vaa zuwusaa
okolo suru o koto ta,
waru ili i na yaa zuwusa
wu vo o'wo ulobonu aqpuwan ta,
vaaq dashi tsurə le waru shi!"

¹⁵ Aza a awina, aza a na
aqtsurai utsuru adama a na
a winaa niyi itana'a, e te
isawan alanga na ayi, adama
a na aqri e iladi i na oo sowo
atsumalima cine ayi woo
sowuso. A ta shon avu waru
a yuwan atsumolangu. ¹⁶ A
ta damma:

"Atsumalima!"

Atsumalima a ta cina wu avu
abajini aqlyuci a nda!

U dana ta o otosu itana yi
ikebe,
ni itana i sawun daan-daan,
ni itana i na i ri saan
lon.

U oto ta waru ili i na a yuwan
na zinariya,
na atali a madala e ikebet
icu'un icu'un!

¹⁷ Atsumə aqrumu ta avu aqlungusa utsuru wa yi
suru!"

Zagbain vu uluwu u
wantsun u gbain suru na
alingi aqyi aqte isawan alanga
na ayi. Waru aza a na a

* **18:13** Atsumə e ili i maguru o golo ta na mur na furenkisen, ili i ta i da na aza a
na azə o urevu aqtawayi Yesu une'e.

yuwusan mmalu ątsumą a antsun a mala ą te isawan alanga ną ayi, ne da fo aza a na a yuwusan pe awina e itana i na ą tawayi ątsumą a antsun. ¹⁸ A ta saala lon ne e ene mikyon ma akina ma na maa lyuwa yi, "Koto a yuwan cu'un və ąabajini ą lyuci vu mgbain nu ucira tsunda shi!"

¹⁹ A tə tsun məbulə a aci e le tsərə o roco ą tə nə ątsumoləngu. Waru a ta damma:

"Atsumalimə,
Atsumalimə a ta cina wu əvu
əabajini ą lyuci!
Abajini o utsuru ą yi a zuwa
tsu tə suru ntsu
tso o'wo nu utsuru.
Gogo ątsumą ą rumu tə o koto
tə suru."

²⁰ Ədu aza a na i ri zuva,
i yuwan mere,
adama a na Asulə ą lungusa
tə de Babilia.

Ədu ama ą Asulə,
obolo na ajiya na aza a na a
dansa ikaka yə Asulə i
zənganə.

Adama a na Asulə e ge'eto yi
tə
adama e ili i babu ulobonu i
na u yuwaan ndu.

²¹ Reve malingata mo ucira
ma tara aatali a gbain, gashi
aatali a yira, əvu u vari yi
ątsumą a mala reve u saala:
"Babilia, əvu lyuci gbain,
cine n variyi aatali a nda,
ne da Asulə ąa lungusə wu nu
ucira u gbain!"

Ama ąa dəshi ene lyuci nda
waru shi.

²² Ko za ąa dəshi uwwa ama a
wa'asa ikumburu shi,
ko ndobiya shi,

ko ama e ivulusə papin ko
avana shi.

Ko za ąa dəshi yuwan ulinga
ątsumą ą wu shi.

Waru ko za ąa dəshi uwwa
ilama i yira shi.

²³ Ko za ąa dəshi ene ekan e
ifitila ą wu shi.

Waru ko za ąa dəshi uwwa
udyo u vali ko ka a
yuwusan lolo shi.

Aza a awina e itana ą shi tə
a la'a ama o uvadi suru
ucira.

Tsuboci tsə wu tsə pusəqən tə
ama o uvadi suru ugbozu.

²⁴ Asulə a ca tə Babila
ątsumalimə
adama a na wu unai
amasulə,
na ama ą Asulə suru.
Ee, Babila una tə akapi a ama
ątsumą o uvadi suru."

19

*Ama a na ą ri zuva a
yuwaan tə Asulə ica*

¹ Ana malingata mo ucira'a
mo kotoi adanshi, reve mu
uwwa mesun mə əabajini o
obolo a ama zuva a yisaali:
"A cuwa Asulə!"

Iwawi, nə tsugbain, nu ucira
za və Asulə ą tsu a da!

² Cine waa casu ama e iwuya
oforo amayun a da
waru wu ntsaa tə.

Wi isawaton tə cine waa ca
aashakala o ucira o
ndolo ątsumalimə,
za na zuwai ama o uvadi a
nda a yuwait tsipere
nə ayi.

Asulə a tsupa yi tə adama a
na wu unai agbashi ą
yi."

³ Reve waru a saalisa:

"A cuwa Asulə!
Mikyon ma akina n na n
kulətoi lyuci gbai'in
n kara tə a gawusan babu
ukotu!"

⁴ Avu azagbain ushin na
aza a nashi obolo ni ili i
wuma i nashi a kədəto əvu a
yuwaan Asulə əgəndə, za na
dənəi nden a ndənətə n tsug-
ono. Avu a damma, "Ami!†
Tsu cuwai Asulə!"

Abuki o lolo a Magiri'i

⁵ Reve mu uwwa nanza e
dewu ətsumə a ndənətə mə
Asulə'a, adansa:

"Suru ndu aza a na a ri ama a
gbain
na aza a na a ri azagbain shi,
suru ndu aza a na aa
yuwusaan Asulə
əgəndə
damma niyi, 'Tsu ca wu tə
tsugbain.' "

⁶ Reve mu uwwa mesun mə
əabajini o obolo a ama zuva a
yisaali. U tə gashi magugwə
mə əabajini a mini a riysi
na mesun ma tsata ma gbain.
Mu uwwa le tə adansa:
"Cuwai Asulə!"

Adama a na Asulazuva a tsu,
Mogono me ili suru
suru, Mogono ma da!

⁷ Tsu yuwanin mere
reve waru tsu zəngənəi.
Tsu cuwai tsugbain tsə yi!
Adama a na mantsa ma
yuwan tə
ana aa yuwan əbuki o lolo a
Magiri'i*l'i.*

Kasa'avu və yi fobo tə aciyayi
adama o ndolo.
⁸ Asulə a ca yi tə utugu u lolo,
u na u la'ai utugu u na a
yuwanin na tsikilu,
waru u tə cece a madala."

(Utugu'u əyi da ili i sa'ani i
na ama a Asulə aa yuwanin.)

⁹ Reve malingata mə
Asulə'a ma damma mu, "Vu
dəna ili i nda: Asulə a ta
zuwaan za suru na a banuyi
a tyo ubətə wə abuki o lolo a
Magiri'i*l'i* aba'un." Avu waru
malingata'a u dammis, "Ili
i nda i na Asulə a dammai
amayun a da."

¹⁰ Avu n kədəto a məkakən
ma malingata'a adama n
yuwaan yi əgəndə, amma
əvu u damma mu, "O'o, she
vu yuwaan mu əgəndə wan!
Amu aagbashi a da tsə wu
na aza e Itoni, aza a na a
guzəi amayun e ili i na Yesu
palu'wai. I yuwaan Asulə
əgəndə!"

Adama a amayun a na Yesu
palu'wai əyi da i zuwai ama
aa yuwanin adanshi e ikaka
ya Asulə.

Za na kumbai do uri

¹¹ Reve me ene zuva
ukpətu'u, na do uri lo mishin.
Waru za na dənəi ukumbu o
do'o aala a yi gba Za və Asulə
na Amayun. U tsu yuwan
tə uge'etosu mejegi waru u
tsu yuwan tə uvon u na wu
ntsayi. ¹² Esu a yi a dənə tə a
madala gashi akina, waru wo
oto tə okokolo a əbundə. A
dəna tə aala a lipu və yi, agba
əyi da goon u revei urevu
wə yi. ¹³ Avu wo oto ətugu
a gbagbain a na a tsupuyi
ətsumə a mpasa. Aala a
yi a da "Aadanshi a Asulə."
¹⁴ Asoja a zuva a kumba tə
ido i uri waru o tonishi yi tə.
O oto tə itana i uri, aza a na
a la'ai aza a na a yuwanin na

tsikilu, waru ą ri cece.¹⁵ Avu matsun me pe'eni ma wali mo uta o uną wą yi, reve u yuwan ulinga ną ąyi u lyuwa aci e ida. U ta yuwan tsugono tse le na aadanga ą rumu. Uto roco ucira wu upan wą Asula Mogono me Ili Suru, nu u kpoko umatsun u inabi ubața u na o kpokuso masayan.¹⁶ Ubața wą ątugu a gbagbain a na a palai aagutsu ą yi, a dana ta:

MOĞONO MO NGONO NA ZAGBAIN VA AZAGBAIN.

¹⁷ Reve me ene malingata mo ro mishin pe o urana. Avu u yuwaan asala a na ą ri a tsu'yan zuva suru adanshi ną abajini o udyo: "Tawai! I boloto adama i lyuwa ilyalya ya ąbunda ya ąbuki a na Asula oo fofo!¹⁸ Tawai! Yi kada lipu vu ngono, ną nan yali ą əsoja, ną əsoja, obolo ną lipu vi ido na aza a na a tsu kumba le. Tawai! Yi kada lipu va ama suru: aza a na ą ri agbashi na aza a na ą ri agbashi shi, na azagbain, na aza a na ą ri azagbain shi!"

¹⁹ Avu me ene ąqdodo obolo ną ngono mu uvadi suru, obolo ną əsoja e le o bolotosu adama a yuwan uvon ną za na kumbai do'o ną əsoja ą yi.²⁰ Reve e reme ąqdodo'o, obolo ną vumavasula ve epen za na yuwaan niyi ulinga wa asalama. (U yuwan ta ulinga wa asalama o ndolo adama u pusən aza a na ą dana'i nu urotsu wą ąqdodo'o aza a na a yuwayin ąamali ą yi ąganda.) Aqdodo'o ną vumavasula ve epe'en a vari

le ta wuma ątsumą a mala ma əkina ma na mą kulusa ną farinwuta.²¹ Za na ri ukumbu zuva vu do'o wu una ta əsoja'a suru ną matsun me pe'eni'i ma na mą dana'i o utusa o uną wą yi. Avu asala ą kada lipu le suru hali ątsumą e le o o'wo bafabafa.

20

A'wan ukpukukupa

¹ Ana za na kumbai do uri lyuwai aci ą ąqdodo'o, ną vumavasula ve epe'en, obolo ną əsoja e le, reve me ene malingata mą Asula ą cipusa diga zuva, u guza ta akani o ugbamu ną mąkpătu'utsu mą ąakari ą ąru'un lungu-lungu.

²⁻³ Avu malingata'a me reme aagangu'u, za na dana'i yo diga de za na fo ą tsu de Mekerenkesu ko Male. Avu u tara akani'i avu u takpara yi. Reve u vari yi ątsuma ą ąakari ą ąru'u'un. Avu u katsu unantsu wą ąakari ą ąru'u'un ną mąkpătu'utsu ma na u dana'i ną ayi uguzu o ukere, reve u to unantsu'u cine za lo na aa gura kpatu'wą yi shi. Ną Mekerenkesu ma ciga ma 'yuwan u dana pe hali a'wan ukpukukupa (1,000). A mantsa mo ndolo, waa gura lulumą ama o uvadi shi. Na a'wan o ndolo o koto, ąvu malingata'a mą bafabafa yi mantsa wa'a.

⁴ Reve me ene ndanata n tsugono ną ąbunda, waru aza a na ą ri de nden aza a na Asula a cayi ucira u na aa yuwan tsugono tsa da. Kwisa va aza a na n'yuwatan n kukodoi a aci

e le a da adama a na a
dammai ikaka ya Yesu obolo
na adanshi a Asula. Ama
a nda a yuwaan aadodo'o
ko qamali a yi aganda shi,
waru a ushi urotsu wə yi e
icin i le ko e ekere e le shi.
A kambə tə wuma reve a
dānu a ndanatə n tsugono'o,
avu a yuwan tsugono obolo
nə Kristi Zamawawa hali
a'wan ukpukupu (1,000).
5 Ayi nda ayi da mantsa
mo ufaru ma na Asula aa
'yasən ama diga o ukwə.
(Akapi a akwakwə aa kambə
wuma shi, hali she na a'wan
ukpukupu o ndolo o koto.)
6 Aza a na Asula a 'yasain
atsumə o ukwə a mantsa ma
nda a yuwan tə mazangə lon,
ele ama a yi a da. Oo kototo le
atsumə a mala ma akina shi,
za na o'woi ukwə we ire. O to
o'wo nan ganu avu a yuwaan
Asula nə Zamawawa və yi
na u dangwai aganda, reve
a yuwan tsugono obolo nə
ayi hali a'wan ukpukupu
(1,000) o ndolo.

Asula a yuwa tə acia Male
7-8 Nna a'wan ukpukupu'a (1,000) o koto,
malingata'a mə tə bədə Male
ubatə u na wu nlə niyi. Reve
wu utə avu u pusən ama e
ida aza a na a bazai atsumə o
uvadi ugbozu. Ida i nda i da a
tsu de Gogu nə Magu. Male'e
mo to boloto le ubatə u tə,
ubatə u na aa yuwan uvon.
A tə dana abundə a na za lo
aa gura kece le shi. 9 A baza
tə suru atsumə o uvadi reve a
kandaruwə uvalatə wa ama

a Asula ayi da lyuci na u
cigai. Reve gba akina a tawə
diga zuva reve u kototo le.
10 A shi tə de a vari aqdodo'o
obolo nə vumavasula ve
epen və yi atsumə a mala
ma akina ma na mə kulusə
nə farinwuta, reve waru a
vari Mekerenkesu'u† pe, za
na pusayin ama a nda suru
ugbozu. Akina'a a ta zuwa
suru nle o sowo atsumalimə
ayin nu urana babu ukotu.

Uge'etosu wu ukosu

11 Avu me ene ndanatə n
tsugono nuri za na ri mgbain,
reve me ene za na ri de nden.
Ana u rocoyi aciyayi, reve ida
nə zuva puwan waru ko za
enishe le waru shi. 12 Waru
me ene tə aza a na a kuwai
de lo mishin a makakan mə
ndanatə n tsugono'o, aza a
na a ri ama a gbagbain na
akapi a ama a na a buwai.
Reve a kpatu'wə atagada a na
a danai ili i na vuma yuwin
suru. Reve a kpatu'wisə
aatagada o ro, aatagada a na
a danai aza a ri obolo nə Asula
kuci.* A yuwaan tə aza a na
a kuwai de uge'etosu e ili i
na a yuwin, cine a ri usanu
atsumə a atagada'a. 13 Avu
ama a na a kuwai atsumə a
mala e isawan a makakan mə
ndanatə n tsugono'o, adama
Asula a yuwaan le uge'etosu.
Ukwə obolo nu Ukwisa a
tawə nə akwakwə a na a ri
pe atsumə e le, reve Asula a
yuwaan le uge'etosu e ili i na
a yuwin. 14 Avu a vari Ukwə
nu Ukwisa atsumə a mala ma

* **20:12** Idanshi ya aatagada i na a yuwayin ulinga u damma tə "Aatagada a Ama
a Wuma."

akina. (Ayi mala ma akina ma nda, ayi da ukwə we ire.)
 15 Reve a vari ama ətsumə a mala ma akina,† ele da aza a na a danai ala e le ətsumə a aatagada a ama a wuma shi.

21

Zuva sa'avu ni ida i sa'avu

¹ Ana alavu alavu a Asulə o uge'etosu wu za suru kotoi, reve me ene zuvat sa'avu ni ida i sa'avu. Zuva vu ufaru ni ida yu ufaru a puwən tə, waru babu mala mo ro.
² Avu me ene Lyuci va Akiza na Asulə a lyunguyi, za na ayi da Urishelima† sa'avu, waru u dənə tə a cipusa diga zuva. Lyuci sa'avu'u u dənə tə gashi kasa'avu na otoi utugu u lolo adama o lolo və yi, waru gogo u tu ufobu u na wə 'yawə u ga'an nə vali və yi. ³ Reve, mu uwua za ro e dewu diga a ndanətə n tsugono'o, adansa, "Gogo ndanətə mə Asulə n tə ətsumə a ama! U tə dənu obolo ne ele, waru o to o'wo ama a yi. Asulə na aciyayi u tə dənə obolo ne ele, waru u tə dənə Asulə e le. ⁴ U ta tasa abara o urewesu u le suru. Za buwa aq̄ kuwə waru shi, ko ke'en. Ko za aa yuwan atsumolangu shi, ko u shon, ko wu uwua mbələ waru. Akuci e ili suru a puwən tə."

⁵ Avu za na ri nden a ndanətə n tsugono'o u damma, "Kalyuwai! N tə kambətosu ili suru usa'avu!" Reve u damma mu, "Vu dana ili i nda, adama a na adanshi a nda amayun a da waru a ta zuwaa le ucira."

⁶ Reve waru u damma, "N yuwan tə ili i nda suru! Amu da Alfa† nə Omiga.† U ta dansa amu da Ufaru waru amu da Ukosu. N ta ca za na ri a uwusua akuli suru mini u sowo diga e esu a mini ma na me yeneshe ma na maa casu wuma. Agba aa tsupa shi. ⁷ Aza a na a lyuwai aci a tə ushi ili i nda ya'a və: N to o'wo Asulə e le, ele waru o to o'wo muwun n və. ⁸ Amma ama a nda gba'a shi a tə tsurə ubətə ətsumə a mala ma akina ma na mə kulusə nə farinwuta: Owovoton, waru na aza a na a lyawai itoni i və, waru na aza a na a kambətoi aciyele ili yi idaba adama o unusu u na a yuwin, nə aza a mona, nə aza e tsipere, na aza a na a yuwsan nkunu, na aza a na aa yuwsaan əməli əgəndə, na ama a na a yuwsan epen suru. Ayi da ukwə we ire."

Urishelima sa'avu

⁹ Avu malingata mo ro mə təwə ma damma mu, "Toni mu! N to roco wu usheli u na waa yuwan lolo nə Magiril'i." (Malingata ma nda, za tə da ətsumə a nlingata n cindere n na n dənətə uguzu na akwanu e cindere aza a na a dənətə pe nə mbələ n cindere n na a yuwin o ukosu.) ¹⁰ Reve Ruhu və Asulə shiton mu, avu malingata'a ma tara mu a tyo o mogogolo ma masasan mo uga'an. De da u roco numu Lyuci va Akiza na Asulə a lyunguyi, za na ayi da Urishelima'a, waru u dənə tə a cipusa diga zuva. ¹¹ Lyuci'i

u shiwan tà nà tsugbain tsà Àṣulà waru ne ekan a madala gashi mini mà shili nà mini mà ̄avu'un vadamma atali e ikebe, waru u tà cece tsà màdubi ma na vaa gura ene ili ye elime.¹² Avu a kàndaruwà yi nu ukari wù ugbamu wù uga'an. U dàna tà nà nàntsù kupa ne ejere waru unàntsù suru u dàna tà nà malingata mà Àṣulàt e ipiri yà yi. A nàntsù'u a dàna tà ala o gundo kupa ne ejere a aza a Isra'ila, aala a tà suru o unàntsù u tà.¹³ Eebele suru u tà nà nàntsù ta'atsu: aza a ta'atsù asana, aza a ta'atsù waru ugana, aza a ta'atsù uyagi, na aza a ta'atsu alivu.¹⁴ Ukari u lyuci'i gba a suwa yi tà zuva va atali a gbagbain kupa ne ejere. A aatali suru a dàna tà aala a aa jiya a tà atsumà a kupa ne ejere a Magiril'i'i.

¹⁵ Malingata ma na ma danai a adanshi nà ̄amu mà danà tà na aadanga a na a yuwanin nà zinariya. U ta yuwan ulinga nà ayi tsara u rito lyuci'i, nà nàntsù và yi nà kari và yi.*¹⁶ Ana u rito niyi, reve we ene u tà gashi aakpati. Washin we ebele a yi nu uga'an u mishin wà yi unàta u

da a ri: mili ukpakukupa nu ukpakuton (1,500) u da.¹⁷ Reve malingata'a mo rito ukari'i, agba nu uritosu u vuma ugbamu wà yi u tà zuzu na ana ukpakure nà kupa nà aza a tali (216).¹⁸ Ukari'i a suwa yi tà na atali a na a ri a madalat gashi akina a shili na akina a mini mà ̄avu'un. Ili suru atsumà a lyuci'i a yuwan yi tà nà zinariya na ri cece tsà màdubi ma na vaa gura ene ili ye elime.¹⁹⁻²⁰ Aatali suru atsumà a atali kupa ne ejere'e e ikyun yu usaa'a aatali e ikebe ko'o da. Ozo o ro a tà ushili, ozo o ro gba shi mini ma tsusumba, ozo o ro gba mini mà ̄avu'un, ozo o ro gba mini ma akaramuna.[†]²¹ Nàntsù kupa ne ejere'e iyedi kupa ne ejere e ikebe a da. Unàntsù suru a yuwan yi tà nà yedi tà. Ure u gbain wà atsumà a lyuci'i a yuwan yi tà nà zinariya na ri cece tsà màdubi'i.

²² Me ene Aq'isamapada atsumà a lyuci'i shi, adama a na Àṣulazuva Mogono me Ili Suru nà Magiril'i'i mo o'wo tà Aq'isamapada'a.²³ Lyuci'i waa zama urana ko woto adama u ca yi ekan shi, adama a na tsugbain tsà

* **21:15** Nà vuma teme mmalu diga Isalka a 'yawà Jos, reve u kàmbisa toto uta'atsu, ayi da u ri unàta nà washin wù ubabu wà abajini a lyuci'i. † **21:19-20** Ele icu'un ya atali kupa ne ejere a nda, suru nle a tà na ala nà Tsunasara obolo na Tsugana. Apa cine a tsu de le nà Tsunasara: Za vu ufaru ayi da jasper, she sapphire, she chalcedony, she emerald, she sardonyx, she carnelian, she chrysolite, she beryl, she topaz, she chrysoprase, she jacinth she amethyst. Apa cine a tsu de le nà Tsugana: Za vu ufaru ayi da yasfa, she saffir, she agat, she zumurrudu, she onis, she yakutu, she kirisolat, she beril, she tofaz, she kirisofaras, she yakinta she ametis. [Aza a KLP: a dana tà ala a atali o ndolo fo ununa a dana nle nà Tsunasara nà Tsugana, cine a dana nle'e wù uta tà a NIV na Adanshi a Àṣulà a Tsugana.]

Asulə tsu ta casu yi ekan waru Magiri'i'i u te ikanasa yi gashi fitila. ²⁴ Ama o uvadi suru ə tə dənu pe ətsumə e ekan a na e ikanasa lyuci'i. Ngono waru n tə təwəqə nu utsuru u le de. ²⁵ Nantsu lyuci'i tə dəna ukpətu'u urana suru. Aqə ɓāru le shi, adama a na aa yuwan de ayin shi, ko ke'en. ²⁶ A tə təwəqə ni ili yu ulobonu nu utsuru wa ama o uvadi ətsuma ə lyuci'i. ²⁷ Ko ke'en a lyawa ili i wuya i uwa pe shi, waru za na yuwin ili yi idaba, waru za na yuwin open aa lyawa yi u uwa pe shi. She aza a na a dənai ala e le ətsumə a aatagada a ama a wuma ə Magiri'i ele da aa uwa pe.

22

Udolu u na waa casu wuma

¹ Ana malingata mə Asulə'ə mo kotoi o rocosu mu lyuci sa'avu'u, əvu waru u roco mu udolu u na u ri nə mini ma na maa casu wuma. U shi te ikanasa tsə madubi ma na vaa gura ene ili ye elime. Reve u uwa e yeneshe ə ndənata n na Asulə nə Magiri'i'i ə ri nden. ² Reve u yene ə cipə e memere mo ure mə lyuci'i. Danga na aa matsasan muwun n na maa casu wuma ə tə lo ə nge'en mu udolu'u biti. A tsu matsan tə kupa nu ure a aa'wan, u tə o woto u tə. Ama o uvadi a ta yuwsan əgumə nə əvu'un e le. ³ Una u na Asulə a yuwayin de ili biti a tawa yi tə. Ndənata n na Asulə nə Magiri'i'i ə ri nden u to o'wo pe ə lyuci'i. Əvu agbashi ə yi

a yuwaan yi əganda. ⁴ E te ene urewesu wə Asulə waru aala ə yi ə tə dəna uðanu e icin i le. ⁵ Aqə dəshi yuwan ayin waru shi. Aa zama ekan a fitila ko ekan o urana waru shi, adama a na Asulazuva Asulə a ta ca le ekan. Reve a yuwan tsugono babu ukotu.

Utawu wə Yesu

⁶ Reve malingata'a u damma mu, "Adanshi a nda amayun a da, waru ili i na əqə usu da. Waru Asulazuva Asulə za na tsu ca aməsula Ruhu və yi, u lyungu tə malingata mə yi u roco agbashi ə yi ili i na yaa fara babu ujimu."

⁷ Yesut damma tə, "Uwwai! N tə lo ə təwə gogo. Aata-gada a nda a damma tə ili i na yaa fara gogo na alanga jima. Asulə a ta zuwaa aza a na a kuruyi ili i nda aba'un."

⁸ Amu da Yahaya, za na uwai waru we enei ili i nda suru. Reve ana mu uwai waru me ene nle suru, əvu n kədəto adama n yuwan əganda a ana a malingata mə Asulə ma na mo roco numu ili i nda. ⁹ Amma əvu u damma mu, "Ko ke'en! She vu yuwaan mu əganda wan! Amu fo aagbashi a da tsə wu, obolo na aməsula əza a wu, na aza a na əqə kurusu adanshi a na ə ri a aatagada a nda. Vu yuwaan Asulə əganda!"

¹⁰ Reve u damma mu, "She vu putsaa ama e reve ili i na a dammai ətsumə a aatagada adama e ili i na yaa fara gogo ni ili i na yaa fara na alanga a jima wan. Mantsa ma na ili nda yaa fara waa jima shi.

11 Hali mantsa mo ndolo mā tawā, ama a na aa yuwusan iwuya suru a lyuwa elime nā mayan me iwuya, aza a na waru aa yuwusan ili yi idaba a lyuwa elime nā mayan me ili i ndolo. Aza a na waru aa yuwusan ili i sa'ani a lyuwa elime nā mayan me ili i sa'ani, aza a na waru a ri na akiza a 'yuwan a ciga a suma iwuya."

12 Yesu damma tā waru, "Uwwai! N tā lo a tawā babu ujimu. N tā tawā adama n ca ama suru iliyinkapa ko ətsumālimā adama e ili i na a yuwain. 13 Amu da Alfat nā Omiga.† U ta dansa əmu da Ufaru waru əmu da Ukosu. Amu da n yuwaɪn ili biti, amu da waru ətyo e ili biti.

14 "Asulā a ta zuwaa aza a na a za'wai ətugu e le cece aba'un, adama o ndolo a ta lyuwa muwun mu udanga n na maa casu wuma, reve a uwulai nu unqantsu a uwa ətsumā a lyuci'i. 15 Agba a ta putsaa icu'un ya ama a nda na aa uwa ətsumā a lyuci'i: Aza a na o o'wotoi aciyele idaba nu unusu u na aa yuwusan, nā əzā a nkunu a uwa pe shi. Waru əzā a tsipere, nā əzā a mona ma amā a uwa pe shi. Ne da waru əzā a amāli, na ama a na aa yuwusan open suru a uwa pe shi.

16 "Amu Yesu, n lyungu tā malingata mā vā u ca du ikaka i nda a tyo ubatā wā əzā e Itoni. Amu da Ikyun, ana Akaya, nā Mawun ma Tsukaya mo ugundo

mo Mogono Dāwuda.† Amu da Talyo'o na tsi Ikana nā Wasasa."*

17 Ruhu vā Asulā nā kasa'avu Māgiri'i a damma tā, "Tawā!" Lyawa za na uwwai adansa tawā biti u damma "Tawā!" Za na aa uwwusa akuli suru, lyawa u tawā, za na cigai u sowo mini ma na maa casu wuma lyawa u tawā u sowo pere.

Ukosu

18 Amu Yahaya, n to ronuso aza a na a uwwai ikaka ya aatagada a nda atsuvu. Ikaka'a adama e ili i na yaa farasa gogo ni ili i na yaa fara na alanga jima da. Nā vuma ro dashi ili i ro ətsuma e ikaka i nda, Asulā a tā dashi yi ətsumālimā. U ta zuwaa yi mbālā n cindere n na n cuduwai ətsumā a aatagada a nda. 19 Waru nā za ro fodo ili i ro ətsumā e ikaka i na i ri ətsumā a aatagada a nda, Asulā a ta putsaa yi na wāq ushi aba'un a na a yuwaɪn adanshi ətsumā a aatagada a nda. Waru Asulā a ta putsaa yi na waa lyuwa muwun mu udanga n na maa casu wuma, waru waa lyawa cu'un vuma ndolo u dānu ətsumā a lyuci va akiza'a shi.

20 Yesu, za na dammai ili i nda suru amayun a dā, u damma tā, "Amayun, n tā lo a tawā babu ujimu."

Ami. Tawā, Yesu Zagbain!

21 Lyawa Yesu Zagbain roco suru ndu isa'ani i gbain yā yi. Ami.†

* 22:16 Talyo'o nda, ayi da Ashingini a tsu de "zangada."